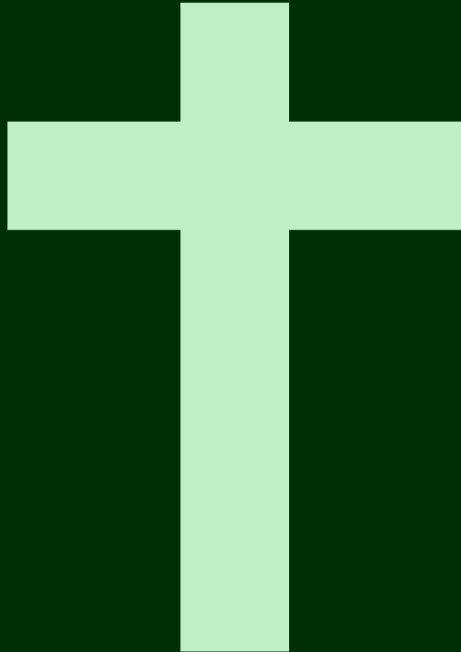

Na Taratara TeAtua i
naa taratara Takuu

The New Testament in the Takuu language of North Solomons
Province, Papua New Guinea

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North Solomons Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022
78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1

Contents

MATTHEW	1
MARK	59
LUKE	96
JOHN	157
ACTS	197
ROME	250
1 CORINTHIANS	274
2 CORINTHIANS	297
GALATIANS	312
EPHESIANS	321
PHILIPPIANS	329
COLOSSIANS	336
1 THESSALONIANS	342
2 THESSALONIANS	347
1 TIMOTHY	350
2 TIMOTHY	357
TITUS	362
FILEMON	365
HEBREWS	367
JAMES	385
1 PETER	391
2 PETER	398
1 JOHN	403
2 JOHN	409
3 JOHN	410
JUDE	412
REVELATION	415

MATTHEW TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA MATTHEW TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara Matthew e taratara maa naa purepure TeAtua ni tuku ma ana tama imua raa, teenei e hakattino i Jesus, teenaa maa Jesus raa ko te tama ma ki hakasao naa tama te maarama nei i naa haisara laatou. Te lono taukareka nei see mee maa e taratara koi ki naa Jew, te kanohenua ni haanau mai ai Jesus no tipu ake Ia, teenei se taratara e hano ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

Matthew e hakamoe hakaraa o i loo ana taratara nei ki hainauhie taatou te paupau. Te laupepa nei e kaamata kite saaita Jesus ni haanau, aa ki oti raa kutarata i tana saaita ni hakaukau tapuria John aa i tana saaita ni usuusuhia Satan. Teenaa ku taratara hoki i tana saaita ni kaamata i ana heuna no hakaea ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua, aa i ana hakamasike naa tama e mmaki i Galilee. Imuri naa taratara nei raa, Matthew ku hakatuu hoki i te masike ana Jesus i Galilee no hano ki Jerusalem, teenaa ku taratara i naa vana nissura i te wiki hakaoti Jesus, no tae ki tana saaita ni tuukia ki te kros no mate aa i tana saaita ni masike i te mate no ora hoki.

Te Lono Taukareka i naa taratara Matthew nei e taratara maa Jesus ko te Tisa haka-maatua te laa e iloa te tarataraina a Ia te hakataakoto naa Loo TeAtua, aa e akonaki te henua i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. Te mahi ana ana akonaki nei e vvae no hakatuu ki laro naa tahito taratara e rima: (1) Naa akonaki i aruna te Mouna, teenaa e taratara i naa sosorina ma naa heuna naa tama te Nohorana te Lani, aa e taratara hoki i naa vana naa tama naa e lavaa te mee aa ma naa vana ma ki ssura i laatou imuri (sapta 5-7); (2) Naa taratara Jesus ni kauake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol i te saaita naa tama naa ni heunatia a Ia ki oo no mee ana heuna (sapta 10); (3) Naa parapol i te Nohorana te Lani (sapta 13); (4) Naa tiputipu te disaipol maaoni (18); aa (5) Naa taratara i te hakaoti te maarama nei aa te sura iho te Nohorana te Lani (sapta 25-25).

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa tippuna Jesus aa te haanau mai ana Jesus 1—2.23

Naa heuna John te Baptis 3.1—12

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.13—4.11

Jesus e mee ana heuna i Galilee 4.12—18.35

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa kina tauppiri ki Jerusalem 21.1—27.66

Te Ariki ku masike i te mate no hakasura ki ana disaipol 28.1—20

Te manava Abraham e au no tae ki Jesus

(Lk 3.23-38)

¹ Teenei ko naa hano iho te manava i naa tippuna Jesus Christ: Jesus e au i te manava David, aa David e au i te manava Abraham.

² Abraham ni sura tana tama ma ko Isaac, Isaac ni sura tana tama ma ko Jacob, Jacob ni sura tana tama ma ko Judah ma ana taaina.

³ Judah ni ssura ana tama ma ko Peres laaua ma Sera (te tinna laaua raa ko Tamar). Peres ni sura tana tama ma ko Hezron,

Hezron ni sura tana tama ma ko Ram,

⁴ Ram ni sura tana tama ma ko Aminadab, Aminadab ni sura tana tama ma ko Naason,

Naason ni sura tana tama ma ko Salmon,

⁵ Salmon ni sura tana tama ma ko Boaz (tana tinna raa ko Rahab),

Boaz ni sura tana tama ma ko Obed (tana tinna raa ko Ruth),
 Obed ni sura tana tama ma ko Jesi,
 6 Jesi ni sura tana tama ma ko David, te Tuku,
 David ni sura tana tama ma ko Solomon (tana tinna raa ko te aavana Uriah imua),
 7 Solomon ni sura tana tama ma ko Rehoboam,
 Rehoboam ni sura tana tama ma ko Abaisa,
 Abaisa ni sura tana tama ma ko Asa,
 8 Asa ni sura tana tama ma ko Jehosafat,
 Jehosafat ni sura tana tama ma ko Jehoram,
 Jehoram ni sura tana tama ma ko Usaia,
 9 Usaia ni sura tana tama ma ko Jotam,
 Jotam ni sura tana tama ma ko Ahas,
 Ahas ni sura tana tama ma ko Hesekaia,
 10 Hesekaia ni sura tana tama ma ko Manasseh,
 Manasseh ni sura tana tama ma ko Amon,
 Amon ni sura tana tama ma ko Josia,
 11 Josia ni sura tana tama ma ko Jehoiakin aa ma anataaina, teenaa ko tessao
 te kanohenua Israel raa ni toa no karapusina ki Babilon.✠
 12 Kaamata ite ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon no tae ki te haanau ana
 Jesus raa, te manava naa ni hano iho peenei:
 Jehoiakin ni sura tana tama ma ko Shealtiel,
 Shealtiel ni sura tana tama ma ko Serubabel,
 13 Serubabel ni sura tana tama ma ko Abiud,
 Abiud ni sura tana tama ma ko Eliakim,
 Eliakim ni sura tana tama ma ko Asor,
 14 Asor ni sura tana tama ma ko Sadok,
 Sadok ni sura tana tama ma ko Akim,
 Akim ni sura tana tama ma ko Eliud,
 15 Eliud ni sura tana tama ma ko Eliasar,
 Eliasar ni sura tana tama ma ko Mattan,
 Mattan ni sura tana tama ma ko Jacob,
 16 teenaa Jacob ni sura tana tama ma ko Joseph,
 aa Joseph ko te aavana Mary, te tinna Jesus, ttama e taapaa ma ko te Mesaea.
 17 Teelaa ni haanauna kato e sinahuru maa haa, e kaamata iho i Abraham
 no tae ki David, aa e kaamata i David no tae ki tessao te kanohenua Israel ni toa
 ki Babilon raa, teelaa ni haanauna e sinahuru maa haa. Aa e kaamata ite ssao naa
 no tae ki te haanau ana te Mesaea raa, teelaa ni haanauna hoki e sinahuru maa haa.

Te haanau iho ana Jesus Christ
 (Lk 2.1-7)

18 Tetarata ite haanau mai ana Jesus Christ raa e hano peenei: Te tinna Jesus,
 Mary, ni tarikai ki Joseph, aa ite saaita te takarua raa seki aavvana raa, Mary ku iloa
 maa ia ku haitama i naa mahi TeAitu Tapu.✠ 19 Joseph se tama e hiihai ki te tiputipu
 e tonu lokoi, teenaa a ia ni see hiihai maa Mary ki hakanaparia a ia imua te henua.
 Teenaa mee iloo tana maanatu kitiiake seemuu te tarikai laua naa. 20 Ite saaita
 Joseph koi taka no maanatu i tana vana ki mee raa, a ia ni miti i naa tuu ake te ensol
 TeAtua raa no mee ake kiaa ia, “Joseph te mokopuna David nei, koe see mataku te toa
 a koe Mary ma se aavana aau; te ffine naa e haitama i naa mahi TeAitu Tapu. 21 A ia
 ma ki haanau mai tana tamariki tanata, aa koe ku taapaa koe te tamariki naa ki Jesus,
 i aa Ia ma ki hakasao tana kanohenua i naa haisara laatou.”✠

✠ 1.11 2 Kgs 24.14-15; 2 Chr 36.10; Jer 27.20 ✠ 1.18 Lk 1.27 ✠ 1.21 Lk 1.31

²² Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara TeAtua teelaa ni tarataraina tana pure:
²³ “Te taupu raa ma ki hai tama, no haanau mai tana tamariki tanata, aa te tamariki naa ma ki taapaa te henua ma ko Immanuel.” (Teena ko te taratara e mee maa, ‘TeAtua e noho ma taatou.’)✧

²⁴ Teena ite saaita Joseph ni maahuru raa, aia ni hakannoo ki naa taratara e kauake te ensol TeAtua no aavanatia aia Mary. ²⁵ Tevana iaa te hai aavana naa ni see moemmoe ma see hai aavana no tae iloo kite saaita Mary ni haanau, teena Joseph ni taapaa a ia te tamariki raa ki Jesus.✧

2

Naa horau e oo ake i te anake no mmata i Jesus

¹ Jesus ni haanau itetaon Bethlehem i Judea, ite saaita Herod ni tuku. Ite saaita naa raa, emee naa tama ellau te tokatoka inaa hetuu ni oo ake inaa matakaaina e ttuu i te anake ki Jerusalem. Naa tama naa ni oo ake no vasirisiri peelaa, ² “Teehea te tamariki e haanauria iho ma se tuku naa Jew? Maatou ni kkite i te masike mai ana tana hetuu raa i te anake, aa te nei maatou ku oomai nolotu kiaa ia.”

³ Te saaita Herod ni lono inaa taratara nei raa, tana manava ni hakallika iloo, aa naa tama hoki i Jerusalem raa ni lono i te taratara nei. ⁴ Herod ni aru ake naa maatua hakamaatua raa hakkaatoa ma naa tisa naa Loo raa no vasiria, “Te Mesaea raa ma ki haanauria mai i hea?”

⁵ Naa tama naa ki mee ake, “Te Mesaea raa ma ki haanau mai i Bethlehem iloto Judea. Naa taratara te pure TeAtua ni sissii raa e taratara peenei:

⁶ ‘Bethlehem, koe see mee ma se tamaa henua vare koi e tuu iloto Judea.

E mee te tuku ma ki haanau mai i te taon naa, teena ko te tama ma ki roorosi i taku kanohenua Israel.’ ✧

⁷ Teena kkave iloo te taratara Herod ki naa horau ni oo ake i te anake raa no vasiri seemuu ki naa tama naa ki ilotia a ia te ssao te hetuu raa ni sopo ake. ⁸ Araa teena, he-unatia iloo ia naa tama naa ki oo ki Bethlehem, ka taratara ake peelaa ki naa tama naa, “Kootou oo atu no see hakaraaoi iloo kilaavea kootou te tamariki naa, aa te saaita te tamariki naa e laavea kootou raa, kootou ku hakaari mai ki iloa nau, ki hanatu hoki nau nolotu iaa ia.”

⁹⁻¹⁰ Te saaita Herod ni oti te kauake ana taratara naa raa, massike iloo naa tama naa ka oo. Iloto te araraa naa tama naa ni kkite hoki i te hetuu teelaa ni kkite laatou e hanake i te anake. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni kkite i te hetuu naa. Te hetuu naa ni hano vaamua laatou no takoto iloo i aruna te kina te tamariki raa e noho ai. ¹¹ Naa tama naa ni oo atu no uru atu iloo ki loto te hare, aa i te saaita laatou ni kkite i te tamariki naa e noho mai ma Mary, tana tinna raa, naa tama naa ni ttuu kattoo ki naa turi laatou nolotu kiaa ia. Teena ffana ake iloo naa kol, naa ‘frankincense’, aa ma naa ‘myrrh’ no tuku atu kimua te tamariki.

¹² Teena ahe iloo naa tama naa ki te henua laatou i telaa ara, i te aa, i laatou ni mmiti i naa taratara ake TeAtua ki see ahe laatou ki Herod.

Te haimaatua raa kuffuro ki Egypt

¹³ Ite saaita naa horau naa ku oti te ahe raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti no mee ake, “Herod ma ki seeia a ia te tamariki naa ki taia. Masike, koe kutoo te tamariki naa ma tana tinna raa, kootou kuffuro ki Egypt no nnoho ki tae iloo ki taku saaita ma ki vanaatu ki hakattaha kootou.”

¹⁴ Teena masike lokoi Joseph no too te hai tinna raa no ffuro laatou i te poo ki Egypt. ¹⁵ Laatou ni nnoho i te kina naa no tae iloo ki te saaita Herod ku mate. Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara TeAtua ni tarataraina tana pure, teena ko te taratara e mee peelaa, “Nau ni kannaa ki taku Tama raa ki hakataha i Egypt.” ✧

Naa tamalliki raa ku taaia Herod

¹⁶ Saaita Herod ni iloa maa ia ni hakarereesia naa horau ni oo ake i te anake raa, a ia niloto hakallika iloo. Teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taaia kato naa tamalliki koi punaammea no tae iloo ki naa tamalliki kuttae ki naa setau elua i Bethlehem ma naa matakaaina e ttuu tauppiri atu. I te aa, i naa horau raa ni taratara maa te hetuu raa ni kiitea mua lokoi laatou i naa setau elua ku oti te llaka raa.

¹⁷ Teenei naa taratara Jeremiah, te pure TeAtua, kuttino maaoni; teenaa ko ana taratara ni sissii peelaa:

¹⁸ “Teelaa se tama ku mate hakaoti i ana tanitani mai i Ramah.*
Rachel e tanitani i tana aroha i ana tamalliki;
A ia see hiihai maa ia e haka aneanea,
i ana tamalliki raa ku mmate.”[✠]

Te haimaatua Joseph ma Mary aa ko Jesus ku ahe ki Nazareth

¹⁹ I te saaita Herod ku oti te mate raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti i Egypt, ²⁰ no vanaake kiaa ia, “Masike no too te hai tinna naa aa kootou ku ahe ki Israel, i naa tama ni haia laatou te tamariki naa ki taia ki mate raa ku oti te mmate.” ²¹ Teenaa masike iloo Joseph no too te hai tinna raa no ahe laatou ki Israel.

²² Tevanaiaa i te saaita Joseph nilono maa Arkelaus kusui tana tamana, Herod, notuku i Judea raa, a ia ni matakua te hanatu kite kina naa. Teenaa TeAtua ni hakasura atu hoki kiaa ia iloto tana miti no vanaake ki hano ia ki Galilee. ²³ A ia ni hano no hakatuu iloo tana hare i te matakaaina e ttapa ma ko Nazareth. Teenaa naa taratara naa pure TeAtua raa nittino maaoni: “A ia ma kitaapaa ma setama haka Nazareth.”[✠]

3

John te Baptis e hakaia naa taratara TeAtua (Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ I te saaita naa raa, John te Baptis raa nikaamata te hakaia naa taratara TeAtua raa iloto mouku, teenaa a ia ni hakaia peelaa, ² “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani raa ku saaita mai koi!”[✠] ³ John raa ko te tama teelaa e tarataraina Isaiah, te pure TeAtua, i ana taratara ni sissii peelaa:

“Te tama raa e tanitani varo mai i mouku peelaa:
‘Penapenaa mai hakaoti te ara TeAriki,
hakatonu tana saarena raa ki tonu!’ ”[✠]

⁴ John e hakao ki naa hekau ellana ki naa huru te kamol; a ia etuu kitettuu e pena kite kiri te manu, aa ekai naa manu e mee pee ko naa tama telaanui ma naa hani.[✠] ⁵ E tammaki naa tama i Jerusalem, naa matakaaina kato iloto Judea aa ma naa taon e ttuu i naa vasi te Riva Jordan ni oo ake no hakannoo ki naa taratara John. ⁶ Naa tama naa ni hakaariake naa haisara laatou ki John, teenaa John ki hakaukau tapu naa tama naa iloto te Riva Jordan.

⁷ I te saaita John ni kite i naa oo ake te lopo Faarisi ma naa Sadiusi ma ki hakaukauria laatou raa, John ki mee ake kilaatou, “Naa kata! Ko ai te tama e vanaatu maa kootou ma ki lavaa te ffuro no mmuni i naa haeo TeAtua ma ki ppepsi mai?”[✠] ⁸ Kootou ffuri naa manava kootou no hakassura te tiputipu e taukareka, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. ⁹ Kootou ki see mannatu maa kootou ma ki see lavaa telaavea naa haeo naa ma i kootou ni tama i te manava Abraham. Nau e vanaatu ki kootou: TeAtua elavaa te huria a ia naa tamaa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham![✠] ¹⁰ Te takuu raa e takkoto mai ki tuutia telaakau raa

* **2.18** Ramah raa ko te kina Rachel, te aavana Jacob, ni tanumia ✠ **2.18** Gen 35.16-19; Jer 31.15 ✠ **2.23** Mk 1.24; Lk 2.39; Jn 1.45 ✠ **3.2** Mt 4.17; Mk 1.15 ✠ **3.3** Is 40.3 (LXX) ✠ **3.4** 2 Kgs 1.8 ✠ **3.7** Mt 12.34; 23.33 ✠ **3.9** Jn 8.33

i ana patiaaka. Naa laakau see ffua taukallekaraa ma kituutia kilaro no peesia ki te ahi.*

¹¹ “Kootou e hakaukau tapuria a nau ki te vai, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Tevana iaa te tama ma ki au imuri aku raa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa kite ahi. Te tama naa setama e hakamaatua are iaa nau; aa takutino iloo see tau te sausau anataka. ¹² A Ia e taaoihi tana reikraa kittahi tana kina e hakakkutu naa hua wit ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa a ia naa kaikai wit raa no tuku kiloto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia kiloto te ahi e ura see mate.”

John e hakaukau tapuria a ia Jesus

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ I te saaita naa raa, Jesus ku tae ake ki Galilee no hanake ki John ki hakaukau tapuria a Ia. ¹⁴ Tevana iaa John ni mee ma ki huria a ia te maanatu Jesus, teenaa a ia ki mee ake, “Ai koe ku au ai kiaa nau ki hakaukauria a koe? A koe are raa ki hakaukau iaa nau!”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Kau koi no hakaukau tapuria a nau. Teenei te ara taaua ki hakassura naa vana kato TeAtua e fiffai.” Teenaa hanatu iloo John no hakaukau i Jesus.

¹⁶ Saaita Jesus ni marana ake i te vai raa, telani raa nitaaraki. Teenaa kite iloo Ia i naa hano iho TeAitu TeAtua ma serupe no takoto iaa Ia. ¹⁷ Araa taratara iho iloo te reo raa i te lani, “Teenei kotakutino tama ellee ai taku manava; aa nau e hiihai kiaa ia.”*

4

Jesus e haaiteria Satan

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Kiotiraa Jesus kutaakina TeAitu Tapu raa kiloto mouku ki hanake Satan no haaiteria.* ² Jesus ni hakapakuu ana aso ma naa poo e matahaa, teenaa lono iloo Ia i tana hiihai. ³ Satan ni hanatu kiaa Ia no vanaake peela, “Ki mee maa koe naa kote Tama maaoni TeAtua, taratara ake ki naa tamaa hatu nei ki ffuri no mee ma ni haraoa.”

⁴ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi, sei. Te tama e ora i naa taratara kato e tarataraina TeAtua.’”*

⁵ Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki Jerusalem, te matakaaina e tapu, no hakatuuria i aruna te taffuu te Hare Tapu raa ⁶ no vanaake kiaa Ia, “Ki mee maa koe kote Tama maaoni TeAtua, koe ku sopo kilaro. I te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe; koe ma ki tauhia naa ensol raa ki see pakkuu oo vae i naa hatu ilaro.’”*

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peela, ‘Au see haaiteria a koe TeAriki, too Atua.’”*

⁸ Kiotiraa Jesus kutaakina Satan ki aruna te mouna elasi no hakaariake naa nohorana hakamaatua kato i te maarama nei, ⁹ teenaa a ia ki mee ake ki Jesus, “Ki mee maa koe ettuu ki ooturi nolotu mai kiaa nau, teenaa nau ma ki kauatu naa mee naa hakkaatoa kiaa koe.”

¹⁰ Araa mee ake iloo Jesus, “Satan, hakataha iaa nau! Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, ‘Koe kilotu ka heheuna koi i TeAtua too Ariki.’”*

¹¹ Araa Satan kutiiake ia Jesus, teenaa oo ake iloo naa ensol raa no tokonaki ake ki Jesus.

* **3.10** Mt 7.19 * **3.17** Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 1.11; Lk 9.35 * **4.1** Heb 2.18; 4.15 * **4.4** Deut 8.3 * **4.6** Ps 91.11-12 * **4.7** Deut 6.16 * **4.10** Deut 6.13

Jesus ku kaamata ana heuna i Galilee

(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Te saaita Jesus ni lono maa John ku ponotia kiloto te hare karapusi raa, ahe iloo Ia ki Galilee. ✧ ¹³ A Ia ni see noho i Nazareth; a Ia ni hano are no noho i Capernaum, te matakaaina i te vasi te Namu Galilee. Te matakaaina naa e tuu iloto naa matakaaina Zebulun ma Naftali. ✧ ¹⁴ Jesus ni hano no noho i te kina naa ki ttino naa taratara Isaiah, te pure TeAtua, ni mee imua:

¹⁵ “Te henua Zebulun ma Naftali,
e tuu ki te ara e tere ki tai,
i telaa vasi te Riva Jordan, iloto Galilee,
teenaa ko te matakaaina naa tama i naa henua sara!

¹⁶ Naa tama e nnoho i te poouri raa
ma ki kkite te maasina e lasi.

Naa tama e takkoto ilaro te maru te mate raa,
te maasina naa ma ki too i laatou.” ✧

¹⁷ E kaamata i te saaita naa raa, Jesus ku kaamata te hakaea i te Nohorana te Lani:
“Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani ku saaita mai!” ✧

Jesus e aru ana disaipol mua

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus e sasare vaatai i te Namu Galilee raa, a Ia ni lave i te haanau Simon (e ttapa ma ko Peter) laaua ma Andrew, e haanota ki laaua kupena i tai. ¹⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, aa nau ku ako atu ki illoa koorua te haanota tama.” ²⁰ Takarua naa ni tiiake koi naa kupena laaua naa no tautari iloo ki Jesus.

²¹ Jesus nisare atu hakamaarie nokite hoki itelaa haanau, James ma John, naa tama Sebedii. Te takarua naa e nnoho ma laaua tamana iloto te poti laatou raa ka onoono naa kupena laatou. Teenaa Jesus ni kannaa hoki kilaa ki tautari kiaa Ia. ²² Te haanau naa ni massike koi i te poti laatou naa, ka tiiake laaua tamana raa, no tautari ki Jesus.

Jesus e haia a Ia naa tama e maki raa no taukalleka

(Lk 6.17-19)

²³ Jesus ni hano ki naa matakaaina hakkaatoa i Galilee raa no akonaki te henua iloto naa hare lotu naa Jew ka hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani, teenaa naa tama e laavea te kau maki raa ni haia a Ia no taukalleka. ✧ ²⁴ Telono i naa vana Jesus ni mee naa ni tere vaaroto Syria hakkaatoa. Teenaa ki too ake naa tama raa naa tama e mmaki raa ki Jesus. Naa tama naa ni tama e laavea te lopo maki; naa tama e tauria naa tipua hakallika, naa tama e laavea te maki tekiteki, aa naa tama see lavaa te sassare. Jesus ni haia a Ia naa tama naa hakkaatoa no taukalleka.

²⁵ Etammaki iloo naa tama i Galilee, Dekapolis, Jerusalem, Judea, aa ma naa matakaaina i telaa vasi Jordan ni tautari atu vaamuri Jesus.

5

Naa akonaki Jesus i aruna te mouna

(Lk 6.20-23)

¹ I te saaita Jesus ni kite inaa kuturana tama raa, a Ia ni hano no noho i aruna te tamaa mouna ma ana disaipol. ² Teenaa kaamata iloo Ia te taratara:

³ “Naa tama teelaa e illoa maa laatou nitama e nnoho hakaaroha raa i te vasi
TeAitu Tapu, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama peenaa!

✧ 4.12 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 ✧ 4.13 Jn 2.12 ✧ 4.16 Is 9.1-2 ✧ 4.17 Mt 3.2 ✧ 4.23 Mt 9.35; Mk 1.39

4 Naa tama e ppari raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✠
 i te aa TeAtua ma ki hakaaneane laatou!
 5 Naa tama e meeme seemu raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✠
 i te aa naa tama naa ma ki too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou!
 6 Naa tama e otimanava ki haia laatou naa heuna TeAtua e fiffai raa
 ma ki hakahiahiaria TeAtua;✠
 i te aa TeAtua ma ki kauake naa mee katoou laatou e ssee!
 7 Naa tama e manava aroha i aaraa tama raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;
 i te aa TeAtua ma ki manava aroha i laatou!
 8 Naa tama e mataffua naa hatumanava laatou raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✠
 i te aa naa tama naa ma ki kkite i TeAtua.
 9 Naa tama e penapena ki sura te taukareka raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;
 i te aa naa tama naa ma ki taapaa TeAtua ma ni tamalliki aana.
 10 Naa tama e taia te henua ilaatou e heheuna naa vana e fiffai ai TeAtua raa,
 naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✠
 i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama naa.
 11 “Te saaita kootou e sasaakiria te henua ka ffuri atu no taia kootou aa ka taratara
 hakallika i kootou, i kootou ni tama e tautari kiaa nau raa, kootou ma ki hakahiahiaria
 TeAtua.✠ 12 Kootou ki fiafia no manava, i naa tuuhana e llasi kootou raa e takkoto mai
 i te lani. Naa pure TeAtua imua raa ni mee pakavaina peenei hoki.✠

*Te parapōl te solraa aa ma te maasina
 (Mk 9.50; Lk 14.34-35)*

13 “Kootou emee pee kote sol te maarama nei. Aa kimee te solraa kusee sol
 taukareka, te solnaa ma ki haia peehea ki taukareka hoki? Te solnaa ku hakallika,
 teena ku tau koi te peesia ki takatakamia te henua.

14 “Kootou emee pee kote maasina etoo i te maarama nei. Te matakaaina e tuu
 ki aruna te mouna raa se lavaa te lluu inaa karamata te henua.✠ 15 See hai tama
 e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete; te lamu raa e hakapiria a ia ki aruna se mee,
 teena ki maarama te hare raa hakkaatoa.✠ 16 Peelaa hoki, naa ora kootou ki maasina
 imua te henua, kikkite naa tama naa inaa sosorina taukalleka kootou aa laatou
 ku hakanau i kootou Tamana i te lani.✠

Jesus e akonaki naa Loo Moses

17 “Kootou ki see mannatu maa nau ni au ki seua naa Loo Moses aa ma naa akonaki
 naa pure TeAtua imua. Seai. Nau ni au ki haia naa akonaki naa tama naa kittino
 maaoni. 18 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Etae iloo kite saaita telani
 ma te kerekere ma ki hakaoti mai raa, see hai tamaa taratara inaa Loo Moses raa
 ma ki seua. Naa tamaa taratara katoou iloto naa Loo naa ma ki takkoto peena ki tae iloo
 kite saaita naa mee hakkaatoa ettino maaoni.✠ 19 Aa teena, kimee setama
 see hakannoo kiseloo tokotasi, teela e maanatu ia maa seai seloo maaoni, aa
 e akonaki aaraa tama kimee ma koia raa, TeAtua ma kittoka maa teena setama
 etaka ilaro hakaoti iloo i te Nohorana te Lani. Aa te tama e tautari ki naa Loo naa
 ka akonaki aaraa tama kimee peena raa, TeAtua ma kittoka maa teena setama
 hakamaatua iloo i te Nohorana te Lani. 20 Nau e vanaatu ki kootou: Ki mee
 maa naa tiputtipu kootou emee koi pee koo naa tiputtipu naa tisa naa Loo aa ma
 naa Faarisi raa, kootou ma ki see tae kite Nohorana te Lani; kootou ki hakannoo
 ki naa taratara TeAtua no haia kootou ana vana e fiffai.

Te akonaki ki se taa tama

21 “Kootou nilono maa te taratara raa ni kauake ki naa tama imua raa peelaa,
 ‘Kootou see taa tama. Ki mee maa se tama e taa tana tama no mate, ttama naa ma ki toa
 ki te koti.’✠ 22 Iaa nau e vanaatu ki kootou: kimee maa setama eloto itana taina,

✠ 5.4 Is 61.2 ✠ 5.5 Ps 37.11 ✠ 5.6 Is 55.1-2 ✠ 5.8 Ps 24.3-4 ✠ 5.10 1 Pet 3.14 ✠ 5.11 1 Pet 4.14
 ✠ 5.12 2 Chr 36.16; Acts 7.52 ✠ 5.14 Jn 8.12; 9.5 ✠ 5.15 Mk 4.21; Lk 8.16; 11.33 ✠ 5.16 1 Pet 2.12 ✠ 5.18
 Lk 16.17 ✠ 5.21 Ex 20.13; Deut 5.17

ttama naa ma kitoa kite koti. Aa ki mee maa setama ekannaa itanataina ma se inapuu raa, ttama naa ma ki taakina kite Kansol. Aa te tama e huri no kannaa i tana taina ma se panimu raa, ttama naa ma ki kaavea ki te ahi e ura see mate.

²³ “Aa teenaa, ki mee maa koe etuu ki hakaara nimee maau ki TeAtua i te olta, araa nei koe kumaanatu ake itootaina raa etakoto tana roto iaa koe, ²⁴ tiiake oo mee naa ki mmoe imua te olta, aa koe ku hano ite saaita naa lokoi no taratara hakaraaoi koorua ma too taina, aa ki oti are raa koe ku ahemai no hakaara oo mee naa ki TeAtua.

²⁵ “Ki mee maa koe e huutia setama kite koti i aa ia e mee tana roto iaa koe, koe ki mmata ki taratara hakaraaoi koorua imua, i koorua seki ttae are ki te hare koti. I te aa, ite saaita koi koorua ma ki ttae atu ki te hare koti raa, koe ma ki kauake te tama naa ki te hakamau e hakannoo ki naa koti. Teenaa te hakamau naa ma ki vanaake ki ana polis raa ki ponotia koe ki loto te hare karapusi. ²⁶ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Koe ma ki tiiake ki moe koe peenaa iloto te hare karapusi raa ki suia iloo koe te kooina te koti raa e tuku ma koe ki pesi.

Jesus e akonaki naa tiputipu te hai huri

²⁷ “Kootou ni llono i te loo e mee peelaa, ‘Koe see hai huri ma te aavana telaa tanata.’[✠] ²⁸ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: te tama e ttoka koi ki te ffine no kaimanako ia ki mmoe laaua raa, te tama naa kunaa mee are tana sara, ite maanatu kailaarao naa ku takoto iloto tana hatumanava. ²⁹ Aa teenaa, ki mee maa koe e usuhia too karamata tokotasi noppena too sara, nnape te karamata naa no peesia! Ki mee maa se kina tokotasi itoo haitino eseai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia ki te ahi e ura see mate.[✠] ³⁰ Aa ki mee koe e usuhia too rima hakamaata raa ki ppena too sara, tuutia no peesia! Ki mee maa too rima tokotasi e sei raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia ki te ahi e ura see mate.[✠]

Jesus e akonaki i naa tiputipu te tama e tiiake tana aavana (Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ “E mee hoki te taratara ni tarataraina imua e mee peelaa, ‘Te tanata e mee ki tiiake tana aavana raa ki ssii se pas maana ki te ffine raa imua no hakaari ake i laaua ku mee ki mavvae.’[✠] ³² Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara itana aavana naa ku haia a ia ki mee ma se ffine hai huri, teenaa ki mee maa te ffine naa e aavana hoki. Te tanata hoki ma ki aavana i te ffine naa ma ki sara i te aavana huri.[✠]

Te akonaki i naa taratara e tuku

³³ “Kootou ellono hoki ina kauake te taratara raa ki naa tama imua, ‘Taaohi ki ootarata nituku imua TeAtua.’[✠] ³⁴ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: kootou se taratara hakamaumau kinaataratara hakamaatua inaa saaita kootou e tuku taratara. Kootou se taratara hakamaumau kitelani, ite aa, ite naa kote nohorana TeAtua;[✠] ³⁵ kootou se taratara hakamaumau hoki kite kerekere nei, ite aa, ite nei kote kina e hakanoho naa tapuvae TeAtua; aa kootou se taratara hakamaumau hoki kite inoa Jerusalem, ite aa, ite naa kote matakaaina te Tuku Hakamau.[✠] ³⁶ Kootou hoki se taratara hakamaumau kattapa inaa pisouru kootou, ite aa, i kootou se lavaa te mee naa lauru kootou ki makkini aa ma ki uripallaa. ³⁷ Koe ki taratara koi peelaa, ‘Uee’, aa ki mee sei, koe ku mee peelaa, ‘Sei’. Aaraa taratara aau e mee raa, teenaa ni taratara te tipua e hakallika.

[✠] 5.27 Ex 20.14; Deut 5.18 [✠] 5.29 Mt 18.9; Mk 9.47 [✠] 5.30 Mt 18.8; Mk 9.43 [✠] 5.31 Deut 24.1-4; Mt 19.7; Mk 10.4 [✠] 5.32 Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11 [✠] 5.33 Lev 19.12; Num 30.2; Deut 23.21 [✠] 5.34 Jas 5.12; Is 66.1; Mt 23.22 [✠] 5.35 Is 66.1; Ps 48.2

Au see mee hakallika ki te tama e mee hakallika kiaa koe
(Lk 6.29-30)

³⁸ “Kootou ni llono naa tama imua e taratara peelaa, ‘Ki mee maa se tama e patua a ia too karamata no hakallika, teenaa te karamata te tama naa ki patua hoki ki hakallika. Aa ki mee maa se tama e patua a ia too niho no mahana, teenaa te niho te tama naa hoki ki patua ki mahana.’³⁹ Teenei nau ku vanaatu ki kootou: kootou see huri no mee hakallika ki te tama ni mee hakallika ki kootou. Ki mee maa se tama e paakia a ia too vasi kauae, huri ake telaa kauae hoki ki paakia. ⁴⁰ Ki mee maa koe e huutia se tama ki te koti ma ki toa a ia too kahu, hookii ake too kahu matoru raa hoki kiaa ia. ⁴¹ Ki mee maa se soldia e kauatu tanapaekeraa kiaa moa ake koe no sare se mael tokotasi, amo te paeke naa no sare ni mael e lua. ⁴² Hookii ki te tama e kainnoo atu kiaa koe, aa ki mee se tama e hiihai ma ki too se mee ia koe, aa ma ki oti a ia ku sui atu, kauatu te mee naa kiaa ia.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou
(Lk 6.27-28,32-36)

⁴³ “Kootou nillono inaatama imua e taratara peelaa, ‘Manavalaaoi inaa soa kootou, aa kootou kilotoffaaeo inaatama e tautau haaeo kootou.’⁴⁴ Tevana ia nau e vanaatu ki kootou: kootou ki manavalaaoi inaatama e tautau haaeo kootou, aa kootou kutaku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e ppena te hakallika ki kootou, ⁴⁵ teenaa ki mee kootou ma nitamalliki te Tamana kootou i telani. I te aa i telaa raa e haia a ia ki tii ki naa tama e sosorina taualleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika, aa te uaraa e haia a ia ki too ki naa tama e sosorina taualleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika. ⁴⁶ Ki mee maa kootou e manavalaaoi koi inaatama e manavalaaoi i kootou, TeAtua ma ki kauatu peehea nituuhana ma kootou? Naa tama e ao naa takis raa e sosorina hoki peenaa! ⁴⁷ Ki mee maa kootou e taratara koi ki naa soa kootou raa, kootou e mee koi ma ko naa tama hakkaatoa. Naa tama see lotu i TeAtua raa hoki e sosorina peenaa. ⁴⁸ Naa tiputtipu kootou ki ttonu, e mee pee ko kootou Tamana i telani e tonu!*

6

Te akonaki ki hookii oo mee ki aaraa tama

¹ “Ite saaita kootou e mee naa heuna kootou i telotura, kootou see mee makittokaatu te henua maa kootou nitama ettonu, aa ma laatou ku hakannau i kootou. Ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa imua te henua, kootou ma ki see hai tuuhana e kauatu kootou Tamana i telani.*

² “Teena too saaita e hookii ake ni mee ki naa tama e noho hakaaroharaa, koe see sosorina hakatanata pee ko naa tama e kaikailua teelaa ettuu no hai iloto naa hare lotu raa ma vaaroto te ara. Naa tama naa e sosorina peenaa ma ki hakannau te henua ilaatou. Nau e vanaatu ki kootou: naa tama naa kunaa kauake are naa tuuhana laatou. ³ Teena i too saaita e tokonaki ki te tama see hai mee raa, too soa e noho taupiri atu iloo kiaa koe raa ki see iloa i too vana e mee naa. ⁴ Teena se vana koi koorua soko koorua, aa too Tamana, teelaa e iloa itoo vana e mee seemu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

Jesus e akonaki naa tama raa ki taku
(Lk 11.2-4)

⁵ “Te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama e kaikailua! Naa tama naa e fifai ki ttuu laatou iloto naa hare lotu ma naa kina e kkapii te tama raa no taku, teenaa ma ki kikkite te henua katoo ilaatou. Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa kunaa too are naa tuuhana laatou.* ⁶ I too saaita e taku raa, koe ku hano ki too hare no ppui too tootoka, aa koe ku taku ki taatou Tamana, teelaa

* 5.38 Ex 21.24; Lev 24.20; Deut 19.21 * 5.43 Lev 19.18 * 5.48 Lev 19.2; Deut 18.13 * 6.1 Mt 23.5 * 6.5 Lk 18.10-14

see kiitea. Teenaa taatou Tamana, teelaa ekite ioo vana emeeme seemu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

⁷ “Ite saaita kootou etakuraa, kootou kisee mee pee ko naa tama see lotu, e hakahekahe peenaa naa taratara laatou, i laatou e mannatu maa naa atua laatou raa ma ki hakannoo ake ki laatou, i naa taku laatou raa e hualolloa. ⁸ Kootou ki see tautari naa sosorina naa tama naa. Ite saaita kootou sekikainnoo are ki TeAtua raa, a Ia kunaa iloa are maa ni aa kootou e fiffai. ⁹ Teenaa kootou ki taku peenei: ‘Tamana maatou i te lani; too inoa e tapu naa ki hakanauria;

¹⁰ kau no noho ma se tuku i maatou; too hiihai raa ki hakasuratia i te kerekere nei, e mee pee ko i-ana takoto i te lani.

¹¹ Kaumai ni kaikai maa maatou i te aso nei.

¹² Hanaa naa haisara maatou ni ppena, e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa ni ppena ki maatou.

¹³ See tiiake maatou ki lavaa te usuhia ni vana e hakallika, aa ku hakassaoria maatou i naa mahi te tipua e hakallika. [Ite aa, te Nohorana raa, teenaa se nohorana aau; naa mahi e llasiraa, teenaa ni mahi aau; aa te henua hakkaatoa ki hakanau iaa koe, i naa saaita hakkaatoa. Amen.]

¹⁴ “Ki mee maa kootou e hanaa kootou naa haisara aaraa tama ni mee ki kootou, teenaa te Tamana kootou i te Laniraa ma ki hanaa a Ia hoki naa haisara kootou. ¹⁵ Tevana iaa ki mee maa kootou see hanaa kootou naa haisara naa tama naa, teenaa Ttamana kootou i te lani raa ma ki see hanaa a Ia naa haisara kootou.✠

Te akonaki i naa tiputipu te hakapakuu ki lotu

¹⁶ “Te saaita kootou e hakapakuu raa, kootou ki see ttoka hakaaroa naa karamata kootou pee ko naa sosorina naa tama e kaikailua. Naa tama naa e tokatoka hakaaroa naa karamata laatou ki kite aaraa tama maa laatou e hakapakuu. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa ku oti te kauake naa tuuhana laatou. ¹⁷ Ioo saaita e hakapakuu raa, huihui oo karamata ka komu toolauru.

¹⁸ Too Tamana raa koi, teelaa see kiitea, ma ki iloa maa koe e hakapakuu. Teenaa too Tamana teelaa ekite ioo vana emeeme seemu naa ma ki kauatu oo tuuhana.

Naa tuuhana e taukalleka e takkoto i te lani

(Lk 12.33-34)

¹⁹ “Kootou ki see hakatau ni mee e taukalleka ma kootou i te kerekere nei, i naa mee kootou naa ma ki sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa naa mee naa hoki ma ki kailaaraotia naa tama e kailallao.✠ ²⁰ Kootou ki hakatau are naa mee kootou naa ki takkoto i te lani, te kina naa mee naa ma ki see lavaa te sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa see lavaa te kailaaraotia naa tama e kailallao. ²¹ Ite aa, i too hatu manava ma ki takoto lokoi i te kina oo mee e taukalleka raa e mmoe.

Te lamu te haitino

(Lk 11.34-36)

²² “Naa karamata raa emee ma selamu te haitino. Ki mee maa oo karamata naa e taukalleka, too haitino ma ki maarama hakkaatoa. ²³ Aa ki mee maa oo karamata e hakallika, too haitino ma ki takoto poouri. Aa ki mee maa oo karamata see too tana maasina ki loto too hatumanava, too manava ma ki takoto poouri hakaoti iloo.

See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua

(Lk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua. Ttamana naa ma ki lotoffaeo i te tama tokotasi aa ma ki hiihai ki telaa tama; a ia ma ki hakannoo

ki te tama tokotasi aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna i laro TeAtua aa maa kootou hoki e kaimanako ki hai mane kootou.

²⁵ “Teenei ko taku vana e taratara atu ai ki see mannatu tammaki kootou i naa kaikai kootou ekkai ma naavai kootou eunu ki ora kootou. Nau e taratara atu hoki ki see mannatu kootou ki naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. Ite aa, naa ora kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa kaikai kootou ekkai, aa naa haitino kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa hekau kootou. ²⁶ Kootou ttoka ki naa manu. Naa manu naa see hakatori naa kaikai laatou, aa ma ki oti ku vasi no hakatau iloto naa hare kaikai laatou. Tevana iaa te Tamana kootou itelani raa e haanai laatou. Aa kootou iaa elaka i aruna naa manunaa! ²⁷ Ko ai te tama i kootou ma ki lavaa te hakanuu tana ora ki noho rooroa ia i ana noho ka mamannatu tammaki i te mee naa?

²⁸ “Ai kootou e mamannatu tammaki ai ki naa hekau kootou e hakao? Kootou mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou.

²⁹ Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei. ³⁰ Teelaa ko TeAtua raa e hilaakei naa vvee e ssomo i te vao ki naa kaute. Te aso nei naa vvee naa e ssomo taukalleka, aa taiao ku mmae no peesia kite ahi. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

³¹ “Kootou see nnoho no mannatu peela, ‘Taatou ka toomai ni kaikai maa taatou ihea? Taatou ka unu i te aa? Taatou ka toomai ni maro ma taatou ihea kittara?’

³² Teenei ko naa mannatu naa tama see lotu i TeAtua e ttoka ma laatou. Kootou Tamana i te lani raa e iloa maa kootou e ssee ki naa mee nei. ³³ Kootou iaa ki anaana ki naa mee hakamaatua i te Nohorana te Lani aa ki tauhia kootou tana tiputipu e hiihai. Teenaa TeAtua ma ki kauatu aaraa mee nei ki kootou. ³⁴ Teenaa kootou ki see mamannatu tammaki maa niaa kootou ma ki mee taiao; ttari kitaiao aa kootou ku nnoho no mannatu ki naa mee naa. Naa vana taatou e nnoho no mannatu i te aso nei raa, e tau ma te aso nei; taiao raa teenaa see aso sara.

7

Au see hakatonutonu telaa tama (Lk 6.37-38,41-42)

¹ “Kootou ki see hakatonutonu aaraa tama, ki see huri atu TeAtua no hakatonutonu i kootou. ² Ite ara kootou e hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki. ³ Ai koe e ttoka ai ki te kerekere e mmau i te hua karamata too taina, aa too tino iaa see anaana ki te kunaaroto laakau e mmau itoo hua karamata? ⁴ Koe elavatoa peehea te mee ake ki too taina, ‘Kau ki pisia te kerekere e mmau itoo hua karamata,’ aa too tino iaa e mmau te kunaaroto laakau itoo hua karamata?” ⁵ Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau itoo karamata naa. Teenaa kilavaa koe te kite hakaraaoi te pisia te tamaa kerekere e mmau iloto te karamata too taina naa.

⁶ “Kootou see kauatu ni mee e ttapu ki naa ndog; naa ndog naa ma ki ffuri atu koi no kaaina kootou. Kootou see pesi atu ni mee e taavi mmaha ki naa poi; naa mee naa ma ki takatakamia koi naa poi.

Kainnoo ki kauatu; see ki lave; pakuukuu ki taaraki atu te tootoka (Lk 11.9-13)

⁷ “Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; sessee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ⁸ Naa tama katoo e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma ki lave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kite tama e pakuukuu iho i te tootoka. ⁹ Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se hatu ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se haraoa? ¹⁰ Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? ¹¹ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa

✧ 6.29 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6 ✧ 7.2 Mk 4.24

te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i telani raa ma ki see hiahia te hookii naa mee e taukalleka ki naa tama e kainnoo ake kiaa Ia?

¹² “Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. Teenaa ko te hakataakoto naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua.✠

Te tootoka e kkaoo
(Lk 13.24)

¹³ “Kootou uruatu vaaroto te tootoka e kkaoo, ite tootoka e hano kite ahi e ura see mate raa ellaha, aa te ara e hanatu peenaa e aatea. E tammaki naa tama e ttaka kite ara naa. ¹⁴ Te tootoka te kina te ora maaoniraaiaa e kkaoo, aa te ara e hano ki te kina naa e hainataa. E moisi koi naa tama e llave i te ara naa.

Matamata hakaraaoi naa tiputipu te tama
(Lk 6.43-44)

¹⁵ “Kootou ki poopoo tonu i naa pure hakallesi. Te saaita naa tama naa ma ki oo atu ki kootou raa, naa tama naa ma ki hakamatemate iloo ki vana kootou maa laatou ni tama e sosorina taukalleka, e mee pee ko naa sipsip e ttara. Tevana ia naa tiputipu maaoni naa tama naa e mee pee ko naa manu vao e kaittama. ¹⁶ Kootou ma ki illoa i naa tiputipu maaoni naa tama naa i naa vana laatou e mee. Te laakau tuitui raa seelavaa te ffua naa ‘grape’, aa naa tuna raa seelavaa te ffua naa ‘fig’. ¹⁷ Te laakau e somo taukareka raa e ppesi ana kaikai e taukalleka, aa te laakau e somo hakallika raa e hua hakallika. ¹⁸ Te laakau e somo taukareka raa seelavaa te hua hakallika, aa te laakau e somo hakallika raa seelavaa te hua taukareka. ¹⁹ Te laakau see hua taukareka raa e tuutia ki laro no peesia ki loto te ahi.✠ ²⁰ Aa teenaa, kootou ma ki ilotia kootou naa pure hakallesi naa i naa tiputipu naa ora laatou.✠

Nau ni see iloa i kootou
(Lk 13.25-27)

²¹ “See mee ma ko naa tama hakkaatoa te laa e kannaa ia nau maa, ‘Te Ariki, Te Ariki’ ma ki ttae kite Nohorana te Lani. Naa tama koi ma ki ttae raa ko naa tama e haia laatou naa vana taku Tamana i telani raa e hiihai. ²² Ite aso te Hakatonu TeAtua raa, e tammaki iloo naa tama ma ki kannaa mai peenei, ‘Te Ariki! Maatou ni hakaia naa taratara TeAtua iloto too inoa, aa maatou ni hakassura naa mahi TeAtua ka kerekereia maatou naa tippua raa iloto too inoa!’ ²³ Teenaa nau ma ki mee ake ki naa tama naa, ‘Nau ni see iloa iloo i kootou. Kootou hakattaha ia nau; kootou ni tama e sosorina hakallika!’✠

Takarua e hakatuu naa hare laaua
(Lk 6.47-49)

²⁴ “Te tama elono i akutaratara no tautari ki naa taratara naa raa, ttama naa e mee ma kotetama e atamai e hakatuu tana hare raa ki aruna te ppaa e makattau. ²⁵ Te uaraa ni too nollohi ake tettai, aa te matani raa ni oko haimahi iloo, tevana ia te hare naa ni see sina, i te aa, i te hare naa ni hakatuu ki aruna te ppaa e makattau.

²⁶ “Tevana ia te tama elono i akutaratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, tetama naa e mee ma setama evvare e hakatuu tana hare ki aruna te kerekere e parapara. ²⁷ Te saaita te uaraa ni too nollohi ake tettai ka oko ake te matani raa, te hare naa ni sina no maseuseu kato.”

²⁸ Teenaa te saaita Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, naa tama ni kkutu i te kina naa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara. ²⁹ I te aa, i Jesus ni see taratara pee ko naa tisa naa Loo; a Ia ni taratara hakamaatua iloo.✠

8

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

¹ Te saaita Jesus ni au kilaro te mouna raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri aana. ² Teenaa hanake iloo te tama e haia te leprosi raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iloo iaa ia, teenaa mee ake iloo ki te tanata naa, “Nau e hiihai maa koe ki taukareka. Te maki nei kuseai.” Teenaa te leprosi raa ni mahana i te tama naa i te saaita naa lokoi. ⁴ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Hakannoo mai! Koe see hakaari ki setama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te Hare Tapu raa no mee kimmata ia iaa koe; aa kikkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”[☆]

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka
(Lk 7.1-10)

⁵ Te saaita Jesus ni tae atu ki Capernaum raa, te hakamau tokotasi i naa soldia Rome raa ni hanake kiaa Ia no mee ake, ⁶ “TeAriki, taku poe raa e moe ka maki i taku hare. A ia see lavaa te meemee aa e moe ka hakallono isu hakallika iloo.”

⁷ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki hanatu no haia te tama naa ki taukareka.”

⁸ Tevana iaa te hakamau raa ni huriatu no mee ake peelaa ki Jesus, “TeAriki, nau see tau te hakauru te tama peenaa pee ko koe kiloto taku hare. Taratara mai koi aa taku poe raa ku marooroo. ⁹ Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna ilaro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, ‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, ‘Tere mai!’, te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei!’, te heuna naa ma ki haia te tama naa.”

¹⁰ Jesus nioho itana saaita nilono inaa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e ooake vaamuri aana naa no mee ake, “Nau e kauatu te taratara nei kikootou: nau seai iloo taku tama nikite iloto Israel maa elotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei! ¹¹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tammaki naa tama ma ki oomai i te anake ma te laki no nnoho ki kkai i te kaikai e lasi te Nohorana te Lani.[☆] ¹² Aa naa tama ni tukua ki nohoria laatou te Nohorana raa iaa, naa tama naa ma ki peesia ki te pouri ana, teenaa laatou ma kittani ka kakarati naa niho laatou.”[☆]

¹³ Teenaa vanaake iloo Jesus kite hakamau naa, “Tere kihare. Too poe naa ma ki taukareka, iaa koe e iloa maa TeAtua ma ki tokonaki ake kiaa ia.”

Saaita naa lokoi, te tama e heheuna te hakamau naa soldia naa ku marooroo.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Jesus ni hano ki te hare Peter, teenaa kite iloo ia te hinaona ffine Peter raa e moe i aruna ana moelana raa, ka makalliliri. ¹⁵ Teenaa kapaatu iloo Jesus no tauhia a Ia te rima te ffine naa no taukareka iloo te ffine naa. Araa masike iloo te ffine naa no kauake naa kaikai naa tama naa ki kkai.

¹⁶ I te laasuru raa te henua ni too ake naa tama laatou e tauria naa tippua raa ki Jesus, teenaa naa tippua raa ni hanaa Jesus katoo i naa tama naa, aa naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁷ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah nei ni ttino maaoni:

“Naa maki taatou nei ni hanaa a Ia,
aa taatou ni haia a Ia ki see hakallono isu taatou.”[☆]

[☆] 8.4 Lev 14.1-32 [☆] 8.11 Lk 13.29 [☆] 8.12 Mt 22.13; 25.30; Lk 13.28 [☆] 8.17 Is 53.4

Naa tama e fiffai ki tautari laatou i Jesus
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Te saaita Jesus ni kite i te tammaki ttama e muimui ake kiaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” ¹⁹ Teenaa hanake iloo te tisa tokotasi naa Loo raa no vanaake ki Jesus, “Te tisa nei, nau ma ki tautari atu i oo kina katoo e hano.”

²⁰ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Naa poi vao raa e mee naa rua laatou e moemmoe, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou; te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki hakatipe no hakamarooroo.”

²¹ Teenaa ki mee ake tana disaipol tokotasi kiaa Ia, “TeAriki. Ttari mai ki hano nau no tanu taku tamana raa imua.”

²² Teenaa ki mee ake Jesus, “Tautari mai kiaa nau. Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki tanu naa tama laatou e mmate.”

Jesus e tiinai te matani
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Jesus ni kake ki loto te poti raa no tere iloo laatou ma ana disaipol. ²⁴ Naa tama naa ni hakatekia itelani elasi raa kullauake, teenaa te poti laatou naa ni kaakea naa peau raa notaupiri laatou ki apuru; ite saaita naa raa Jesus e moe manuu. ²⁵ Ana disaipol naa ni ffuri atu no ffano iaa Ia ka mee ake peelaa, “TeAriki, mmata ki hakassao taatou! Taatou ka mallemo!”

²⁶ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake kilaatou, “Ai kootou e mattaku ai? Kootou ku hakattina nataa peehea?” Teenaa masike iloo Jesus no varo ake ki te matani ma naa peau raa ki ttuku. Teenaa marino kkii iloo te moana.

²⁷ Naa tama naa ni massaro iloo iaa Ia. Laatou ni ffuri no taratara soko laatou peelaa, “Teenei se tama peehea, maa te matani ma naa peau raa ki tuku atu ki ana vana?”

Jesus e hanaa a Ia naa tippua e tau i te takarua taanata
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Te saaita Jesus ni tae ki Gadara itelaa vasi te namo raa, a Ia nittiri i te takarua taanata e oo ake i naa kava i te kina naa. Te takarua naa e tauria naa tippua, aa laaua e haaeo iloo, teenaa te henua ni mattaku te sassare i te ara i te kina naa. ²⁹ I te saaita te takarua naa ni kkite i Jesus raa, laaua ni kappisi naa varo laaua no mee ake peelaa ki Jesus, “Tama TeAtua. Se aa koe e hiihai e mee i maaua? Te ssao maaua ki taia raa seki tae mai are. Ai koe ku au ai no mee pakavaina maaua?”

³⁰ See mmao i te kina naa raa, te laa ni poi tammaki raa e ttuu ka kkai. ³¹ Teenaa naa tippua raa nittani atu ki Jesus, “Ki mee maa maatou ekerekereia a koe, koe ku kaavea maatou ki oo no tau i naa poi e ttuu mai i te kina raa.”

³² Jesus ki mee ake, “Kootou hakattaha i te takarua naa!” Teenaa ffuro iloo naa tippua naa no tau inaa poi. Naa poi naa hakkaatoa ni ffuro no maaoha i te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no mallemo.

³³ Naa tama ni roorosi i naa poi raa ni ffuro ki loto te henua laatou naa no taratara i te vana ni mee inaa tama e tauria naa tippua. ³⁴ Teenaa massike atu iloo naa tama te henua naa no oo atu killave laatou i Jesus; aa te saaita laatou nittiri i Jesus raa, laatou ni puratia laatou Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou.

9

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Jesus ni kake ki aruna te poti raa no ahe ki telaa vasi te namo raa ki tana taon e noho ai* ² Teenaa ssau ake iloo naa tama te taon naa te tama see lavaa te sasare e moe

* 9.1 tana taon e noho ai: Capernaum

i aruna ana moelana. Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa e hakattina iaa Ia raa, a Ia ki mee ake peelaa kitetama e moe, seelavaa te sasare, “Taku tama nei. Koe see mamaanatu tammaki! Oo haisara naa e uiia a nau.”

³ Teenaa ki ffuri aaraa tisa naa Loo no taratara soko laatou, “Ttama nei e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua!”

⁴ Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa e ttuu ma laatou, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki naa tama naa, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu e hakallika peenaa? ⁵ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ⁶ Nau e mee ki huri atu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.” Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

⁷ Te tanata naa ni masike no hano iloo ki tana hare. ⁸ I te saaita naa tama i te kina naa ni kite i te mee naa raa, naa tama naa ni massaro iloo no hakannau i TeAtua. I te aa, inaa tama te maarama nei ku kauake Ia naa mahi laatou ki hakamassike naa tama e mmaki.

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, a Ia ni kite i te tama e aoao naa takis, tana inoa ko Matthew, e noho iloto tana hare e heheuna. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.”

Teenaa masike atu iloo Matthew no hanatu vaamuri Jesus.

¹⁰ Te saaita Jesus ni noho ka kai iloto te hare Matthew raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai hakapaa laatou ma Jesus ma ana disaipol. ¹¹ E mee naa Faarisi ni kite i naa tama naa e kkai hakapaa ni vasiri ake ki ana disaipol, “Te tisa kootou naa e kai hakapaa ma naa tama naa raa ko te aa?”[☆]

¹² Te saaita Jesus ni lono naa taratara naa tama naa raa, a Ia ki mee ake, “Naa tama see mmaki raa see kaavea no mmata inaa tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. ¹³ Kootou ki oo no ssee ki illoa kootou te hakataakoto te taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa: ‘Nau e ssee ki te manava aroha: nau see kaimanako ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.’ I te aa, nau ni see au no ssee ki naa tama e ttonu naa ora laatou, seai. Nau ni au are no ssee ki naa tama haisara.”[☆]

Naa taratara i te hakapakuu
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Naa disaipol John te Baptis raa ni oo ake ki Jesus no vasiri kiaa Ia, “Ai maatou ma naa Faarisi raa maraa e hakapakuu, aa oo disaipol raa iaa see hakapakuu?”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te tanata e aavana hou raa seelavaa te tiiake ka nnoho hakaaroha i te saaita te tama e aavana hou laatou naa koi noho ma laatou. Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai. Te tama e aavana hou naa ma ki hakataharia i laatou, teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu see kkai.

¹⁶ “See hai tama e ttui te tapaa maro hou ki aruna te masae te maro tuai. I te aa te tapaa maro hou naa ma ki mmini no lasi te masae i te maro tuai. ¹⁷ Aa see hai tama hoki e utu te wain hou raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa, te wain hou naa ma kippuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hou naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Naa wain hou raa e utu ki naa paeke hou, teenaa te wain naa ma te paeke raa ma ki takkoto taukalleka.”

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Te saaita Jesus ni taratara ake peenei ki naa tama naa raa, te hakamau tokotasi naa Jew raa ni hanake no ttuu ki anaturi imua Jesus no mee ake, “Taku tamariki

[☆] 9.11 Lk 15.1-2 [☆] 9.13 Mt 12.7; Hos 6.6

ffine raa ku mate. Tevana iaa nau e hiihai maa koe ki au no hakapiri too rima ki aruna tana pisouru ki ora ia.”

¹⁹ Teenaa masike atu iloo Jesus ma ana disaipol raa no oo laatou.

²⁰ E mee te ffine tokotasi, teenei kulavaa ana setau e sinahuru maa rua, tana ttoo e tere peenaa, ni hanake vaamuri Jesus no paa iloo tana rima ki te ttapa te kkahu Jesus.

²¹ Te ffine naa ni hakataakoto peelaa, “Ki mee maa nau e paa koi ki tana kkahu raa, teenaa nau ma ki marooroo.”

²² Jesus ni hakatahuri no kite iloo te ffine naa, teenaa mee ake iloo kiaa ia, “Taku tama, koe see matakau. Koe nei ku taukareka i aa koe e mau too manava iaa nau.” Te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

²³ I te saaita Jesus ni uru atu ki loto te hare te hakamauna no kite i naa hakattani naa tama naa ‘flute’ aa inaatani te hare naa vaaruna raa, ²⁴ a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou hakkaatoa, uru ki haho! Te tamariki ffine nei see mate, a ia e moe koi!” Teenaa naa tama naa ni kkata seemuu koi iaa Ia.

²⁵ I te saaita naa tama naa ni oti te hakauruhia katoo ki haho raa, Jesus ni uru atu ki te kina te tamariki naa e moe. Teenaa kapaatu iloo Ia ki te rima te tamariki naa no masike iloo te tama naa ki aruna. ²⁶ Teenaa telono ite vana nimee nei nitere ki naa kina hakkaatoa iloto te henua naa.

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no taukalleka

²⁷ Te saaita Jesus ni masike ite kina naa no hano raa, te takarua e ppuni naa karamata laaua ni oo atu vaamuri ka tanitani varo atu kiaa Ia, “Te Tama David nei, aroha i maaua.”

²⁸ Te saaita Jesus ni uru ki loto te hare tokotasi raa, te takarua taanata naa ni uru atu kiaa Ia. Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua e illoa maaoni maa koorua ma kilavaa nau te haia ki kkite?”

Te takarua raa ki mee ake, “Te Ariki, maaua e illoa maa maaua elavaa koe te haia ki kkite.”

²⁹ Teenaa haaro atu iloo Jesus tana rima no paa inaa karamata te takarua naa, no mee ake kilaaua, “Naa karamata koorua ma ki kkite i koorua e hakattina iaa nau.”

³⁰ Teenaa taukalleka iloo naa karamata te takarua naa. Araa Jesus ku hakaapo ake tana taratara kilaaua, “Koorua see taratara ake ki se tama maa naa karamata koorua ni haia a nau no taukalleka.”

³¹ Tevana iaa te takarua naa ni oo no hakatere te lono i Jesus raa ki naa kina hakkaatoa ite henua naa.

Te tama see lavaa te taratara e haia Jesus no taukareka

³² Te saaita te takarua naa ni massike ka oo raa, te tama see lavaa te taratara iaa ia e tauria te tipua raa ku taakina ake naa tama raa ki Jesus. ³³ Teenaa te saaita koi te tipua raa ni hanaa Jesus raa, te tanata naa ni kaamata te taratara. Naa tama ite kina naa ni oho iloo kataratara peelaa, “Taatou see hai vana iloo peenei ku oti te kkite iloto Israel!”

³⁴ Tevana iaa naa Faarisi raa ni taratara peelaa, “Teenei ko te tipua hakamaatua nei e kauake naa mahi Jesus ki lavaa ia te hanahana naa tippua.”✧

Jesus e aroha i te kano henua

³⁵ Jesus ni hakataka vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa matakaaina punaamea raa ka akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu naa Jew. A Ia hoki ni hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani ka haia a Ia naa tama e laavea te kau maki raa no taukalleka.✧ ³⁶ Jesus ni aroha iloo i tana kite ana i naa kuturana tama naa. I te aa, inaa tama naa ettaka hakaaroha peenaa ka see illoa maa laatou ki see ki hea ki tokonaki ake kilaatou; e mee pee ko naa sipsip ettaka sokolaatou, see hai tama e roorosi ilaatou.✧ ³⁷ A Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Ttoka atu. Te huata raa ku tae,

✧ 9.34 Mt 10.25; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 ✧ 9.35 Mt 4.23; Mk 1.39; Lk 4.44 ✧ 9.36 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mk 6.34

tevana iaa naa tama e vasiraa e mooisi koi. ³⁸ Kootou taku ki TeAriki te huata raa ki heuna ni tama e tammaki ki oo no vasi.”[✠]

10

Jesus e hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Jesus ni aru ake tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa no uii ake naa mahi TeAtua raa ki laatou, teenaa ki lavaa naa tama naa te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou te hakamasike naa tama e laavea te kau maki hakkaatoa. ² Teenei naa inoa naa tama ni tukua ki heheuna ma ni aposol Jesus:

Ttama mua raa ko Simon, (ttama ni taapaa Jesus ki Peter), laaua ma tana taina Andrew;

James laaua ma tana taina John, naa tama Sebedii;

³ Philip laaua ma Bartolomiu;

Thomas laaua ma Matthew, te tama e aoao naa takis;

James te tama Alpius, laaua ma Tadeus;

⁴ Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel, aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e heuna ana aposol ki oo no mee ana heuna
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ Ite saaita Jesus ni heuna ana aposol naa ki oo raa, a Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, “Kootou see oo atu ki naa matakaaina naa tama i naa henua sara aa ma naa matakaaina iloto Samaria. ⁶ Kootou oo ki naa tama te kanohenua Israel; te kanohenua e mee pee ko naa sipsip e hurohuro ssiri. ⁷ Kootou oo atu no hakaeta atu peelaa ki naa tama naa, ‘Te Nohorana te Lani raa ku saaita atu ki kootou!’[✠] ⁸ Kootou ki haia kootou naa tama emmaki raa ki taukalleka, hakaora naa tama emmate, haia naa tama e laavea te maki leprosi raa ki taukalleka, aa ku hanahana naa tippua e tau i naa tama. Naa mahi naa ni kauatu vare ki kootou, aa teenaa, kootou see mee ma ki tauia kootou i te saaita kootou e mee naa mee naa. ⁹ Te saaita kootou e oo raa, kootou ki see too ni mane ma ko naa kol, naa siliva, aa ma ni peni emmea ka oo ma kootou; ¹⁰ kootou see ppiki ma ni paeke haohao hekau, aa sei ma ni soa naa kkaahu kootou, aa sei ma ni taka aa ma ni tokotoko ma ki oo ma kootou. I te aa, i kootou naa e heheuna iaa nau, teenaa naa tama i naa kina naa e tau te kauatu ni mee ma kootou.[✠]

¹¹ “Te saaita kootou ettae atu ki se matakaaina, kootou kummata i te tama ma ki hanatu notoa kootou raa, aa kootou ku oo atu nonnoho ma te tama naa ki tae iloo ki te saaita kootou ma ki massike i te kina naa ki oo. ¹² Te saaita kootou euru atu kiloto se hare, kootou ki purepure atu ki naa tama te hare naa peelaa, ‘Telaaoi TeAtua kitakoto i te hare nei.’ ¹³ Ki mee maa naa tama te hare naa e fiffai maa kootou kinnoho ma laatou raa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto i te hare naa; aa ki mee maa naa tama naa see fiffai maa kootou ennoho ma laatou raa, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. ¹⁴ Aa ki mee kootou e oo atu ki se hare, aa sei ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, aa sei maa see hakannoo ki kootou, teenaa kootou ku tahitahi naa vae kootou aa kootou kutiake kootou te henua naa.[✠] ¹⁵ Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni ppesi ki naa tama i Sodom ma Gomora raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki ppesi atu ki naa tama te matakaaina naa![✠]

Naa haaeo ma ki pakuu mai imuri
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

[✠] 9.38 Lk 10.2 [✠] 10.7 Lk 10.4-12 [✠] 10.10 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 [✠] 10.14 Acts 13.51 [✠] 10.15 Mt 11.24; Gen 19.24-28

16 “Kootou hakannoo mai! Kootou eheunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittäma. Kootou ki hai karamata pee ko naa kata ka meeme seemu pee ko naa rupe.✠ 17 Kootou kiroorosi hakaraaoi iloo. E mee naa tama ma ki oo atu no tauhia kootou no taakina ki te koti, aa kootou ma ki sarua iloto naa hare lotu naa Jew. 18 Kootou ma ki taakina naa tama naa no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, ite aa ikootou e tautari kiaa nau. Kootou ma ki hakaeta te Lono Taukareka ki naa tama naa aa ma naa tama inaa henua sara. 19 Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. I too saaita e tukua ki taratara raa, naa taratara raa ma ki kauatu kiaa koe. 20 Ite aa, naa taratara ma ki tarataraina kootou naa, teenaa seai ni taratara kootou; teenaa ni taratara e kauatu Te Aitu Tapu kootou Tamana ki tarataraina kootou.✠

21 “Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taaia ki mmate; naa tammana raa ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laatou, teenaa ma ki lavaa te tiiake laatou aaraa tama ki oo ake no taia naa maatua laatou ki mmate.✠ 22 Naa tama hakkaatoa ma ki lotoffaao ikootou, ikootou e tautari kiaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.✠ 23 Te saaita kootou e haia hakallikaina naa tama te matakaaina tokotasi, kootou ffuro ki telaa matakaaina. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te saaita naa heuna kootou iloto naa matakaaina kato o iloto Israel raa seki hakaoti raa, Ttama te Henua raa ku tae mai.

24 “See hai tama e akonakina e laka i aruna tana tisa; see hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau.✠ 25 Teenaa te tama e akonakina raa ki hiahia iaa ia ku mee pee ko tana tisa, aa te poe raa ki hiahia iaa ia ku mee pee ko tana hakamau. Ki mee maa te tama hakamaatua ite haanauna raa etaapaa ma ko Belsebul, teenaa naa tama hakkaatoa i te haanauna naa ma ki taapaa ki naa inoa e hakallika iaa!✠

*Too tama ki matakū
(Lk 12.2-7)*

26 “Kootou ki see mattaku inaa tama naa. Naa mee e ttanu i te saaita nei ma ki oti ku ilotia te henua hakkaatoa, aa naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku hakailootia.✠ 27 Aku taratara e taratara atu i te poo raa, kootou ki tarataraina naa taratara naa i te laa i aruna, aa aku taratara e taratara atu seemu ki kootou soko kootou raa, kootou ki oo no hakaeta ki te henua hakkaatoa. 28 Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama, iaa see lavaa te taia laatou tana manu; kootou ki mattaku are i Te Atua, iaa ia e lavaa te taa te haitino te tama hakapaa ma tana manu i te kina te ahi e ura see mate.

29 “Naa tamaa manu elua e tauia koi ki te peni tokotasi, iaa seai iloo se manu i naa manu naa e lavaa te mate aa maa kootou Tamana raa ni see iloa. 30 Aa kootou iaa, Te Atua e iloa maa e hia te kooina kato o naa lauru i naa pisouru kootou. 31 Aa teenaa, kootou ki see mattaku; kootou e ttoe iaa i te inaho manu hakkaatoa!

*Naa tama e tautari ki Christ aa ma naa tama e hakakkeina laatou Christ
(Lk 12.8-9)*

32 “Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, nau ma ki taratara hoki imua taku Tamana i te lani maa naa tama naa ni tama aaku. 33 Aa ki mee maa ni tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau, nau ma ki mee ake ki taku Tamana i te lani raa i aa nau see iloa i naa tama naa.✠

*Jesus ni see au ma ki meeme hakapaa te henua
(Lk 12.51-53; 14.26-27)*

✠ 10.16 Lk 10.3 ✠ 10.20 Mk 13.9-11; Lk 12.11-12; 21.12-15 ✠ 10.21 Mk 13.12; Lk 21.16 ✠ 10.22 Mt 24.9,13; Mk 13.13; Lk 21.17 ✠ 10.24 Lk 6.40; Jn 13.16; 15.20 ✠ 10.25 Mt 9.34; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 ✠ 10.26 Mk 4.22; Lk 8.17 ✠ 10.33 2 Tim 2.12

³⁴ “E aa? Kootou e mannatu maa nau niau no mee ki nnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau niau no mee ki seennoho hakapaa naa tama te maarama nei. ³⁵ Nau niau no hakkoro naa tama taanata raa ki see hakannoo ki naa tammana laatou; naa tama haahine raa ki see hakannoo ki naa tinna laatou; aa naa haahine e aavvana raa ki see hakannoo ki naa hinaona ffine laatou. ³⁶ Naa tino hareakina iloo kootou raa, teenaa ko naa tama ma ki tautau haeeo kootou.✠

³⁷ “Ki mee maa tellee naa manava kootou inaa tammana ma naa tinna kootou raa ettoeiaa itellee naa manava kootou ia nau, teenaa kootou seetau te mee ma ni disaipolaaku; naa tama ellee naa manava laatou inaa tama taanata ma naa tama haahine laatou, ettoeiaa itellee naa manava laatou ia nau raa, naa tama naa seetau te mee ma ni disaipolaaku. ³⁸ Naa tama see massike no amo naa kros laatou no tautari mai kiaa nau raa seetau te mee ma ni disaipolaaku.✠

³⁹ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora no tautari kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi te ora maaoni.✠

Naa tuuhana (Mk 9.41)

⁴⁰ “Te tama e meeme hakaraaoi atu ki kootou raa, e meeme hakaraaoi kiaa nau; aa te tama e meeme hakaraaoi ia nau raa, a ia e meeme hakaraaoi ki te tama ni heuna ma ki au nau.✠ ⁴¹ Te tama e meeme hakaraaoi ki se pure Te Atua ia ia e iloa maa teenaa setama e heunatia mai Te Atua raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te pure Te Atua raa ma kitoo. Aa te tama e meeme hakaraaoi ki te tama esosorina taukareka ia ia e iloa maa teenaa setama e taukareka raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te tama esosorina taukareka raa ma kitoo. ⁴² Aa ki mee maa koe ekauake sevai ua koi ma ki unu se tamavare inaa tama nei, ia koe e iloa maa ia se disaipolaaku raa, nau ekauatu te taratara maaoni nei: koe ma ki kauatu hakaraaoi iloo too tuuhana.”

11

Jesus laaua ma John te Baptis (Lk 7.18-35)

¹ Te saaita Jesus nioti te kauake naa akonaki nei ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa, a ia ni masike ite kina naa no hano no haka ea ka akonaki naa taratara Te Atua raa inaa matakaaina e tauppiri ki te kina naa.

² Ite saaita John te Baptis ni lono mai ite hare karapusi inaa vana Jesus ni mee ake raa, a ia ni heuna aaraa disaipolaana ki oo no vasiri ake ki Jesus.

³ Naa tama naa ni oo no vasiri ake iloo peela, “Teena ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Seai, maatou ki ttiari ki telaa tama?”

⁴ Jesus ki mee ake, “Koorua ahe no taratara ake ki John inaa vana koorua e kkite aa naa vana koorua e llono:

⁵ Naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,

naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare,

naa tama ni haia te leprosi raa ku taukalleka,

naa tama ni ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,

naa tama ni mmate raa ku hakaoratia no ora,

aa naa tama e noho hakaaroha raa ku lono i te Lono Taukareka Te Atua.✠

⁶ Naa tama see napa te tautari kiaa nau raa ma ki hakahiahiaria Te Atua!”

⁷ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa inaa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu ma setama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma setama e matanae, e mee pee ko naa tuu

✠ 10.36 Mic 7.6 ✠ 10.38 Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 ✠ 10.39 Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33; Jn 12.25

✠ 10.40 Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16; Jn 13.20 ✠ 11.5 Is 35.5-6; 61.1

te vvee ka aania huri te matani? ⁸ E aa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma setama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa konnaatama ennoho inaa hare naatuku! ⁹ Kootou taratara mai, teelaa setama peehearaa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa iteenaa kote pure TeAtua? Uee, aa nau kutaratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ¹⁰ I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: ‘TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.’[✠]

¹¹ “Nau e vanaatu ki kootou: See haitama iloo ite maarama nei e takoto hakamaatua iaruna John, tevana iaa tetama vare koi iloto te Nohorana te Lani raa e noho hakamaatua iaruna John. ¹² Ekaamata mai ite ssao John te Baptis ni hakaeta naa taratara TeAtua no ta e mai kite ssao nei raa, e tammaki naa tama ni hai ki naa mahi laatou ki hakauru atu laatou no nohoria te Nohorana te Lani. ¹³ I te aa, ite saaita John sekita e mai raa, naa pure TeAtua ma naa Loo Moses raa e taratara ite Nohorana naa.[✠] ¹⁴ Aa teenaa, kimee maa kootou e illoa maa akutaratara nei ni taratara maaoniraa, kootou ma ki illoa maa John naa ko Elijah, te tama ni tarataraina te Laupepa Tapu raa ma ki oti ku hakasura iho.[✠] ¹⁵ Ki mee maa kootou e fifai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

¹⁶ “Nau ki taratara maa naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peelaa,

¹⁷ ‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!

Maatou ni huahua hakaaroa atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

¹⁸ Saaita John te Baptis ni a uraa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’ ¹⁹ Saaita te Tama te Henua ni a uraa, a ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu ite tama nei! Teenei setama e kaikai vvere aa e unuunu vvere; teenei setama e vaisoa maa naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ Tevana iaa naa tama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

*Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Lk 10.13-15)*

²⁰ Naa tama i naa matakaaina teelaa ni kkite ite lopo mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa ni see ffuri no tiiake naa haisara laatou, teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki laatou, ²¹ “Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo ellasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Kimee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakassuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama sara i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Kimee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou![✠] ²² Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura kinaatama i Tyre ma Saidon raa ma kittoe iaa i kootou! ²³ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou kisaua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate! Kimee maa naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia a nau ite matakaaina naa ni hakassuratia i Sodom raa, te matakaaina naa koituu ite aso nei.[✠] ²⁴ Kootou ki illoa maa ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake kinaatama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauatu ki kootou![✠]

[✠] 11.10 Mal 3.1 [✠] 11.13 Lk 16.16 [✠] 11.14 Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13 [✠] 11.21 Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 [✠] 11.23 Is 14.13-15; Gen 19.24-28 [✠] 11.24 Mt 10.15; Lk 10.12

Kootou oomai no hakamalolloo iaa nau
(Lk 10.21-22)

²⁵ “Tamana, TeAriki telani ma tekerekere nei! Nau ehiahia iaakoe kuoti te hakaariake ki naa tama see illoa inaa vana i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa ite kau vana. ²⁶ Emaaoni, taku Tamana, ite nei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²⁷ Araa Jesus ku huriake no mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See haitama e iloa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, te nei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua, aa ma naa tama hoki etukua anau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.✠

²⁸ “Kootou oomai kiaa nau, kootou naa tama ku naennae te amo naa mee e mmaha, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ²⁹ Kootou hakannoo no tuku ki aku vana, aa kootou ku mee ki illoa kootou i aku tiputipu, i aa nau se tama see haeo aa emeeme seemuu, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou.✠
³⁰ I te aa, i aku taratara ma ki kauatu raa ma ki kauatu kootou taukareka, aa naa mee ma ki kauatu nau ki amo kootou raa, teenaa seai ni mmaha maaoni.”

12

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus nisasare vaaroto naa verena essomo naa wit. Ana disaipol raa ni hiikai, teenaa kaamata iloo naa tama naa te haki haki naa hua wit raa no kkai naa hua.✠ ² Teenaa te saaita naa Faarisi raa ni kkite raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “Oo disaipol naa see lavaa te mee peenaa! Te mee raa e tapu te haki wit i te Sabat.”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te vana David ma naa taanata ettaka ma ia raa ni mee ite saaita laatou ni hiikkai?✠ ⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakatapu ki TeAtua raa no kkai laatou ma naa taanata ettaka ma ia. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa, teelaa ko naa maatua raa koi e lavaa te kkai.✠

⁵ “Kootou ni see ttoka inaa taratara naa Loo Moses raa maa naa maatua te Hare Tapu raa esahea laatou naaloo te Sabat, aa laatou iaa see hai sara?✠

⁶ Nau e vanaatu ki kootou. Nau nei etakoto hakamaatua iaa ite Hare Tapu.

⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ‘Nau essee kite manava aroha; nau see ssee ki naa manu kootou e taa no hakaaramai.’ Ki mee kootou e illoa maaoni te hakataakoto te taratara nei raa, naa tama see haisara raa ni see tuku haeo ina are kootou.✠ ⁸ I te aa i te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te hare lotu naa Jew. ¹⁰ I te kina naa raa, teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. E mee naa tama i te kina naa ni ssee se ara ki kotia laatou Jesus; naa tama naa ni vasiri ake peelaa, “E aa? Te mee raa see ppui maa te tama e maki raa ki haia no taukareka i te Sabat?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa setama i kootou e mee tana sipsip e leiho kiloto se rua e nnoto i te Sabat, kootou ma ki see lellere ki hanaa mai te manu naa ki taha?✠

¹² Te ora te tama raa e takoto hakamaatua iaa ite sipsip! Teenaa naa Loo taatou raa e taratara maa taatou e lavaa te tokonaki ki telaa tama i te Sabat.”

¹³ Teenaa huriatu iloo Jesus no mee ake kite tama e mmate tana rima, “Ffora too rima.”

✠ 11.27 Jn 3.35; 1.18; 10.15 ✠ 11.29 Jer 6.16 ✠ 12.1 Deut 23.25 ✠ 12.3 1 Sam 21.1-6 ✠ 12.4 Lev 24.9
✠ 12.5 Num 28.9-10 ✠ 12.7 Mt 9.13; Hos 6.6 ✠ 12.11 Lk 14.5

Te tanata naa ni ffora tana rima no taukareka iloo pee ko telaa rima. ¹⁴ Teenaa oo iloo naa Faarisi raa no taratara ki taia laatou Jesus ki mate.

Jesus ko te tama TeAtua ni tini ki heheuna iaa Ia

¹⁵ Tesaaita Jesus nilono itetarata naa tama naa e tukuraa, a Ia ni hakataha i te henua naa, teenaa telopotama ni oatu vaamuri ana. Naa tama kato e mmakiraa nihaia a Ia no taukalleka. ¹⁶ Araa vanaake iloo ki naa tama naa ki see taratara ake ki aaraa tama iaa Ia. ¹⁷ Jesus ni mee tana vana nei kittino naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah, teenaa ko te taratara e mee peela:

¹⁸ “Te nei taku tama ni hakamaatino ki heheuna iaa nau, te tama e lee ai taku manava aa e hiahia ai nau. Taku Aitu raa ma ki kauatu ki takoto iaa Ia,

teenaa a Ia ma ki hakaia ki naa kanohenua i taku ara e hakatonutonu te tama.

¹⁹ Tama naa ma ki see hakatautau tama aa seai maa e tanitani varo, a Ia ma ki see pukua kkaa vaaroto te ara.

²⁰ A Ia ma ki see mee pakavaina a Ia naa tamavare, aa ma ki aroha i naa tama e mee pakavaina.

A Ia ma ki hakasura peenaa te manava laoi ma te manava aroha ki tae iloo ki te ssao te tiputipu e tonu raa e hakahiti te tiputipu see tonu,

²¹ teenaa te henua kato ma ki taaohi manava kiaa Ia.”[☆]

Jesus laaua ma Belsebul

(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Ki oti raa naa tama raa ku taakina ake laatou te tanata e ppuni ana karamata aa seelavaa tetaratara iaa ia e tauria te tipua ki Jesus. Te tanata naa nihaia Jesus no kite iloo ka lavaa tetaratara. ²³ Naa tama i te kina naa ni oho iloo i te vana Jesus ni mee naa, ka taratara soko laatou peela, “E aa? Te nei ko te Tama koi David?”

²⁴ I te saaita naa Faarisi raa ni llono inaa taratara naa tama naa raa, laatou ki mee ake, “Te tama naa e hanahana naa tippua i aa ia e kauake ana mahi te hakamau laatou, Belsebul, ki mee ana vana naa.”[☆]

²⁵ Jesus ni iloa inaa mannatu naa Faarisi naa, teenaa ki mee ake iloo Ia peela ki naa tama naa, “Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa, ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme hakapaa raa, ma ki oti ku maseu. ²⁶ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho ka heheatu soko laatou raa, e mee maa te nohorana naa kunaa maavae iloo, teenaa see rooroa ku maseu! ²⁷ Kootou e hai maa te nei ni mahi e kaumi Belsebul ki hanahana nau naa tippua. Ki mee maa te nei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa e hakaariatu maa naa taratara kootou naa essara! ²⁸ Seai, te nei seai ni mahi Belsebul; te nei ni mahi e kaumi TeAitu TeAtua ki hanahana nau naa tippua. Kootou nei kukkite maaoni maa te ssao te Nohorana TeAtua raa ku oti te tae atu ki kootou.

²⁹ “See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huuina ana hekau ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

³⁰ “Te tama see tuu itaku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakutu mai naa tama TeAtua, e mee pee ko naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu te kanohenua TeAtua, e mee pee ko naa maseu naa sipsip raa no ffuro huri.”[☆] ³¹ Aa te nei nau ku vana atu ki kootou: TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara te henua ma naa taratara hakallika laatou e pessi iaa Ia, te vana iaa te tama e pessi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa, tana sara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua. ³² Te tama e pessi tana taratara hakallika

[☆] 12.21 Is 42.1-4 (LXX) [☆] 12.24 Mt 9.34; 10.25 [☆] 12.30 Mk 9.40

i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uii TeAtua, i te saaita nei aa ma te saaita imuri.✠

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Lk 6.43-45)

³³ “Telaakau e somo taukarekaraa maki hua taukareka, aa telaakau e somo hakallikaraa maki hua hakallika. Teenaa telaakauraa e ilotia iana hua e ppesi.✠

³⁴ Naa kata! Kootou maki taratara peehea inaamee taukalleka maa kootou nitama e hakallika? Ite aa, naa taratara tetama e pesi raa e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.✠ ³⁵ Tetama e sosorina taukarekaraa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallikaraa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava.

³⁶ “Kootou ki illoa maa ite Aso te Hakatonu raa, te henua ma ki hakaari naa taratara vware katoo teelaa ni tarataraina laatou. ³⁷ TeAtua ma ki hakatonu tonu kootou, tautari ki naa taratara kootou ni mee, teenaa ki mmata maa kootou e ttonu aa seai maa kootou e ssara.”

Naa Faarisi raa e fiffai ki huri ake Jesus naa mahi TeAtua

(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Teenaa ki mee ake aaraa tisa naa Loo ma aaraa Faarisi ki Jesus, “Maatou e fiffai maa koe ki hakasura naa mahi TeAtua ki kkite maatou.”✠

³⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama ite ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee maki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni hakasura i Jona.✠ ⁴⁰ Jona ni moe naa poo e toru ma naa aso e toru iloto te ika e lasi, teenaa te Tama te Henua raa hoki ma ki moe anapoo e toru ma naa aso e toru iloto te kava.✠ ⁴¹ Ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haaeo ki naa tama e nnoho ite ssao nei, teenaa ilaatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou ite saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei!✠

⁴² “Ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e Tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e nnoho ite maarama ite ssao nei, ite aa iaa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa no hakannoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei.”✠

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama

(Lk 11.24-26)

⁴³ “Te saaita te tipua hakallika e hakataha ite tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, ⁴⁴ a ia ma ki taratara soko ia peelaa, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ⁴⁵ A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua. Te nei te ara ma ki sura ki naa tama e sosorina hakallika i te ssao nei.”

Naa taaina ma te tinna Jesus

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Te saaita Jesus ni taratara ake ki naa tama naa raa, tana tinna aa ma ana taaina raa ku ttuu ake i haho no mee ma ki mmata laatou iaa Ia. ⁴⁷ Teenaa te tama tokotasi iloto

✠ 12.32 Lk 12.10 ✠ 12.33 Mt 7.20; Lk 6.44 ✠ 12.34 Mt 3.7; 23.33; 15.18; Lk 3.7; 6.45 ✠ 12.38 Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16 ✠ 12.39 Mt 16.4; Mk 8.12 ✠ 12.40 Jon 1.17 ✠ 12.41 Jon 3.5 ✠ 12.42 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12

te hare raa ki mee ake ki Jesus, “Too tinna raa ma oo taaina raa e ttuu mai ihaho, aa laatou e mee ma ki taratara atu kiaa koe.”

⁴⁸ Jesus ki mee ake, “Ko ai taku tinna, aa ko ai aku taaina?” ⁴⁹ Teenaa ssii iloo tana rima ki ana disaipol raa no mee ake, “Ttoka. Teenei taku tinna ma aku taaina. ⁵⁰ Te tama e tautari ki naa vana taku Tamana i te lanii e hiihai raa, teenaa ko taku taina, taku kave, aa taku tinna.”

13

Te parapol ttama e pesipesi naa hua laakau (Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Te aso naa koi raa, Jesus ni masike i te hare naa no hano iloo ki tai te Namu Galilee no noho ka akonaki naa tama. ² Naa tama nikkutu ake kiaa Ia raa e tammaki iloo. Teenaa kake iloo Ia ki aruna te potiraa no noho, aa naa tama raa iaa e ttuu ake i uta. ³ Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa:

“Hakannoo mai. Teelaa setama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki ssomo i tana verena. ⁴ Tana saaita ni pesipesi naa hua raa, araa hua ni maaoha ki aruna te saarena, ka llee ake naa manu raa no kaina. ⁵ Araa hua ni maaoha ki te korohatu, see hai kerekere maaoni. Naa hua wit naa ni matiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Araa nei i te saaita te laa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake naa ni tuunia koi ka mmate, teenaa naa wit naa ni pakupakuria inaa patiaka naa wit naa ni see ttae kilaro iloo. ⁷ Araa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, teenaa naa wit naa ni torohia atu te tititai naa no mmate. ⁸ Araa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka, teenaa naa wit naa ni ssomo hakaraa oi iloo no ppeesi naa kaikai laatou. Araa wit e taa te lau; aaraa wit e taa te mataono; aa aaraa wit iaa e taa te mata toru naa hua.”

⁹ I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto i naa parapol Jesus e hakaea (Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa ki Jesus no vasiri ake kiaa Ia, “I too saaita maraa e taratara ki te henua raa, ai koe e taratara ai ki naa parapol?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana te Lanii raa, teenei ekauatu nau ki kootou; naa taratara naa see kauake nau ki aaraa tama. ¹² Te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee aana, teenaa kittoe iaa itana kooina ni hiihai; aa te tama seai ana mee ni kauake TeAtua raa, naa tamaa mee iloo ni noho ma ia raa ma ki toa iaa ia. ¹³ Nau e taratara ki naa tama naa i naa parapol raa i te mee nei:

‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou,
laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou,
laatou ma ki see massaro.’

¹⁴ Teenaa naa taratara te pure Isaiah raa e taratara i naa tama naa:

‘Kootou ma ki llono i aku taratara, tevana iaa kootou ma ki see massaro;

kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee, tevana iaa kootou ma ki see illoa
i te hakataakoto naa mee naa. ¹⁵ I te aa, i naa tama nei e manava makattau;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;

naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

☆ 13.2 Lk 5.1-3 ☆ 13.12 Mt 25.29; Mk 4.25; Lk 8.18; 19.26

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa Nau ma ki haia laatou ki taukalleka.’[✠]

¹⁶ “Kootou iaa e haia hakaraaoina iloo TeAtua! Kootou naa ni lavaa te kkite ka llono i aku vana ni mee. ¹⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tammaki iloo naa pure TeAtua aa e tammaki naa tama TeAtua ni fiffai iloo maa laatou ki kkite inaa mee kootou e kkite nei, tevana iaa laatou ni see lavaa; naa tama naa ni fiffai iloo maa laatou ki llono i naa vana kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.’[✠]

Te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua wit

(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

¹⁸ “Hakannoo hakaraaoi ki illoa kootou ite hakataakoto te parapol ite tama e pesipesi naa hua wit. ¹⁹ Naa tama ellono inaa taratara ite Nohorana te Lani, tevana iaa see illoa ite hakataakoto naa taratara naa raa, naa tama naa e mee pee ko naa hua wit teelaa ni maaoha ki aruna te saarena, teenaa te tipua e hakallika raa ni hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ²⁰ Naa hua wit ni maaoha kite korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiafia iloo ite llono ana lokoi laatou inaa taratara TeAtua. ²¹ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou kitakkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi ite tamaa saaita, aa ite saaita naa haeeo raa ni pakkuu ake ilaatou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou. ²² Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa taratara naa ni tiiake laatou ilaatou ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei aa e kaimannako ma ki hai mane laatou. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka essura inaa ora laatou. ²³ Naa hua e maaoha ite pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama e llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou kitakkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa inaa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppesi te lopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki mata toru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa telau i ana kaikai.”

Te parapol i te vvee hakallika

²⁴ Jesus ki taratara ake tela parapol hoki: “Te Nohorana te Laniraa e mee ma se tama ni pesipesi ana hua wit raa iloto tana verena. ²⁵ Ite poo tokotasi, te saaita te henua ni mmoeraa, tetanata elotoffaeo iaai raa ni hanake no pesipesi iloo naa hua naa vvee raa iloto hoki te verena naa. ²⁶ Te saaita naa wit raa ni ssomo no kaamata ki ffua raa, naa vvee raa ni ssomo hoki no ssura. ²⁷ Naa poe te tanata raa ni oo atu kiaa ia no mee ake, ‘Oo hua wit ni pesipesi iloto too verena raa e ssomo hakaraaoi iloo; aa teelaa ni vvee ni ssura ake i hea?’ ²⁸ Te tanata e mee tana verena naa ki mee ake, ‘Teena setama elotoffaeo ia nau naa e mee tana vana naa.’ Teenaa ki vasiri ake ana poe, ‘Koe e hiihai maa maatou ki oo no huti te vvee?’ ²⁹ Te tanata raa ki mee ake, ‘Seai. Kootou see oo no huti te vvee; naa wit raa ma ki mee no utania hoki kootou. ³⁰ Tiiake te vvee raa ki ssomo hakapaa ma naa wit. Ite saaita naa wit raa ku ffua no mee ki vasi raa, nau ma ki vanaake ki naa tama e vasi raa ki huti te vvee raa imua no mee saitana aa kutuunia kite ahi, aa ki oti laatou ku haki naa hua wit raa no hakanaaopo ki loto taku hare e tukutuku kaikai.’ ”

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Jesus ki kauake hoki tela parapol: “Te Nohorana te Laniraa e mee ma ko te tanata e too te hua te laakau e ttapa ma se mastat raa no hakatori iloto tana verena. ³² Te hua te laakau naa e punaamea inaa hua naa laakau hakkaatoa. Tevana iaa ite saaita te laakau naa e somo raa, te laakau naa ma kisomo nolasi inaa laakau hakkaatoa, teenaa naa manura ma killee atu no takitaki naa ohana laatou raa i aruna naa laa te laakau naa.”

✠ 13.15 Is 6.9-10 (LXX) ✠ 13.17 Lk 10.23-24

*Te parapol te iis
(Lk 13.20-21)*

³³ Jesus kīkauake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani e mee ma seiis te ffine etoo no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

*Te vana Jesus e hakaēa ai ki naa parapol
(Mk 4.33-34)*

³⁴ Inaa saaita katoō Jesus e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoī ki naa parapol; see hai saaita maa Ia ni taratara atu aa ma Ia ni see taratara ki naa parapol. ³⁵ A Ia ni mee tana vana nei kītino naa taratara te pure Te Atua raa ni mee imua:

“Nau ma ki taratara ki naa parapol i taku saaita e taratara ki naa tama naa; nau ma ki taratara ake i naa mee ni see ilotia te henua imua, e kaamata mai iloo i te mahaa mai ana te kerekere nei.”[☆]

Te hakataakoto te parapol i te vvee e somo

³⁶ Te saaita Jesus ni tiiake ia naa tama naa no hano ki hare raa, ana disaipol raa ni oo atu kiaa Ia no mee ake, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol i te vvee e somo iloto te verena.”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Te tama e pesipesi naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko te Tama te Henua. ³⁸ Te verena raa, teenaa ko te maarama nei; naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko naa tama te Nohorana te Lani; te vvee somo i te verena raa, teenaa ko naa tama Satan; ³⁹ aa te tama elotoffaeo i te tama te laa e pesipesi ana vvee iloto te verena raa, teenaa ko Satan. Te ssao ma ki vasi raa, teenaa ko te ssao naa mee katoō i te maarama nei ma ki hakaoti mai, aa naa tama ma ki vasi raa, teenaa ko naa ensol Te Atua.

⁴⁰ “I te saaita te maarama nei e hakaoti mai raa, naa tama Satan raa ma ki hakakuturia no peesia kiloto te ahi, e mee pee ko te vvee ni hakanaa o poria no tuunia ki vvela i te ahi. ⁴¹ Te tama te Henua raa ma ki heuna ana ensol raa ki oo no hakattaharia naa tama hakkaatoa te laa e hakoro aaraa tama kippena naa haisara aa ma naa tama katoō e sosorina hakallika, ki see nnoho laatou i tana Nohorana; ⁴² naa tama naa ma ki peesia naa ensol raa kiloto te ahi e ura see mate, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou. ⁴³ Teenaa naa tama Te Atua raa ma ki maasina pee ko te laa iloto te Nohorana te Tamana. Ki mee kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

Naa parapol e hakailoa te Nohorana te Lani

⁴⁴ “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ni mee e taukalleka e laavea e mmoe ka ttanu iloto te kerekere. Te saaita naa mee naa ni laavea te tama tokotasi raa, naa mee naa ni tanumia hoki a ia. Te tama naa ni hiahia iloo, teenaa hano iloo ia no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, araa ahe iloo te tama naa no tauia te kerekere e takkoto ai ana mee ni llave naa.

⁴⁵ “Te Nohorana te Lani hoki e mee pee ko naa sessee te tama i naa tamaa hatu e taavi mmaha e ttpa ma ni ‘pearl’. ⁴⁶ I te saaita te tama naa ni lave tana mee e tiputipu taukareka iloo raa, a ia ni hano no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, araa ahe iloo no tauia a ia te tamaa hatu naa.

⁴⁷ “Te Nohorana te Lani raa hoki e mee pee ko te kupena e pesi no hakamiri te kau ika hakkaatoa. ⁴⁸ Te saaita te kupena naa ni pii raa, ttaki iloo naa tama naa te kupena naa ki uta no hiri iloo naa ika naa; naa ika e taukalleka raa e haaoa laatou ki loto naa kete laatou, aa naa ika e hakallika raa iaa e peesia ki taha. ⁴⁹ Te mee raa ma ki mee peenei i te saaita te maarama nei ma ki hakaoti mai: naa ensol raa ma ki oo no vaaea naa tama e sosorina hakallika raa i naa tama e sosorina taukalleka, ⁵⁰ teenaa naa tama e sosorina

hakallikaraa ma ki peesia laatou kiloto te ahi e ura see mate, te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.”

⁵¹ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e illoa i aku vana e taratara atu nei?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Uee, maatou e illoa.”

⁵² Araa Jesus ku vanaake kilaatou, “Te me nei e mee maa naatisa hakkaatoa naa Loo teelaa kumee ma ni disaipol iloto te Nohorana te Laniraa, e mee pee ko te tama e mee tana hare e huri no hanahana naa mee hoou aa ma naa mee tuai raa ki see takkoto iloto te hare e tukutuku ana mee.”

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa parapol nei raa, a Ia ni masike i te kina naa ⁵⁴ no ahe kitana tino matakaaina. A Ia ni akonaki te henua peenaa iloto te hare lotu naa Jew, teenaa naa tama ni llono i ana akonakiraa ni massaro iloo iaa Ia ka mee naa taratara laatou peelaa, “Te nei se iloa te tama nei e toomai i hea? Te nei ni mahi te tama nei e kauake e ai kilavaa ia te ppena naa mirakol nei? ⁵⁵ Eaa? Te nei sei ko te tama e mee tana tamana e penapena hare? Te nei sei ko te tama Mary, aa e mee ana taaina maa ko James, Joseph, Simon, aa ko Judas? ⁵⁶ Eaa? Teelaa sei ko ana kave raa e nnoho i te kina nei? Te nei se iloa aa ni mahi te tama nei e kauake e ai?” ⁵⁷ Teenaa naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakannoo atu kiaa ia.

Jesus ki mee ake kilaatou, “Te pure Te Atua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina kato e hano; a ia iaa ma ki hakakkeeina naa tama i tana tino matakaaina. Teenaa ana tino hare aakina raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.” ⁵⁸ Jesus ni sei ana mirakol ni mee i te kina naa, i te aa, i naa tama i te kina naa see hakannoo kiaa ia.

14

John te Baptis ku taia no mate

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

¹ I te saaita naa raa, Herod te tuku Galilee raa ni lono i naa vana Jesus e mee. ² Teenaa Herod ki mee ake ki naa tama e heheuna iaa ia, “Te nei maaoni ko John te Baptis ku ora hoki. Te nei ko te vana e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi Te Atua.”

³ Teelaa ko Herod raa ni vanaake ki ana soldia raa ki saisaitia Jesus aa ku peesia kiloto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa i teenaa ko te hiihai tana aavana, Herodias, te aavana tana taina, Philip, teelaa ni aavanatia a ia. ⁴ John te Baptis maraa e hai ake peenaa ki Herod i te kau saaita, “Te mee raa e sara ma koe e aavanatia a koe te aavana tootaina!” ⁵ Herod ni hiihai ma ki taia a ia John ki mate, te vana iaa a ia ni matakou i te kanohenua naa Jew, i naa tama naa e hai maa John se pure Te Atua.

⁶ I te aso Herod ni mee tana kaikai elasi ki maatino i tana aso ni haanau mai raa, te tamariki ffine Herodias raa ni hanake no anu imua naa tama ni arumia ki te kaikai. Herod ni hiahia iloo, ⁷ teenaa vanaake iloo ki te taupu, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe!”

⁸ Teenaa kauake iloo te taupu naa naa taratara tana tinna raa ni mee ake: “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

⁹ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, te vana iaa a ia ku see lavaa te sahea a ia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku kallono kato naa tama ni ooake kite kaikai naa. ¹⁰ Teenaa heuna iloo Herod ana soldia raa ki oo kite hare karapusi raa no tuutia te ua John. ¹¹ Araa haaoa iloo laatou te pisouru raa kiloto te peesini no kauake kite taupu. Teenaa hano iloo te tamariki ffine naa no kauake te pisouru raa ki tana tinna. ¹² Naa disaipol John raa

ni oo ake notoa iloo laatou te haitino John notanumia, araa oo iloo no hakaari ake ki Jesus.

Jesus e haanai naa tama e tammaki iloo

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Tesaaita Jesus nilono itevana nimee i John raa, a Ia nikake kite poti raa no hano no noho itana kina soko ia. Naa tama ite kina naa nilono maa Ia ku noho ite kina naa, teenaa massike iloo laatou i naa matakaaina laatou raa no oo atu vaauta kiaa Ia. ¹⁴ I te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te tammaki ttama e ttuu ake raa, a Ia ni aroha iloo i naa tama naa, teenaa huri atu iloo no haia naa tama e mmaki raa no taukalleka.

¹⁵ I te laasuru naa raa, ana disaipol raa ni oo atu no mee ake kiaa Ia, “Taatou ka poonia i te kina see nohoria nei. Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa ki oo no taavi ni kaikai ma laatou.”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Tiiake naa tama naa ki noho, aa kootou ku kauatu ni kaikai ma laatou ki kkai!”

¹⁷ Naa disaipol raa ki mee ake, “Maatou e noho koi maa naa haraoa e rima aa ma naa ika e lua.”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Toomai naa kaikai naa.” ¹⁹ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki noho kite vee ilaro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e rima ma naa ika elua naa no ttoka kite lani notaku ki Te Atua. Kioti raa tohi-tohi iloo Ia naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. ²⁰ Naa tama naa hakkaatoa nikkai no pposu. Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai ni ttoe. ²¹ Te kooina naa taanata hakkaatoa nikkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sasare vaaruna te kirikiri ttai

(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

²² Kioti raa heuna iloo Jesus ana disaipol raa ki oo no kkake i te poti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi te namo, a Ia ia ku noho ki heunatia a Ia naa tama raa ki oo ki naa matakaaina laatou. ²³ I te saaita naa tama naa ni oti te heunatia a Ia ka oo raa, hano iloo Ia kiaruna te tamaa mouna tokotasi notaku. I te saaita telaa ni suru raa, Jesus koi noho kataku soko Ia iaruna te mouna. ²⁴ I te saaita naa raa te poti naa disaipol raa ku mmao iloo ki loto te namo, teenaa te poti naa tama naa ni sausaua naa peau raa i te matani raa e oko mai imua.

²⁵ I te ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa kite poti ana disaipol. ²⁶ Tesaaita ana disaipol raa nikkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni mattaku iloo ka kappisi naa varo laatou peela, “Te tipua!”

²⁷ Jesus ni huri atu i te saaita naa lokoi no mee ake ki laatou, “Kootou see mattaku, te nei ko nau!”

²⁸ Teenaa ki mee atu Peter kiaa Ia, “Te Ariki, ki mee maa teenaa ko koe maaoni, koe ku mee ki sare atu nau vaaruna te kirikiri ttai kiaa koe.”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Kau!” Teenaa sepu iloo Peter i te poti raa no sare atu ki Jesus vaaruna te kirikiri ttai. ³⁰ Araa nei i te saaita Peter ni kite i naa haimahi te matani raa, a ia ni matakau, teenaa kaamata iloo ia te tere ki loto te ttai ka tanitani varo atu ki Jesus, “Te Ariki, hakasaoria nau!”

³¹ Jesus ni haaroo atu no tauhia lokoi a Ia Peter no mee ake, “Koe ku hakatina nataa peehea? Ai koe ku mamaanatu tammaki ai?”

³² Takarua naa nikkake kiaruna te poti raa no marino lokoi te matani. ³³ Teenaa ffuri iloo naa disaipol raa no lotu kiaa Ia, “Koe maaoni ko te Tama Te Atua!”

Jesus e haia a ia naa tama e mmaki i Genesaret raa no taukalleka

(Mk 15.1-9)

³⁴ Naa tama naa ni oo kitelaa vasi te namo naa no ttae iloo ki Genesaret, ³⁵ aa i te kina naa raa, naa tama i te kina naa ni mmate maa teelaa ko Jesus. Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina kato o i te kina naa no too ake naa tama e mmaki raa ki Jesus. ³⁶ Naa tama naa ni oo atu no hai ake ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki raa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttpa tana kkahu. Teenaa naa tama kato o ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

15

Naa akonaki naa tippuna (Mk 7.1-13)

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no vasiri ake ki Jesus, ² “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

³ Jesus ki hakahe ake, “Ai naa Loo TeAtua raa e tiiake ai kootou no ffuri kootou no tautari ki naa tino akonaki kootou? ⁴ TeAtua etaratara peelaa, ‘Hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou,’ aa etaratara hoki peelaa, ‘Tama e mee hakallika tana tamana ma tanatinna raa kitaia ki mate.’[☆] ⁵ Tevana iaa kootou e akonaki aaraa tama ma ki mee setama etaratara ake peelaa ki tana tamana ma tanatinna, ‘Naa mee koorua elavaa tekauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee TeAtua.’ ⁶ Teenaa te tama naa ku haia kootou ki seai ana vana ki mee ma ki kauatu naa mee raa ki ana maatua. Ite ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou, teenaa kilavaa kootou te tautari ki naa tino akonaki kootou. ⁷ Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

⁸ TeAtua e mee maa, ‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou, aa naa manava laatou iaa e mmao haao iloo i aa nau.

⁹ Naa tama naa e lotu huri koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teenaa ko naa Loo TeAtua!’ ”[☆]

Naa mee e mee te tama ki kerekere (Mk 7.14-23)

¹⁰ Kioti raa Jesus ku kannake ki naa tama raa ki oo ake, teenaa a Ia ki mee ake, “Kootou hakannoo mai aa kootou mee ki illoa kootou i te mee nei! ¹¹ Naa mee te tama e ppono kiloto tana pukua raa see lavaa te mee te tama ki kerekere i te vasi naa Loo. Teelaa ko naa mee are e oo iho ki taha tana pukua raa e mee te tama naa no kerekere.”

¹² Teenaa ooake iloo naa disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Koe e iloa maa naa Faarisi raa ni lloto iloo i oo taratara ni mee?”

¹³ Jesus ki mee ake, “Naalakau kato o teelaa ni see toria taku Tamana raa ma ki utania. ¹⁴ Kootou ki see mannatu i naa taratara naa Faarisi naa. Naa tama naa e ssau koi ma ko naa tama e ppuni naa karamata e hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, teenaa te takarua naa ma ki maaoha hakapaa ki loto te rua.”[☆]

¹⁵ Teenaa ki taratara ake Peter, “Hakaari mai te hakataakoto te parapool naa.”

¹⁶ Araa Jesus ku mee ake, “E aa? Kootou hoki ku vvare pee ko naa tama naa, anii? ¹⁷ Kootou see illoa maa te mee te tama e ppono kiloto tana pukua raa e hanotonu kiloto tana koopuu aa kioti ku au ki taha tana haitino? ¹⁸ Aa naa mee e oo iho i te pukua te tama raa iaa e oo iho i tana hatumanava. Teenaa ko naa mee e mee te ora te tama ki kerekere.[☆] ¹⁹ I te aa, naa mannatu e hakallika raa e ssura iho i te hatumanava te tama; te tama naa e usuhia ki taa tama, ki see noho tonu ki tana aavana, ki hai huri, kailaarao, ki taratara hakareeresi, aa ki taratara hakallika i telaa tama. ²⁰ Teenei ko naa mee teelaa e mee te tama ki kerekere. Tevana iaa te tama raa see kerekere maa iaa ia e kai aa see huihui ana rima.”

[☆] 15.4 Ex 20.12; 21.17; Deut 5.16; Lev 20.9 [☆] 15.9 Is 29.13 (LXX) [☆] 15.14 Lk 6.39 [☆] 15.18 Mt 12.34

Te ffine e taaohi manava i Jesus
(Mk 7.24-30)

²¹ Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te matakaaina e taupiri atu ki Tyre ma Saidon. ²² Te ffine tokotasi e noho i te matakaaina naa ni hanake kiaa Ia no tani ake, “Te mokopuna David nei, aroha iaa nau! Taku tamariki ffine raa e uruhia te tipua; a ia e meeme e ffaaeo iloo.”

²³ Jesus ni see hai taratara ni mee ake ki te ffine naa, teenaa ooatu iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Heunatia te ffine naa ki hano! Ttama naa e sare tanitani koi vaamuri taatou.”

²⁴ Araa Jesus ku vanaake, “Nau ni heunatia mai TeAtua ki au nau no tokonaki ki naa tama i te kanohenua Israel teelaa e mee pee ko naa manu ssiri.”

²⁵ Teenaa ki hanake te ffine raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, tokonaki mai kiaa nau.”

²⁶ Araa vanaake iloo Jesus “Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki raa e toa no kauake ki kkai naa poi.”

²⁷ Te ffine raa ki mee ake, “E tonu, TeAriki. Tevana iaa naa poi raa hoki e kkai naa kaikai e ttoe e maaoha i te teevoa naa hakamau laatou.”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Koe se ffine e haimahi too hakataakoto i TeAtua! Too tamariki ffine naa ma ki taukareka.” Teenaa te tamariki te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka

²⁹ Jesus ni masike i te kina naa no hano vaatai te Namu Galilee. A Ia ni hano no kake iloo ki aruna tetamaa mouna no noho kilaro. ³⁰ E tammaki iloo naa tama ni ooatu ma naa tama seelavaa tesassare, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama e ppiko naavae laatou, naa tama seelavaa tetaratara, aa ma te kau maki hoki no hakannohoria imua Jesus. Teenaa naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ³¹ Naa tama raa ni massaro iloo i naa tama ni see lavaa te taratara raa ku tarattara, naa tama ni ppiko naa vae laatou raa ku taukalleka, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, aa naa tama ni see kkite raa ku kkite; naa tama naa ni hakannau katoo i te Atua Israel.

Jesus e haanai telaa kuturana tama e tammaki
(Mk 8.1-10)

³² Jesus ni aru ake ana disaipol raa no mee ake, “Nau e aroha i naa tama nei; naa tama nei kullava iloo naa aso laatou e toru ni noho ma nau, aa te nei laatou ku see hai kaikai e kkai. Naa tama nei seelavaa nau te heunatia ki oo see kkai, i laatou ma ki pouuri koi naa karamata laatou no ssina iloto te ara.”

³³ Naa disaipol raa ki mee ake, “Taatou ma killave ni kaikai i hea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

³⁴ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, “E hia naa haraoa e noho ma kootou?”

Naa tama naa ki mee ake, “Te nei ni haraoa e hitu aa ma naa tamaa ika.”

³⁵ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki noho ki te kerekere. ³⁶ Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa raa ki naa tama. ³⁷ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni kete e hitu ni ffao no ppii. ³⁸ Te kooina katoo naa tama ni kkai i te kina naa e lava naa simata e haa. Teenaa ko naa taanata raa koi; naa haahine ma naa tamalliki raa see taaua.

³⁹ Ki oti raa, heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo, a Ia iaa ku kake ki loto te poti raa no hano ki te matakaaina Magadan.

16

Naa Faarisi raa e fiffai maa Jesus ki hakasura se mirakol (Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatautau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana ma Jesus, teenaa laatou ki mee ake ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa ma naa mahi Te Atua e takkoto i aa Ia. ✧
² Teenaa ki mee ake Jesus, “I te saaita telaa e suru ka kkite kootou i naa mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taiao ma ki marino.’ ³ Aa i te tahaata, te saaita kootou ekkite inaa tuu pouuri ka mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, ‘Te aso nei ma ki hakariaria.’ Kootou e illoa koi inaa vana ma ki ssura te aso raa i naa ttoka kootou i naa tiputipu telani, aa niaaina maa kootou e hakakkiitea a nau i naa vana e llasi raa, kootou koi see illoa i te mee ma ki au i muri!
⁴ Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee ma ki kkite laatou ma ni mahi Te Atua, te vana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa ekkite, teelaa ko naa mahi koi Te Atua ni mee i Jona.” ✧

Teenaa masike iloo Jesus i te kina naa no hano.

Poopoo tonu i naa sosorina naa Faarisi ma naa Sadiusi (Mk 8.14-21)

⁵ Te saaita naa disaipol raa ni oo kitelaa vasi te namo raa, naa tama naa ni ssiri ki too ake ni haraoa. ⁶ Jesus ki hakaapo ake ki laatou, “Kootou ki poopoo tonu lokoi i te iis naa Faarisi ma naa Sadiusi.” ✧

⁷ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: “Tama nei e taratara peenei i taatou ni see hai haraoa ni ppiki mai.”

⁸ Jesus ni illoa inaa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraoa kootou? Kootou ku hakatina nataa peehea! ⁹ Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku see mannatu ake i taku saaita ni ttohi naa haraoa e rima no haanai naa taanata e haa naa simata? E hia naa kete kootou ni ffao no ppai? ✧ ¹⁰ Ai naa simata e haa naa taanata ni hanaia a nau ki naa haraoa e hitu? E hia naa kete kootou ni ffao no ppai? ✧ ¹¹ Ai kootou see illoa peehea maa nau see taratara inaa haraoa? Nau e taratara atu are ki poopoo tonu kootou i te iis naa Faarisi raa ma naa Sadiusi!”

¹² Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus see taratara ake ma ki poopoo tonu laatou i te iis e hakatipu haraoa; a ia e mee ake are ki poopoo tonu laatou i naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma naa Sadiusi.

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea (Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³ Jesus ni hano kite matakaaina e taupiri atu ki Sisaria Filipai, teenaa a Ia ki vasiri ake ki ana disaipol, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

¹⁴ Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah, aa aaraa tama e hai maa koe ko Jeremiah, aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure Te Atua.” ✧

¹⁵ Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

¹⁶ Simon Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea, te tama Te Atua e ora hakaoti.” ✧

¹⁷ Araa Jesus ku mee ake, “Simon tetama John,* koe e haia hakaraa oina Te Atua. See haitama i te maarama nei ni hakaari atu te taratara hakamaatua nei, te taratara nei ni kauatu tonu taku Tamana itelani. ¹⁸ Aa te nei nau ku vanaatu kiaa koe: koe ko Peter, aa ia runa te hatupaa nei nau ma ki hakatuu takulotu, aa

✧ **16.1** Mt 12.38; Lk 11.16 ✧ **16.4** Mt 12.39; Lk 11.29 ✧ **16.6** Lk 12.1 ✧ **16.9** Mt 14.17-21 ✧ **16.10** Mt 15.34-38 ✧ **16.14** Mt 14.1-2; Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ✧ **16.16** Jn 6.68-69 * **16.17** Te taratara Hebrew raa e mee maa Simon te tama Jona; mmata i John 1.42; John 21.15

te lotu nei ma kisee lavaa te seua naa mahi te mate. ¹⁹ Nau ma ki kauatu naa kii te Nohorana te Lani; oo mee e ppui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa oo mee e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.”[☆]

²⁰ Ki oti raa vanaake iloo Ia ki ana disaipol raa ki see taratara ake ki aaraa tama maa Ia raa ko te Mesaea.

Jesus ku taratara i tana mate
(Mk 8.31—9.1; Lk 9.22-27)

²¹ Teenaa kaamata iloo Jesus no taratara ake ki ana disaipol, “Nau ki hano ki Jerusalem, teenaa nau ma ki mee pakavaina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamau te Hare Tapu, aa ma naa tisa naa Loo. Nau ma ki taia naa tama naa no mate, tevana ia nau ma ki masike i te mate no ora hoki i te ttoru naa aso.”

²² Teenaa Peter ki ttaki Jesus hakavasi no nutua. “Te Ariki, koe ma ki see lavaa iloo te haia peenaa!”

²³ Jesus ki hakatahuri no vanaake ki Peter, “Satan, hakataha ia nau! Taku ara nei e puuia a koe; naa mannatu ettaka ma ko enaa seai ni mannatu e kauatu Te Atua; teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei.”

²⁴ Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki ana disaipol, “Ki mee maa se tama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki tiiake ana mee e fiffai, aa a ia ku amo tana kros raa no tautari kiaa nau.”[☆] ²⁵ Te tama e hakaseresere tana ora raa, te tama naa ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi ki te ora maaoni.”[☆] ²⁶ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou ia se taaohi te ora maaoni? Seai iloo! See hai mee naa tama naa e lavaa te hookii ki hakaheha ake naa ora laatou.

²⁷ “I te aa, te Tama te Henua raa ku mee kiau ma ana ensol raa iloto naa mahi tana Tamana, teenaa a Ia ma ki kauake naa tuuhana te henua, tautari ki naa tiputtipu laatou.”[☆] ²⁸ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou i te kina nei ma ki see vave mmate, laatou ma ki ttae ake no kkite i te Tama te Henua e au ma se Tuku.”

17

Naa mahi Te Atua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus
(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

¹ Naa aso e ono ku oti tellakaraa, Jesus nitoa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou kiaruna te mouna e moe kiaruna no noho soko laatou.”[☆]

² Naa disaipol raa nittoka atu no kkite inaa huri te haitino Jesus: tana taurae ni maasina pee ko te laa, aa ana hekau e hakao raa ni kkiva no makkini hua. ³ Teenaa kkite iloo te takatoru disaipol naa inaa hakassura ake Moses ma Elijah no ttuu ka hai taratara ma Jesus. ⁴ Peter ki mee ake ki Jesus, “Te Ariki, e taukareka iloo i maatou e noho i te kina nei! Ki mee koe e hiihai, nau ku hakatuu ni tamaa hare e toru i te kina nei; too hare, te hare Moses, aa se hare ma Elijah.”

⁵ I te saaita Peter ko i taratara raa, te uruaoa e maasina raa ku uhi ake i aruna laatou, teenaa taratara mai iloo te reo raa iloto te uruaoa, “Te nei taku Tama e lle ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”[☆]

⁶ Te saaita naa disaipol raa ni llono i te reo naa raa, naa tama naa ni mattaku ka ppesi naa haitino laatou no mmoe ki te kerekere ilaro. ⁷ Jesus ni hanatu no paa tana rima i laatou no mee ake, “Massike kiaruna, kootou see mattaku.” ⁸ Naa disaipol naa ni ttoka atu raa nei, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu ake.

[☆] 16.19 Mt 18.18; Jn 20.23 [☆] 16.24 Mt 10.38; Lk 14.27 [☆] 16.25 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 [☆] 16.27 Mt 25.31; Ps 62.12; Rom 2.6 [☆] 17.1 2 Pet 1.17-18 [☆] 17.5 Gen 22.2; Deut 18.15; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

⁹ I te saaita laatou ni ahe kilaro te mouna raa, Jesus ki mee ake, “Kootou see hakaēa ake ki se tama i te mee kootou ni k kite nei; kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te hakamasikeria mai i te mate.”

¹⁰ Naa disaipol raa ki vasiri ake ki Jesus, “Ai naa tisa naa Loo TeAtua raa e taratara ai maa Elijah ki au are i mua te Mesaea?”[☆]

¹¹ Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. ¹² Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina laatou te tama naa. Te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina laatou peenaa hoki.”[☆]

¹³ Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus e taratara i John te Baptis.

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka

(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

¹⁴ I te saaita Jesus ma ttakatoru naa ni ttae atu ki naa tama raa ilaro te mouna raa, te tanata tokotasi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, ¹⁵ “TeAriki, aroha i taku tamariki tanata! Taku tama nei maraa ki oti ku sura te vvare iaa ia, teenaa i te saaita te mee naa maraa e tae ake raa, a ia maraa e ppore no sina ki loto se ahi, aa seai ki loto ttai. ¹⁶ Ttama nei ni toa a nau ki mmata oo disaipol raa iaa ia, tevana iaa te tama nei ni see lavaa laatou te haia no taukareka.”

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Ai kootou ni tama e aa ku see illoa te lotu ka sosorina hakallika! E aa? Te nei se ssao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa!” ¹⁸ Jesus ni varo atu ki te tipua naa no hakataha lokoi te tipua raa i te tama naa, teenaa taukareka lokoi te tamariki tanata naa.

¹⁹ Teenaa oatu iloo naa disaipol raa no vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁰ Jesus ki mee ake, “Te tipua naa ni see lavaa kootou te hanaa i kootou see lotu maaoni. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Ki mee maa naa hakataakoto kootou iaa nau e punaamea koi pee ko te hualaakau te mastat raa, kootou e lavaa te mee ake ki te tamaa mouna nei, ‘Tosi atu no tuu mai i te kina raa!’ teenaa te mouna naa ma ki tosi. See hai mee ma ki hainattaa i kootou!”[☆] ²¹ [Naa vana pe nei ma ki lavaa te haia kootou ki mee koi kootou e hakapakuu no taku ki TeAtua; see hai ara pee-laa hoki.]

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

²² Te saaita naa disaipol raa ni oo ake no k kutu kato o i Galilee raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Te Tama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama e hakallika ²³ no mate. Tevana iaa i te ttoru naa aso raa, ttama naa ma ki hakamasikeria i te mate no ora hoki.”

Teenaa naa disaipol raa ni alloha iloo iaa Ia.

Jesus e taratara i naa takis te Hare Tapu

²⁴ I te saaita Jesus ma ana disaipol ni ttae ake ki Capernaum raa, naa tama maraa e ao naa takis te Hare Tapu raa ni oo ake ki Peter no vasiri ake, “Te tisa kootou naa maraa e pesi hoki naa takis te Hare Tapu?”[☆]

²⁵ Peter ki mee ake, “Uee.”

I te saaita Peter ni uru atu ki loto te hare raa, Jesus ki mee ake, “Koe e maanatu maa ko ai naa tama ki pesi takis ki naa tuku i te maarama nei? Naa tama i te henua naa? Seai? Naa tama naa henua sara?”

²⁶ Peter ki mee ake, “Naa tama are i naa henua sara.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenaa, naa tino tama te henua naa see tau te pesi takis. ²⁷ Tevana iaa taatou see fiffai maa naa tama naa killoto i taatou. Tere no pesi

[☆] 17.10 Mal 4.5 [☆] 17.12 Mt 11.14 [☆] 17.20 Mt 21.21; Mk 11.23; 1 Cor 13.2 [☆] 17.24 Ex 30.13; 38.26

se uka kiloto te namo, aa i too ika mua e ffuti raa, koe ma ki kite te mane raa e mmau i tana pukua, teenaa te mane naa e tau te sui naa takis taaua maa te Hare Tapu. Too te mane naa aa koe ku hano no pesi naa takis taaua.”

18

Te tama peehea raa e haia ma ko te tama hakamaatua i naa tama hakkaatoa?

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ I te saaita naa raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Ko ai te tama e hakamaatua i te Nohorana te Lani?”[✧]

² Teenaa ki kannake Jesus ki te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. ³ Araa mee ake iloo ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ki mee maa kootou see ffuri no mee pee ko naa tamalliki nei, kootou ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani.”[✧]

⁴ Te tama hakamaatua i te Nohorana te Lani raa, teenaa ko te tama e meemee seemuu pee ko te tamariki nei. ⁵ Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau.

Te tiputipu e usu te tama kippena naa haisara

(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁶ “Ki mee maa setama e usuhia aia setamariki inaa tamalliki punaamnea peenei ki see hakannoo kiaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia ttama naa kiloto te moana. ⁷ Te mee e hakallika i te maarama nei raa, teenaa e takkoto naa mee iloto te maarama nei teelaa e hakoro aaraa tama kippena naa haisara. Naa mee peenaa ma ki ssura i te kau saaita, tevana iaa aroha iloo inaa tama e hakasuratia laatou te tiputipu naa; naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo.

⁸ “Ki mee maa koe e usuhia too rima ma too vae ki ppena ni haisara, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi aa ma too rima tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima aa ma oo vae katoo ki loto te ahi e ura see mate.”[✧]

⁹ Aa ki mee maa koe e usuhia too karamata kippena ni haisara, kapea ki taha! Koe e hano ki te lani ma too karamata tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate.”[✧]

Te parapol te sipsip e seai

(Lk 15.3-7)

¹⁰ “Kootou mmata ki see haia kootou naa tamalliki nei ma ni mee vare. Nau e vanaatu ki kootou, naa ensol eroorosi inaa tamane nei ennoho peenaa imua naa karamata taku Tamana raa i te lani. ¹¹ [I te aa i Tama te Henua raa ni au no ssee ki naa tama e seai.]

¹² “Ki mee maa setama ikootou e mee ana sipsip e noto itelau, teenaa no seai iloo te sipsip tokotasi, te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi ni seai.

¹³ Nau e vanaatu ki kootou, itana saaita ma ki lave itana sipsip raa, tana hiahia itana sipsip tokotasi naa ma ki toe iaa itana hiahia iana matasivo maa sivo sipsip e taka ma ia. ¹⁴ Peelaa hoki, te Tamana kootou itelani raa see hiihai hoki ma se tamariki i naa tamalliki nei ki seai.

Tokonaki ki too taina e mee tana sara

¹⁵ “Ki mee maa too taina raa e hakasara tana vana iaa koe, koe ku hanatu ki nnoho koorua soko koorua aa koorua ku hakatonu te mee naa. Ki mee maa too taina naa e hakannoo kiaa koe, teenaa koorua ma ki mee hoki ma se haitaina.”[✧] ¹⁶ Aa ki mee too taina naa see hiihakannoo atu kiaa koe, koe ku hano no toomai setama hoki, aa seai setakarua, aa kootou ku ahe atu. Teenaa e mee pee ko naa taratara mai

te Laupepa Tapu maa ite saaita koorua e taratara raa, e mee telaa takarua e nnoho no hakannoo i naa hano te taratara koorua. ✧ ¹⁷ Aa ki mee te tama naa see hii hakannoo ki naa tama naa, koe ku hano no taratara ake ki naa tama telotu. Aa ki mee aia see hii hakannoo ki naa tama telotu, teenaa koe ku haia a koe ttama naa ma se tama see lotu aa ma se tama e aoao naa takis.

¹⁸ “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: naa mee kootou e ppui i te kerekere nei ma ki puuia hoki itelani, aa naa mee kootou e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani. ✧

¹⁹ “Aa nau ku kauatu telaa taratara hoki: te saaita te takarua i te maarama nei e oo ki te hakataakoto tokotasi i naa mee lauaa e taku ki Te Atua ki haia ake raa, naa mee naa ma ki haia ake taku Tamana itelani. ²⁰ Ite aa, ite saaita te takarua, aa seai ma se takatoru, e kuku no meeme hakapaa iloto taku inoa raa, teenaa nau ma ki noho iloto naa tama naa.”

Te parapol te poe see hai aroha

²¹ Teenaa hanatu iloo Peter ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, ki mee maa taku taina raa e hai lokoi peenaa te mee hakallika kiaa nau, e hia aku saaita ma ki vanaake maa nau e aroha iaa ia? E aa, e hitu?” ✧

²² Jesus ki mee ake, “Nau see vanaatu maa koe ki aroha iaa ia i naa saaita e hitu; koe ki hakapaa naa saaita e hitu naa ki lava i te matahitu hakkaatoa. ✧

²³ “Ite aa ite tiputipu te Nohorana te Laniraa emee peenei: Teelaa setuku ni noho ki hakatonu te kooina naa mane ana poe raa ni too iaa ia. ²⁴ Itana saaita ni kaamata no hakatonu naa mane naa raa, tana poe tokotasi, teelaa ni too ana mane e tammaki iloo iaa ia raa, kutaakina ake naa tama. ²⁵ Tepoe naa ni see hai mane e llava ki suia naa mane te tuku naa, teenaa ki mee ake te tuku naa ki naa tama raa ki toa tepoe naa ma tana aavana, ana tamalliki, aa ma naa mee katoo te tama naa no kauake ki setama ki tauia, aa kutoo ake ana mane. ²⁶ Tepoe naa ni hanatu no tuu iloo ki ana turi imua te tuku naa no tani atu kiaa ia, ‘Kaumai se tamaa saaita kilavaa nau te ssee ni mane ki sui aku mane ni too iaa koe.’ ²⁷ Te ttuku naa ni aroha iaa ia no vanaake iloo ki see sui ana mane ni too iaa ia, teenaa tiiake iloo ia te tama naa ka hano.

²⁸ “Tepoe naa ni hano nottiri iloo ite tama tokotasi teelaa ni too ana mane iaa ia, teenaa tauhia iloo aia te tama naa no kuumia tana ua ka mee ake, ‘Suia mai aku mane ni toa a koe!’ ²⁹ Te tama e tauhia a ia naa ni tuu atu ki ana turi no tani atu, ‘Kaumai se tamaa saaita kissee nau ni mane ki suia oo mane naa!’ ³⁰ Tevana iaa tepoe te tuku naa ni see hiihai, teenaa toa iloo aia te tama naa no ponotia kiloto te hare karapusi kilavaa iloo ia te suia ake ana mane. ³¹ Ite saaita aaraa poe nikkite itana vana emee naa raa, oo iloo naa tama naa no taratara ake ki te tuku i naa vana te tama naa ni mee. ³² Teenaa aru iloo te tuku raa ki tana poe naa ki hanake. Aia ki mee ake, ‘Tepoe e heheuna hakallika! Nau ni vanaatu ki see suia mai aku mane iaa koe ni tani mai ma ki aroha nau iaa koe. ³³ E taukareka ki mee maa koe ni aroha hoki ite tama e heheuna koorua hakapaa naa, e mee pee ko nau ni aroha iaa koe.’ ³⁴ Te ttuku naa ni porepore iloo i tana loto, teenaa ponotia iloo aia te tama naa kiloto te hare karapusi ki tae tana saaita ku suia katoo ana mane.”

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Taku Tamana itelani raa ma ki mee peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou.”

19

Te akonaki i te hai aavana e mavvae (Mk 10.1-12)

✧ 18.16 Deut 19.15 ✧ 18.18 Mt 16.19; Jn 20.23 ✧ 18.21 Lk 17.3-4 ✧ 18.22 Gen 4.24

¹ Te saaita Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, a ia ni masike i Galilee no hano ki te matakaaina Judea i telaa vasi te Riva Jordan. ² E tammaki iloo naa tama ni tautari atu kiaa Ia, teenaa naa tama emmaki raa ni haia a Ia no taukalleka i te kina naa.

³ E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipuaina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”

⁴ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i naa taratara te Laupepa Tapu maa imua iloo raa TeAtua ni penapena tetanata ma te ffine?” ⁵ Teenaa TeAtua ni taratara peelaa, “Te taupeara raa maki tiiake ia tana tamana ma tana tinna no hakapaa ki tana aavana, teenaa te takarua naa maki mee ma se tama tokotasi.”

⁶ Te takarua naa ku see mee hoki ma ni tama e lua; laaua ku mee ma se tama tokotasi. See hai tama i te maarama nei e lavaa te vaaea a ia naa mee TeAtua ku oti te hakapaa.”

⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri ake, “Ai Moses ni tuku ai tana loo maa te tanata e mee maki tiiake tana aavana raa ki sissii se pas imua no hakaari ake tana aavana i laaua ku mavvae?”

⁸ Jesus ki mee ake, “Moses ni vanaatu maa kootou e lavaa te tiiake naa aavana kootou i kootou e ako nataa iloo. Tevana iaa te mee raa ni see mee peenaa i te saaita TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁹ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara ki mee maa ia e aavana telaa ffine.”

¹⁰ Ana disaipol raa ki mee ake, “Ki mee maa te nei naa tiputipu te aavana, e taukareka ki ttaka see aavvana.”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te akonaki nei see hano ki naa tama hakkaatoa; e hano koi ki naa tama TeAtua e tokonaki. ¹² Aaraa taanata see aavvana i laatou ni ttipu ake iloo peenaa i te saaita laatou ni tamalliki; aaraa tama see aavvana i laatou ni kaukauria; aa aaraa tama see aavvana i laatou e mee maki anaana tonu laatou ki naa heuna TeAtua. Ttama e tautari ki te tiputipu naa raa, tiiake ia ki see aavana.”

*Jesus e hiihai maa naa tamalliki raa ki oo ake kiaa Ia
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima ki aruna naa tamalliki naa, ara nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Araa vanaake iloo Jesus pe nei, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia naa tama naa, i te Nohorana te Lani raa se kina naa tamalliki pe nei.”

¹⁵ Teenaa hakapiri iloo ana rima i aruna naa tamalliki naa. Ki oti raa hakatahuri iloo ka hano.

*Te tama taane e hai hekau
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)*

¹⁶ Teelaa se tama tokotasi ni hanake no vasiri ake iloo peelaa ki Jesus, “Tisa nei, se tiputipu peehea e taukareka ki haia a nau ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe e vasiri mai i te tiputipu e taukareka raa ko te aa? TeAtua koi soko Ia e taukareka. Ki mee koe e hiihai ki too koe te ora e ora hakaoti, koe ku tautari ki naa Loo TeAtua.”

¹⁸ Araa te tama naa ku vasiri ake hoki, “Naa Loo peehea?”

Jesus ki mee ake, “Au see taatama; au see hai huri ma te aavana telaa tama; au see kailaarao, au see taratara kaireeresi i aaraa tama; ¹⁹ hakannoo ki too tamana ma too tinna; manava laaoi i naa tama ennoho itoo vasi, e mee pee kokoe e manava laaoi i too tino soko kko.”

☆ 19.4 Gen 1.27; 5.2 ☆ 19.5 Gen 2.24 ☆ 19.7 Deut 24.1-4; Mt 5.31 ☆ 19.9 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 ☆ 19.18 Ex 20.13-16; Deut 5.17-20 ☆ 19.19 Ex 20.12; Deut 5.16; Lev 19.18

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Nau ni tautari ki naa Loo naa hakkaatoa. Se aa hoki nau ki mee?”

²¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa koe e hiihai kitonuilo too ora, koe ku hano no kauake oo mee raa hakkaatoa kitauia aaraatama, aa koe ku vaevae atu oo mane naa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe maki hai mee e takkoto itelani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

²² I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa iaa ia se tama e hai mane. A ia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

²³ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te tama e hai mane raa maki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana te Lani! ²⁴ Nau ku hakahe atu hoki te taratara nei: Te kamol ki hakauru tanapisouru kiloto te pokopoko te ttui raa, e hainauhie iaa i te tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana te Lani.”

²⁵ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou sokolaatou peela, “Nitama peehea raa maki lavaa te hakassaoria?”

²⁶ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

²⁷ Peter ki mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe, aa se aa maatou maki too?”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te Tama te Henua e noho ki aruna tana nohorana maatua raa, teenaa kootou, te taka sinahuru maattakarua disaipol ettaka ma nau nei, maki noho hoki i naa nohorana maatua ka mee ma ni tuku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel.✠

²⁹ “Aa naatama katoo te laa nitiiake naa hare laatou, naa taaina, naa kave, naa tammana, naa tinna, naa tamalliki aa ma naa kerekere laatou ki tautari mai laatou kiaa nau raa, TeAtua maki hakattoe atu naa tuuhana laatou naa kitae kitelau, aa laatou maki too te ora e ora hakaoti. ³⁰ Naa tama e mmata te henua ma ni tama haka-maatua i te ssao nei maki tukumurina TeAtua ma ni tama see hai vana e taunai, aa naa tama te laa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei maki hakannohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua.✠

20

Te parapol i naa tama e heheuna iloto te verena ‘grape’

¹ “Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tama e mee tana kerekere ni hano i te tahaata no ssee nitama ki oo ake no heheuna itana verena ‘grape’. ² Ttama naa ni tuku tanataratara ma naatama naa, ilaatou maki tauia a ia kite mane siliva tokotasi iteaso. Teenaa heunatia iloo ia naatama naa ka oo no heuna. ³ Itelaa i aruna raa, tetama naa ni hano hoki kite maket raa no kite iaaraa taanata ettuu see heheuna. ⁴ Teenaa vanaake iloo ia ki naa taanata naa, ‘Kootou oo hoki no heheuna itaku verena ‘grape’, aa kootou maki tauia a nau hakaraa oi iloo.’ ⁵ Teenaa oo iloo naa tama naa. I te laaraatea* aa i te ttoru hoki te laasuru raa, te tama naa ni hano hoki no mee tana vana naa. ⁶ I te saaita telaa ni taupiri kisura raa, a ia ni hano hoki ki te maket no kite iloo iaaraa tama koittuu see heheuna. Teenaa a ia ki mee ake, ‘I te hui te aso nei raa kootou e noho koi peenaa see heheuna i te aa?’ ⁷ Naa tama naa ki mee ake, ‘See haitama ni au no tauia maatou ki haia ana heuna.’ Te tanata raa ki mee ake, ‘Aa kootou oo no heheuna itaku verena ‘grape.’

⁸ “I te saaita telaa ni suru raa, te tanata e mee tana verena naa ni mee ake kite tama eroorosi i naatama e heuna, ‘Arumia naatama e heuna raa no kauatu naa taavi laatou, kaamata ki naa tama ni toomai hakamuri hakaoti aa ku hakaoti ki naa tama mua.’✠ ⁹ Naa tama ni kaamata te heuna i te laasuru raa ni tauia ki naa siliva

✠ 19.28 Mt 25.31; Lk 22.30 ✠ 19.30 Mt 20.16; Lk 13.30 * 20.5 telaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkaai
✠ 20.8 Lev 19.13; Deut 24.15

tiki ttasi. ¹⁰ Teenaa i te saaita naa tama mua ni heheuna raa ni oo ake ki too naa taavi laatou raa, naa tama naa ni mannatu maa laatou ma ki tauia ki aruna iaa; araa nei laatou ni too siliva tiki ttasi hoki. ¹¹ Te saaita naa tama naa ni too naa mane laatou raa, laatou ni kaamata te taumaruu i te tama e mee tana verena raa peela, ¹² ‘Naa tama ni toomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi i te tamaa saaita, aa maatou iaa kummate hakaoti inaa heheuna maatou i te aso hakkaatoa ma telaa, tevana iaa maatou e tauia hakapaa koi ma naa tama naa!’

¹³ “Teenaa kihuriatu tetanata e mee tana verena raa kite tama tokotasi i naa tama naa, ‘Naasoa, hakannoo mai. Kootou see meeme tipuaina a nau. I te saaita kootou ni toomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou ma ki tauia a nau ki te siliva tokotasi i te aso. ¹⁴ Kootou too naa mane kootou naa aa kootou ku oo ki naa hare kootou. Nau e mee ki kauake kite tama ni heheuna hakamuri nei te kooina kootou ni kauatu nau. ¹⁵ Nau e lavaa te mee se aa taaku e hiihai, i te nei ni ttino mane aaku. E aa? Kootou ku manava haaeo koi i aa nau e kaimaarie?’ ”

¹⁶ Jesus ki hakaoti atu ana taratara raa peela, “Naa tama te laa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria Te Atua ma ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua ma ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina Te Atua ma ni tama see hai vana e taunai.” ✠

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ I te saaita Jesus maa ni oo atu ki Jerusalem raa, Jesus ki too ana disaipol raa ki te vasi no taratara seemuu ake kilaatou, ¹⁸ “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem. Teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamau raa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate. ¹⁹ Teenaa te tama naa ma ki kauake laatou ki naa tama i naa henua sara raa ki tautausuaina, ki sarua, aa ku tuukia ki te kros; tevana iaa te tama naa ma ki masike i te mate i te ttoru naa aso.”

Te hiihai te tinna James ma John
(Mk 10.35-45)

²⁰ Te aavana Sebedi raa ni hanake ki Jesus ma tanatarua tama taanata raa no tuu iloo ki ana turi imua Jesus.

²¹ Jesus ki vasiri ake kiaa ia, “Se aa taau e hiihai?”

Te ffine raa ki mee ake, “Nau e hiihai maa koe ki tuku hakaoti se taratara maau maa aku tama nei ma ki hakannohoria a koe te tama i too vasi hakamaatau aa telaa tama i too vasi hakamaavii, i too saaita ma ki noho no tuku i too Nohorana.”

²² Jesus ki huri atu ki te takarua taanata raa no mee ake, “Koorua see illoa i te mee koorua e mee mai naa. Ki mee raa koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau ma ki hakallono isu nei?”

Te takarua raa ki mee ake, “Maaua e lavaa.”

²³ Jesus ki mee ake, “Maaoni, koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau, tevana iaa nau see lavaa te ttapa ma ko ai te tama ma ki noho i tuku vasi hakamaatau aa maa ko ai ki noho i tuku vasi hakamaavii. E mattino naa tama ni tukua Te Atua ki noho i naa kina naa.”

²⁴ I te saaita telaa sinahuru ma ttakarua disaipol ni llono i te vana te takarua naa ni mee raa, naa tama naa ni lloto iloo i te takarua naa. ²⁵ Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol raa ki oo ake, no mee ake peela kilaatou, “Kootou e illoa maa naa tuku i naa henua sara raa e tuku haaeo i naa kanohenua laatou, aa naa hakamau laatou raa e nnoho hakamaatua i aruna laatou ma naa mee katoa laatou. ²⁶ Te tiputipu naa iaa ki seesura i kootou. Te tama e hiihai maa ia ki noho hakamaatua raa, a ia ki mee naa heuna aaraa tama; ✠ ²⁷ aa ki mee se tama i kootou e hiihai maa ia ki taka vaamua, a ia ki heheuna ma se poe kootou. ✠ ²⁸ Ttama te Henua raa ni mee peenaa. A ia ni see au

ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia ni au are ki haia a Ia naa heuna te henua aa ki mate Ia ki hakassaoria te lopo tama.”

*Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no kkite
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

²⁹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Jericho ka oo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri laatou. ³⁰ Teelaa se takarua taanata e ppuni naa karamata laaua ennoho ite vasi te ara, teenaa ite saaita te takarua naa nillono maa Jesus ku hakaraka ka hano raa, laaua ki kaamata no varo atu ki Jesus, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

³¹ Teenaa naatama raa kiffuri atu no nutua laaua ki see vvaa. Tevana iaa te takarua naa ni see hakannoo atu; laaua ni tanitani varo iloo vaaruna peelaa, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

³² Jesus ni ttuki no kannake iloo ki laaua, “Koorua e fiffai maa koorua ki haia a nau peehea?”

³³ Takarua raa ki mee ake, “Te Ariki, maaua e fiffai ki kkite maaua.”

³⁴ Jesus ni aroha ite takarua naa, teenaa haaroo atu iloo no paa tana rima i naa karamata te takarua naa; naa karamata te takarua naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi, teenaa massike atu lokoi te takarua naa no tautari atu ki Jesus.

21

*Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa sassare atu ki Jerusalem raa, laatou nitaa ki te matakaaina Bethpage ite Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol ki oo imua, ² ka taratara ake Ia peelaa kilaaua, “Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu i mua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se donki e saisaitia ka tuu ma tanapunua; te donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua ku veetea koorua naa manu naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa setama e vasiri atu, koorua ku mee ake, ‘Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia’; teenaa te tama naa ma ki tiiake atu naa manu naa ki koorua i te saaita naa lokoi.”

⁴ Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

⁵ “Hakaari ake naa tama i Zion,
Ttoka, te tuku kootou raa ku au ki kootou!
A Ia e meeme seemu,
aa e tere mai i aruna te donki,
aa i aruna te sukua te donki.”[☆]

⁶ Te takarua raa ni oo no haia iloo laaua naa vana Jesus ni mee ake: ⁷ te donki raa ni taakina ake laaua ma tana sukua, teenaa ffora iloo naa maro laaua raa i aruna naa manu naa, araa kake iloo Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laa-tou vaaroto te ara, aa aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Naa tama ni oo vaamua Jesus aa naa tama ni sassare ake vaamuri Jesus raa ki kaamata no tanitani varo,
“Hakahiahia i te mokopuna te Tuku David!

TeAtua e haia hakaraaoina a Ia te tama e au iloto te inoa TeAtua!
Hakahiahia i TeAtua i aruna.”[☆]

¹⁰ I te saaita Jesus ni uru atu ki loto Jerusalem raa, te kina naa ni vaa huri. Te henua ni vasirisiri peelaa, “Teena ko ai?”

¹¹ Naa tama ni oo ake ma Jesus raa ki mee ake, “Teenei ko Jesus, te pure TeAtua, te tama i Nazareth iloto Galilee.”

[☆] 21.5 Zech 9.9 [☆] 21.9 Ps 118.25,26

Jesus ku hano kiloto te Hare Tapu
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Jesus ni hanatu kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. Naa teevoa naa tama e nnoho ka hakahitihiti naa mane raa ma naa tama e nnoho ma naa rupe raa ni huria katoo a Ia ki laro. ¹³ A Ia ki mee ake peelaa ki naa tama naa, “Naa taratara TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Taku Hare Tapu nei ma ki taapaa ma se hare te henua elotu kiaa nau.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

¹⁴ Naatama seekkite ma naatama eppiko naavae laatou raa ni oo ake kiaa Ia i te Hare Tapu, teenaa a Ia ni huri atu no haia naa tama naa no taukalleka.

¹⁵ Naamaatua hakamaatua ma naatisa naa Loo raa nilloto iloo i te saaita laa-
toui nikkite inaa vana Jesus emee aa inaa tanitani varo naa tamalliki raa iloto
te Hare Tapu peelaa, “Hakahiahia i te mokopuna David!” ¹⁶ Naa tama naa ki vasiri ake
ki Jesus, “Koe elono inaa hai mai naa tama naa?”[☆]

Jesus kimee ake, “Uee, nau elono. Eaa? Kootou ni see ppau naa taratara
te Laupepa tapu?”

‘Koe ni akonaki naa tamalliki mattua ma naa tamalliki punaammea raa ki hakanau
iaa koe.’”

¹⁷ Ki oti raa ahe iloo Ia ki Bethany no moe i te matakaaina naa.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’
(Mk 11.12-14, 20-24)

¹⁸ I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono i tana hiikai.

¹⁹ A Ia nikite telaakau ‘fig’ etuu i te vasi te araraa, hanatu iloo Ia no mee ki haki
ni hua ‘fig’ maana kikai, araa nei telaakau naa see hua, teelaa ni laukoi. Teenaa
taratara atu iloo Ia ki telaakau, “Koe ma ki see lavaa te hua hakaoti!” Telaakau naa
ni mmae no pakupaku lokoi i te saaita naa.

²⁰ I te saaita naa disaipol raa nikkite i te mee nei raa, laatou nitteki hakaoti
ka vasirisiri ki laatou, “Te laakau naa ni vave mmae peehea?”

²¹ Jesus kimee ake, “Nau ekauatu tetaratara maaoninei, Kimee maa kootou
e hakataakoto tonu i TeAtua aa kootou seai iloo ki mamaanatu tammaki, teenaa
kootou ma ki lavaa te mee ni vana peenei. Aa see mee ma ko naa mee nei koi, kootou
e lavaa hoki te mee ake peelaa ki te tamaa mouna nei, ‘Tere no sopo kiloto te ttai,’ aa
te mouna naa ma ki hano.”[☆] ²² Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua, ni aa
kootou e taku no kainnoo ki TeAtua raa ma ki kauatu ki kootou.”

Naa mahi Jesus
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Jesus ni ahe hoki ki te Hare Tapu; aa i tana saaita ni noho ka akonaki naa tama raa,
naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no vasiri
kiaa Ia, “Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratara e ai ekauatu kiaa koe maa
koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe
naa tama raa i te Hare Tapu?”

²⁴ Jesus kimee ake, “Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa kimee maa
kootou e lavaa te hakaaha mai taku taratara nei, teenaa nau ma ki hakaari atu
maa ko ai ttama nikaumai te taukareka kiaa nau kimee naa mee nei.”²⁵ Kootou
taratara mai maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake
ki John ki hakaukau tapu te henua.”

Teenaa kikaamata naa tama naa te taratara sokolaatou, “Taatou ki taratara ake
peehea? Kimee maa taatou e vana mako TeAtua, aia ma kimee mai peelaa, ‘Ai
kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’”²⁶ Aa kimee maa taatou e vana

☆ 21.13 Is 56.7; Jer 7.11 ☆ 21.16 Ps 8.2 (LXX) ☆ 21.21 Mt 17.20; 1 Cor 13.2

ma koo naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e maanatu maa John se pure maa oni Te Atua.”²⁷ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku mee ake, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.

Te parapōl te takarua tama taanata

²⁸ “Kootou e mannatu maa eaa? Teelaa setama e mee ana tama taanata e lua. Ttama naa ni hano no mee ake ki tama matua, ‘Takutama, tere no heheuna i te verena ‘grape’ raa i te aso nei.’²⁹ Tana tama raa ki mee ake, ‘Nau ekkaro,’ aa ki muri raa nei, te tama naa ni huri tana maanatu no hano.³⁰ Teenaa hano iloo te tanata raa ki telaa tama no mee ake hoki te taratara naa. Tana tama naa ni mee ake maa ia ma ki hano, te vana iaa te tama naa ni see hano no heheuna.

³¹ “Ko ai te tama i te takarua naa ni hakannoo ki te taratara laaua tamana?”
Naa tama raa ki mee ake, “Ttama matua.”

Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Nau e vanaatu ki kootou: naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa ma ki ttae ki te Nohorana Te Atua imua kootou.³² Ite aa, John te Baptis ni hanatu ki hakaari atu ki kootou i te ara e tonu kootou ki too, te vana iaa kootou ni see hakannoo atu kiaa ia; naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa iaa ni hakannoo kiaa ia. Aa niaaina maa kootou ni kkite i te mee naa raa, kootou ni see lavaa iloo te ffuri naa mannatu kootou no hakannoo atu kiaa ia.✠

Te parapōl naa tama e roorosi te verena ‘grape’

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³ “Kootou hakannoo mai ki kauatu nau telaa parapōl. Teelaa setama e mee tana kerekere ni tori tana verena ‘grape’. Aia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keri tana rua kikkumi naa hua. Araa hakatu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa, kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, iaa ia ku hano ki telaa henua.✠³⁴ Ite saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu ana poe raa ki oo no too ake tana tuuhana i naa ‘grape’ naa tama naa e vasi.³⁵ Araa nei naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa, teenaa te tama tokotasi ni sarua laatou, telaa tama ni taia laatou no mate, aa telaa tama iaa ni tauatia laatou ki naa hatu.³⁶ Te tanata raa ki heuna atu aaraa poe, ku tammaki iaa i te kaavena mua; naa tama naa ni taia hoki pee ko te kaavena mua.³⁷ Teenaa heuna atu iloo te tanata naa tana tino tama ki hanatu kilaatou. Aia ki noho no hakataakoto peela, ‘Naa tama nei ma ki hakannoo ki taku tama.’³⁸ Ite saaita naa tama e roorosi i te verena raa ni kkite i te tama te hakamau raa, laatou ki taratara kilaatou, ‘Te nei te tamariki te tama e mee tana verena nei. Oomai ki tauhia taatou te tama nei no taia ki mate, aa taatou ku too te verena nei maa taatou!’³⁹ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no peesia kitaha te verena, ara taia iloo laatou no mate.”

⁴⁰ Jesus ki vasiri ake kilaatou, “Ite saaita te tama e mee tana verena naa ma ki tae ake raa, naa tama e roorosi i tana verena raa ma ki haia a ia peehea?”

⁴¹ Naa tama raa ki mee ake, “Te tama naa ma ki huri atu no taia naa tama e hakallika naa ki mate aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, teenaa i te ssao naa ‘grape’ raa e ttae raa te tanata naa ma ki too tana tuuhana.”

⁴² Araa Jesus ku vanaake ki naa tama naa, “E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa Tapu?✠

‘Te hatu teelaa ni hakakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua raa iloo. Te nei se mee Te Atua ni pena;

✠ 21.32 Lk 3.12; 7.29-30 ✠ 21.33 Is 5.1-2 ✠ 21.42 Ps 118.22-23

aa e mmata taukareka i mua naa karamata taatou hakkaatoa!’ ”

⁴³ Jesus ki ttao atu hoki, “Nau e vanaatu ki kootou: te Nohorana TeAtua raa ma ki hanaa i kootou no kauake ki naa tama e hakassura te tiputipu e tonu. ⁴⁴ [Naa tama katoou e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa eleiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.]”

⁴⁵ Te saaita naa maatua hakamaatua ma naa Faarisiraa nilono inaa parapol Jesus raa, laatou ni illoa maa Jesus etaratara ilaatou. ⁴⁶ Teenaa mee iloo laatou ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e kkutu i te kina naa, i te aa naa tama naa ni hai maa Jesus se pure TeAtua.

22

Te parapol te kaikai e lasi te aavvana (Lk 14.15-24)

¹ Jesus nitaratara ki naa parapol hoki ki naa tama. ² “Te Nohorana te Laniraa e mee ma se tuku e ppena tana kaikai e lasi ma tana tama tanata e aavvana. ³ I te aso te kaikai raa, te tuku naa ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa ki oo ake ki te kaikai e lasi, araa nei naa tama naa ni see fiffai maa laatou e oo ake. ⁴ Teenaa heuna iloo te tuku raa aaraa poe ki oo no taratara ake peela ki naa tama ni arumia a ia naa: ‘Taku kaikai raa ku oti te penapena hakaoti; aku purumakau e ppeti raa iloo ni taa aa te nei ku mmoe mai ki kkai kootou. Kootou oomai ki te kaikai taku tama e aavvana nei!’ ⁵ Araa nei naa tama ni arumia te tuku raa ni see anaana ma ki oo atu laatou: te tama tokotasi ni hano no heheuna itanatori, aa telaa tama ni hano kitana sitoa, ⁶ aa aaraa tama iaa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa no sarua kataaia no mmate. ⁷ Te tuku raa ni porepore iloo itanaloto, teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taia naa tama naa aa ku tuunia te henua naa tama naa. ⁸ Teenaa aru iloo ki ana poe raa no mee ake ki laatou, ‘Te kaikai taku tama e aavvana raa ku oti te ppena hakaoti, tevana iaa naa tama ni arumia a nau raa ni see tau te oomai ki te kaikai nei. ⁹ Kootou oo ki naa mateara raa no toomai ni tama iloo e tammaki ki te kaikai nei.’ ¹⁰ Teenaa oo iloo naa poe raa no toomai naa tama katoou laatou e llave iloto te ara; naa tama e taukalleka aa naa tama e hakallika. Teenaa te hare te kaikai naa ni kkapi ki ttaama.

¹¹ “Te tuku raa ni uru atu kiloto te hare naa no kite i te tanata tokotasi see hakao ki naa hekau te henua maraa e hakao ki naa kaikai e llasi. ¹² Te tuku raa ki mee ake ki te tanata naa, ‘Naasoa, koe ni uru mai peehea ma koe see hakao ki naa hekau naa kaikai e llasi?’ Te tanata raa ni noho seemuu koi. ¹³ Teenaa mee ake iloo te tuku raa ki ana poe, ‘Saisaitia naa vae ma naa rima te tama nei aa ku peesia ki te pouri ana, ki moe ia ka tani aa ka kakarati ana niho.’”[☆]

¹⁴ Araa Jesus ku hakaoti ake pe nei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e moosi koi ma ki toa TeAtua.”

Te taratara i naa takis (Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Naa Faarisiraa ni oo no taratara iloo ki vasirisiri tipuaina Jesus ki hakasara se taratara maana aa ku tauhia laatou. ¹⁶ Teenaa heunatia iloo laatou aaraa disaipol laatou ma naa tama i te kaavena Herod raa ki oo no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see maanaturia a koe te hakataakoto telaa tama, aa koe see illoa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu inaa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ¹⁷ Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te tuku i Rome? Seai, e hakallika?”

¹⁸ Jesus ni illoa maa naa tama naa e vasirisiri tippua koi, teenaa mee ake iloo ia peela ki laatou, “Naa tama e kaikailua! Ai nau e hakarereesia kootou i te aa? ¹⁹ Huri mai se peni i naa mane kootou e pesi i naa takis.”

[☆] 22.13 Mt 8.12; 25.30; Lk 13.28

Naa tama naa ki kauake te mane siliva, ²⁰ araa Jesus ku vasiri ake ki laatou, “Teenei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?”

²¹ Naa tama naa ki mee ake, “Te tuku i Rome.”

“Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²² Te saaita naa tama naa ni llono inaa taratara Jesus raa, naa tama naa ni massaro iloo, teenaa massike iloo laatou ka oo.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ I te aso naa raa, e mee naa Sadiusi ni oo ake ki Jesus no taratara ma naa tama e mmate raa see lavaa te massike no ora hoki. ²⁴ “Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei maa taatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’”

²⁵ Teelaa setakahitu haitaaina ni noho ma maatou. Tama matua raa ni aavana no mate, see hai tamalliki. Teenaa tanatana ilaro raa ni aavana ite aavana tana taina matua. ²⁶ Te mee naa ni sura ki ana taaina raa hakkaatoa; e aavana koi see hai ttama, aa mate mai. ²⁷ Ki oti raa nei, te ffine raa ku mate. ²⁸ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa kato ni aavvana iaa ia?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou e ssarailoo, ite aa i kootou see illoa inaa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu aa ma naa mahi TeAtua. ³⁰ Te saaita naa tama e mmate raa ma ki massike mai ite mate raa, naa tama naa ma ki tiputtipu ma ko naa ensol i te lani; naa tama naa ma ki see lavaa te aavvana. ³¹ Aa i te taratara maa naa tama e mmate ma ki massike no ora: e aa, kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te taratara TeAtua ni kauatu ki kootou? A Ia ni taratara peelaa, ³² ‘Nau nei ko te Atua Abraham, Isaac, aa ko Jacob’. A Ia seai se Atua naa tama e mmate, a Ia naa ko te Atua naa tama e ora no ora hakaoti.”

³³ Te saaita te kanohenua naa ni llono i naa taratara Jesus raa, laatou ni massaro iloo i ana taratara.

Te Loo hakamaatua

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Te saaita naa Faarisi raa ni llono maa naa Sadiusi raa see lavaa te hakahea ake laatou naa taratara Jesus raa, naa tama naa ni kkatu no taratara i te mee laatou ki mee.

³⁵ Teenaa ki masike atu te tisa naa Loo tokotasi no vasiri tipuaina a ia Jesus, ³⁶ “Tisa nei, te Loo hea raa ko te Loo hakamaatua i naa Loo Moses hakkaatoa?”

³⁷ Jesus ki mee ake, “‘Koe ki manava laaoi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava kato, ki too ora kato, ki oo mahi kato, aa ki too hakataakoto kato.’” ³⁸ Teenei ko te Loo hakamaatua iloo inaa Loo hakkaatoa Moses. ³⁹ Tesso te Loo hakamaatua raa e mee koi peenaa: ‘Laoi i te tama e noho itoo vasi, e mee pee kokoe e laaoi iaa koe soko koe.’” ⁴⁰ Naa Loo Moses hakkaatoa aa ma naa akonaki naa pure TeAtua naa e hakatahito i naa Loo e lua nei.”

Te taratara i te Mesaea

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ I te saaita naa Faarisi raa ni kkatu hakapaa raa, Jesus ni vasiri ake ki laatou,

⁴² “Kootou e mannatu maa te Mesaea raa se mokopuna e ai?”

Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenaa se mokopuna te tuku David.”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Ai David ni usuhia ai TeAitu Tapu raa ki kannaa i te Mesaea raa ma se Ariki aana? David ni taratara peelaa,

⁴⁴ ‘TeAtua e vanaake ki taku Ariki:

☆ 22.23 Acts 23.8 ☆ 22.24 Deut 25.5 ☆ 22.32 Ex 3.6 ☆ 22.37 Deut 6.5 ☆ 22.39 Lev 19.18 ☆ 22.40 Lk 10.25-28

Noho i taku vasi maatau

no ttari ki tukua a nau naa tama katoo e tautau haaeo ma koe raa kilaro oo vae.*

⁴⁵ Teenaa kimee maa David e kannaa iaa ia ma kotana Ariki, peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"

⁴⁶ See hai tama iloo nilavaa te hakaaha ake naa taratara Jesus naa. Teenaa e kaamata iloo i te aso naa raa, sei iloo se tama ni lavaa te vasiria a ia Jesus.

23

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mk 12.38-39; Lk 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ki oti raa Jesus ku taratara ake ki ana disaipol raa ma naa tama e kikutu i te kina naa:
² "Naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi raa ko naa tama e tukua ki akonaki atu naa Loo Moses. ³ Teenaa kootou ki hakannoo no tautari ki naa vana katoo naa tama naa e taratara atu ki kootou; tevana iaa kootou see tautari atu ki naa sosorina laatou, i te aa naa tama naa see tautari ki naa taratara laatou e kauatu ki kootou. ⁴ Naa tama naa e haia laatou te henua ki amo naa mee e mmaha, aa laatou iaa see lavaa te ssau se rima ki tokonaki ki naa tama naa. ⁵ Naa tama naa e fiffai maa te henua ki kkite i naa vana katoo laatou emee. Kootou mmata inaallasi naa paspas e takkoto naa taratara te Laupepa Tapu te laa e hakao naa tama naa ki naa pisouru ma naa rima laatou. Kootou mmata hoki inaa hualolloa naa uka e saisai ki naa kkahu laatou e takittaki vaararo naa!* ⁶ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ⁷ Naa tama naa e fiffai ma te henua kimeeme ake maa laatou ni hakamau inaa saaita laatou e ttiri inaa kina te henua e nnoho, teenaa laatou e fiffai maa laatou ki kannaatia ma ni 'Tisa'.

⁸ "Naa tama te kanohenua raa ki seettapa ikootou ma ni 'Tisa', ite aa ikootou hakkaatoa e mee ma ni tama te manava tokotasi, aa kootou e mee koi kootou Tisa tokotasi. ⁹ Aa kootou see kannaatia kootou se tama i te kerekere nei ma se 'Tamana' kootou, ite aa ikootou emee kootou Tamana koi tokotasi enoho itelani. ¹⁰ Kootou hoki ki seettapa maa kootou ni 'Hakamau', ite aa te hakamau koi tokotasi kootou raa ko te Mesaea. ¹¹ Te tama hakamaatua hakaoti ikootou raa, teenaa ko te tama e mee naa heuna kootou.* ¹² Naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamaatua raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama ennoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni tama hakamaatua.*

Jesus e taratara ake i te kaikailua naa Faarisi
(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ "Arohailoo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Te tootoka te Nohorana te Lani raa e puuia kootou inaa karamata te henua, aa naa tino kootou iaa see uru kiloto; naa tama e mee ma ki uru laatou raa e kapitia hoki kootou!

¹⁴ ["Arohailoo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Teenaa kootou ko naa tama maraa e hakarereesia kootou naa puruna raa ka kailaaraotia kootou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa kootou ni tama e ttonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou naa ma ki hakallika hakaoti!]

¹⁵ "Arohailoo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mata horau inaa vaahare e hualolloa ka hakataka vaaroto naa henua ellasi kihuria lokoi te manava te tama tokotasi kiloto pee ko kootou; aa te saaita te tama naa ku tautari atu ki kootou raa, te tiputipu te tama naa ma ki haia kootou no hakallika iaa ikootou. Teenaa aia

* 22.44 Ps 110.1 * 23.5 naa uka e saisai ki naa kkahu laatou: Naa uka nei e huri ake maa ttama raa e lotu iloo i TeAtua * 23.5 Mt 6.1; Num 15.38; Deut 6.8 * 23.11 Mt 20.26-27; Mk 9.35; 10.43-44; Lk 22.26 * 23.12 Lk 14.11; 18.14

ku tau koi ki hanotonu ki te kina te ahi e ura see mate, e llaka are i kootou, naa tama e tau te kaavea hoki ki te kina naa.

¹⁶ “Arohailoo i kootou naatama e ppuni naa karamata kootou aa e hakattaki aaraatama, kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tanataratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, tanataratara naa ma ki see mau; aa ki mee aia e hakamaumau ki naa kol e takkoto iloto te Hare Tapu naa, teenaa tanataratara naa ma ki mau. ¹⁷ Kootou ni tama e vvare aa naa karamata kootou e ppuni! Kootou e illoa koi maa te Hare Tapu raa teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa kol e takkoto iloto naa, teenaa ni mee vare koi. Naa kol naa e ttapu koi inaa mee naa e takkoto iloto te Hare Tapu. ¹⁸ Kootou hoki e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tanataratara ka hakamaumau ki te olta, tanataratara naa see mau; aa ki mee aia e hakamaumau ki naa mee e hakaara ki TeAtua e takkoto iaruna te olta, teenaa tanataratara naa ma ki mau. ¹⁹ Ai naa karamata kootou ku ppuni peehea? Te olta raa, teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa mee te henua e hakaara e takkoto iaruna te olta raa, teenaa ni mee vare koi. Naa mee e hakaara raa e ttapu inaa mee naa e takkoto iaruna te olta. ²⁰ Teenaa te saaita te tama raa e tuku tanataratara ka hakamaumau ki te olta raa, aia e hakamaumau ki te olta hakapaa ma naa mee e takkoto iaruna te olta. ²¹ Aa tana saaita e tuku tanataratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, te tama naa e hakamaumau ki te Hare Tapu naa aa ki TeAtua te laa e noho iloto te kina naa; ²² aa ki mee te tama raa e tuku tanataratara ka hakamaumau ki te lani, te tama naa e hakamaumau ki te nohorana maatua TeAtua aa ki TeAtua, te tama e noho i te nohorana naa. ☆

²³ “Arohailoo i kootou naatasa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou maraa e vvae naa ‘herb’ kootou pee ko naa ‘mint’, naa ‘dill’, aa ma naa ‘cumin’ inaa tuuhana esinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou ia e tiiake kootou naa akonaki hakamaatua iloo naa Loo; teenaa ko na akonaki i te tiputipu e tonu, te manava aroha, aa te tiputipu kilotu maaoni i TeAtua. Te nei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki see tiiake naa taratara inaa ‘herb’ inaa Loo Moses. ☆ ²⁴ Kootou e hakattaki aaraatama, ia naa karamata kootou e ppuni! Te lano raa e hiria koi kootou inaa vai kootou e unu no peesia, aa te kamol raa ia e horokina kootou.

²⁵ “Arohailoo i kootou naatasa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e anaana koi ma ki huihui vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto ia e takoto kerekere inaa manava haaeo ma naa sosorina kailallao kootou. ²⁶ Kootou naa Faarisi, naa karamata kootou e ppuni! Kootou huihui iloto te kap raa imua, teenaa aataha te kap raa ma ki matahua hoki!

²⁷ “Arohailoo i kootou naatasa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mee pee ko naa taaruma e tari tana kerekere makkini hou. Itaha e tiputipu taukareka, aa iloto ia e takkoto naa ivi ma naa haitino naa tama ku pullau. ☆ ²⁸ Kootou e mee hoki peenaa; te henua e ttoka atu maa kootou ni tama e sosorina taukalleka, aa iloto naa manava kootou ia, kootou ni tama e kaikailua aa e ttaka ma naa haisara kootou.

*Jesus e taratara ake naa vana hakallika naatama e akonaki naa Loo raa ma naa Faarisi
(Lk 11.47-51)*

²⁹ “Arohailoo i kootou naatasa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou ni ppena naa taaruma e taukalleka maa naa pure TeAtua, aa kootou ni hilaakei naa heturi naa tama ni sosorina taukalleka imua; ³⁰ teenaa kootou e hai maa ki mee kootou ni noho

☆ 23.22 Is 66.1; Mt 5.34 ☆ 23.23 Lev 27.30 ☆ 23.27 Acts 23.3

i te ssao naa tippuna kootou raa, kootou ni see mee pee ko laatou ni ffuri no taaiia laatou naa pure TeAtua. ³¹ Kootou nei ku hakaari maa kootou naa ni mokopuna naa tama ni taaiia laatou naa pure TeAtua! ³² Ai kootou see massike ai i te saaita nei no hakaoti naa vana naa tippuna kootou raa nikaamata? ³³ Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni ki see peesia kootou ki loto te ahi e ura see mate?✠

³⁴ “Nau ma ki heunatia atu a nau naa pure TeAtua, naa tama e atammai i naa vana hakkaatoa aa ma naa tisa naa Loo. Tevana iaa aaraa tama i naa tama naa ma ki taaiia kootou no mmate, aaraa tama ma ki tuukia kootou ki naa kros, aa aaraa tama ma ki sarua kootou iloto naa hare lotu kootou. Naa tama naa ma ki taruarumia kootou i naa matakaaina kootou naa no ttae ki aaraa matakaaina. ³⁵ Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama kato e ttonu naa ora laatou raa ni taaiia no mmate. Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao i te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua.✠ ³⁶ Nau e vanaatu maaoni iloo. Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama naa hakkaatoa ni taaiia no mmate.

Jesus e aroha i naa tama i Jerusalem

(Lk 13.34-35)

³⁷ “Kootou naa tama i Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taaiia kootou katauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou kipurutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa ana punua ki laro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fifai maa nau ki mee peenaa ki kootou! ³⁸ Ttoka! TeAtua ma ki hakataha i te Hare Tapu kootou naa; te hare naa ma ki tuu hua.✠ ³⁹ Nau e vanaatu ki kootou: kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peela, ‘Taatou ki hakanau i te tama e au iloto te inoa TeAriki.’ ”✠

24

Jesus e taratara i te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu raa, ana disaipol raa ki hakanau ake i naa tiputtipu naa hare i te kina naa. ² Jesus ki mee ake, “Kootou e kkite naa hare nei hakkaatoa? Nau e vanaatu ki kootou: Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa kato ma ki seua mai ki laro.”

Te saaita naa haaeo raa ma ki ttae mai

(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Te saaita Jesus ni noho i aruna te Mouna naa Oliv raa, ana disaipol raa ni oo ake sokolaatou no vasiri seemuu ki Jesus, “Taratara mai ki illoa maatou i te saaita naa vana nei ma ki ssura, aa ma maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. ⁵ Etammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa te lopo tama ma ki hakarereesia laatou. ⁶ Te saaita kootou ellono inaatau inaa henua emmao ma naa henua e tauppiri mai, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri. ⁷ Naa henua ma ki hetaa kilaatou, aa naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. Te henua ma ki mmate i te hiikkai, aa te mahuke raa e ue peenaa i naa kina hakkaatoa. ⁸ Te nei ko te kaamata naa haaeo e llasi koi oomai are.

⁹ “Kootou naa ma ki karapusina; kootou ma ki mee pakavaina no taaiia ki mmate. Naa tama naa kanohenua kato ma ki lotoffaaeo i kootou, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau.✠ ¹⁰ Turaa tama iloo telotu ma ki ffuri naa manava laatou no see hakannoo ki naa taratara TeAtua; naa tama naa ma ki ffao naa vana tippua

✠ 23.33 Mt 3.7; 12.34; Lk 3.7 ✠ 23.35 Gen 4.8; 2 Chr 24.20-21 ✠ 23.38 Jer 22.5 ✠ 23.39 Ps 118.26 ✠ 24.9 Mt 10.22

laatou i aaraa tama, aa ma ki lotoffaaeo i telaa tama. ¹¹ Teenaa te lopo pure hakallesi ma ki hakassura iho no hakarereesia te lopo tama. ¹² Te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi iloo, aa te manava laoi nittaka ma te lopo tama naa ma ki hano koi no seai. ¹³ Tevana iaa naatama etauhia laatou akutaratara notae ki te hakaotiana raa ma ki hakassaoria TeAtua.✠ ¹⁴ Teenaa naatama teloturaa ma ki hakaeta te Lono Taukareka ite Nohorana te Lani inaakina katoos iloto te maarama nei, killono naakanohenua hakkaatoa aa laatou kulotu, aa teenaa ko te saaita te hakaotiana te maarama nei ku pakuu iho.

Te mee hakamataku e seu henua
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ “Kootou ma ki kkite ‘te mee hakamataku e seu henua’ teelaa ni tarataraina Daniel te pure TeAtua. Te mee naa ma kituu mai ite kina etapu.” (Te tama eppau naa taratara nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia ite mee nei!)✠ ¹⁶ Teenaa naa tama e noho iloto Judea raa ki ffuro no mmuni inaa mouna vaaroto. ¹⁷ Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere kiloto tana hare no too ake ana hekau. ¹⁸ Te tama e heheuna i anatoriraa ki see ahe notoo ake tana kkahu.✠ ¹⁹ Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea! ²⁰ Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei ite ssao telaki aa ise aso te Sabat! ²¹ E kaamata mai iloo ite saaita TeAtua nipenapena te kerekere nei notae mai kite ssao nei, see hai haeeo etae ki naa haeeo teelaa ma ki ssura inaa aso naa. Aa see hai haeeo hoki ma ki ssura peenaa imuri.✠ ²² Tevana iaa te kooina naa aso naa haeeo naa ni tukua iho TeAtua ki laro; ki mee ma Ia ni see mee tana vana naa raa, see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tammaki i aa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaattino.

²³ “Ki mee maa setama e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ Kootou see hakannoo atu. ²⁴ I te aa, e mee naa Mesaea hakallesi ma naa pure hakallesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nui ka hakassura te kau mirakol ki hurisia naa manava naa tama iloo TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naenna. ²⁵ Kootou hakannoo hakaraaoi iloo! Nau nei kuoti te hakaapo atu hakaoti, ite ssao naa seki pakuu mai are.

²⁶ “Ki mee nitama e taratara atu peelaa, ‘Ttoka atu, a Ia ku noho iloto mouku!’ kootou see oo atu ki te kina naa; aa ki mee maa laatou e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei a Ia e mmuni i te kina nei!’ kootou see hakannoo atu. ²⁷ I te aa, Te tama te Henua raa ma ki au pee ko naa llama te uila raa i te lani, e kaamata i te anake no hakasopo i te laki.✠

²⁸ “I naa kina te haitino te tama e mate e moeraa, teenaa naa manu kaaitama raa ma ki neva vaaruna.✠

Ttama te Henua raa ma ki au
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ “Imuri naa haeeo naa raa, telaa raa ma ki hano nopoouri, te marama raa ma ki see tii, naa hetuu ma ki maaoha mai i te lani, aa naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou.✠ ³⁰ I te saaita naa, te hakailoa te Tama te Henua raa ma ki hakasura ake i te lani, teenaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki ttani i naa ttoka laatou i naa au te Tama te Henua vaaruna naa uruaoa te lani ma naa mahi TeAtua.✠ ³¹ Te puu e lasi raa ma ki tani, teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki oo ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu iho ana tama hakkaatoa ni hakamaattino i te maarama nei.

Kootou mmata i naa somo te laakau ‘fig’
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

✠ 24.13 Mt 10.22 ✠ 24.15 Dan 9.27; 11.31; 12.11 ✠ 24.18 Lk 17.31 ✠ 24.21 Dan 12.1; Rev 7.14 ✠ 24.27 Lk 17.23-24 ✠ 24.28 Lk 17.37 ✠ 24.29 Is 13.10; 34.4; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12-13 ✠ 24.30 Dan 7.13; Zech 12.10-14; Rev 1.7

³² “Kootou hakatuu ake inaa somo telaakau ‘fig’. Saaita naalaa telaakau naa e kaamata te mattiri ake analauraa, kootou e illoa maa tessao te uraa ku taupiri. ³³ Saaita kootou kukkite inaa hakassura iho naa vana nei, kootou ku illoa maa te Tama te Henua ku taupiri koi ki au. ³⁴ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei kato ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. ³⁵ Te lani ma te kerekere ma ki oti ku seai; aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

*See hai tama e iloa i te ssao Ttama te Henua ma ki au
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)*

³⁶ “See hai tama e illoa ma teelaa kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana nei ma ki ssura. Naa ensol te lani raa iloo see illoa, aa te Ttama Te Atua raa hoki see iloa; te Tamana raa koi e iloa. ³⁷ Tessao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki mee ma kote ssao Noah. ³⁸ I tessao Noah raa, te henua ni nnoho koi nokkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana no tae iloo ki te aso Noah ni kake kiloto te vaka e lasi. ³⁹ Naa tama naa hakkaatoa ni see illoa ma se aa ma ki mee, teenaa no taea ake iloo laatou te ttai ni hakaffuta raa no mallemo laatou.

“Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki tiputipu peenaa. ⁴⁰ Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho. ⁴¹ Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho.

⁴² “Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso Te Ariki kootou raa ma ki au. ⁴³ Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia.

⁴⁴ “Teena kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakassura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiasa Ia. ⁴⁵

*Te parapol i naa poe e lua
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ “Te poe e atamai aa elono te taratara raa, teenaa kote tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. A ia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa inaa aso laatou e tukua ki too kaikai.

⁴⁶ Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁷ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou: te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana hare ma ana kerekere hakkaatoa.

⁴⁸ “Aa ki mee maa teenaa sepoe e hakallika, a ia ma ki noho no maanatu maa tana hakamau raa ma ki hakatuai, ⁴⁹ teenaa a ia ma ki huri notaaia a ia aaraa poe te hakamau laatou, aa a ia hoki ma ki sare unu peenaa ma naa tama e unu sara. ⁵⁰ Teena te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tana poe naa ku see iloa atu kiasa ia. ⁵¹ Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no hakallono isu ma naa tama e kaikailua. Teena ko te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.

25

Te parapol i te taka sinahuru taupu

¹ “I tessao naa, te Nohorana te Laniraa ma ki mee ma nitaupu e sinahuru nitoo naalamukaru ka oo no mee kimmata itetaupeara e mee kiaavana. ² Ttakarima i naa taupu naa ni tama e sosorina vvare, aa telaa takarima iaa e atammai.

³ Naa taupu e sosorina vvare naa nitoo ake naalamu laatou, tevana iaa laatou ni see hai sunu hoki ni ppiki ake, ⁴ aa naa taupu e atammai raa iaa ni ppiki ake naa huaaranisunu ma naalamukaru laatou. ⁵ Tetaupeara e mee kiaavana raa ni nase te hanake, teenaa naa taupu naa ni laavea te turemoe no mmoe maaoni iloo.

☆ 24.37 Gen 6.5-8 ☆ 24.39 Gen 7.6-24 ☆ 24.44 Lk 12.39-40 ☆ 25.1 Lk 12.35

6 “Ite tuaapoo raa, te tama raa ku varo ake, ‘Te taupeara raa ku tae mai! Kootou oomai no mmata iaa ia!’ 7 Naa taupu naa ni massike no lellere iloo ki hakaura naa lamu laatou. 8 Teenaa ki ffuri naa taupu e sosorina vvare raa no mee ake ki telaa takarima, ‘Kaumai ni sunu maa naalamu maatou; naalamu maatou nei kammate, ilaatou ku pakuppaku.’ 9 Naa taupu e atammai raa ki mee ake, ‘Seai! Naa sunu maatou nei se tau te vvare ma taatou hakkaatoa. Kootou oo notaavi mai ni sunu ma kootou.’ 10 Teenaa oo iloo te takarima e sosorina vvare naa no taavi naa sunu laatou. Te saaita laatou ni o o raa, te taupeara e mee ki aavana raa ku tae ake. Naa taupu ni nnoho ma naalamu laatou e ura raa ni massike atu no uru hakapaa iloo laatou ma te taupeara raa kiloto te hare te kaikai naa. Teenaa ppui iloo te tootoka.

11 “Teenaa ttae ake iloo te takarima ni oo no taavi sunu. Naa taupu naa ni ttae ake no pakuukuu iloo ite tootoka raa ka varo atu ki hare, ‘Te ariki, te ariki! Taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou ki hare!’ 12 Te taupeara raa ki mee ake, ‘Nau see iloa ikootou.’”✧

13 Jesus ki hakaoti ake anataratara, “Kootou nnoho tanattana, ikootou see illoa ite aso Te Ariki kootou raa ma ki au.

Te parapoli naa poe e toru
(Lk 19.11-27)

14 “Ite ssao naa raa, te Nohorana te Laniraa ma ki mee ma setanata hakamaatua ni hano ki te henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna iaa ia raa no kauake ana mane ki oo laatou no heheunatia itana saaita e hano. 15 Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputti pu naa tama naa no vae vae atu ana mane: te tama mua raa a ia ni kauake naa simata e rima, telaa tama e kauake ia naa simata e lua, aa telaa tama e kauake ia te simata tokotasi. Teenaa masike iloo ia no hano. 16 Ttama mua raa ni too ana simata e rima naa no heheunatia no lavaa te ffuti ana simata e rima hoki. 17 Ttama ni too ana simata e lua raa ni ffuti hoki ana simata e lua. 18 Ttama ni too tana simata raa iaa ni hano no keru te rua raa no tanu naa mane tana hakamau.

19 “Ku rooroa ake iloo raa, te hakamau naa tama naa ni ahe ake no mee ki hakatonu ana mane naa. 20 Ttama e heheuna ni too naa simata e rima raa ni too ake naa mane tana hakamau naa hakapaa ma ana simata e rima ni ffuti. A ia ki mee ake, ‘Te ariki. Koe nikaumai naa simata e rima, aa te nei akusimata e rima ni lavaa te ffuti.’ 21 Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe setama e taukareka e hakannoo ki akutaratara. Koe ni rooroosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa te nei koe kutukua a nau ki rooroosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahia hia ma nau!’

22 “Te tama ni too ana simata e lua raa ni hanake no mee ake kite hakamau laatou, ‘Te ariki, koe nikaumai naa simata e lua, aa te nei akusimata e lua ni ffuti.’

23 Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe setama e taukareka e hakannoo ki akutaratara. Koe ni rooroosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa te nei koe kutukua a nau ki rooroosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahia hia ma nau!’

24 “Teenaa hanake iloo te tama ni too tana simata raa no mee ake, ‘Te ariki, nau ni matakua iaa koe setama e haao. Naa mee aaraa tama e tori raa, koe e too, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe e vasi. 25 Nau ni matakua iaa koe, teenaa hano iloo nau no tanumia oo mane nei iloto te kerekere. Mmata mai, te nei oo mane ni kaumai kiaa nau.’

26 “Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Ttama e sosorina hakallika e matanae nae! E aa? Koe ni see iloa maa nau maraa etoo akumee ni see tuku, aa maa nau e vasi akumee ni see tori? 27 Ai koe ni see heheunatia ai koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni haka ahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti itaku saaita nia hema.’ 28 Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama ettuu ite kina naa, ‘Too naa mane raa iaa ia no kauake ki te tama ni lavaa ana simata e sinahuru.’ 29 Te hakamau raa ki mee ake, ‘Naa tama e illoa te rooroosi hakaraaoi

ki aku mee ni kauake kilaatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e noho maa laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e noho maa laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau. ✧ ³⁰ Kootou oomai no toa te tama e matanaena nei no peesia ki te pouri ana i haho; tana kina ma ki moe no kakarati ana niho. ✧

Te Hakatonu Te Atua

³¹ “Te saaita Ttama te Henua ma ki au ma se Tuku ma ana ensol raa, a Ia ma ki noho i aruna tana nohorana maatua. ✧ ³² Naa tama i naa henua hakkaatoa ma ki kkuu atu i mua aana. Teenaa naa tama naa ma ki vaaea a Ia no hakattuuria ki naa vasi e lua, e mee pee ko te tama e roorosi naa sipsip e vvae ana sipsip raa i ana gout. ³³ Naa tama ettonu naa ora laatou raa ma kittuu kitana vasi hakamaatau, aa aaraa tama iaa ma kittuu ake i tana maavii. ³⁴ Teenaa te Ttuku raa ma ki mee ake ki naa tama e ttuu ake ki tana maatau, ‘Oo mai, kootou naa tama e haia hakaraaoi naa taku Tamana. Kootou oomai no nohorana te nohorana teelaa nitukua atu Te Atua maa kootou i te mahaa mai ana te maarama nei. ³⁵ Itaku saaita ni hiikairaa, nau ni hanaia kootou; i taku saaita ni hiiunu raa, nau ni hakaunumia kootou ki te vai; niaaina maa kootou ni see illoa iaa nau raa, nau ni hakaauruhia atu kootou ki loto naa hare kootou. ³⁶ I taku saaita ni taka hua raa, nau ni hakataraina kootou; i taku saaita ni maki, kootou ni anaana mai kiaa nau, aa i taku saaita ni moe i te hare karapusi raa, kootou ni asi ake kiaa nau.’

³⁷ “Teenaa naa tama ettonu naa ora laatou raa ki mee ake, ‘Te Ariki, i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiikairaa oatu iloo maatou no hanaia koe? Aa i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiiunura oatu iloo maatou no hakaunumia koe? ³⁸ I te saaita hea maatou nikkite maa koe se horau no oatu maatou no toa koe ki naa hare maatou? Aa i te saaita hea hoki maatou ni kkite iaa koe e taka hua no oatu maatou no hakataraina koe? ³⁹ I te saaita hea maatou nikkite maa koe ni maki aa maa koe ni moe i te hare karapusi no oatu maatou no asi atu kiaa koe?’ ⁴⁰ Te Ttuku raa ki hakaaha ake, ‘Nau evanaatu ki kootou, inaa saaita kootou ni hakasura te tiputipu nei ki naa tamavare i taku haanauna nei raa, kootou naa e mee mai kiaa nau.’

⁴¹ “Te Ttuku raa ma ki huri atu ki naa tama e ttuu ki tana maavii raa no mee ake, ‘Kootou hakattaha iaa nau, kootou etakkoto ilaro naa haao Te Atua! Kootou oo ki te ahi e ura see mate, te kina e tukua mai maa Satan ma ana ensol. ⁴² I taku saaita ni hiikairaa nau ni see hanaia kootou; taku saaita ni hiiunu raa nau ni see hakaunumia kootou. ⁴³ Itaku saaita ni hanatu iaa nau ni see haikina ki noho raa, nau ni see hakaauruhia kootou ki loto naa hare kootou, aa i taku saaita ni taka hua raa, nau ni see hakataraina kootou; i taku saaita ni maki aa ni moe iloto te hare karapusi raa, kootou ni see oomai no asi iaa nau.’

⁴⁴ “Teenaa naa tama naa ma ki mee ake kiaa Ia, ‘Te Ariki, i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiikai kahiiunu, aa seai makoe niau ki naa hare maatou, aa seai makoe nitaka hua, aa seai makoe ni maki, aa seai makoe ni moe iloto te hare karapusi, aa maa maatou ni see tokonaki atu kiaa koe?’

⁴⁵ Te Ttuku ma ki mee ake, ‘Inaa saaita kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki ki naa tamavare koi raa, teenaa kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki mai kiaa nau.’ ⁴⁶ Teenaa te kaavena naa ma ki kaavea ki oo no hakallono ki te isu peena, aa naa tama e ttonu naa ora laatou iaa ma ki too te ora e ora hakaoti.” ✧

26

Jesus ku tarataraina ki taia

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Te saaita Jesus ni oti te akonaki ake naa taratara nei hakkaatoa raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, ² “Kootou e illoa maa iloto koi naa aso e-lua raa, teenaa ko te aso

✧ 25.29 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 ✧ 25.30 Mt 8.12; 22.13; Lk 13.28 ✧ 25.31 Mt 16.27; 19.28 ✧ 25.46 Dan 12.2

te Kaikai te Pasova, aa te Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa tama raa ki tuukia ki te kros.”✠

³ Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki kikutu hakapaa ite hare Kaiapas, te Maatua Hakamau, ⁴ no taratara ki tauhia seemuina laatou Jesus no taia ki mate. ⁵ Naa tama naa ni tuku laatou taratara peelaa, “Taa-tou ki see tauhia taatou ttama naa ite ssao te kaikai, i naa tama raa ma ki ffuri mai no hakatautau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni noho i te hare Simon, te tama ni laavea teleprosi i mua. ⁷ Itana saaita ni noho kakai raa, te ffine tokotasi ni uruake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu kite kaakaa manoni etaavi mmaha nonnini ki aruna te pisouru Jesus.✠ ⁸ Ite saaita naa disaipol raa ni kkite itana vana ni mee raa, laatou ni llo to iloo kataratara peelaa, “Te kaakaa nei ennini pakavaina ttama nei kiaa? ⁹ Te kaakaa nei ni taukareka iloo ki kauake ki tauia se tama aa ku kauake naa mane raa ki naa tama see hai mee. Te nei ko naa kaakaa e taavi mmaha raa iloo!”

¹⁰ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa mee ake iloo Ia, “Te ffine nei e hakameia kootou ite aa? Te nei se vana taukareka iloo te ffine nei e mee kiaa nau. ¹¹ Naa tama see hai mee raa ma ki nnoho lokoi ma kootou, aa nau ia ma ki see noho ma kootou i naa saaita hakkaatoa.✠ ¹² Taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa itaku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino kuoti te aamosia hakaoti. ¹³ Aa te nei nau kukauatu te taratara maaoni nei: I naa kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa te henua ma ki mannatu ake kiaa ia.”

Judas e hiihai maa ia e hakaari ake Jesus ki naa hakamau
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Teenaa te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, ni hano ki naa maatua hakamaatua raa no mee ake, ¹⁵ “Ki mee maa Jesus e hakaarina atu nau ki kootou, se aa kootou ma ki kaumai?” Naa tama naa ki ttou ake naa mane siliva e matatoru no kauake iloo kiaa ia.✠ ¹⁶ Ana teenaa tokatoka iloo Judas se saaita ma ana e lavaa ki hakaarina ake Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13,21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Maatou ki oo no mee mai te kaikai te Pasova raa i hea?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Koorua ooatu kite tanata tokotasi iloto te matakaaina naa no vanaake kiaa ia, ‘Ttisa raa e mee maa, Taku sao ni tukua mai raa ku tae; maatou ma aku disaipol raa ma ki kkai te kaikai te Pasova raa i too hare.’ ”

¹⁹ Naa disaipol raa ni oo no mee pee ko Jesus ni vanaake, araa mee mai hakaoti iloo te kaikai te Pasova.

²⁰ I te poo raa Jesus ni noho ma ana disaipol raa ki kkai. ²¹ I te saaita laatou ni nnoho ka kkai raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau ku taratara atu ki kootou: se tama tokotasi i kootou ma ki hakattaki mai naa hakamau raa no tauhia nau.”

²² Ana disaipol raa ni llee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama koi ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²³ Jesus ki mee ake, “Ttama ettoko tana haraoa raa hakapaa ma nau iloto te peesini raa, teenaa ko ia.✠ ²⁴ Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko naa taratara iho te Laupepa Tapu; te vana ia nau e aroha iloo ite tama ma ki mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

²⁵ Araa Judas ku mee ake, “Te Tisa nei, koe e taratara raa ko ai, ko nau?”
Jesus ki mee ake, “Teena koi koe e taratara naa.”

Te Kaikai Hakaoti Te Ariki
(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²⁶ Te saaita laatou nikkairaa, Jesus nitoo te haraoa raa no taku ki Te Atua. Teena ttohi iloo te haraoa raa no kauatu ki ana disaipol, no taratara ake peelaa, “Too te haraoa nei no kkai. Teenei ko taku haitino.”

²⁷ A Ia ki too hoki te kapraa no taku ki Te Atua, araa kauake hoki ki naa tama naa no mee ake: ²⁸ “Teenei kotakuttoo teelaa e pesi ki uiia naa haisara te lopotama. Te purepure hoou Te Atua e mee maa te ssao nei e hakattino ki taku too nei.” ²⁹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoou i te Nohorana Te Atua.”

³⁰ Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, teena oo iloo laatou ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “I te poo nei raa kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Te tama e roorosi i naa sipsip raa ma ki taia Te Atua, teena ana sipsip raa ma ki masseu huri.”

³² Tevana iaa i taku saaita ku oti te hakamasikeria mai i te mate raa, nau ma ki hano imua kootou ki Galilee.”

³³ Teena ki mee ake Peter ki Jesus, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa nau te tiiake!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua te moa i te tahaata nei sekittani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.”

³⁵ Peter ki hakahe ake, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teena aaraa disaipol hoki ni pessi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Teena masike iloo Jesus no hano ma ana disaipol raa kite kina ettapa ma ko Gethsemane, araa mee ake iloo Jesus kilaatou, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki hano nau no taku mai i te kina raa.” ³⁷ A Ia kitoo Peter, James, aa ko John ka oo laatou; tana manava ni puni hakaoti itana aroha, ³⁸ teena a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁹ A Ia ni sare ki mua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki Te Atua: “Abba. Taku Tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe. Hanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

⁴⁰ A Ia niahe nokite itetakatoru disaipol raa emmoe mannuu. Teena ffano iloo Ia ki Peter no mee ake, “Kootou takatoru ni see lavaa peehea te araake ma nau setamaa saaita koi? ⁴¹ Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou kutaku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hakataakoto kootou emakkaa, kootou iaa e tino mmate.”

⁴² Araa Jesus kuahe hoki no taku, “Taku Tamana, kimee maa koe iloo e hiihai maa nau ki hakallono isu, nau e tuku atu koi ki too hiihai.” ⁴³ Jesus ni ahe atu hoki no kite i naa mmoe mannuu naa tama naa; naa tama naa ni see lavaa iloo te tallaki naa karamata laatou.

⁴⁴ Jesus ni ahe hoki no taku pee ko mua i te ttoru ana saaita. ⁴⁵ Ki oti raa ahe ake iloo Ia ki ana disaipol raa no mee ake, “Eaa? Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kootou mmata! Te ssao Ttama te Henua ki hookina ki naa tama e hakallika raa ku tae mai. ⁴⁶ Kootou massike, taatou ki oo. Te tama e mee tana vana hakallika naa ku tuu mai!”

Jesus ku tauhia

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴⁷ I te saaita Jesus koi tuu ka taratara raa, Judas ku tae ake. Judas naa se disaipol i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol e ttaka ma Jesus. A ia ni hanake ma te kaavena ni heunatia ake naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa ni oo ake ma naa hana laatou. ⁴⁸ Judas ni vanaake hakaoti ki naa tama raa peela, “Taku tama ma ki vaisioni raa, teenaa ko te tama kootou e ssee. Kootou tauhia ttama naa.”

⁴⁹ Judas ni hanatu tonu ki Jesus no mee ake, “Rabai, te laaoi TeAtua ki noho ma koe!” araa vaisioni iloo ki Jesus.

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa!”*

Teenaa ooake iloo naa tama naa no tauhia laatou Jesus. ⁵¹ Te tama tokotasi i naa tama ettuu i te kina naa niffana tana komu taatama raa no tuutia aia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁵² Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tuku too komu naa. Naa tama e hetaa ma naa komu raa ma ki taia ki te komu. ⁵³ Eaa, koe e maanatu maa nau se lavaa te kannaa ki taku Tamana raa kikkave mai nikaavena ensol e sinahuru maa rua no tokonaki mai kiaa nau? ⁵⁴ Aa ki mee maa nau ni hiihai ki tokonaki mai taku Tamana, naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino peehea?”

⁵⁵ Teenaa ki huri Jesus no taratara ake ki naa tama e kktutu i te kina naa, “Ai kootou e oomai ai ma naa hana kootou naa no mee ma ki tauhia nau, e mee pee ko nau se tama e hakappore? I te kau aso nau ni noho ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu raa, kootou ni see anaana ma ki oomai no tauhia nau. ✧ ⁵⁶ Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu.”

Teenaa naa disaipol raa ni tiiake laatou Jesus no massike katoo no ffuro.

Jesus e tuu i mua te Kansol

(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Jesus ni taakina naa tama naa kite hare Kaiapas, te Maatua Hakamau. Teenaa naa tisa naa Loo aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa e kktutu i te kina naa. ⁵⁸ Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa aia ni see hakataupiri ake; aia ni taakai ake iloo i te mataahare te hare te Maatua Hakamau. Aia ni uru atu no noho iloo ma naa wasi raa ki mmata ia ma se aa ma ki mee ki Jesus. ⁵⁹ Naa maatua hakamaatua raa ma naa tama katoo te Kansol raa ni sessee ni vana e ssara ki hakapperu atu ki Jesus, ki lavaa te taia laatou Jesus ki mate. ⁶⁰ E tammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, tevana iaa te Kansol raa ni see hai vana ni illoa ki mee. Teenaa massike iloo te takarua taanata no taratara ake ki te Kansol raa peela, ⁶¹ “Te tama nei ni taratara peela, ‘Nau e lavaa te seua a nau te Hare Tapu TeAtua nei kilaro, aa iloto naa aso e toru nau ku hakamasike hoki ki aruna.’” ✧

⁶² Te Maatua Hakamau raa ni masike ki aruna no mee ake ki Jesus, “Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee iaa koe?” ⁶³ Jesus ni tuu seemuu koi.

Te Maatua Hakamau raa ki mee ake hoki, “Iloto te inoa TeAtua e ora koe ki kaumai se taratara maaoni ki mee ma koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua.”

* **26.50** Naasoa, hakavave no mee too vana niau no mee naa! e mee hoki maa Naasoa, koe e-aa i te kina nei?

✧ **26.55** Lk 19.47; 21.37 ✧ **26.61** Jn 2.19

⁶⁴ Jesus ki mee ake, “Uee, tevana iaa nau e vanaatu ki kootou hakkaatoa: e kaamata i te saaita nei kootou ma ki kkite i te Tama te Henua e noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi aa e au vaaruna naa uruaoa te lani!”[☆]

⁶⁵ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkahu ka mee peelaa, “Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara ma laatou! Kootou ku oti tellono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua! ⁶⁶ Kootou e mannatu ma ttama nei ki haia peehea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Ttama naa e tau te taia ki mate.”[☆]

⁶⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no sasaavarea ana karamata ka patupatua tana pisouru; naa tama ni papaakia laatou tana pisouru raa ni taussua atu peelaa,[☆]

⁶⁸ “Te Mesaea nei, taratara mai ma te nei ko ai ttama e lliki iaa koe!”

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ I te saaita naa raa Peter e noho i te mataahare i haho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamau raa kiaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Galilee!”

⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu imua naa tama kato e ttuu i te kina naa; a ia ni mee ake peelaa, “Nau see iloa i too mee e taratara naa.” ⁷¹ Araa hano iloo ia no tuu i te kina te tootoka. Telaa ffine e heheuna hoki i te kina naa ni ttoka atu no kite iloo iaa ia, teenaa a ia ki mee ake, “Ttama nei ni taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁷² Peter ni huu hoki no mee ake, “Nau see iloa i ttama naa!”

⁷³ See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ni ffuri atu kato no mee atu kiaa ia, “Te nei se vana maaoni! Koe hoki e hai i naa tama naa; koe naa e taratara iloo pee ko naa tama naa!”

⁷⁴ Teenaa ki mee ake Peter, “Nau e taratara maaoni iloo. Nau see iloa i te tama naa, aa ki mee ma nau e hakareeresi, TeAtua ki tuku mai ana haaeo kiaa nau!”

Saaita naa lokoi, te moa raa kutani. ⁷⁵ Teenaa maanatu ake iloo Peter i naa taratara ake Jesus kiaa ia peelaa, “Saaita te moa te tahaata sekittani raa, koe ma ki taratara oosaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” Teenaa hano iloo ia no tani i haho.

27

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni taratara hakapaa kitukua laatou Jesus ki mate. ² Teenaa saisaitia iloo laatou naa rima Jesus ki naa seni raa no taakina ki Pilate, te hakamau te kaaman Rome e roorosi i te kina naa.

Te mate Judas

(Acts 1.18-19)

³ I te saaita Judas, te tama ni taakina ake ia naa hakamau no tauhia Jesus, ni lono maa Jesus ku tukua ki taia raa, a ia ki too naa mane siliva e mata toru raa no hakahea ake ki naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. ⁴ Teenaa a ia ni mee ake kilaatou, “Nau ni hakasara taku vana i TeAtua; nau ni mee taku vana hakallika ki te tama ni seai iloo tana sara, aa te nei ttama naa ku mee ki taia ki mate!”

Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Te mee naa e aa imaatou? Teenaa se vana aau ni ssee soko koe.”

⁵ Teenaa huri atu iloo Judas no pesi atu naa mane siliva raa ki loto te Hare Tapu, ara hano iloo no llava ua soko ia.

⁶ Naa maatua hakamaatua raa ni too naa mane naa ka taratara peelaa, “Naa mane nei see lavaa taatou te tukua hakapaa ma naa mane te Hare Tapu, i naa Loo taatou raa e ppui te mee nei. I te aa, i te nei ni mane ni taavi te tama ki mate.” ⁷ Teenaa tuku iloo laatou taratara ki too laatou naa mane naa no tauia te kerekere ettapa ma kote Kerekere te Ppota, ki mee ma se kava naa horau. ⁸ Teenaa kote vana te kerekere naa e taapaa ma ko ‘te Kerekere te Ttoo’ i naa aso nei. ☆

⁹ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina Jeremiah raa ni ttino maaoni: “Naa tama naa ni too te mata toru mane siliva, te kooina te kanohenua Israel ni tuku ki taavi ki taia te tama naa ki mate,
¹⁰ no taavi te kerekere te ppota,
ki tautari ki naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau.” ☆

Pilate e vasiria a ia Jesus

(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ I te saaita naa raa, Jesus e tuu i mua Pilate, te hakamau te kaaman Rome. Teenaa Pilate ki vasiri ake kiaa Ia, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakaake ake, “Teenaa koe e mee mai naa.” ¹² Tevana iaa i te saaita Pilate ni kauake naa taratara naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew e mee iaa Ia raa, Jesus ni tuu seemuu koi.

¹³ Teenaa ki mee ake Pilate kiaa Ia, “Koe see lono i naa taratara hakallika naa tama naa iaa koe?”

¹⁴ Tevana iaa Jesus ni sei iloo se taratara ni hakaake atu, teenaa ni oho ai te hakamau naa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

¹⁵ Inaa setau hakkaatoa, ite ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi; se tama e hiihai ai naa Jew ki hanaa. ¹⁶ Te saaita naa raa, teelaa se karapusi tokotasi e ilotia te henua hakkaatoa, tana inoa ko Barabas. ¹⁷ Teenaa i te saaita te henua ni kktu ake raa, Pilate ni vasiri ake ki laatou, “Ko ai te karapusi kootou e fiffai maa nau ki ffana no kauatu ki kootou? Kootou e fiffai ki kauatu nau Jesus Barabas? Sei? Nau ki kauatu Jesus, te tama ettapa ma kote Mesaea?”

¹⁸ Pilate ni iloa maa Jesus ni hookina ake naa tama hakamaatua naa Jew raa i laatou ni manava haeo iaa Ia.

¹⁹ I te saaita Pilate ni noho i tana kina e hakannoo ki naa koti raa, tana aavana raa ni kave ake tana taratara peelaa: “Koe sei too vana e mee ki te tama see hai sara naa; nau ni miti hakallika iloo i te tama naa i te poo.”

²⁰ Naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni usuhia laatou naa tama e kktu i te kina naa ki vanaake ki Pilate ki hanaa Barabas aa ku tukua Jesus ki mate. ²¹ Teenaa Pilate ki vasiri ake ki naa tama, “Ko ai te tama i te takarua nei ki hanaa atu ki kootou?”

Naa tama raa ki varo ake, “Hanaa mai Barabas.”

²² Araa Pilate ku vasiri ake, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

²³ Araa Pilate ku vasiri ake hoki, “Aiaa? Te nei se ssara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

²⁴ I te saaita Pilate ni kite maa naa tama raa ma ki see lavaa iloo te hakannoo, ka massike te henua no hetaa huri raa, a ia ki huihui ana rima i mua naa karamata naa tama raa hakkaatoa ka taratara ake ki laatou, “Kootou see tuku mai te ssara te tama nei kiaa nau. Te nei ni vana kootou e mee soko kootou!” ☆

²⁵ Te henua hakkaatoa nihakatoatu peela, “Tukumai tessara ttama naa ki maatou ma naa tamalliki maatou!”

²⁶ Teenaa Pilate ki tiiake atu Barabas ki naa tama naa; aia iaa ku vanaake ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku taakina no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Jesus nitaakina naa soldia Pilate raa kiloto te hare Pilate, teenaa kktuatu hakkaatoa naa soldia raa i ana vasi. ²⁸ Naa tama naa nihanaa laatou naa kkaahu Jesus raa no hakao ake te kkaahu e mmea kiaa Ia. ²⁹ Teenaa penapena iloo laatou hau ki te laakau tuitui no hakaoria ki tana pisouru, aa te tokotoko raa e hakappikitia laatou ki tana rima; araa ttuu iloo ki naa turi laatou no taratara taussua kiaa Ia, “Te Ttuku naa Jew!” ³⁰ Naa tama naa ni ffuri atu no sasaavarea Ia, araa too iloo te laakau raa no lliki ki tana pisouru. ³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaina laatou Jesus raa, uiia iloo laatou te kahu maatua raa no hakao atu hoki ana kkaahu raa kiaa ia. Teenaa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² I te ara raa, naa tama naa ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon. Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no haia ki amo ake te kros Jesus. ³³ Naa tama naa ni oo no ttae kite kina ettapa ma ko Golgota, teenaa ko te taratara e mee maa, “Te Kina te Ivi te Pisouru Tama”. ³⁴ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini emmara, araa nei Jesus nisee unumia a Ia te wain naa i tana saaita ni oti te mmitia a Ia.*

³⁵ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus kite kros kamee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.* ³⁶ Ki oti raa nnoho iloo naa tama naa ka roorosi kiaa Ia. ³⁷ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KO JESUS, TE TUKU NAA JEW.” ³⁸ Teenaa tuukia iloo laatou te takarua e kailallao inaa vasi Jesus; te tama itana maatau, aa telaa tama i tana maavii.

³⁹ Naa tama nillaka ake vaararo no ttoaka atu i naa tautau mai Jesus raa ni ffuri atu no mee naa taratara hakallika laatou i Jesus.* ⁴⁰ “Koe ni mee maa te Hare Tapu nei ma ki seua a koe aa ku hakatuuria hoki koe iloto naa aso e toru! Hakasao soko koe ki mee maa koe ko te Tama Te Atua! Kau ki laro te kros!”*

⁴¹ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni hakaere katoo iaa Ia peela, ⁴² “Aaraa tama ni hakassaoria aia, aa tana tino iaa see lavaa te hakasao soko ia! E aa? Teenei seai ko te tuku Israel? Ki mee maa ia e au ki laro i te kros i te saaita nei raa, teenaa maatou ma ki illoa maa ia se tuku maaoni! ⁴³ A Ia e taahi manava i Te Atua aa e hai maa ia ko te Tama Te Atua. Aa teenei taatou ku mmata ki mee maa Te Atua ma ki au no hakassaoria ia!”*

⁴⁴ Naa tama kailallao teelaa ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no sasaakiria Ia.

Te mate Jesus

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Te saaita te mee raa nitae kite laaraatea raa*, te henua ni pouuri no tae iloo ki te ttoru i te laasuru. ⁴⁶ I te ttoru te laasuru raa, Jesus ni tanitani varo peela, “Eli, Eli, lema sabaktani?” te taratara e mee maa, “Taku Atua, taku Atua, nau ni tiiake ai koe?”*

⁴⁷ Naa tama ni ttuu ka llono i ana tanitani varo raa ni taratara peela, “Te tama naa e kakannaa ki Elijah!” ⁴⁸ Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi ilaatou no hakapara

* 27.34 Ps 69.21 ✧ 27.35 Ps 22.18 ✧ 27.39 Ps 22.7; 109.25 ✧ 27.40 Mt 26.61; Jn 2.19 ✧ 27.43 Ps 22.8

* 27.45 telaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✧ 27.46 Ps 22.1

te tapaa maro raa ki te wain e mmara no saisai ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus ki unu.✠

⁴⁹ Naatama ettuu ite kina naa ki mee ake, “Ttari kimmata taatou maki mee ma Elijah e au no hakasaoria ttama nei!”

⁵⁰ Teenaa Jesus ki kappisi hoki ana varo no pesi tana maanava hakaoti.

⁵¹ Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea ilototonu, e kaamata mai iaruna no hakasopo kilaro. Tekerekereraa nirue, naa hatupaa ni maffaa,✠

⁵² naa taaruma raa ni kareva kattu tallaki, aa telopotama TeAtua teelaa ni mmate raa ni hakamassikeria no ora. ⁵³ Naatama ni mmate raa ni massike mai i naa taaruma laatou, aa ite saaita Jesus ni hakamasikeria raa, naa tama naa ni oo ki te Henua e Tapu; te kina te lopotama ni kkite laatou.

⁵⁴ Ite saaita te hakamau naa soldia aa ma naa soldia ettuu maa ia raa ni llono i naa rue te mahuke, ka kkite hoki i naa vana ni ssura naa raa, naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. Naa tama naa ni taratara peelaa, “Ttama nei maaoni ko te Tama TeAtua!”

⁵⁵ E tammaki naa haahine ni ttuu ake i te kina naa; naa tama naa ni ttuu ake hakam-mao ka ttoka. Teenaa ko naa haahine ni oo ake hakapaa ma Jesus i Galilee ka tokonaki kiaa Ia. ⁵⁶ E ffai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James laaua ma Joseph, aa ko te aavana Sebedii.✠

Te haitino Jesus ku toa no tanumia

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Itelaasurura Joseph, tetama haimee i Arimatia, kutae ake; aia naa se disaipol hoki Jesus. ⁵⁸ Joseph ni hano ki Pilate no mee ake ia ia e mee maki too te haitino Jesus. Teenaa vanaake iloo Pilate ki ana soldia raa ki kauake te haitino Jesus ki Joseph. ⁵⁹ Teenaa hano iloo Joseph no too te haitino Jesus ni mmuni ki te maro makkini houu. ⁶⁰ Araa toa iloo ia te haitino Jesus no ponotia ki loto tana kava ni kerii houu. Ki otiraa hakatipe atu iloo te hui te hatu raa no ppui ite mata te kava, araa hano iloo ki tana hare. ⁶¹ Mary Magdalene laaua ma te ffine e taapaa hoki maa ko Mary raa ia ni nnoho i te kina naa ka ffuri atu ki te kava.

Naa wasi e roorosi te kava

⁶² Itessa te aso raa, teenaa ko te Sabat. Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa Faarisiraa ni oo no mmata i Pilate no mee ake, ⁶³ “Te hakamau nei, maatou e illoa maa ite saaita te tama e taratara kailaarao nei koi ora raa, aia ni pesi tana taratara peelaa, ‘Nau maki hakamasikeria ite mate imuri naa aso e toru.’✠

⁶⁴ Heunatia oo soldia raa ki oo no roorosi hakaraaoi iloo i te kava kilava iloo naa aso e toru, teenaa ki see lavaa ana disaipol raa te oo no huuina laatou te haitino te tama naa aa ku oo no hakaea ki te heuna maa te tama naa ni hakamasikeria i te mate. Teenaa naa taratara hakallesi naa tama naa maki mee raa maki hakallika ia i naa taratara te tama naa ni hai imua.”

⁶⁵ Teenaa Pilate ki mee ake, “Kootou too ni wasi ka oo ma kootou, aa kootou ku mmata ki roorosi hakaraaoi iloo naa tama naa i te kava.”

⁶⁶ Teenaa oo iloo naa tama naa no hakammau hakaraaoi iloo te kava raa ka tuku laatou hakailona, araa hakanoho iloo laatou naa wasi i te kava raa ki noho ka roorosi.

28

Jesus e hakamasikeria i te mate

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Ite saaita te aso te Sabat ni laka raa, Mary Magdalene laaua ma telaa ffine e ttapa hoki ma ko Mary raa ni oo no asi ki te kava. ² Te mahuke e lasi raa ni hakateki

✠ 27.48 Ps 69.21 ✠ 27.51 Ex 26.31-33 ✠ 27.56 Lk 8.2-3 ✠ 27.63 Mt 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 18.31-33

no rue i te saaita naa lokoi; teenaa te ensol TeAtua raa ni au i te lani no hakatipe iloo te hatu eppui i te mata te kava raa hakavasi no nohoia i aruna. ³ Te ensol naa ni hakasura ake pee ko naa kke mo te uila, aa ana hekau e hakao raa e makkini hua iloo. ⁴ Naa soldia e roorosi i te kava naa ni pporo i naa mattaku laatou, teenaa naa tama naa ni mmoe pee ko naa tama ku mmate.

⁵ Te ensol raa ki mee ake ki naa haahine: “Koorua see mattaku. Nau e iloa i koorua e ssee i Jesus, te tama ni tuukia ki te kros. ⁶ Ttama naa ku see moe i te kina nei; ttama naa ku oti te hakamasikeria i te mate, e mee pee ko Ia ni taratara. Koorua uru mai no mmata i tana kina ni moe. ⁷ Aa koorua oo hakavave i te saaita nei lokoi no taratara ake peela ki ana disaipol, ‘Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate. A Ia ku hano ki Galilee imua kootou; kootou ma ki llave iaa Ia i te kina naa!’ Hakamaarona lokoi ki aku taratara ni kauatu nei.”

⁸ Te takarua naa ni mee ma e mattaku, tevana iaa laaua ni fiafia iloo i te vana laaua ni kkitena. Teenaa massike iloo te takarua haahine naa i te kava no ffuro ki oo no taratara ake ki ana disaipol.

⁹ Ttakarua naa ni hakatekia i Jesus ku tuu ake imua laaua; Jesus ki mee ake, “Te aso taukareka.” Ttakarua naa ni oo atu kiaa Ia no taaohi iloo ki ana vae no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Jesus ki mee ake, “Koorua see mattaku. Koorua oo no taratara ake ki aku taaina raa ki oo ki Galilee; nau ma ki mmata i laatou i te kina naa.”

Naa taratara naa soldia ni roorosi i te kava

¹¹ I te saaita naa haahine naa ni ffuro ka oora, aaraa soldia teela ni roorosi i te kava raa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake ki naa maatua hakamaatua raa i naa vana ni mee i te kava. ¹² Teenaa ki kkitu naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no taratara i te vana laatou ki mee; naa tama naa ni kauake te hui te mane ki naa soldia raa ¹³ no taratara ake peela, “Kootou oo no hakatere telono raa maa naa disaipol Jesus raa ni oo atu i te poo no huuina tana haitino i te saaita kootou ni mmoe manuu. ¹⁴ Ki mee maa te taratara nei e tae ki Pilate, kootou see mannatu, maatou ma ki taratara ake i kootou e taratara maaoni.”

¹⁵ Naa soldia raa ni too naa mane naa no mee iloo laatou vana naa. Aa teenaa ko te taratara e tere vaaroto naa Jew no tae mai ki te aso nei.

Jesus ku hakasura ake ki ana disaipol

(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁶ Te sinahuru maa ttama tokotasi i naa disaipol Jesus raa ni oo ki te tamaa mouna i Galilee Jesus ni taratara ake ki laatou. ¹⁷ I te saaita naa tama naa ni kkitena i Jesus raa, laatou ni ffuri kato no lotu kiaa Ia, niaaina maa aaraa tama i laatou ni mamannatu tammaki. ¹⁸ Jesus ni hakkuu atu ki laatou no mee ake, “Naa mahi kato i te lani ma te kerekere nei ku oti kato te uia mai TeAtua kiaa nau. ¹⁹ Kootou oo ki naa kanohenua kato iloto te maarama nei no hurisia naa manava naa tama naa ki tautari mai laatou kiaa nau. Hakaukau tapuria naa tama naa iloto te inoa te Tamana, te Tama TeAtua, aa iloto naa mahi TeAitu Tapu. ²⁰ Kootou akonaki atu naa tama naa ki illoa i aku taratara hakkaatoa ni kauatu. Teenaa nau ma ki ttaka hakapaa taatou no tae iloo ki te hakaoti te maarama nei.”

MARK TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA MARK TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Mark e kaamata maa teenei ko “te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua.” Jesus e tarataraina ma setama esosorina tautari ki ana taratara e mee, aa e tarataraina hoki ma setama hakamaatua. Te tiputipu nei e hakailotia iana akonaki ekauake kite henua, iana haimahi iaruna naa tippua hakallika, aa i ana lavaa te uii naa haisara te henua. Jesus maraa e taratara maa ia ko te Tama te Henua, teelaa ni au no mate ki hakasaoria te henua i naa mahi te haisara.

Mark e taratara tonu aa see kkapo iana kaumai telono i Jesus, aa e taratara haimahi inaa vana Jesus ni mee, see mee maa e taratara koi inaa taratara aa ma naa akonaki Jesus ni kauake ki te henua. Ttama ni sissii te laupepa nei e kaamata no taratara ite au ana John te Baptis, aa ite saaita Jesus ni too te hakaukau tapu ka usuusuhia Satan. Kiotiraa aia ku hanotunu no taratara ite saaita Jesus ni kaamata ana heuna no akonaki te henua ka hakamasike naa tama e mmaki. I loto ana heuna naa raa, naa tama e tautari i Jesus naa ni kaamata no illoa hakaraaoi iloo iaa Ia, tevana iaa naa tama see fiffai kiaa Ia raa ni ffuri no mee te kau vana e hakallika kiaa Ia. Te hakaoti ana naa taratara te laupepa nei e taratara inaa vana ni ssura inaa aso hakaoti Jesus itana noho ni noho ite maarama nei. Naa taratara naa e hakatahito ki tana saaita ni tuukia ki te kros aa i tana masike mai ana i te mate.

Naa taratara hakaoti ite Lono Taukareka nei, teelaa e hakamaatinoria ki naa mak peenei raa [...], e tammaki naa tama e hai maa teenaa ni taratara telaa tama, seai ma ko ttama ni sissii te laupepa nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te kaamata te Lono Taukareka 1.1–13

Jesus e mee ana heuna iloto Galilee 1.14—9.50

E kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 10.1–52

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa ma naa matakaaina e tauppiri ki Jerusalem 11.1—15.47

Jesus ku masike i te mate 16.1–8

Te saaita TeAriki ni hakasura ki ana disaipol aa tana saaita ni ahe ki te lani 16.9–20

John te Baptis e hakaeta naa taratara TeAtua

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ Te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua raa, e kaamata peenei. ² Isaiah, te pure TeAtua, ni sissii peela, “TeAtua e taratara peenei, ‘Nau ma ki heuna taku pure raa ki hano imua aau no penapena mai hakaoti too ara.’” ³ E mee te tama e tanitani varo mai iloto mouku,

‘Penapena mai hakaoti te ara TeAriki;

hakatonu tana ara ma ki au raa ki tonu!’” ⁴

⁴ Teenaa hakasura mai iloo John i mouku no sare hakaukau tapu te henua ka hakaeta ake peela, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki hakaukau tapu ina kootou, ki uii naa haisara kootou TeAtua.” ⁵ E tammaki naa tama inaa matakaaina iloto Judea aa ma naa tama i Jerusalem ni ooake no hakannoo ki John. Naa tama naa ni ooatu no hakaari naa haisara laatou, teenaa huri atu iloo John no hakaukau tapu ina laatou iloto te Riva Jordan.

⁶ John e hakao ki naa hekau e llana ki naa huruhuru naa kamol, aa e tuu ki te ttuu e pena kite kiri te manu; aia ekai ki naa hani te vao aa ma naa manu e mee pee

✧ 1.2 Mal 3.1 ✧ 1.3 Is 40.3 (LXX)

ko naa tama te laanui.✠ 7 A Ia ni hakaēa ki naa tama raa peela, “Te tanata ma ki au imuri aaku raa e hakamaatua are iaa nau, aa nau nei iloo see tau te suru atu no veetea naa uka ana taka. 8 Kootou e hakaukau tapu ina a nau kite vai, a ia iaa ma ki au no hakaukau tapu ina kootou ki Te Aitu Tapu.”

Te saaita Jesus ni hakaukau tapu ina, aa tana saaita ni usuusuhia Satan
(Mt 3.13—4.11; Lk 3.21-22; 4.1-13)

9 See rooroa koi raa, Jesus ni hanake i Nazareth, teenaa te matakaaina iloto Galilee. Teenaa a Ia ni hakaukau tapu ina hoki John iloto te Riva Jordan. 10 Saaita lokoi Jesus ni masike ake i te vai raa, a Ia ni kite i naa taaraki ake te lani ka hano iho Te Aitu raa ma se rupe no takoto iaa Ia. 11 Teenaa taratara iho iloo te reo raa i te lani peela, “Koe naa ko taku Tama e llee ai taku manava; nau e hiahia iloo iaa koe.”✠

12 Ite saaita naa lokoi raa a Ia ni usuhia Te Aitu raa ki hano kiloto mouku, 13 ka noho ai iloo naa aso e matahaa, aa itana saaita ni taka vaaroto mouku raa, a Ia ni usuusuhia peenaa Satan kitahuri tanamanava. A Ia ni taka ma naa manu vao e kaittama, tevana iaa naa ensol raa ni mmata ake kiaa Ia.

Naa disaipol mua Jesus
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11)

14 Te saaita John ni oti te ponotia ki loto te hare karapusi raa, Jesus ni hano no hakaēa te Lono Taukareka Te Atua raa i Galilee. 15 Aa Ia ni hakaēa peela ki naa tama i te kina naa, “Te aso raa ku tae mai, teenaa te Nohorana Te Atua raa ku saaita mai koi! Kootou tiiake naa haisara kootou naa, aa kootou ku hakataakototonu i te Lono Taukareka Te Atua!”✠

16 Ite aso tokotasi raa, Jesus ni sasare vaatai te Namu Galilee no kite iloo i te haanau Simon laaua ma Peter, e puipui ika ki te kupena. 17 Jesus ki mee ake ki laaua, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, ki ako ina koorua i te haanota tama.” 18 Te takarua naa ni tiiake naa kupena laaua naa i te saaita naa lokoi, no oo atu vaamuri Jesus.

19 Jesus nisare atu kimua hakamaarie no kite iloo itelaa haanau, James laaua ma John, naa tama Sebedii. Te takarua raa e noho iloto laaua potiraa ka onoono naa kupena laaua. 20 Ite saaita koi Jesus ni kite i te takarua naa raa, kannake iloo ki laaua ki oo ake. Te takarua naa ni massike no tiiake iloo laaua tamana, Sebedii, ka noho iloto te poti ma naa tama ni tauia laatou ki hahaanota hakapaa laatou, aa laaua iaa ku oo vaamuri Jesus.

Te tanata e tauria te tipua
(Lk 4.31-37)

21 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki te matakaaina Capernaum, teenaa i te aso te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu naa Jew raa no kaamata te akonaki naa tama. 22 Naa tama ni hakannoo kiaa Ia raa ni oho iloo i te mattoni ana taratara, see mee pee ko naa tisa naa Loo. Anataratara e kauake raa ni taratara hakamaatua iloo.✠

23 E mee te tanata e tauria te tipua e noho iloto te hare lotu naa. Teenaa te tanata naa ni masike no tanitani varo peela ki Jesus, 24 “Jesus te tama i Nazareth, se aa taau e mee i maatou? Eaa? Koe e au no taaia maatou? Nau e iloa iaa koe, koe naa ko te Tama e tapu Te Atua!”

25 Teenaa ki varo ake Jesus, “Ppui too pukua aa koe ku hakataha i ttama naa!”

26 Te tipua e tau i te tanata raa ni llee ka kappisi ana varo, araa uru mai iloo ki taha. 27 Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka vasirisiri ki laatou soko laatou, “Teenei se aa ku mee peenei? Eaa? Teenei ni akonaki hou? Teenei se tama hakamaatua iloo, teenei e hakannoo ai naa tippua raa ki ana taratara!”

✠ 1.6 2 Kgs 1.8 ✠ 1.11 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 9.7; Lk 3.22 ✠ 1.15 Mt 3.2 ✠ 1.22 Mt 7.28-29

²⁸ Teenaa telono inaa vana Jesus emeenaa nitere kinaakina hakkaatoa iloto Galilee.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka.
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Jesus aa ma ana disaipol raa ni massike i te hare lotu raa ka oo tonu iloo ki te hare Simon laaua ma Andrew, teenaa James laaua ma John ni oo laatou haka-paa. ³⁰ Te hinaona ffine Simon raa emoe kamakallilliri iana moelana ihare. I te saaita lokoi Jesus ni tae atu raa, naa tama raa ni taratara ake i te maki te ffine naa. ³¹ Teenaa hanatu iloo Jesus ki te ffine naa no taaohi tana rima no hakamasike ki aruna. Te makallii raa ni mahana i te ffine naa, teenaa masike iloo ia nokaamata te tattaa naa kaikai laatou.

³² Te laasuru naa, te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake naa maki hakkaatoa aa ma naa tama e tauria naa tippua raa ki Jesus. ³³ Te kanohenua te matakaaina naa ni kkutu ake katoo i haho te tootoka te hare. ³⁴ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki i te kau maki no taukalleka, aa naa tama e tauria naa tippua raa ni haia a Ia hoki no taukalleka. Teenaa naa tippua ni tau i naa tama naa ni puuia a Ia ki see taratara, i naa tippua naa e illoa i aa Ia.

Jesus e hakaeta naa taratara TeAtua i Galilee
(Lk 4.42-44)

³⁵ I te tahaata poo, te saaita te laa seki sopo raa, Jesus ni maahuru no hano ki te kina see hai tama itaha te matakaaina naa notaku. ³⁶ Teenaa Simon ma naa tama e ttaka laatou naa ni oo no sessee i aa Ia. ³⁷ Saaita naa tama naa ni llave i aa Ia raa, naa tama naa ki mee ake, “Te henua katoo e sessee i aa koe.”

³⁸ Jesus ki mee ake, “Taatou ki oo kiaaraa matakaaina i te kina nei. Nau e mee ki hakaeta te Lono Taukareka raa kinaa tama naa hoki, i teenaa ko aku heuna e au no mee.”

³⁹ Teenaa hakataki iloo Ia vaaroto naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, ka hakaeta naa taratara TeAtua iloto naa hare lotu naa Jew, aa ka hanahana naa tippua e tau i naa tama i naa kina naa.✧

Te tanata e maki e haia Jesus no taukareka
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Te tanata tokotasi e haia teleprosi ni hanake notuu ki anaturi imua Jesus no mee ake, “Ki mee koe e hiihai, koe ku au no hakamaaramatia taku haitino.”

⁴¹ Jesus ni aroha iloo i te tanata naa, teenaa haaroo atu iloo tana rima no ppaai aa ia ka mee ake peela, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” ⁴² Te kiri ppara raa ni seai no maarama mai lokoi te haitino te tanata. ⁴³ Teenaa heunatia iloo Ia te tanata raa ki hano, ka hakaapo ake tana taratara peela kiaa ia, ⁴⁴ “Koe see hakaari ki se tama ma koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mmata ia i aa koe; aa ki kkite te henua ma koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari kinaa taratara Moses ni kauatu.”✧

⁴⁵ Tevana iaa te tanata naa ni hano no sare taratara kinaa tama hakkaatoa i te vana Jesus ni mee kiaa ia. Teenaa kiselavaa ai Jesus te hano kinaa kina te henua e noho ai; a Ia ni taka kinaa kina te laa see nohoria te henua, iaa te henua ni oo atu i naa matakaaina katoo no mmata i aa Ia i tana kina e noho naa.

2

Ttama see lavaa te sasare e haia Jesus no taukareka
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

✧ 1.39 Mt 4.23; 9.35 ✧ 1.44 Lev 14.1-32

¹ Kullaka ana aso raa, Jesus ni ahe ki Capernaum, teenaa telono raa ni tere maa Ia ku oti te tae ake ki hare. ² E tammaki iloo naa tama ni oo ake no kikutu i tana hare e noho, te hare naa nikkapi hakaoti ttama, aa i haho hoki te tootoka raa ni see hai sao. Teenaa hakaia iloo Jesus naa taratara Te Atua raa ki naa tama e kikutu i te kina naa. ³ Teelaa se takahaa taanata e ssau ake te tanata see lavaa te sasare ki Jesus. ⁴ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakasao atu ma te tama see lavaa te sasare raa ki Jesus, i te hare raa e kkapiti ttama. Teenaa ki kake naa tama naa no hakahotu te taffuu i aruna te kina Jesus e noho, no hakatere iho te tanata naa i aruna ana moelana kimua Jesus. ⁵ Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa e taaohi manava iaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki te tanata see lavaa te sasare, “Taku tama, oo haisara e uiia a nau.”

⁶ E mee naa tisa naa Loo i te kina naa e noho ka hakataakoto sokolaatou peela, ⁷ “Ttama nei e lavaa peehea te taratara peenei? Ttama nei e taratara iloo pee ko ia ko Te Atua! Te Atua soko Ia e lavaa te uii naa haisara!”

⁸ Jesus ni tuu koi ka iloa i naa mannatu e ttuu ma naa tama naa. Teenaa ki mee ake Ia peela kilaatou, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu peenaa? ⁹ Te taratara hea e hainauhie te kauake ki te tanata see lavaa te sasare nei, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara e uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no too oo moelana naa, aa koe ku sasare?’ ¹⁰ Nau e mee ki huri atu peela ma Ttama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei teelaa e lavaa te uii naa haisara.” Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tama see lavaa te sasare, ¹¹ “Nau e vanaatu kiaa koe, masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki hare!”

¹² Naa tama e ttuu i te kina naa nittoka katoo inaa masike te tanata naa no too ana moelana raa ka hano ki tana hare. Laatou ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau i Te Atua peela, “Taatou ni see hai vana iloo peenei ni kkite imua!”

Jesus e kannaa i Levi (Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Jesus ni ahe hoki kitai te Namu Galilee. E mee naa tama ni kikutu ake kiaa Ia, teenaa kaamata iloo Ia te akonaki naa tama naa. ¹⁴ Ki oti raa, sare iloo Ia vaatai no kite i te tama e aoao naa takis e noho i tana kina e heheuna. Te inoa te tanata naa ko Levi, te tama Alpius. Jesus ki mee ake, “Tautari mai i aa nau.” Levi ni masike no hanatu iloo vaamuri Jesus.

¹⁵ I te saaita Jesus ni noho kakai ma anadisaipol i te hare Leviraa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai laatou haka-paa. I te aa, e tammaki naa tama peenaa e ttaka ma Jesus. ¹⁶ Saaita naa Faarisi, teelaa e heheuna maa nitisa naa Loo, nikkite maa Jesus e noho kakai haka-paa ma naa tama haisara aa ma naa tama e aoao naa takis raa, laatou ki vasiri peela ki ana disaipol, “Ai ttama naa e kai ai ma naa tama peenaa?”

¹⁷ Te saaita Jesus ni lono inaa taratara naa tama naa e hairaa, a Ia ki mee ake kilaatou, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa e kaavea no mmata i te tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. Nau ni see au no ssee ki naa tama e ttonu naa ora laatou, seai. Nau ni au no ssee are ki naa tama haisara.”

Te taratara i te haka-pakuu (Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ I te saaita tokotasi raa naa disaipol John te Baptis ma naa Faarisi raa e haka-pakuu see kkai. Teenaa e mee naa tama ni oo ake ki Jesus no vasiri ake peela, “Se vana peehea naa disaipol John ma naa disaipol naa Faarisi raa e haka-pakuu see kkai i naa aso nei, aa oo disaipol raa iaa e kkai vare koi?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te aavana raa ma ki noho see kkai peehea, ma te tanata e aavana raa e noho ilaatou? Saaita te tanata naa koi noho ma laatou raa, naa tama naa ma ki see lavaa te ttaka see kkai. ²⁰ Tevana iaa

te aso raa ma ki tae mai, te tanata e aavana naa ma ki toa i laatou. Teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu i te saaita naa.

²¹ “See haitama essae te tapaa maro hoo kippoo no ttui ki te kkahu tuai, i te tapaa maro hoo raa ma ki ffano no masae te maro tuai. Teenaa te masae te kkahu tuai naa ma kilasi iaa. ²² Aa see haitama hoki e utu te wain hoo raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hoo naa ma kippuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoo naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Te wain hoo raa ki utuhia ki naa paeke hoo.”

Jesus ko TeAriki te Sabat

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare ma ana disaipol raa vaaroto naa verena wit, aa ana disaipol naa ni sassare ka hakihaki naa hua naa wit ka kkaai. ²⁴ Teenaa ki mee ake naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Ttoka, ai oo disaipol naa e haia ai laatou naa vana naa Loo raa e ppui ki see haia i te aso te Sabat?”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Kootou ni seai iloo kippau te Laupepa Tapu i te vana David ni mee itana saaita ni hiikai? ²⁶ Aia ma naa taanata ettaka ma ia raa ni hiikkai, teenaa a ia ni hano kiloto te hare TeAtua raa no kai naa haraoa e hakaara ki TeAtua. Te vana nei ni mee i te ssao Abaiatar ni noho ma ko te Maatua Hakamau. I naa Loo taatou raa, teelaa ko naa maatua koi e lavaa te kkaai naa haraoa naa. Tevana iaa David ni kaina a ia naa haraoa naa, no kauake hoki ki naa taanata ettaka ma ia raa ka kkaai.”

²⁷ Jesus kittao ake hoki, “TeAtua nituku te Sabat raa ki sura setaukareka maa naa tama te maarama nei; see mee maa TeAtua ni penapena naa tama te maarama nei ki sura setaukareka maa te Sabat. ²⁸ Teenaa Ttama te Henua raa hoki ko TeAriki te Sabat.”

3

Te tanata e mmate tana rima

(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

¹ Kiotiraa Jesus ku ahe kite harelotu naa Jew, aa iloto te harelotu raa teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. ² Ennoho naa tama i te kina naa hoki, teelaa e sessee ara kitaratara haeo ina laatou Jesus. Naa tama naa ni tokatoka seemuu ki mmata laatou maa ki mee maa Jesus e huri no haia a ia te tanata naa no taukareka i te Sabat. ³ Jesus ki mee ake ki te tanata e mmate tana rima, “Kau no tuu imua naa tama nei hakkaatoa.” ⁴ Teenaa vasiri iloo Ia ki naa tama ennoho i te kina naa, “Naa Loo taatou raa etaratara maa seaa ettana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? E aa? Ki hakaora te tama kiora, seai, kitaa te tama ki mate?” Tevana iaa naa tama naa ni seai iloo se taratara ni mee ake.

⁵ Jesus nittoka haeo kilaatou, tevana iaa a Ia ni aroha hoki i te llononataa naa tama naa i te taratara. Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata, “Ffora toorima.” Te tanata raa ni ffora tana rima no taukareka hoki. ⁶ Naa Faarisi raa ni oo no kkutu hakapaa ma naa tama i te kaavena Herod raa no taratara i te ara laatou ma ki mee ki taia laatou Jesus.

Te kuturana tama i tai te Namu Galilee

⁷ Teenaa kihakataha Jesus ma ana disaipol raa ka oo kite Namu Galilee, aa te kuturana tama e tammakiraa ni oatu vaamuriaana. Teenaa nitama e oomai i Galilee, Judea, ⁸ Jerusalem, te matakaaina ettapa ma ko Idumea, te matakaaina etuu hakakkipu i Jordan, aa ma naa matakaaina ettua alleha i Tyre ma Saidon. Naa tama hakkaatoa i naa kina naa ni oo ake ki Jesus i laatou ni llono i ana vana e mee. ⁹ Te kuturana raa e lasi iloo, teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol raa ki too ake

☆ 2.23 Deut 23.25 ☆ 2.25 1 Sam 21.1-6 ☆ 2.26 Lev 24.9

hakaoti se poti, i te henua ku muimui atu katoa kiaa Ia. ¹⁰ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka, aa aaraa tama e mmaki e hakasaosao ake kiaa Ia ma ki ppaana rima laatou i aa Ia.* ¹¹ Aa inaa saaita naa tama e tauria naa tippua raa e kkite iaa Ia raa, naa tama naa maraa e oo atu no ppesi kimua Jesus no tanitani varo peela, “Koe ko Ttama TeAtua!”

¹² Teena ki hakaapo ake Jesus tana taratara ki laatou, ki see hakaeta ki se tama iaa Ia.

Jesus e hiri te taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Ki oti raa Jesus ku hano ki aruna te mouna, teena aru iloo ki ana tama e fiffai raa ki oo ake. Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, ¹⁴ hiri iloo Ia te taka sinahuru maa te takarua taanata ki heheuna maa Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia maa ni aposol. A Ia ki mee ake, “Kootou nei ma ki heheuna maa nau. Kootou ma ki heunatia a nau hoki ki oo no hakaeta te Lono Taukareka, ¹⁵ teena naa mahi TeAtua ma ki ttaka ma kootou, ki lavaa kootou te hanahana naa tippua.”

¹⁶ Teenei te taka sinahuru maa te takarua aposol Jesus ni hiri: Simon (ttama ni taapaa Jesus ma ko Peter); ¹⁷ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii (takarua nitaapaa Jesus ma ko Boanerges, teena ko te taratara e mee maa, ‘Naa Tamalliki te Hatturi’); ¹⁸ Andrew, Philip, Bartolomiu, Matthew, Thomas, James ttama Alpius, Tadeus, Simon, te tama te kaavena te laa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel, ¹⁹ aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki hakaarina a ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus laaua ma Belsebul

(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ki oti raa hano iloo Jesus ki hare, teena e mee hoki te kuturana tama e tammaki ni kkutu ake kiaa Ia. Jesus ma ana disaipol naa ni see lavaa iloo te kkai hakaraaoi. ²¹ I te saaita naa hareakina Jesus raa ni llono i te mee nei raa, oo ake iloo ma ki toa laatou a Ia, teena i aaraa tama e taratara maa Jesus ku vvare.

²² E mee aaraa Tisa naa Loo te laa ni oo ake i Jerusalem nitaratara peela, “Ttama naa e tauria Belsebul! Te laa ko te tipua hakamau raa e kauake ana mahi ki te tama naa, teena ki lavaa ia te hanahana naa tippua.”*

²³ Teena ki aru ake Jesus ki naa tama naa no kauake naa taratara nei: “Satan e lavaa peehea te hanaa a ia hoki Satan? ²⁴ Ki mee maa naa tama se henua e nnoho maavae ka hetaa kilaatou, te kanohenua naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁵ Ki mee maa ni hareakina e nnoho ka hakatautau kilaatou, naa tama naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁶ Aa teena, ki mee maa naa tama i te nohorana Satan raa e nnoho maavae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki see takoto rooroa, aa ku maseu.

²⁷ “See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huuina ana hekau, ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

²⁸ “Nau e taratara atu te hakamaaoni nei: Ki mee maa setama e mee ana lopo sara iloo, ka taratara hakallika i TeAtua, TeAtua ma ki lavaa te hanaa a Ia naa sara ttama naa. ²⁹ Iaa ki mee maa setama e taratara hakallika i TeAitu Tapu TeAtua, naa sara ttama naa ma ki see lavaa te hanaa. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma tana sara naa.”* ³⁰ (Jesus e taratara peenei i naa tama raa e taratara peela iaa Ia, “Ttama naa e taka ma te aitu hakallika.”)

Te tinna ma naa taaina Jesus

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Te tinna Jesus aa ma ana taainaraa nittae ake nittuu ihaho, teena heunatia atu iloo laatou te tama tokotasi ki hare, ki mee ake ki Jesus ki hanake. ³² Teena

* 3.10 Mk 4.1; Lk 5.1-3 * 3.22 Mt 9.34; 10.25 * 3.29 Lk 12.10

ki mee ake naa tama e kktutu iaa Ia raa peelaa, “Too tinna aa ma oo taaina raa e nnoho i haho, e ssee iaa koe.”

³³ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai taku tinna aa ko ai aku taaina?” ³⁴ A Ia ki ttoka ki naa tama e nnoho aareha iaa Ia raa ka mee ake peelaa kilaatou, “Kootou mmata! Teenei taku tinna aa aku taaina. ³⁵ Ki mee maa setama e mee naa mee taku Tamana raa e hiihai, teenaa se taina aaku, se kave aaku, aa se tinna aaku.”

4

Te parapol i te tama e pesipesi naa hua laakau

(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Jesus ni kaamata hoki te akonaki te henua vaatai te Namu Galilee. Te katurana tama ni kktutu atu ki hakannoo kiaa Ia raa ni lasi iloo, teenaa kake iloo Ia no noho iloto tepoti tokotasi ka aro notaura itai. Te henua iaa ennoho ake iuta, i te manumanu ttai. ² Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa:

³ “Hakannoo mai. Teelaa setama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki somo itana verena. ⁴ Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena, kallee ake naa manu raa no kaina. ⁵ Araa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, i te kina see hai pela maaoni. Naa hua wit naa ni mattiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Teenaa te saaita telaa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake raa ni tuunia ka mmate, i naa patiaka laatou ni see ttae kilaro. ⁷ Araa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, aa i te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no see ffua. ⁸ Araa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka. Naa wit naa ni ssomo hakaraa oi iloo no ppesi naa kaikai laatou; aaraa wit e ppesi tiki matatoru, aaraa wit e ppesi te mataono, aa aaraa wit e ppesi te lau naa hua.”

⁹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

Te hakataakoto naa parapol

(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Te saaita naa tama raa ni masseu ka noho Jesus soko ia raa, e mee aaraa tama i naa tama ni hakannoo kiaa Ia naa ni oo ake ma te takasina huru maa te takarua disaipol raa no mee ake ki Jesus ki hakaari ake te hakataakoto ana parapol ni kauake kilaatou. ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa vana huu i te Nohorana Te Atua raa, teenei ni kauatu nau ki kootou. Aa ki naa tama teelaa see ttaka mai ki taatou raa iaa, laatou ma ki too naa taratara nei maa ni parapol. ¹² Teenaa, ‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite. Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro. I te aa, ki mee maa naa tama naa ni illoa no ffuri naa manava laatou ki Te Atua, Te Atua ni aroha i laatou no uiia naa haisara laatou.’”

Jesus e hakailoa ake te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua laakau.

(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

¹³ Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Ki mee kootou see illoa i te hakataakoto te parapol nei, kootou ma ki ilotia peehea kootou te hakataakoto aaraa parapol? ¹⁴ Ttama ni pesipesi naa hua raa e mee maa ko te tama e sare taratara i naa taratara Te Atua. ¹⁵ Naa hua laakau e maaoha vaaruna te saarena raa, e mee ma ko naa tama e llono i naa taratara Te Atua, aaraa nei Satan ku hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ¹⁶ Naa hua e maaoha vaaruna te korohatu raa, e mee ma ko naa tama ni fiafia lokoi i te saaita laatou ni llono i naa taratara Te Atua. ¹⁷ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou.”

Naa tama naa nilotu i te tamaa saaita koi, aa i te saaita naa haeo raa ni pakuu ake, ila tou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laa-tou. ¹⁸ Naa hua ni maoha vaaroto te vao tititai raa, e mee ma ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, ¹⁹ tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are i naa mannatu laa-tou ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa kaimannako laa-tou ma ki haimane laa-tou, aa ma aaraa vana te maarama nei te laa e oti manava ai laa-tou. Teenaa ko naa mannatu naa te laa see mau ai naa taratara TeAtua raa iloto naa manava laa-tou. Naa tama peenaa maki hainattaa iloo tekkite maa ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laa-tou. ²⁰ Naa hua e maoha i te pela e taukareka raa iaa, e mee ma ko naa tama ellono naa taratara TeAtua no tauhia laa-tou ki takkoto iloto naa manava laa-tou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laa-tou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo kappesi te lopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki matatoru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai.”

*Te lamu e uhi ki te kamete
(Lk 8.16-18)*

²¹ Jesus ku ttao atu hoki, “E aa? E hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki se kamete, seai ma e hakalluu kilaro sessoa? Seai iloo! Ttama raa e hakatuu telamu raa ki aruna tearuna, kitoo te maasina telamu naa iloto te hare.” ²² Teenaa, i naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.” ²³ Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

²⁴ A Ia ni vanaake hoki peela, “Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara kootou ellono! Te ara kootou e ffuri no hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki, tevana iaa tana vana ma ki mee ki kootou naa ma ki ttoe iaa.” ²⁵ Naa tama nikauake naa mee laa-tou TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa naa tama seai naa mee laa-tou ni kauake TeAtua raa iaa, naa tamaa mee e nnoho ma laa-tou naa ma ki toa i laa-tou.”

Te parapol te hua laakau e somo

²⁶ Jesus ku taratara ake hoki, “Te Nohorana TeAtua e mee peenei. Te tanata raa e pesipesi naa hua wit raa iloto tana verena. ²⁷ A ia e moe i naa poo, aa i te ao ku masike no sasare. I te saaita naa, ana wit raa e mattiri soko laa-tou ka ssomo. Tevana iaa te tanata raa see iloa maa naa wit raa e ssomo peehea. ²⁸ Te laa ko te pela raa e mee naa wit raa ki ssomo no ffua; te mee mua e matiri ake raa, teenaa ko te hua laakau, ki oti raa naa taume raa ku vvoro, aa i te saaita naa taume raa ku maffaa raa, teenaa naa wit raa ku ppesi naa kaikai laa-tou. ²⁹ Saaita naa wit raa e ttae ttae raa, te tanata raa ku kaamata te taa naa wit raa ki tana paraamo, e mee te vasi naa wit raa ku tae mai.”

*Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat
(Mt 13.31-32,34; Lk 13.18-19)*

³⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Taatou ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e mee peehea? Se parapol peehea taatou ki hakaea ki illoa hakaraaoi kootou?” ³¹ Te Nohorana TeAtua raa e mee ma ko te hua te laakau e ttapa ma se mastat, teenaa ko te hua laakau e punaamea hakaoti i naa hua hakkaatoa. Teenaa te tanata raa e too te hua laakau naa no tori iloto tana verena. ³² Te hua laakau naa ku somo ake no lasi hakamataku iloo, see hai laakau e tae ki te lasi te laakau naa. Teenaa te laakau naa ku vvoro ana hui laa e llasi ka llee ake naa manu raa no takitaki naa ohana laa-tou i te maru te laakau naa.”

³³ Jesus nitaratara kitelopo parapol peenei itana saaita ni hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama; a Ia nikauake te kau taratara ki mallama naa pisouru naa tama naa. ³⁴ I tana saaita e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi

☆ 4.21 Mt 5.15; Lk 11.33 ☆ 4.22 Mt 10.26; Lk 12.2 ☆ 4.24 Mt 7.2; Lk 6.38 ☆ 4.25 Mt 13.12; 25.29; Lk 19.26
☆ 4.29 Joel 3.13

ki naa parapol. Aa i naa saaita laatou ma ana disaipol raa e nnoho soko laatou raa, a Ia maraa e kauake te hakataakoto naa parapol raa ki ana disaipol.

Jesus e haia a ia te laniraa no lauhie

(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ I te laasuru te aso naa raa, Jesus ni mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki oo no tere ki telaa vasi te namo.” ³⁶ Teenaa tiiake iloo laatou te kuturana naa ka oo naa disaipol raa no kake kite poti e noho ai Jesus raa ka tere laatou. E mee hoki aaraa poti ni tauttau itai naa. ³⁷ See rooroa raa telani elasi raa kupakuu kilaatou, teenaa te potilaatou naa kukaakea naa peau ka utuhia te poti laatou naa. ³⁸ I te saaita naa, Jesus e moe kallano ki tana llano raa i te murivaka imuri. Teenaa ffuri atu iloo ana disaipol raa no haarona: “Tisa nei, koe see anaana peehea maa taatou ku mee ki mallemo!”

³⁹ Jesus ni masike no varo iloo kite matani ma naa peau, “Marino iho!” Teenaa tuku iho iloo te matani raa ka marino kkii te moana. ⁴⁰ Jesus ki huri atu ki ana disaipol, “Kootou e mattaku i te aa? Kootou seki lavaa iloo te taaohi manava iaa nau?”

⁴¹ Ana disaipol naa ni mattaku hakallika iloo, ka vasirisiri kilaatou soko laatou: “Te nei se tama peehea, ma te matani aa ma naa peau ki tuku kiaa Ia?”

5

Jesus e haia a Ia te tama e tauria te tipua raa ka taukareka.

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Jesus ma ana disaipol raa ni tere no ttae iloo kite matakaaina Gerasa i telaa vasi te Namu Galilee. ² Te saaita Jesus ni sepu iho i te poti raa, e mee te tanata e tauria te tipua ni hanake i te kava no tiri iaa Ia itai. ³ Te tanata naa se tama e taka vaaroto naa kava, aa see haitama hoki kulavaa te saisaitia aia te tanata naa ki see sasare. ⁴ Te lopo saaita anavae ma anarima esaisaitia naa tama raa, aia e mossia koi aia naa seni naa. Aia e haimahi are inaa tama i te kina naa, teenaa ni see haitama ni lavaa te hanatu notautauhia aia. ⁵ I te poo ma te ao, te tanata naa e sare vaaroto naa kava raa ma naa mouna, ka tanitani varo peenaa ka seressere tana haitino ki naa hatu.

⁶ I tana saaita ni kite i Jesus i tana kina e tuu mai raa, a ia ni tere atu no tuu ki ana turi imua Jesus, ⁷ no tanitani varo atu peela, “Jesus, Tama Te Atua Nnui! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” ⁸ (Aia e mee atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.)

⁹ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’, i maatou e tammaki.” ¹⁰ Teenaa aia ki tanitani ake ki Jesus ki see kerekere ia laatou i te kina laatou e nnoho naa.

¹¹ I te saaita naa, te laa ni poi e tammaki e ttuu ka kkai i te vasi te mouna. ¹² Teenaa naa tippua raa ni ttani ake peela ki Jesus, “Kaavea maatou ki naa poi, aa ku tiiake maatou ki uru no tau iloto naa poi.” ¹³ Jesus ni tiiake Ia naa tippua raa ka oo, teenaa hakattaha iloo naa tippua raa i te tanata naa ka oo no tau i naa poi. Naa poi naa hakkaatoa, e lava naa simata e lua, ni ffuro ki te hakattoo ana te mouna raa no maaoha ki loto te namo raa no mallemo.

¹⁴ Naa taanata e roorosi naa poi naa ni ffuro no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa aa ma naa tama e nnoho inaa kerekere laatou inaa tautaha te matakaaina naa. Teenaa naa tama inaa kina naa ni ooake no mmata i te vana ni mee naa. ¹⁵ Te saaita laatou ni ttae ki Jesus raa, laatou ni kake i te tanata ni vvere raa e noho mai. Aia ku hakao ana hekau aa ku atamai hoki; teenaa laatou ni mattaku hakkaatoa. ¹⁶ Naa tama ni kake i naa vana ni ssura naa ni hakahea ki naa tama raa i te vana ni mee i te tanata naa, aa i te vana hoki ni mee i naa poi.

¹⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no vanaake ki Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou naa.

¹⁸ Te saaita Jesus ni mee ki kake ki te poti laatou raa, te tanata ni vvare raa ni hanatu no ppura ma ki kake atu ia.

¹⁹ Araa nei Jesus ni see hiihai maa tetanata naa e kake ake. A Ia ni huri are no vanaake peelaa kiaa ia, “Ahe ki hare ki ootama raa no taratara ake i naa vana TeAriki ni mee kiaa koe, aa koe ku taratara ake i naa tiputipu te manava aroha TeAriki i aa koe.”

²⁰ Teenaa hano iloo te tanata naa no hakaea ki naa tama i Dekapolis* i tana vana ni haia Jesus. Naa tama ni llono iaa ia raa ni oho hakkaatoa.

Te tamariki ffine Jairus aa ma te ffine e tere tana ttoo

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Te saaita Jesus ni ahe ki telaa vasi te namo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu ake kiaa ia i tai.

²² Teenaa sura atu iloo te tanata e ttapa ma ko Jairus, a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. Itana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni pesi ki ana turi imua Jesus,

²³ no taro ake peelaa, “Taku tamariki ffine raa e maki hakallika iloo. Kau no hakapiri oo rima i aruna taku tamariki nei ki marooroo ia, aa ki ora hoki.”

²⁴ Teenaa oo iloo laaua ma te tanata naa. E tammaki iloo naa tama ni sassare ka oo laatou hakapaa, teenaa e muimui atu katoo i ana vasi.

²⁵ E mee te ffine etere peenaa tanatoo, te nei kulavaa naa setau e sinahuru maa rua. ²⁶ Anamane nioti katoo te pesi kinaatokta ki oo ake no haia a ia ki taukareka, te vana iaa a ia ni sei iloo ki taukareka; tana maki naa ni hano koi no lasi.

²⁷ Te ffine naa ku oti telono inaa vana Jesus ni mee, teenaa hanake iloo ia iloto te kuturana raa vaamuri Jesus, ²⁸ ka maanatu soko ia peelaa, “Ki mee koi nau e paa taku rima i ana hekau e hakao, teenaa nau ma ki taukareka.”

²⁹ Araa sare atu iloo ia no paa tana rima ki te ttapa te kkahu Jesus; teenaa tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa, aa a ia kulono hoki ma teelaa se taukareka raa ku sura i tana haitino. ³⁰ I te saaita naa lokoi raa, Jesus ni lono maa teelaa ni mahi e maffana iaa Ia, teenaa hakatahuri iloo Ia ki naa tama raa no vasiri, “Teelaa ko ai te tama e paa i taku kkahu?”

³¹ Ana disaipol raa ki mee ake, “Mmata i naa muimui atu naa tama naa i oo vasi; koe e vasiri peehea ma ko ai te tama e paa iaa koe?”

³² Te vana iaa Jesus ni tokatoka koi kite Ia i te tama ni paa kiaa Ia. ³³ Te ffine raa ni porepore i tana matakui te vana ni mee i aa ia, teenaa hanake iloo no pesi ki ana turi imua naa vae Jesus, no taratara ake te hakamaaoni i naa vana ni ssura iaa ia. ³⁴ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe ku taukareka i aa koe e mau too manava i aa nau; aa tere no noho hakaraaoi.”

³⁵ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au.”

³⁶ Jesus ni see hakannoo atu ki naa taratara naa tama naa e hai; a Ia ni huri no vanaake ki Jairus, “Koe see matakui; taohi manava koi iaa nau.” ³⁷ Jesus ni see hiihai maa ni tama ki oo ake. A Ia ni toa koi a Ia Peter ma te haanau James ma John ka oo laatou.

³⁸ Laatou ni oo atu no ttae iloo kite hare Jairus, teenaa kilono Jesus i naa hevaa huri te hare naa. ³⁹ Teenaa uru atu iloo Ia ki hare no mee ake ki naa tama naa, “Kootou e ttani i te aa? Ttamariki naa see mate, tama naa e moe koi!”

⁴⁰ Naatama iloto te hare naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa Ia, teenaa kerekereia iloo Ia naatama naa ki oo kihaho. Araa toa iloo Ia naa maatua te tamariki raa aa ma tetakatoru disaipol ni ooake ma Ia raa, ka uru atu laatou

* 5.20 Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

ki te kina te tamariki raa e moe. ⁴¹ Teenaa kapaatu iloo Jesus ki te rima te tamariki raa no mee ake haka Hebrew peelaa, “Talitha koum,” teenaa kotetarata e mee maa, “Ttamariki ffine nei, nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!”

⁴² Te tamariki ffine naa ni masike ite saaita naa lokoi no sasare vaaroto te hare. (Naa setau te tamariki naa e sinahuru maa rua.) Naa maatua te tamariki naa nillee hakaoti naa mouri laua. ⁴³ Tevanaiaa Jesus ni hakaapoake kilaaua ki see taratara ake laua ki setama ite vana nimee naa. Araa mee ake iloo kilaaua ki kauake ni kaikai ma te tamariki raa ki kai.

6

Jesus e sahea naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

¹ Jesus ni masike ite kina naa no ahe ma ana disaipol ki tana matakaaina. ² Ite aso te Sabat raa, a Ia ni hano no kaamata ana akonaki raa ite hare lotu naa Jew. Etammaki iloo naa tama ni oo ake; aa ite saaita naa tama naa ni llono i ana taratara raa, laatou ni oho hakkaatoa, teenaa ki vasirisiri laatou peelaa, “Teenei se iloa te tama nei e toomai i hea? Teenei se atamai aa ni mahi te tama nei ni kauake e ai ki lavaa ia te ppena naa mirakol? ³ E aa? Teenei sei ko te kapenta, te tama Mary? Teelaa sei ko Ia raa e mee ana taaina ko James, Joseph, Judas aa ko Simon? E aa? Teelaa sei ko ana kave raa e nnoho ite kina nei?” Teenaa naa tama naa ni see fiffai ma laatou e hakannoo kiaa Ia.

⁴ Jesus ki mee ake kilaatou, “Te pure Te Atua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina kato e hano; aa i tana tino matakaaina raa ia, a Ia e hakakkeina. Teenaa ana tino haanauna raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”✧

⁵ Jesus ni see lavaa te hakassura ni mahi Te Atua ite kina naa; a Ia ni hakapiri koi tana rima i aruna naa uruaitama e mmaki no taukalleka naa tama naa. ⁶ A Ia ni teki iloo i naa tama naa ni see hakannoo kiaa Ia.

Jesus e heuna te taka sinahuru maa te takarua disaipol aana raa ki oo

(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

⁷ Jesus ni aru ake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kiaa Ia. Teenaa uui atu iloo Ia naa mahi Te Atua kilaatou, kilavaa laatou te hanahana naa tippua. Araa heunatia iloo Ia naa tama naa ka oo, tiki takarua, no mee ana heuna. ⁸ Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, “Kootou sei nimee ma ni haraoa, naa paeke e hahao hekau, aa ma ni mane e too ka oo ma kootou; kootou too koi naa tokotoko kootou.”✧ ⁹ Kootou hakao nitaka ma kootou, tevanaiaa kootou see too maa ni soa kahu maa kootou.” ¹⁰ A Ia ni vanaake hoki peelaa, “Naa hare kootou e toa kinnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa kitae kite ssao kootou e massike ite matakaaina naa ki oo. ¹¹ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see oo atu no toa kootou aa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura raa e sara.”✧

¹² Teenaa oo iloo naa disaipol raa no hakaea ki te henua ki ffuri naa manava laatou no tiiake te tiputipu e ppena naa haisara. ¹³ Telopo tama e uruhia naa tippua raa ni haia laatou no taukalleka, aa e tammaki naa tama e mmaki ni mumuria laatou ki te ssunu te oliv no malolloo.”✧

Te mate John Baptis

(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Herod, te tuku Galilee raa, ni llono i naa vana Jesus nimee naa, teenaa ite henua hakkaatoa e taratara i aa Ia. Araa tama e taratara peelaa, “John te Baptis raa ku ora hoki, teenei e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi Te Atua.”

✧ 6.4 Jn 4.44 ✧ 6.8 Lk 10.4-11 ✧ 6.11 Acts 13.51 ✧ 6.13 Jas 5.14

¹⁵ Aaraa tama iaa e taratara peelaa, “Teenei ko Elijah.”

Aa aaraa tama e mee maa, “Teenei se pure TeAtua, e mee pee ko naa pure TeAtua imua.”[☆]

¹⁶ Te saaita Herod nilono inaa vana neiraa, aia nimee tanataratara peelaa, “Tama naa ko John te Baptis, te tama nituutia a nau tanaua no mate; aa teenei ttama nei ku ora hoki.” ¹⁷ Teelaa ko Herod raa ni mee ake ki ana roorosi raa ki saisaitia John, aa ku peesia kiloto te hare karapusi. Aia nimee tanavana naa iaa ia ni aavanatia aia Herodias, te aavana tanataina, Philip. ¹⁸ John te Baptis maraa e hai ake lokoi peelaa ki Herod, “Te mee raa e sara ma koe ki aavanatia a koe te aavana too taina!”[☆]

¹⁹ Herodias nitaka ma tanalotoffaeo i John; aia nihiihai maa John kitaia ki mate, tevana iaa tanavana naa ni see akottia. ²⁰ Ite aa i Herod ni iloa maa John se tama e sosorina taukareka aa se tama hoki e tonu tana ora. Teenaa ki mee ake aia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki see taia John. Niaaina maa naa mannatu Herod maraa see ttonu i ana saaita elono i naa taratara John raa, aia maraa e hii hakannoo koi ki ana taratara.

²¹ Te ssao Herodias ki mee tanavana hakallika naa kutae. Teenaa ko te aso te kaikai elasi Herod nimee, ki hakamaatino tana aso ni haanau mai. Aia ni aru ki naa hakamau te kaaman, naa hakamau ana soldia, aa ma naa tama hakamaatua iloto Galilee, ki oo ake ki tana kaikai naa. ²² Herod laatou ma naa tama ni oo ake ki te kaikai naa ni hakahiahiaina te taupu Herodias itana saaita ni hanake no anu imua laatou. Teenaa mee ake iloo Herod peelaa ki te taupu naa, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe.” ²³ Herod ni tuku hoki tana taratara peelaa, “Se aa taau e kainnoo mai, nau ma ki kauatu. Niaaina ki mee maa koe e hiihai ma ki kauatu se vasi i aku mee hakkaatoa raa, nau ma ki kauatu kiaa koe!”

²⁴ Teenaa hano iloo te taupu raa no vasiri ake ki tana tinna, “Se aa taaku ki kainnoo?”

Tana tinna raa ki mee ake, “Vanaatu iaa koe e hiihai ki kauatu te pisouru John te Baptis.”

²⁵ Teenaa tere iloo te taupu naa no mee ake peelaa ki te tuku, “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis kiloto se peesini aa kutoomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

²⁶ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa aia ku see lavaa te sahea aia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku kallono katoa naa tama ni oo ake ki te kaikai naa. ²⁷ Teenaa heunatia iloo aia tana roorosi tokotasi ki hano no toomai te pisouru John. Te roorosi naa ni hano ki te hare karapusi raa no tuutia iloo ia te pisouru John. ²⁸ Araa haaoa iloo ia te pisouru raa kiloto te peesini ka too ake no kauake ki te taupu, teenaa kauake iloo te taupu raa ki tana tinna. ²⁹ Te saaita naa disaipol John ni ilono raa, oo ake iloo laatou no too tana haitino no tanumia.

Jesus e haanai te kudurana tama e lasi

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Naa aposol raa ni ahe ake ki Jesus no taratara ake i naa vana katoa laatou ni mee aa ma naa taratara laatou ni akonaki ki te henua. ³¹ E tammaki iloo naa tama ni oo ake ka oo peenaa i te kina Jesus e noho ma ana disaipol, ka see lavaa naa tama naa te kkai hakaraaoi. Teenaa ki mee ake peelaa Jesus ki ana disaipol, “Taatou ki oo ki se kina no noho soko taatou, ki lavaa kootou te hakamalolloo.” ³² Teenaa massike iloo laatou no kkake i te poti raa ki oo ki se kina see nnohoria te henua.

³³ Tevana iaa telopotama ni kkite i te saaita laatou ni massike ka oo raa ni mmate maa teelaa ko Jesus ma ana disaipol; naa tama naa ni hakataka i naa matakaaina raa ka ffuro vaauta nottaie ki te kina Jesus ma ana disaipol raa ma ki hakattau ake.

[☆] 6.15 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19 [☆] 6.18 Lk 3.19-20

³⁴ Te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te kuturana e lasi naa raa, tana manava nillee iloo, inaa tama naa ku mee ma ko naa sipsip e lellere huri, see hai tama e mmata ake kilaatou. Anaa kaamata iloo Ia te akonaki ake turaa mee iloo e taukalleka TeAtua.✠ ³⁵ Ite saaita naa raa telaa raa kutaupiri kisuru, teenaa oo ake iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Taatou ku poonia, aa te kina nei see nnohoria. ³⁶ Heunatia naa tama naa ki oo no taavi ni kaikai maa laatou i naa matakaaina e ttuu taupiri mai.”

³⁷ Araa nei Jesus ni huri atu are no mee ake kilaatou peela, “Kootou naa ki kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai.”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Koe e hiihai maa maatou ki oo no pesi ni sehua e-lua naa siliva ki naa kaikai ki kkai naa tama nei?”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou oo no mmata maa e hia naa haraoa taatou koi takkoto.”

Naa disaipol raa ni ahe ake no mee ake peela, “Teelaa ni haraoa e rima aa naa ika e lua.”

³⁹ Araa vanaake iloo Jesus kilaatou kihakapaapaaria naa tamaraa aa ku haia kinnoho ite vvee, naa tama koi kihakapaa no nnoho laatou kina. ⁴⁰ Teenaa nnoho iloo naa tama naa inaa kina laatou naa; e mee naa kuturana elava itelau aa aaraa kuturana elava tanatinorima naa tama ennoho hakapaa. ⁴¹ Jesus kitoo naa haraoa e rima ma naa ika elua raa no ttoka kitelani kataku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa raa no kauake kina disaipol raa ki vaevae ki naa tama. A Ia ni vaevae atu naa ika elua raa hoki ki naa tama naa hakkaatoa. ⁴² Naa tama i te kina naa nikkai katoo no pposu. ⁴³ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppui ki naa kaikai ni ttoe. ⁴⁴ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai

(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Saaita naa lokoi, Jesus ku haia a Ia ana disaipol raa ki oo no kkake kite poti laaou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi tenamo. A Ia iaa ku noho ki heunatia a Ia te kanohenua naa ki oo kinaa matakaaina laatou. ⁴⁶ Ite saaita te kanohenua naa kuoti te heunatia a Ia ka oora, hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. ⁴⁷ Ite saaita telaa ni suru raa, te poti naa disaipol raa ku tae kiloto ttonu tenamo; Jesus iaa enoho soko Ia iuta. ⁴⁸ A Ia ni kite i ana disaipol raa seelavaa tearo hakatuu kite matani eoko haimahi mai imua laatou mataavaka. Itessao naa manu maraa ettani ite tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai. A Ia ni taupiri koi kihakaraka i-laatou, teenaa kkite iloo naa disaipol raa i aa Ia. ⁴⁹ Te saaita ana disaipol naa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni ttuu maa Ia se tipua. Teenaa ki ttani huri naa tama naa. ⁵⁰ Naa tama naa ni poreppore i naa mattaku laatou i te kkite ana laatou i aa Ia.

Jesus ni huri atu ite saaita naa lokoi no mee ake kilaatou, “Kootou see mattaku, teenei ko nau!”

⁵¹ Teenaa kake atu iloo Ia kiloto te poti naa tama naa, ka marino hakaoti te matani. Ana disaipol raa ni oho hakaoti iloo, ⁵² i laatou ni hakatuu nataa iloo ma Jesus ni haanai peehea te lopo tama ki naa haraoa koi e moosi.

Jesus e hakamasike naa tama e mmaki i Genesaret

(Mt 14.34-36)

⁵³ Laatou nitere no tae ake iloo ite matakaaina Genesaret, teenaa taurailoo laatou potiraa i te kina naa. ⁵⁴ Ite saaita laatou koissepu ilaatou potiraa, naa tama i te kina naa nimmate lokoi maa teelaa ko Jesus. ⁵⁵ Teenaa ffuro iloo

✠ 6.34 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mt 9.36

naa tama naa vaaroto naa matakaaina kato o ite kina naa, no sausau ake naa tama e mmaki ma naa moelana laatou raa ki naa kina laatou e llono maa Jesus ku noho. ⁵⁶ Inaa matakaaina hakkaatoa Jesus ni hanoraa, naa tama inaa kina naa maraa e too ake naa tama laatou e mmaki raa no hakamoe iloto naa maket, ka ttaro ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki naa ki ppaa koi naa rima laatou ki tittapa tana kkahu. Teenaa naa tama kato o ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

7

Te akonaki naa tippuna (Mt 15.1-9)

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no kkutu ake ki Jesus. ² Naa tama naa ni kkite maa aaraa disaipol e kkai koi ma naa rima laatou see fuiffui hakaraaoi ki mataffua; te tiputipu e haia naa Jew maa e hakallika.

³ Teenaa inaa Faarisi ma naa Jew raa hakkaatoa e tautari ki naa sosorina naa tippuna laatou imua. Naa tama naa e fuiffui hakaraaoi iloo naa rima laatou ite saaita laatou ku mee ki kkai. ⁴ Aa ki mee maa ni kaikai naa tama naa e taavi mai ite maket raa, naa tama naa e fuiffui naa haitino laatou imua ki mataffua, aa ka see kkai ai laatou. Laatou e tautari hoki ki aaraa loo laatou ni kauake naa tippuna laatou, teenaa ki huihui hakaraaoi laatou naa kap, naa sosopana, naa peesini, aa ma naa ketol laatou.

⁵ Teenaa vasiri ake iloo naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa peelaa ki Jesus, “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

⁶ Jesus ki hakahe ake, “Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou: ‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou, aa naa manava laatou iaa e mmao haaeo iloo i aa nau.

⁷ Naa tama naa e lotu vare koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teelaa ko naa Loo TeAtua!’[☆]

⁸ “Naa Loo TeAtua raa e hakakkeeina kootou no tautari are kootou ki naa akonaki naa tamavare te maarama nei.”

⁹ Jesus kuttao atu hoki, “Kootou e illoa iloo ma ki hakakkeeina kootou naa Loo TeAtua kilavaa kootou te taaohi ki naa akonaki naa tippuna kootou. ¹⁰ Teenaa i kootou e mee maa i Moses ni taratara peelaa, ‘Hakannoo ki too tamana ma too tinna. Ttama e mee hakallika tana tamana ma tana tinna raa ki taia ki mate.’[☆] ¹¹ Tevana iaa kootou e hai maa ki mee se tama e taratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, ‘Naa mee koorua e kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee ni kauatu nau ki TeAtua.’ ¹² Teenaa te tama naa ku haia kootou ki sei ana vana ki mee maa ana maatua. ¹³ I te ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou i naa akonaki kootou e kauake ki aaraa tama. Kootou maraa e mee te lopo vana peenei.”

Naa mee e mee te tama ki kerekere (Mt 15.10-20)

¹⁴ Kiotiraa Jesus kukannaake hoki kite kuturana raa peelaa, “Kootou kato o hakannoo mai ki illoa kootou. ¹⁵ Te mee itaha e too te tama kiloto tana manava raa, seelavaa te mee te ora te tama naa ki kerekere. Teelaa are kote mee e au ki taha te maaisu te tama, teelaa e mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁶ [Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”]

¹⁷ Teenaa itana saaita ni masike ite kuturana raa no uru kiloto te hare raa, ana disaipol raa ni vasiri ki illoa laatou ite hakataakoto tana taratara ni kauake.

[☆] 7.7 Is 29.13 (LXX) [☆] 7.10 Ex 20.12; 21.17; Lev 20.9; Deut 5.16

18 Jesus ki mee ake, “Eaa? Kootou hoki e vware ma ko naa tama naa? Te mee tetama ekai kahano kiloto tanamanavaraa seelavaa te mee te ora tetama ki kerekere. 19 I te aa, naa kaikai naa see oo ki tana hatumanava; naa kaikai naa e uru koi ki tana manava, aa ki oti koi ku oomai ki taha.” (I ana taratara e mee nei raa, Jesus e mee maa naa kaikai hakkaatoa e taukalleka te kkai.)

20 A Ia ki mee ake hoki, “Te mee are e sura iho i te ora te tama raa, teenaa te mee e mee te tama ki kerekere. 21 I te aa, naa tiputtipu e hakallika nei e ssura iho i te hatumanava te tama: naa mannatu e hakallika, te tiputipu hai huri, manava kailaaraa, te maanatu kitaa tama, hai huri ma te aavana telaa tama, 22 te manava kaimmate i te mee, te sosorina hakallika ki telaa tama, taratara kailaaraa, manava see napa, manava ssano, manava e tupetupe tama, manava ahu, aa te sosorina vware. 23 Naa tiputtipu hakallika nei hakkaatoa e ssura iho i te ora te tama, teenaa e mee ai te tama naa no kerekere.”

*Te ffine haka Syria
(Mt 15.21-28)*

24 Teenaa hano iloo Jesus ki te kina e taupiri ki te matakaaina Tyre. A Ia ni hano no noho iloo i te hare tokotasi, aa a Ia ni see hiihai maa nitama ki illoa maa Ia i te kina naa. Araa nei a Ia ni ilotia koi. 25 Te ffine tokotasi, e mee tana tamariki ffine e uruhia te tipua hakallika, ni lono maa Jesus ku noho i te kina naa. Teenaa te ffine naa ni hanake i te saaita naa lokoi no tuu ki ana turi imua naa vae Jesus. 26 Te ffine naa seai se Jew, a ia ni haanau i te matakaaina Fonisia iloto Syria. A ia ni tani ake ki Jesus ki hanaa te tipua i tana tamariki ffine. 27 Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tamalliki maatou raa kitiake kikkai no pposu imua. Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki naa e toa no peesia ki naa poi.”

28 Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, naa poi e moemmoe vaararo naa teevoora maraa e kkai hoki naa kaikai e ttoe naa tamalliki!”

29 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Too maanatu naa e tonu. Ahe ki too hare, koe ma ki kite maa te tipua raa ku oti te hakataha i too tamariki!”

30 Te ffine naa ni hano ki hare no kite iloo i naa moe tana tamariki raa i ana moelana; te tipua raa ni hakataha maaoni i aa ia.

Jesus e haia a Ia te tama e tturi ana kautarina, aa see iloa te taratara

31 Ki oti raa Jesus ku masike i naa kina i Tyre naa no hano vaaroto Saidon ki te Namu Galilee, teenaa a Ia ni hano vaaroto te kina e ttapa ma ko Dekapolis*. 32 E mee naa tama ni too ake laatou te tanata ki Jesus; ttama naa e tturi ana kautarina aa see iloa te taratara. Naa tama naa ni mee ake ki Jesus ki hakapiri tana rima ki aruna te tanata raa ki taukareka ia. 33 Jesus nittaki te tanata naa hakavasi itaha te kuturana no ppono ana mataarima kiloto ana kautarina, ki oti raa saavare iloo ki ana mataarima no hakapaa ki te arero te tanata naa. 34 Teenaa ttoka iloo Jesus ki te lani no pesi tana maanava ka mee ake peela ki te tanata, “Effata!” e mee maa, “Taraki!”

35 Saaita naa lokoi raa te tanata naa kulono. A ia hoki kulavaa te taratara hakaraa oi. 36 Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki see oo no taratara ake ki ni tama i tana vana ni mee nei. Tevana iaa, niaaina maa Jesus e hai ake lokoi peenaa ki see taratara laatou raa, te henua ni hakaea peenaa i ana vana ni mee. 37 Naa tama kato ni llono i te vana ni mee naa ni oho naa mouri laatou. Laatou ni mee naa taratara laatou peela, “Naa vana kato te tama nei e mee nei e taukalleka. Naa tama hoki e tturi naa kautarina laatou aa see illoa te taratara raa e haia a Ia no taukalleka.”

* 7.31 Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

8

*Jesus e haanai naa tama e lava naa simata e haa
(Mt 15.32-39)*

¹ Inaa aso naa koi, telaa kuturana e lasi ni oo ake no kkutu ake ki Jesus. Saaita naa kaikai naa tama naa ni oti raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ² “Nau e aroha i naa tama nei, i naa tama nei kullava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai. ³ Ki mee maa laatou e kaavea a nau see kkai ki naa hare laatou, naa tama naa ma ki takalloo no ssina i te ara, i aaraa tama laatou ni oo mai iloo i naa kina e mmao.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake ana disaipol, “Taato ma killave ni kaikai peehea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

⁵ Jesus ki vasiri ake, “E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “E hitu.”

⁶ Araa vanaake iloo Jesus ki te kanohenua naa kinnoho kilaro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, tohitohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa. ⁷ Naa disaipol naa hoki ni mee naa uruai ika laatou. Jesus ni too naa ika naa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki naa ika naa ki ana disaipol raa ki too no vaevae ki naa tama. ⁸ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni ffao naa kete e hitu no ppii. ⁹ Te kooina kato naa taanata i te kina naa e lava naa simata e haa. Ki oti raa heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo ki naa matakaaina laatou. ¹⁰ A Ia ia ku kake ma ana disaipol raa ki te poti laatou raa ka oo ki te matakaaina Dalmanuta.

*Naa Faarisi raa ku mee ake ki Jesus ki huri ake naa mahi TeAtua
(Mt 12.38-42; 16.1-4)*

¹¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatauttau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa vanaake iloo laatou ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peela maa naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia. ✧

¹² Jesus ni pesi tana maanava no mee ake peela ki laatou, “Se vana peehea naa tama i te ssao nei e sessee ma kikkite laatou maa ni mirakol? Nau e vanaatu ki kootou! See hai vana peenaa ma ki hakasuratia ki kkite naa tama nei!” ✧

¹³ Teenaa masike iloo Jesus no ahe ki te poti laatou raa no hano ki telaa vasi te namo.

*Matamata hakaraaoi naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma Herod
(Mt 16.5-12)*

¹⁴ Naa disaipol raa ni ssiri ma ki too ake ni haraoa killava i laatou; teela se haraoa koi tokotasi laatou ni too ake i te poti. ¹⁵ Jesus ki mee ake ki laatou, “Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi i te iis naa Faarisi raa ma Herod.” ✧

¹⁶ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: “Tama nei e taratara peenei i taatou see hai haraoa.”

¹⁷ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peela, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraoa kootou? Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku manava makattau peehea? ¹⁸ Kootou e mee naa karamata kootou, aa kootou see kkite peehea? Kootou e mee naa kautarina kootou, aa kootou see llono peehea? Kootou se hakamaarona?” ✧ ¹⁹ Itaku saaita nittohi naa haraoa e rima raa ka haanai naa simata e rima naa taanata, e hia naa kete e ppii kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Sinahuru maa rua.”

²⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Aa itaku saaita nittohi naa haraoa e hitu ka haanai naa simata e haa, e hia naa kete e ppii kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake “E hitu.”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teinei kootou seki illoa iloo?”

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no taukareka i Bethsaida

²² Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttiae iloo ki Bethsaida, teenaa e mee naa tama i te kina naa ni too ake laatou te tanata tokotasi e ppuni ana karamata no ttaro ake ki Jesus kipaa tana rima i te tanata raa ki taukareka. ²³ Jesus ki ppiki ki te rima te tanata raa no hakattaki kitaha te henua naa. Teenaa saavare iloo ki naa karamata te tanata raa ka ppoo atu ana rima ki ana karamata. Araa vasiri ake iloo Ia peelaa ki te tanata, “Koe e hai mee e kite?”

²⁴ Te tanata raa nittoka ki aruna no mee ake peelaa, “Uee, nau e kite i naa tama, tevana iaa laatou e tiputtipu ma ni laakau e sassare.”

²⁵ Jesus ki ppoo hoki ana rima ki ana karamata. Saaita nei raa te tanata naa ku lavaa te ttoka, teenaa a ia ku lavaa te kite hakaraaoi i naa mee hakkaatoa. ²⁶ Teenaa heunatia iloo Jesus te tanata naa ka hano, tevana iaa a Ia ni vanaake peelaa ki te tanata naa, “Koe see ahe atu ki te matakaaina naa.”

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷ Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Galilee ka oo iloo ki naa matakaaina e ttuu tauppiri ki Sisaria Filipai. Saaita laatou ni sassare ka oo raa, Jesus ni vasiri ake kilaatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

²⁸ Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis, aa aaraa tama e hai maa koe ko Elijah. Aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”✧

²⁹ Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea.”✧

³⁰ Teenaa taratara ake iloo Jesus kilaatou, “Kootou see taratara ake ki ni tama iaa nau.”

Jesus e taratara hakaoti i tana mate

(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Teenaa kaamata iloo Jesus te akonaki ake ana disaipol: “Ttama te Henua raa ma ki hakallono iloo ki te isu, aa ma ki hakakkee ina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. Ttama naa ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.” ³² Jesus ni taratara ake hakaraaoi iloo i tana mate naa ki naa tama naa. Teenaa huri atu iloo Peter no ttaki iaa Ia kite vasi no nutua. ³³ Jesus ni karopa no ttoka iloo ki ana disaipol, teenaa huri atu iloo no nutua a Ia Peter: “Satan, hakataha iaa nau. Teenaa seai ni mannatu TeAtua naa e taka ma koe, teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei!”

³⁴ Araa kannaa iloo Jesus kiana disaipol aa ma naa tama ettuu i te kina naa no mee ake peelaa, “Ki mee setama ehiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki see hakataakoto kiaa ia soko ia, aa ia ku ssau tana kros raa no tautari mai kiaa nau.”✧

³⁵ I te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ttama naa ma ki taaoihi te ora maaoni.✧ ³⁶ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua, ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaoihi te ora maaoni? Seai iloo! ³⁷ See hai mee hoki te henua e lavaa te hookii ma se uruhana ki hakahe ake naa ora laatou. ³⁸ Ki mee maa setama e napa iaa nau aa i aku akonaki, i te nnoho taatou ma naa tama see illoa i TeAtua aa e sosorina hakallika i te ssao nei raa, teenaa te Tama te Henua raa ma ki napa iaa ia i tana saaita ma ki au iloto naa mahi tana Tamana ma naa ensol e ttapu.”

✧ 8.28 Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ✧ 8.29 Jn 6.68-69 ✧ 8.34 Mt 10.38; Lk 14.27 ✧ 8.35 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

9

¹ Araa teenaa, vanaake hoki Jesus kilaatou peelaa, “Nau ekauatu te taratara maaoni nei ki kootou: Te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai raa, aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei koi nnoho. Teenaa naa tama naa ma ki ttae ake no kkite i naa noho hakamaatua TeAtua i tana Nohorana.”

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus
(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

² Naa aso e ono ku oti tellakaraa, Jesus nitoa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe ki aruna, no nnoho soko laatou. Teenaa ki kkite ana disaipol naa i naa hakatii maarama ake naa mahi TeAtua i te haitino Jesus. ³ Ana hekau e hakaoraa ni huri no kkiva ka makkini hua. See hai tama i te maarama nei e lavaa te huihui ana hekau no makkini peelaa. ⁴ Teenaa kkite iloo te takatoru naa i naa hakassura ake Elijah ma Moses no ttuu ka hai taratara ma Jesus.

⁵ Peter ki kannaa ki Jesus, “Rabai, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru: too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.”

⁶ Peter ni see iloo i tana taratara ki mee, teenaa ilaatou ni mattaku hakallika iloo.

⁷ Teenaa irihia ake iloo te uruaoaraa no uhi ake vaaruna laatou. Araa te reo raa ku taratara iho iloto te uruaoa: “Te nei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!” ⁸ Naa disaipol raa ni hurihuri no ttoka atu raa nei, ku see hai tama ku ttuu mai; teelaa ko Jesus soko Ia ku tuu ma laatou.

⁹ Saaita laatou koi sassare mai kilaro te mouna raa, Jesus kuppui ake hakaoti tana taratara ki laatou: “Kootou see hakaari ake ki ni tama i naa mee kootou ni kkite. Kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te masike ake hoki i te mate.”

¹⁰ Naa tama naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus, tevana iaa laatou ni vasirisiri soko laatou peelaa, “Te taratara ttama nei e mee maa e masike i te mate, e mee maa e aa?”

¹¹ Teenaa vasiria iloo laatou Jesus, “Ai naa tisa naa Loo raa e taratara ai maa Elijah ki hakasura mai imua?”

¹² Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. Ai te Laupepa Tapu raa iaa e sissii peelaa maa te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu aa ma ki hakakkee ina te henua? ¹³ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina a ia, e mee koi pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara iaa ia.”

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Saaita Jesus ma te takatoru raa ni ttae atu ki aaraa disaipol laatou raa, laatou ni kkite i te lopotama e ttuu alleha ina tama laatou naa. Teenaa e mee naa tisa naa Loo e ttuu ka hakatauttau laatou. ¹⁵ Naa tama naa ni tteki hakaoti i te saaita laatou ni kkite i Jesus, teenaa ffuro hiahia atu iloo laatou kiaa Ia. ¹⁶ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatauttau ma naa tama naa i te aa?”

¹⁷ Te tanata tokotasi iloto te kuturana raa ki mee ake, “Rabai, nau ni toomai taku tamariki tanata ki mmata koe iaa ia; taku tama naa see lavaa te taratara i teelaa see tipua hakallika raa e tau iaa ia. ¹⁸ Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa e peesia ki te kerekere raa ka kkoo mai naa pepeau raa i tana pukua. Teenaa a ia maraa e moe ka kakarati ana niho, aa ki oti ku moe makattau mai tana haitino hakkaatoa. Nau ni vanaake ki oo disaipol raa ki haia taku tamariki nei ki taukareka, tevana iaa laatou ni see lavaa te haia laatou.”

¹⁹ “Kootou ku llono nataa peehea! E aa? Te nei se ssao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa kiaa nau!”

²⁰ Teenaa too ake iloo laatou te tamariki raa ki Jesus.

Saaita te tipua e tau i te tamariki tanata naa nikitē i Jesus raa, peesia iloo ia te tamariki raa kilaro ka moe te tamariki raa katakahuri vaaruna te kerekere, aa naa pepeau raa e kkoo iho i tana pukua.

²¹ Jesus ki vasiri ake ki te tamana te tamariki tanata, “Ttama nei ni kaamata no mee peenei i te saaita hea?”

Te tanata raa ki mee ake, “A ia nikaamata iloo i tana saaita koi tamariki. ²² E tammaki naa saaita te tamariki tanata nei maraa e peesia te tipua hakallika naa kiloto te ahi aa kiloto te vai, teenaa ma ki mate taku tama nei. Aroha i maaua, aa ki mee koe e lavaa te tokonaki mai, koe ku haia a koe taku tamariki nei ki taukareka!”

²³ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai peelaa, ‘Ki mee maa nau e lavaa’? Te tama e lono maaoni iaa nau raa e lavaa te mee te kau vana hakkaatoa.”

²⁴ Te tamana te tamariki naa ni huri atu no kannaa ke lokoi peelaa ki Jesus, “Nau e lono i oo taratara, tevana iaa koe ki tokonaki mai ki see mamaanatu tammaki nau!”

²⁵ Jesus ni kite maa naa tama raa ku kkutu ake ki naa vasi laatou, teenaa ki varo Ia peelaa ki te tipua e tau i te tamariki tanata, “Te tipua e ppuni ana kautarina aa see lavaa te taratara nei, Nau e vanaatu kiaa koe: hakataha i te tamariki naa aa koe ku see lavaa hakaoti te ahe atu kiaa ia!”

²⁶ Te tipua raa ni kappisi ana varo ka peesia a ia te tamariki raa ka moe no ppore i te kerekere; a ia iaa ku uru mai ki taha. Te tamariki tanata naa ni moe seemuu iloo pee ko naa tama ku mmate, teenaa ki taratara naa tama katoou i te kina ma te tamariki raa ku mate. ²⁷ Araa nei Jesus ni kapa ake ki te rima te tamariki naa no hakamasike ki aruna, teenaa tuu iloo te tamariki tanata naa ki aruna.

²⁸ Kimuriraa, ite saaita Jesus ma ana disaipol raa ni nnoho sokolaatou iloto te hare raa, ana disaipol raa ki vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Naa mee peenei e lavaa koi te tama e taku.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

³⁰ Laatou ni massike i te kina naa ka oo vaaroto Galilee. Jesus ni see hiihai maa te henua ki illoa itanakina ehano ma ana disaipol, ³¹ teenaa iaa Ia e hiihai maa laatou ma ana disaipol raa kinnoho sokolaatou, kikaauake ana taratara raa ki ana disaipol. Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa laatou, “Ttama te Henua raa ma ki taakina ki naa tama raa ki taia ki mate, aa imuri naa aso e toru, a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki.”

³² Tevana iaa naa disaipol raa ni hakatuu nataa iloo i te taratara Jesus e kauake ki laatou, aa laatou ni mattaku hoki te vasiri ake kiaa Ia.

Ko ai te tama e hakamaatua?

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

³³ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Capernaum, teenaa i te saaita laatou ni uru no nnoho i te hare laatou ma ki nnoho ai raa, Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatautau i te aa iloto te ara?”

³⁴ Naa disaipol raa ni nnoho seemuu katoou, i te aa i laatou naa ni hakatautau i te ara ma ko ai te tama e hakamaatua ilaatou. ✧ ³⁵ Jesus ni noho kilaro no kannaa ki tana sinahuru maa te takarua disaipol raa no taratara ake peelaa ki laatou, “Te tama e hiihai maa ia ki taka vaamua raa, a ia ki taka vaamuri, aa a ia hoki ki heheuna ma se poe naa tama hakkaatoa.” ✧

³⁶ Teenaa toa iloo Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. A Ia ki ppuru ake te tamariki raa kiaa Ia no mee ake peelaa ki laatou, ³⁷ “Ttama e mmata ake hakaraaoi ki se tamariki punaamea peenei iloto taku inoa raa, ttama naa e mmata ake hakaraaoi kiaa nau. Aa te tama e mmata ake hakaraaoi kiaa nau raa, ttama naa

✧ 9.34 Lk 22.24 ✧ 9.35 Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26

see mee maa e mmata ake hakaraaoi koi kiaa nau; ttama naa e mmata ake hakaraaoi hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”[☆]

Ttama see taukaa ma taatou raa teenaa se tama kootou
(Lk 9.49-50)

³⁸ John ki mee ake ki Jesus, “Rabai, maatou ni kkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou, iaa ia see hai te kaavena maatou e tautari iaa koe.”

³⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou see puuia ttama naa. See hai tama e ppena naa mahi TeAtua iloto taku inoa ma ki oti ku taratara hakallika iaa nau. ⁴⁰ I te tama see taukaa ma taatou raa se tama taatou.[☆] ⁴¹ Nau e vanaatu maaoni ki kootou, ki mee maa se tama e kauatu se vai ki unu kootou i kootou ni tama aaku raa, te tama naa ma ki kauake nau tana tuuhana.[☆]

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

⁴² “Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see taaohi manava iaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa, aa ku hakaterekia ttama naa kiloto te moana. ⁴³ Ki mee maa koe e usuhia too rima no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano kitelani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima e kaatoa ki lotu te ahi e ura see mate.[☆] ⁴⁴ [I te kina naa raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahinaa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁵ Aa ki mee koe e usuhia too vae no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano kitelani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo vae e kaatoa kiloto te ahi. ⁴⁶ [I te kina raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahinaa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁷ Aa ki mee koe e usuhia too karamata no see lotu koe iaa nau, kapea ki taha. Koe e hano ma too karamata tokotasi ki te Nohorana TeAtua raa, e taukareka. Teenaa e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi.[☆] ⁴⁸ I te kina raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahinaa e tuu ka ura peenaa.[☆]

⁴⁹ “Naa ora te henua ma ki hakamaaramatia kite ahi ki mataffua, e mee pee ko te sol raa e pesi ki naa mee e hakaara ki TeAtua raa ki mataffua.

⁵⁰ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?[☆]

“Naa ora kootou ki mee pee ko naa sol e sol taukalleka, aa kootou kunnoho laaoi kootou ma aaraa tama.”

10

Jesus e taratara i te tiputipu te hai aavana e mavvae
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

¹ Jesus ni masike i te kina naa no hano ki Judea. A Ia ni hano no hakahiti iloo ki telaa vasi te Riva Jordan. I te kina naa raa, te henua ni kkutu ake hoki kiaa Ia. A Ia ni noho hoki no akonaki naa tama naa, e mee pee ko ana vana maraa e mee i aaraa kina.

² E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipua ina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”

³ Jesus ki vasiri ake hoki ki laatou, “Teelaa se iloa peehea Moses ni kauatu ki kootou?”

[☆] 9.37 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 [☆] 9.40 Mt 12.30; Lk 11.23 [☆] 9.41 Mt 10.42 [☆] 9.43 Mt 5.30 [☆] 9.47 Mt 5.29 [☆] 9.48 Is 66.24 [☆] 9.50 Mt 5.13; Lk 14.34-35

⁴ Naa tama naa ni hakahe ake peela, “Moses ni hakattana te tanata raa ki sissii imua kiloto selaupepa maa laaua ku see aavvana, ki oti are raa, te ffine raa ku heunatia a ia ki hano.”[☆]

⁵ Jesus ki mee ake ki laatou, “Moses ni sissia a ia te loo nei ki tautari kootou, i kootou e ako nataa iloo. ⁶ Tevana iaa, te saaita TeAtua ni penapena telani ma te kerekere raa, a Ia ni penapena te tanata aa te ffine.”[☆] ⁷ Teenaa kote vana te tanata raa e tiiake ia tana tamana aa ma tana tinna raa no hakapaa ki tana aavana, ⁸ aa laaua ku mee ma setama tokotasi. Teenaa laaua naa ku see mee hoki ma setakarua; laaua ku mee ma setama tokotasi.”[☆] ⁹ Se haitama te kerekere nei ki vaaea a ia naa mee TeAtua ni hakapaa.”

¹⁰ Te saaita laatou ni ahe ki hare raa, naa disaipol raa ni vasiri ake ki Jesus i aana mee ni taratara ake ki laatou. ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Te tanata e tiiake ia tana aavana no aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e pena te haisara te aavana huri ki tana aavana mua. ¹² Peela hoki te ffine e tiiake ia tana aavana no aavana telaa tanata raa, te ffine naa e pena te haisara te aavana huri.”[☆]

Jesus ma naa tamalliki punaammea
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima i aruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Saaita Jesus ni kite i te vana ana disaipol ni mee naa raa, a Ia ni loto iloo ka mee ake peela ki laatou, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia kootou, i te Nohorana TeAtua raa sekina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁵ Nau e kauatu te taratara maaoni nei. Ki mee setama e hiihai maa ia ki tae ki te Nohorana TeAtua, a ia ki mee pee ko naa tamalliki punaammea nei.”[☆] ¹⁶ Teenaa purutia iloo Ia naa tamalliki naa kiaa Ia no hakapiri ana rima ki aruna laatou no hakahiahiaria laatou.

Te tama e hai mane
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Te saaita Jesus ni masike hoki ki hano raa, te tanata tokotasi ni tere ake no tuu ki ana turi imua aana no vasiri peela kiaa Ia, “Taku Tisa taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See haitama e taukareka, TeAtua koi soko Ia e taukareka. ¹⁹ Koe e iloa inaaloo emee peela, ‘Kootou seetaatama; kootou see hai huri ma naa aavana aaraatama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraatama; kootou see taratara kailallao ka tuku haaeo i telaa tama; kootou see sosorina tippua maki toa kootou naa mee aaraatama; hakannoo ki naa taratara too tamana ma too tinna.’”[☆]

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Taku Tisa, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei hakkaatoa.”

²¹ Jesus nillee tana manava i te tanata naa, teenaa ttokatonu atu iloo Ia ki te tanata naa no mee ake, “E takoto te mee tokotasi ki haia a koe. Too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraatama kitauia, aa koe ku vae vae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe maki hai mee e takkoto i telani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.” ²² I te saaita te tanata naa nilono inaataratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa iaa ia setama e hai mane. Aia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

²³ Jesus ni ttoka ki ana disaipol raa no mee ake, “Te tama e hai hekau aa e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana TeAtua!”

[☆] **10.4** Deut 24.1-4; Mt 5.31 [☆] **10.6** Gen 1.27; 5.2 [☆] **10.8** Gen 2.24 [☆] **10.12** Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 [☆] **10.15** Mt 18.3 [☆] **10.19** Ex 20.12-16; Deut 5.16-20

²⁴ Naa disaipol naa nittekiiloo inaataratara Jesus ni mee ake naa, araa Jesus kuttao atu hoki, “Akutama, ehainattailoo te uru kiloto te Nohorana TeAtua!
²⁵ Tekamol ki hakauru tanapisouru kiloto te pokopoko tettuiraa, ehainauhie iaa i te tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i anataratara ekauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou sokolaatou peela, “Nitama peehea raa ma kilavaa te hakassaoria?”

²⁷ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

²⁸ Araa Peter ku mee ake, “Ttoka mai, maatou nitiiake kato naa mee maatou no tautari kiaa koe.”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Emaaoni, aa te nei nau kutaratara atu ki kootou: Ttama etiiake ia tana hare, ana taaina, ana kave, tana tinna, tana tamana, ana tamalliki, aa ma anatoriraa ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ³⁰ ttama naa ma ki ssura te lopo mee i te ssao te maarama nei. Ana mee ma ki noho ma ia naa, teenaa nilau. Teenaa ko ana hare, ana taaina, ana kave, ana tinna, ana tamalliki, ana tori, aa ma i ana hakallono isu i aa ia e tautari kiaa nau; aa i te maarama ma ki ttao mai imuriraa, a ia ma ki taka ma te ora e ora hakaoti.
³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama emmata te henua maa nitama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa nitama see hai vana e taunai, aa e tammaki naa tama teelaa e tukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakanohoria TeAtua ma nitama hakamaatua.”*

*Te ttoru i naa saaita Jesus ku taratara i tana mate
 (Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)*

³² Jesus laatou ma ana disaipol raa nisassare ka oo ki Jerusalem, teenaa Jesus ni hano vaamua ana disaipol. Ana disaipol naa nisassare kassopo naa manava laatou, aa naa tama ni oo atu vaamuriraa iaa ni mattaku. Teenaa Jesus ni too hoki tana taka sinahuru maa tetakarua disaipol raa hakavasi no taratara ake inaa vana ma ki mee iaa ia. ³³ A ia nitaratara ake peela, “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem, teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamaatua aa ma naatisa naa Loo. Naatama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate, teenaa ttama naa ma ki kaavea laatou ki naa tama naa henua sara.
³⁴ Ttama naa ma ki tautausua ina naa tama naa ka sasaavarea; a ia ma ki sarua laatou ka taia no mate, tevana iaa a ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.”

*Te hiihai James laaua ma John
 (Mt 20.20-28)*

³⁵ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii raa ni oo ake ki Jesus no mee ake peela, “Tisa, maaua e fiffai maa koe ki haia a koe te vana maaua e taratara atu nei.”

³⁶ Jesus ki vasiri ake, “Teelaa se aa?”

³⁷ Takarua naa ki mee ake, “Toosaaita e noho hakamaatua itoo Nohorana raa, maaua e fiffai ma maaua kinnoho io vasi, telaa tama itoo vasi hakamaatau, aa telaa tama itoo vasi hakamaavii.”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua see illoa maa teenaa ni taratara peehea koorua e kaumainaa. Koorua elavaa te unu te kap inaa haaeo teelaa ma ki unu ai nau? Koorua ma ki lavaa te hakaukau tapuina ki taku hakaukau tapu ma ki too nei?”*

³⁹ Takarua raa ki mee ake, “Uee, maaua e lavaa.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua maaoni ma ki unu taku kap pee ko nau ma ki unu, ka too hoki te hakaukau tapu pee ko nau ma ki too. ⁴⁰ Tevana iaa teelaa seai ko nau raa e ttapa ma ko ai ttama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa i taku vasi hakamaavii. Teelaa are ko TeAtua raa e kauake naa kina naa ki ana tama ni tini maa teenaa ni kina laatou.”

* 10.31 Mt 20.16; Lk 13.30 * 10.38 Lk 12.50

⁴¹ Te saaita telaa taka sinahuru disaipol raa nillono te mee naa raa, laatou nilloto iloo i James laaua ma John. ⁴² Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol naa hakkaatoa no mee ake, “Kootou e illoa maa naa tama e haia ma ko naa hakamau i naa henua sara raa e noho hakamaatua i naa kanohenua laatou, aa naa tama i naa henua naa e hakannoo lokoi ki naa hakamau laatou naa. ⁴³ Kootou iaa ki see mee peenaa. Ki mee maa setama i kootou e hiihai maa ia ki noho hakamaatua i aruna aaraa tama, a ia ki heheuna i laro kootou hakkaatoa; ⁴⁴ aa te tama e hiihai maa ia ki taka vaamua raa, a ia ki heheuna poe i naa tama hakkaatoa. ⁴⁵ I te aa, i Ttama te Henua raa iloo ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia ni au no heheuna maa te henua aa no mee ki mate Ia ki hakasaoria te kau tama.”

*Bartimius, ttama e ppuni ana karamata, e haia Jesus no kite
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

⁴⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni oo notta iloo ki Jericho. Te saaita laatou ma te kuturana tama e tammaki ni massike i te matakaaina naa ki oo raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara ka kaikainnoo mane. Te inoa te tanata naa ko Bartimius, te tama Timius. ⁴⁷ Itana saaita nilono maa teelaa ko Jesus ttama i Nazareth raa, a ia ki tanitani varo peelaa, “Jesus, te Tama David, aroha iaa nau!”

⁴⁸ E tammaki naa tama ni ffuriatu no nutua ia kippui tana pukua, tevana iaa te tanata naa ni ssau koi tana reo no tanitani varo peelaa, “Te Tama David nei, aroha iaa nau!”

⁴⁹ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki ana disaipol, “Kannaatia mai ttama naa.”

Araa vanaake iloo naa tama naa ki Bartimius, “Koe see mataku, masike ki aruna iaa koe raa ku kannaatia.”

⁵⁰ Bartimius ni pesi koi tana kkaahu raa hakavasi no masike ka hanatu ki Jesus.

⁵¹ Jesus ki vasiri ake, “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teena ki mee ake ttama e ppuni ana karamata naa, “Nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁵² Jesus ki mee ake, “Aa tere, oo karamata raa ku taukalleka iaa koe e hakataakoto tonu iaa nau.”

Naa karamata ttama naa ni taukalleka lokoi i te saaita naa, teenaa hanatu iloo ia vaamuri Jesus i te ara.

11

*Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ Saaita Jesus ma naa tama e tautari i aa Ia naa ni sassare ka oo ki Jerusalem raa, laa-tou ni oo no tauppiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol, ² ka taratara ake peelaa: “Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu; te donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua veetea te sukua naa aa kutaakina mai peenei. ³ Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?” Teenaa koorua ku mee ake, “Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia, aa ma ki oti ku hakaheha mai a Ia.”

⁴ Teenaa oo iloo te takarua naa no kkite i te sukua donki e saisai ki te tootoka te hare tokotasi. Saaita te takarua naa ni ttuu ka vetevete te manu naa raa, ⁵ aaraa tama e ttuu i te kina naa ni vassiri ake ki laaua, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?”

⁶ Te takarua naa ni mee ake naa taratara Jesus ni kauake ki laaua, teenaa tiiake iloo laatou te takarua naa ka oo. ⁷ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus, ara a ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu naa no kake atu Jesus ki aruna.

✧ 10.43 Lk 22.25-26 ✧ 10.44 Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara. Aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau i naa verena laatou raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Teenaa naa tama ni ssare vaamua, aa naa tama ni sassare vaamuri Jesus raa ki kaamata te tanitani varo: “Ssau ake te inoa TeAtua! TeAtua e haia hakaraaoina a Ia Ttama e au i te inoa TeAtua!”[☆] ¹⁰ TeAtua ki mee hakaraaoina te nohorana taatou tipuna, David teelaa ma ki ahe mai! Ssau ake te inoa TeAtua!”

¹¹ Jesus ni uru atu ki Jerusalem no hano iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua no ttoka i naa takkoto naa mee katoos iloto te Hare Tapu. Tevana iaa, i te mee raa ku ponia raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki Bethany.

*Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’
(Mt 21.18-19)*

¹² I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono i tana hiikai. ¹³ Teenaa kite iloo Jesus i naa tuu mai te laakau ‘fig’ ma analau. A Ia ni hanatu no mmata maa ki mee te laakau raa e ppesi ana hua ‘fig’. Araa nei a Ia ni hanatu no kite maa teelaa ni lau koi, i teenaa seai ko te ssao te laakau naa e hua. ¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus peelaa ki te laakau ‘fig’ naa, “See hai tama iloo ma ki oti ku kai se hua ‘fig’ maana i aa koe!”

Ana disaipol raa ni lono i tana taratara ni mee naa.

*Jesus ku hano kiloto te Hare Tapu TeAtua
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹⁵ Saaita laatou nittae atu ki Jerusalem, Jesus ni hano kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. A Ia ni hanatu no hurisia naa teevoos naa tama e hakahitihiti mane aa ma naa tama e nnoho ma naa rupe ki oo ake ni tama no tautauia. ¹⁶ Naa tama naa hoki ni puuia a Ia ki see ssau naa mee laatou raa vaaroto te kina noho noho te Hare Tapu. ¹⁷ Anaa teenaa akonaki ake iloo ki naa tama naa peenei: “Naa taratara TeAtua ettuu iloto te Laupepa Tapu raa e sissii peenei, ‘Taku Hare Tapu raa ma ki taapaa ma se kina naa tama i naa henua hakkaatoa e oomai no taku.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

¹⁸ Naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo raa ni lono tevana Jesus ni mee naa, teenaa ssee iloo se ara ma ki taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa naa tama naa ni mattaku iaa Ia, i te kuturana naa katoos ni massaro i ana akonaki ki laatou.

¹⁹ I te laasuru raa, Jesus ma ana disaipol raa ni massike i te matakaaina naa ka oo.

*Te haimahi te tama e hakataakoto tonu i TeAtua
(Mt 21.20-22)*

²⁰ I te tahaata te ssoa te aso, i te saaita laatou ni sassare ka oo i te ara raa, laatou ni kuite maa te laakau ‘fig’ raa ku mate hakkaatoa no tae ki naa patiaka. ²¹ Peter ni maanatu ake ki te vana Jesus ni mee ki te laakau naa, teenaa mee ake iloo peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, ttoka atu, te laakau ni haia a koe raa ku mate!”

²² Jesus ki mee ake ki laatou, “Hakataakoto tonu i TeAtua. ²³ Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i naa taratara kootou, aa kootou seai iloo ki mamannatu tammaki, teenaa kootou ma ki lavaa te mee ake ki te mouna nei ki hakataha i tana kina e tuu naa no hano no sepu kiloto te ttai. Teenaa TeAtua ma ki hakkite atu te mee naa.”[☆] ²⁴ Teenei e taratara atu ai nau ki kootou: te saaita kootou etaku ki TeAtua ki kainoo semee, kootou ki illoa maaoni maa naa mee naa ma ki kauatu ki kootou. Teenaa TeAtua ma ki kauatu se aa kootou ni kainoo. ²⁵ Aa te saaita kootou ettuu kitakuraa, ni aa kootou ni hakasara i telaa tama, kootou ki hai aroha i naa tama naa, teenaa ki uiia naa haisara kootou

[☆] 11.9 Ps 118.25-26 [☆] 11.17 Is 56.7; Jer 7.11 [☆] 11.23 Mt 17.20; 1 Cor 13.2

TeAtua. ²⁶ [Ki mee maa akoe seehai aroha itelaa tama, too Tamana itelani ma ki see uiia a la oo haisara ni ppena.]*

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Laatou ni oo notta hoki ki Jerusalem. Teenaa tesaaita Jesus esasare vaaroto te Hare Tapu TeAtua raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa hakamau naa Jew raa ni oo ake ²⁸ no vasiri ake peelaa, “Ko ai ttama e vanaatu maa koe ki mee too vana e mee nei? Eaa? Teenaa ni taratara e ai ni kauatu?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee kootou e hakaaha mai hakaraa oi se taratara maa kootou, teenaa nau ma ki hakaari atu te tama e mee maa ki mee nau peenei. ³⁰ Kootou taratara mai. Ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei teelaa ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?”

³¹ Teenaa kikaamata naa tama naa te hakatauttau soko laatou: “Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana mako TeAtua, teenaa aia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ ³² Aa ki mee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei...” (Naa tama naa ni nnoho mattaku i te kanohenua, i naa tama naa e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.) ³³ Teenaa mee ake iloo naa tama naa ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku vanaake peelaa ki laatou, “Nau hoki ma ki see taratara atu ma ko ai ttama e mee mai ma ki mee nau peenaa.”

12

Te parapol naa tama e mmata ake te verena naa ‘grape’

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

¹ Araa Jesus kutaratara ake ki laatou ki naa parapol, “Saaita tokotasiraa e mee te tanata ni tori tana verena ‘grape’. Teenaa aia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keru tana rua ki kkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, iaa ia ku hano ki telaa henua.* ² I te saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana. ³ Araa nei naa tama e roorosi ake ki te verena te tanata raa ni ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata naa ka hakaaha ma ana rima. ⁴ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa i tana pisouru ka hakanaparia. ⁵ Te tanata naa ku heuna atu hoki tettoru anapoe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu notaia laatou te poe naa no mate. E mee telopotama ku oti te haia laatou peenaa; naa tama ni sarua laatou, aa aaraa tama iaa ni taia laatou no mmate. ⁶ Teenaa te tama tokotasi koi noho ki heunatia ki hano raa, teenaa ko te tino tamariki te tanata naa. Teenaa heuna iloo tana taupeara naa ki hano. Aia ni maanatu maa naa tama raa ma ki hakannoo ki tana tama. ⁷ Araa nei naa tama e mmata ake te verena naa ni taratara soko laatou peelaa, ‘Te nei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei, aa te verena nei kutoa hakaoti mataatou!’ ⁸ Teenaa tauhia iloo laatou te tamariki tanata naa notaia ka mate, ara peesia iloo laatou tana haitino ki taha te verena.”

⁹ Teenaa vasiri iloo Jesus peelaa ki laatou, “Se aa ttama e mee tana verena raa ma ki mee? A ia ma ki au no taia hakkaatoa naa tama naa, aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki mmata ake. ¹⁰ Kootou ku oti te kkite i te taratara e mee peelaa iloto te Laupepa Tapu:

‘Te hatu teelaa ni hakkee ina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai te hare.

¹¹ Te nei se mee TeAtua ni pena;

* 11.26 Mt 6.14-15 * 12.1 Is 5.1-2

aa e taukareka imua naa karamata taatou hakkaatoa! ”✠

¹² Naa hakamau naa Jew raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, teenaa i laatou e illoa maa te parapol Jesus e hakaena nei e taratara ilaatou. Tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e ttuu i te kina naa, teenaa oo iloo laatou ka tiiake Jesus.

Te taratara i te pesi naa takis

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ E mee naa Faarisi ma naa tama e heheuna maa Herod ni heunatia kioo no vasirisiri hakallesi i te kau vana ki Jesus, teenaa ma ki hakasara ni taratara maa Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu kiaa Ia no vasiri peela, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e tonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see iloa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua i te henua hakkaatoa. Taratara mai, e taukareka i te vasi naa Loo taatou ma taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? E aa? Taatou ki see pesi naa takis taatou?”

¹⁵ Jesus ni iloa koi maa naa tama raa e vasirisiri hakallesi koi. Teenaa mee ake iloo peenei, “Ai nau e haia ai kootou ma ki hakasara se taratara maaku? Kaumai se peni ki mmata nau.”

¹⁶ Teenaa naa tama raa ki kauake te peni raa kiaa Ia. Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Teenei ko ai te tama e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te peni nei?”

Teena ki mee ake naa tama naa, “Te Tuku i Rome.”

¹⁷ Araa vanaake iloo Jesus, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

Naa tama naa ni massaro iloo i Jesus.

Te taratara i naa tama e massike i te mate

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Teenaa e mee naa Sadiusi, teenaa ko naa tama e hai maa te mate raa seelavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ake ki Jesus,✠ ¹⁹ “Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei ma taatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate, ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’✠ ²⁰ Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ²¹ Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa no mate hoki, aa laua ni see hai tamalliki hoki. Te ttoru i naa tama naa ni mee hoki peena. ²² Naa hannau naa ni hano no sopo katoo te avvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou katoo ni mmate see hai tamalliki. Ki oti raa te ffine naa hoki ku mate. ²³ Aa teenaa, te saaita te mate katoo ma ki massike no ora, te ffine naa ma ki mee ma e aavana i ai, i te takahitu naa ni avvana katoo i aa ia?”

²⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou kussara hakaoti! Teenaa i kootou see illoa i naa taratara te Laupepa Tapu aa i naa mahi TeAtua. ²⁵ Te saaita naa tama ni mmate ma ki massike no ora raa, naa tama naa ma ki see avvana, laatou ma ki mee pee ko naa ensol i te lani. ²⁶ Aa i te taratara i te mate e hakamasikeria no ora. E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Moses i tana taratara ni mee i te vao e ura? Te laupepa naa e sissii maa TeAtua ni mee ake ki Moses, ‘Nau nei ko te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob.’✠ ²⁷ A Ia naa ko te Atua naa tama e ora hakaoti, seai ma ko naa tama e mmate. Teenaa kootou naa e ssara hakaoti iloo!”

Te Loo Hakamau

(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Teelaa se tisa naa Loo e tuu i te kina naa ka lono i naa hakatauttou naa Sadiusi raa ma Jesus. Ttama naa ni kite maa naa taratara Jesus ni hakahe ake ki naa Sadiusi raa e taukalleka iloo, teenaa hanatu iloo ia ki Jesus no vasiri ake peela, “Te loo hea ko te loo hakamau i naa Loo katoo Moses?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Te Loo hakamauraa koteloo e mee peenei, ‘Hakannoo mai naa tama Israel. TeAtua te Ariki taatou raa, se Ariki tokotasi. ³⁰ Koe kilaa i TeAtua too Ariki ma too hatumanava hakkaatoa, ma too ora hakkaatoa, too hakataakoto hakkaatoa, aa ma oomahi hakkaatoa.”[✠] ³¹ Tessa teloo hakamau e pare atu raa, teenaa koteloo e mee peenei: Laaoi itelaa tama pee koi-oolaoi i aa koe soko koe.’ See hai loo peela hoki e hakahiti i aruna naa loo e lua nei.”[✠]

³² Te tisa naa Loo raa ki mee ake ki Jesus, “E tonu te Tisa nei, too taratara e mee maa TeAtua raa ko TeAriki tokotasi. See hai atua peela hoki, teela ko Ia koi soko Ia.”[✠]

³³ Aa kilaa i TeAtua maa too hatumanava hakkaatoa aa maa too hakataakoto hakkaatoa aa maa oomahi hakkaatoa, aa kilaa itelaa tama pee koe elaa i aa koe soko koe raa, e takoto hakamaatua i aruna naa manu aa ma aaraa mee taatou e hakaara ki TeAtua.”[✠]

³⁴ Saaita Jesus ni lono i naa mattoni naa taratara ttama naa raa, a Ia ki mee ake, “Koe ku see mmao i te Nohorana TeAtua.”[✠]

Teena imuri koi raa, naa tama raa ku mattaku te vassiri ake hoki ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea.
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Te saaita Jesus ni akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu raa, a Ia ni vasiri ake ki naa tama raa peela, “Naa tisa naa Loo raa e taratara peehea maa te Mesaea raa ma ki sura iho ite manava David? ³⁶ David ni usuhia TeAitu Tapu TeAtua raa ki taratara peenei:

‘TeAtua ni mee ake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

ka ttari ki tuku atu nau ootama e tautau haeo raa ilaro ootapu vae.”[✠]

³⁷ David tanatino ekannaa i aa Ia peela, ‘Taku Ariki’; aa peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?’

Poopoo tonu i naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Te kanohenua ni hakannoo ki naa akonaki Jesus raa ni hii hakannoo iloo. ³⁸ Teena Jesus ni taratara ake peela kilatou, “Kootou poopootonu inaa tisa naa Loo. Teena ko naa tama e fiffai maa laatou ki sassare ma naa kahu e takittaki vaararo, ki meeme ake te henua maa laatou nitama hakamau inaa ttiri laatou inaa kina te henua ennoho, ³⁹ teenaa ko naa tama maraa esse iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu aa inaa kina naa kaikai e llasi ki noho laatou. ⁴⁰ Teena ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia laatou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou nitama ettonu! Naa haeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

Te mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Lk 21.1-4)

⁴¹ Jesus ni noho ite kina te pokosi e ponopono mane iloto te Hare Tapu raa ka ttoka i naa ootake te henua no pesi mane kiloto. Naa tama e hai mane raa ni ootake no pesi naa mane laatou e tammaki kiloto. ⁴² Araa teenaa, hanake iloo te puruna e hakaaroha no pesi naa penimmaa elua kiloto te pokosinaa, aa naa peninaa seelava hoki ite mane tokotasi. ⁴³ Teena aru ake iloo Jesus ki ana disaipol raa no mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, te kooina te puruna hakaaroha nei ni pesi raa e lasi are i te kooina kato naa tama nei nippesi. ⁴⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane ilatou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia setama e noho hua raa, a ia nippono kato naa tamaa mane teela e kai ai a ia.”

✠ 12.30 Deut 6.4-5 ✠ 12.31 Lev 19.18 ✠ 12.32 Deut 4.35 ✠ 12.33 Hos 6.6 ✠ 12.34 Lk 10.25-28 ✠ 12.36 Ps 110.1

13

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu Te Atua raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake peelaa kiaa Ia, “Tisa nei, ttoka atu i naa tiputtipu taukalleka naa hare naa ma naa hatu teelaa e ppena ai naa hare naa!”

² Jesus ki mee ake, “Koe ekkite i naa hui hare nei? Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa hakkaatoa ma ki seua mai ki laro.”

Te saaita te haaeo raa ma ki tae mai

(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

³ Jesus ni noho iaruna te Mouna naa Oliv te vasi e huri ake ki te Hare Tapu. Teenaa ooake iloo Peter, James, John aa ko Andrew no vasiri seemuu kiaa Ia,

⁴ “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Roorosi hakaraaoi iloo, ki see hanatu setama no hakarereesia kootou. ⁶ Etammaki naa tama ma ki hakalellesi maa laatou ko nau, ma ki ssura atu no taratara peelaa, ‘Nau nei kote Mesaea!’ aa telopo tama ma ki hakannoo ki naa tama naa. ⁷ Aa kootou ki see ssopo naa manava kootou i naa llono kootou naa henua etau aa i naa ffuro atu naa llono maa ni tau e mee mai i naa henua emmao. Naa vana peenaa ma ki oti kussura, tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei kutae mai. ⁸ Naa henua ellasi ma ki tau kilaatou, aa naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. Naa mahuke ma ki ruu i naa kina kato, aa naa henua ma ki llave i naa one. Naa haaeo nei ko naa mataamua raa koi, e mee pee ko te tinae e kkono ki haanau.

⁹ “Kootou ki roorosi hakaraaoi. Kootou ma ki tauhia no taakina ki naa hare koti. Kootou ma ki taiaa iloto naa hare lotu naa Jew. Kootou ma ki toa no hakatuuria imua naa hakamau aa ma naa tuku i kootou etautari kiaa nau, aa teenaa te saaita kootou ku hakaeta ake te Lono Taukareka. ¹⁰ Teenaa te Lono Taukareka raa ki tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa imua te hakaoti te maarama nei. ¹¹ Aa te saaita kootou etauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. Tarataraina koi naa taratara teelaa ekauatu, iteenaa seai kokoe naa ma ki taratara, teelaa are ko Te Aitu Tapu Te Atua.* ¹² Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taiaa ki mmate. Naa tammana ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttu ma naa maatua laatou, aa ki oti ku kauake naa maatua laatou raa ki naa tama ki taiaa ki mmate. ¹³ Te henua hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou etautari iaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.*

Te mee hakamataku e seu henua

(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

¹⁴ “Kootou ma ki kite te mee hakamataku e seu henua etuu i tana kina see tau te tuu. Ttama e ppau naa mee nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia te mee nei. Te saaita naa raa, naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto.*

¹⁵ Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere ki loto tana hare no too ana hekau. ¹⁶ Te tama e noho iloto tana verena raa ma ki see hai saaita ki ahe ki tana hare no too se kkahu maana.* ¹⁷ Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinnae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea. ¹⁸ Kootou taku ki Te Atua ki see ssura naa vana nei i te ssao telaki. ¹⁹ E kaamata mai iloo i te saaita Te Atua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo etae ki te hakallika naa haaeo teelaa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haaeo hoki

* 13.11 Mt 10.17-20; Lk 12.11-12 * 13.13 Mt 10.22 * 13.14 Dan 9.27; 11.31; 12.11 * 13.16 Lk 17.31

ma ki ssura peenaa imuri. ✧ ²⁰ Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua kilaro; ki mee maa Ia ni see mee tana vana naa raa, ni see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tammaki, i aa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaatino.

²¹ “Ki mee maa se tama e mee atu, ‘Ttoka mai, teenei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peela, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ kootou see hakannoo atu ki te tama naa. ²² I te aa naa Mesaea hakallesi ma naa pure hakallesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nnui ka hakassura te kau vana, teenaa ki hurisia naa manava naa tama TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naenna. ²³ Roorosi hakaraaoi iloo! Nau kuoti te hakaariatu hakaoti inaa vana hakkaatoa, imua te ssao naa seki tae mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

²⁴ “Imuri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki poouri, aa te marama raa ma ki see tii. ✧ ²⁵ Naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou, aa naa hetuu te lani ma ki maaoha mai ki laro. ✧ ²⁶ I te saaita naa raa, te henua ma ki kkite i naa hakasura mai Ttama te Henua ma ana mahi iloto naa uruaoa. ✧ ²⁷ Teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu mai ana tama ni hiri.

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

²⁸ “Kootou hakatuu inaa somo telaakau ‘fig’. Saaita naalaa telaakau naa e kaamata te matiriake analauraa, kootou e illoa maa te sao te uaraa kutaupiri. ²⁹ Saaita kootou kukkite inaa hakassura iho naa vana nei raa, kootou ku illoa maa te Tama te Henua raa kutaupiri koi kiau. ³⁰ Nau ekauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoa ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. ³¹ Te lani mate kerekere ma ki oo no oti, aku taratara raa iaa ma ki see lavaa te oti.

See hai tama e iloa i te aso aa ma te saaita
(Mt 24.36-44)

³² “See hai tama e illoa maa teelaa kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana naa ma ki ssura. Naa ensol te lani raa iloo see illoa, aa te Ttama TeAtua raa hoki see iloa; teelaa kote Tamana raa koi e iloa. ✧ ³³ Roorosi hakaraaoi iloo, ka taku ki TeAtua, i te aa i kootou see illoa i te ssao naa vana naa ma ki tae mai. ³⁴ E mee pee ko naa masike te hakamau i tana henua no hano kitelaa henua, ka tiiake ana poe raa ki mmata ake ki tana hare. Teenaa naa poe raa e mattino naa heuna laatou e kauake te hakamau laatou naa ki mee, aa te poe e roorosi i te tootoka raa ni hai ake te hakamau raa ki noho lokoi ka roorosi i te tootoka. ✧ ³⁵ Kootou roorosi hakaraaoi iloo, i te aa i kootou see illoa te saaita te tama e mee tana hare raa ma ki ahemai; ttama naa ma ki mee no ahemai i te laasuru, te tuaapoo, te tahaata poo, aa seai ma kote saaita te laa e sopo. ³⁶ Ki mee maa Ia e hakateki no hakasura iho, a Ia ki se ttiri i kootou e mmoe. ³⁷ Taku taratara e kauatu ki kootou raa, teenaa nau e kauake ki te henua hakkaatoa: Kootou roorosi hakaraaoi iloo!”

14

Jesus e haia ki tauhia no taia ki mate
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Emmoe mai koi naa aso elua kite saaita te Kaikai te Pasova aa ma te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa

✧ 13.19 Dan 12.1; Rev 7.14 ✧ 13.24 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12 ✧ 13.25 Is 34.4; Joel 2.10; Rev 6.13 ✧ 13.26 Dan 7.13; Rev 1.7 ✧ 13.32 Mt 24.36 ✧ 13.34 Lk 12.36-38

ni sessee ara kitauhia seemuuina laatou Jesus no taia ki mate.✠ 2 Naa tama naa nitaratara sokolaatou peelaa, “Taatou kiseetauhia taatou Tama naa ite saaita te kaikai, te henua ma ki mee no ffuri mai no hakatauttau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni hano no kai i te hare Simon, te tama ni haia teleprosi imua. I tana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uruake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha, teenaa vaasia iloo ia te ppono raa no nnini te kaakaa raa ki aruna te pisouru Jesus.✠ 4 E mee aaraa tama i te kina naa niloto kataratara sokolaatou, “Tama nei ku niinia pakavaina a ia peehea te kaakaa manoni nei? 5 Ki mee maa te kaakaa naa e kauake ki setama ki tauia raa, te tama naa ma ki taavi iloo ki naa sehua e toru kattoe i naa mane siliva, aa naa mane naa ku vaevae atu ki naa tama see hai mee!” Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no nutua te ffine naa.

6 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou see haia kootou te ffine naa! Tama naa e hakameia kootou ite aa? Te ffine nei ni mee tana vana e taukareka iloo kiaa nau. 7 Naa tama ennoho see hai mee raa ma kinnoho peenaa ma kootou inaa saaita hakkaatoa, aa inaa saaita koi kootou e fiffai raa, kootou ma ki lavaa te tokonaki atu ki laatou. Anau iaa ma kisee noho peenaa ma kootou inaa saaita hakkaatoa.✠ 8 Te ffine nei ni mee tana vana koi e lavaa te mee kiaa nau: taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaotina a ia. 9 Aa te nei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Ina kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa ki mannatu te henua iaa ia.”

Judas e hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

10 Teenaa Judas Iscariot, se tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus, ni hano no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa i aa ia ma ki kauake Jesus ki laatou. 11 Naa tama naa ni fiafia iloo i te llono ana laatou i ana taratara naa, teenaa tuku iloo te taratara naa tama naa maa laatou ma ki tauia laatou Judas. Teenaa kaamata iloo Judas te tokatoka se ara ki taakina atu Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Jn 13.21-30)

12 I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa ko te aso naa sukua sipsip te kaikai te Pasova raa e taa, naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Koe e hiihai maa maatou ki oo no penapena mai hakaoti te kaikai te Pasova raa i hea?”

13 Teenaa heuna iloo Jesus te takarua disaipol ki oo, ka taratara ake peenei: “Koorua oo kiloto Jerusalem, teenaa koorua ma ki ttiri te tama e amo te huaarani vai ua, aa koorua ku oo atu vaamuri ttama naa. 14 I te hare te tanata naa e hano no uru raa, koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare, ‘Te Tisa raa e vasiri ki iloa ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ 15 Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe elasi etuu ki aruna i te hare naa. Naa mee katoo koorua e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku tukutuku mai hakaoti naa kaikai taatou.”

16 Takarua naa ni oo ki loto Jerusalem no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko i naa taratara ake Jesus; teenaa tukutuku hakaoti iloo laaua naa mee te kaikai te Pasova.

17 I te laasuru raa Jesus ma tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ku ttae atu ki te hare naa. 18 Teenaa te saaita naa tama naa ni noho kikkai, Jesus ki mee ake peenei, “Nau ku taratara atu ki kootou i te tama tokotasi i kootou, te nei e noho ka kai hakapaa ma nau, ma ki oti ku toomai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”✠

¹⁹ Ana disaipol naa nillee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama ma te tama ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²⁰ Jesus ki mee ake, “Teenaa setama tokotasi ikootou, aku disaipol, ttama ma ki ttoko tana haraoa hakapaa ma nau ki loto te peesini nei. ²¹ Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko i-naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

Te Kaikai Hakaoti TeAriki
(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²² Saaita laatou ninnoho kikkairaa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki laatou, ka mee ake peelaa, “Kootou kkai, teenei ko taku haitino.”

²³ A Ia ki too hoki te kapraa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa ka unu laatou hakkaatoa. ²⁴ Jesus ki mee ake, “Teenei ko taku ttoo e pesi maa te lopo tama; te ttoo teelaa e hakattino ai naa purepure hoou TeAtua e tuku maa te ssao nei.✠

²⁵ Nau e kauatu te taratara maaoni nei, nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoou i te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, araa oo iloo ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa i aa Ia
(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa: ‘TeAtua ma ki taia a Ia te tama e roorosi naa sipsip, teenaa naa sipsip raa ma ki masseu huri.’✠ ²⁸ Tevana iaa taku saaita ma ki masike mai i te mate, nau ma ki hano ki Galilee imua kootou.”✠

²⁹ Peter ki hakahe ake tana taratara peelaa, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro i aa koe raa, koe ma ki see lavaa te tiiake nau!”

³⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua naa moa i te tahaata nei seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

³¹ Peter ki hakammaha atu tana reo no mee ake peelaa, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi setaratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Naa tama naa ni oo nottaailoo ki te kina ettapa ma ko Gethsemane. Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol naa, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki taku nau ki TeAtua.” ³³ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou, teenaa tana manava ni puni hakaoti i tana aroha. ³⁴ A Ia ki mee ake kilaatou, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁵ A Ia ni sare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki TeAtua, maa ki mee maa naa haao e takkoto mai raa e lavaa te hakarakaina a ia. ³⁶ A Ia ni taku peenei, “Abba! Taku tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie i aa koe. Fanaa naa mmaha nei i aa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

³⁷ A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe manuu. Teenaa ki ffano Ia i Peter, “Simon, koe e moe koi? Eaa? Koe ni see lavaa iloo te ara ake se tamaa saaita?” ³⁸ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou

✠ 14.24 Ex 24.8; Jer 31.31-34 ✠ 14.27 Zech 13.7 ✠ 14.28 Mt 28.16

ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hatumanava kootou e mataora, kootou iaa e tino mmate.”

³⁹ Jesus ni ahe hoki no hakaaha tana taku ni mee imua. ⁴⁰ Araa teenaa, ahe atu hoki Jesus no kite i naa mmoe ana disaipol; naa tama naa ni mmate hakaoti i naa hii mmoe laatou. Teenaa laatou ni see hai taratara e illoa ma ki kauake ki Jesus.

⁴¹⁻⁴² Te saaita Jesus ni ahe ake i te ttoru ana saaita no kite i laatou e mmoe raa, a Ia ki mee ake, “Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kullavaa peenaa! Massike ki oo taatou. Kootou mmata, Ttama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama haisara! Mmata, te tama ma ki hakaarina ake naa tama hakallika raa iaa nau raa ku tae mai!”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Jesus koi taratara are raa, Judas te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ku ttae ake. A ia ni hakasura ake ma naa tama teelaa e heunatia ake naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa e oo ake katoo ma naa hana laatou. ⁴⁴ Teenaa Judas ku oti te taratara ake hakaoti ki naa tama naa peelaa, “Taku tama e vaisioni raa, teenaa ko ttama kootou e ssee. Tauhia te tama naa aa ku oo ma kootou.”

⁴⁵ Judas ni tae atu no hanotonu ki Jesus no mee ake, “Ttisa!” Araa vaisioni atu iloo ki Jesus. ⁴⁶ Teenaa oo atu iloo naa tama raa no tauhia laatou Jesus. ⁴⁷ Te tama tokotasi i naa tama e ttuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia a ia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Ai kootou ku oomai ai ma naa hana kootou naa no tauhia nau, pee ko nau se tama kailaarao? ⁴⁹ Te aso ma te aso, nau ni noho ma kootou ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Te nei naa taratara te Laupepa Tapu raa ku ttino maaoni.”✠

⁵⁰ Teenaa ffuro iloo ana disaipol raa ka tiiake Ia.

⁵¹ Te tama taane tokotasi, e tara koi kite marotasi, nitaka ma Jesus. Teenaa naa tama raa ni mee ma ki tauhia laatou te tanata naa, ⁵² tevana iaa te tanata naa ni masike koi no tere hua ka hano, teenaa tana maro raa ni mavete ka tiiake.

Jesus e hakatuuria imua te Kansol

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵³ Jesus nitoo naa tama naa kite hare te Maatua Hakamau, te kina naa maatua hakamaatua, naa tama hakamaatua naa Jew, aa ma naa tisa naa Loo raa e kkutu ai.

⁵⁴ Peter iaa ni hanatu vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri atu. A ia ni hano no uru atu kiloto te kina e nohonoho i te mataahare te Maatua Hakamau naa, no noho ma naa tama eroorosi te hare naa ka haka mahana tana haitino i te ahi.

⁵⁵ Naa maatua hakamaatua ma naa tama katoo i te Kansol naa ni sessee ni vana e ssara ki hakapperu atu ki Jesus, ki lavaa te taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa laatou ni see haisara ni illoa. ⁵⁶ E tammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, araa nei naa tama naa ni see taratara ki te taratara tokotasi; te tama koi e kee ana taratara.

⁵⁷ Teenaa massike iloo aaraa tama no ppesi naa taratara hakallesi laatou peelaa: ⁵⁸ “Maatou nillono ittama naa e-taratara maa, ‘Nau ma ki seua a nau te Hare Tapu te nei ni hakatuuria naa tama te maarama nei, aa imuri naa aso etoru, nau ma ki hakatuu telaa Hare Tapu teelaa naa tama te maarama nei ma ki see kkapa no penapena.’ ”✠ ⁵⁹ Aa naa tama naa e taratara iloo peenaa raa, naa taratara laatou naa see oo hakapaa.

⁶⁰ Araa teenaa, masike iloo te Maatua Hakamau raa imua naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake ki Jesus, “Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee i aa koe?”

✠ 14.49 Lk 19.47; 21.37 ✠ 14.58 Jn 2.19

⁶¹ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara ni hakaaha ake. Teenaa ki vasiri ake hoki te Maatua Hakamau, “E aa? Koe naa ko te Mesaea, te Tama TeAtua Taukareka?”

⁶² Teenaa ki mee ake Jesus, “Uee, teenei nau. Kootou hakkaatoa ma kikkite Ttama te Henua e noho i te vasi hakamaatau TeAtua ka au i aruna naa aoa raa i te lani!” ✧

⁶³ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkaahu ka mee peelaa, “Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara maa laatou! ⁶⁴ Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua. Kootou e mannatu maa ttama nei ki haia peehea?” ✧

Teenaa naa tamanaa hakkaatoa nitukuatu maa Jesus esara; aia etau kitaia ki mate.

⁶⁵ Aaraatama ilaatou nikaamata tesasaavarea laatou Jesus ka saisaitia ana karamata ki te maro raa ka patupatua laatou tana pisouru, ka mee ake peelaa, “Hakaari mai, ko ai ttama epatu ia a koe?” Teenaa oo atu iloo naa roorosi naa tama hakamaatua naa no taakina no sarua tana haitino.

*Peter e taratara hakaseese maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ I te saaita naa raa, Peter e noho i te mataahare ihaho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi inaa haahine eheheuna i te Maatua Hakamau raa ⁶⁷ no kite iloo i Peter e hakamahana tana haitino i te vasi te ahi. Teenaa kittoka hakaraaoi te ffine naa ki Peter no mee ake peelaa kiaa ia, “Koe hoki setama etaka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁶⁸ Tevana iaa Peter ni huu, ka mee ake peelaa, “Nau see iloa maa koe e taratara i te aa.” Teenaa hano iloo Peter no tuu i te kina te tootoka.

⁶⁹ Te saaita te ffine naa ni ttoka atu no kite i aa ia e tuu mai raa, a ia ki huri no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina, “Ttama nei setama inaa tama naa!” ⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu hoki maa ia see iloa.

See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ku ffuri atu katoo no mee atu kiaa ia, “Koe see lavaa te huu maa koe see hai i naa tama naa; maatou e illoa maa koe setama i Galilee.”

⁷¹ Teenaa ki mee ake Peter kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni iloo! Ki mee maa nau see taratara maaoni, TeAtua ki pesi mai ana haaeo raa kiaa nau. Nau see iloa i te tama e taratara kootou naa!”

⁷² Saaita naa lokoi raa, te rua naa moa raa ku ttani. Teenaa maanatu ake iloo Peter ki naa taratara Jesus ni mee ake kiaa ia imua: “Saaita te rua naa moa raa seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

15

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua raa ni hakavave no hakakkutu ake naa tama hakamaatua naa Jew, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama katoo te Kansol raa no taratara inaa vana laatou kimee. Teenaa saitia iloo laatou naa rima Jesus ka taakina ki Pilate. ² Teenaa vasiri ake iloo Pilate peenei ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakaaha ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”

³ Naa maatua hakamaatua raa ni hai ake ki Pilate maa Jesus ni mee telopo sara iloo. ⁴ Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate peelaa ki Jesus, “Koe elono inaa taratara naa tama naa emee ia a koe? Eaa? Koe see hai taratara emee inaa taratara naa tama naa?”

⁵ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara e hakaaha ake, teenaa ki oho ai Pilate.

*Jesus ku tukua ki mate**(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)*

⁶ Ina setau hakkaatoa, itessao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi, se tama naa Jew raa e fiffai ma ki hanaa. ⁷ Saaita naa raa teelaa se tama, tana inoa ko Barabas, e moe iloto te hare karapusi ma naa tama teelaa ni taa naa tama laatou no mmate i te saaita laatou ni hetaa ma te kaaman Rome i Jerusalem. ⁸ Saaita te kanohenua naa ni kkutu ake ki vanaake laatou ki Pilate ki fanaa te karapusi laatou e fiffai raa, ⁹ Pilate ki vasiri ake ki laatou, “Kootou e fiffai ki hanaa nau te tuku naa Jew?” ¹⁰ Pilate ni iloa maa Jesus ni too ake naa maatua hakamaatua raa kiaa ia i laatou e manava haaeo i Jesus.

¹¹ Tevana iaa naa maatua hakamaatua raa ni usuhia laatou naa tama raa ki mee ake ki Pilate ki hanaa Barabas no kauake ki laatou. ¹² Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate ki naa tama naa, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

¹³ Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

¹⁴ Pilate ki vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ki varo ake maaroo iaa, “Tuukia te tama naa ki te kros!”

¹⁵ Pilate ni hiihai maa te kanohenua raa ki fiafia, teenaa hanaa iloo ia Barabas no kauatu ki laatou. Ki oti raa vanaake iloo ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku toa no tuukia ki te kros.

*Naa soldia raa e tautausua i Jesus**(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)*

¹⁶ Naa soldia Pilate raa ni taakina laatou Jesus ki te kina iloto te hare Pilate, e ttapa ma ko ‘te Pretorium’, no aru ake aaraa soldia raa hakkaatoa. ¹⁷ Teenaa hakao atu iloo te kkaahu e mmea pouuri raa ki Jesus, ka pena laatou hau ki te laakau tuitui raa no hakao ki tana pisouru. ¹⁸ Teenaa kaamata iloo naa soldia naa te tautausua ina laatou Jesus peelaa, “Te Tuku naa Jew!” ¹⁹ Ki oti raa naa tama naa ku ffuri atu no sarua laatou tana pisouru ki te laakau ka sasaavare atu kiaa ia, aa naa tama naa ni ttuu hoki ki naa turi laatou ka hakamaruu atu kiaa ia. ²⁰ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaria laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu e mmea pouuri raa no hakao atu hoki ana kkaahu raa kiaa ia. Araa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

*Jesus ku tuukia ki te kros**(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)*

²¹ I te ara raa, naa tama ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake ki loto Jerusalem. Naa soldia raa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no vanaake ki ssau te kros Jesus. Simon naa ko te tamana Alexander ma Rufus. ²² Teenaa toa iloo laatou Jesus ki te kina e taapaa ma ko Golgota, e mee maa, “Te Kina te Ivi Pisouru Tama’.” ²³ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e ttapa ma se ‘myrrh’, araa nei Jesus ni see unumia a ia. ²⁴ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros, ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu raa ki vaaea laatou ana hekau ni hakao. ²⁵ Te mee raa kutae ki te ssivo i te tapataiao, saaita Jesus ni tuukia laatou ki te kros. ²⁶ Te mee naa tama naa essii ki hakaari te sara Jesus naa essii peenei, “Te Tuku naa Jew”. ²⁷ Naa tama naa ni tuukia hoki laatou te takarua hakallika hakapaa ma Jesus; ttama i te vasi hakamaatau aa telaatama i te vasi hakamaavii. ²⁸ [Teenei ki ttino te taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “A ia ni taia hakapaa ma naa tama e hakallika.”] ²⁹

²⁹ Naa tama e llaka vaararo raa, ni ruuruu naa pisouru laatou ka taratara hakallika peenei ki Jesus: “Eaa? Teenei ttama e mee ma ki seua a ia te Hare Tapu raa aa

ku hakatuu hoki iloto naa aso etoru? ☆ 30 Sepu mai kilaro ite kros naa soko kcoe no hakasao i aa koe!”

31 Naa maatua hakamaatua raa ma naatisa naa Loo raa hoki nikkata seemuu i Jesus, ka taratara soko laatou peelaa, “Aia ni hakasao aaraa tama, a ia iaa seelavaa te hakasao tana tino soko ia! 32 Tiiake ki mmata taatou te Mesaea, te tuku Israel, e sepui mai i te saaita nei i te kros, aa taatou ku illoa maaoni maa ia ko te Mesaea!”

Takarua hoki ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no taratara hakallika ki Jesus.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 Itelaaraatea*, te henua naa nituu pouuri hakkaatoa no tae iloo kitettoru itelaasuru. 34 Itettoru telaasuru naa raa, Jesus ni kappisi ana varo, ka tani peelaa, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” teenaa kote taratara naa Jew e mee maa, “Taku Atua, Taku Atua, A nau e tiiake koe raa ko te aa?” ☆

35 E mee aaraa tama ite kina naa nillono ia ia kataratara peelaa, “Hakannoo, Ttama raa ekannaa i Elijah!” 36 Teenaa tereake iloo tetama tokotasi ilaatou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain raa ka saisai iloo ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus, ka mee ake peelaa, “Ttari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no tukua mai ttama nei kilaro te kros!” ☆

37 Jesus ni kappisi ana varo no mate iloo.

38 Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea ilototonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. ☆ 39 Te hakamau naa soldia nituu imua te kros no kite ite mate ana Jesus raa, ni mee tana taratara peelaa, “Ttama nei maaoni kote Tama Te Atua.”

40 E mee aaraa haahine ite kina naa nittuu ake hakammao kattoka. Effai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James, te tama taane, laaua ma Joseph, aa ko Salome. ☆ 41 Naa haahine nei nittaka mai iloo ma Jesus ka tokonaki atu kiaa ia itana saaita ni noho i Galilee. Te kina naa etammaki hoki aaraa haahine ni oomai laatou ma Jesus i Jerusalem.

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 Itelaasuru raa Joseph, te tama i Arimatia raa, ku tae ake. Joseph se tama hakamaatua iloo iloto te Kansol, aa aiana enoho peenaa kattari kitae mai te Nohorana Te Atua. Te nei kote aso naa Jew maraa e penapena hakaoti naa kaikai te Sabat, i te aa, te ssoa te aso raa teenaa kote Sabat. Teenaa Joseph ni hano see ppore no tuu imua Pilate no kainnoo ake ki kauake te haitino Jesus. 44 Pilate ni teki iloo itana saaita nilono maa Jesus ku oti te mate. Teenaa kannaatia ake iloo ia te hakamau naa soldia raa no vasiria ki mee maa Jesus ku oti te mate maaoni. 45 Te saaita Pilate ku oti telono inaa taratara ake te hakamau naa soldia raa, vanaake iloo ki Joseph ki hano no too te haitino Jesus. 46 Teenaa hano iloo Joseph no taavi te maro e makkini, araa tukua iho iloo ia te haitino Jesus kilaro no miinia ki te maro naa. Ki oti raa saaua iloo ia no hakamoeria kiloto tetaruma e hakahotu ite vasi te mouna hatu. Araa hakatipe ake iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te taruma naa. 47 Mary Magdalene laaua ma Mary, te tinna Joseph raa, ni ttuu ka kite i te kina te haitino Jesus e hakamoeria.

☆ 15.29 Ps 22.7; 109.25; Mk 14.58; Jn 2.19 * 15.33 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ☆ 15.34 Ps 22.1 ☆ 15.36 Ps 69.21 ☆ 15.38 Ex 26.31-33 ☆ 15.40 Lk 8.2-3

16

Jesus ku hakamasikeria i te mate (Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Te saaita te Sabat naa nilakaraa, Mary Magdalene, Mary te tinna James, aa ko Salome ni oo no taavi naa kaakaa mannoni raa ki oo laatou no aamosia te haitino Jesus. ² Ite tapataiao poniponi lokoi te Hakamarolloo naa raa, naa haahine naa ni massike ka oo ki te kava. ³⁻⁴ Saaita naa haahine naa ni sassare atu iloto te ara raa, laatou nitaratara ka hakatonutonu peelaa, “Ko ai te tama maki hakatiperia a ia te hatu eppui te mata te taaruma raa hakavasi ki uru atu taatou?” Te hatu eppui i te mata te taaruma naa elasi iloo. Naa haahine naa ni ttoka atu no kkite iloo i te hatu naa ku oti te hakatiperia hakavasi. ⁵ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto no kkite i naa noho mai te tama taane i te vasi hakamaatau laatou, e hakao ki te kahu e makkini. Naa haahine naa ni llee iloo naa mouri laatou.

⁶ Teenaa ki mee ake te tanata naa ki laatou, “Kootou see llee naa mouri kootou. Nau e iloa maa kootou e ssee i Jesus, ttama i Nazareth, teelaa ni tuukia ki te kros no mate. Ttama naa sei i te kina nei, ttama naa ku oti te hakamasikeria no ora. Ttoka, te nei te kina tana haitino ni hakamoeria naa tama. ⁷ Kootou oo no kauake te taratara nei ki Peter ma aaraa disaipol Jesus: ‘Jesus e hano imua kootou ki Galilee. Kootou ma ki kkite i aa Ia i te kina naa, peelaa koi ma ko Ia ni mee atu ki kootou.’”[☆]

⁸ Teenaa uru iloo naa haahine naa kihaho no ffuro hakattaha i te taaruma naa, i laatou ni poreppore i naa mattaku laatou. Naa haahine naa ni sei iloo ki taratara ake ki se tama, i te aa i laatou ni mattaku.

Jesus ku hakasura ake ki Mary Magdalene (Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

[⁹ Imuri te masike mai ana Jesus i te mate i te tahaata te Hakamarolloo raa, a Ia ni hakasura imua ki Mary Magdalene, te ffine ni hanaa Ia naa tippua e hitu. ¹⁰ Te ffine naa ni hano no taratara ake iloo kinaatama nittaka ma Jesus, teenaa naa tama naa ni noho tanittani ka ppari; ¹¹ aa te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara ake Mary maa Jesus e ora, aa maa ia ni kite i aa Ia raa, naa tama naa ni see hii hakannoo atu kiaa ia.

Jesus e hakasura ake ki te takarua disaipol (Lk 24.13-35)

¹² Imurikoi raa Jesus ni hakasura sara hoki kitelaa takarua disaipol, i te saaita te takarua naa ni sassare ka oo kitelaa henua. ¹³ Te takarua naa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake iloo ki aaraa tama laatou, tevana iaa naa tama naa ni see hii hakannoo ki laaua hoki.

Jesus e hakasura ake ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol (Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁴ Kimuri raa Jesus ni hakasura ki tana taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol, i te saaita naa tama naa ennoho kakkai. A Ia ni huri atu no nutua naa tama naa ilaatou ni see hakataakototonu kiaa Ia aa ilaatou ni see hii hakannoo iloo kinaatama ni kkite maa Ia ku ora. ¹⁵ A Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou oo ki naa henua hakkaatoa no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei.”[☆] ¹⁶ Ttama peehea e hakannoo kiaa nau ka too te hakaukau tapu raa, ttama naa maki hakasoria; aa ttama see hakannoo kiaa nau raa iaa, ttama naa maki mate ma ana sara. ¹⁷ Naa tama e lotu maaoni iaa nau raa maki kauake naa mahi laatou kilavaa te hakassura naa mahi Te Atua: naa tama naa maki hanaa laatou naa tippua raa iloto taku inoa; naa tama naa maki taratara ki naa taratara e kkee; ¹⁸ aa ki mee maa naa tama naa e taao hi naa kata,

[☆] 16.7 Mt 26.32; Mk 14.28 [☆] 16.15 Acts 1.8

aa seai maa e unumia laatou naa pakava, teenaa see hai vana hakallika ma ki ssura i laatou. Naa tama naa ma ki hakaipiri naa rima laatou ki aruna naa tama e mmaki, aa naa tama e mmaki naa ma ki malolloo.”

Jesus kutoa ki te lani

(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

¹⁹ Saaita TeAriki Jesus ni oti te taratara ma naa tama naa raa, a Ia ni toa ki te Lani no noho i te vasi hakamaatau TeAtua.[☆] ²⁰ Naa disaipol raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa i naa kina hakkaatoa, aa TeAriki ni heheuna ma laatou no hakattino tana taratara naa ki naa mahi TeAtua teelaa e hakassuratia naa tama naa.]

LUKE TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA LUKE TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Luke e taratara maa Jesus ko te tama ni tarataraina TeAtua teelaa maki hakasao te kanohenua Israel aa maki hakasao hoki naa tama hakkaatoa ite maarama nei. *Luke* esissii maa Jesus ni kannaatia te Aitu TeAtua ki “hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama ennoho hakaaroha” (4.18), aa te Lono Taukareka nei etaratara haimahi ite aroha Jesus inaatama ennoho hakaaroha. Te taratara ite manava hiahia raa elasi hoki i *Luke*, teenaa e hakatuuria mai iloto naa taratara kaamata teelaa etaratara ite au Jesus, aa e hakatuu mai hoki iloto naa taratara hakaoti te laupepa nei, ite saaita Jesus ni hano ki te lani. Te taratara ite kaamata telotu nottoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus ki te lani raa, e tarataraina hoki te tama e sissii te laupepa nei i *Naa heuna naa Aposol*.

Naa taratara ite laupepa nei evvae no hakatuu inaa kina elua (sapta 1–2 aa ko sapta 9–19) teenaa e hakatuu naa taratara teelaa e takkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee ko te mako naa ensol aa i te oo ana naa tama e roorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu i tana saaita koi tamariki, aa te parapol i te tama haka Samaria e sosorina taukareka ma te parapol i te tamariki tanata ni seai. Te Lono Taukareka nei e taratara haimahi i te vasi naa taku taatou ki TeAtua, aa i te vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa i naa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–4

Te saaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa te saaita laaaua ni ttipu ake no mattua 1.5–2.52

Naa heuna John te Baptis 3.1–20

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.21–4.13

Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14–9.50

Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51–19.27

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa matakaaina e tauppiri atu 19.28–23.56

Te Ariki e hakamasikeria i te mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano ki te lani 24.1–53

¹ Kiaa koe Tiofilus:

E tammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakahea naa taratara inaa vana ni ssuru iloto taatou. ² Naa tama naa ni sissia laatou naa mee ni tarataraina mai naa tama ni kkite inaa mee naa ka hakahea naa taratara TeAtua naa imua iloo. ³ Aa teenaa, te tama hakamaatua nei. Nau kuoti te hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa nau i te kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei e maanatu ai nau maa e taukareka ki sissia i se laupepa i naa oo iho hakaraaoi iloo naa mee nei ki iloa koe. ⁴ Tiofilus, nau e sissii atu naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptis raa ku tarataraina

⁵ Ite saaita Herod koituku i Judea raa, teelaa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua ite noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tana aavana, Elisabet, e au ite noho Aaron, teenaa se maatua hoki imua.* ⁶ Te hai aavana naa se takarua e ttonu imua naa karamata TeAtua, aa laaaua hoki e tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara hakamaatua ma naa Loo TeAtua. ⁷ Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabet e poka, aa laaaua ma Zechariah hoki ku mattua.

* 1.5 1 Chr 24.10

⁸ I te aso tokotasi raa Zechariah ni mee ana heuna ma se maatua iloto te Hare Tapu, i teenaa ko tana sao ni tukua ki heheuna ia. ⁹ Naa maatua raa maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino se tama i laatou ki ttuni naa insens, teenaa Zechariah ni tukua laatou ki hano no ttuni naa insens i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo ki loto te Hare Tapu TeAtua. ¹⁰ Te saaita naa insens naa ku ttuni, te kuturana naa tama raa iaa ku ttuu ake i haho ka taku.

¹¹ Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi hakamaatau te olta, te kina naa insens raa e ttuni. ¹² Zechariah ni oho iloo ka matakua i tana saaita nikite i te ensol naa. ¹³ Tevana iaa te ensol raa ni mee ake peela, “Zechariah, koe see matakua! TeAtua ku oti telono iootaku naa. Too aavana, Elisabet, ma ki haitama no haanau mai too tamariki tanata. Koe kuttapa te tamariki naa ki John. ¹⁴ Saaita naa raa koe ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiafia i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! ¹⁵ Te tamariki naa ma ki mee ma se tama hakamau imua naa karamata TeAtua. A ia ki see unu naa wain aa ma naa vai mmara. E kaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa, TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia.” ¹⁶ Turaa tama i te kanohenua Israel ma ki hakahea a ia ki TeAtua, TeAriki laatou. ¹⁷ Tama naa ma ki hano vaamua TeAriki. A ia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. A ia ma ki toomai ia naa tammana raa maa naa tamalliki laatou raa no hakapaaria. A ia hoki ma ki haia a ia naa tama see hakannoo te taratara raa ki ffuri mai ki te hakataakoto naa tama e ttonu; a ia ma ki haia a ia te kanohenua TeAriki raa ki nnoho tanattana kiaa Ia.”

¹⁸ Zechariah ki vasiri ake ki te ensol, “Nau ma ki iloa peehea maa oo taratara naa ni taratara maaoni? Nau se tanata matua iloo aa taku aavana nei hoki ku matua.”

¹⁹ Teenaa ki hakahe ake te ensol, “Nau ko Gabriel, nau e tuu imua naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a Ia kiau nau no kauatu te Lono Taukareka nei.”

²⁰ Tevana iaa koe ni see hai maanatu maa aku taratara nei ni taratara maaoni teela ma ki ttino i te ssao e taukareka. Aa i aa koe ni see maanatu maa teenei seai ni taratara maaoni raa, teenaa koe ma ki see lavaa te taratara; koe ma ki taka seemuu peenaa ki tae iloo ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino.”

²¹ Te kanohenua nittari ake i haho raa ni mamannatu tammaki i tana vana e hakatuai ai iloto te Hare Tapu. ²² I tana saaita ni uru mai ki haho raa, a ia ni see lavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tana vana. A ia ni haiaauna koi ki ana rima ki naa tama naa.

²³ I te saaita Zechariah ni oti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo ki hare. ²⁴ Imuri raa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. ²⁵ A ia ni taratara peela, “Imua raa nau e poka, nau ni noho ka napa imua naa karamata te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau no hiahia.”

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

²⁶ I te ono naa marama Elisabet raa, TeAtua nikaavea a Ia hoki te ensol Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. ²⁷ A Ia ni mee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata e ttpa ma ko Joseph, teenaa se tanata e au i te manava te Tuku David. Te inoa te taupu naa ko Mary. ²⁸ Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peela, “Telaaoi TeAtua e taka ma koe, aa TeAriki e noho ma koe. Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua!”

²⁹ Mary ni sopo iloo tana manava inaa taratara te ensol raa ni mee ake, teenaa noho iloo ia ka hakataakoto inaa taratara te ensol naa ni mee ake kiaa ia. ³⁰ Te ensol raa ki mee ake kiaa ia, “Mary, koe see matakua! TeAtua e mmata ake hakaraaoi iloo kiaa koe. ³¹ Koe ma ki haitama no haanau mai too tamariki tanata, teenaa koe kutaapaa a koe te tamariki naa ki Jesus. ³² A ia ma ki mee ma se tama hakamau iloo, ka kannaatia naa tama raa maa, ‘Tama TeAtua i Aruna’. TeAtua ma ki hakanoho te Tama naa ma se Tuku, ki mee Ia pee ko David, tana tipuna. ³³ A Ia

ma ki tuku i naa tama te manava Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!”✧

³⁴ Teenaa ki mee ake Mary ki te ensol naa, “Te mee naa ma ki mee peehea maa nau seki moe iloo ma se tanata?”

³⁵ Araa vanaake iloo te ensol raa peenei, “Te Aitu Tapu raa ma ki hanatu kiaa koe, aa naa mahi Te Atua ma kitau ia koe. Teenaa ko te vana te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma kote Tamariki Te Atua. ³⁶ Hakatuu ki too hare aakina, Elisabet. Naa tama raa e hai maa ia ku seelavaa te mee ana tamalliki, te vana ia te nei a ia ku ono ana marama. Niaaina maa ia ku matua raa, a ia e haitama koi. ³⁷ See hai mee e hainattaa i Te Atua.”✧

³⁸ Araa vanaake iloo Mary, “Nau se poe Te Atua. Tiiake mai naa vana naa ki ssura ia nau pee ko oo taratara e mee naa.” Teenaa seai lokoi te ensol naa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

³⁹ See rooroa koi raa, Mary ki tukutuku ana hekau raa no hakavave ki te matakaaina e tuu i naa tamaa mouna i Judea. ⁴⁰ Aia ni hano ki te hare Zechariah no kannaa iloo i Elisabet. ⁴¹ Saaita Elisabet ni lono i Mary e kannaa ia ia raa, te tamariki iloto tana manava naa ni taasuki no neuneuee. Teenaa ki tau Te Aitu Tapu raa i Elisabet ⁴² no taratara ia vaaruna peela, “Koe naa ko te ffine e haia hakaraaoina iloo Te Atua i aruna naa haahine hakkaatoa. Too tamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia hakaraaoina Te Atua. ⁴³ E aa? Nau e haia hakaraaoina Te Atua peenei raa ko te aa, maa te tinna taku Ariki raa ki au iloo no mmata ia nau? ⁴⁴ Itaku saaita koi ni lono ia koe e kannaa ia nau raa, te tamariki iloto taku manava nei ni taasuki i tana hiahia. ⁴⁵ Koe e haia hakaraaoina iloo Te Atua i aa koe ni iloa maa ana taratara ma ki ttino mai maaoni!”

Mary e hua tana mako

⁴⁶ Araa mee ake iloo Mary peela,✧

“Nau e hakanau i Te Atua i loto iloo taku hatumanava.

⁴⁷ Taku tino tama e hiahia ia nau e hakasaoria Te Atua no ora,

⁴⁸ ia ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna ia ia!✧

E kaamata i te saaita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kakannaa ia nau ma ko te ffine e haia hakaraaoina,

⁴⁹ i naa vana hakamaatua Te Atua ni mee ia nau.

Tana inoa e tapu;

⁵⁰ A ia ma ki manava aroha i naa tama e lotu kiaa ia, e kaamata i te haanauna no tae ki telaa haanauna.

⁵¹ A ia ni ffora tana rima haimahiraa no seua naa tama e ahu ki laatoraa ma naa mannatu hikkahi laatoraa.

⁵² Naa tuku e haimahi raa ni tukua iho ia kilaro i naa nohorana laatoraa, aa naa inoa naa tamavare raa ia, e saaua a ia ki aruna.✧

⁵³ Naa tama e hiikkai raa ni kauake ia te lopo mee e taukalleka,

aa naa tama e hai mee raa ia e kerekereia a ia ki oo hua ma naa rima laatoraa.

⁵⁴ A ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatoraa, ka au no tokonaki ki tana poe Israel.

⁵⁵ A ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma tana haanauna i naa saaita hakkaatoa!”✧

⁵⁶ Mary ni noho iloo ana marama e toru ma Elisabet, araa ahe iloo ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

⁵⁷ Te ssao Elisabet ki haanau raa ku tae, teenaa haanau mai iloo tana tamariki tanata.

⁵⁸ Ana hare aakina raa hakkaatoa ma naa tama e nnoho taupiri atu raa ni lono i te vana

✧ 1.33 2 Sam 7.12,13,16; Is 9.7 ✧ 1.37 Gen 18.14 ✧ 1.46 1 Sam 2.1-10 ✧ 1.48 1 Sam 1.11 ✧ 1.52 Job 5.11; 12.19 ✧ 1.55 Gen 17.7

taukareka TeAtua ni mee ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiaffia hakapaa ma Elisabet.

⁵⁹ Saaita te tamariki naa ni tae ki te varu ana aso raa, naa hareaaakina ma naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni oo ake no mee ki ssere te tamariki. Naa tama naa ni oo ake no mee ki taapaa laatou te tamariki naa ki Zechariah, te inoa tana tamana. ⁶⁰ Araa nei Elisabet ku mee ake, “Seai! Tana inoa ko John.”

⁶¹ Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Koe e vana maa e aa? Koe see hai hareaaakina e ttapa ki te inoa naa.” ⁶² Teenaa ki huri atu naa tama naa no haiaauna atu naa rima laatou ki te tamana te tamariki naa ki vasiri i te inoa te tamariki.

⁶³ Anaa haiaauna atu hoki tetamana tetamariki naa ki too ake se mee ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peelaa: “Tana inoa ko John.” Naa tama naa hakkaatoa ni llee naa mouri laatou. ⁶⁴ Saaita naa lokoi raa, Zechariah kulavaa te taratara hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau i TeAtua. ⁶⁵ Naa tama e nnoho tauppiri atu ki laaua naa ni mattaku hakkaatoa, teenaa telono inaa vana ni ssura nei nitere ki naa matakaaina hakkaatoa inaa mouna i Judea. ⁶⁶ Naa tama hakkaatoa ni llono te vana ni mee nei ni vasirisiri soko laatou peelaa, “Teenei se tamariki hakamau iloo peehea ma ki sura nei?” I te aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto iaa Ia.

Te mako Zechariah

⁶⁷ TeAitu Tapu raa nitau i Zechariah, tetamana John, teenaa ki hakaea ia naa taratara TeAtua:

⁶⁸ “Taatou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel!

A Ia ni au no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria laatou,

⁶⁹ A Ia ni kaumai tana Tama haimahi ma ki au no hakassaoria taatou, teenaa se tama e au i te manava David, te tama e heheuna iaa ia.

⁷⁰ Imua iloo raa, a Ia ni purepure ake ki ana pure e ttapu,

⁷¹ maa taatou ma ki hakassaoria a Ia inaa tama e tautau haaeo ma taatou, aa ma naa tama e lotoffaaeo i taatou.

⁷² A Ia ni vana maa Ia ma ki manava aroha i naa tippuna taatou,

aa maa Ia ma ki hakamaarona i ana taratara hakamaatua e ttapu ni tuku imua.

⁷³⁻⁷⁴ TeAtua ni purepure ake ki taatou tipuna Abraham maa Ia ma ki hakassaoria a Ia taatou i naa tama e tautau haaeo ma taatou,

teenaa ki tiiake taatou ki heheuna see mattaku iaa Ia,

⁷⁵ kittapu taatou, aa kittonu naa sosorina taatou imua ana karamata inaa aso hakkaatoa inaa ora taatou.”

⁷⁶ Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa,

“Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure TeAtua i-Aruna.

Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu tana ara; ⁶⁰

⁷⁷ koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa i laatou ma ki hakassaoria, inaa haisara laatou ma ki uiia TeAtua.

⁷⁸ TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa e laaoi.

Teenaa a Ia ma ki haia a Ia te maasina te noho laaoi raa ki maasina mai ki aruna taatou,

⁷⁹ ki maasina iho mai i te lani ki aruna naa tama hakkaatoa e nnoho iloto te poouri,

teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena te noho raaoi.” ⁶⁰

⁸⁰ Te tamariki naa ni tipu ake no matua ka atamai i te kau vana. A Ia ni taka vaaroto mouku no tae ki tana aso ni hakasura ki naa karamata te kanohenua Israel.

2

Te haanauana Jesus

(Mt 1.18-25)

¹ I te saaita naa raa Augustus, te Tuku Hakamaatua i Rome raa, ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa kanohenua hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi te kaaman Romeraa kioo no hakatuu naa inoa laatou kitakkoto iloto telaupepa tettau.

² Tettau mua nei nimee ite ssao Kwirinius ninoho ma kotetama hakamau i Syria.
³ Naatama hakkaatoa nioo kinaa matakaaina laatou ni hannau ai no hakatuu naa inoa laatou.

⁴ Teenaa ki masike Joseph i Nazareth, tetaon iloto Galilee, no hano ki Bethlehem iloto Judea, te kina David te tuku laatou naa ni haanau ai. Joseph ni hano ki te taon naa i aa ia setama ite manava David. ⁵ Aia ni hano no hakatuu naa inoa laua ma Mary, tana tarikai. Mary naa e haitama, ⁶ teenaa ite saaita laatou ni noho i Bethlehem raa, tana saaita ki haanauraa kutae. ⁷ Aia ni haanau mai tana tamariki tanata mua, teenaa haarikitia iloo laua te tamariki naa ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria kiloto te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare e moemmoe raa e kkapi hakkaatoa.

Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma naa ensol

⁸ Ite poo naa raa, emee naatama eroorosi inaa sipsip laatou inaa tautaha e taupiri ake ki Bethlehem. ⁹ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni hakasura ake kilaatou no maasina atu tettia TeAtua raa kilaatou. Naatama naa ni mattaku hakallika iloo. ¹⁰ Tevanaiaa, te ensol raa nimee ake peela kilaatou, “Kootou see mattaku! Nau eau ma te Lono Taukareka maa kootou. Te henua hakkaatoa ma ki fiafia ite lono nei. ¹¹ Te aso nei, ite matakaaina David raa, te Tama ma ki hakasao kootou no ora raa e haanauria mai, teenaa ko TeAriki Christ! ¹² Te nei te mee ma ki hakailoa atu ki kootou maa aku taratara nei ni taratara maaoni: Kootou ma ki kkite ma se tamariki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa e moe iloto te pokosi e kaikai ai naa manu.”

¹³ Saaita naa loko i raa, telopo ensol itelani ku hakassura ake ma te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:

¹⁴ “Maatou e fiafia ia koe, TeAtua ite lani i aruna.

Naa tama e fiffai ia ia raa ki nnoho hakaraaoi!”

¹⁵ Saaita naa ensol raa ni ahe kite lani raa, naatama eroorosi inaa sipsip naa ni taratara soko laatou peela, “Taatou kittaka ki Bethlehem no mmata ite tamariki meamea TeAtua ni taratara mai ki taatou.”

¹⁶ Teenaa hakavave iloo laatou ka oo nollave i Mary laua ma Joseph aa te tamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikai ai naa manu. ¹⁷ Saaita naa tama naa ni kkite ite tamariki naa raa, hakaea atu iloo laatou ki naa tama ite kina naa ite mee te ensol raa ni taratara ake kilaatou. ¹⁸ Naa tama naa hakkaatoa ni massaro iloo ite saaita laatou ni llono inaa taratara naa tama eroorosi inaa sipsip raa ni taratara ake kilaatou. ¹⁹ Mary ni hakamaarona naa mee nei hakkaatoa, ka hakkapi kiloto tana manava. ²⁰ Teenaa ahe iloo naatama eroorosi inaa sipsip naa ka huahua hakannau i TeAtua inaa mee laatou ni llono ka kkite naa; naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensol raa ni kauake ki laatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

²¹ Ite varu naa aso te tamariki, itana sao kissere raa, taapaa iloo laatou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensol raa ki Mary itana saaita seki haitama.✠

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

²² Tessaora kutae ki oo Joseph laua ma Mary no mee ki hakamaarama laua, ki tautari kinaa Loo Moses. Teenaa toa iloo laua te tamariki naa ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua. ²³ E mee pee ko naa sissii te loo raa peela, “Naa tamalliki taanata mua hakkaatoa raa ki hakatapurua atu ki TeAtua.”✠
²⁴ Takarua naa nioo hoki ki hakaara laua ni rupe e lua, aa ki mee seai, ni sukua reia e lua ki TeAtua, tautari ki naa taratara mai naa Loo TeAtua.✠

²⁵ Ite ssao naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Simeon, e nohonoho i Jerusalem. Ttama naa setama etonu tana ora aa elotu i TeAtua. Aia enoho kattari

ki TeAtua kihakasaoria naatama Israel, teenaa TeAitu Tapuraa etakoto iaia.
²⁶ Tetanata naa ni mee ake maa itana saaita koi ora raa, aia maki kite i te Mesaea teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ²⁷ Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa kiloto te Hare Tapu, teenaa kote saaita naa maatua Jesus naa ni too ake lauaa Jesus ki haia lauaa naa vana naa Loo raa e taratara i te vasi naa tamalliki. ²⁸ Simeon ni kapaatu no saua a ia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:

²⁹ “TeAtua, Koe ni taaohi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.

Aa te nei koe ku tiiake nau, te tama e heheuna ia koe, ki sara hakaraaoi.

³⁰ Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i too tama teelaa maki hakasao te henua no ora,

³¹ teenaa ko too tama ni hakanoho imua naa karamata naa kanohenua hakkaatoa:

³² Aia e takoto pee kote maasina ki hakailootia naa tama teelaa seai ma ni Jew raa i too hiihai, ✧

aa ki hakannauria too kanohenua Israel.”

³³ Joseph lauaa ma Mary ni oho iloo i naa taratara Simeon ni mee i Jesus. ³⁴ Teenaa Simeon kitaku ki TeAtua ki haia hakaraaoina te hai aavana naa, ka taratara ake peelaa ki Mary, te tinna te tamariki, “Te Tamariki nei ni tukua TeAtua ki seua turaa tama iloo i Israel aa ki hakasaoria turaa tama no ora. Te tamariki naa maki mee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, teelaa maki taratara hakallikaina te lopo tama tama, ³⁵ teenaa ki hakassaaina naa hakataakoto e ffuu naa tama naa. Too hatumanava ma ki hakallika iloo i too aroha, e mee ma ko naa urumakkina too haitino ki te seesere.”

³⁶⁻³⁷ Teelaa se puruna ffine ku matua iloo e heheuna ma se pure TeAtua enoho hoki i te Hare Tapu naa. Tana inoa ko Anna, tamariki ffine Fanuel, i te manava Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna itana aavana raa ni mate i te hitu naa setau i te aavvana ana lauaa, aa te nei ana setau ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa ni seai iloo ki hakataha i te Hare Tapu naa; a ia elotu ki TeAtua i te poo ma te ao, aa e hakapakuu ka taku peenaa i TeAtua. ³⁸ I te saaita naa lokoi, Anna ku tae atu ki te kina naa no taratara hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake i te tiputipu Jesus ki naa tama hakkaatoa e nnoho taritari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Jerusalem.

Joseph lauaa ma Mary ku ahe ki Nazareth

³⁹ Saaita Joseph lauaa ma Mary ni oti te haia lauaa naa mee hakkaatoa TeAtua ni taratara iho iloto ana Loo raa, ahe iloo lauaa ki Nazareth, te matakaaina lauaa iloto Galilee. ✧ ⁴⁰ Te tamariki naa ni tipu ake hakaraaoi iloo no matua. Aia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laaoi TeAtua ni takoto iaia.

Jesus iloto te Hare Tapu

⁴¹ Na setau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem kite Kaikai te Pasova. ✧ ⁴² Saaita naa setau Jesus ni tae kite sinahuru maa ruaraa, laatou haimaatua ni oo kite kaikainaa, e mee pee konaa oo laatou ina setau hakkaatoa. ⁴³ Saaita te kaikairaa ni oti, takarua naa ni ahe kihare, Jesus ia ni noho i Jerusalem. Ana maatua raa ni see illoa maa Jesus ni noho koi; ⁴⁴ takarua naa nittau maa ia eurukoi iloto tekaavena e oo laatou naa. Laatou nittaka teaso hakkaatoa, teenaa kikaamata lauaa tessee iaia kinaa hareakina ma naa soa laatou. ⁴⁵ Te tamariki naa ni see laavea lauaa, teenaa ki ahe lauaa ki Jerusalem no ssee iaia. ⁴⁶ I te toru naa aso raa lauaa ni lave i te tamariki naa iloto te Hare Tapu, enoho ma naa tisa naa Jew raa ka hakannoo kinaa tama naa ka vasirisiri taratara ki laatou. ⁴⁷ Naa tama hakkaatoa ni llono i ana taratara raa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara ni kauake ki naa tisa. ⁴⁸ Ana maatua naa nitteki hakaoti i te saaita lauaa ni kite iaia, teenaa ki mee ake tana tinna, “Taku tama, maaua e haia a koe peenaa raa ko tea? Maaua ma too tamana raa ku mmate hakaoti te sessee iaia koe.”

✧ 2.32 Is 42.6; 49.6; 52.10 ✧ 2.39 Mt 2.23 ✧ 2.41 Ex 12.1-27; Deut 16.1-8

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaaaua, “Koorua e mee iloo kissee koorua iaa nau raa ko te aa? Koorua see illoa maa nau ki noho iloto te hare taku Tamana?” ⁵⁰ Tevana iaa takarua naa ni see illoa naa taratara tama naa e mee ake kilaaaua naa.

⁵¹ Araa ahe iloo Jesus ma ana maatua naa ki Nazareth, teenaa a Ia ni hakannoo ki naa taratara laaua. Tanatinna naa nituku hakaraa oi iloo naa taratara tana tamariki naa iloto tana hatumanava. ⁵² Jesus ni tipu ake no matua ma te atamai, teenaa TeAtua ma te henua hakkaatoa ni oti manava iaa Ia.✠

3

John te Baptis e hakaia naa taratara TeAtua

(Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Teenaa kote sinahuru maarima naasetau Tiberius nituku i Rome. Te saaita naa raa Pontius Pilate kote hakamau i Judea, Herod kote hakamau i Galilee, aa Philip, te taina Herod raa kote hakamau i Ituria ma Trakonitis; Lisaniias kote hakamau i Abilene, ² aa Annas laaua ma Kaiapas ko naa maatua hakamaatua. Ite saaita naa raa, te taratara TeAtua raa kupakuu ake ki John, te tama Zechariah, iloto mouku. ³ Teenaa ki hano John vaaroto naa kina hakkaatoa e taupiri ki te Riva Jordan raa no hakaia kite henua peela, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki too te hakaukau tapu, teenaa TeAtua ma ki uia a Ia naa haisara kootou.” ⁴ E mee ma ko Isaiah, te pure TeAtua raa ni sissii mai iloto tana Laupepa:

“Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku:

‘Penapenaa te ara TeAriki,

hakatonu tana ara raa ki tonu ki au Ia.

⁵ Tanumia naa kina e nnoto,

aa ku saaria naa tutu aa ma naa mouna raa ki hakanaatasi.

Hakattonu naa ara e ppiko,

aa ku hakamoremore naa ara see mmore laaoi.

⁶ Naa kanohenua hakkaatoa ite maarama nei ma ki kite ite ara TeAtua e hakasao te tama no ora!’ ✠

⁷ Turaa tama iloo ni oo ake ki John ma ki hakaukau tapu John i laatou. Tevana iaa John ni vanaake peela ki naa tama naa, “Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou elavaa te mmuni i naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou?” ✠ ⁸ Kootou mee naa mee e taukalleka, ki huri ake peela maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Aa kootou ki see ahu maa kootou ni mokopuna Abraham. Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua elavaa te huri naa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham. ✠ ⁹ Te taku raa e takoto mai hakaoti ki tuutia naa laakau raa i naa patiaka laatou; naa laakau hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia kilaro, ka peesia kiloto te ahi.” ✠

¹⁰ Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kiaa ia, “Maatou ki mee peehea?”

¹¹ John ki hakaia ake, “Te tama e mee ana kahu e lua raa ki kauake se kahu maa te tama see hai kahu, aa te tama e hai kaikai raa ki vvae ana kaikai naa.”

¹² E mee naa tama e aoao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laatou. Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peela ki John, “Tisa nei, maatou ki mee peehea?” ✠

¹³ John ki mee ake, “Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou e too i naa kanohenua, kilaka iaruna te kooina naa hakamau i Rome raa ni vanaatu ki kootou.”

¹⁴ Araa soldia ni vasiri hoki peela, “Ai maatou? Maatou ki mee peehea?”

John ki mee ake, “Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama ka toa kootou ana mane, aa kootou ki see taratara haaeo i telaa tama. Te nnoho kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia.”

✠ 2.52 1 Sam 2.26; Prov 3.4 ✠ 3.6 Is 40.3-5 (LXX) ✠ 3.7 Mt 12.34; 23.33 ✠ 3.8 Jn 8.33 ✠ 3.9 Mt 7.19

✠ 3.12 Lk 7.29

15 Naa hakataakoto te henua nihaimmahiiilo, teenaa kikaamata laatou temee naamannatu laatou ma John nei pee kote Mesaea raa koi. 16 Teenaa kimee ake John kilaatou, “Nau e hakaukau tapu kootou kite vai, tevana iaa emee te tama e hakamaatua are iaa nau maki au imuri. Nau nei iloo se tau te suru atu no vvete naa uka ana taka e hakao. Teenaa ko Ia naa maki hakaukau tapu kootou ki Te Aitu Tapu aa kite ahi. 17 A Ia e taaohi tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakkutu naa hua wit raa ki vaaea naa hua wit inaa penu. Teenaa ki toa ia naa kaikai wit raa no tuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa maki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

18 John ni taratara i te lopo vana iloo i tana saaita ni hakaea te Lono Taukareka raa kite henua ki ffuri naa sosorina laatou. 19 Tevana iaa John ni nutua a ia Herod, te hakamau eroorosi i Galilee, iaa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, aa ia aaraa vana aana e hakallika ni mee. 20 Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia a ia ki loto te hare karapusi.✠

John e hakaukau tapu i Jesus

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Te saaita John nioti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. Ite saaita Jesus ko itakura, telani ni taaraki. 22 Teenaa ki hano iho Te Aitu Tapu raa ma serupe no takoto iaa Ia. Araa taratara iho iloo te reo raa i telani peela, “A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe.”✠

Te manava Jesus

(Mt 1.1-17)

23 Te saaita Jesus ni kaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru. Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.

Joseph te tama Heli.

24 Heli te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

Levi te tama Melkai,

Melkai te tama Janai,

Janai te tama Joseph,

25 Joseph te tama Matataias,

Matataias te tama Amos,

Amos te tama Nahum,

Nahum te tama Esli,

Esli te tama Nagai,

26 Nagai te tama Meiat,

Meiat te tama Matataias,

Matataias te tama Semein,

Semein te tama Josek,

Josek te tama Joda,

27 Joda te tama Joanan,

Joanan te tama Risa,

Risa te tama Serubabel,

Serubabel te tama Shealtiel,

Shealtiel te tama Neri,

28 Neri te tama Melkai,

Melkai te tama Adi,

Adi te tama Kosam,

Kosam te tama Elmadam,

✠ 3.20 Mt 14.3,4; Mk 6.17,18 ✠ 3.22 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

Elmadam te tama Er,
²⁹ Er te tama Joshua,
Joshua te tama Elieser,
Elieser te tama Jorim,
Jorim te tama Mattat,
Mattat te tama Levi,
³⁰ Levi te tama Simeon,
Simeon te tama Judah,
Judah te tama Joseph,
Joseph te tama Jonam,
Jonam te tama Eliakim,
³¹ Eliakim te tama Melea,
Melea te tama Menna,
Menna te tama Matataa,
Matataa te tama Nathan,
Nathan te tama David,
³² David te tama Jesi,
Jesi te tama Obed,
Obed te tama Boaz,
Boaz te tama Salmon,
Salmon te tama Naason,
³³ Naason te tama Aminadab,
Aminadab te tama Admin,
Admin te tama Arni
Arni te tama Hezron,
Hezron te tama Peres,
Peres te tama Judah,
³⁴ Judah te tama Jacob,
Jacob te tama Isaac,
Isaac te tama Abraham,
Abraham te tama Tera,
Tera te tama Nahor,
³⁵ Nahor te tama Serug,
Serug te tama Ruu,
Ruu te tama Peleg,
Peleg te tama Eber,
Eber te tama Shela,
³⁶ Shela te tama Kainan,
Kainan te tama Arpaxad,
Arpaxad te tama Shem,
Shem te tama Noah,
Noah te tama Lamek,
³⁷ Lamek te tama Metusela,
Metusela te tama Enoch,
Enoch te tama Jared,
Jared te tama Mahalalial,
Mahalalial te tama Kainan,
³⁸ Kainan te tama Enos,
Enos te tama Seth,
Seth te tama Adam,
Adam te tama TeAtua.

4

*Jesus e usuhia Satan**(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)*

¹ Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teenaa taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa kiloto mouku. ² Jesus nitaka i te kina naa ana aso e matahaa, teenaa hanatu iloo Satan no usuusuhia. Inaa aso naa hakkaatoa raa, a Ia ni sei ana kaikai ni kai, teenaa a Ia ni lono i tana hiikai i te hakaoti ana naa aso naa.

³ Teenaa ki mee ake Satan peelaa kiaa Ia, “Ki mee maa koe naa ko te Tama TeAtua, taratara ake ki te hatu nei ki huri no mee ma se haraoa.”

⁴ Tevana iaa Jesus ni hakaaha ake peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi.’”[✠]

⁵ Teenaa Satan kitoa a ia Jesus kiaruna no hakaari ake i te saaita naa lokoi i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. ⁶ Satan ki mee ake kiaa Ia, “Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa, i naa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kiaa nau, aa nau e lavaa te hookii naa mee nei ki taku tama e hiihai maa nau ki kauake. ⁷ Ki mee maa koe e lotu kiaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kiaa koe.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Koe kilotu ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!’”[✠]

⁹ Ki oti raa Satan ku taakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria i te taffuu i aruna hakaoti te Hare Tapu, teenaa ki mee ake, “Ki mee maa koe ko te Tama TeAtua, koe ku sopo kilaro. ¹⁰ I te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.’”[✠] ¹¹ Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, ‘Naa tama naa ma ki saapai atu ki see pakkuu oo vae i naa hatu.’”[✠]

¹² Araa Jesus ku mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Koe see haaiteria a koe TeAriki too Atua.’”[✠]

¹³ Saaita Satan nioti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo no ttari, iaa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

*Jesus e akonaki te kano henua**(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)*

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa ni takkoto iaa Ia. Tana lono ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa. ¹⁵ A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu laatou. Naa tama naa hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

*Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth**(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)*

¹⁶ Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. I te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu, e mee pee ko i-ana hanohano i naa Sabat hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu no tuu iloo imua ki ppau naa taratara te Laupepa Tapu. ¹⁷ Te laupepa Isaiah, te pure TeAtua raa, ni hookina atu kiaa Ia ki ppau. Teenaa a Ia ki taaraki te laupepa e rii naa no lave iloo te kina e sissii peelaa:

¹⁸ “TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau,[✠]

i te aa, iaa nau ni hakamaatinoria TeAtua kihakaea nau te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha.

Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau ki te henua ki illoa laatou maa naa tama e karapusi raa ma ki oti ku hakassaoria,

aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ma ki kkite;

naa tama e mmaha i te lopo vana hakallika raa ma ki hakattanaria,

¹⁹ aa kiluilui kite henua peelaa maa te ssao TeAriki ki hakasao tana kano henua raa ku tae iho.”

✠ 4.4 Deut 8.3 ✠ 4.8 Deut 6.13 ✠ 4.10 Ps 91.11 ✠ 4.11 Ps 91.12 ✠ 4.12 Deut 6.16 ✠ 4.18 Is 61.1-2 (LXX)

²⁰ Kiotiraa Jesus kuppui telaupeparaa no kauake kite tama e heheuna i te harelotu naa, teenaa noho iloo ia kilaro. Naa tama hakkaatoa iloto te harelotu naa ninnoho kattoka atu kiaa Ia. ²¹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Te aso nei raa, naa taratara kootou e llono nei kuttino.”

²² Naa tama naa nitaratara hakanau iloo iaa Ia, aa laatou ni oho itettonu ana taratara ekauake. Teenaa kitaratara laatou peelaa, “Te nei sei kite tama Joseph?”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Nau e iloa maa kootou ma ki kaumai te taratara hakasese e mee peelaa, “Te tokta nei, mee sokokoe ki marooroo koe!” Kootou ma kitaratara mai hoki maa kootou nilono maa nau ni hakassura naa mahi TeAtua i Capernaum, teenaa, ki hakasura hoki ni vana peenaa i taku tino henua nei.” ²⁴ Jesus ki mee ake, “Nau kukauatu te taratara maaoni nei: see hai pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina naa tama i naa tino henua laatou.✠

²⁵ “Hakannoo mai kitaratara atu nau: e maaoni maa nitammaki iloo naa puruna haahine ninnoho i Israel i te ssao Elijah, teenaa ko te ssao te vailaa elasi ni too i ana setau etoru ma te vasi, kasura te one e hakamataku i naa matakaaina hakkaatoa.✠ ²⁶ Tevana iaa Elijah ni see heunatia TeAtua ki se tama peelaa i Israel, sei. Aia ni heunatia ki hano kite puruna ffine tokotasi e noho i Sarafat i te matakaaina Saidon.✠

²⁷ “Etammaki naa tama i Israel ni haia teleprosi ite ssao Elisa; tevana iaa ni see haitama ilaatou ni haia no marooroo, te laa ko Naaman koi, te tama haka Syria.”✠

²⁸ Te saaita naa tama iloto te harelotu naa nilono ina taratara nei raa, naa tama naa niloto iloo. ²⁹ Naa tama naa ni masike no taakina iloo laatou Jesus ki taha te matakaaina naa. Te matakaaina naa etuu iaruna te tamaa mouna. Jesus ni toa laatou kite tauru te mouna naa, teenaa ilaatou emannatu ma ki peesia te tama naa kilaro i te hakattoo ana. ³⁰ Tevana iaa Jesus nisarekoi vaaroto te kuturana naa no hakataha ilaatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika

(Mk 1.21-28)

³¹ Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee, no kaamata te akonaki naa tama raa i te aso te Sabat. ³² Naa tama naa ni massaro iloo i naa akonaki Jesus naa, i te aa itaana raa nitaratara hakamaatua iloo. ✠

³³ I te saaita naa raa e mee te tama iloto te harelotu naa e mee tana tipua hakallika ia ia. Te tama naa ni tanitani varo peelaa, ³⁴ “Jesus, te tama i Nazareth! Koe e aa i maatou? Koe ni au ma ki taaia maatou? Nau e iloa iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai TeAtua!”

³⁵ Teenaa ki huriatu Jesus no nutua te tipua naa, “Ppui too pukua aa koe ku hakataha i te tama naa!” Te tipua naa ni peesia a ia te tanata naa kilaro ka hakataha i te tama naa. Tevana iaa te tanata naa ni sei tana vana hakallika ni haia a ia.

³⁶ Naa tama naa hakkaatoa ni oho iloo kataratara sokolaatou peelaa, “Te nei nitaratara peehea e haimahi peenei? Tama nei e taratara ake hakamaatua ki naa tippua raa, teenaa oo iho lokei naa tippua raa ki taha.” ³⁷ Naa taratara i naa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo

(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Ki oti raa Jesus ku masike i te harelotu naa no hano kite hare Simon. A Ia e hanatu peenaa raa, te hinaona Simon raa e laavea te maki makallii e lasi. Teenaa vanaake iloo naa tama iloto te hare naa kiaa Ia ki haia te ffine raa ki marooroo. ³⁹ Jesus ni hano no tuu i te kina te ffine naa emoe raa no nutua a Ia te maki raa ki hakataha, teenaa

✠ 4.24 Jn 4.44 ✠ 4.25 1 Kgs 17.1 ✠ 4.26 1 Kgs 17.8-16 ✠ 4.27 2 Kgs 5.1-14 ✠ 4.32 Mt 7.28-29

ki hakataha ai te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi ite saaita naa no kaamata te tatta naa kaikai naa tama i te hare naa.

⁴⁰ Ite saaita telaa ni sururaa, te henua ni tooake ki Jesus naa tama hakkaatoa te laa elavea tekau maki, teenaa Jesus ki hakapiri atu ana rima iaruna laatou no malolloo naa tama naa hakkaatoa. ⁴¹ Naa tippua hoki ni tau iaaraa tama ilaatou ni kerekereia Jesus ki hakattaha, teenaa ki tanitani varo atu naa tippua raa peela, “Koe raa ko te Tama TeAtua.”

Tevana iaa Jesus ni huri atu no nutua naa tippua naa ki see taratara, ite aa ilaatou e iloa maa Ia ko te Mesaea.

Jesus e hakaea te Lono Taukareka iloto naa hare lotu naa Jew
(Mk 1.35-39)

⁴² Ite tahaata telaa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano ki te kina see hai tama no noho soko ia. Teenaa kikaamata te henua te sessee iaa Ia. Ite saaita laatou ni llave iaa Ia raa, laatou ni hai atu ki see hakataha Ia ilaatou. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni mee ake peela kilaatou, “Nau ki hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa iaaraa matakaaina hoki, i te nei taku heuna ni heunatia mai TeAtua ki au no mee.”

⁴⁴ Teenaa ki sare hakaea Jesus te Lono Taukareka raa i naa hare lotu vaaroto Judea.

5

Naa disaipol mua Jesus
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Ite aso tokotasi raa, Jesus etuu ite kerekere itai te Namu Genesaret, teenaa te henua ni kku ake kiaa Ia ki hakannoo laatou ki naa taratara TeAtua. ² A Ia ni kite naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa e sorokina ake naa taanata haanota te laa e ttuu ka huihui naa kupena laatou. ³ Jesus ni hano no kake ki aruna te poti tokotasi inaa poti naa, teenaa kote poti Simon. Teenaa vanaake iloo ki Simon ki hakkuutia te poti raa hakamaarie kitai. Araa noho iloo Ia iaruna te poti naa ka akonaki te kuturana tama naa.✧

⁴ I tana saaita ni oti ana taratara raa, mee ake iloo Ia ki Simon, “Hakkuutia te poti nei ki te kina e honu, aa kootou ma oo soa naa kuppesi naa kupena kootou naa maa see hai ika e mmau.”

⁵ Teenaa ki mee ake Simon, “TeAriki, maatou ni haanota te poo hakkaatoa, tevana iaa maatou ni see hai ika ni lavaa. Aa ki mee koe e vana ma ki pesi naa kupena nei, te nei nau ku pesi naa kupena nei.”✧

⁶ Laatou ni pesi laatou kupena naa no lavaa naa ika laatou e tammaki iloo, te kupena laatou naa ni taupiri ki masae.✧ ⁷ Teenaa ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laatou i telaa poti ki aro ake no tokonaki kilaatou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa no ppii hakaoti ki te ika, naa poti naa ni taupiri ki appuru. ⁸⁻⁹ Simon Peter laatou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika laatou ni ppui naa. Saaita Peter ni kite naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, hakataha iaa nau. Nau se tama e mee aku sara.”

¹⁰ Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana laatou ni kite naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake ki Simon, “Koe see mataku; kaamata i te saaita nei koe ma ki haanota tama.”

¹¹ Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta notiiake hakkaatoa naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

✧ 5.3 Mt 13.1,2; Mk 3.9,10; 4.1 ✧ 5.5 Jn 21.3 ✧ 5.6 Jn 21.6

¹² I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee te tanata e haia teleprosi. Saaita te tanata naa ni kite i Jesus raa, a ia ni hakaleiho atu no ttuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, “Te Ariki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

¹³ Jesus ni haaro atu tanarima no paa iaa ia kamee ake, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” I te saaita naa lokoi, teleprosi ni sura i te tanata naa niseai. ¹⁴ Teenaa kitaratara ake Jesus kiaa ia, “Koe see hakaari kisetama maa koe ni haia anau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki k kite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki Te Atua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”[☆]

¹⁵ Tevana iaa telono inaa vana Jesus ni mee raa nittoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa ki k kutu ake te lopo tama no hakannoo kiaa Ia, aa ki haia laatou ki taukalleka i naa maki laatou. ¹⁶ Tevana iaa Jesus maraa e hakataha no hano lokoi ki naa kina see hai tama raa no taku.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ I te aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi ma naa tisa te Loo e nnoho i te kina naa. Naa tama naa ni oomai i naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem. Naa mahi Te Atua ni takkoto i Jesus, ki lavaa Ia te mee naa tama e mmaki raa ki malolloo. ¹⁸ E mee naa taanata ni ssau ake te tanata tokotasi i aruna ana moelana, ittama naa see lavaa te sasare. Laatou ni haaite ma ki hakauru atu te tanata naa ki loto te hare no hakamoe imua Jesus. ¹⁹ Araa nei laatou ni see hai ara, i te hare naa ni k kapi naa tama. Teenaa kisaaua laatou te tanata naa ki te taffuu te hare naa no hakahotu te taffuu ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana kiloto tonu te kuturana tama imua Jesus. ²⁰ I te saaita Jesus ni kite i te haimahi te hakataakoto naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naa-soa, oo haisara raa ku oti te uiia a nau.”

²¹ Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara soko laatou peela, “Te nei ko ai te tama ku taratara iloo pee ko ia ko Te Atua? Te Atua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”

²² Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peela, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu naa?” ²³ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ²⁴ Nau e mee ki huri atu peela maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.”

Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu kiaa koe, masike, no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

²⁵ I te saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i Te Atua ki tana hare. ²⁶ Te kanohenua naa hakkaatoa ni oho, naa tama naa ni mattaku ka taratara hakanau i Te Atua peela, “Te nei ni vana hakallee mouri iloo maatou e k kite i te aso nei.”

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Ki oti raa, Jesus ku uru ki haho te hare naa no kite i te tama e aoao naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tana inoa ko Levi. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.”

²⁸ Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁹ Teenaa Levi nipena tana kaikai elasi maa Jesus i tana hare. E tammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraa tama hoki ni arumia ake Levi ki te kaikai naa.

³⁰ E mee naa Faarisi ma aaraa tisa naa Loo teelaa e ffai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol Jesus, “Ai kootou e k kai ai ka unu hakapaa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara?”[☆]

³¹ Jesus ki mee ake, “Teelaa seai ko naa tama see mmakiraa e kaavea no mmata ite tokta, teenaa ko naa tama are emmaki. ³² Nau ni see au nossee ki naa tama e mannatu maa laatou ettonu lokoi. Seai. Nau ni au nossee ki naa tama haisara, ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.”

Naa taratara i te hakapakuu see kai

(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa maraa e hakapakuu ka taku, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki; oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ma kilavaa te tiiake kootou naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai te takarua e aavvana hou raa kinnoho see kkai ite saaita te tanata e aavana raa koi noho ma laatou? See lavaa iloo! ³⁵ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, teenaa te tama e aavana hou naa ma ki hakataharia i laatou; i naa aso naa raa laatou ma ki hakapakuu see kkai.”

³⁶ Jesus ni hakaea ake hoki te parapol e mee peelaa: “See hai tama e ssae te tapaa maro hou kippoo no ttui ki te maro tuai. Ki mee aia e mee peenaa raa, te maro hou naa ma ki saaea a ia, aa te tapaa maro hou naa ma ki see matamata laaoi ma te maro tuai naa.

³⁷ “Aa see hai tama hoki eutu te wain hou raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hou naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hou naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika.

³⁸ Te wain hou raa ki utuhia kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri hou naa sipsip.

³⁹ See hai tama ma ki hiiunu te wain hou itana saaita ku oti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa, ‘Te wain tuai raa e taukareka iaa.’”

6

Jesus ko Te Ariki te Sabat

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te hakihaki naa hua “wit” raa ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua. ² Teenaa ki mee ake aaraa Faarisi peelaa ki laatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana naa Loo raa e ppui i te aso te Sabat?”

³ Jesus ki mee ake, “Eaa? Kootou ni seettoka ite laupepa ite vana David ma naa taanata ettaka ma ia raa ni mee ite saaita laatou ni hiikkai? ⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu Te Atua raa no too naa haraoa e hakatapu ki Te Atua raa no kai, araa kauake iloo naa haraoa naa ki naa taanata raa hoki kikkai. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa. Naa maatua raa koi e lavaa te kkai.”

⁵ Jesus ki ttao atu hoki, “Te Tama te Henua raa ko Te Ariki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate

(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Itelaa Sabatraa, Jesus ni hano kiloto te harelotu naa Jew raa no akonaki naa tama raa i naa taratara Te Atua. Teelaa se tanata e mmate tana rima hakamaatau e noho hoki ite kina naa. ⁷ E mee aaraa tisa naa Loo laatou ma aaraa Faarisi ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa ki taratara haaeoina laatou.

Naa tama naa ni tokatoka seemuu ki mmata laatou, ki mee maa Jesus e huri no haia a Ia te tanata naa no taukareka i te aso te Sabat. ⁸ Tevana iaa Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, “Masike aa koe ku au no tuu imua.” Te tanata naa ni masike no tuu iloo ite kina naa. ⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Nau e vasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara ma se aa

e ttana ki haia taatou i te aso te Sabat? Kitokonaki taatou telaa tama, sei, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora telaa tama ki ora, sei, ki taa te tama ki mate?”
¹⁰ Jesus ku ttoka atu ki laatou hakkaatoa; teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, “Ffora too rima.” Te tanata naa ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.

¹¹ Naa Faarisi ma naa tisa naa ni poreppore inaa lloto laatou, teenaa ki kaamata laatou te taratara soko laatou ma se vana peehea laatou ki haia laatou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Te saaita naa raa, Jesus ni hano kiaruna te mouna raa no mee kitaku Ia, a Ia ni noho tana poo hakkaatoa kataku ki TeAtua. ¹³ I te tahaata raa a Ia ni aruake ana disaipol raa kiaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tana taka sinahuru maa te takarua naa tama ki heheuna ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma ni aposol. Te nei naa inoa laatou:

¹⁴ Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter,

Andrew, taina Peter,

James,

John,

Philip,

Bartolomiu;

¹⁵ Matthew,

Thomas,

James, te tama Alpius,

Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

¹⁶ Judas, te tama James,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike naa maki
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesus ni ahemai i te mouna ma ana aposol notuu iloo i te kina e taahora ma telopo disaipola ana. E tammaki naa tama inaa matakaaina i Judea, Jerusalem, aa ma naa matakaaina ettuu itai pee ko Tyre ma Saidon nikkutuake i te kina naa.

¹⁸ Naa tama naa ni oo ake no hakannoo kiaa Ia aa ki uiia naa maki laatou. Naa tama e tauria naa tippua hakallikara hoki ni oo ake, naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ¹⁹ Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni mee ma kippaa naa rima laatou i te haitino Jesus, i teelaa ni mahi raa e ssura mai iaa Ia, teelaa e mee ai laatou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha
(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake,

“Kootou naa tama e nnoho hakaaroha, kootou ki hakafiaffia;
 te Nohorana TeAtua raa se kina kootou!

²¹ Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;
 kootou ma ki oti ku pposu!

Kootou naa tama e ttani i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;
 kootou ma ki oti ku kkata!

²² “Kootou ki fiaffia i te saaita te henua e lotoffaeo i kootou, e hakakkee kootou, e sasakiri i kootou, aa etaratara maa kootou nitama e hakallika, teenaa maa i kootou e ttaka ma te Tama te Henua! ✧ ²³ Naa tippuna naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipu naa ki naa pure TeAtua imua. Kootou iaa ki fiaffia i te saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu ka fiaffia, i naa tuuhana kootou e llasi raa e takkoto mai i te lani. ✧

²⁴ “Tevana iaa kootou naa tama e hai hekau i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i te ssao kootou ni nnoho hakaraaoi raa ku laka!

²⁵ Kootou naa tama e kkai ka pposu i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo; i kootou ma ki oti ku hiikkai!

Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou naa tama e kkata i te saaita nei;

kootou ma ki ttani hakaaroha!

²⁶ “Kootou naa tama teelaa e tarataraina te henua ma nitama e taukalleka raa, kootou ma ki haia hakallikaina iloo;

i te aa i naa tippuna naa tama naa ni taratara hoki peenaa i naa pure kaillesesi imua.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou
(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiaa nau: manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka ki naa tama e lotoffaaeo i kootou, ²⁸ taratara hakaraaoi ki naa tama e taratara hakallika i kootou; kootou taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e sosorina hakallika ki kootou. ²⁹ Ki mee too vasi kauae e paakia se tama, huri atu telaa kauae ki paakia hoki; ki mee too kkahu e matoru raa e toa se tama, tiiake te tama naa ki too hoki too kkahu vare. ³⁰ Hookii ni aa e noho ma koe ki naa tama e kainnoo atu, aa ki mee maa se tama ni too tana mee iaa koe, koe see mee ma ki hakahea atu too mee naa. ³¹ Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama.✧

³² “Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi i kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e sosorina peenaa!

³³ Ki mee maa kootou e sosorina taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa! ³⁴ Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama teelaa e illoa kootou ma ki oti koi kootou ku ahe no too naa mee kootou naa raa, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa!

³⁵ “Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii too mee ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki suia oo mee naa. Teenaa te tuuhana kootou raa ma ki lasi, aa kootou ma ki haia ma ni tamalliki TeAtua i Aruna. I te aa iaa Ia e haia hakaraaoi naa i naa tama e sosorina hakallika aa ma naa tama haisara. ³⁶ Kootou ki manava aroha i telaa tama, e mee koi ma ko te Tamana kootou raa e sura te manava aroha.

See hakatonutonu telaa tama
(Mt 7.1-5)

³⁷ “Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu TeAtua i kootou; kootou see taratara haaeo itelaa tama, ki see taratara haaeo hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara aaraa tama eppena ki kootou, ki see maanatu TeAtua hoki i naa haisara kootou. ³⁸ Hookii too mee ki telaa tama, teenaa TeAtua ma ki hookii atu too mee. Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e ssee raa ma ki hakatau atu ki takkoto i naa rima kootou. Te kooina kootou e hookii ki telaa tama raa, teenaa ko te kooina TeAtua ma ki hookii atu ki kootou.”

³⁹ Teenaa ki hakahea ake Jesus te parapol nei, “Te tama eppuni ana karamata raa se lavaa te hakattaki telaa tama eppuni hoki ana karamata, ilaaua ma kileiho hakapaa ki loto se rua.✧ ⁴⁰ See hai tama e akonakina e laka i aruna tana tisa, tevana iaa i te saaita naa akonaki naa ku hakaoti atu kiaa ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa.✧

⁴¹ “Koe e tokaria ai koe te kerekere e mmau i te karamata tootaina, aa koe iaa see anaana i te kunaaroto laakau e mmau i too tino karamata? ⁴² Peehea oo vanaake ki too taina, ‘Taina, kau kipisia te kerekere e mmau i too karamata,’ aa too tino iaa see kite i te kunaaroto laakau e mmau i too karamata? Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau i too tino karamata raa imua, teenaa ki kite koe hakaraaoi te pisia te kerekere e mmau i te karamata too taina.

✧ 6.31 Mt 7.12 ✧ 6.39 Mt 15.14 ✧ 6.40 Mt 10.24-25; Jn 13.16; 15.20

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai
(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Te laakau e somo taukareka raa see hua hakallika, e mee pee ko te laakau e somo hakallika raa see hua taukareka. ⁴⁴ Naa laakau hakkaatoa e ilotia i naa kaikai laatou e ppesi; naa hua ‘fig’ raa see hakia i naa laakau tuitui, aa naa hua ‘grape’ raa see hakia i naa tuna e ssomo i te vao. ⁴⁵ Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava. I te aa, naa taratara te tama e pesi raa, e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava. [☆]

Te takarua e hakatuu naa hare laaau
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ “Ai kootou e kannaa ai iaa nau peelaa, ‘TeAriki, TeAriki,’ aa kootou iaa see haia kootou aku vana e taratara atu? ⁴⁷ Nau ku hakaari atu i naa tiputipu te tama teelaa e au kiaa nau no hakannoo ka tautari ki aku taratara. ⁴⁸ Te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare, e kerii loo ki laro no hakatuu ana pou raa ki aruna te ppaa i laro. Saaita te ttai raa ni hakaffuta no llohi mai te matapeau raa, tana hare naa ni tuu makattau koi, i te hare naa ni hakatuu hakaraa oi. ⁴⁹ Te tama e hakannoo koi aa see tautari ki aku taratara raa, te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare raa i aruna te kerekere e parapara; saaita te ttai raa ni llohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa.”

7

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka
(Mt 8.5-13)

¹ Te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei ki naa tama raa, masike iloo Ia no hano ki Capernaum. ² Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa e noho i te kina naa. Te hakamau naa e mee tanapoe, ellee ai tana manava, e maki aa etaupiri koi ki mate. ³ Te saaita te hakamau naa nilono i naa vana Jesus e mee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. ⁴ Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus, “Koe e tau te au no haia te vana te hakamau nei e mee atu. ⁵ Te hakamau nei se tama e hiihai ki maatou naa Jew, aa te nei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou.”

⁶ Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. I tana saaita ni taupiri atu ki te hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu ana soa raa ki vanaake peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe see mee ma ki hakanaenae koe ma ki au iloo koe ki taku hare. Nau seetau te hakauru tetama peenaa pee kokoe kiloto taku hare, ⁷ iaa nau hoki seetau te hanatu takutino kiaa koe. Taratara mai koi, aa taku poe raa ku marooroo. ⁸ Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, ‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, ‘Tere mai!’ te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei!’ te heuna naa ma ki haia te tama naa.”

⁹ Jesus ni oho itana saaita nilono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, “Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei!”

¹⁰ Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa ni ahe no kkite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

¹¹ Kimuri koi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina e ttapa ma ko Nain. ¹² Itana saaita ni taupiri ki uru atu kiloto te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa essau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa. E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa. ¹³ Saaita TeAriki nikite iaai raa, tana manava nillee iloo iaai, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki te ffine, “Koe see tani.” ¹⁴ Araa sare atu iloo Ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa kittuki ai naa tama essau te tama e mate naa. Jesus ki mee ake, “Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!” ¹⁵ Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakahea atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

¹⁶ Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, “Te pure hakamaatua raa ku taka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kanohenua!”

¹⁷ Te lono i Jesus nei ni tere vaaroto Judea ma naa matakaaina e ttuu taupiri atu.

*Jesus laaua ma John te Baptis
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa, John ni aru te takarua i ana disaipol, ¹⁹ no heunatia ki oo ki TeAriki no vasiri ake peelaa, “Teena ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Aa ki mee sei, maatou ki ttari ki telaa tama?”

²⁰ Araa teenaa, oo atu iloo te takarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma te nei kokoe nei teelaa ni taratara ia ma ki oti ku au. Sei? Maatou ki ttari ki telaa tama.”

²¹ I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike te lopo tama e laavea te kau maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a Ia no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a Ia no kkite. ²² Teena ki huri atu Jesus no mee ake ki te takarua ni heunatia ake John, “Koorua ahe no taratara ake ki John inaa vana koorua nikkite aa naa vana koorua ni llono:

naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,
naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa te sassare,
naa tama e haia te leprosi i naa haitino laatou raa ku taukalleka,
naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,
naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora,
aa naa tama e nnoho hakaaroha raa ku llono i te Lono Taukareka TeAtua. ✧

²³ Naa tama see nnapa te tautari mai kiaa nau raa, laatou ki fiafia!”

²⁴ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu maa se tama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite maa se tama e matanaena, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri te matani? ²⁵ E aa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Sei hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa konaatama ennoho inaa hare naatuku! ²⁶ Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teena kote pure TeAtua? Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ²⁷ I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: ‘TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua au, ki hakatonotonu mai hakaoti too ara.’ ✧ ²⁸ Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana ia te tama see ilotia iloo ma se tama iloto te Nohorana TeAtua raa e noho hakamaatua i aruna John.”

²⁹ Te henua hakkaatoa, hakapaa ma naatama e aoao naa takis, nillono inaa taratara nei; teenaa kolaatou naa nitautari ki naa taratara TeAtua e mee ake. Naatama naa nitoo te hakaukau tapu raa i John. ³⁰ Naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fiffai kite ara TeAtua ni hiihai maa laatou ki tautari; naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakaukau tapu ina John.*

³¹ Jesus kuttao atu hoki, “Nau kitaratara maa naatama ennoho ite maarama ite ssao nei e tiputtipu peehea? ³² Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peela,

‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!
Maatou ni huahua hakaaroa atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

³³ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou nitaratara peela, ‘Tetama naa etauria tetipua!’ ³⁴ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peela, ‘Kootou ttoka atu ite tama nei! Teenei setama e kaikai vware aa e unuunu vware; teenei setama e vaisoa ma naatama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ ³⁵ Tevana iaa naatama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peela maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Jesus i te hare Simon te Faarisi

³⁶ Te Faarisi tokotasi ni aru ki Jesus ki hanake nokkai laua itana hare, teenaa Jesus ni hanatu ki tana hare raa no noho ki kai. ³⁷ Ite saaita naa raa, teela se ffine hai huri raa enoho ite matakaaina naa. Itana saaita nilono maa Jesus ekai ite hare te Faarisi raa, hanake iloo kite hare naa ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha. ³⁸ Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri Jesus, ite kina ana vae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna naa tapuvae Jesus, ka hakapakupaku ki ana lauru. Araa suru atu iloo no vaisisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa.* ³⁹ Saaita te Faarisi raa ni kite ite vana te ffine naa e hai raa, a ia ni taumaruu peela, “Ki mee maa teenei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa teenei se ffine peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa teenei se ffine haisara!”

⁴⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Simon, nau e mee taku taratara kikauatu kiaa koe.”

Simon ki hakahe ake, “Taratara mai, taku tisa nei.”

⁴¹ Jesus kukaamata peela, “Teela se takarua taanata nitoo mane ite hakamau tokotasi, te tanata tokotasi e too ana sehua e rima, aa telaa tanata e too ana huitaarau e rima. ⁴² Araa nei tetakarua naa ni see hai mane ki sua laua naa mane te hakamau naa. Te hakamauna ni aroha ilaaua, teenaa mee ake iloo kilaaua ki see sua ana mane. Aa teenaa, ko ai tetama ite takarua naa ma killee iloo tana manava ite hakamau naa?”

⁴³ Simon ki mee ake, “Nau maanatu ma ko te tama ni too ana mane e tammaki.”

Jesus ki mee ake, “Simon, too maanatu naa e tonu.” ⁴⁴ Teenaa hakatahuri iloo Jesus kite ffine raa ka mee ake peela ki Simon, “Koe e kite ite ffine nei? Nau ni uru mai kiloto too hare nei, aa koe ni see hai vai nikaumi ki huihui aku vae. A ia iaa ni huihuia a ia aku vae ki ana reimata, ara hakapakupaku iloo ki ana lauru.

⁴⁵ Itaku saaita ni au raa, koe ni see pure pure mai ka vaisoni taaua, aa te ffine nei iaa ni kaamata iloo te vaisisoni peenaa i aku tapuvae itaku saaita ni uru mai kiloto too hare nei. ⁴⁶ Taku pisouru ni see mumuru a koe kite ssunu, aa aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei kite kaakaa manoni. ⁴⁷ Nau ku vanaatu kiaa koe, te llee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake peela maa ana haisara e tammaki naa ku oti te uiia hakkaatoa TeAtua. Tetama teela sei ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai te tama naa iaa nau ma ki see lasi.”

⁴⁸ Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, “Oo haisara e uiia a nau.”

* 7.30 Mt 21.32; Lk 3.12 * 7.38 Mt 26.7; Mk 14.3; Jn 12.3

⁴⁹ Naa tama e nnoho i te kina naa ku kaamata te taumaruu iaa ia, “Teenei se tama peehea nei e mee maa ia e uii naa haisara?”

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki te ffine, “Koe nei ku sao i aa koe e lotu iaa nau; aa tere ma te laaoi TeAtua.”

8

Naa haahine e ttaka ma Jesus

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano no hakaeta te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina. Tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laatou. ² E mee hoki naa haahine ni mmaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa ni haia Jesus no taukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary (te ffine ni taapaa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu iaa ia; ³ Joana, te aavana Kusa, te tama e roorosi naa mee te tuku Herod; Susana; aa ma telopo haahine hoki teelaa ni hookii naa tino mee laatou ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol.✧

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua ‘wit’

(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ E tammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kktutu ake ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

⁵ “Teelaa setanata ni hano no pesipesi ana hua wit. Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena ka takatakamia, kallee ake naa manu raa no kaaina. ⁶ Araa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa ni kaamata te ssomo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa e pakupaku. ⁷ Araa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia ka mmate. ⁸ Araa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka; naa ‘wit’ naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou, te ‘wit’ tokotasi e tau tana lau i naa hua.”

Itana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto te parapol

(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laatou maa te parapol raa e mee maa e aa. ¹⁰ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana TeAtua raa, teenei ekauatu nau ki kootou, aa ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.

‘Niaaina maa laatou e ttoka, laatou ma ki see kkite, niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see massaro.’✧

Te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua ‘wit’

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ “Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa ko naa taratara TeAtua. ¹² Naa hua ni maaoha vaaruna te saarena raa, teenaa ko naa tama e llono inaa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia aia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou, ki puuia naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria laatou TeAtua no ora.

¹³ “Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiafia i te llono ana laatou inaa taratara TeAtua, araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita laatou ni usuusuhiaria raa, naa taratara naa ni tiiake koi laatou.

14 “Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititairaa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa mannatu see ttonu laatou, naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taुकalleka e ssura i naa ora laatou.

15 “Naa hua ni maaoha kite pela e taुकareka raa iaa, teenaa ko naa tama ni llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura te tiputtipu e taुकareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu e ura

(Mk 4.21-25)

16 “See hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete, seai maa e hakatuu ki laro te ssoa. Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee ki kkite aaraa tama i naa uru ake laatou ki loto te hare.✠

17 “Naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.✠

18 “Teenaa kootou ku mmata ki hakannoo hakaraaoi iloo kootou; te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa te tama seai ana mee ni kauake TeAtua raa iaa, naa mee iloo ni maanatu ia maa ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia.”✠

Naa taaina aa ma te tinna Jesus

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake ma ki mmata laatou i Jesus, ara nei laatou ni see ssao atu kiaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama. 20 Teenaa ki mee ake te tama tokotasi peelaa ki Jesus, “Too tinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata laatou iaa koe.”

21 Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku tinna ma aku taaina raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua.”

Jesus e tiinai te matani

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 I te aso tokotasi raa, Jesus ni vanaaake peelaa ki ana disaipol, “Taatou kitere ki telaa vasi te namo nei.” Teenaa kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere.

23 I te saaita laatou ko i tere raa, Jesus ni hakatipe no moe. Teenaa ki ttiri iloo laatou te matani elasi. Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laatou ki appuru.

24 Naa disaipol naa ni ffano i Jesus no mee ake, “Te Ariki, Te Ariki! Taatou ka malle mo!”

Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku no marino kkii iloo te moana. 25 Teenaa ki mee ake Ia ki ana disaipol, “Kootou e lotu peehea?”

Naa tama naa ni oho iloo kataratara soko laatou, “Te nei setama peehea, ma te matani ma naa peau raa ki tuku ki ana vana?”

Te tanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taुकareka

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Jesus ma ana disaipol raa ni tere no tae iloo ki te matakaaina Gerasa, i telaa vasi te namo Galilee. 27 Te saaita Jesus ni sepu iho no hano ki uta raa, e mee te tanata i te matakaaina naa, e tauria naa tippua, ni hanake no ttiri iaa Ia. Te tanata nei ku rooroa iloo i ana sasare hua katakavao; aia emoemoe peenaa inaa kava.

28 I tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni kappisi ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tanitani varo atu peelaa, “Jesus, te Tama TeAtua i-Aruna! Se aa koe e mee iaa nau?”

✠ 8.16 Mt 5.15; Lk 11.33 ✠ 8.17 Mt 10.26; Lk 12.2 ✠ 8.18 Mt 25.29; Lk 19.26

Koe see au no mee pakavaina nau!”²⁹ Aia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.

Te tanata naa ni tauria te tipua hakallika itelopo saaita, aa niaaina maa ia ni saisaitia peenaa ana rima ma ana vae ki naa seni raa, naa seni naa e mossia koi a ia no tere kina a ia te tipua naa ki loto mouku.

³⁰ Jesus ki vasiri ake, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’,” ite aa iaa ia e tauria te lopo tippua.³¹ Naa tippua naa ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou ki te rua e hotu iloo kilaro ka poouri tanutanu.

³² Teelaa ni poi e tammaki ettuu kakkai ite vasi te mouna. Naa tippua raa ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau inaa poi, teenaa ki tiiake ai laatou ka oo.³³ Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau inaa poi, teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa ki te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no mallemo.

³⁴ Naataanata e roorosi naa poinaa nikkite ite vana nimee nei, teenaa ki ffuro laatou no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa ma naa tama e noho inaa tautaha te matakaaina naa.³⁵ Te henua ni oo ake no mee ki mmata laatou ite vana e hakasura naa. Te saaita laatou ni ttae ki Jesus raa, laatou ni kkite i te tanata teelaa ni tauria naa tippua raa e noho ma Jesus. Te tanata raa kutara tana maro aa ku atamai hoki. Naatama naa ni mattaku hakkaatoa.³⁶ Naatama nikkite ite vana nimee naa ni taratara ake ite ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka.³⁷ Naatama i te matakaaina naa ni ffuri no vanaake iloo ki Jesus ki hakataha i laatou, i laatou ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus ki loto te poti raa no hano.³⁸ Te tanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake no vanaake ki Jesus ki oo laaua.

Araa nei a ia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peelaa kiaa ia,³⁹ “Tere ki too hare no taratara i too vana ni haia Te Atua.”

Teenaa hano iloo te tanata naa no sare taratara vaaroto te matakaaina naa i tana vana ni haia Jesus.

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo

(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ite saaita Jesus ni ahe hoki ki Galilee raa, naatama i te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, i laatou hakkaatoa ni ttari atu kiaa Ia.⁴¹ Teenaa sura atu iloo te tanata ettapa ma ko Jairus; a ia naa se hakamau te hare lotu ite kina naa. Te tanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake ki tana hare,⁴² itana tamariki ffine koi tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.

Ite saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kiaa Ia.⁴³ Iloto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tanattoo peenaa, te nei kulava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa ki naa tokta, te vana iaa ni see haitama nilavaa te haia a ia no taukareka.⁴⁴ Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia tettapa te maro Jesus, teenaa tanattoo ni motu hua lokoi i te saaita naa.⁴⁵ Jesus ki vasiri, “Teelaa ko ai te tama e kkapamai kiaa nau?”

Naatama raa ni see illoa hakkaatoa, teenaa ki mee ake Peter, “Te Ariki, te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi.”

⁴⁶ Te vana iaa Jesus nimee ake peelaa, “Teelaa setama raa e kkapamai kiaa nau. Nau e iloa ite elaa ni mahi raa e maffana iaa nau.”⁴⁷ Saaita te ffine naa ni iloa maa ia ku ilotia raa, a ia ni porepore i tana matakau. Teenaa hanatu iloo ia no pesi kilaro imua inaa vae Jesus. Araa taratara ake iloo ki Jesus, imua naatama naa hakkaatoa, i tana vana nikkapa ai kiaa ia, aa iaa ia ni taukareka lokoi ite saaita naa.⁴⁸ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, ko nei ku taukareka ia a koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

⁴⁹ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au.”

⁵⁰ Araa nei Jesus ni lono i naa taratara ake te tama naa ki Jairus, teenaa ki mee ake Ia peelaa ki Jairus, “Koe see mataku; taahi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka.”

⁵¹ Ite saaita laatou nittaeatu kite hare raa, Jesus nitoakoi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou kiloto te hare. Naa tama raa iaa ni haia a Ia kittuu ihaho. ⁵² Naatama ite kina naa kummate hakaoti tettani i te tamariki ffine naa. Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!”

⁵³ Naa tama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa ia, i laatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. ⁵⁴ Jesus ki taahi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, “Taku tama, masike ki aruna!” ⁵⁵ Te tamariki naa ni ora hoki no masike ki aruna i te saaita naa lokoi. Teenaa vanaake iloo Jesus ki naa tama naa ki kauake ni kaikai maa te tamariki raa ki kai. ⁵⁶ Naa maatua te tamariki raa ni llee naa mouri laaua, tevana iaa Jesus ni mee ake ki laaua ki see taratara ki se tama i tana vana e mee nei.

9

Jesus e heuna tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki oo (Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teenaa uii atu iloo naa mahi TeAtua ki laatou, kilavaa laatou te hanahana naa tippua aa kilavaa laatou hoki te uii naa maki. ² Teenaa heunatia iloo Ia naa tama naa ki oo no hakaeta i naa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama e mmaki. ³ A Ia ni taratara ake peelaa ki laatou, “Te saaita kootou e oo raa, kootou sei naa mee kootou e ppiki maa ni tokotoko, ni paeke haohao hekau, ni kaikai, ni mane, aa ma ni ssoa naa kkahu kootou.” ⁴ Naa hare kootou e toa ki nnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa kitae kite ssao kootou e massike ite matakaaina naa ki oo. ⁵ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura naa e sara.”

⁶ Naa disaipol raa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaatoa no hakaeta te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama e mmaki i naa kina naa.

Herod see iloa i Jesus (Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

⁷ Te saaita Herod, tetuku Galilee, ni lono inaa vana e ssura nei raa, a ia ni vvere hakaoti, i aaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. ⁸ E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imua raa ku oti te ora hoki. ⁹ Teenaa kitaratara Herod peelaa, “Nau ni vanaake ki naa tama raa kituutia te ua John, aa te nei ko ai elono nau e mee naa vana nei?” Teenaa mee iloo ia ki kite ia i Jesus.

Jesus e haanai te kuturana tama e tammaki (Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Te saaita naa aposol raa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake ki Jesus i naa vana laatou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo laatou soko laatou kite matakaaina e ttapa ma ko Bethsaida. ¹¹ Te saaita naa tama ite kina naa ni lono raa, oo atu iloo laatou vaamuri Jesus. Jesus ni hiahia i laatou ni oo ake, teenaa

hakaea ake iloo Ia naa taratara i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.

¹² Te saaita te laa raa ni taupiri ki suru, te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ni oo ake no vanaake peelaa ki Jesus, “Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa no ssee ni kaikai maa laatou aa ma nikina maa laatou kimmoe, i te kina nei see nohoria.”

¹³ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai.”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Maatou e nnoho koi ma naa haraoa e rima ma naa ika e lua. Koe e hiihai maa maatou ki oo no taavi ni kaikai ki haanai te kuturana tama nei hakkaatoa?” ¹⁴ (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa e llava naa simata e rima.)

Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanohoria naa tama naa ki nnoho tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi.”

¹⁵ Saaita naa disaipol raa ni oti te hakannoho naa tama raa, ¹⁶ Jesus ni too naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa, teenaa ttokai iloo Ia kitelani no taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama.

¹⁷ Naa tama raa nikkai hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai nittoe raa ni haaoa naa disaipol raa ki loto naa kete e sinahuru maa rua.

*Peter e pesi tana taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)*

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus ni noho ka taku soko Ia raa, ana disaipol raa ni oo ake kiaa Ia. Teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

¹⁹ Naa disaipol raa ki mee ake, “E mee aaraa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah; aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki.”✧

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Ai kootou e taratara maa nau ko ai?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Koe naa ko te Mesaea TeAtua”✧

*Jesus ku taratara i tana mate
(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)*

²¹ Teenaa ki ppui ake Jesus ki see taratara ake laatou ki se tama. ²² A Ia ni taratara ake hoki peelaa kilaatou, “Te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeaina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. A Ia ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki hakamasikeria no ora i tettoru naa aso.”

²³ Teenaa ki mee ake Ia peelaa kilaatou hakkaatoa, “Ki mee ni tama e fiffai maa laatou ki oomai no tautari kiaa nau, naa tama naa kitiiake naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa i te kau aso hakkaatoa, aa laatou ku tautari kiaa nau.”✧ ²⁴ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi te ora maaoni.”✧ ²⁵ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee hakkaatoa i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa se taaohi te ora maaoni? Seai iloo! ²⁶ Ki mee maa te henua e nnapa iaa nau ma aku taratara, te Tama te Henua raa ma ki napa i laatou i tana saaita ma ki au iloto ana mahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol e ttapu. ²⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei ma ki see vave mmate, teenaa laatou ma ki ttae ake no kkite i te Nohorana TeAtua.”

*Te haitino Jesus ku too tana maasina
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)*

²⁸ Kullaka naa aso e varu i tana saaita ni kauake naa taratara nei raa, Jesus ni toa a Ia Peter, John, aa ko James, ka oo laatou ki aruna te tamaa mouna raa no taku

✧ 9.19 Mt 14.1,2; Mk 6.14,15; Lk 9.7,8 ✧ 9.20 Jn 6.68,69 ✧ 9.23 Mt 10.38; Lk 14.27 ✧ 9.24 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

ki TeAtua. ✧ 29 I tana saaita ni taku raa, tana taurae ni huri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. 30-31 Teenaa te takarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina telani no hai taratara ma Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, ki ttino te hakataakoto TeAtua.

32 Peter ma ana soa raa ni mmoe mannuu, teenaa i te saaita laatou ni maffuru raa, laatou ni kkite te maasina Jesus ma te takarua taanata teelaa e ttuu maa Ia. 33 Te saaita te takarua taanata raa ni mee ki hakattaha i Jesus raa, Peter ni mee ake peelaa ki Jesus, “E taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” (Teenei se taratara vvare koi aana ni pesi, i aa ia ni see iloa maa ia e taratara i te aa.)

34 Te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa raa ni irihia ake no too tana maru i aruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku i te saaita naa tama naa ni uuhia te uruaoa naa. 35 Teenaa ki taratara mai te reo raa iloto te uruaoa, “Teenei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!” ✧

36 Saaita tereoa raa ni oti te taratara raa, teelaa ko Jesus soko Ia raa kutuu mai. Naa disaipol naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama i te saaita naa i te mee laatou ni kkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

37 Itelaa aso raa, Jesus ma te takatoru disaipol naa ni ahemai kilaro te mouna naa, teenaa te kuturana tama etammakiraa ni ooake no ttiri i Jesus. 38 Te tanata tokotasi iloto te kuturana naa ni tanitani varo ake peelaa, “Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, teenei ko taku tamariki koi tokotasi! 39 Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa ekappisi ana varo no moe kappore, teenaa naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainattaa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. 40 Nau ni hai peenaa ki oo disaipol raa ki hanaa te tipua nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

41 Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, “Kootou ni tama e aa e sosorina hakallika ka see lotu tonu! E aa? Teenei se ssao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?” Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tanata, “Toomai too tamariki tanata naa.”

42 Te saaita te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua e tau i te tamariki naa ni peesia a ia te tamariki naa ki te kerekere ka moe te tamariki naa kappore. Jesus ni varo atu ki te tipua hakallika naa, teenaa taukareka iloo te tamariki tanata naa. Kioti raa hakahehea atu iloo Ia te tamariki tanata raa ki tana tamana. 43 Naa tama naa hakkaatoa ni oho i naa haimahi TeAtua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaita naa tama raa koi tarataraina laatou naavana hakkaatoa Jesus ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, 44 “Kootou hakamaarona i taku taratara e mee ki kauatu nei! Ttama te Henua raa ma ki hookina ki naa rima naa tama te maarama nei.” 45 Tevana iaa naa disaipol raa ni see illoa maa Jesus e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Se tama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

46 Naa disaipol raa ni hakatauttau sokolaatou maa ko ai te hakamau ilaatou. ✧ 47 Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa saaua iloo a Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria i tana vasi. 48 Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Te tama

e tautari ki akuti putipu aa e hiihai kite tamariki peenei raa, tetama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa tetama e hiihai kiaa nau raa, tetama naa e hiihai hoki kite tama ni heuna ma ki au nau. Te tama teelaa see ilotia maa se tama iloto kootou raa, teenaa ko te hakamau i kootou.”✠

Te tama see taukaa ma kootou raa, teenaa se tama kootou
(Mk 9.38-40)

⁴⁹ John ki mee ake, “Te Ariki, maatou ni kkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari kiaa koe.”

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, “Kootou see puuia kootou te tama naa, i te aa te tama see taukaa maa kootou raa, teenaa se tama kootou.”

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fiffai ki Jesus

⁵¹ I te saaita Jesus ku taupiri ki toa kite lani raa, a Ia ni mee hakaoti tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. ⁵² A Ia ni heuna anatama ki oo imua kite matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina ki noho. ⁵³ Araa nei naa tama i te matakaaina naa ni see fiffai maa Ia e hanake, teenaa ilaatou ni illoa maa Jesus e hano are ki Jerusalem. ⁵⁴ Saaita James lauaa ma John ni llono i te taratara nei raa, lauaa ni ffuri no mee ake ki Jesus, “Te Ariki, koe e hiihai ma ki kannaatia maatou te ahi te lani raa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?”✠

⁵⁵ Teenaa ki hakatahuri atu Jesus no nutua lauaa. ⁵⁶ Araa oo iloo laatou ki telaa matakaaina.

Naa tama e vana maa laatou e fiffai ki tautari i Jesus
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ I te saaita laatou koi sassare ka oo raa, te tanata tokotasi ni vanaake peelaa ki Jesus, “Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano.”

⁵⁸ Jesus ki mee ake, “Naa manu vao raa e mee naa rua laatou, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou, te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki moe no hakamarooroo.”

⁵⁹ A Ia ki mee ake ki telaa tama, “Tautari mai kiaa nau.”

Araa nei te tanata naa ku mee ake, “Te Ariki, ttari ki ahe nau no tanu taku tamana.”

⁶⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki ttanu naa tama laatou e mmate. Tere no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua.”

⁶¹ Telaa tama iaa e mee ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, nau ma ki tautari atu kiaa koe, tevana iaa koe ku ttari ki ahe nau imua no purepure ki taku haanauna.”✠

⁶² Jesus ki mee ake, “Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, ara nei ku mamaanatu tammaki ma ki tiiake tanapaena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana TeAtua.”

10

Jesus e heuna te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo

¹ Kimuri raa Te Ariki ni hiri hoki te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo imua ki naa matakaaina hakkaatoa teelaa ma ki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tama naa ni oo tiki takarua. ² A Ia ni vanaake peelaa kilaatou, “Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppehi hakkaatoa, tevana iaa naa tama ki vasi raa e moosi koi. Kootou taku ki Te Ariki, te tama e mee ana verena naa, ki heuna ni tama hoki ki oo no vasi.”✠ ³ Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama.”✠ ⁴ Kootou see ppiki ni paos e haohao mane, aa ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma ni taka. Ki mee ni tama e ttiri i kootou i te ara, kootou see ttuu no tarataraina kootou naa tama naa.”✠ ⁵ Naa saaita hakkaatoa kootou e uru atu ki loto se hare, kootou

✠ 9.48 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ✠ 9.54 2 Kgs 1.9-16 ✠ 9.61 1 Kgs 19.20 ✠ 10.2 Mt 9.37,38 ✠ 10.3 Mt 10.16 ✠ 10.4 Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5

ki mee ake peelaa, ‘Te laaoi TeAtua ki takoto i te hare nei,’⁶ Ki mee maa teelaa se tama e manava laaoi e taka i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto ma te tama naa; aa ki mee seai, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou.⁷ Kootou see vaissare huri inaa hare; kootou nnoho koi i te hare tokotasi. Kootou kikkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou.*

⁸ “Ki mee ni tama se matakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou kikkai ni aa laatou e kauatu,⁹ aa ku haia kootou naa tama e mmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, ‘Te Nohorana TeAtua ku saaita atu ki kootou.’¹⁰ Aa ki mee kootou e oo atu ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mateara te matakaaina naa ka taratara peelaa,*¹¹ ‘Naa kerekere te matakaaina nei, teelaa e mmau i naa vae maatou, e tatahia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa e sara! Kootou iaa ki illoa i te mee nei: Te Nohorana TeAtua raa ku saaita atu ki kootou!’*¹² Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa!*

Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Mt 11.20-24)

¹³ “Kootou naa tama inaa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo ellasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Kimee maa naa mahi TeAtua ni hakassura inaa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama inaa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou.*¹⁴ I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe iaa i kootou.¹⁵ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saaua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!”*

¹⁶ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Te tama e hakannoo ki kootou raa, e hakannoo kiaa nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiaa nau; aa te tama see hiihai kiaa nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau.”*

Te tino hitu maa te takarua taanata raa ku ahe ake ki Jesus

¹⁷ Te saaita te tino hitu maa te takarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiafia ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, naa tippua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou i naa varo ake maatou too inoa!”

¹⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e kite inaa leiho mai Satan i te lani, e mee pee ko naa kkemo te uila.¹⁹ Hakannoo mai! Nau ku oti te uiiatu naa mahi TeAtua ki kootou, ki lavaa kootou te takataka vaaruna naa kata ma naa huitaarau, aa ki tinaia naa mahi Satan. Kootou ma ki see lavaa te mmere i naa mee peenaa.*²⁰ Tevana iaa kootou ki see fiafia maa i naa tippua raa e hakannoo ki kootou; kootou ki fiafia are i naa inoa kootou e sissia no takkoto i te lani.”

Jesus e taku ki te Tamana
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ I te saaita naa, te hiahia TeAitu Tapu raa ni takoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, “Tamana, Te Ariki te lani ma te kerekere nei! Nau e hiahia i aa koe ku oti te hakaari ake ki naa tamavare i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kau vana. E maaoni, taku Tamana, i te nei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

* **10.7** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 * **10.10** Acts 13.51 * **10.11** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 * **10.12** Gen 19.24-28; Mt 11.24; 10.15 * **10.13** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 * **10.15** Is 14.13-15 * **10.16** Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20 * **10.19** Ps 91.13

22 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana nikaumai naa mee hakkaatoa. See haitama e iloa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See haitama e iloa maaoni maa taku Tamana raa setama peehea, teenei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua. Aa naa tama hoki e illoa i TeAtua raa, teena ko aku tama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.”☆

23 Te saaita ana disaipol raa ninnoho sokolaatou raa, Jesus ni huri atu no taratara ake peela kilaatou, “Kootou ki fiafia i kootou kukkite inaa mee nei. 24 Nau e vanaatu ki kootou: Etammaki naa pure TeAtua ma naa tuku ni fiffai maa laatou kikkite inaa mee kootou ekkite nei, tevanaiaa naa tama naa ni see lavaa. Naa tama naa ni fiffai maa laatou killono inaa mee kootou ellono nei, tevanaiaa laatou ni see lavaa.”

Te parapol i naa sosorina taukareka te tama haka Samaria

25 Ite aso tokotasi raa, tetisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria aia te atamai Jesus. Aia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?”☆

26 Jesus ki hakahe ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa e aa? Koe e hakataakoto peehea naa taratara naa?”

27 Te tanata raa ki mee ake, “‘Koe ki manava laaoi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa, aa ki too hakataakoto hakkaatoa’; aa ‘Koe ki manava laaoi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko i-oo manava laaoi iaa koe soko kko.’”☆

28 Jesus ku ttao atu, “Koe e tonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe ku ora.”☆

29 Tetisa naa nihiihai maa Jesus kikite maa ia setama e iloa inaa Loo, teena ki vasiri ake aia peela, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”

30 Jesus ki hakahe ake, “Teelaa setanata e masike i Jerusalem no hano ki Jericho. I loto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa no taia ka huina ana hekau. Teena te tanata naa ni tiiake naa tama naa ka moe somo sara iloto te ara.

31 “Teelaa se maatua te hare lotu raa ni sare ake hoki i te ara naa. Itana saaita ni kite i te tanata e moe ka somo sara raa, aia ni hakahiti ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.

32 “Peelaa hoki, teelaa setama e heheuna i te Hare Tapu TeAtua ni sare ake hoki i te ara naa. Aia ni sare ake no mmata inaa moe te tanata naa, araa hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.

33 “Araa teena, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa hoki. Itana saaita ni kite inaa moe mai te tanata raa iloto te ara raa, aia ni aroha iloo.☆ 34 Teena hanatu iloo ia no huihui naa kina te tama naa emmereraa kite wain ka aamosi kite ssunu, araa saisai iloo ki naa tapaa maro. Ki otiraa saaua iloo ia te tama raa no hakanoho i aruna tana donki no hakattaki kite hare moemoe tokotasi. Teena noho iloo ia no mmata ake kite tama naa.☆ 35 Ite ssoa te aso raa, te tanata haka Samaria raa ni too ana siliva elua no kauake iloo kite tama e roorosi te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peela kia ia, ‘Mmata ake kite tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma kisua a nau too kooina ni pesi i te tama nei.’”

36 Jesus ni hakaoti atu tana taratara raa peela kite tama naa, “Ko ai te tama i te takatoru nei e mee ma se tama e noho i te vasi te tanata ni taia nei?”

37 Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.”

Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peena.”

Mary laaua ma Martha

38 Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni taa kite matakaaina e noho ai te ffine e ttapa ma ko Martha. Teena Jesus ni toa

☆ 10.22 Jn 3.35; 10.15 ☆ 10.25 Mt 22.35-40; Mk 12.28-34 ☆ 10.27 Deut 6.5; Lev 19.18 ☆ 10.28 Lev 18.5

☆ 10.33 2 Chr 28.15 ☆ 10.34 2 Chr 28.15

te ffine naa ki tana hare. ³⁹ Martha e mee tana taina e ttapa ma ko Mary, aa Mary ni hano no noho iloo imua TeAriki no hakannoo ki ana taratara.✧ ⁴⁰ Naa manava Martha iaa ni hakallika iloo i aa ia e tuu ka ppena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe e maanatu maa te vana taku taina e mee nei e taukareka? Nau koraa kutiiake iloo ia kippena nau naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”

⁴¹ Teenaa ki huri atu TeAriki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha! Koe e mamaanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana. ⁴² Teelaa se mee koi tokotasi koe ki ssee. Mary nei ni ssee ki te mee maoni, aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa iaa ia.”

11

Jesus e akonaki ana disaipol ki taku (Mt 6.9-13; 7.7-11)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho i te kina tokotasi ka taku. I tana saaita ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa Ia, “TeAriki, aakona maatou ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol.”

² Jesus ki mee ake, “Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei, ‘Tamana maatou i te lani: Too inoa e tapu raa ki hakanauria; kau no noho maa se tuku i maatou.

³ Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.

⁴ Hanaa naa haisara maatou ni ppena, e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa e ppenaa ki maatou.

See tiiake maatou ki lavaa te usuhia naa vana e hakallika.’ ”

⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake peelaa kilaatou, “Ki mee setama i kootou e hano kite hare tana soa raa i te tuaapoo no vanaake peelaa, ‘Naasoa, kaumai ni haraoa e toru, ki oti nau ku sui atu. ⁶ Taku soa tokotasi e tae ake koi i te saaita nei ki nnoho maaua i taku hare, aa nau ku see hai kaikai ki kauake!’ ⁷ Aa ki mee maa too soa naa e mee atu peelaa i tana hare, ‘Koe see au no haarona nau! Taku tootoka nei ku oti te ppui, aa aku tamalliki nei e mmoe ma nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu ni kaikai maau.’

⁸ “Nau e mee atu ki kootou. Niaaina maa koorua naa setakarua e vaisoa hakaraaoi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa te kauatu ni kaikai maau. Iaa ki mee maa koe e tuu koi ka kainnoo atu peena raa, te tama iloto te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee hakkaatoa e ssee.

⁹ “Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; ssee, aa koe ma kilave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma kilave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka.

¹¹ “Eaa? Koe ma kilavaa te kauake sekata ki tootamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake seika? ¹² Eaa? Koe ma kilavaa te kauake se hui taarau, ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se hua? ¹³ Ki mee maa kootou, naa tamana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii Te Aitu Tapu ki naa tama e kainnoo ake?”

Jesus laaua ma Belsebul (Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

¹⁴ Jesus ni hanaa Ia te tipua i te tama see lavaa te taratara. I te saaita te tipua naa ni hanaa raa, te tanata naa nitaratara hoki, teenaa ki oho naa tama i te kina naa.

15 Tevana iaa e mee naa tama e taratara peela, “Te tama naa e too ana mahi i Belsebul, te tipua hakamaatua naa tippua hakkaatoa, teenaa elavaa ai aia te hanahana naa tippua.” ✧

16 Aaraa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa naa tama naa ni mee ake kiaa Ia ki hakasura ni mahi TeAtua ki illoa laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua. ✧ 17 Tevana iaa Jesus ni illoa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake illoa peela kilaatou, “Te henua ennoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto rooroa; te haanauna see ennoho no meeme hakapaa raa ma ki oti kumaseu. 18 Aa kimee maa tenohorana Satan raa e ennoho vaevae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea? Kootou e hai maa te nei ni mahi ekaumi Belsebul ki hanahana naa tippua.

19 Ki mee maa te nei ni mahi maaoni Belsebul etaka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa ma ki hakaariatu maa naa taratara kootou naa essara! 20 Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peela maa te Nohorana TeAtua raa kunaa tae mai are ki kootou.

21 “Te saaita tetama e haimahi raa etuu ma ana hana ka roorosi i tana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takkoto taukalleka. 22 Aa kimee setama e haimahi are i aa ia e hanatu no hetaa laaua ka taia te tama naa raa, te tama e haimahi ilaaua naa ma ki toa aia naa hana hakkaatoa telaa tama no vaaea aia naa hekau te tama naa e kailaaraotia aia.

23 “Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri. ✧

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama

(Mt 12.43-45)

24 “Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peela, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ 25 Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. 26 A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no ennoho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua.”

Te hiahia maaoni

27 Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto te kuturana raa ku kannake, “Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana iaa koe!”

28 Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tama are ki fiafia raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!”

Te henua e fiffai ki kkite ni mahi TeAtua

(Mt 12.38-42)

29 Te saaita te henua ni kkutu ake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu no taratara ake peela, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou esse ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana ekkite, te laa ko te mirakol koi TeAtua ni mee i Jona. ✧ 30 Jona, te pure TeAtua imuaraa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama i Niniveh, aa te nei Ttama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama te ssao nei. ✧

31 “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haao ki naa tama ennoho ite maarama ite ssao nei, teenaa iaa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa no hakannoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau kutaratara atu ki kootou: e mee tetama ennoho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei. ✧

✧ 11.15 Mt 9.34; 10.25 ✧ 11.16 Mt 12.38; 16.1; Mk 8.11 ✧ 11.23 Mk 9.40 ✧ 11.29 Mt 16.4; Mk 8.12 ✧ 11.30 Jon 3.4 ✧ 11.31 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12

³² “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haaeo ki naatama ennoho itessao nei, teenaa ilaatou niffuri no tiiake naa haisara laatou itesaaita laatou nillono inaa hakaea ake Jona inaa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei. ☆

Te parapol i te lamu

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ “See hai tama e hakaura tana lamu no hakalluu ki laro se kamete. Te tama naa e hakatuu are te lamu raa ki aruna se aruna, ki kkite naa tama raa i naa uru mai laatou kiloto te hare. ☆

³⁴ “Naa karamata kootou e mee ma nilamu naa haitino kootou. Ki mee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa ki mee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki pouuri. ³⁵ Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto inaa haitino kootou naa, ko te pouuri raa koi. ³⁶ Ki mee maa naa haitino kootou e mallama, see hai kina e pouuri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaatoa, e mee pee ko naa too te maasina te lamu e ura raa i kootou.”

Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi ki tana hare kikkai laaua, teenaa hanatu iloo Ia kite hare te tama naa no noho kikai.

³⁸ Te Faarisi raa ni teki iloo itana saaita ni kite maa Jesus ni see huihui ana rima imua iaa ia ku mee ki kai. ³⁹ Teenaa ki mee ake Te Ariki kiaa ia, “Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou ni tama e sosorina hakallika ka kailallao. ⁴⁰ Naa vvare! Kootou see illoa maa TeAtua ni penapena i taha naa mee ma iloto hoki? ⁴¹ Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa ki naa tama e ennoho hakaaroa, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.

⁴² “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou maraa e vvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa ‘mint’, naa ‘rue’, aa ma aaraa laakau marasini hoki i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa see manava laaoi i TeAtua ka tiiake kootou te tiputipu e tonu TeAtua. Te nei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki TeAtua. ☆

⁴³ “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou ki noho inaa nohonoho hakamaatua raa iloo iloto naa hare lotu, aa kootou hoki e fiffai maa te henua ki meeme maa kootou ni tama hakamaatua, inaa tiri kootou i naa kina te henua e noho.”

⁴⁴ “Aroha iloo i kootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi e ttuu te laa e takatakamia koi te henua i laatou see illoa.”

Jesus e nutua a Ia naa tisa naa Loo

⁴⁵ Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, “Te tisa nei, maatou nei hoki e tuku haaeoina a koe i oo taratara e kaumai nei!”

⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Aroha hoki iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kau mmaha te laa se lavaa laatou te amo, aa kootou iaa see lavaa iloo te ssau se rima no tokonaki ki laatou.”

⁴⁷ “Aroha iloo i kootou! I te aa i kootou ni ppena naa taruma e taukalleka iloo maa naa pure TeAtua, aa teenaa iaa ko naa pure ni taai naa tippuna kootou imua.

⁴⁸ Kootou soko kootou e hakaari peela maa naa vana naa tippuna kootou ni mee raa e tonu; laatou ni taai laatou naa pure TeAtua, aa te nei kootou ku ffuri no penapena naa taruma laatou. ⁴⁹ Te nei te taratara TeAtua ni mee i kootou itana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna iaa nau raa ki laatou; e mee

aaraa tama i akutama naa makitaai, aa aaraa tama iaa ma ki hai haeoia laa-tou.’⁵⁰ Naa tama tessaonei ma ki haia killono inaapure hakkaatoa nitaia no mmate, kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te maarama nei.⁵¹ Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama i te ssao nei ma ki hakkaitoa ina i te mmate naa tama naa hakkaatoa!✠

⁵² “Aroha iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Kootou ni huuina kootou te iloa i te ara TeAtua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu i te ara naa, teenaa naa tama e fiffai maa laatou ki uru atu raa e puuia kootou!”

⁵³ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata te taratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana kiaa Ia.

⁵⁴ Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

12

Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi (Mt 10.26-27)

¹ I te saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kkuu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus ki kaamata no mee ake ki ana disaipol, “Kootou roorosi hakaraa oi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa.✠

² “Naa mee e ttanu raa ma kilaavea, aa naa mee hakkaatoa e ffuu raa ma ki ilotia.✠

³ Naataratara kootou nihai i te pouriana raa ma kilonotia i te maarama, aa naataratara kootou ni musumususu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoia i aruna naa taffuu naa hare.

Too tama ki mataka (Mt 10.28-31)

⁴ “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku inaa tama e taakoi te haitino tetama aa seelavaa hoki te mee nivana e hakallika imuri.

⁵ Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou ki mattaku i TeAtua iaa Ia e lavaa tetaa kootou no mmate, aa kootou e lavaa Ia tetauatia ki te ahi elasi. Nau e taratara atu maaoni iloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

⁶ “Naa tamaa manu erima e tauia ki naa peni elua, tevana iaa TeAtua seelavaa te ssiri i se manu tokotasi i naa manu naa. ⁷ Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru i naa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou e ttoe iaa i naa manu e tammaki!

Kootou ki see napa i Jesus (Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. ⁹ Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa Ia see iloa i naa tama naa hoki.

¹⁰ “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara tetama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uia TeAtua.✠

¹¹ “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonutonu naa sara kootou raa, kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹² I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa, naa taratara kootou ki taratara.”✠

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

✠ 11.51 Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21 ✠ 12.1 Mt 16.6; Mk 8.15 ✠ 12.2 Mk 4.22; Lk 8.17 ✠ 12.10 Mt 12.32; Mk 3.29 ✠ 12.12 Mt 10.19,20; Mk 13.11; Lk 21.14,15

¹³ Te tama tokotasi iloto te kuturana naa ni mee ake peela ki Jesus, “Te tisa nei, vanaake kitaku taina raa ki vvae maaua naa kerekere nitiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”

¹⁴ Teenaa kimee ake Jesus, “Naasoa, ko ai tetama evanaatu maa nau elavaa te hakatonu no vvaea naa kerekere koorua naa iloto koorua?” ¹⁵ Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi hakaraa o iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maa oni raa see sura maa i te tama raa e hai mee.”

¹⁶ Teenaa kikaake Jesus tetaratara nei: “Teelaa setanata e hai mee e mee tanaverena essomo te kau kaikai e taukalleka. ¹⁷ Teenaa tetanata naa ni noho ka mamaanatu peela soko ia, ‘Nau kamee peehea? Nau ku see haikina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’ ¹⁸ Araa mee iloo tana maanatu peela, ‘Nau ku iloa itaku vana kimee. Nau ma ki seu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau kupenapena ni hare ellasi ia, ki haikina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku. ¹⁹ Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa kuppii i te kaikai ma aaraa mee hoki. I te lopo setau e oomai imuri raa, nau ma ki noho koi kitakukai ma taku unu, teenaa nau ma ki taka koi ka hiahia peenaa!’ ²⁰ Araa nei Te Atua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vvae! Te poo nei koi koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oo mee ni tukutuku ka hakatau i oo hare naa?’ ”

²¹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peela, “Te nei te tiputipu naa tama e hakatau te lopo mee ma ki hai mee laatou, aa inaa karamata Te Atua ia, teenaa ni tama ennoho hua.”

Taaohi manava i Te Atua
(Mt 6.25-34)

²² Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu tamaki inaa kaikai kootou kikkai ki ora kootou aa ma naa hekau ki hakao inaa haitino kootou. ²³ Te ora tetama e takoto hakamaatua ia i ana kaikai e kai, aa te haitino tetama e takoto hakamaatua ia i ana hekau e hakao. ²⁴ Kootou mmata inaa manulellere: naa manura see torikaikai; laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana ia Te Atua e haanai naa manua! Aa naa ora kootou ia e ttoe are inaa manulellere! ²⁵ Ko ai tetama i kootou elavaa te hakanuu tana ora ki taka rooroa ia hakamaarie, i ana noho ka hakataakoto ki te kau vana? ²⁶ Ki mee maa kootou seelavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie pe nei, ai kootou e mamaanaturia kootou aaraa mee ite aa? ²⁷ Kootou mmata inaa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. Tevana ia nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei.* ²⁸ Teenaa ko Te Atua raa e hai laakei naa vee e ssomo vao ki naa kaute, teelaa e mataora i te aso nei koi aa taiao kummae no peesia ki te ahi ki vvela. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

²⁹ “Kootou see nnoho koi ka mamannatu peenaa maa ni aa kootou kikkai ka unu. ³⁰ Inaa tama see illoa i Te Atua ennoho i te maarama nei e anaana loko ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou i te lani raa ia e iloa maa kootou e fiffai ki naa mee naa. ³¹ Kootou ia ki anaana ki naa vana te Nohorana Te Atua, aa naa mee nei ma ki kauatu ki kootou.

Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lani
(Mt 6.19-21)

³² “Kootou aku tamaa sipsip nei, kootou see mattaku. I te aa i te Tamana kootou raa e hiihai maa Ia kikaatu tana Nohorana naa ki kootou. ³³ Kauake naa hekau kootou raa kitauia aaraatama aa kootou kikaake naa manena kinaatama see hai mee. Kootou mee kitakkoto nipaos mane maa kootou teelaa seelavaa te massae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou i te lani. Teenaa ki takkoto naa mane ma naa hekau kootou naa i te kina naa mee naa ma ki see lavaa te oti.

* 12.27 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

See haitama e kailaarao e lavaa te tae ki te kina naa, aa naa mee naa ma ki see kaina naa tamaa manu. ³⁴ I naa hatumanava kootou ma ki takkoto lokoi i te kina naa mane ma naa hekau kootou naa e mmoe.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁵ “Kootou nnoa naamaro kootou ka hakaura hakaoti naalamu kootou, aa kootou ku tanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua. ✧ ³⁶ E mee pee ko naa nnoho naa poe ka ttari ki te hakamau laatou ki ahe ake i te kaikai te aavana. Teenaa te saaita te hakamau raa e pakuu mai i te tootoka raa, naa tama naa ma ki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka. ✧ ³⁷ Te saaita te hakamau raa e tae ake no kite maa ana poe raa e nnoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa ma ki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. ³⁸ Niaaina maa te hakamau raa e tae ake i te tuaapoo raa, te tama naa ma ki hiahia iloo ki mee maa ia e kite maa laatou e nnoho tanatana ake kiaa ia. ³⁹ Aa kootou ki illoa i te taratara nei: Ki mee te tama e mee tana hare raa ni illoa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. ⁴⁰ Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia.” ✧

*Te parapol i naa poe e lua
(Mt 24.45-51)*

⁴¹ Teenaa ki mee ake Peter, “TeAriki, te taratara nei se taratara e mee i maatou, aa seai ki naa tama hakkaatoa?”

⁴² TeAriki ki mee ake, “Te poe e atamai aa e lono te taratara raa, teenaa ko te tama nitukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. Aia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou e tukua ki too kaikai. ⁴³ Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁴ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana mee ma ana kerekere hakkaatoa. ⁴⁵ Aa ki mee te poe raa ku maanatu maa te ssao tana hakamau ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai a ia ka unu no vvare i naa kaikai ellasi raa, ⁴⁶ teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tokotasi, i te saaita tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no taka ma naa tama see lono taratara.

⁴⁷ “Te poe te laa e iloa maa niaa tana hakamau e hiihai ki hai ake, te vana iaa tana tino see tanatana ki haia a ia naa heuna naa raa, te poe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamau. ⁴⁸ Aa te poe te laa see iloa maa niaa tana hakamau raa e hiihai ki hai ake, te vana iaa e huri no mee naa vana te laa e tau a ia te sarua raa, teenaa te poe naa ma ki see sarua maaoni.

“Te tama ni kauake ana mee e tammaki raa, TeAtua e hiihai maa te tama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa te tama e taka ma te lopo mee e tammaki iloo raa, TeAtua e hiihai maa te tama naa ki hookii te lopo mee iloo ki aaraa tama.”

*Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei
(Mt 10.34-36)*

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau ni au no mee ki hakaura te ahi raa i aruna te kerekere nei, aa nau iaa e hiihai maa te ahi naa kunaa hakauratia are. ⁵⁰ Nau ma ki taia no mate, aa i te aso naa seki tae mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei. ✧

⁵¹ “E aa? Kootou e mannatu maa nau ni au no mee ki nnoho hakaraaoni naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ⁵² E kaamata i te saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e ttaka te takarima raa, te takatoru ma ki see fiffai i telaa takarua aa te takarua ma ki see fiffai ki telaa takatoru. ⁵³ Naa tammana raa ma ki heheatu

ma naa tama taanata laatou, aa naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana naa tammata laatou. Naa haahine raa ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana naa tinna laatou. Naa haahine matua raa ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana naa hinaona laatou.”[✠]

Kootou ki iloa te saaita naa mee raa ma ki pakuu iho
(Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Te saaita kootou ekkite i naa irihia mai naa uruaoa raa i telaki, kootou ma ki taratara maa te ua raa ma ki too, aa teenaa te ua raa ma ki too maaoni. ⁵⁵ Aa te saaita kootou ellono i naa oko atu te matani raa i te kipu, kootou ma ki taratara maa te aso naa ma ki vvela, teenaa te aso naa ma ki vvela maaoni. ⁵⁶ Naa tama e kaikailua! Kootou e lavaa koi te ttoka ki naa tiputipu te kerekere nei ma telani no illoa kootou maa naa aso naa ma ki tiputtipu peehea; ai kootou see illoa peehea i naa oo iho naa vana kootou ekkite i te ssao nei?

Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ “Kootou see hakatuu ai ki naa manava kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa e taukareka kootou ki tautari? ⁵⁸ Ki mee maa koe e hakatautau ma setama no taakina koe ki te koti, koe ki ssee se ara ki taratara hakaraaoi koorua imua koorua e ttae ki te koti. Ki mee koe see mee ma ki taratara hakaraaoi koorua, koe ma ki taakina naa tama naa kite tama e hakannoo ki naa koti. Teenaa koe ma ki toa no kauake ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. ⁵⁹ Nau e vanaatu kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa kitaaviiloo koe te kooina te koti raa ni tuku.”

13

Tiiake naa haisara kootou, sei kootou ku mmate

¹ I te saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus i naa tama i Galilee ni taaia Pilate i te saaita laatou ni taa naa manu laatou no hakaara ki TeAtua. ² Jesus ki mee ake, “Kootou e mannatu maa naa tama naa ni taaia peenaa i naa haisara laatou ellasiiaa i naa haisara aaraa tama i Galilee? ³ Sei iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mmate pee ko naa tama naa.

⁴ “Ai tetaka sinahuru maa tetakavaru naa tama i Siloam ni mmate i te saaita te taffuu te hare emoe ki aruna raa* nileiho ki aruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa ni mee naa sara laatou ellasiiaa i naa sara aaraa tama ennoho i Jerusalem? ⁵ Sei iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mmate hakkaatoa pee ko naa tama naa.”

Te taratara te laakau ‘fig’ see hua

⁶ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e somo tana laakau ‘fig’ iloto tana verena. Te tanata naa ni hano no ssee ma ki haki ni hua ‘fig’ i te laakau naa, araa nei te laakau naa ni see ppsi ana hua. ⁷ Teenaa vanaake iloo ia kite tama e heheuna i tana verena naa, ‘Te nei ni setau iloo e toru nau e aheahe mai peenaa no mmata maa te laakau nei e ppsi ana hua, araa nei sei koi. Tuutia te laakau nei kilaro! Te laakau nei etuu vare lokoi iloto te verena nei.’ ⁸ Te tanata e heheuna i tana verena raa ki mee ake, ‘Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau ma ki mmuru aareha te laakau naa ki naa muruna. ⁹ Ki mee maa te laakau nei e hua i te setau imurinei, teenaa e taukareka; aa ki mee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei kilaro.’ ”

[✠] 12.53 Mic 7.6 * 13.4 Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem.

Jesus e haia a Ia te ffine e makiraa no marooroo i te Sabat

¹⁰ Ite Sabat tokotasiraa, Jesus e akonaki naatama iloto te harelotu naa Jew.
¹¹ Te ffine tokotasi ite kina naa nitauria tetipua nomaki anasetau esinahuru maavaru; a ia e kkoru tana kanatua aa seelavaa tetuutonu ki aruna. ¹² Te saaita Jesus ni kite ite ffine naa, kannaatia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peelaa, “Too maki naa e uiia a nau!” ¹³ Jesus ni tuku atu tana rima no paa iaa ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu ki aruna ka hakanau i TeAtua.

¹⁴ Te tama hakamaatua te harelotu naa Jew raa niloto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa notaukareka ite Sabat, teenaa taratara ake iloo a ia peelaa ki naa tama ite kina naa, “Teelaa ni aso e ono taatou ki mee naa heuna; teenaa kootou ki oomai inaa aso naa ki haia kootou kitaukalleka, tevana iaa kootou ki see oomai inaa aso te Sabat!”[☆]

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kiaa ia, “Naatama e kaikailua! Eaa, kootou see illoa tetoo naa manu e hahaanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, inaa hare manu raa no haunu i naa aso te Sabat?”

¹⁶ “Teenei semokopuna Abraham, aa te ffine nei nisaisaitia Satan notauhia inaa setau esinahuru maavaru; eaa, ehakallika maa ia e uiia itana maki naa ite Sabat?” ¹⁷ Naatama e lotoffaeo iaa Ia naa ni nnapa iloo i tana taratara ni kauake, aa te henua iaa ni fiafia i ana lopo vana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hualaakau punaamea

(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ Jesus ki vasiri, “Nau kitaratara maa te Nohorana TeAtua etiputipu peehea?
¹⁹ Te Nohorana TeAtua e mee ma setamaa hualaakau teelaa etoria tetama raa itana verena. Te hualaakau naa esomo notuui loo ma selaakau elasi, teenaa naa manu raa e ppena naa ohana laatou i naa laa te laakau naa.”

Te parapol te iis

(Mt 13.33)

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Nau kitaratara maa te Nohorana TeAtua raa etiputipu peehea? ²¹ Te Nohorana TeAtua e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa etammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te tootoka e kkaao

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jesus ni sare vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem. ²³ Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi inaa matakaaina naa, “Te Ariki nei, teelaa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?”

Jesus ki mee ake, ²⁴ “Kootou hakamakii ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkaao. Etammaki naa tama ma ki haaita ki uru atu laatou, tevana iaa laatou ma ki see lavaa. ²⁵ Te saaita tetama e mee tana hare raa e masike noppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma ki ttuu ake ihaho nopakuukuu ake te tootoka ka mee ake ki te tama naa, ‘Te Ariki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!’ Tevana iaa tetama e mee tana hare raa ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa i kootou! Kootou nitama e oomai ihea?’ ²⁶ Teenaa kootou ma ki mee ake peelaa, ‘Maatou nikkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naa taratara TeAtua iloto te matakaaina maatou!’ ²⁷ Tevana iaa aia ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa i kootou. Kootou nitama e oomai ihea? Kootou hakattaha iaa nau, kootou naa tama e sosorina hakallika!’[☆] ²⁸ Kootou ma ki ttani ka kakarati naa niho kootou ite saaita kootou ma ki kite i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa ite Nohorana TeAtua. Kootou iaa kukerekereia ki haho.”[☆]

[☆] 13.14 Ex 20.9-10; Deut 5.13-14 [☆] 13.27 Ps 6.8 [☆] 13.28 Mt 22.13; 25.30

29 Te henua maki oomai ite anake, telaki, tokorau ma te kipu, nonnoho kikkai ite kaikai elasi te Nohorana TeAtua.* 30 Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai ite ssao nei maki hakannohoria TeAtua maa nitama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua maa nitama hakamaatua ite ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa nitama see hai vana e taunai.”*

Te llee te manava Jesus i Jerusalem
(Mt 23.37-39)

31 I te saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, “Koe ki hakataha ite kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia.”

32 Jesus ki mee ake, “Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: ‘Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa maki ite aso nei ma taiao, aa ite ttoru naa aso raa aku heuna naa maki hakaoti.’ 33 Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem ite aso nei, taiao, aa ma te aso e au. E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate ite telaa henua; te pure TeAtua raa e tau ki taia no mate i Jerusalem.

34 “Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau ekaimanako maa kootou kipurutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa ana punua kilaro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! 35 Teenaa te Hare Tapu kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou ma ki see kkite iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taatou ki hakanau i te tama e au i te inoa TeAriki.’”*

14

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

1 I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni hano no kai i te hare te hakamau tokotasi naa Faarisi; teenaa te henua nitokatoka seemuu iaa Ia. 2 Te tanata tokotasi e ffura ana vae ma ana rima ni hanake ki Jesus, 3 teenaa vasiri ake iloo Jesus ki naa tisa naa Loo ma naa Faarisi, “E aa, naa Loo taatou raa e ppui ki see hakamasike naa maki i te Sabat?”

4 Naa tama naa ninnoho seemuukoi. Jesus nitoa a Ia tetamariki naa no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia ka hano. 5 Teenaa mee ake iloo Ia ki naa tama naa, “Ki mee maa setama i kootou e mee tana tamariki tanata, aa seai ma se manu hahanai eleiho kiloto serua ennoto ite Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha i te saaita naa lokoi?”*

6 Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakaheha ake laatou te taratara Jesus ni mee ake.

Te tama e taka seemuu

7 Jesus ni kite i naa ssee naa tama teelaa ni arumia kite kaikai raa ki nohoria laatou naa kina hakamau ite tee voo. Teenaa kikauake Ia tetaratara nei kilaatou: 8 “I too saaita e arumia ki te kaikai te tama e aavana hoo raa, koe ki see noho i te kina e tukua ki nnoho naa hakamau. Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are iaa koe ni arumia hoki te tama e mee tana kaikai naa. 9 Teenaa te tama e mee tana kaikai, teelaa ni aru ki koorua hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Tiiake te tama raa kiau no noho ite kina naa.’ Teenaa koe ma ki napa ka hano no noho ite kina naa tamavare. 10 Too saaita e arumia raa, tere no noho ite kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Naasoa, masike mai no noho i te kina naa hakamau raa e nnoho.’* 11 I te aa, naa tama e hakatannata maa laatou nitama hakamau raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni hakamau.”*

* 13.29 Mt 8.11,12 * 13.30 Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31 * 13.35 Ps 118.26; Jer 22.5 * 14.5 Mt 12.11 * 14.10 Prov 25.6,7 * 14.11 Mt 23.12; Lk 18.14

¹² Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare e nnoho laatou ka kkai naa, “Too saaita e ppena too kaikai i te laa iaruna, seai maa i te laasuru raa, koe see aru koi ki oo soa, ootaaina, oo hare aakina, aa ma naatama e nnoho tauppiri atu teelaa e haimane. Kimee maa koe e aru koi ki naatama peenaa, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki ki hanake koe ki naa hare laatou. Teenei too ara ma ki suia laatou itoo vana ni mee kilaatou. ¹³ Too saaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru ki naatama e nnoho hakaaroa, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama see lavaa te sassare, aa naatama e ppuni naa karamata laatou. ¹⁴ Teenaa koe ma ki haia hakaraaoina TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te suia laatou too vana ni mee kilaatou. Koe iaa ma ki suia TeAtua i te aso naa tama e taukalleka raa ma ki massike i te mate.”

Te taratara i te kaikai e lasi
(Mt 22.1-10)

¹⁵ Te tanata tokotasi i naa taanata e nnoho i te teevoora ni huri ake no mee ake peelaa ki Jesus, i tana saaita nilono i naa taratara nei, “Se fiafia peehea naa tama teelaa ma ki nnoho no kkai i te kaikai e lasi i te Nohorana TeAtua!”

¹⁶ Jesus ki kauake te taratara nei kiaa ia, “Teelaa setanata ni mee tana kaikai iloo elasi, teenaa aru iloo a ia kite lopotama ki oo ake. ¹⁷ I te aso te kaikai raa, a ia ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa peelaa, ‘Kootou oomai, teenei te aso te kaikai!’ ¹⁸ Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peelaa, ‘Nau ma ki hano no mmata i taku kerekere hou e taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’ ¹⁹ Telaa tama e taratara ake peelaa, ‘Nau e hano no haaite aku purumakau e sinahuru ni taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’ ²⁰ Aa telaa tama e taratara peelaa, ‘Nau e aavana koi i te saaita nei, teenei see lavaa ai nau te hanatu.’

²¹ “Te poe raa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore i tana loto, teenaa vanaake iloo ki tana poe, ‘Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama e nnoho hakaaroa, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa ma naatama see lavaa te sassare.’ ²² Teenaa te poe raa ni ahe ake no taratara ake ki tana hakamau, ‘Te Ariki, nau ku oti te vanaake kilaatou, tevana iaa te hare nei koi ssao te oomai aaraa tama hoki.’ ²³ Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, ‘Tere ki naa ara e ffuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina e ttuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai kite kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei. ²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

Te tiputipu ma ki sura i te tama e mee ma se disaipol
(Mt 10.37-38)

²⁵ I te saaita tokotasi raa, naa kuturana tama e tammaki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teenaa Jesus ki huri ake kilaatou no mee ake, ²⁶ “Naa tama e fiffai maa laatou ki mee ma ni disaipolaaku raa, te fiffai laatou kiaa nau kittoe iaa i te fiffai laatou ki naa tammana ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou, naa taaina ma naa kave laatou, aa i naa tino hoki iloo laatou.✧ ²⁷ Naa tama see amo naa tino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naa tama naa see lavaa te mee ma ni disaipol aaku.✧

²⁸ “Ki mee maa se tama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teelaa e moe iloo ki aruna, koe ki noho no hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa koe i too kooina ma ki pesi ki penapena te hare naa. Teenaa koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oomaneraa ellava ki hakaoti naa heuna te hare naa. ²⁹ Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraaoi ki iloa koe te kooina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki i too hare naa ma ki see lavaa te hakaoti. Teenaa naa tama e kkite i too hare

✧ 14.26 Mt 10.37 ✧ 14.27 Mt 10.38; 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23

e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe. ³⁰ Naa tama naa ma ki taratara peela, 'Te tama nei ni kaamata te hakatuu tana hare, araa nei a ia ni see lavaa te hakaoti!'

³¹ "Ki mee maa se tuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teenaa te tuku naa ma ki noho imua no hakatuu ma ki mee ma ia e tau te hano no hetaa ma telaa tuku. ³² Ki mee maa te tuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teenaa, te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama no taratara hakaraaoi ma te tuku naa.

³³ "Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipolaaku ki mee maa kootou see tiiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol
(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ "Te sol raa e taukareka, te vana iaa ki mee maa te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea? ³⁵ Te sol naa ku sei tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!"

15

Te parapol i te sipsip e sei
(Mt 18.12-14)

¹ Ite aso tokotasi raa, e tammaki iloo naa tama e aoao naa takis aa ma aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus. ² Teenaa naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, "Te tama nei e hiihai iloo maa ia ki kai ma naa tama haisara!"^{*} ³ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei:

⁴ "Ki mee maa se tama i kootou e mee ana sipsip e noto i te lau, teenaa no sei te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano no see te sipsip tokotasi ni sei naa. Te tama naa ma ki sessee kilaavea iloo a ia te sipsip naa. ⁵ Itana saaita e lave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo. Teenaa te sipsip naa ma ki saua a ia ki ana aamona ⁶ no ahe maa ia ki hare. A Ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e noho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peela, 'Nau e hiahia iloo itaku sipsip ni sei raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!'

⁷ "Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama i te lani ma ki fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava. Te hiahia naa tama naa ettoe ia i te hiahia laatou i te tinosivo maa sivo naa tama e ttonu naa ora laatou.

Te parapol i te mane siliva e sei

⁸ "Aa ki mee maa se ffine e mee ana siliva e sinahuru, teenaa no sei tana mane siliva tokotasi. Te ffine naa ma ki mee peehea? A ia ma ki hakaura tanalamu no ttahi iloto tana hare kasee hakaraaoi iloo kilave tana mane. ⁹ Itana saaita e lave itana maneraa, a ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e noho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peela kilaatou, 'Nau e hiahia iloo itaku siliva ni sei raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!'

¹⁰ "Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa ensol Te Atua raa e fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava."

Te parapol i te haanau e sei

¹¹ Jesus kitaratara ake hoki, "Te elaa setanata e mee ana tamalliki taanata e lua. ¹² Te tama e tamariki ilaaua naa ni mee ake peela kilaaua tamana, 'Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.' Teenaa vvae atu iloo laua tamana naa ana kerekere kilaaua haitaina. ¹³ Inaa aso koi imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana inaa kerekere tana tamana raa ki tauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa no horau kite henua e mmao. A ia ni mee pakava ana mane naa

^{*} 15.2 Lk 5.29,30

ki ana vana puamu e meeme. ¹⁴ Ana mane raa ni mee pakava no oti hakkaatoa, teenaa te one elasi raa kulave ite henua naa. Tetanata naa ni hano no noho iloo see hai kaikai kikai. ¹⁵ Teenaa masike iloo ttama naa no ssee heuna i te tama tokotasi te henua naa. A ia naa ni heunatia te tanata raa ki hano ki ana hiri poi raa no roorosi i ana poi. ¹⁶ Te tamariki tanata naa ni mate itana hiikai, teenaa a ia ni maanatu iloo maa ia kikai naa kaikai naa poi raa ekkai, tevana iaa ni see hai tama ni kauake ana kaikai kikai. ¹⁷ Teenaa surake iloo tana maanatu atamai i ana vana vvare ni mee, no taratara soko ia peela, 'Nau ku mate i taku hiikai iaa, naa tama e heheuna i taku tamana raa ekkai hakaraa oi iloo! ¹⁸ Nau ku ahe ki taku tamana no mee ake: Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata Te Atua aa imua oo karamata. ¹⁹ Nau ku see tau te taapaa a koe ma setama aau. Toa nau ki mee ma setama e heheuna iaa koe.' ²⁰ Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe ki tana tamana.

"Tama naa koi mmao ite hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite iaa ia; tana tamana naa ni lee iloo tana manava iaa ia, teenaa tere atu iloo no ppuru tana tama naa kiaa ia ka vaisoni laua. ²¹ Te tamariki tanata raa ki mee ake, 'Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata Te Atua aa imua oo karamata. Nau ku see tau te taapaa ma setamariki aau.' ²² Tevana iaa tana tamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna iaa ia, 'Hakavave! Toomai te kahu e taukareka raa iloo ki hakao te tamariki nei. Hakaoria se kasana i tana mataarima aa ku toomai ni taka ki hakao ia. ²³ Aa kootou ku oo no taa te punua purumakau te laa ni hahana i taatou kilasi. Taatou ki mee se kaikai elasi aa taatou ku taffao! ²⁴ Taku tamariki tanata nei ni mate, aa te nei ku ora; a ia ni seai, aa te nei ku laavea.' Teenaa kaamata iloo laaou te kka ka hai naa taffao laaou.

²⁵ "Ite saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere inaa tautaha te matakaaina naa. Itana saaita ni ahe ake no taupiri kite hare raa, a ia ni lono inaa hai naa taffao naa tama ite hare. ²⁶ Teenaa kannaatia iloo a ia te tama tokotasi inaa tama e heheuna ite hare no vasiri ake, 'Te laa se aa e mee mai ite hare?' ²⁷ Te tama raa ki mee ake, 'Tootaina raa ku oti te ahe mai, teenaa tootamana raa nitaa te punua purumakau elasi iloo raa ka mee tana kaikai, itana tama raa ku tae ake hakaraa oi iloo kiaa ia.' ²⁸ Te taina matua raa ni loto iloo, a ia ni see uru atu ki loto te hare laaou; teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia ki uru ake ki hare. ²⁹ Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu no mee ake ki tana tamana, 'I naa setau nei hakkaatoa raa, nau ni heheuna ma se poe iaa koe, aa seai iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo taratara. Se aa koe ni kaumai kiaa nau? Koe ni seai iloo too manu ni kaumai ma se gout, ki mee see kaikai ki taahao nau ma aku soa! ³⁰ Aa too tama naa iaa ni mee pakava ana mane raa inaa haahine hai huri, aa i tana saaita ni ahe mai raa, te punua purumakau elasi raa iloo e taia a koe ki mee tana kaikai!' ³¹ Tana tamana raa ki mee ake, 'Taku tama, koe e noho ma nau i naa aso nei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa ni mee aau. ³² Taatou ki kka ka fiafia, i too taina nei ni mate, aa te nei ku ora; a ia ni seai, aa te nei ku laavea.' "

16

Te parapol i te tama e heheuna mattoni

¹ Jesus ni kauake te taratara nei ki ana disaipol, "Te laa se tama e hai mane e mee te tama e heheuna i aa ia e tarataraina maa e kailaarao ana mane. ² Teenaa arumia iloo te tama e heheuna raa tana hakamau, no mee ake peela, 'Te laa se aa e lono nau maa aku mane raa e kailaaraotia a koe? Hakatuu ki se laupepa ki iloa nau inaa takkoto aku mee ni kauatu ki roorosi koe, teenaa iaa koe ku hakaotina a nau i te heuna naa.' ³ Teenaa ki noho te tama naa no hakataakoto soko ia peela, 'Nau ka mee peehea? Nau ku haia taku hakamau raa ki hakaotina i aku heuna. Nau ku see tau te kerirua, aa nau e napa te kainnoo mee ki telaa tama. ⁴ Aa te nei nau ku iloa i taku vana ki mee! Teenaa i taku saaita ma ki hakaotina i aku heuna nei raa, nau ma ki mee aku soa te laa ma ki oomai no toa nau ki naa hare laaou.'

5 “Teena aru iloo ia kinaatama teelaa sekisui naamee laatou nitoo itana hakamau. Aia ku mee ake kite tama mua, ‘Ehia too kooina ki kauake ki taku hakamau?’ 6 Te tanata naa ki mee ake, ‘Evaru naa rau naa kalon sunu.’ Teena ki mee ake te tama e heheuna naa, ‘Too telaupepa naa aa koe ku sissii maa e haa naa rau naa kalon.’ 7 Te tanata e heheuna naa ku vasiri ake ki telaa tama, ‘Ai koe? Ehia too kooina ki sui?’ Te tama raa ki mee ake, ‘E simata naa paeke haraaoa.’ Te tanata e heheuna raa ki mee ake, ‘Too telaupepa naa aa koe ku sissii maa evaru naa rau naa paeke haraaoa.’

8 “Te hakamau raa ni hakanau i te iloa vana te tama e sosorina kailaarao e heheuna i aa ia naa; teena i naa tama te maarama nei e illoa sara iloo i naa mee naa vana laatou i te maarama nei, e ttoe iaa i naa tama e tautari i TeAtua.”

9 Jesus ku ttao atu hoki, “Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: tokonaki ki naa tama see hai mee ki naa mane ma naa hekau te maarama nei ki haisoa kootou. Aa i te saaita naa mee naa ku sei raa, kootou ma kitoa ki te kina kootou ma ki nnoho no nnoho hakaoti. 10 Te tama e iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa tamaa mee raa, a ia ma ki iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa mee ellasi. 11 Aa ki mee maa kootou ni see illoa te mmata ake hakaraaoi ki naa hekau ma naa mane kootou i te maarama nei, ko ai te tama ma kilavaa te kauatu naa mane ma naa hekau maaoniraa ki mmata ake kootou? 12 Ki mee maa koe ni see mmata ake hakaraaoi ki naa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai te tama ma ki kauatu oo tino mee?”

13 “See hai tama ma kilavaa te heheuna ma naa hakamau elua; aia ma ki hiihai ki te tama, aa ma ki lotoffaao i telaa tama. Aia ma ki heheuna hakaraaoi maa te tama, aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou seelavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou iaa e kaimannako ki te mane.”✧

Aaraa taratara akonaki
(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12)

14 Te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara nei raa, laatou ni hakaere i Jesus, i te aa ilaatou nitama e fiffai kite mane. 15 Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou ko naa tama e mee ma ki ttoka te henua maa kootou ni tama e ttonu, tevana iaa TeAtua e iloa i naa tiputtiipu naa manava kootou. I naa mee naa tama te maarama nei e mmata maa ni mee hakamaatua raa, teena ni mee e hakallika i naa karamata TeAtua.

16 “Te henua ni tautari mai iloo ki naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii, teena no tae mai iloo ki te ssao John te Baptis. Kaamata mai i te ssao naa raa, te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa ni tarataraina, teena te henua hakkaatoa ni hai ki naa mahi laatou ki uru atu ki te Nohorana naa.✧ 17 Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa e takkoto haimahii iaa i te lani ma te kerekere nei, i naa taratara naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.✧

18 “Te tanata e huri no tiiake ia tana aavana ka aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e mee tana haisara i te aavana huri; aa te tanata e huri no aavana i te ffine ni tiiake tana aavana raa e mee tana haisara i te aavana huri.✧

Lazarus ma te tanata hai mane

19 “Teelaa setanata e haimane, aa te tanata naa e hakao peenaa ki naa kahu e taukalleka ka noho ma te kau mee i naa aso hakkaatoa. 20 Aa teelaa hoki setama e noho hakaaroha, tana inoa ko Lazarus. Te haitino te tama naa e ppara hakkaatoa, aa a ia maraa e saaua no hakanohoria i te tootoka te hare te tama e hai mane, 21 teena kikai a ia naa kaikai ettoe te tama haimane raa e maaoha i tana teevoo. Naa poi i te kina naa maraa e oo ake no ariari naa kina e ppara te tama naa.

22 “Te saaita Lazarus ni mate raa, a ia ni saaua naa ensol raa no hakanoho i te vasi Abraham i te kaikai elasi telani. Te tama haimane raa hoki ni mate no tanumia i te kerekere, 23 teena tana manu ni toa kite kina te mate no moe a ia ka hakallono kite isu. Aia nittoka ki aruna no kite i naa noho mai Abraham i te kina e mmao, aa Lazarus enoho itana vasi. 24 Teena kannaa iloo ia ki Abraham, ‘Abraham

✧ 16.13 Mt 6.24 ✧ 16.16 Mt 11.12,13 ✧ 16.17 Mt 5.18 ✧ 16.18 Mt 5.32; 1 Cor 7.10,11

taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus ki au no ttoko tana mataarima kiloto sevai aa ku au no hakapara taku arero kisaumakallii. Nau kumate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!

²⁵ “Araa nei Abraham kumee ake, ‘Takutama, maanatu itoosaaita nitaka ite maarama raa, koe ni noho ma te kumee etaukalleka, aa Lazarus iaa ni noho ma naamee ehakallika. Aa te nei aia ku noho no hiahia, aa koe iaa ku noho ka hakannooki te isu. ²⁶ Aa te laa hoki se ruaraa emoe vaaroto taatou, teenaa maatou see lavaa te hakahiti atu ki te vasi naa, aa kootou hoki see lavaa te hakahiti mai ki te vasi nei.’ ²⁷ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham takutamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano ki te hare takutamana. ²⁸ Nau e mee akutaaina e rima, aa nau ehiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.’

²⁹ “Abraham ki mee ake, ‘Naa Loo Moses ma naataratara naa pure TeAtua raa e takkoto kitautari laatou; laatou ki hakannoo ki naataratara naa tama naa.’ ³⁰ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham takutamana, naa tama naa ma ki see lavaa te ffuri naa manava laatou! Ki mee iloo ma se tama e masike i te mate no hanatu no taratara atu kilaatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.’ ³¹ Tevana iaa Abraham ni huri atu no taratara ake peela, ‘Ki mee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure TeAtua, laatou ma ki see lavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.’ ”

17

Naa tiputipu te haisara

(Mt 18.6-7,21-22; Mk 9.42)

¹ I te aso tokotasi raa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, “Te tiputipu te laa e usu te tama kippena naa haisara raa e takoto, tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e hakasura te tiputipu naa! ² E taukareka iloo maa te tama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia ite moana, teenaa inaa haeo ma ki kauatu kiaa ia, ki mee maa se tamariki i naa tamalliki nei e usuhia a ia ki ppena naa haisara, ma killasi iloo. ³ Kootou ki hakamattoni lokoi i naa sosorina kootou!

“Ki mee maa tootainara e ppena tana sara, nutua te tama naa, aa ki mee maa ia e huri tana manava notiiake ana haisara, aroha iaa ia. ⁴ Aa ki mee maa ia e hitu hakkaatoa ana saaita i te aso tokotasi e mee anavana ehakallika kiaa koe, aa inaa saaita naa hakkaatoa a ia e hanatu peenaa no vanaatu maa ia e aroha iaa ia ni sosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha i te tama naa.”

Naa tiputipu te lotu maaoni

⁵ Naa aposol raa ki mee ake ki TeAriki, “Haia maatou ki illoa hakaraaoi iaa koe.”

⁶ TeAriki ki mee ake, “Ki mee maa te lotu kootou e nnoto koi pee ko naa hua laakau epunaammea iloo raa, telotu kootou naa etau te uhuki te hui telaakau etu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

⁷ “Ki mee maa setama ikootou e mee tanapoe e heheuna itanakeri, aa seai maa eroorosi iana sipsip. Ite saaita tepoe naa e ahe ake iana heuna, eaa, kootou e manatu maa tana hakamau raa ma ki mee ake kiaa ia ki hanotonu no kai? ⁸ Seai iloo! Tana hakamau naa ma ki mee ake are ki hano ia no mee hakaoti ana kaikairaa aa kuttaa ake kikai aia, aa ki oti are aia kukai. ⁹ Te hakamau raa ma ki see lavaa tevanaake kitanapoe maa ia ehiahia iaa ia ehakannoo ki ana taratara. ¹⁰ Teenaa kootou hoki, ite saaita kootou ku oti te haia kootou naa heuna TeAtua ni kauatu raa, kootou ki taratara peela, ‘Maatou ni poe vare koi e mee naa heuna maatou.’ ”

✧ 17.3 Mt 18.15

Te taka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

¹¹ Ite saaita Jesus ni hano ki Jerusalem raa, a Ia ni hano vaaroto naa matakaaina Samaria ma Galilee. ¹² Itana saaita ni uru atu ki te tamaa matakaaina tokotasi raa, a Ia ni ttiri i te taka sinahuru taanata e haia te leprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao ¹³ ka tanitani varo ake, “Te Ariki Jesus! Aroha i maatou!”

¹⁴ Jesus nittoka atu kilaatou no mee ake, “Kootou oo no mee kimmata naa maatua raa i kootou.”

Teenaa naa tama naa nita ukalleka lokoi ite saaita laatou koi sassare are ka oo. ¹⁵⁻¹⁶ Te tama tokotasi inaa tama naa setama haka Samaria. Te saaita te tama naa ni kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa ni ahe ake ki Jesus ka hakanau i Te Atua ki ana varo. A ia ni hano no ttuu ana turi imua Jesus no taratara hakahiahaia atu kiaa Ia. ¹⁷ Jesus ki vasiri, “Teelaa setaka sinahuru taanata ni haia no taukalleka, aa teehea telaa takasivo? ¹⁸ Teenei ko te tama are telaa henua nei teenei ni ahemai no taratara hakahiahaia i Te Atua.” ¹⁹ Jesus ki huri ake ki te tanata raa no mee ake, “Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka i aa koe e lotu iaa nau.”

Te saaita Jesus ma ki ahemai

(Mt 24.23-28,37-41)

²⁰ Ite aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi ni vasiri ake ki Jesus, “Te Nohorana Te Atua raa ma ki tae mai ite saaita hea?” Teenaa ki mee ake Jesus, “See hai vana ma ki hakailoa ake ki te henua maa te Nohorana Te Atua raa ku takoto. ²¹ See hai tama ma ki mee peelaa, ‘Kootou mmata mai, teenei te Nohorana Te Atua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee peelaa, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana Te Atua!’ Ite aa, te Nohorana Te Atua raa e takoto iloto kootou.”

²² Teenaa mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai, teenaa kootou ma ki fiffai ki kkite kootou se aso tokotasi i naa aso te Tama te Henua, tevana iaa kootou ma ki see lavaa. ²³ E mee aaraa tama ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a Ia!’ Aaraa tama iaa ma ki mee atu peelaa, ‘Kootou mmata mai, teenei a Ia!’ Tevana iaa kootou ki see hakannoo ki naa taratara naa tama naa ka hurohuro kootou vaamuri laatou ka sessee iaa Ia. ²⁴ Ite aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa, te henua hakkaatoa ma ki kite iaa Ia, e mee pee ko naa ttoka laatou inaa taaraki te uila no maasina hakkaatoa telani ma te kerekere. ²⁵ Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeina naa tama te maarama nei.

²⁶ “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama ite ssao Noah. ²⁷ Ite ssao Noah raa, te henua ni noho koi nokkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo ki te aso Noah ni uru kiloto te vaka elasi. Teenaa ki hakaffuta te ttai raa no loohia te henua hakkaatoa no mmate.”

²⁸ “Te aso naa hoki ma ki mee pee kotessao Lot ni noho. Te henua ni noho koi nokkai ka unu; laatou ennoho kataavi hekau peenaa ka ttori kaikai ka hakatuu hare. ²⁹ Ite aso Lot ni hakataha i Sodom raa, te ahi raa ni ura mai i te lani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa, e mee pee ko naa too te ua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laatou hakkaatoa. ³⁰ Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa ma ki tiputipu peenaa hoki.

³¹ “Ite aso naa raa, te tama e noho ihaho tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere kiloto tana hare raa no too ana hekau; peelaa hoki, te tama e heheuna i ana verena raa ma ki see hai saaita ki tere ki tana hare. ³² Kootou mannatu ite vana ni sura kite aavana Lot! ³³ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi ki te ora maaoni.”

☆ 17.14 Lev 14.1-32 ☆ 17.26 Gen 6.5-8 ☆ 17.27 Gen 7.6-24 ☆ 17.29 Gen 18.20—19.25 ☆ 17.31 Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ☆ 17.32 Gen 19.26 ☆ 17.33 Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

³⁴ “Nau e vanaatu ki kootou. I te poo naa raa, te takarua ma ki mmoe i te moelana tokotasi: te tama tokotasi ma ki toa, aa telaa tama ma ki tiiake ka moe. ³⁵ Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho. ³⁶ [Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho.]”

³⁷ Naa disaipol raa ki vasiri ake, “Te Ariki, naa vana nei ma ki ssura i hea?”

Jesus ki mee ake, “Te kina taatou e kkite maa naa manu lellere raa e ttuu purina raa, taatou e illoa maa teelaa se tama e mate e moe i te kina naa.”

18

Te taratara i te puruna ffine

¹ I te aso tokotasiraa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkarro te taku ki Te Atua i te kau saaita. A Ia ni kauake te taratara nei ki ana disaipol: ² “Teelaa se tama e hakatonutonu naa sara e noho i te matakaaina tokotasi. Te tama naa see iloa i te matakū i Te Atua, aa a ia see iloa te maanatu i telaa tama. ³ Aa i te matakaaina naa hoki, teelaa se puruna ffine. Te puruna naa e hanatu peenaa i te kau saaita no ppura ki te tama naa ki hakatonusia tana koti e mee maa telaa tama. ⁴ Te tama e hakatonutonu naa sara raa ni sei iloo ki hiihai maa ia e tokonaki ki te puruna naa, aa i te aso tokotasiraa nei, te tanata naa ku noho no maanatu peelaa, ‘Niaaina maa nau see iloa i te matakū i Te Atua aa nau see iloa i te maanatu ki telaa tama, ⁵ nau ma ki hakatonusia a nau tana koti. Nau kukkarokoi i naa ahehe mai te ffine nei no hakanaenaeria a nau.’”

⁶ Teena Te Ariki ki taratara ake hoki, “Kootou hakannoo ki naa taratara te tama seetonu naa e hai. ⁷ Eaa, kootou e mannatu maa Te Atua ma ki see tokonaki ki ana tinotama teelaa etanitaniake peenaa kiaa Ia i te poo ma teao? Kootou e mannatu maa Ia ma ki see hakavave no tokonaki ake ki naa tama naa? ⁸ Nau e vanaatu ki kootou, Te Atua ma ki hakavave lokoi no tokonaki ki naa tama naa i tana saaita ma ki hakatonutonu i laatu.

“Aa i te saaita te Tama te Henua ma ki ahe mai raa, e hia ana tama ma ki kkite maa e lotu maaoni e nnoho i te maarama nei?”

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aoao naa takis

⁹ Jesus ni kauake hoki te taratara nei ki naa tama e hakataakoto maa laatu ni tama e tonu lokoi, te vana iaa see fifai ki aaraa tama. ¹⁰ “Teelaa se takarua taanata ni oo ki te Hare Tapu Te Atua no taku: te tama tokotasi se Faarisi, aa telaa tama se tama e aoao naa takis.

¹¹ “Te Faarisi raa ni tuu i tana kina soko ia no taku peelaa ki Te Atua, ‘Te Atua, nau e hiahia iaa koe, iaa nau see mee naa vana hakallika ma ko aaraa tama. Nau sei se tama e kaimmate i aku mee, aa nau e taratara lokoi ki te taratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee ko aaraa tama. Nau e hiahia iaa nau see mee pee ko te tama e aoao naa takis e tuu mai i te kina raa! ¹² Iloto te wiki tokotasiraa, nau e hakapakuu aku aso e lua, aa i aku hui tarau mane hakkaatoa e too raa, nau e kauatu too sehui.’

¹³ “Te tama e aoao naa takis raa iaa e tuu hakammao ka suru tanapisouru; a ia e tuu koi ka pakuukuu tana hatahata ka taku peelaa, ‘Te Atua, aroha iaa nau se tama haisara!’”

¹⁴ Jesus ki mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa ni ahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aoao naa takis raa e tonu i naa karamata Te Atua; te Faarisi raa iaa ni seetonu i naa karamata Te Atua. Teena i te tama e ahu kiaa ia raa ma ki tukua iho Te Atua kilaro, aa te tama e tuku soko ia kilaro raa, te tama naa ma ki hakanauria Te Atua.”☆

☆ 18.14 Mt 23.12; Lk 14.11

Jesus ma naa tamalliki punaammea
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ E mee naatama nitooake naatamalliki laatou ki Jesus, teenaa ma kipaa naa rima Jesus ilaatou aa kutaku ki TeAtua ki mmata ake ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou ni ffuri atu no nutua naa tama naa.

¹⁶ Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake naa tamalliki raa kiaa Ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁷ Kootou ki hakamaarona i te taratara nei! Te tama see too te Nohorana TeAtua i naa tiputipu te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa.”

Te taratara i te tama hai mane
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Taku tisa e taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua soko Ia e taukareka. ²⁰ Koe e iloa i naa loo e mee peelaa: ‘Kootou see puamu ma aaraa haahine aa ma aaraa taanata; kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kaillesii i aaraa tama; hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou.’”[☆]

²¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei.”

²² I te saaita Jesus ni lono i naa taratara ake te tanata nei raa, a Ia ki mee ake, “E takoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe ki too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama kitauia, aa koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee e takkoto i telani; teenaa aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

²³ I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, i te aa i aa ia se tama haimane.

²⁴ Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake a Ia peelaa ki ana disaipol, “Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua! ²⁵ Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru tana haitino ki loto te pokopoko te ttui e tuitui maro.”

²⁶ Naa tama ni lono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Aa teelaa ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Jesus ki mee ake, “Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa, e hainauhie ki TeAtua.”

²⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Mmata mai! Maatou nei ni tiiake hakkaatoa naa mee maatou ki tautari atu maatou kiaa koe.”

²⁹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e vanaatu ki kootou. Te tama e tiiake tana hare, tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma ana tamalliki ki haia a ia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, ³⁰ TeAtua ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei. Naa mee naa ma ki ttote ia i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jesus ki too te takasina huru maa te takarua disaipol raa ki te vasi no mee ake, “Kootou hakannoo! Taatou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua ni sissii imua i naa vana ma ki mee ki te Tama te Henua raa ma ki ttino i te saaita taatou ettae kite kina naa. ³² A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa

[☆] 18.20 Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

ka haia haaeoina, aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. ³³ A Ia ma ki sarua naa tama naa ka taia no mate, tevana iaa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki.”

³⁴ Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi inaatatara Jesus e kauake nei; te hakataakoto naatatarane ni huuina ilaato, teenaa laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te aa.

*Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)*

³⁵ Te saaita Jesus ni saaita atu ki te matakaaina Jericho raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata enoho ite vasi te ara raa kakainoo mane ki naa tama e sassare. ³⁶ Te saaita te tanata naa ni lono i naa nattaa naa vae naa tama e llaka raa, a ia ki vasiri, “Teelaa ko ai?”

³⁷ Naa tama raa ki mee ake, “Jesus, te tama i Nazareth raa ku laka.”

³⁸ Teenaa ki tanitanivaro atu te tanata e ppuni ana karamata raa peelaa, “Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

³⁹ Naa tama e sassare vaamua raa ni ffuri atu no nutua te tanata naa ki ppui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maaroo iaa, “Te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

⁴⁰ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki naa tama raa ki taakina ake te tanata raa kiaa Ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus ki vasiri ake kiaa ia, ⁴¹ “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake te tanata naa, “Te Ariki, nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁴² Jesus ki mee ake, “Aa ttoka! Koe naa ku kite iaa koe ku lotu maaoni.”

⁴³ Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teenaa sare hakanau iloo ia i Te Atua ka tautari atu vaamuri Jesus.

19

Sakius

¹ Jesus ni hano no tae iloo ki Jericho, teenaa hano iloo Ia vaaroto te matakaaina naa. ² I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius, enoho i te matakaaina naa. Te tanata naa se tama hakamaui i naa tama e aoao naa takis, aa se tama hoki e hai mane. ³ A ia ni hiihai iloo maa ia ki kite maa Jesus se tama peehea, tevana iaa a Ia ni see lavaa te kite, i naa tama raa e muimui atu hakkaatoa i naa vasi Jesus, aa i aa ia hoki se tama e potopoto. ⁴ Teenaa tere iloo ia kimua no kake ki aruna te laakau e ttpa ma se sikamo, ki kite ia i Jesus i tana saaita ma kilaka ake i te ara naa. ⁵ I te saaita Jesus ni tae ake kite kina te laakau raa, a Ia kittoka ki aruna no mee ake peelaa ki Sakius, “Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau ma ki hanatu no noho taaua i too hare i te aso nei.”

⁶ Sakius ni hakavave no tiriho ki laro no toa a ia Jesus kitana hare, teenaa a ia ni hiahia iloo. ⁷ Naa tama hakkaatoa ni kkite i laua raa ni kaamata te taumaruu i Jesus peelaa, “Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki noho laua ma te tama haisara!”

⁸ Sakius ni masike no tuu ki aruna no mee ake peelaa ki Te Ariki, “Te Ariki, hakanoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama e noho hakaaroha. Aa ki mee maa ni tama ni hakarereesia a nau no toa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau ma ki hakapiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau.”

⁹ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Naa tama i te haanauna nei e hakassaoria Te Atua i te aso nei, i te tanata nei hoki se tama i te manava Abraham. ¹⁰ Ttama te Henua raa ni au no ssee aa no hakassao naa tama e mee pee ko naa sipsip e seai.”*

*Te taratara i naa mane kol
(Mt 25.14-30)*

* 19.10 Mt 18.11

¹¹ I te saaita Jesus ni taupiri ki tae ki Jerusalem raa, a Ia ni kauake hoki telaa taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. I te aa inaatama naa ni mannatu maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita ake koi. ¹² Jesus ki mee ake, “Teelaa setama hakamaatua ni hano kite henua e mmao ki hakanohoria aia ma setuku, teenaa kia hemai aia no tuku itana henua. ¹³ Itana saaita ni mee ki hano raa, aia ni aru kite taka sinahuru tama e heheuna ia aia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa mee ake iloo peelaa ki naa tama naa, ‘Itaku saaita e hano raa, kootou ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa e hia naa mane kootou ma ki ffuti itaku saaita ma ki ahemai.’ ¹⁴ Naa tino tama iloo itana henua naa ni lotoffaaeo ia aia, teenaa heuna iloo aaraa tama i laatou ki oo no vanaake kite tuku hakamaatua e noho i te henua e mmao raa peelaa, ‘Maatou see fiffai maa te tama nei e tuku i maatou.’

¹⁵ “Tevana ia te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma setuku, teenaa ahe iloo aia ki tana henua. I tana saaita ni tae ki tana henua raa, aru iloo ia ki naa tama e heheuna ia aia raa kiooake, ia aia emee ma ki iloa ia maa e hia naa mane naa tama naa ni lavaa.

¹⁶ “Te tama mua raa ni hanake no mee ake, ‘Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.’ ¹⁷ Te tuku raa ki mee ake, ‘Koe setama e heheuna taukareka iloo! Koe nei kutukua ki noho hakamaatua a koe inaa matakaaina ellasi e sinahuru, ite aa ia koe ni roosi hakaraa oi loki inaa tamaa mee ni kauatu nau.’

¹⁸ “Te laa tama ni hanake no mee ake, ‘Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.’ ¹⁹ Te tuku raa ki mee ake kiaa ia, ‘Koe ma ki noho hakamaatua inaa matakaaina ellasi e rima.’

²⁰ “Te laa tama ni hanake no mee ake, ‘Te ariki, te nei too mane kol ni kaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto te tapaa maro raa no huuina ki see kiitea. ²¹ Nau ni mataku ia koe setuku e haaeo. Na mee aaraa tama e tuku raa, koe etoo, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe evasi.’ ²² Te tuku raa ki mee ake, ‘Koe setama e heheuna hakallika! Ootino taratara e kaumaina e huriake peelaa maa koe e sara. Koe ni iloa koi maa nau setama e hiihai maa naa tama e heheuna ia nau raa ki heheuna hakappuru, aa maa nau etoo koi temee telaa tama e tuku, aa evasi te mee telaa tama e tori. ²³ Ai koe ni see heheunatia koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni haka ahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti itaku saaita ni ahemai.’

²⁴ “Teena huri iloo ia no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, ‘Too te mane kol ia aia naa no kauake kite tama ni lavaa ana mane kol e sinahuru.’ ²⁵ Naa tama naa ki mee ake, ‘Te ariki, te tama naa kunaa mee are ana mane kol e sinahuru!’ ²⁶ Te tuku raa ki mee ake, ‘Nau ku taratara atu ki kootou: Naa tama e illoa te roosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake kilaatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee ennoho ma laatou; aa naa tama see illoa te roosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee ennoho ma laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau.’ ²⁷ Aa naa tama e tautau haaeo ma nau, teelaa ni see fiffai maa nau ki tuku i laatou raa, kootou toomai naa tama naa ki te kina nei no taia imua aku karamata!’”

²⁸ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo Ia no hano imua ki Jerusalem.

*Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma se tuku
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)*

²⁹ Te saaita Jesus ni taupiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i aruna te mouna e tpa ma kote Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo Ia ana disaipol elua kioo imua, ³⁰ kataratara ake peelaa kite takarua naa, “Koorua oo atu kite tamaa matakaaina e ttuu imua naa. Te saaita koorua e ttae atu raa, koorua ma ki kite ma se sukua donki e saisaitia katuu. Te sukua donki naa ni seai iloo

☆ 19.26 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 ☆ 19.27 Mt 25.14-30

ki kaakea se tama no terekia. Koorua veetea te manu naa aa ku taakina mai. ³¹ Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?” Teenaa koorua ku mee ake, “Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa ia.”

³² Te takarua naa ni oo no kkite iloo inaa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaua. ³³ Te saaita te takarua naa koittuu ka vvete te manu naa raa, te tama e mee tana manu naa ku hanake no mee ake kilaaua, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?”

³⁴ Te takarua raa ki mee ake, “Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa ia.” ³⁵ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus. Araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna. ³⁶ Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua ni horahora naa maro laatou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

³⁷ Itana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, te kuturana tama e tammaki inaa tama e tautari iaa Ia raa ni kaamata te huahua ka hakanau i Te Atua inaa vana ellasi laatou nikkite. Naa tama naa ni tanitani varo peelaa,

³⁸ “Te Atua ki haia hakaraaoina a Ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa Te Ariki! Te laaoi Te Atua ki takoto i te lani aa taatou ki hakanau i Te Atua, te tama e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa!”[☆]

³⁹ Teenaa ki mee ake aaraa tama i naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!”

⁴⁰ Jesus ki mee ake, “Nau e mee atu ki kootou, ki mee maa naa tama nei e ppui naa pukua laatou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanittani varo!”

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

⁴¹ Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite inaa tuu mai te henua naa raa, a Ia ni tani i tana aroha. ⁴² A Ia ki taratara peelaa, “Ki mee koi koe ni iloa i te asonei maa te ara te noho laaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noho laaoi raa ku oti te huuina Te Atua iaa koe! ⁴³ Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma kippena naa pae laatou ka roorosi ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa i naa vasi hakkaatoa no seua. ⁴⁴ Koe ma ki seua naa tama naa ki laro no taaiia too kanohenua naa hakkaatoa. Seai iloo se kina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita Te Atua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo.”

Jesus ku hano ki te Hare Tapu

(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Itana saaita ni tae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano ki te Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naa tama ennoho i te kina naa ki oo kitaha, teenaa ko naa tama ennoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. ⁴⁶ A Ia ki mee ake ki naa tama naa peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Taku Hare Tapu nei se kina naa tama Te Atua e oomai no taku.’ Aa te nei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

⁴⁷ Inaa aso hakkaatoa raa, Jesus ennoho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara kitaia laatou Jesus.[☆] ⁴⁸ Te vana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua ennoho ka hakannoo peenaa ki naa taratara hakkaatoa Jesus e akonaki ake.

[☆] 19.38 Ps 118.26 [☆] 19.46 Is 56.7; Jer 7.11 [☆] 19.47 Lk 21.37

20

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Ite aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakahea te Lono Taukareka iloto te Hare Tapu raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama haka-maatua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus ² no vasiri ake peelaa, “Taratarā mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratarā ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

³ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Aa kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei. Kootou taratarā mai ⁴ maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaaukau tapu te henua?”

⁵ Teenaa kikaamata naa tama naa tetaratarā sokolaatou peelaa, “Taatou ki taratarā ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratarā John?’ ⁶ Aa ki mee maa taatou e vana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.”

⁷ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Maatou see illoa.”

⁸ Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.”

Te taratarā i naa tama e ttorī naa verena ‘grape’

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Teenaa kauake iloo Jesus te taratarā nei: “Teelaa se tanata e tori tana verena ‘grape’. A ia ni kauake tana verena naa ki roorosi ake aaraa tama, teenaa i aa ia ma ki hano no noho rooroa iloo itelaa henua. ¹⁰ Ite saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasirā, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana inaa ‘grape’ naa tama naa e vasi. Araa nei naa tama e roorosi i te verena tetanatarā kuffuri atu no sarua laaou te poe te tanata raa ka hakahea ma ana rima. ¹¹ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, araa hakahea hoki ma ana rima. ¹² Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni taia hoki laaou te poe naa no mere ka kerekereia ki hano. ¹³ Teenaa ki taratarā te tanata e mee tana verena raa peelaa, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku heuna iloo taku tino tama e llee ai taku manava nei ki hano; nau e iloa maa naa tama naa ma ki hakannoo kiaa ia.’ ¹⁴ Tevana iaa te saaita naa tama raa ni kkite maa teelaa ko te tamariki tanata te tama e mee tana verena raa, laaou ki taratarā seemuu peelaa, ‘Te nei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei aa te verena nei ku too ma taatou!’ ¹⁵ Teenaa tauhia iloo laaou te tama naa no taakina ki taha te verena raa no taia ka mate.”

Araa Jesus ku vasiri ake peelaa, “Naa tama e roorosi i te verena raa ma ki haia peehea te tanata e mee tana verena naa? ¹⁶ Te tanata naa ma ki hanatu no taia naa tama naa ki mmate, aa ku kauake tana verena naa ki aaraa tama ki roorosi.”

Te saaita naa tama raa ni llono i te taratarā nei raa, laaou ni ffuri ki Jesus no mee ake peelaa, “See hai vana peenaa ma ki sura!”

¹⁷ Jesus ki ttoka atu ki naa karamata laaou no vasiri, “Aa kootou e hakatuu maa te taratarā teelaa e takoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee maa e aa? ¹⁸ Te hatu teelaa ni hakkeina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmate ai te hare.”

¹⁸ Naa tama hakkaatoa e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.”

¹⁹ Naa tisa naa Loo ma naa maatua hakamaatua raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus ite saaita naa lokoi, ilaatou e illoa maa Jesus e taratara ilaatou; tevana iaa laatou ni mattaku i te henua.

Naa takis e pesi ki te Tuku hakamau i Rome
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus. Teenaa tauia iloo laatou aaraatama no heunatia kioo no vasirisiri te kauvana ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa kutaakina laatou no kauake kite hakamau Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa ni hakamatemate iloo kilaatou, ki vana te henua maa laatou nitama ettonu. ²¹ Naatama naa ni oo no vasiri peelaa ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see iloa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ²² Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?”

²³ Jesus ni iloa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, ²⁴ “Kootou hurimai se mane siliva. Teenei ko ai etuu tanapisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?”

Naa tama raa ki mee ake, “Teenaa ko te Tuku hakamau i Rome.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²⁶ Jesus ni see lavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara se taratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laatou seemuu.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naatama ku oti te mmate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus, ²⁸ “Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei maa taatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua ma kissera raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’” ²⁹ Teelaa se takahitu haitaaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ³⁰⁻³¹ Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Te tama naa ni mate no aavana iloo telaa taina laatou i te ffine naa hoki. Naa hannau naa ni hano no sopo hakkaatoa te aavvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou hakkaatoa ni mmate see hai tamalliki. ³² Ki oti raa nei te ffine naa kumate hoki. ³³ Aa teenaa, ite aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu haitaaina naa hakkaatoa ni aavvana iaa ia?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei e aavanavvana. ³⁵⁻³⁶ Aa naa taanata ma naa haahine teelaa ma ki massike no ora ite maarama imuri raa iaa, naa tama naa ma ki see aavvana. Laatou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laatou naa ko naa tamalliki TeAtua, ilaatou ni massike ite mate. ³⁷ Moses ni hakaari mai hakaraa o iloo maa naa tama ku oti te mmate raa e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii ite saaita TeAtua ni taratara ake iloto te pakuvao e ura. Aia ni sissii maa TeAriki ko te Atua Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki ko te Atua Jacob. ³⁸ A Ia seai se Atua naa tama e mmate. A Ia ko te Atua naa tama e ora. Ite aa, i TeAtua e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei.”

³⁹ E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peelaa, “Te tisa nei, oo taratara naa e ttonu.”

⁴⁰ Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraa vana ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, “Te henua e taratara peehea maa te Mesaea raa ko te Mokopuna David? ⁴² David soko ia e taratara iloto tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peelaa,

‘TeAtua e mee ake peelaa ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

⁴³ ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe raa i laro oo tapuvae.’[☆]

⁴⁴ Peehea naa suraiho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa tettino David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?”

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Te saaita te henua ni nnoho hakkaatoa ka hakannoo kiaa Ia raa, Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake, ⁴⁶ “Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou ki sassare ma naa kkahu e takittaki vaararo, ki meeme e ake naa tama maa laatou nitama hakamau inaattiri laatou inaa kina te henua e nnoho; teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai ellasi kinnoho laatou. ⁴⁷ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti kumassike no mee naa taku e hualolloa kimmata te henua maa laatou nitama ettonu! Naa haaeo TeAtua ma kikaatu kilaatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

21

Naa mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Mk 12.41-44)

¹ Jesus nittoka nokite inaa ponopono naa mane naatama haimaneraa kiloto te pokosi mane te Hare Tapu. ² A Ia nikite hoki inaa hanake te puruna ffine e hakaaroha no ppono anapeni elua kiloto hoki te pokosi mane naa. ³ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama ite kina naa, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Te kooina te puruna ffine nei e ppono raa elasi are ite kooina aaraa tama ni ppono hakkaatoa. ⁴ Naatama nei hakkaatoa ni hookii mane ilaatou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua iloo raa, a ia ni ppono hakkaatoa naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia.”

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ E mee naa disaipol ni nnoho ka hakanau inaa tiputipu taukareka te Hare Tapu i ana hailaakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka. Naatama naa ni hakanau hoki inaa taukalleka naa mee te henua ni hookii ki penapena te Hare Tapu. Teenaa ki mee ake Jesus, ⁶ “Naa mee e kkite kootou nei e takoto tana saaita ma ki oti ku seua hakkaatoa, see hai hatu ma ki mmau i aruna aaraa hatu.”

Naa haaeo ma ki ttae mai
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Ana disaipol raa ki vasiri ake, “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁸ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see oo atu nitama no hakarereesia kootou. Etammaki naatama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia kote Mesaea, aa naatama naa ma ki hai maa te ssao te maarama nei ki hakaoti raa ku taupiri. Tevana iaa kootou see hakannoo atu

[☆] 20.43 Ps 110.1

ki naa tama naa. ⁹ Te saaita kootou e llono i naa tau naa henua aa i naa hetaa te henua soko laatou raa, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri.”

¹⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Naa henua ma ki hetaa ki laatou; naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. ¹¹ Naa henua hakkaatoa ma kiseua naa mahuke ellasi; naa tama ma ki mmate ite hiikkai; telopo henua ma ki laavea te kaumaki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho i te lani.

¹² “Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia ki loto naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakaturia imua naa tuku ma naa hakamau, teenaa ikootou nitama ettaka ma nau. ¹³ Te nei kootou sao kihakaea te Lono Taukareka. ¹⁴ Kootou ki mee hakaoti naa mannatu kootou ite saaita nei, ki see ppore kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹⁵ Ite aa, ikootou ma ki haia a nau ki atammai aa ki llau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa te sahea naa tama e tautau haaeo ma kootou. ¹⁶ Kootou ma ki meeme tipua ina naa tino maatua kootou, naa taaina kootou, naa hareakina kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraa tama ikootou ma ki taaia no mmate. ¹⁷ Te henua ma ki lotoffaaeo hakkaatoa ikootou, teenaa ikootou nitama ettaka ma nau. ¹⁸ Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraaoi ki kootou, teenaa see hai lauru tokotasi ma ki maffana. ¹⁹ Ki mee kootou e taaohi ka lotu peenaa kiaa nau, kootou ma ki too te ora e ora hakaoti.

Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seua

(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

²⁰ “Te saaita kootou ekkite i Jerusalem kua arehatia naa tama e tau raa, teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa ku taupiri kiseua. ²¹ Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna; naa tama ennoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha ite kina naa, aa naa tama ennoho taupiri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu ki loto ite matakaaina naa no mee ma ki mmuni laatou. ²² Iteenaa kote ssao TeAtua ma ki pesi mai ana haaeo, ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu. ²³ Nau e aroha iloo i naa haahine e tinnae aa ma naa haahine e mee naa tamalliki e punaammea laatou! Te kau vana hakallika ma ki ssura ite kina nei, aa naa haaeo TeAtua ma ki pesi mai ki naa tama nei. ²⁴ E mee naa tama ma ki taaia ki naa komu taa tama, aa aaraa tama ma ki toa ma ni karapusi ki naa henua hakkaatoa i naa kina. Te matakaaina Jerusalem raa ma ki nohoria ka mee pakavaina naa tama te laa seai ma ni Jew, teenaa ki tae iloo ki te saaita te manava aroha TeAtua i laatou raa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naa tama naa ma ki see illoa i naa vana laatou ki mee, i naa mattaku laatou i naa takattuu naa peau e taa ite moana. ²⁶ Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki somo ssara i naa mattaku laatou i naa vana ku pakkuu iho ki te maarama nei, teenaa i naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani raa ma ki uuetia TeAtua ki see ttaka tonu i naa ara laatou. ²⁷ Teenaa Tama te Henua raa ma ki hakasura iho iloto te uru aoa. A Ia ma ki au ma naa mahi ki hakatonutonu aa ki noho hakamaatua Ia i aruna te henua hakkaatoa. Aia hoki ma ki au ma kote Tuku naa tuku hakkaatoa. ²⁸ Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike no ttoka ki aruna, ikootou ku taupiri ki hakassaoria.”

☆ **21.15** Lk 12.11,12 ☆ **21.22** Hos 9.7 ☆ **21.25** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.31; Rev 6.12,13 ☆ **21.27** Dan 7.13; Rev 1.7

Te taratara i te laakau 'fig'
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ Teenaa kikauake Jesus te taratara nei kilaatou: “Kootou hakatuu inaa somo telaakau 'fig' ma aaraalaakau hoki. ³⁰ Tesaita naalaakauraa kukaamata tematiriake naalau laatouraa, teenaa kootou ma ki illoa maa tessao te uaraa ku taipiri. ³¹ Peelaa hoki, ite saaita kootou ekkite inaa ssura iho naa vana nei raa, kootou ma ki illoa maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai.

³² “Hakamaarona te mee nei. Naatama ennoho ite saaita nei ma ki ttae no kkite inaa ssura iho naa mee nei. ³³ Telani ma te kerekere ma ki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁴ “Kootou kiroorosi hakaraaoi iloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou inaa unuunu kootou kavvare inakaikai ellasi kootou, aa kootou see mee ma ki nnoho kootou ka mamannatu peenaa ki naa mee te kerekere nei. Kootou mmata ki see hakatekia kootou ite asonaa. ³⁵ Naakanohenua hakkaatoa ite kerekere nei ma ki kkite ite asonaa. ³⁶ Kootou ki nnoho tanatana ka roorosi hakaraaoi iloo, aa kootou ki taku ite kau saaita ki TeAtua ki hakassaoria kootou inaa vana hakamattaku teelaa ma ki ssura. Aa kootou ki taku hoki kilavaa kootou tettuu see nnapa imua Ttama te Henua.”

³⁷ Jesus ninoho inaa asonaa kaakonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa inaa laasururaa a Ia maraa ehano nomoe inaa poo iaruna te Mouna naa Oliv.✧

³⁸ Te henua hakkaatoa maraa eooake inaa tahaata kite Hare Tapu no hakannoo kiau Ia.

22

Naa hakamau naa Jew raa e sessee ara seemuu ki taia Jesus
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taipiri, teenaa ko te Kaikai e ttapa ma ko te Pasova.✧ ² Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara seemuu ki taia Jesus, teenaa ilaatou e mattaku maa te henua ma ki ffuri ake kilaatou.

Judas e hakaari ake Jesus ki naa tama hakamaatua naa Jew
(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Teenaa tetama tokotasi ite takasinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, tana inoa ko Judas Iscariot, kutauria Satan. ⁴ Judas ni hano no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi te Hare Tapu maa ia ma ki hakaari ake Jesus kilaatou. ⁵ Naa tama naa ni fiafia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laatou ki naa mane. ⁶ Judas ni hiihai kite vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia se ara kitaakina ake ia Jesus ki naa tama naa, ite saaita te henua see nnoho ma Ia.

Te Kaikai te Pasova
(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku tae, teenaa ko te saaita naa sukua sipsip te Pasovaraa ku mee kitaa. ⁸ Jesus ni kannaatia a Ia Peter ma John no taratara ake peelaa, “Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai te Pasova ki oo taatou nokkai hapapaa.”

⁹ Te takarua raa ki vasiri ake, “Maaua ki oo no mee mai te kaikai naa ihea?”

Jesus ki mee ake kilaaua, ¹⁰ “Tesaaita koorua e uru atu kiloto Jerusalem, koorua ma ki tiri te tanata e amo te huaaranivai. Teenaa koorua ku oo atu vaamuri te tanata naa ki tana hare ehano, ¹¹ aa koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare: ‘Te tisa raa e vasiri ki iloa Ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’

12 Te tanata naa maki hakaariatu te kina emoemoe etuu kiaruna ite hare naa. Na mee hakkaatoa koorua esseeraa maki takkoto ite kina naa, teena koorua ku mee mai hakaoti naa kaikai taatou, i taatou ma ki kkai i te kina naa.”

13 Te takarua raa ni oo no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaua. Teena penapena hakaoti iloo laaua te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti TeAriki

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

14 Te saaita te mee raa ku tae kikkai laatou te kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano no noho ma ana aposol ite kina e kaikkai naa. 15 Teena mee ake iloo ki ana aposol, “Nau nihiihai iloo maa nau kikai te kaikai te Pasova nei ma kootou, ia nau seki hakallono isu are! 16 Iaa nau evanaatu kikootou, nau maki see kai hoki te kaikai nei imuri, teena ki tae iloo ki te saaita TeAtua maki hakaari te hakataakoto maaoni te mee nei i tana Nohorana.”

17 Jesus ki too te kap raa no taku ki TeAtua, teena taratara ake iloo ki ana disaipol, “Kootou too te kap nei aa kootou ku unu. 18 Nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, ki tae iloo ki te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai.”

19 Araa Jesus ku too te haraoa raa no taku ki TeAtua, teena ttohi iloo te haraoa raa no kauake kilaatou ka mee ake peela, “Te nei ko taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai kiaa nau.” 20 I te ara raa hoki, Jesus ki kauake te kap raa ki laatou i te saaita laatou ni oti te kkai. A Ia ki mee ake, “Te kap nei e takoto ma ko te purepure TeAtua e tuku maa te ssao nei, te nei e ttino ki taku ttoo ma ki pesi maa kootou.✧

21 “Tevana iaa te tama te laa maki taakina mai a ia naa tama elotoffaeo iaa nau no tauhia nau raa, te nei enoho kakai ma nau. ✧ 22 Ttama te Henua raa maki mate, i teena ko te hakataakoto TeAtua. Tevana iaa nau e aroha iloo i te tama maki taakina mai a ia naa tama elotoffaeo iaa nau raa no tauhia nau. Te tama naa maki haia hakallikaina iloo!”

23 Teena ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri kilaatou soko laatou, maa te laa ko ai te tama ilaatou ma ki mee tana vana naa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau

(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

24 Teena kaamata iloo naa disaipol naa te hakatauttau soko laatou, maa ko ai te tama e hakamaatua ilaatou. ✧ 25 Jesus ki mee ake kilaatou, “Naa tuku naa kanohenua ite maarama nei e meeme hakatannata inaa nnoho laatou maa ni tuku inaa kanohenua laatou, teena naa tama naa e fiffai maa laatou ki taapaa te henua ma ni ‘Tuku Kaimallie.’✧ 26 Kootou iaa ki see mee peena. Te tama e hakamaatua i kootou raa, ki sosorina ma setamavare, aa te hakamau i kootou raa, ki mee pee ko naa tama e heheuna maa telaa tama.✧ 27 Ko ai te tama e mee ma se tama hakamaatua i te tama e noho ki kai aa ma te tama e tatta naa kaikai? Teena kootou e illoa maa te laa ko te tama e noho ki kai raa ko te tama hakamaatua ilaaua. Nau iaa see mee peena ki kootou; nau nei e heheuna i kootou.✧

28 “Kootou nei ni ttaka mai iloo ma nau i aku saaita ni ttiri i te kau haaeo. 29 Kootou maki hakanohoria a nau ma ni tuku, e mee pee ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma se tuku. 30 Taatou maki nnoho no kkai ka unu hakapaa i taku Nohorana, aa kootou maki nnoho i naa nohonoho maatua ka mee ma ni tuku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel.✧

Jesus e taratara i Peter

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 “Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki TeAtua kitiiake ia ki haaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit i naa penu

✧ 22.20 Jer 31.31-34 ✧ 22.21 Ps 41.9 ✧ 22.24 Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 ✧ 22.25 Mt 20.25-27; Mk 10.42-44

✧ 22.26 Mt 23.11; Mk 9.35 ✧ 22.27 Jn 13.12-15 ✧ 22.30 Mt 19.28

laatou. ³² Tevana iaa nau ku oti te taku ki TeAtua ki saapai atu kiaa koe, ki see huri sara too manava iaa nau. Aa too saaita e ahe no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki oo taaina.”

³³ Peter ki mee ake, “TeAriki, nau e lavaa te hano no karapusi ma koe aa nau e lavaa te mate ma koe!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Peter, nau e vanaatu kiaa koe, te saaita te moa te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.”

Naa vana ma ki ssura imuri

³⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, “Te saaita kootou ni heunatia a nau ki oo raa, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa ni taka ma kootou. E aa, kootou ni hai mee peela hoki ni ssee?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai iloo.”[☆]

³⁶ Jesus ki mee ake, “I te saaita nei, kootou ki too naa mane aa ma naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komutaatama, kootou kukauake naa hekau kootou kitauia aaraatama, aa kootou kutaavi nikomutaatama maa kootou.

³⁷ Te Laupepa Tapu raa esissii peela, “Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki i naa tama haisara.’ Teenaa naa taratara e taratara iaa nau nei ma ki ttino kiaa nau.”[☆]

³⁸ Naa disaipol raa ki mee ake, “TeAriki! Ttoka mai! Teenei naa komu taa tama e lua.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Tuku peenaa naa taratara naa!”

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. ⁴⁰ I te saaita laatou ni ttae atu ki te kina naa raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou taku ki tokonaki atu TeAtua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika.”

⁴¹ Teenaa hakataha iloo Ia i naa tama naa no tuu ki ana turi ka taku, ⁴² “Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau. Tevana iaa see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi ki too hiihai.” ⁴³ Teenaa te ensol tokotasi itelani ni tuu ake no saapai ake kiaa Ia. ⁴⁴ Te manava Jesus ni hakallika hakaoti i naa vana ma ki ssura iaa Ia, teenaa a Ia ni tani ka taku hakappuru iloo; tana kahota ni llohi maa ni puku ttoo ki te kerekere.

⁴⁵ I te saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol. Aia ni hanatu no kite iloo i naa mmoe mannuu naa tama naa, e naenna e ite hakallika naa manava laatou i naa taratara Jesus ni mee ake. ⁴⁶ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou e mmoe kiaa? Massike aa kootou ku taku ki see usuhia kootou naa vana e hakallika.”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Te saaita Jesus koi taratara raa, te kutorana tama raa kuttae ake, teenaa e taakina ake Judas, te tama tokotasi ite taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus. Aia ni sare ake no mee ma ki vaisoni ia ki Jesus. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Judas, teenei koe e vaisoni ma ki hakailotia Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?”

⁴⁹ Te saaita naa disaipol Jesus raa nikkite ite vana ku mee ki sura naa raa, laa-
tou ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, maatou kihetaa ma naa komu maatou?”

⁵⁰ Te disaipol tokotasi ni huriatu no tuutia iloo te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.

⁵¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kulava peenaa!” Jesus kikkapa atu ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.

[☆] 22.35 Mt 10.9,10; Mk 6.8,9; Lk 9.3; 10.4 [☆] 22.37 Is 53.12

⁵² Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa wasi te Hare Tapu, aa ma naatama hakamaatua naa Jew teelaa ni oo ake no mee ma ki tauhia Ia, “Ai kootou e oomai ai ma naa komu aa ma naa laakau pee ko nau se tama e hakallika?” ⁵³ I te kau aso hakkaatoa raa, nau e noho peenaa ma kootou i te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Aa te nei are te ssao kootou e mee naa vana kootou naa; te ssao naa mahi te pouuri raa e heheuna.”✧

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo ki te hare te Maatua Hakamau; Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri ake ki Jesus. ⁵⁵ Teelaa se ahi raa e kkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa e noho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo ma naa tama naa. ⁵⁶ Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa ni kite i Peter e noho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraaoi iloo a ia ki mate ia i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, “Te tanata nei se tama e taka hoki ma Jesus!”

⁵⁷ Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, “Te ffine nei, nau see iloa i te tama naa!”

⁵⁸ Seai se saaita raa telaa tama kukite iaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama i naa tama naa!”

Peter ki mee ake, “Seai, nau see hai i naa tama naa!”

⁵⁹ Ku rooroa ake hakamaarie raa, telaa tanata hoki ku hanake no ppura peelaa, “Se vana maaoni iloo, ttama nei ni taka ma Jesus. Te nei se tama i Galilee!”

⁶⁰ Peter ki mee ake, “Nau see iloa i too mee e taratara mai naa!”

I te saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa ku tani. ⁶¹ Te Ariki ni karopa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter ki naa taratara Te Ariki ni mee ake: “Saaita te manu te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” ⁶² Teenaa sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Naa wasi e roorosi i Jesus raa ni kaamata te hakalillii ka saru iaa Ia. ⁶⁴ Teenaa naa karamata Jesus ni saisaitia laatou ki see kite, araa vasirisiri ake iloo peelaa, “Hakaari mai! Ko ai te tama e lliki iaa koe?” ⁶⁵ Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ I te tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa ni kuku hakapaa, teenaa ko laatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo. Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa. ⁶⁷ Naa tama naa ki vasiri ake, “Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?”

Teenaa ki hakahe ake Jesus, “Ki mee maa nau e taratara atu maa nau ko te Mesaea raa, kootou ma ki see hakannoo iaa nau; ⁶⁸ aa ki mee maa nau e vasiri se vana ki kootou raa, kootou ma ki see lavaa te hakahe mai se taratara ma kootou.

⁶⁹ Teenaa, e kaamata i te saaita nei raa, Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi hakamaatau Te Atua Haimahi.”

⁷⁰ Teenaa ki hakatoo atu naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake kiaa Ia, “Aa te nei koe ku taratara maa koe naa ko Ttama Te Atua?”

Jesus ki mee ake, “Teenaa kootou e mee mai naa.”

⁷¹ Teenaa ki taratara naa tama naa peelaa, “Taatou ku see mee ma ki taratara mai se tama peelaa maa ni taratara ttama nei e hai! Taatou sokotaatou iloo kullono i tana tino maaisu!”

✧ 22.53 Lk 19.47; 21.37

23

Jesus ku taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Naatama hakamaatua naa ni massike notaakina iloo laatou Jesus ki Pilate.
² Teenaa kaamata iloo naa tama naa te kauake te kau taratara haaeo Jesus ki Pilate: “Tama nei elaavea maatou e usuusu te henua kiseetuku laatou kinaa vana te kaaman Rome, teenaa maa naatama raa kisee pesi takis kite tuku i Rome, aa te tama nei hoki e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa maa ia se tuku.”

³ Pilate ki vasiri ake ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakaaha ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”

⁴ Teenaa ki huri Pilate no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa ma te kuturana tama i te kina naa, “Nau see hai vana e sara e kite i te tanata nei.”

⁵ Tevana iaa naa tama naa ni ppura iloo ka hai ake ki Pilate: “Te henua e usuusuhia te tama nei ki ana akonaki e kauake kilaatou, ka hakkoro naa tama raa ki hai te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei nikaamata mai iloo i Galilee aa te nei ku tae mai ki te kina nei.”

Jesus ku kaavea ki Herod

⁶ I te saaita Pilate nilono ite taratara nei raa, vasiri iloo ia peelaa, “Te nei setama i Galilee?”
⁷ Teenaa itana saaita ni iloa maa Jesus setama ite matakaina Herod e tuku raa, vanaake iloo kinaa tama naa kitaakina Jesus ki Herod, i Herod enoho i Jerusalem ite saaita naa.
⁸ Herod ni hiahia iloo itana saaita ni kite i Jesus, iaa ia nilono inaa taratara te henua i Jesus, aa a ia hoki ni noho iloo ka hiihai maa ia ki kite i Jesus e hakasura naa mirakol Te Atua.
⁹ Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus, tevana iaa Jesus ni see hai taratara ni hakaaha ake kiaa ia.
¹⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa ni ttuu i te kina naa ka kapi iloo naa maaisu laatou ma Jesus e mee ana sara.
¹¹ Teenaa huri iloo Herod ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii ka tautausuaina laatou Jesus. Naatama naa ni hakkahuria laatou Jesus ki te kahu naa tuku raa no hakaaha hoki ki Pilate.
¹² Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haaeo ki laaua. Aa i te aso naa lokoi raa laaua ku meeme hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³ Pilate ni kkave tana kaunaki ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake,
¹⁴ teenaa mee ake iloo peelaa kilaatou, “Te tanata nei e toomai kootou kiaa nau i kootou e hai maa te henua e usuusuhia te tama nei kiseetuku laatou kinaa vana te kaaman Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa, aa nau e kite maa te tama nei see haisara inaa taratara kootou e mee ia ia.
¹⁵ Tama nei ni hakaaha mai Herod kiaa nau ia ia e kite hoki maa ttama nei see haisara. Teenaa nau emmata maa ttama nei see hai vana ni mee te laa e tau ma ia ki haia ki mate.
¹⁶ Te nei nau ma ki mee ake ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa kutiake ki hano.”
¹⁷ [Inaa setau hakkaatoa, ite ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate ki fana se karapusi tokotasi inaa Jew raa no hakaaha atu kilaatou.]

¹⁸ Naa tama hakkaatoa e ttuu i te kina naa ni hakatoo hakapaa no tanitani varo atu peelaa, “Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!”
¹⁹ Barabas ni pponotia ki loto te hare karapusi i aa ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Rome raa i Jerusalem, teenaa a ia hoki ni taa tana tama no mate.

²⁰ Pilate ni hiihai ma ki tiiake ia Jesus ki hano, teenaa taratara ake hakaraaoi hoki a ia ki naa tama naa.
²¹ Tevana iaa naa tama naa ni ffuri atu no tanitani varo peelaa, “Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!”

²² Teenaa ki ttao atu Pilate tettoru ana saaita no mee ake ki naa tama naa, “Aiaa? See ssara peehea ttama nei ni mee? Nau seai taku mee e kite i ttama nei te laa e tau ma

ia ki haia ki mate! Nau ma ki vanaake ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa ku tiiake ki hano.”

²³ Tevana iaa naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo ki tuukia Jesus ki te kros. Laatou ni haihai no lavaa iloo laatou te huria te manava Pilate. ²⁴ Teenaa tuku atu iloo Pilate ki te fiffai naa tama naa. ²⁵ Pilate ni hanaa a ia Barabas, te tama ni karapusina iaa ia nihai naa tama ni hetaa ma naa hakamau tekaaman, aa iaa ia hoki nitaa tana tama no mate. Jesus iaa ni tiiake atu a ia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Tesaita Jesus nitaakina naa soldia tekaaman Rome kitoa notaiaraa, laa-tou nittiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia naa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaake ki ssau te kros raa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁷ Etammaki iloo naa tama niooatu vaamuri Jesus; aa naa haahine iloto i te kuturana naa ni mmate hakaoti inaa ttani laatou iaa Ia. ²⁸ Jesus ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, “Naa haahine Jerusalem, kootou see ttani alloha iaa nau; kootou kittani alloha ikootou soko kootou aa inaa tamalliki kootou. ²⁹ I te aa inaa aso raa ma ki ssura iho, teenaa te henua ma ki taratara peela, “Te nei se manava peehea naa haahine e poka, naa haahine seki hannau mai iloo ni tamalliki maa laatou, aa ma naa haahine seki anaana iloo ni tamalliki maa laatou!” ³⁰ Teenaa ko te ssao te henua ma ki ttani atu ki naa mouna, ‘Ssina mai no taaona maatou!’ aa ki naa tamaa mouna raa, laatou ma ki ttani atu peela, ‘Uuhia maatou!’[☆] ³¹ I te aa, ki mee maa te henua esosorina peenei kiaa nau, ttama e mee pee kotelaakau koi mata, te henua ma ki sosorina peehea ki kootou naa tama e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?”

³² E mee hoki te takarua taanata ni too ake i te hare karapusi ni taakina hakapaa ma Jesus ki toa no taai. ³³ Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina e ttapa ma ko “Te Ivi te Pisouru” raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa te takarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, te tama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. ³⁴ Jesus ki taku peela, “Tamana, aroha inaa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei.”[☆]

Teena naa tama naa ki mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou naa hekau Jesus. ³⁵ Te henua nittuu kattoka inaa tautaussua naa hakamau naa Jew raa peela ki Jesus, “Ki mee maa ia kote Mesaea maaoni TeAtua ni hakamaatino raa, a ia ki hakasao soko ia pee ko aaraa tama ni hakassaoria a ia!”[☆]

³⁶ A ia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake te wain e mmara hakallika raa ki unu ia,[☆] ³⁷ ka tautaussua ake peela, “Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko koe!”

³⁸ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KO TE TUKU NAA JEW.”

³⁹ Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni huri ake ki Jesus no mee ake, “E aa? Koe naa seai kote Mesaea? Hakasao iaa koe aa koe ku hakassaoria maa hoki!”

⁴⁰ Teenaa huri atu iloo telaa tama no nutua: “Koe see mataku i TeAtua? Koe naa ni tukua hoki ki mate pee ko ttama naa. ⁴¹ Taaua nei ni tukua tonu ki mmate, i naa sara taaua ni mee raa e hakallika iloo, aa ttama nei iaa ni see haisara ni mee.” ⁴² Ki oti raa huri atu iloo ia ki Jesus no mee ake, “Jesus, toosaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu iaa nau!”

[☆] 23.30 Hos 10.8; Rev 6.16 [☆] 23.34 Ps 22.18 [☆] 23.35 Ps 22.7 [☆] 23.36 Ps 69.21

⁴³ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei: Te aso nei koe ma ki noho ma nau i te kina e taukareka.”*

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Te saaita te laa ni tae ki te ssao te kkai raa, te henua ni poouri no tae iloo ki te ttoru i te laasuru, ⁴⁵ teenaa itelaa raa ni see tii. Aa te maro e tautau kappui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi e lua. ✧ ⁴⁶ Jesus ki tanitani varo, “Tamana, nau e tiiake atu taku ora ki moe i oo rima!” I tana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana maanava no mate. ✧

⁴⁷ Te saaita te hakamau naa soldia Pilate raa ni kite i naa vana e mee nei raa, a ia ni hakanau i Te Atua ka mee tana taratara peela, “Ttama nei maaoni ni see haisara ni mee. Ttama nei se tama e taukareka!”

⁴⁸ Naatama hakkaatoa te laa ni oo ake no mmata i Jesus ku taia raa ni kkite i naa vana ni ssura naa. Teenaa naa tama naa ni sassare ka ttani ki naa hare laatou. ⁴⁹ Aa naa tama te laa ni illoa hakaraa oi iloo Jesus, e hakapaa ma naa haahine ni oo ake ma Jesus i Galilee raa, ni ttuu hakammao ka ttoka i naa vana e mee naa. ✧

Jesus ku toa no tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Te laa setanata, tana inoa ko Joseph. Aia se tama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Te tanata naa se tama e tonu aa e sosorina taukareka, aa a ia e noho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana Te Atua. Niaaina maa ia se tama i naa tama hakamaatua naa Jew raa, a ia ni see hiihai ki naa vana naa tama laatou naa ni mee ki Jesus. ⁵² Joseph ni hanake ki Pilate no mee ake maa ia e mee ma ki toa a ia te haitino Jesus. ⁵³ Teenaa hano iloo Joseph no tukua iho te haitino Jesus i te kros no miinia ki te maro hou. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hou e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Teenaa se rua ni hakahotu ki hakamoe naa tama e mmate, aa te rua naa seki hai tama ku oti te hakamoeria iloto. ⁵⁴ Joseph ni mee ana vana naa i te laasuru te aso rima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

⁵⁵ Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph no kkite i naa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua. ⁵⁶ Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaakaa mannoni laatou ki aamosi te haitino Jesus.

Te vana ia laatou ni hakamalolloo i te aso te Sabat, i teenaa nitaratara naa Loo Moses. ✧

24

Jesus ku ora hoki

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ I te tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaakaa mannoni laatou ni hakamate raa ka oo ki te kava. ² Naa haahine naa ni oo atu no kkite maa te hatu e ppui te mata te kava raa ku oti te hakatiperia hakavasi. ³ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto, ara nei laatou ni see kkite maa te haitino Te Ariki Jesus e moe iloto. ⁴ Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo i te vana laatou e kkite nei. Teenaa hakatekia lokoi laatou i te takarua taanata ku ttuu ake i te vasi laatou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki te uila. ⁵ Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu kilaro imua te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa kilaatou, “Ai kootou e sessee ai i te tama e ora i te kina naa tama ku oti te mmate?” ⁶ Ttama naa kuseai i te kina nei; A ia ku oti te hakamasikeria i te mate! Kootou mannatu itanataratara ni kauatu kikooteu itana saaita ni noho i Galilee:

* **23.43** te kina e taukareka te Nohorana naa tama e tonu naa ora laatou ✧ **23.45** Ex 26.31-33 ✧ **23.46** Ps 31.5 ✧ **23.49** Lk 8.2,3 ✧ **23.56** Ex 20.10; Deut 5.14

7 'Ttama te Henua raa ki hookina ki naarima naatama haisara; A Ia ma ki tuukia ki te kros, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria no ora.'*☆

8 Teenaa ki hakamaarona ai naa haahine naa, iteenaa nitaratara Jesus ni mee imua. 9 Ite saaita naa haahine naa niahemai ite kava raa, laatou ni hakaea naa mee nei hakkaatoa ki te taka sinahuru maa tetama tokotasi inaa disaipol aa ma aaraatama ettaka laatou. 10 Naa haahine naa ko Mary Magdalene, Joana, aa ko Mary tetinna James; laatou ma aaraa haahine ettaka ma laatou naa ni hakaea naa mee nei ki naa aposol. 11 Araa nei naa aposol raa ni see hakannoo ki naa taratara naa haahine naa, i laatou e hakannoo maa teenaa ni taratara vvare koi. 12 Tevana iaa Peter ni masike no tere iloo kite kava. Aia ni hanatu no hakatui iloo kiloto te kava, teenaa kite iloo aia inaa mmoe mai naa maro ni mmuni te haitino Jesus raa sokolaatou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo ki hare ma te kau mannatu, i aa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

*Te takarua disaipol e sassare ki Emaus
(Mk 16.12-13)*

13 Ite aso naa hoki, te takarua inaatama e tautari i Jesus raa nisassare ka oo ki te tamaa matakaaina e tupa ma ko Emaus. Te matakaaina naa e hitu naa mael i tana mmao i Jerusalem, 14 teenaa te takarua naa ni sassare ka hai taratara inaa vana hakkaatoa ni mee naa. 15 Te saaita takarua naa e hai taratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laatou ka oo hakapaa; 16 te takarua naa ni kkite iaa Ia, tevana iaa laaua ni haia ki see mmate laaua maa te laa ko Jesus. 17 Jesus ki mee ake, "Koorua e sassare ka hai taratara i te aa?"

Te takarua raa ki ttuki no ttoka hakaaroha atu ki Jesus. 18 Teenaa te tama tokotasi i te takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, "Te nei pee ko koe koi soko koe ni hanake ki Jerusalem te laa see iloa i naa vana ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?"

19 Jesus ki vasiri ake, "Ni vana peehea ni mee naa?"

Te takarua raa ki mee ake, "Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth. A Ia naa se pure Te Atua, e haimahi anataratara aa ni hakassura naa mahi Te Atua imua naa karamata Te Atua aa ma te henua hakkaatoa. 20 Naa maatua hakamaatua aa ma aaraatama hakamaatua maatou ni kauake laatou te tama nei ki te hakamau Rome raa ki tukua ki mate, teenaa a Ia ni tuukia ki te kros raa no mate. 21 Maatou ni taaohi manava maa Ia naa ko te tama ma ki hakasao te kanohenua Israel. Aa te nei naa aso raa ku toru imuri tana saaita ni mate. 22 Ite aso nei raa, maatou ni hakatekia aaraa haahine ettaka ma maatou; naa haahine naa ni oo kite kava i te tahaata, 23 tevana iaa laatou ni see lave te haitino Jesus. Laatou ni ahemai no taratara mai maa laatou e kkite i naa ensol. Teenaa maa naa ensol raa e taratara ake maa Jesus e ora. 24 Aaraa tama i maatou ni oo ki te kava no kkite maa te haitino Jesus ku seai maaoni, e mee pee ko naa taratara ake naa haahine."

25 Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, "Koorua ku vvare hakaoti! Koorua kullono nataa peehea inaataratara hakkaatoa naa pure Te Atua raa ni mee imua! 26 Koorua see iloa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua, ki oti raa ku hakanau Te Atua iaa Ia i te lani?" 27 Teenaa akonaki ake iloo Jesus i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, e kaamata i naa laupepa Moses aa ma naa taratara naa pure hakkaatoa Te Atua ni sissii imua.

28 Te saaita laatou ni tauppiri atu kite matakaaina Emaus raa, Jesus ni mee ma ki hakaraka koi ka hano, 29 ara nei te takarua naa ku ffuri atu no mee ake kaa ia, "Kau ki nnoho taatou i te kina nei; te laa raa ku suru aa te henua ku taupiri ki pouuri." Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho laatou. 30 Te saaita laatou ni nnoho ki kkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki Te Atua, ara ttohi iloo te haraoa raa no kauake

* 24.7 Mt 16.21; 17.22,23; 20.18,19; Mk 8.31; 9.31; 10.33,34; Lk 9.22; 18.31-33

ki te takarua naa. ³¹ Te takarua naa ni ttoka atu no mmate lokoi maa teelaa ko Jesus, teenaa seai lokoi Jesus imua laaua. ³² Takarua naa ni ffuri no taratara soko laaua peelaa, “Teelaa see hii hakannoo peehea taaua inaa taratara mai ttama nei ite ara i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu?”

³³ Te takarua naa ni massike lokoi ite saaita naa no ahe ki Jerusalem. Laaua ni oo no llave ite taka sinahuru maa te tama tokotasi inaa disaipol ennoho hakapaa ma aaraa tama, ³⁴ ka taratara peelaa, “Te Ariki ku oti te masike maaoni ite mate! A Ia ni hakasura ki Simon!”

³⁵ Teenaa taratara ake iloo te takarua raa ite hakasura ake ana Jesus ki laaua ite ara e hano ki Emaus, aa ilaaua ni mmate maa teelaa ko Jesus itana saaita nittahi te haraoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

³⁶ Te saaita te takarua raa koi ttuu ka taratara ake ki naa disaipol raa, Te Ariki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, “Te laaoi Te Atua ki noho ma kootou.”

³⁷ Naa tama naa ni mattaku iloo ilaatou ettau maa laatou ekkite te mouri. ³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Se vana peehea kootou ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? ³⁹ Ttoka mai ki aku rima ma aku vae. Teenei ko nau! Kootou kkaapai no haahaa iaa nau ki illoa kootou iaa nau seai se mouri, ite mouri raa see hai haitino peenei.” ⁴⁰ Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima kilaatou.

⁴¹ Naa tama naa ni oho iloo ka fiafia, tevana iaa laatou ni see ttuu maa Jesus ku ora maaoni. Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Kootou e hai kaikai ite kina nei?”

⁴² Teenaa kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia. ⁴³ Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.

⁴⁴ Teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Teenei ko naa mee nei teelaa ni taratara atu nau itaku saaita ni noho taatou. Nau ni vanaatu maa naa taratara hakkaatoa e takkoto inaa Loo Moses, naa Pure Te Atua, aa ite laupepa naa ahu David, teelaa e taratara iaa nau raa, ki huri ake no ttino maaoni.”

⁴⁵ Teenaa akoina iloo a Ia naa tama naa ki illoa hakaraaoi laatou inaa taratara te Laupepa Tapu. ⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Teenei naa taratara esissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa ma ki hakallono ki te isu no taia ka mate, aa ite ttou naa aso raa a Ia ma ki masike ite mate no ora hoki. ⁴⁷ Teenaa te taratara e mee maa Te Atua e uii naa haisara naa tama e ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou raa, ki tarataraina iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, e kaamata i Jerusalem. ⁴⁸ Kootou ni kkite inaa vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa kootou ki hakaea ake ki aaraa tama inaa mee naa. ⁴⁹ Nau ma ki heunatia atu nau Te Aitu Tapu teelaa ni purepure atu taku Tamana raa imua. Tevana iaa kootou ki noho kattari i Jerusalem ki tae atu Te Aitu Tapu raa no kauatu naa mahi te lani ki kootou.”✧

Jesus ku toa ki te lani

(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo kite kina e taupiri atu kite matakaaina Bethany. Ite saaita laatou nittae atu raa, Jesus kissau ana rima kiaruna notaku iloo ki Te Atua, teenaa ki mmata ake hakaraaoi Te Atua ki naa tama naa.✧ ⁵¹ Itana saaita koi hai ana taratara raa, a Ia ni hakataha inaa tama naa katoa kite lani. ⁵² Teenaa ffuri iloo naa tama naa no lotu kiaa Ia. Naa tama naa ni fiafia iloo ite saaita laatou ni ahe ki Jerusalem. ⁵³ Teenaa naa tama naa ni ttaka peenaa ite Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i Te Atua inaa aso hakkaatoa.

JOHN

TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaataratara John e taratara maa Jesus kote Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti, teelaa “ni huri mai no tipu ake ma setama ka noho iloto taatou.” (1.14) E mee pee ko naa taratara iho te laupepa nei raa, te Lono Taukareka nei ni sissii ki illoa naa tama e tokatoka i te laupepa nei maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa naa tama naa ma ki illoa maa laatou ma ki ora iloto naa mahi tana Inoa. (20.31).

Imuri naa taratara kaamata teelaa e hakailoa mai maa te Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti ko Jesus raa, te Lono Taukareka nei e taratara i te kau mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia Jesus. Teenaa ki huri ake maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa ma ki hakasao naa tama te maarama nei. Kiotiraa ku hakatuu naa taratara i te hakataakoto naa mahi TeAtua teelaa ni hakasuratia Jesus. Teenei ko naa taratara iloto te laupepa nei teelaa e hakatuu i naa hakannoo aaraa tama no tautari ki Jesus, aa i naa see fiffai aaraa tama maa laatou e hakannoo iaa Ia. Naa sapta 13–17 e hakatuu hakaraa oi iloo i te meeme hakapaa Jesus ma ana disaipol raa i te poo Jesus ni tauhia, aa i naa taratara hakaoti Jesus ni kauake ki ana disaipol ki mau naa manava laatou, i tana laasuru hakaoti ma laatou. Te hakaoti te laupepa nei e taratara i te tauhia ana Jesus no toa kite koti, i tana tuukia ana kite kros, i tana masike ana i te mate, aa i tana hakasura ana ki ana disaipol.

Tetaratara ite ffine haiaavana nilaavea emoe ma telaatanata raa (7.53–8.11) e hakamaatinoria, ite aa etammaki naa laupepa imua teelaa e takoto te Lono Taukareka nei, e tiiake laatou te taratara naa, aa aaraa laupepa iaa e hakatuuria laa-tou.

John ellasi anataratara ite ora e ora hakaoti iloto Christ, teelaa e kaamata ite saaita nei aa ekauake kinaatama e illoa maa Jesus kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Te mee e hakasorommata ite pas John raa, teenaa koi ana hakatuu kinaa mee vare te henua e illoa, ki huri ake te hakataakoto maaoni anataratara ekauake kilaatou. Teenaa ko naa mee pee kote vai, te haraoa, telamu, te tama e roorosi naa sipsip raa aa ma naa sipsip, aa te laakau ‘grape’ aa ma naa hua.

Naa takoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa taratara kaamata 1.1–18

John te Baptis aa ma naa disaipol mua Jesus 1.19–51

Naa heuna Jesus iloto te henua 2.1–12.50

Naa aso hakaoti Jesus iloto Jerusalem aa i naa kina e tauppiri ki Jerusalem 13.1–19.42

Te saaita TeAriki ni masike i te mate aa i ana saaita ni hakasura ki ana disaipol 20.1–31

Naa taratara hakaoti: TeAriki e hakasura hoki i Galilee 21.1–25

Jesus te Taratara te Ora

¹ Imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa raa, te Taratara raa ku oti te takoto. Ttaratara naa ni noho ma TeAtua. Ttaratara naa ko TeAtua koi. ² A Ia ni noho ma TeAtua imua te mahaa mai ana te lani ma te maarama nei. ³ See hai mee te maarama nei ni ssura sokolaatou. Naa mee hakkaatoa ni penaa iloto naa mahi te Taratara naa. ⁴ A Ia naa ko te tahito te ora, teenaa ko te ora e hakamaasina naa tama te maarama nei. ⁵ Naa kina ni takkoto poouri raa ni maasina hakkaatoa. Te maasina naa ni see lavaa te uuhia te poouri.

⁶ TeAtua ni heunatia mai a Ia te tanata e ttapa ma ko John. ⁷ John ni hakasura iho no tarataraina naa tiputipu te maasina nei killono naa tama te maarama nei, aa laatou ku hakannoo. ⁸ Tanatino seai kote maasina naa, a ia ni heunatia mai ki au no hakailotia te maasina naa ki naa tama te maarama nei. ⁹ Te maasina naa ma ki hakasura mai ki te maarama nei no hakamaasina naa kanohenua hakkaatoa.

¹⁰ TeAtua ni pena naa mee te maarama nei iloto naa mahi te Taratara naa. Niaaina maa Ia ni noho i te maarama nei, naa tama te maarama nei ni see illoa iaa Ia. ¹¹ A Ia ni hakasura iho ki naa tama tana tino henua. Tevana iaa a Ia ni see ilotia naa tama naa. ¹² E mee naa uruai tama ni illoa atu kiaa Ia no illoa maaoni maa Ia ko te Tama TeAtua, teenaa kikaauake Ia te taukareka raa ki naa tama naa, kinnoho laatou ma nitama TeAtua. ¹³ Naa tama naa ni see haitamaina TeAtua ma nitama e mee naa maatua laatou i te maarama nei; TeAtua tana tino ko laatou Tamana.

¹⁴ Ttaratara raa ni huri mai no tipu ma setama ka noho iloto taatou. A Ia e taka ma telaaoi, aa a Ia e taratara koi kite taratara maaoni. Taatou nikkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi, teenaa ko naa mahi te Tama tokotasi TeAtua ni heunatia mai tana Tamana i telani.

¹⁵ John ni taratara i naa tiputipu ttama naa. A ia ni tanitani varo peelaa, “Teenei taku tama maraa e taratara atu ki kootou. Nau ni vanaatu maa Ia ma ki hakasura iho imuri, tevana iaa a Ia e takoto hakamaatua are iaa nau. Taku saaita seki haanauria taku tinna raa, tama nei kunaa noho mai are.”

¹⁶ A Ia nikaumai telopo mee taukalleka ki taatou. Teenaa ko naa tiputipu tana manava kaimaarie ma tana manavalaaoi. ¹⁷ TeAtua nikauake naa Loo raa ki Moses kikaumai ki taatou. Telaaoi ma te hakamaaoniraa iaa nikauake TeAtua ki Jesus Christ kikaumai ki taatou. ¹⁸ See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Teenaa ko te Tama koi tokotasi TeAtua, e noho ma tana Tamana; a Ia naa e huri mai ki taatou naa tiputipu TeAtua.

John, te Baptis e hakaeta naa tiputipu Jesus Christ
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Naa hakamau naa Jew e nnoho i Jerusalem raa ni heuna ake naa maatua te lotu aa ma naa tama haka Levi ki vasiria John maa ia ko ai.

²⁰ John ni see hiihai maa ia e huuina a ia te hakamaaoni. Teenaa ki mee ake ia ki laatou, “Nau seai ko te Mesaea”

²¹ Teenaa ki vasiri ake naa tama naa, “Ki mee koe seai ko te Mesaea, koe ko Elijah koi?”

John ki mee ake, “Seai. Nau seai ko Elijah.”

Naa tama naa ki vasiri hoki, “Koe ko te Pure TeAtua?”

John ki mee ake, “Seai.”

²² Laatou ki mee ake, “Taratara mai ki illoa maatou maa koe ko ai, ki ahe maatou no taratara ake ki naa hakamau maatou. Peehea oo taratara e kaumai ki maatou?”

²³ John ki huri ake no kauake naa taratara Isaiah, te pure TeAtua, ni mee imua, “Nau nei ko te tama e tanitani varo mai iloto mouku peelaa, ‘Hakatonu te ara TeAriki ki maarama.’”

²⁴ Teenaa ki vasiri ake naa tama ni heunatia ake naa Faarisi, ²⁵ “Ki mee koe seai ko te Mesaea aa ko Elijah ma te Pure TeAtua, ai koe e hakaukau tapu ai naa tama?”

²⁶ John ki mee ake, “Nau e hakaukau tapu te henua ki te vai, tevana iaa e mee te tama see ilotia kootou, e tuu iloto taatou nei; ²⁷ A Ia naa ko te tama ma ki hakasura mai imuri aaku. Nau taku tino see tau te vvete naa uka ana taka e hakao.”

²⁸ Laatou e hai naa taratara laatou nei i te henua ettapa ma ko Bethany. Te henua naa e tuu hakaanake te riva ettapa ma ko Jordan. Teenaa ko te kina John ni hakaukau tapu naa tama.

Jesus, te Sukua Sipsip TeAtua

²⁹ Ssoa te aso raa, John nittoka inaa sare ake Jesus kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa, “Kootou mmata ki kkite kootou te Sukua Sipsip TeAtua, Ttama e uii naa haisara naa tama te maarama nei! ³⁰ Teenei taku tama ni taratara atu maa ni noho mai imua taku haanau mai ana. A Ia etakoto iaruna iaa nau. ³¹ Nau taku tino ni see iloa i ana tiputipu. Nau e hakaukau tapu te henua ki hakailoa mai TeAtua te tanata naa ki te kanohenua Israel.”

³² Teenaa ki mee ake John ki naa tama naa, “Nau e kite i naa llee mai TeAitu TeAtua itelani ma serupe notakoto ite haitino Jesus. ³³ Teenei ni iloa ai nau maa Ia ko te tama maaoni TeAtua. Te tama ni kaumai naa heuna nei ma ki hakaukau tapu nau ki te vai raa, ni taratara mai peenei, ‘Too tama ma ki kite i naa llee mai TeAitu TeAtua ma serupe no takoto iaa ia raa, teenaa ko te tama ma ki hakaukau tapu ki TeAitu Tapu.’

³⁴ Nau ni kite kato o inaa mee nei. Teenei etaratara ai nau ki llono kootou maa Jesus raa ko te Tama maaoni TeAtua.”

Naa disaipol mua Jesus Christ

³⁵ I te ssoa te aso raa, John ni tuu ma ana disaipol e lua ³⁶ no kite i naa laka Jesus. Tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni huri no mee ake ki laaua, “Koorua mmata! Teelaa te Sukua Sipsip TeAtua.”

³⁷ Takarua naa ni llono koi naa taratara nei raa, tautari atu iloo laaua vaamuri Jesus. ³⁸ Teenaa ki huri atu Jesus no vasiri ki laaua, i tana saaita ni kite i laaua, “Koorua e ssee i ai?”

Takarua raa ki mee ake, “Rabai, koe e noho i hea?” (‘Rabai,’ teenaa ko te taratara e mee maa “Te tama e akonaki naa tama”.)

³⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai ki hakaariatu nau.” (Saaita raa, telaa raa ku taupiri ki suru.) Teenaa ki oo laatou no kkite ite kina Jesus enoho. Laaua ni nnoho iloo no ponia i te kina naa.

⁴⁰ Ttama tokotasi i te takarua naa ko Andrew, te taina Simon Peter. ⁴¹ A ia ni lave i Simon Peter, tana taina, no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te Mesaea.” (Mesaea raa ko te taratara e mee maa, ‘Christ.’) ⁴² Teenaa ki hakattaki ake a ia tana taina raa ki Jesus.

Jesus nittoka atu kiaa ia no mee ake, “Nau e iloa maa too inoa ko Simon, te tama John. Koe ku taapaa a nau ki Sipas.” (Te laa inoa Sipas ko Peter, te taratara e mee maa ‘te hatu’.)

Philip ma Nathaniel

⁴³ I te ssoa te aso raa Jesus ni maanatu ma ki hano Ia ki Galilee. A Ia ni lave i Philip no mee ake, “Kau no tautari kiaa nau.” ⁴⁴ (Philip se tama i Bethsaida, te henua e noho ai Andrew ma Peter.) ⁴⁵ Philip ni lave i Nathaniel no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te tama ni tarataraina Moses i ana taratara ni sissii iloto telaupepa naa Loo. Teenaa ko ia naa hoki ni tarataraina naa pure TeAtua imua. Tana inoa ko Jesus, te tama Joseph, te tama haka Nazareth.”

⁴⁶ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, “Se aa e taukareka elavaa te sura mai i te tamaa henua maa ko Nazareth?”

Philip ki mee ake, “Kau ki kite koe.”

⁴⁷ Saaita Jesus ni kite i Nathaniel e hanake kiaa ia raa, a ia ki mee tanataratara peelaa, “Teenei se tama maaoni i te manava Israel. Ttama nei see hai vana hakallika e huu iloto tana manava.”

⁴⁸ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, “Koe ni iloa peehea iaa nau?”

Jesus ki mee ake, “Saaita Philip seki lave iaa koe raa, nau kunaa kite iloo iaa koe e noho i laro te maru telaupepa te ‘fig’.”

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Nathaniel, “Rabai, koe naa ko te Tama TeAtua. Koe naa ko te Tuku Israel.”

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Koe naa ku iloa maa nau ko te Tama TeAtua i aa nau ni vanaatu maa nau ekite iaakoe enoho ilaro temaru telaakau te ‘fig’? Koe ma ki oti kukite inaa vana ellasi are inaa mee nei.” ⁵¹ Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki kkite inaa tallaki mai naa tootoka te lani ka hakasepu mai naa ensol TeAtua no sassare mai ki Ttama te Henua.”✧

2

Te kaikai te aavvana i Kana

¹ Naa aso e lua ku oti te llaka, i te ttoru naa aso raa, naa tama te matakaaina i Kana iloto Galilee raa emee te kaikai te takarua e aavvana. Tetinna Jesus raa enoho i te kina naa. ² Jesus ma ana disaipol raa hoki ni arumia ki oo ake ki te kaikai naa. ³ Saaita naa wain raa ni oti, tetinna Jesus raa ki mee ake ki Jesus, “Naa wain naa tama naa ku oti.”

⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Te ffine nei, koe see taratara mai ma se aa nau ki mee. Taku sao ki hakaari aku mahi raa seki tae mai.”

⁵ Tetinna Jesus raa ki mee ake ki naa tama e mee naa heuna te hare, “Kootou haia naa vana tama nei e mee atu ki kootou.”

⁶ Iloto te hare naa e takkoto ana huaarani e utuutu vai e ono ellasi. Inaa vana ellasi naa Jew raa, laatou maraa e huihui naa rima laatou ki naa vai e takkoto i naa huaarani naa. Te huaarani tokotasi e tau te utu naa kalon e matarua no tae ki te matatoru. ⁷ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama e mee naa heuna te hare, “Utuhia naa huaarani naa ki naa vaiua.” Naa tama naa ni massike no utu naa huaarani naa no ppii. ⁸ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou asu mai ni vai i naa huaarani naa no kauake ki te tama e mee tana kaikai nei ki unu.” Teenaa ki too naa tama naa naa vai raa no kauake ki te tama e mee tana kaikai. ⁹ Te vana naa ku oti te huri no mee ma se wain. Ttama naa ni see iloa maa tana wain e unu raa ni too ake naa tama naa i hea (tevana iaa, ana poe raa ku oti te illoa i te vana Jesus ni mee). Teenaa ki kannaatia ake a ia te tanata e aavvana raa no mee ake, ¹⁰ “Taatou hakkaatoa maraa e taki naa wain taukalleka raa i te kaamata. Ki oti are naa wain see taukalleka raa ku toomai, i te saaita naa tama raa ku vvare hakkaatoa. Akoe iaa nitiiake naa wain taukalleka raa ki te saaita nei!”

¹¹ Teenei ko te saaita mua Jesus ni hakasura naa mahi TeAtua. Aia ni hakasura naa vana nei i Kana, iloto Galilee. Teenaa ko tana kina ni hakassaa ana mahi no illoa ana disaipol maa Ia ko te Tama TeAtua.

¹² Kimuri raa, Jesus ma tana tinna, ana taaina ma ana disaipol raa ni oo ki Capernaum no nnoho naa aso laatou i te kina naa.✧

Jesus e hano ki loto te Hare Tapu

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Te meeraa ku taupiri kite aso te Kaikai te Pasova, teenaa kihano Jesus ki Jerusalem.✧ ¹⁴ Tana saaita ni uru kiloto te Hare Tapu raa, a Ia ni kite naa tama e nnoho ma naa purumakau, naa sipsip, aa ma naa rupe. Naa tama naa e nnoho ma naa manu raa ki oo ake ni tama no tautauia. Aaraa tama hoki e nnoho ka hakahitihiti naa mane laatou. ¹⁵ Teenaa ki ffiri a Ia tana tari no iisea a Ia naa manu raa hakkaatoa ki haho te Hare Tapu. Naa sipsip ma naa purumakau raa hakkaatoa ni iisea a Ia ki haho. Naa teevoa naa tama hakahitihiti naa mane raa ni hurisia a Ia no masseu huri naa mane naa tama naa. ¹⁶ Ki oti raa, huri atu iloo Ia ki naa tama e nnoho ma naa rupe laatou raa no mee ake, “Too naa mee naa ki haho! Kootou see haia kootou te hare taku Tamana nei ma se maket!” ¹⁷ Naa disaipol raa ni mannatu ki naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu e mee maa, “Tellee taku manava i too hare, TeAtua, e ura ma se ahi iloto taku manava.”✧

¹⁸ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew, “Ni mahi peehea TeAtua a koe e lavaa te ppena ki illoa maatou maa koe e tau te sosorina peenei?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Seua te Hare Tapu nei, aa iloto naa aso etoru nau ma ki hakamasike hoki te hare nei.”[☆]

²⁰ Teenaa ki mee ake laatou, “Koe e vana maa te Hare Tapu nei e lavaa peehea koe te hakatuu iloto naa aso etoru? Te Hare Tapu nei ni hakatuuria iloto iloo naa setau e matahaa maa ono!”

²¹ Tevana iaa te hare tapu Jesus e taratara raa, teenaa ko tana haitino. ²² Saaita Jesus ni masike i te mate raa, ana disaipol raa ni hakamaarona i tana taratara nei. Teenaa ki illoa ai laatou maa e maaoni i naa taratara te Laupepa Tapu ma naa taratara Jesus ni kauake ki laatou.

Jesus e iloa i naa tiputipu naa tama hakkaatoa

²³ Saaita Jesus ni noho i Jerusalem ite ssao te Kaikai te Pasova raa, turaa tama ni kkite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia a Ia, teenaa ki illoa ai laatou maa Jesus ko te Tama TeAtua. ²⁴ Tevana iaa te manava Jesus ni see mau i naa tama naa, iaa Ia e iloa i naa tiputipu laatou. ²⁵ Niaaina maa see haitama e taratara ake ki Jesus i naa tiputipu naa tama naa, a Ia kunaa iloa are i naa takkoto naa manava laatou.

3

Jesus ma Nikodimus

¹ Teelaa se Faarisi, tana inoa ko Nikodimus, a ia se tama hakamaatua naa Jew. ² A ia ni hanake ki Jesus i te poo tokotasi no taratara ake ki Jesus, “Rabai, maatou e illoa maa koe se tisa ni heunatia mai TeAtua. See haitama e lavaa te mee naa mahi TeAtua pee ko oo vana e mee naa, ki mee maa naa mahi TeAtua see takkoto iaa ia.”

³ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni maa see haitama e lavaa te kite te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai hoki.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake Nikodimus, “Peehea naa haanau mai hoki te tama ku matua? Peehea ana ahe hoki kiloto te manava tana tinna raa ki haanauria mai a ia hoki?”

⁵ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. See haitama e lavaa te uru kiloto te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai i te vai ma TeAitu TeAtua.

⁶ Te tama e haanauria te tama raa e taka ma te ora te tama te maarama nei. Te tama e haanau mai iloto te aituraa e taka ma te ora TeAitu Tapu. ⁷ Koe see oho iaa nau e vanaatu kiaa koe, ‘Kootou hakkaatoa ki ahe no hannau mai hoki.’ ⁸ Te matani raa e oko koi ki tana aauna e hiihai. Koe e lono koi i naa oko te matani, tevana iaa koe see iloa i te kina te matani naa e oko mai. Koe hoki see iloa maa te matani naa e oko ki hea. Te mee naa e mee koi pee ko te tama e haanau mai i TeAitu TeAtua.”

⁹ Teenaa ki mee ake Nikodimus, “Peehea naa mee te mee naa?”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Koe see iloa peehea te meenei ma koe se tama e akonaki naa tama Israel? ¹¹ Nau e taratara atu maaoni. Maatou e taratara i naa vana maatou e illoa ma naa vana maatou ekkite, tevana iaa see haitama i kootou e hiihai maa ia e hakannoo ki naa taratara maatou nei. ¹² Nau ni taratara naa taratara te maarama nei, tevana iaa kootou ni see hakannoo ki aku taratara.

Kootou ma ki hakannoo peehea kiaa nau ki mee nau e taratara atu naa mee telani? ¹³ See haitama ku oti te tae ki telani, teenaa ko te Tama te Henua koi, te tama ni au i telani.”

¹⁴ Moses ni ssau te kata raa ki aruna iloto mouku. Peelaa hoki, te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna.[☆] ¹⁵ Naa tama e illoa maa Ia ko te Tama TeAtua raa ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. ¹⁶ TeAtua e aroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ki heuna mai tana Tama raa ki te maarama nei. Ki mee se tama peehea e illoa maa Ia ko te Tama TeAtua raa, ttama naa ma ki see lavaa te mate. A ia ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. ¹⁷ TeAtua ni see heuna mai tana Tama naa ma ki au

[☆] 2.19 Mt 26.61; 27.40; Mk 14.58; 15.29 [☆] 3.14 Num 21.9

no hakatonutonu te henua. Seai. Tana tama naa nikkave mai kiau no hakaora naa tama te maarama nei.

¹⁸ TeAtua see hakatonutonu naa tama e hakannoo kitana Tama, tevana iaa a Ia kunaa hakatonutonu are naa tama see hakannoo kitana Tama, ite aa, ila tou ni see hakannoo ki tana Tama tokotasi naa. ¹⁹ Te ara te hakatonutonu raa e mee peenei: te maasina raa ku oti te tae mai kite maarama nei, tevana iaa te henua e fiffai are i te pouuri. Laatou see fiffai te maasina naa i naa sosorina la tou see ttonu. ²⁰ Naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika raa see fiffai kite maasina. Laatou see hakassura iho kite maasina ila tou see fiffai maa naa sosorina see ttonu la tou raa e hakassaina. ²¹ Teenaa are ko naa tama e ppena naa mee maaoni raa e hakassura mai kite maasina, ki ilotia la tou maa la tou e ppena naa mee hakkaatoa iloto naa mahi TeAtua.

Jesus ma John

²² Kimuri raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa kite matakaaina Judea no nnoho la tou ka hakaukau tapu naa tama. ²³ John hoki e hakaukau tapu naa tama i Einon, see mmao i Salim. Te kina naa e takkoto ana vai tammaki. Te henua ni oo atu peenaa kiaa Ia ki hakaukau tapuria la tou. ²⁴ (Teenaa ko te saaita John seki ponotia are ki loto te hare karapusi.)^{*}

²⁵ E mee naa disaipol John e hakatauttau ma te Jew tokotasi ite iloo naa Jew inaa tiputipu te hakaukau. ²⁶ Teenaa ki oo la tou no mee ake ki John, “Rabai, koe e hakamaarona itetanata nitaka ma koe itelaavasi Jordan, ttama nitarataraina a koe? Ttama naa e hakaukau tapu naa tama ite saaita nei. Te henua etariatu hakkaatoa kiaa ia!”

²⁷ Teenaa kimee ake John, “Tetama etaka koi ma naa mahi TeAtua e kauake. ²⁸ Kootou nillono iaa nau nitaratara peela, ‘Nau nei seai ko te Mesaea, tevana iaa nau ni heunatia kiau nau imua ttama naa.’^{*} ²⁹ Saaita tetaupeara ma tetaupu e hakaavana tia raa, tetaupu raa ma kimee ma seavana tetaupeara naa. Te ssoa tetaupeara raa ma ki hiahia itana saaita ma kilono ite reo tetaupeara naa. Taku hiahia e kaatoa hoki peenaa. ³⁰ Ttama naa ma ki noho hakamaatua, a nau iaa ma ki noho ma se tamavare koi.”

Jesus, Ttama te lani

³¹ Ttama e au itelaniraa enoho hakamaatua inaa tama hakkaatoa. Ttama e au ite maarama nei iaa, teenaa setama te maarama nei. Aia etaratarata inaa vana te maarama nei, tevana iaa Ttama telaniraa enoho hakamaatua inaa mee hakkaatoa. ³² Ttama naa etaratarata iana mee nillono kakkite ki ana karamata, tevana iaa see hai tama e hakannoo ki ana taratarata. ³³ Teenaa naa tama e hakannoo ki ana taratarata raa e huri ake peela maa TeAtua raa ko te hakamaaoni. ³⁴ Ttama ni heunatia mai TeAtua raa etaratarata mai naa taratarata TeAtua, ite aa, naa mahi hakkaatoa TeAitua raa e kauake TeAtua kiaa Ia. ³⁵ Te Tamana raa ellee tana manava itana Tama, teenaa ni kauake naa mee hakkaatoa kiaa Ia ki roorosi.^{*} ³⁶ Naa tama e hakannoo kite Tama TeAtua raa ma ki too te ora e ora hakaoti, tevana iaa te tama see hakannoo ki TeAtua raa ma ki see ora. A ia ma ki takoto i laro naa haeo TeAtua.

4

Jesus ma te ffine haka Samaria

¹ Naa Faarisiraa nillono maa etammaki naa tama kutautari ki Jesus, aa te kooina naa disaipol Jesus e hakaukau tapu raa ku tammaki are i naa disaipol John. ² (Maaoni iaa, Jesus tanatino see hai tama ni hakaukau tapu. Ana disaipol raa koi e hakaukau tapu naa tama.) ³ Teenaa saaita Jesus nilono inaa taratarata naa, masike iloo Ia i Judea no hano ki Galilee. ⁴ Te ara Jesus ma ki sare raa e moe vaaroto Samaria.

^{*} 3.24 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 ^{*} 3.28 Jn 1.20 ^{*} 3.35 Mt 11.27; Lk 10.22

⁵ A Ia ni hano no tae ki te matakaaina iloto Samaria e ttpa ma ko Sikar. Te kerekere Jacob nikauake kitanatama, Joseph, see mmao ite matakaaina naa.* ⁶ Teenaa kote kina etakoto te vai Jacob nikeri ite kerekere. Jesus ninaeae itanakina nisare mai raa e mmao, teenaa ki noho Ia ite vasi te vai naa no hakamarooroo. A Ia ni tae atu i te laaraatea*.

⁷ E mee te ffine haka Samaria ni hanake ki te vai raa no asu vai. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Aasua mai se vai maaku ki unu.” ⁸ (Ana disaipol raa ku oti te oo kiloto te henua naa no taavi kaikai.)

⁹ Te ffine raa ki mee ake, “Koe se Jew, a nau ia setama haka Samaria. Peehea oo kainnoo mai kiaa nau ki kauatu se vai ki unu koe?” (Naa Jew raa see lavaa te kkai ka unu ki naa peleti ma naa kap naa tama haka Samaria.)*

¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe see iloa i te mee TeAtua e hookii. Koe hoki see iloa maa te nei ko ai e kainnoo atu ma ki kauake se vai maana ki unu. Ki mee koe ni iloa i te tama e kainnoo atu nei raa, koe ni kainnoo are kiaa ia ki kauatu te vai te ora.”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Aroha, koe see hai mee asuasuvai enoho ma koe, aa te vai nei e nnoto. Te vai etakoto te ora naa ma ki aasua mai koe i hea? ¹² Te vai nei ni kaumi taatou tipuna, Jacob. Tana haanauna ma ana manu e hahaanai raa ni unu hakkaatoa i te vai nei. Koe e mee maa koe e lasi are i Jacob?”

¹³ Jesus ki mee ake, “Naa tama hakkaatoa e unu te vai nei ma ki oti ku hiiunu hoki. ¹⁴ Te tama e unu taku vai ma ki hookii nei ma ki see lavaa te hiiunu imuri. Taku vai ma ki hookii nei ma ki ppuna peenaa iloto tana manava, teenaa a ia ma ki too te ora e ora hakaoti.”

¹⁵ Teenaa ki mee ake te ffine, “TeAriki, kaumi te vai naa ki see hiiunu nau imuri, ki see ahemai nau hoki no asu vai.”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Tere imua no aru ki too aavana raa ki oomai koorua.”

¹⁷ Te ffine raa ki mee ake, “Nau see hai aavana.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe etaratara maaoni maa koe see hai aavana. ¹⁸ Maaonii aa, koe ni mee oo aavana e rima hakkaatoa. Tetanata enoho ma koe i te saaita nei seai se aavana aa maaoni. Koe e taratara maaoni.”

¹⁹ Te ffine raa ki mee ake, “TeAriki, te nei nau ku iloa maa koe se pure TeAtua maaoni. ²⁰ Naa tippuna maatou raa ni lotu i aruna te mouna nei. Kootou naa Jew raa ia e hai maa Jerusalem raa ko te kina maatou ki oo no lotu i TeAtua.”

²¹ Jesus ki mee ake, “Hakannoo kiaa nau. Imuri te henua ma ki see lotu ki te Tamana raa i aruna te mouna nei ma iloto Jerusalem. ²² Kootou naa tama i Samaria nei elotu pourikoi. Kootou see illoa i te tama kootou elotu. Maatou naa Jew raa ia e illoa i te tama maatou elotu. I te aa, te tama ma ki hakaora te henua raa ma ki haanau iho iloto te manava naa Jew. ²³ Te ssao raa ku tae mai, teenaa kote saaita te henua ma ki lotu maaoni kite Tamana iloto naa mahi ma te hakamaaoni TeAitu TeAtua. Teenaa te tiputipu te lotu TeAtua e hiihai. ²⁴ TeAtua se Aitu. Naa tama e lotu kiaa Ia raa ki lotu maaoni iloto naa mahi TeAitu TeAtua.”

²⁵ Te ffine raa ki mee ake, “Nau e iloa maa te Mesaea raa ma ki oti ku au, aa tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki hakaari mai te kau mee hakkaatoa.”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau nei ko Ia, te tama e taratara koorua nei.”

²⁷ I te saaita naa raa, naa disaipol Jesus raa ku tae ake. Laatou ni tteki iloo i te saaita laatou ni kkite i Jesus e noho ka hai taratara laaua ma te ffine. Tevana ia see hai tama i laatou ni vasiri ake ki te ffine naa ma se aa a ia e hiihai. See hai tama hoki ni vasiri ake ki Jesus maa Ia e hai taratara laaua ma te ffine raa ko te aa.

²⁸ Te ffine naa ni tiiake tana mee e asuasuvai naa no ahe ki te henua raa no mee ake ki naa tama te henua naa, ²⁹ “Kootou oomai no mmata! Ttama raa e taratara tonu mai i naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua. Ttama nei pee ko te Mesaea raa koi, anii?”

³⁰ Teenaa ki massike laatou i te henua naa no oo ki Jesus.

* 4.5 Gen 33.19; Josh 24.32 * 4.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai * 4.9 Ezra 4.1-5; Neh 4.1-2

³¹ I te saaita naa, naa disaipol raa e nnoho ka taro ki Jesus, “Rabai, too ni mee maau no kai!”

³² Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e mee aku kaikai e kai, see ilotia kootou.”

³³ Ana disaipol raa ki vasirisiri soko laatou, “E hai tama ni kauake ana kaikai ki kai?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Aku kaikai raa, teenaa ko aku tautari ki te hiihai te Tama ni mee ma kiau nau no hakaoti ana heuna nei. ³⁵ Kootou e mee kootou taratara e mee peelaa, ‘Naa marama e haa koi takkoto mai aa kutae kite ssao ki vasi.’ Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou ki ttoka hakaraaoi ki naa verena. Naa kaikai raa kulleu aa ku tau te vasi! ³⁶ Naa tama e vasi raa e tauia ki hakanaaopo naa kaikai te ora maaoni. Laatou ma ki fiafia hakapaa ma naa tama ni tori. ³⁷ Teenaa e hanotonu ma te taratara e mee peelaa, ‘Tama e tori, aa telaa tama e vasi.’ ³⁸ Kootou ni heunatia a nau ki oo kootou no vasia naa verena naa tama sara ni heheuna. Kootou ni tauia are i naa heuna naa tama sara.”

³⁹ Turaa tama i Samaria ni illoa maa Jesus ko te Mesaea, i te ffine raa ni mee maa, “Tama nei e tarataratonu mai naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua.” ⁴⁰ Saaita naa tama i Samaria raa ni ttae kiaa Ia, laatou ni puratia laatou a Ia ki noho ma laatou. Jesus ni noho ana aso e lua i te henua naa.

⁴¹ Turaa tama ni llono i ana taratara no hakannoo kiaa Ia. ⁴² Laatou ni mee ake peelaa ki te ffine, “Maatou nei ku illoa maa te nei ko te Mesaea, tevana iaa maatou see mee maa maatou nei ku illoa iaa koe ni taratara mai. Seai. Maatou nei ku illoa i maatou ni llono soko maatou i ana taratara, aa te nei maatou ku illoa maa te nei ko te Tama maaoni ma ki hakaora naa tama te maarama nei.”

Ttamariki te hakamau e haia Jesus no marooroo

⁴³ Imuri ana aso e lua i te kina naa raa, Jesus ni masike no hano ki Galilee. ⁴⁴ Jesus soko Ia ni mee tanataratara peelaa, “Te pure TeAtua ma ki see ilotia naa tama tana tino henua.”* ⁴⁵ Tana saaita ni tae ki Galilee raa, naa tama te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, ilaatou ni kkite iaa Ia e hakasura naa mahi TeAtua i te saaita laatou ni oo ki te Kaikai te Pasova i Jerusalem.

⁴⁶ Kiotiraa Jesus ni ahe ki Kana i Galilee, tana henua ni huri te vaiua no mee ma se wain.

Teelaa se hakamau te kaaman e noho i te kina naa. A ia e mee tana tamariki e moe ka maki i Capernaum.* ⁴⁷ Tana saaita ni llono maa Jesus ku oti te hanake i Judea ki Galilee raa, hanatu iloo ia no taratara ake ki Jesus ki oo laaua ki Capernaum no haia tana tamariki raa ki marooroo, i tana tamariki raa ku taupiri koi ki mate. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Kootou maraa e ttari iloo kikkite kootou ma ni mahi TeAtua aa maa kootou ku hakannoo kiaa nau.”

⁴⁹ Te hakamau raa ki mee ake, “TeAriki. Kau ki oo taaua. Nau eppore maa taku tamariki raa ma ki mate.”

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Ahe ki too henua. Too tamariki raa ku marooroo.”

Te tanata naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus ekauake, teenaa ki hano. ⁵¹ Tama naa ni hano no ttiri i ana poe raa i te ara. Teenaa ki mee ake laatou kiaa ia, “Too tamariki raa ku marooroo.”

⁵² Teenaa ki vasiri ake ia kilaatou ma te tamariki raa ni marooroo i te ssao hea. Naa tama naa ki mee ake, “Too tamariki raa ni marooroo loko i te saaita telaa raa ni tae ki te ttasi i te laa i aruna.” ⁵³ Te tanata naa ku hakamaarona i teenaa ko te ssao Jesus ni vanaake ma tanatamariki raa ku marooroo. Teenaa ki illoa ai a ia maa tana haanauna naa hakkaatoa maa Jesus ko te Mesaea.

⁵⁴ Te nei ko te rua ana saaita ni hakassura naa mahi TeAtua i tana saaita ni hanake ki Galilee.

* 4.44 Mt 13.57; Mk 6.4; Lk 4.24 * 4.46 Jn 2.1-11

5

Te tanata e haia Jesus no marooroo i te kina te vai

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano ki te kaikai telotu naa Jew e mee i Jerusalem. ² Teelaa se vai etakoto ite tootoka te henua naa. Te tootoka naa ettapa ma kote Tootoka naa Sipsip. Te vai raa ettapa ma ko Bethsada ite taratara naa tama te henua naa. Teelaa ni harevaka e rima e ttuu aareha te vai naa, e hakammaru ai naa tama e nnoho i te kina te vai naa. ³ Tammaki naa tama e mmaki e mmoe iloto naa harevaka naa, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e mmate naa haitino laatou. [Laatou e mmoe ka ttari ki mannuutia te vai naa. ⁴ Teenaa ko te ssao te ensol Te Ariki e sepu mai ki loto te vai raa ka mannuu ai te vai. Ttama mua i laatou ma ki sepu ki loto te vai e mannuu naa ma ki taukareka no marooroo.] ⁵ Teelaa setanata e moe i te kina naa. Ttama naa ni maki ana setau e matatoru maa varu. ⁶ Jesus ni kite iaa ia e moe i te kina naa, no iloa maa tana maki raa ku rooroa. Teenaa ki vanaake Jesus kiaa ia, “Koe e hiihai maa koe ki marooroo?”

⁷ Ttanata raa ki mee ake, “Te Ariki. See haitama e noho ki au no saaua nau ki loto te vai nei i naa saaita te vai nei e mannuutia. Akusaaita maraa e haaite ki ttoro ki te vai raa, aaraa tama kunaa ttae are. Nau maraa e sukumuri lokoi.”

⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Masike no ppiki oo moelana naa aa koe ku sasare.” ⁹ Te tanata naa ni marooroo lokoi ite saaita naa, teenaa ki masike ia no too ana moelana raa no sare.

Naa vana nei ni mee i te aso te Sabat. ¹⁰ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew raa ki te tanata naa, “Te nei te aso te Sabat. See haitama e lavaa te ssau ana moelana raa i te aso te Sabat, i te mee naa e sara i naa Loo taatou.”[✧]

¹¹ Te tanata raa ki mee ake, “Ttama ni au no haia nau no marooroo raa ni vana mai ma ki too aku moelana raa aa nau ku sasare.”

¹² Teenaa ki vasiri ake laatou, “Ko ai ttama ni vanaatu ma ki mee koe peenei?”

¹³ Tevana iaa te tanata naa ni see iloa maa Jesus ko ai, ite aa, te kina naa ni kkapi te tama, aa Jesus ni hakasee koi no hano ki taha.

¹⁴ Kimuri raa, Jesus ni lave i te tanata naa i te Hare Tapu no mee ake, “Hakannoo, koe raa ku taukareka. Koe kukaoti te ppena naa haisara, ki see ssura ni vana hakallika kiaa koe.”

¹⁵ Teenaa ki hano te tanata naa no mee ake ki naa hakamau naa Jew raa maa ia ni haia Jesus no marooroo. ¹⁶ Teenaa kikaamata naa Jew raa te hai haaeo ina laatou Jesus, iaa ia ni haia aia te tanata raa no marooroo ite aso te Sabat. ¹⁷ Jesus ki mee ake kilaatou, “Taku Tamana raa e heheuna i naa aso hakkaatoa, aa te nei nau hoki ki heheuna.”

¹⁸ Te nei ko naa taratara ni hakkoro naa hakamau naa Jew raa ki lellere ki taia Jesus ki mate. Laatou see mee koi maa ia ni hakasara naa Loo te Sabat. Laatou e mee hoki iaa ia ni taratara maa Te Atua ko tana tino Tamana, teenaa aia ku mee maa laaua ma Te Atua e hakatau peellaa.

Naa mahi te Tama Te Atua

¹⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Te Tama Te Atua raa see lavaa te mee ana vana sokoia. Aia e mee koi ana vana ekkite tana Tamana e mee. Seaa tana Tamana e mee, tana Tama e mee hoki. ²⁰ Te Tamana e manava laaoi i tana tama, aa e huri ake kiaa ia ana vana hakkaatoa e mee. Kootou ma kioho i ana vana ma ki huri ake raa ma ki ttoe iaa i ana vana nei. ²¹ Te Tamana e hakamasike no hakaora te mate. Peelaa hoki, tana Tama raa e hakaora ana tama e hiri. ²² Te Tamana tana tino see hakatonutonu naa tama. Aia ku oti te kauake te taukareka raa ki tana Tama ki hakatonutonu te henua. ²³ Aia e hiihai maa te henua ki hakanau i tana Tama pee ko naa hakanau laatou i te Tamana. Ttama see hakanau i tana Tama raa, aia see hakanau i te Tamana, ite aa, te Tama raa ni heunatia mai te Tamana.

✧ 5.10 Neh 13.19; Jer 17.21

²⁴ “Nau e taratara atu maaoni. Naatama ellono iaku taratara no hakannoo kite Tama ni heuna ma kiau nauraa, naatama raa ma kitoo te ora e ora hakaoti. TeAtua ma ki see hakatonutonu naatama naa, ilaatou kuoti te hakahiti naa mahi te mate no too te ora. ²⁵ Nau e taratara atu maaoni. Ssaoraa ma kiae mai, aa teenei kuoti te tae mai, teenaa ko te ssao te mate raa ma ki llono i te reo te Tama TeAtua. Naatama ellono raa ma ki ora. ²⁶ Te ora maaoni raa, teenaa se ora e takoto i te Tamana. Peelaa hoki, te ora maaoni naa kutakoto ma se ora tana Tama, i te ora naa ni kauake TeAtua kiaa ia. ²⁷ TeAtua Tamana ni hakanoho tana Tama ki hakatonutonu, ia ia ko te Tama te Henua. ²⁸ Kootou see oho i te taratara nei. Ssaoraa ma kiae mai, teenaa naatama hakkaatoa ni mmateraa ma ki llono itana reo. ²⁹ Laatou ma ki massike hakkaatoa i naa taaruma laatou. Naatama ni sisorina taukalleka raa ma ki massike no ora, aa naatama e sisorina hakallika ia ma ki massike no hakallono isu.*

Jesus, te Tama TeAtua

³⁰ “Nau see lavaa te hai aku vana soko nau. Nau e hakatonutonu te henua ki naa taratara e kaumai TeAtua, teenei ettonu ai aku heuna. I te aa, nau see haaita ma ki mee aku vana e fifai. Nau e haia koi nau naa vana te tama ni heuna ma ki au nau e hiihai.

³¹ “Ki mee nau e hakaia ki te henua i aku tiputipu soko nau, te henua ma ki hainattaa te hakannoo ki aku taratara. ³² Tevana ia e mee te Tama e hakaia kite henua i aku tiputipu. Nau e iloa maa anataratara e mee ia nauraa ni taratara maaoni. ³³ Kootou ni heuna naatama kootouraa kioo no vasiria John ia nau, teenaa ki kauatu John te hakamaaoni.* ³⁴ Nau see mee ma nau e hiihai ma setama ki hakaia i aku tiputipu. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki hakassaoria naa ora kootou. ³⁵ John nituu ma selamu e ura no maasina. Kootou ni fiafia i te maasina naa i te tamaa saaita. ³⁶ Tevana ia, e mee telaa vana ma ki ttoe are i naa taratara John ni hakaia ia nau. Teenaa ko naa heuna taku Tamana e heunatia a nau. Nau ma ki ilotia maa nau ni heunatia mai TeAtua ia na heuna e haia a nau nei. ³⁷ Taku Tamana ni heuna ma kiau nauraa e hakaia hoki i aku tiputipu. Kootou se ki llono itana reo kakkite ia na karamata.* ³⁸ Anataratara raa see toa kootou ki takoto iloto naa hatumanava kootou, i kootou see hakannoo ki tana Tama ni kave mai kite maarama nei. ³⁹ Kootou e tokatoka peenaa i te Laupepa Tapu, i kootou e mannatu maa te ora e ora maaoni raa ma ki laavea kootou i naa taratara naa. Naa taratara e takoto iloto te Laupepa Tapu raa e taratara ia nau. ⁴⁰ Tevana ia kootou see fifai ma kootou e oomai kiaa nau no too te ora.

⁴¹ “Nau see see naa ahua naatama te maarama nei. ⁴² Nau e iloa i naa tiputipu kootou, aa nau hoki e iloa maa te manavalaoi TeAtua see takoto iloto naa manava kootou. ⁴³ Nau ni kaavea mai i te hiihai taku Tamana, tevana ia kootou ni see fifai kiaa nau. Iaa ki mee setama e au itanaitino hiihai raa, teenaa kootou ma ki fifai kiaa ia. ⁴⁴ Kootou fifai iloo i naa hakanau kootou ki kootou soko kootou, tevana ia kootou see illoa te hakamakii kihakanau TeAtua i kootou. Kootou ma ki lavaa te hakannoo peehea ia nau? ⁴⁵ Kootou see mannatu ma ko nau nei ma ki kauake naa haao kootou ki TeAtua. Seai. Teenaa ko Moses, ttama e taaohi manava ai kootou, a ia naa ma ki kauake naa haao kootou ki TeAtua. ⁴⁶ Ki mee kootou ni hakannoo maaoni ki Moses, kootou ni hakannoo hoki kiaa nau, ia ia naa ni sissii i aku tiputipu. ⁴⁷ I kootou see hakannoo ki anataratara ni sissii, kootou ma ki hakannoo peehea ki aku taratara e kauatu nei?”

6

Jesus e haanai te kuturana e lasi

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Kimuri raa Jesus ni hano ki telaa vasi te Namu Galilee (e ttpa hoki ma ko te Namu Tiberias). ² Turaa tama iloo ni oo atu vaamuri, ilaatou nikkite inaa mahi TeAtua

* 5.29 Dan 12.2 * 5.33 Jn 1.19-27; 3.27-30 * 5.37 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

ni mee no malolloo telopotama nimmaki. ³ Jesus nihano ma ana disaipol raa no nnoho i aruna te tamaa mouna. ⁴ Ssao te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵ Teenaa ki ttoke Jesus no kite te kuturana naatama e oo ake kiaa ia, teenaa ki vasiri Ia ki Philip, “Taatou ma ki taavi ni kaikai i hea ki tau te haanai naa tama nei hakkaatoa?” ⁶ (A Ia ni taratara peenei ki haaiteria Philip; maaoniaa a Ia kunaa iloa i tana vana ma ki mee.)

⁷ Philip ki mee ake, “Ki taavi ni kaikai ki llava i naa tama nei hakkaatoa, taatou e tau te pesi ni siliva e lava naa sehua e lua no taavi ni haraoa.”

⁸ Andrew, te taina Simon Peter raa ki mee ake ki Jesus, ⁹ “E mee te tamariki tanata e mee ana haraoa erima ma naa ika e lua. Tevana iaa naa mee naa ma ki see tau te haanai naa tama nei hakkaatoa.”

¹⁰ Jesus ki mee ake kilaatou, “Haia naa tama naa kinnoho kilaro.” (Te kina naa e somo tana vvee.) Teenaa naa tama naa ninnoho hakkaatoa kilaro. Te kooina naa taanata raa enoto naa simata erima. ¹¹ Jesus ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua, teenaa vaevae iloo naa haraoa naa ki naa tama e nnoho i te kina naa. A Ia ni mee hoki peenaa i naa ika. Naa tama naa ni kkai no pposu hakaraaoi iloo. ¹² Saaita laaou ni oti te kkai no pposu raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanaaopo naa kaikai e ttoe. Taatou ki see mee pakava naa kaikai naa.” ¹³ Teenaa ki hakanaaopo laaou naa kaikai ni ttoe naa no ppii naa kete e sinahuru maa rua. Teenaa ko te kooina ni ttoe i naa haraoa e rima naa tama naa ni kkai.

¹⁴ Saaita naa tama naa ni kkite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa, laaou ki taratara soko laaou, “Teenei maaoni ko te Pure TeAtua, Ttama ni llono taatou ma ki oti ku hakasura mai ki te maarama nei.” ¹⁵ Jesus ni iloa maa laaou e taratara ma ki tauhia Ia ki hakanoho ma setuku laaou, teenaa ki masike Ia no ahe hoki ki naa mouna soko Ia.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai (Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

¹⁶ I te laasuru raa, naa disaipol Jesus raa ni oo ki tai. ¹⁷ Teenaa ki oo laaou no kkake i te poti raa ki ahe ki Capernaum. Saaita raa ku pouuri, tevana iaa Jesus ni seai iloo ki tae ake kilaatou. ¹⁸ Saaita naa, te matani e lasi raa ni oko ka usa te moana. ¹⁹ Laaou ku mmao i te kina laaou ni aro mai, teenaa ki kkite laaou i Jesus e sare ake vaaruna te kirikiri ttai ki laaou poti. Naa tama naa ni mattaku hakaoti. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see mattaku, teenei ko nau.” ²¹ Laaou ni fiafia ki hakkakea laaou Jesus ki lotu te poti laaou. I te saaita naa koi, te poti laaou naa ku tae atu ki te kina laaou e oo.

Te henua e ssee i Jesus

²² Ssoa te aso raa, naa tama ninnoho i telaa vasi te namo raa ni kkite maa te laa se poti koi tokotasi ni moe i tai. Laaou ni illoa maa Jesus ni see kake i te poti naa. Laaou ni kkite maa te laa ko naa disaipol raa koi ni kkake i te poti raa no aro ki telaa vasi. ²³ Aaraa poti i Tiberias ni hakattau ake i tai te kina Jesus ni haanai te kuturana e lasi ki naa haraoa imuri a Ia ni lotu ki TeAtua. ²⁴ Saaita te kuturana naa ni kkite maa Jesus ma ana disaipol raa ku seai, laaou ni kkake i naa poti raa no aro ki Capernaum no ssee i Jesus.

Jesus, te Haraoa e Ora

²⁵ Saaita laaou ni llave i Jesus i telaa vasi raa, laaou ki vasiri ake kiaa Ia, “Rabai, koe ni tae mai i te saaita hea?”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou e ssee iaa nau i kootou ni kkai no pposu inaa kaikai kootou ni kkai. Kootou ni see oomai ma i kootou ni massaro i naa mahi TeAtua ni mee. ²⁷ Kootou ki see heheuna ma ki kauatu naa kaikai e takkoto koi no ppara. Kootou ki heheuna ki toa kootou naa kaikai te ora

e ora hakaoti. Teenaa ko naa kaikai ma ki kauatu te Tama te Henua, i TeAtua Tamana ni tuku tana hakailona iaa Ia, teenaa iaa Ia e-hiahia i tana Tama.”

²⁸ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Ni heuna peehea TeAtua e hiihai maa maatou ki mee?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “TeAtua e hiihai maa kootou ki hakannoo kitana Tama ni kkave mai.”

³⁰ Laatou ki vassiri hoki ki Jesus, “Semahi TeAtua peehea koe elavaa te mee ki kkite maatou, aa maatou ku hakannoo kiaa koe? ³¹ Naa tippuna maatou raa ni kkai naa haraoa telani iloto mouku. Naa taratara nei e takkoto iloto te Laupepa Tapu, ‘Laatou ni hanaia a Ia ki naa haraoa telani.’”[☆]

³² Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Te haraoa ni kauatu Moses raa sei ko te haraoa telani. Teenaa ko taku Tamana raa are e kauatu te haraoa maaoni te lani. ³³ Te haraoa TeAtua e hookii raa, teenaa ko tana Tama ni kkave mai i te lani ki hakaora naa tama te maarama nei.”

³⁴ Teenaa ki mee ake laatou, “TeAriki, kaumai te haraoa naa i te kau saaita.”

³⁵ Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te haraoa te ora. Naa tama e oomai kiaa nau raa ma ki see hiikkai hoki imuri, aa naa tama e lotu maaoni iaa nau raa ma ki see hiiunu hoki imuri. ³⁶ Nau ni taratara atu maa kootou ku oti te kkite iaa nau, tevana iaa kootou ma ki see hakannoo mai. ³⁷ Naa tama hakkaatoa e kaumai te Tamana raa ma ki oomai kiaa nau. Ttama e au kiaa nau raa ma ki see hakahea a nau. ³⁸ I te aa, nau ni see au i telani no mee aku vana e fiffai. Nau ni au no haia naa vana te tama ni heuna ma ki au nau. ³⁹ Ttama ni heuna ma ki au nau raa see hiihai ma setama iana tama ni kaumai raa e tiiake. Naa tama hakkaatoa ki hakaoratia a nau i te aso hakaoti. ⁴⁰ Taku Tamana raa e hiihai maa naa tama hakkaatoa e kkite i tana Tama no hakannoo kiaa ia raa ki ttaka ma te ora e ora hakaoti. Laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti.”

⁴¹ Naa Jewraa nikaamata te taumaruu iaa Ia, iaa Ia ni mee maa, “Nau nei ko te haraoa ni au i telani.” ⁴² Teenaa ki taratara laatou peela, “Teenei sei ko Jesus te tama Joseph? Taatou e illoa i tana tamana ma tana tinna. Peehea ana taratara maa Ia ni au i telani?”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Kootou see taumaruu soko kootou. ⁴⁴ Naa tama koi e oomai kiaa nau raa ko naa tama e hakapaaina mai taku Tamana kiaa nau, aa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁴⁵ Naa pure TeAtua raa ni sissii peela, ‘Naa tama hakkaatoa ma ki akonakina TeAtua.’ Naa tama e hakannoo ki TeAtua no illoa iaa Ia raa ma ki oomai kiaa nau.”[☆] ⁴⁶ Tevana iaa see haitama ku oti te kite i te Tamana. Ttama koi e au i TeAtua raa ku oti te kite i te Tamana. ⁴⁷ Nau e taratara atu maaoni. Ttama elotura e taka ma te ora e ora hakaoti. ⁴⁸ Nau nei ko te haraoa te ora. ⁴⁹ Naa tippuna kootou raa ni kkai naa haraoa iloto mouku, tevana iaa laatou ni mmate. ⁵⁰ Tevana iaa te haraoa e au i telani raa, teenaa se haraoa sara. Ttama e kai te haraoa naa ma ki see mate. ⁵¹ Nau raa ko te haraoa e ora ni au i telani. Ki mee setama e kai te haraoa nei, a ia ma ki ora hakaoti. Te haraoa ma ki kauake nau raa, teenaa ko taku haitino e hookii ki ora naa tama te maarama nei.”

⁵² Teenaa kikaamata naa Jewraa te hakatauttau sokolaatou ka taratara peela, “Ttama nei e kaumai peehea tana haitino ki kkai taatou?”

⁵³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Ki mee kootou see kkai te haitino te Tama te Henua ka unu tana ttoo, kootou ma ki see hai ora e takoto i kootou.

⁵⁴ Naa tama e kkai taku haitino ka unu taku ttoo raa e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁵⁵ Taku haitino nei ko te kaikai maaoni, aa taku ttoo raa ko te vai maaoni. ⁵⁶ Te tama e kai taku haitino ka unu taku ttoo raa e noho ma nau, aa nau hoki e noho ma te tama naa. ⁵⁷ Nau nei ni heunatia mai taku Tamana, ttama e taka ma te ora maaoni. Teenei e takoto ai te ora maaoni raa hoki iaa nau. Peela hoki, ttama e kai taku haitino raa ma ki ora, iaa nau e taka ma te ora maaoni. ⁵⁸ Teenei are te haraoa ni au i telani. Te haraoa nei see mee

[☆] 6.31 Ex 16.4,15; Ps 78.24 [☆] 6.45 Is 54.13

maa ko naa haraoa naa tippuna kootou nikkai. Laatou naa ni mmate, tevana iaa naa tama e kkai te haraoa nei ma ki ora hakaoti.”

⁵⁹ Jesus ni ako ake naa taratara nei ki naa tama iloto te hare lotu i Capernaum.

Naa taratara te ora e ora hakaoti

⁶⁰ E tammaki naa disaipol ni llono i naa taratara nei ni mee peelaa, “Naa akonaki nei e hainattaa iloo. Ko ai ttama ma ki hakannoo ki naa taratara nei?”

⁶¹ Jesus ni iloa maa laatou e taumaruu iaa ia, teenaa ki vanaake ia peelaa, “Kootou ku mannatu kiffuro kootou iaa nau? ⁶² Kimee maa kootou ekkite inaa ahe te Tama te Henua raa ki tanakina ni noho imua, kootou ma ki mannatu peehea?”

⁶³ Te Aitu Te Atua e hookii te ora. Naa mahi te tama te maarama nei seai ni mahi maaoni. Aku taratara e kauatu nei ni taratara aitu. Kootou e ora inaa taratara naa.

⁶⁴ Tevana iaa aaraa tama i kootou see hakannoo.” (Jesus ni iloa mai iloo imua ma ko ai naa tama ma ki see hakannoo aa ma te tama ma ki hakaarina a ia ki naa hakamau naa Jew.) ⁶⁵ A ia ki ttao atu hoki tana taratara, “Te nei taku vana ni taratara atu maa see hai tama e lavaa te au kiaa nau ki mee a ia see hakattanaria mai Te Atua.”

⁶⁶ Tammaki iloo naa tama e tautari ki Jesus ni ffuro iaa ia. Laatou ni see tautari atu hoki kiaa ia. ⁶⁷ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol, “Ai kootou, kootou ku fiffai hoki ma ki ffuro kootou iaa nau?”

⁶⁸ Teenaa ki mee ake Simon Peter, “Te Ariki, maatou ma ki ffuro ki ai? Koe naa e taka ma naa taratara te ora e ora hakaoti.” ⁶⁹ Maatou nei ku illoa maa koe naa ko te Tama e Tapu ni heunatia mai Te Atua.”

⁷⁰ Jesus ki mee ake, “Kootou, te taka sinahuru maa ttakarua nei, ni tama aaku ni hiri, anii? Tevana iaa te tama tokotasi i kootou setipua!” ⁷¹ A ia e taratara raa ko Judas, te tama Simon Iscariot. Niaaina maa ia te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, teenaa ko ia naa ma ki oti ku hakaari ake Jesus ki naa hakamau.

7

Jesus ma ana taaina

¹ Kimuriraa, Jesus ni hano vaaroto Galilee. A ia ni see hiihai maa ia e hano ki Judea, i naa hakamau naa Jew raa e roorosi ki taia ia i te kina naa. ² Te aso te Kaikai naa Harevaka raa* ku saaita koi. ³ Teenaa ki vanaake ana taaina naa kiaa ia, “Masike i te henua nei aa koe ku hano ki Judea, ki kkite naa tama e tautari kiaa koe raa i oo vana e mee. ⁴ See hai tama e mee mmuni ana vana ki mee a ia e hiihai maa ia ki ilotia te henua. Iaa koe e mee naa heuna nei, koe ki mee ki illoa naa tama hakkaatoa te maarama nei iaa koe.” ⁵ (Ana tino taaina naa ni see illoa hoki maa ia ko te Tama Te Atua)

⁶ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku sao raa seki tae mai. Kootou iaa e hai maa te kau saaita e taukalleka koi i kootou. ⁷ Naa tama te maarama nei see lotoffaaeo i kootou, aa laatou iaa e lotoffaaeo iaa nau, i te aa, iaa nau e hai ake peenaa maa naa tiputtipu laatou see ttonu. ⁸ Kootou oo atu soko kootou. Nau ma ki see hanatu, i te aa, i taku ssao maaoni raa seki tae.” ⁹ A ia ni kauatu naa taratara nei raa, noho iloo ia i Galilee.

Jesus ku hano ki te Kaikai naa Harevaka

¹⁰ Saaita ana taaina raa ku oti te oo kite kaikai raa, Jesus ni masike no hanatu hoki. Tevana iaa a ia ni hanatum muni, ki see kiitea a ia naa tama te kina naa. ¹¹ Naa hakamau naa Jew raa ni sessee iaa ia i te kina te kaikai naa. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peelaa, “Ttama nei i hea?”

☆ **6.68** Mt 16.16; Mk 8.29; Lk 9.20 * **7.2** te Kaikai naa Harevaka raa: Te nei se ssao naa Jew maraa e mee naa taffao laatou. I te ssao te Kaikai nei raa, naa tama naa e moemmoe iloto naa tamaa harevaka, ki hakamaarona laatou ki te ssao laatou ni oomai vaaroto mouku. ☆ **7.2** Lev 23.34; Deut 16.13

¹² Naa tama te kina naa nitaratara seemuu sokolaatou iaa Ia. E mee aaraa tama e taratara maa Jesus setama taukareka. Aaraa tama iaa e taratara maa Jesus ku sare ka hakarereesia a ia te henua. ¹³ Tevana iaa see hai tama ni mee naa taratara laaou naa i naa karamata te henua, ilaatou e mattaku i naa hakamau naa Jew.

¹⁴ Iloto naa aso te kaikai naa, Jesus ni hano ki te Hare Tapu raa no kaamata te akonaki naa tama. ¹⁵ Naa hakamau naa Jew raa ni oho iloo iaa Ia. Teenaa ki vasirisiri soko laaou peela, “Tama nei e iloa peehea i te kau vana maa ia ni see tae ki naa skul e llasi?”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Aku taratara e ako ake ki naa tama nei sei nitaratara aaku e ffatu. Te nei nitaratara Te Atua, Tama ni heuna ma ki au nau. ¹⁷ Te tama e hiihai maa ia e heunatia a ia naa vana Te Atua e hiihai raa, ma ki iloa ki mee maa te nei ni akonaki e oomai i Te Atua. Tama raa ma ki iloa hoki, ki mee maa te nei nitaratara taku tino maanatu. ¹⁸ Tama e taratara i tana tino maanatu raa, teenaa ko te tama e hakanau iaa ia. Tama e hiihai maa te henua ki hakanau i te tama ni heuna ma ki au ia raa, teenaa se tama maaoni, see hai vana e sara iaa ia. ¹⁹ Moses ni kauatu naa Loo, maaoni? Tevana iaa sei iloo se tama i kootou e tautari ki naa Loo naa. Nau e haia kootou ki taia raa ko te aa?”

²⁰ Naa tama e kuku i te kina naa ki mee ake, “Koe e tauria se tipua. Ko ai ttama e mee ma ki hanatu no taia koe?”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou hakkaatoa ni oho itaku saaita ni hakasura te mirakol tokotasi Te Atua. ²² Moses ni vanaatu ki sere naa tamalliki taanata kootou ki hakatapura laaou (tevana iaa teela sei ko Moses, teenaa ko naa tippuna kootou naa ni kaamata te mee naa), teenaa e serea ai kootou naa tamalliki taanata naa i te aso te Sabat. ²³ Ki mee kootou e mannatu maa naa Loo Moses raa ni see hakasara ina kootou i te saaita kootou e serea kootou naa tamalliki taanata raa i te aso te Sabat, ai kootou iaa elloto ai iaa nau i te tama e makiraa e haia a nau no marooroo i te aso te Sabat? ²⁴ Kootou see hakatonutonu te mee i ana tiputipu i taha. Kootou ki hakatonutonu i te ara maaoni.”

Jesus se tama peehea?

²⁵ E mee aaraa tama i Jerusalem ni vasirisiri peela, “Te nei sei kote tama e haia naa hakamau naa Jew raa kitaia? ²⁶ Kootou mmata! Te nei aia etuu imua naa karamata te henua ka hai ana taratara, aa see hai tama ilaatou e huri atu no kareotia. Naa tama nei ku mannatu maa te nei maaoni kote Mesaea? ²⁷ Saaita te Mesaea raa ma ki au, see hai tama ma ki iloa maa Ia setama te matakaaina i hea. Taatou iaa e iloa hakkaatoa i te matakaaina te tama nei ni haanau mai.”

²⁸ Saaita naa raa, Jesus e akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu, teenaa ki tanitani varo la peela, “Kootou e iloa maaoni iaa nau ma taku kina e au ai? Nau ni see au i taku tino maanatu. Tama ni heuna ma ki au nau raa, a Ia naa kote hakamaaoni. Kootou see iloa iaa Ia. ²⁹ Nau iaa e iloa iaa Ia, iaa nau e au iaa Ia. Nau nei ni heunatia mai Ia.”

³⁰ Teenaa ki massike naa tama naa no mee ma ki tauhia Jesus, tevana iaa see hai tama ni kapa atu tana rima kiaa Ia, i tana saoraa sekite. ³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama iloto te kuturana naa ni iloa maa ia kote Mesaea, ka taratara peela, “Saaita te Mesaea raa ma ki au, a Ia ma ki lavaa te hakasura naa mahi Te Atua, e ttoe are i naa vana Tama nei?”

Naa roorosi te Hare Tapu raa ku heunatia ki oo no tauhia Jesus

³² Naa Faarisi raa ni llono maa naa tama raa e taratara seemuu i Jesus i naa mee nei, teenaa ki massike laaou ma naa maatua hakamaatua raa no heunatia naa roorosi te Hare Tapu raa ki oo no tauhia Jesus. ³³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ma ki noho taku tamaa saaita ma kootou, aa ki oti nau ku hano ki te Tama ni heuna ma ki au nau. ³⁴ Kootou ma ki see iaa nau, tevana iaa nau ma ki see laavea kootou. I te aa, i kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina ma ki noho.”

³⁵ Teenaa ki taratara naa hakamau naa Jew raa soko laatou, “Ttama nei ma ki hano ki se kina i hea see laavea taatou? Ttama nei ma ki hano ki naa matakaaina i Greece, te kina naa tama taatou raa e nnoho, no akonaki naa tama i Greece raa hoki?” ³⁶ Aia e mee maa taatou ma ki ssee i aa ia, aa maa taatou ma ki see llave i aa ia. Aia e taratara hoki maa taatou ma ki see ttae ki tana kina e hano. Teenei ni taratara peehea?”

Te vai e hakaora

³⁷ Te aso hakaoti te kaikai raa, teenaa kote aso elasi. Te aso naa, Jesus ni masike no taratara vaaruna maa, “Ko aittama e hiiunu? Kau no unu iaa nau.” ³⁸ Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ki oomai no unu. E mee pee kote Laupepa Tapu e mee maa, “Te vai e hakaora raa ma killohi mai i tana hatumanava.” ³⁹ Jesus e taratara i te tiputipu Te Aitu Tapu, teenaa naa tama e hakannoo raa ma ki too. I te saaita raa, Te Aitu raa seki kaumai Te Atua, i Jesus seki hakamasikeria no hano ki aruna.

Te henua e hakatauttau i Jesus

⁴⁰ E mee aaraa tama i te kuturana naa ni llono iaa Ia no taratara maa, “Teenei maaoni ko te Pure Te Atua!”

⁴¹ Aaraa tama e mee maa, “Teenei ko te Mesaea”
Aaraa tama hoki e mee maa “Te Mesaea raa ma ki see sura mai i Galilee.
⁴² Te Laupepa Tapu raa e mee maa te Mesaea raa setama i te manava David. A Ia ma ki haanau i Bethlehem, te henua David ni noho.” ⁴³ Teenaa ki hakatauttau naa tama naa i Jesus no maavae laatou. ⁴⁴ Aaraa tama ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa see hai tama ni kapa atu tana rima kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew see hakannoo ki Jesus

⁴⁵ Saaita naa roorosi te Hare Tapu raa ni ahe ake raa, naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua raa ki vasiri ake, “Ttama naa see toomai kootou raa ko te aa?”

⁴⁶ Naa roorosi raa ki mee ake, “See hai tama e llau te taratara ma ko te tama naa.”

⁴⁷ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Kootou hoki kullave inaa taratara kailaarao te tama naa, anii?” ⁴⁸ “Kootou e illoa maa e hai Faarisi ma naa tama hakamaatua e hakannoo ki te tama naa? ⁴⁹ Naa tama e hakannoo kiaa ia raa, teenaa ni tama see illoa i naa Loo Moses. Naa tama raa e takkoto ilaro naa haaeo Te Atua!”

⁵⁰ Te Faarisi tokotasi inaa Faarisi naa ko Nikodimus, te tama ni hano no mmata i Jesus imua. ⁵¹ Aia ki mee ake ki naa tama laatou, ⁵¹ “Iloto naa Loo taatou raa, taatou see lavaa te ttpa vare maa te tama e hakasara naa Loo. Taatou ki toomai te tama naa no hakannoo hakaraaoi ki ana taratara imua. Ki oti raa taatou ku hakatuu ma se ssara peehea te tama naa ni mee.”

⁵² Naa Faarisi raa ki mee ake ki Nikodimus, “Koe hoki setama e au i Galilee? Koe ku mmata hakaraaoi iloo inaa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ki iloo koe maa seailoo setama i Galilee ni heheuna ma se pure Te Atua.” ⁵³ [Ki oti raa massike iloo laatou ka oo ki naa hare laatou.

8

Te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata

¹ Jesus ni masike no hano ki aruna te Mouna naa Oliv. ² Tahaata poo raa, a Ia ni ahe ki te Hare Tapu. Naa tama te henua naa ni kikutu ake hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ki noho Ia kilaro no akoako kilaatou. ³ Teenaa ki hakattaki ake naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata. Te ffine naa ni taakina ake laatou no hakatuuria imua laatou hakkaatoa. ⁴ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Rabai, te ffine hai aavana nei ni laavea e moe ma telaa tanata. ⁵ Iloto naa Loo maatou raa, Moses ni tuku tana taratara maa te ffine hai huri peenei ki tauatia ki naa hatu ki mate. Peehea oo taratara i te mee nei?” ⁶ Teenei se taratara

☆ 7.37 Lev 23.36 ☆ 7.42 2 Sam 7.12; Mic 5.2 ☆ 7.50 Jn 3.1-2 ☆ 8.5 Lev 20.10; Deut 22.22-24

laatou e mee ma ki taikitia laatou Jesus. Tevana iaa Jesus ni suru koi kilaro no sissii ki te kerekere raa ki tana mataarima.

⁷ Laatou ni ttuu koi ka vasirisiri ake te lopo vana kiaa Ia. Teenaa ki masike Jesus no mee ake kilaatou. “Ttama ikootou e iloa maa ia seai iloo tana sara tokotasi raa, a ia kuttoni te hatu mua.” ⁸ Ki oti raa a ia ki suru hoki no sissii ki te kerekere. ⁹ Saaita laatou ni llono i te taratara nei, massike iloo laatou no morimori ki naa hare laatou, e kaamata ki naa tama mattua imua. Teenaa ko Jesus soko Ia koi ni noho, aa te ffine naa hoki koi tuu i te kina naa. ¹⁰ Teenaa ki masike Jesus ki aruna no mee ake ki te ffine naa, “Teehea laatou? E hai tama koi noho ki hai atu oo sara?”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, see hai tama.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau hoki see hai atu oo haisara. Koe ku hano, tevana iaa koe ki see ppena hoki ni haisara.”]

Te maasina te maarama nei

¹² Jesus ki taratara ake hoki ki naa Faarisi, “Nau nei ko te maasina te maarama nei. Naa tama e tautari kiaa nau raa ma ki ttaka ma te maasina te ora, a laatou ma ki see ttaka i te pouuri.”✠

¹³ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Te nei koe ku taratara koi iaa koe sokkoe. Teenaa seai ni taratara maaoni.”✠

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Niaaina maa nau e taratara iaa nau soko nau, nau e taratara maaoni. Ite aa, iaa nau e iloa itaku kina ni au. Nau hoki e iloa itaku kina ma ki oti ku hano. Kootou iaa see illoa itaku kina ni au ma taku kina ma ki oti ku hano. ¹⁵ Kootou e hakatonutonu aaraa tama i naa tino mannatu kootou, naa tamavare te maarama nei. Nau iaa see iloa te hakatonutonu telaa tama. ¹⁶ Ki mee nau e taratara ma se tama e sara, teenaa aku taratara naa ni taratara maaoni. Ite aa, iaa nau see mee aku vana soko nau. Taku Tamana ni heuna ma ki au nau raa e taka ma nau. ¹⁷ Naa Loo kootou raa e sissii maa te saaita te takarua e taratara ki te taratara tokotasi, teenaa kootou e illoa maa naa taratara takarua naa ni taratara maaoni. ¹⁸ Nau e hakaea atu ki illoa kootou i aku tiputipu. Taku Tamana raa hoki e hakaea atu i aku tiputipu.”

¹⁹ Teenaa ki vasiri ake laatou ki Jesus, “Teehea too tamana?”

Jesus ki mee ake, “Kootou see illoa iaa nau ma taku Tamana. Ki mee kootou ni illoa iaa nau, teenaa kootou ni illoa hoki i taku Tamana.”

²⁰ Jesus ni akoako ake naa taratara nei iloto te Hare Tapu, i te kina naa mane te Hare Tapu raa e tukutuku. See hai tama ni oo ake no tauhia Ia, i tana sao raa seki tae.

Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano

²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Nau ma ki hakataha ikootou. Kootou ma ki see iaa nau, tevana iaa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou. Kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.”

²² Teenaa ki ffuri naa hakamau naa Jew raa no taratara soko laatou, “Ttama nei e hai maa taatou ma ki see oo ake ki tana kina e hano. Ttama nei e mee ma ki taa soko ia?”

²³ Jesus ki mee ake, “Kootou ni tama te maarama ilaro nei. Nau iaa se tama ni au i aruna. Nau seai se tama te maarama nei. ²⁴ Teenaa ko taku vana ni taratara atu maa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou ki mee kootou see illoa maa ‘Nau nei ko Nau.’”

²⁵ Teenaa ki vasiri ake laatou, “Koe ko ai?”

Jesus ki mee ake, “Nau ku oti te hakaari atu ki kootou. ²⁶ Nau e mee te lopo taratara ki kauatu ki kootou, ki illoa kootou ma naa sosorina kootou see ttonu. Tevana iaa te Tama ni heuna ma ki au nau raa se Tama e taratara ki te taratara maaoni. Nau e tarataraina koi nau aku taratara ni llono iaa Ia.”

²⁷ Laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te Tamana. ²⁸ Teenaa ki vanaake Jesus peela kilaatou, “Saaita te Tama te Henua raa e saua kootou ki aruna, kootou ma ki illoa maa ‘Nau ko Nau.’ Kootou ma ki illoa hoki maa nau ni see hai aku vana

soko nau. Akutaratara hakkaatoa nikauatara nitaratara ekaumai taku Tamana. ²⁹ Te Tama ni heuna maki au nauraa etaka ma nau. Nau ni seetiake Ia kitaka soko nau, iaa Ia e hiahia i ana heuna ni heunatia a nau.”

³⁰ Etammaki naatama nillono naataratara Jesus nei nillona maa ia kote Tama TeAtua.

Naa tamalliki Abraham

³¹ Teenaa Jesus kimee ake ki naatama e hakannoo kiaa Ia, “Kimee kootou etaaohi ki aku akonaki nikauatu kikitou, kootou naa ni disaipolaaku maaoni.

³² Kootou maki ilotia kootou te hakamaaoni, aa kootou maki oti ku hakattanaria te hakamaaoni naa.”

³³ Teenaa kimee ake laatou, “Maatou ni tama te manava Abraham. Maatou sei iloo ki heheuna poe i telaa tama. Koe e taratara maa maatou maki hakattanaria i te aa?”[✠]

³⁴ Jesus kimee ake, “Nau etaratara atu maaoni. Tama e hakamanani ki te tiputipu see tonu raa maki hakavaarea te tiputipu naa. ³⁵ Te tama e heheuna poe i telaa tamaraa maki seenoho hakaoti ma te haanauna naa. Tama e haanau iho i te haanauna naa iaa maki noho hakaoti. ³⁶ Teenei evanaatu ai nau, kimee koe ni hakattanaria te Tama TeAtua, koe naa maki ttana maaoni. ³⁷ Nau e iloa maa kootou ni tama te manava Abraham, aa teenei kootou ku mannatu maki oomai notaia nau, i kootou see hakannoo ki aku taratara. ³⁸ Nau e taratara atu i aku mee ni haka kiitea taku Tamana. Kootou iaa e hai ki naa taratara kootou nillona i te tamana kootou.”

³⁹ Teenaa kimee ake laatou, “Maatou tamana ko Abraham.”

Jesus kimee ake, “Kimee kootou nitama maaoni Abraham, kootou nitautari ki naa vana Abraham nimee. ⁴⁰ Nau e kauatukoi naa taratara maaoni nikaumai TeAtua, aa teenei kootou kulellere ki oomai notaia nau. Abraham ni see sosorina peenaa! ⁴¹ Kootou naa ku sosorina iloo ma kote tamana kootou.”

Teenaa kimee ake laatou, “TeAtua tanatino komaatou Tamana. Maatou nei ni tamalliki aana maaoni.”

⁴² Jesus kimee ake, “Kimee kootou nitamalliki maaoni TeAtua raa, kootou ni fiffai kiaa nau, i te aa, iaa nau ni heunatia mai TeAtua, aa teenei nau enohonei. Nau ni see au i taku hiihai. Nau ni heunatia mai TeAtua. ⁴³ Kootou e iloa i te vana kootou see lavaa te massaro i aku taratara nei? Kootou see massaro i kootou see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. ⁴⁴ Kootou nitamalliki kootou tamana, Satan, teenaa kootou e fiffai maki tautari kootou kite hiihai kootou tamana. Kaamata mai iloo imua raa, aia naa setama taatama. Aia sei iloo kitaratara kite taratara maaoni, i te aa, te hakamaaoniraa seetakoto iloto tana manava. Aia esarekoi ka hai kite taratara kailaarao, iaa ia nitipuake ma tetaratara kailaarao. Aia etaratara kailaarao iaa ia raa kote tamana naatama taratara kailallao. ⁴⁵ Nau iaa etaratara kite taratara maaoni, teenaa see hakannoo ai kootou iaa nau. ⁴⁶ Ko ai te tama i kootou elavaa te mee mai maa nau setama haisara? Kimee maa nau etaratara maaoni, ai kootou see hakannoo iaa nau? ⁴⁷ Naa tama maaoni TeAtua raa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Kootou see hakannoo ki naa taratara TeAtua i kootou sei nitama TeAtua maaoni.”

Jesus ma Abraham

⁴⁸ Teenaa kimee ake laatou, “Eaa? Maatou ni see vanaatu maa koe setama haka Samaria e tauria naa tippua?”

⁴⁹ Jesus kimee ake, “Nau see tauria naa tippua. Nau e tuku ki naa vana taku Tamana. Kootou iaa see tuku ki aku vana. ⁵⁰ Nau see hakanau iaa nau soko nau, tevana iaa emee tana Tama e hiihai maa te henua kihakanau iaa nau. Aia naa kote Tama e hakatonutonu maaoni. ⁵¹ Nau etaratara atu maaoni. Te tama etautari ki aku taratara nei maki see lavaa te mate.”

⁵² Teenaa kimee ake laatou, “Teenei maatou ku illoa maa koe maaoni e tauria naa tippua! Abraham maa naa pure TeAtua raa nimmate hakkaatoa. Koe iaa etaratara maa naa tama etautari ki oo taratara raa maki see lavaa te mmate.

✠ 8.33 Mt 3.9; Lk 3.8

⁵³ Abraham, maatou tamanaraa kuoti temate. Koe emee maa koe setama hakamaatua are i Abraham? Naa pure TeAtua raa hoki kuoti katoote mmate. Koe e maanatu maa koe setama peehea?”

⁵⁴ Jesus ki mee ake, “Ki mee nau ehakanau ia nau sokonau, teena nau ehakanau vare koi. Ttama ehakanau ia nau raa kotaku Tamana, te Tama evana kootou ma se Atua kootou. ⁵⁵ Kootou see illoa ia ia, nau ia e iloa ia ia. Ki mee nau etaratara maa nau see illoa ia ia, nau nei kutaratara kailaarao ma kokootou. Tevana ia nau e iloa ia ia, te nei ehakannoo ai nau ki ana taratara. ⁵⁶ Kootou tamana, Abraham, ni hiahia ia ia ma ki kite i taku saaita ma ki hakasura mai. Tana saaita ni kite i te aso naa raa, a ia ni hiahia iloo.”

⁵⁷ Laatou ki mee ake hoki, “Koe evana maa koe ni kite peehea i Abraham, maa koe seki tae ki te mataarima oo setau?”

⁵⁸ Jesus ki mee ake. “Nau etaratara atu maaoni. Saaita Abraham seki haanauria tana tinna raa, ‘Te nei Nau.’”

⁵⁹ Teena ki okooko laatou naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus, tevana ia Jesus ni hakapoouri tana haitino ka sare ki haho te Hare Tapu.

9

Ttama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

¹ Jesus ni sasare no kite tetanata e ppuni ana karamata. Ttama naa ni haanau ma naa karamata e ppuni. ² Teena ki vasiri ake naa disaipol raa ki Jesus, “Rabai, ko ai ttama i te tanata nei ma ana maatua raa ni mee tana sara ki haanau mai a ia ma naa karamata e ppuni?”

³ Jesus ki mee ake, “Naa karamata te tanata nei see ppuni maa ia ia e mee ana sara. Seai. Ana karamata hoki see ppuni maa i naa haisara ana maatua. A ia ni haanau mai maa naa karamata e ppuni nei ki kite te henua i naa heheuna naa mahi TeAtua ia ia. ⁴ Ssao te meeraa koimaarama, taatou ki heunatia taatou naa heuna te Tama ni mee ma ki au nau. Te poo raa ku saaita koi, teena ko te ssao see hai tama elavaa te heheuna. ⁵ Taku sao koi noho i te maarama nei, nau ehakamaasina te maarama nei.”[☆]

⁶ Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni saavare ki te kerekere no hakauru te kerekere raa ma ana saavare. Teena ki too ia te kerekere e hakauru naa no aamosi naa karamata te tanata. ⁷ Teena ki mee ake ia ki te tanata naa, “Tere no huihui oo karamata i te vai Siloam.” (Te inoa naa emee maa, ‘Heunatia’.) Teena ki hano te tanata naa no huihui ana karamata. Ana karamata ni taukalleka i tana saaita ni ahe ake.

⁸ Naatama ennoho tauppiri ki te tanata naa ma naatama ni kite i ana sasare ka kainnoo mee imua raa ki vasirisiri peela, “Te nei seai ko te tanata ni noho imua ka kainnoo mee?”

⁹ E mee aaraa tama etaratara peela, “Te nei ko ia!” Aaraa tama ia etaratara peela, “Seai, te nei setama sara. Ttama nei koi e tiputipu ma ko ia.”

Teena ki mee ake te tanata naa ki laatou, “Nau nei ko te tanata naa.”

¹⁰ Naa tama naa ki mee ake, “Koe ni lavaa te kite peehea?”

¹¹ Teena ki mee ake ia, “Tetanata ettapa ma ko Jesus raa ni aamosia a ia aku karamata ki te pelapela. Ki oti raa mee mai iloo ma ki hano nau no huihui aku karamata i te vai Siloam. Teena ki hano nau no huihui iloo aku karamata. Taku saaita ni oti te huihui aku karamata raa, aku karamata ni tallaki hakkaatoa. Te nei e taukalleka ai aku karamata.”

¹² Teena ki vasiri ake laatou, “Teehea ttama naa?”

A ia ki mee ake, “Nau see iloa.”

Naa Faarisi raa e vasiria laatou te tanata

[☆] 9.5 Mt 5.14; Jn 8.12

¹³ Teenaa taakina iloo laatou tetanata nippuni ana karamata raa ki naa Faarisi.
¹⁴ Naa karamata tetanata naa ni haia Jesus notaukalleka ite aso te Sabat.
¹⁵ Naa Faarisi raa ki vasiria laatou tetanata naa ma ana karamata ni taukalleka peehea. Teenaa ki mee ake tetanata, “Aku karamata ni aamosia a ia ki te pelapela. Teenaa hano iloo nau no huihui aku karamata, aa te nei nau ku kite.”

¹⁶ Aaraa Faarisi ki mee maa, “Tama ni haia a ia ana karamata naa seai setama ni heunatia mai TeAtua, i aa ia see tautari naa Loo te Sabat.”

Aaraa tama iaa e mee ake maa, “Ki mee a ia setama haisara, peehea ana mee naa mahi TeAtua nei?” Teenaa ki hakatauttou naa Faarisi raa soko laatou no maavae iloo laatou.

¹⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri hoki ki tetanata, “Koe etaratara maa koe ni haia te tama naa no kite, koe e maanatu maa teenaa ko ai?”

Te tanata naa ki mee ake, “A ia se pure TeAtua.”

¹⁸ Naa hakamau naa Jew raa ni see fiffai iloo maa laatou ki taratara maa te tanata naa ni haanau mai ma naa karamata eppuni, aa maa te nei ku taukalleka. Teenaa ki kannatia laatou naa maatua te tanata naa ¹⁹ no vasiria, “Te nei setama koorua? Koorua e mee maa ia ni haanau ma naa karamata eppuni; naa karamata tama nei ni taukalleka peehea?”

²⁰ Teenaa ki mee ake naa maatua te tanata naa, “Maaua e illoa maa te nei setama maaua, aa maaua e illoa maa ana karamata nippuni itana saita ni haanau.

²¹ Tevana iaa maaua see illoa maa ia nei ku kite peehea ite saita nei. Maaua hoki see illoa maa ana karamata ni haia ai notaukalleka. Kootou vasiri atu kiaa ia; a ia ku matua. A ia e lavaa te taratara atu soko ia.” ²² Ana maatua nei ni taratara pe nei ilaaua e mattaku inaa hakamau naa Jew. Naa hakamau naa ku oti te tuku laatou taratara maa naatama e mee maa Jesus kote Mesaea raa ma ki kerekereia laatou ite harelotu. ²³ Teenaa kote vana naa maatua te tanata naa ni mee ake maa, “A ia ku matua, vasiri atu kiaa ia.”

²⁴ Tetanata nippuni ana karamata naa ni hakahehe hoki laatou no vasiria, “Koe ki tuku setaratara maau imua naa karamata TeAtua maa koe ma ki taratara maaoni! Maatou e illoa maa te tama ni hanatu no haia oo karamata no taukalleka raa setama haisara.”

²⁵ Ttanata naa ki mee ake, “Nau see illoa maa teenaa setama haisara maaoni, maa seai. Nau e illoa koi maa aku karamata nippuni imua, aa te nei nau ku kite ite saita nei.”

²⁶ Laatou ki vasiri hoki, “Oo karamata ni haia a ia peehea no taukalleka?”

²⁷ Teenaa ki mee ake te tanata naa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, aa kootou see hii hakannoo mai. Kootou fiffai maa nau ki hakahehe atu te taratara nei ki aa? Kootou pee ku fiffai hoki ma ki tautari kootou ite tama naa, anii?”

²⁸ Teenaa ki fiffuri atu laatou no sasaakiria te tanata naa ka mee ake peela, “Koe se disaipol ttama naa, maatou iaa ni disaipol Moses! ²⁹ Maatou e illoa maa TeAtua ku oti te taratara ki Moses. Too tama e taratara naa iaa, maatou see illoa maa ia setama ni sura mai i hea.”

³⁰ Ttanata raa ki mee ake, “Kootou kullee naa mouri kootou, ikootou see illoa maa te nei setama e au i hea. Aku karamata iaa ni haia tama nei notaukalleka!

³¹ Taatou e illoa hakkaatoa maa TeAtua see hakannoo ki naa tama haisara. A ia e hakannoo koi ki naa tama ellono i ana taratara. ³² Kaamata mai iloo imua raa, see hai tama ku oti te lono ma setama ni lavaa te mee naa karamata te tama e haanau see kite notaukalleka. ³³ Ki mee te nei seai setama ni heunatia mai TeAtua raa, a ia ni see lavaa te hakasura ana vana pe nei.”

³⁴ Teenaa ki mee ake laatou, “Koe setama ni haanau mai iloto naa haisara. Koe e hiihai maa koe e akonaki mai ki maatou?” Teenaa ki kerekereia laatou te tanata naa no puuia ki see hanake hoki ki te harelotu.

Naa tama see kkite

³⁵ Saaita Jesus nilono i te vana ni mee naa, a Ia nilave i te tanata naa no vasiri ake, “Koe e iloa maaoni i te Tama te Henua?”

³⁶ Teenaa ki mee ake te tanata naa, “TeAriki, hakaari mai kilavaa nau te iloa i Tama naa.”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ku oti te kite iaa Ia. Teenei ko Ia nei e taratara koorua.”

³⁸ Teenaa ki hakamaruu te tanata naa ki ana turi no mee atu, “TeAriki, nau e iloa maa koe te Mesaea.”

³⁹ Jesus ki mee ake, “Nau ni au no hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki kkite naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa naa tama e kkite raa ki ppuni naa karamata laatou.”

⁴⁰ Naa Faarisi nittuu kallono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Koe e vana maa maatou hoki e ppuni naa karamata maatou?”

⁴¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ki mee naa karamata kootou nippuni maaoni raa, kootou ni see haisara etakkoto. Aa teenei kootou e hai maa kootou ekkite raa, naa haisara kootou naa e ttaka koi ma kootou.”

10

Te parapol te tama e roorosi ana sipsip

¹ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni, te tama see uru tonu i te tootoka te hiri naa sipsip raa, teenaa se tama kailaarao. A ia e kake koi hakavasi te hiri raa no uru kiloto. ² Tama e uru tonu i te tootoka te hiri raa, teenaa ko te tama maaoni e roorosi naa sipsip. ³ Tama e roorosi te tootoka raa e taaraki atu te tootoka raa kiaa ia, aa naa sipsip raa e mmate i tana reo. A ia e kannaa ki ana tino sipsip raa ki naa inoa laatou ka hakattaki naa manu naa ki haho te hiri. ⁴ Tana saaita e hakauru naa sipsip naa ki haho raa, a ia maraa e sare imua, ki tautari ake ana sipsip naa vaamuri, i laatou e mmate i tana reo. ⁵ Ana sipsip naa ma ki see lavaa te tautari ki telaa tama. Laatou ma ki ffuro no mmuni, i laatou see mmate i te reo ttama naa.”

⁶ Jesus ni hakahea ake te parapol nei, te vana iaa naa tama naa ni see massaro i ana taratara naa.

Jesus te Tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip

⁷ Teenaa ki mee ake hoki Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Nau nei ko te tootoka te hiri naa sipsip. ⁸ Naa tama ni oomai imua i taku saaita ni au raa, teenaa ni tama kailallao. Naa sipsip raa ni see hakannoo kilaatou. ⁹ Nau nei ko te tootoka. Naa tama e uru mai i aa nau raa ma ki hakassaoria. Laatou ma ki ttana te oomai ki hare ka oo hoki ki haho nossee naa kaikai laatou. ¹⁰ Tama kailaarao raa e uru mai koi no kailaarao, notaa tama, aa no seua naa mee iloto te hiri. Nau iaa ni au ki kaatoa naa ora kootou ki te kau vana e taukalleka.

¹¹ “Nau raa ko te tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip. Nau e lavaa te mee ki mate nau, ki tokonaki nau ki aku sipsip. ¹² Tama e tauia ki roorosi naa sipsip raa e lavaa koi te tere no mmuni i tana saaita e kite ma se manu vao e tere ake ki naa sipsip. Te manu vao naa ma ki osohia a ia naa sipsip raa ka ffuro huri naa sipsip. Te tama naa ma ki see maanatu ki naa sipsip iaa ia e iloa maa teenaa seai ni tino sipsip aana. ¹³ Tama e tauia ki roorosi naa sipsip raa ma ki tere, iaa ia e roorosi koi naa sipsip raa ma ki tauia ia, a ia iaa see aroha i naa sipsip. ¹⁴ Nau iaa ko te tama e roorosi hakaraaoi ki naa sipsip. Nau e iloa hakaraaoi iloo i aku sipsip, aa aku sipsip raa hoki e illoa iaa nau, ¹⁵ e mee koi pee ko te Tamana e illoa hakaraaoi iloo iaa nau, aa nau hoki e iloa i te Tamana. Nau e iloa i aku sipsip raa pee ko naa illoa aku sipsip raa iaa nau. Nau e lavaa te mee ki mate nau ki tokonaki nau ki laatou. ¹⁶ E mee hoki aaraa sipsip aaku koi ttaka vaahaho te hiri. Nau ma ki hakauru mai naa sipsip naa kiloto te hiri nei.

☆ 10.15 Mt 11.27; Lk 10.22

Laatou maki hakannoo kiaa nau, aa laatou makittaka hakapaa ilaro teroorosi te tama tokotasi.

¹⁷ “Te Tamana e hai tama laa oi iaa nau, i te aa, nau e hainauhie te hookii ake taku ora, iaa nau e iloa maa ia ma ki oti ku hakahe mai hoki taku ora imuri. ¹⁸ See hai tama elavaa te too taku ora iaa nau. Nau takutino e hookii taku ora soko nau. Nau hoki elavaa te hakahe taku ora soko nau. Te nei nitaratara taku Tamana nikaumai kiaa nau.”

¹⁹ Naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou i te saaita laatou ni llono i naa taratara nei. ²⁰ Tammaki naa tama ilaatou ni mee maa, “Tama nei e tauria te tipua. Tama nei e vvere. Kootou hii hakannoo peehea ki naa taratara tama nei?”

²¹ Tevana iaa, e mee aaraa tama e taratara peela, “Te tama e tauria te tipua raa see lavaa te taratara peenei. Peehea naa lavaa te tipua raa te haia a ia naa karamata naa tama e ppuni raa ki taukalleka?”

Te henua see fiffai ki Jesus

²² Te mee raa ku tae ki te ssao saumakallii. Te kaikai e lasi e ttapa ma ko Hakatapu te Hare Tapu raa e mee i Jerusalem. ²³ Saaita Jesus ni sasare vaaroto te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon iloto te Hare Tapu, ²⁴ naa tama raa ni hakakkutu ake no vasiri kiaa Ia, “Koe kuttari kiaa? Taratara maaoni mai ki maatou. Koe maaoni ko te Mesaea?”

²⁵ Jesus ki mee ake ki naa tama raa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. Aku vana e mee i naa mahi taku Tamana raa e hakailoa atu i aku tiputipu. ²⁶ Tevana iaa kootou ma ki see fiffai maa kootou ki hakannoo, i te aa, kootou seai ni sipsip aaku. ²⁷ Aku sipsip raa e mmate itaku reo. Nau e iloa ilaatou, aa laatou e tautari kiaa nau. ²⁸ Te ora e ora hakaoti raa e kauake nau kilaatou, aa laatou maki see lavaa te mmate. See hai tama elavaa te uhukia laatou i aku rima. ²⁹ Taku Tamana ni hookii mai naa tama naa e haimahi iaruna naa tama hakkaatoa. See hai tama elavaa te uhukia aia naa tama naa i naa rima taku Tamana. ³⁰ Maaua ma te Tamana e mee ma se tama tokotasi.”

³¹ Teenaa ki massike hoki naa tama naa no okooko hoki naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus. ³² Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ku oti te ppena te kau vana taukalleka te Tamana ni kaumai kiaa nau ki heheuna, ka kkite kootou. Teenaa ko naa mee peehea te nei e mee ai ma ki oomai kootou no tauatia nau ki naa hatu?”

³³ Laatou ki mee ake, “Koe see haia maatou ma ki tauatia maa i oo vana taukalleka ni mee. Seai. Maatou e mee iaa koe ku taratara iloo pee koe ko TeAtua. Maatou e illoa maa koe se tamavare koi, aa te nei koe ku hai maa koe ko TeAtua.”✧

³⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Naa taratara raa e mmou iloto naa Loo kootou maa TeAtua e mee maa, ‘Nau e mee atu i kootou ni atua.’✧ ³⁵ Taatou e illoa maa naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa ni taratara maaoni. TeAtua ni kannaa naa tama naa ma ni atua, teenaa ko naa tama ni kauake ana taratara. ³⁶ Nau iaa ni hakamaatinoria te Tamana no heunatia mai ki te maarama nei. Kootou e taratara peehea maa nau e mee ma ki hakahiti nau i TeAtua iaa nau e mee maa nau ko te Tama TeAtua? ³⁷ Aa teenaa, kootou ki see hakannoo ki aku taratara ki mee nau see heunatia a nau naa vana taku Tamana e hiihai maa nau ki mee. ³⁸ Ki mee kootou see hakannoo ki aku taratara, aa kootou ku mmata ki naa mahi TeAtua e haia a nau, ki illoa ai kootou no massaro maa taku Tamana raa e taka ma nau, aa nau hoki e taka ma taku Tamana.”

³⁹ Teenaa ki massike hoki laatou no mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakasee seemuu koi no hakataha ilaatou.

⁴⁰ Kimuri raa Jesus ni ahe no hakahiti ki telaa vasi te Riva Jordan, ki te kina John ni hakaukau tapu naa tama, no noho Ia i te kina naa.✧ ⁴¹ Tammaki naa tama ni oo ake kiaa Ia. Teenaa ki mee naa taratara laatou peela, “TeAtua ni see hai mahi ni hakasuratia John. Tevana iaa naa taratara hakkaatoa John ni mee i te Tama nei

ni taratara maaoni iloo.” ⁴² Turaa tama iloo i te kina naa ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.

11

Te mate Lazarus

¹ Teelaa se tanata e noho i Bethany, tana inoa ko Lazarus. Te tama naa ni maki. Mary laaua ma tana taina Martha, e nnoho hoki i te kina naa. ² (Teenei ko Mary ni nni tana kaakaa manoni ki naa tapuvae TeAriki ka hakapakupaku ki ana lauru. Teenaa ko tana kave, Lazarus, teelaa e maki.) ³ Te haanau naa ni kave laaua taratara ki Jesus peelaa, “TeAriki, too soa raa e maki.”

⁴ Tesaita Jesus nilono tetaratara nei raa, a Ia ni mee tanataratara peelaa, “Te maki naa ma ki see mee te tama naa no mate. Teenei se ara e mee ki krite naa tama te maarama nei i naa mahi TeAtua, aa e mee hoki ki ilotia naa mahi e takkoto i te Tama TeAtua.”

⁵ Jesus ni llee tana manava i te haikave Lazarus ma Mary aa ko Martha. ⁶ Tevana iaa tana saaita nilono i te maki Lazarus raa, a Ia ni noho ake iloo ana aso e lua i tana kina e noho naa. ⁷ Kimuri raa, mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Taatoou ki ahe ki Judea.”

⁸ Teenaa ki mee ake ana disaipol, “Rabai, see rooroa koi raa, koe ni haia naa tama te kina naa ma ki tauatia ki naa hatu. Peehea naa ahe atu taatoou ki te kina naa?”

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Te laa raa e sopo i te tahaata no suru i te laasuru, anii? Ttama e sasare i te aoraa se lavaa tellave ana vae no leiho, i te henua koi maarama. ¹⁰ Aa ki mee laatou e sassare i te poo, laatou ma ki llave naa vae laatou, i te mee raa e pouuri.” ¹¹ A Ia ki mee ake hoki, “Taatoou soa, Lazarus, e moe koi. Nau ma ki hanatu no haarona ia.”

¹² Ana disaipol raa ki mee ake, “TeAriki, ki mee aia e moe, teenaa aia ma ki taukareka.”

¹³ Laatou ni mannatu maa Jesus e vana maa Lazarus e moe vare koi. Laatou see illoa maa Jesus e taratara raa ko Lazarus ku oti te mate. ¹⁴ Teenaa ki taratara ake hakaraaoi Jesus ki laatou, “Lazarus ku oti te mate, ¹⁵ tevana iaa e taukareka iloo i aa nau nisee noho i te kina naa, i aa nau e hiihai maa kootou ki krite i taku vana ma ki mee ki Lazarus, ki illoa kootou i aku mahi. Taatoou ki oo no mmata i aa ia.”

¹⁶ Teenaa ki mee ake Thomas (e ttapa ma ko te Maasana) ki ana soa disaipol, “Taatoou hakkaatoa ki oo, ki mmate hakapaa taatoou maa Ia!”

Jesus ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni

¹⁷ Saaita Jesus ni tae atu ki Bethany raa, a Ia nilono maa teenei ko te haa naa aso Lazarus ni moe iloto te kava. ¹⁸ Bethany see mmao i Jerusalem, e noto i naa mael e lua. ¹⁹ E tammaki naa Jew ni oo ake no mmata i te haanau Mary ma Martha, ki hakaaneane ki laaua i te mate laaua kave.

²⁰ Saaita Martha nilono maa Jesus ku hanake raa, a ia ni hanatu kiaa Ia i te ara. Mary iaa ni noho ake ihare. ²¹ Teenaa ki mee ake Martha ki Jesus, “TeAriki, ki mee koe ni noho i te kina nei, taku kave nei ni see mate are! ²² Tevana iaa nau e iloa maa TeAtua ma ki haia a Ia oo vana e hiihai maa Ia ki mee.”

²³ Jesus ki mee ake, “Too kave naa ma ki masike no ora.”

²⁴ Teenaa ki mee ake Martha, “Nau e iloa maa ia ma ki masike i te aso hakaoti.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni. Te tama e iloa maa nau nei ko te Mesaea raa ma ki ora, niaaina maa ia ku oti te mate. ²⁶ Naatama hakkaatoa e ora aa e illoa te mee nei ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Koe e hakannoo no iloa i aku taratara nei?”

²⁷ Martha ki mee ake, “TeAriki, nau e iloa maa koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua, te Tama ni tukua ki au ki te maarama nei.”

Jesus e tani

²⁸ Kimuri naa taratara laaua nei, Martha ni ahe no taratara ake seemuu ki tana taina, Mary, “Te Rabai raa ku oti te tae mai. A Ia e vasiri iaa koe.” ²⁹ Saaita Mary ni lono i naa taratara nei, a ia ni masike no tere ki haho no mmata i Jesus. ³⁰ (Saaita naa raa, Jesus sekita e ake ki naa hare. A ia koi noho i tana kina nittiri i Martha.) ³¹ Saaita naa Jew e noho i te hare ka hakaaneane i Mary raa ni kkite i Mary e sopo no tere raa, laatou ni ttau maa Mary ku tere hoki ki te kava no noho ka tanitani. Teenaa ki oo atu laatou vaamuri Mary.

³² Tana saaita ni tae atu ki Jesus raa, hakaleiho iloo ia no tuu ki ana tui i naa vae Jesus no mee ake, “Te Ariki, ki mee koe ni noho i te kina nei raa, taku kave nei ni see mate are.”

³³ Jesus nillee iloo tana manava i naa tani Mary. A Ia ni aroha hoki naa ttuu ake naa Jew raa ka ttani. ³⁴ Teenaa ki vasiri ake Ia ki laatou, “Tama naa e tanumia kootou i hea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Kau no mmata.”

³⁵ Teenaa ki tani Jesus. ³⁶ Naa Jew raa ki taratara sokolaatou, “Mmata i naa llee te manava te tama nei i Lazarus!”

³⁷ Aaraa tama iaa e taratara peela, “Te tama e ppuni ana karamata raa ni lavaa koi a Ia te haia no taukalleka. A Ia ni see kite peehea maa Lazarus e maki?”

Lazarus e hakamasikeria Jesus no ora

³⁸ Jesus nillee tana manava i tana aroha i Lazarus. Teenaa kihano ia ki te kava e moe Lazarus. Te taaruma naa e ppui ki te hatu pallaha e lasi. ³⁹ Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, “Hakatiperia te hatu raa ki te vasi!”

Martha, te kave Lazarus raa ki mee ake kiaa Ia, “Te Ariki, ttama nei kuna mate iloo. Teenei te haa ana aso iloto te kava. Tana haitino ku purau.”

⁴⁰ Teenaa kihuri atu Jesus no mee ake ki Martha, “Nau ni see vanaatu maa koe ma kikite i naa mahi Te Atua ki mee koe e hakannoo ki aku taratara?” ⁴¹ Teenaa oo atu iloo naa tama naa no hakatipe te hatu raa ki te vasi. Jesus ni ttoka ki aruna no taku ki Te Atua, “Taku Tamana. Nau e hakanau iaa koe, iaa koe e lono mai iaa nau. ⁴² Nau e iloa maa koe maraa elonopeenaa iaa nau. Nau e hiihai maa naa tama e ttuu i te kina nei kikkite ioo mahi, ki illoa laatou maa nau ni heunatia maikoe ki te maarama nei.” ⁴³ Tana saaita ni oti raa, kappisi iloo ana varo vaaruna, “Lazarus, uru mai ki haho!” ⁴⁴ Lazarus ni masike no uru mai iloo ki haho. Ana rima ma ana vae koi mmini ki naa tapaa maro. Tana pisouru hoki e taakai ki te tapaa maro. Teenaa ki mee ake Jesus, “Veetea naa tapaa maro e taakai i tana haitino, aa ku tiiake ia ki hano.”

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Jesus ki mate

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Tammaki naa tama ni oo ake no mmata i Mary ka kkite i te vana Jesus ni mee, teenaa laatou ni illoa maa Jesus kote Tama Te Atua. ⁴⁶ Aaraa tama iaa ni ffuro no taratara ake ki naa Faarisiraa i te vana Jesus ni mee. ⁴⁷ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua ma naa Faarisiraa no hakakkutu ma naa tama hakamau naa Jew raa ki taratara laatou i te mee nei. Laatou ni vasirisiri soko laatou peela, “Taatou ki mee peehea? Mmata i te lopo mahi Te Atua te tama nei e mee. ⁴⁸ Ki mee te tama nei e tiiake taatou ki hai ana vana nei, te henua hakkaatoa ma ki tautari kiaa ia no hakannoo kiaa ia. Kimuri naa hakamau i Rome raa ma ki oomai no seua taatou Hare Tapu nei ka kerekereia taatou i taatou henua nei.”

⁴⁹ Teenaa ki masike Kaiapas, te Maatua Hakamau laatou raa no mee ake ki laatou, “Kootou ku vvare peehea? ⁵⁰ Kootou see illoa maa e taukareka ki mate se tama tokotasi ki tokonaki ki te henua? Te henua hakkaatoa e seua raa e hakallika.” ⁵¹ Tana taratara e mee nei se taratara hakamaatua iloo, iaa ia naa kote Maatua Hakamau laatou

i te ssao naa. A ia naa ku taratara maa Jesus ma ki oti ku mate ki tokonaki ki te henua hakkaatoa. ⁵² A Ia ma ki see mate koi ki tokonaki ki naa Jew soko laatou. Seai. A Ia ma ki mate ki hakakutu mai naatama hakkaatoa TeAtua ennoho masseu i te maarama nei, ki nnoho laatou ma se tama tokotasi.

⁵³ Kaamata i te aso naa, naa hakamau naa Jew raa nikaamata tessee se ara ki taia laatou Jesus. ⁵⁴ Teenaa ki see sasare ai Jesus i Judea, i naa karamata te henua. A Ia ni ahe ki te matakaaina e tupa ma ko Ephraim, e tuu taupiri ki mouku, no noho ma ana disaipol raa i te kina naa.

⁵⁵ Te lopo tama i te kau matakaaina ni oo ki Jerusalem no hakamaarama naa haitino laatou hakaoti, i te aso te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵⁶ Laatou nisee i Jesus, teenaa te saaita laatou ni hakakutu i te Hare Tapu raa, laatou ni vasirisiri soko laatou, “Kootou e mannatu peehea? Ttama nei ma ki see hakasura mai ki te Kaikai nei?” ⁵⁷ Tevana iaa, naa maatua hakamaatua raa ma naa Faarisi raa ku oti te kave laatou taratara ma ki mee se tama e iloa i te kina Jesus enoho, ku hakaari ake ki oo laatou no tauhia Jesus.

12

Jesus e aamosia i Bethany

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Naa aso e ono koi takkoto mai ki tae ki te aso te Kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano ki Bethany, te kina Lazarus, ttama ni hakaoratia a Ia, e noho. ² Naa tama naa ni mee laatou kaikai maa Jesus. Martha e tattaa naa kaikai, aa Lazarus iaa ennoho laatou ma Jesus i te kina e kaikkai. ³ Teenaa ki too ake Mary tana kaakaa e taavi mmaha ka manonikkona raa no aamosi naa tapuvae Jesus. Ki oti raa, hakapakupaku iloo ki ana lauru. Te sauna te kaakaa naa ni haimahi iloo vaaroto te hare naa. ⁴ Te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, (teenaa ko te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau) ki mee ake, ⁵ “Te kaakaa manoni naa e tau te kauake ki naa tama haimane raa ki tauia ki naa sehua e toru naa siliva, aa ku vaevae naa manena ki naa tama ennoho hakaaroha.” ⁶ Aia nisee mee tetaratarane i maa iaa ia e aroha i naa tama ennoho hakaaroha. Seai. Aia ni mee tetaratarane iaa ia se tama kailaarao. Naa mane laatou raa maraa e kailaaraotia aia, iaa ia eroorosi te paeke mane laatou.

⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake te ffine naa ki taao hi tana kaakaa naa ki tae ki taku aso e tanumia. ⁸ Naa tama hakaaroha raa ma ki nnoho ma kootou i te kau saaita. Nau iaa ma ki oti ku hakataha i kootou.”[☆]

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Lazarus ki mate

⁹ Tammaki naa Jew ni oo ake ki Bethany i laatou ni llono maa Jesus ku oti te tae ake ki te kina naa. Laatou ni see oo ake ma ki kkitite koi laatou i Jesus. Laatou ni oo ake hoki ma ki kkitite laatou i Lazarus, ttama ni llono laatou maa ni hakaoratia Jesus. ¹⁰ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua raa no roorosi ki taia hoki laatou Lazarus. ¹¹ Ite aa, teenaa ko naa taratara i Lazarus naa e ffuro ai te henua i laatou no illoa maa Jesus ko te Mesaea.

Jesus ku hanake ma se Tuku ki loto Jerusalem

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Ite soa te aso raa, te lopo tama ni oo ake ki te kaikai raa ni llono maa Jesus ku hanake ki Jerusalem. ¹³ Teenaa ki too laatou naa laanui raa no oo atu ma laatou kiaa Ia ka tanitani varo peela, “Hosana! TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki Ttama nei, te Tuku naa tama Israel. A Ia e hakasura iho iloto te Inoa TeAtua!”[☆]

[☆] 12.3 Lk 7.37-38 [☆] 12.8 Deut 15.11 [☆] 12.13 Ps 118.25,26

¹⁴ Jesus ni lave te donki raa no kake ki aruna. Teenaa ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa,

¹⁵ “Naa tamalliki Zion, kootou see mattaku!✠

Te Tuku kootou raa ku sare iho i aruna te sukua donki.”

¹⁶ Naa disaipol Jesus raa ni hakatuu nataa iloo i naa vana nei. Tevana iaa te saaita Jesus ni masike ite materaa, laatou ni massaro maa te Laupepa Tapu raa e taratara i Jesus, i naa vana ni mee ilaatou nei ku hakassura maaoni iaa Ia.

¹⁷ Naa tama nittaka ma Ia no kkite itana vana ni mee ki Lazarus raa ni hakaeta ite vana Jesus ni mee. ¹⁸ Teenaa kote vana te henua ni oo atu kiaa Ia, ite aa ilaatou ni llono i naa mahi TeAtua ni hakasuratia a Ia nei. ¹⁹ Naa Faarisi raa ki taratara soko laatou, “Kootou mmata! Taatou ku seai iloo se ara e tonu. Naa tama hakkaatoa te maarama nei ku tautari kiaa ia!”

Jesus e taratara i tana mate

²⁰ Teelaa ni tama haka Greece e ttaka i naa tama ni oo ake no lotu i Jerusalem i te ssao te Kaikai. ²¹ Laatou ni oo ake ki Philip, (teenaa setama i Bethsaida iloto Galilee) no vanaake kiaa ia, “Maatou e fiffai ki mmata maatou i Jesus.”

²² Philip ni hano no toa a ia Andrew ka oo laaua no taratara ake ki Jesus. ²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ssao Ttama te Henua ni tukua ki hakanauria raa ku tae mai. ²⁴ Nau e taratara atu maaoni. Te hualaakau raa seelavaa te somo itana saaita koi mata. Te hualaakau raa e tanumia iloto te kerekere raa ki para imua. Ki oti raa, te laakau hou raa kusomo noppesi ana hua e tammaki. ²⁵ Naa tama ekaimannako ki naa ora laatou raa ma ki see lavaa te taao hi naa ora laatou. Ttama see kaimannako ki tana ora raa iaa, a ia ma ki oti ku taka ma te ora e ora hakaoti.✠ ²⁶ Ttama e hiihai maa ia ki heheuna i aa nau raa ki tautari mai kiaa nau. A ia ma ki nnoho maaua i taku kina e noho. Taku Tamana raa ma ki hakanau i naa tama e heheuna iaa nau.”

²⁷ Jesus ki mee ake hoki, “Taku manava e sopo. Nau kataratara peehea? Nau ki vanaake ki taku Tamana raa ki hakasaoria nau? Seai iloo! Nau e iloa maa nau ma ki oti ku hakallono isu. Teenei ko taku vana ni heunatia mai taku Tamana. ²⁸ Taku Tamana, hakasura mai naa mahi too Inoa.”

Teena kitaratara mai tereora itelani, “Nau ku oti te hakasura naa mahi taku Inoa. Teenei nau ku mee hoki ki hakasura naa mahi taku Inoa.”

²⁹ Naa tama ni ttuu i te kina naa ni llono hakkaatoa i te reo ni taratara mai i telani. Aaraa tama ni tau maa teelaa se hatturi e takattuu. Aaraa tama iaa ni mannatu maa teelaa se ensol e taratara ake ki Jesus.

³⁰ Tevana iaa Jesus ni mee ake kilaatou, “Tereora e taratara mai itelani nei see mee makilono nau, tereora e taratara mai killono kootou. ³¹ Ssao TeAtua e hakatonotonu naa tama te maarama nei ku tae mai. Ssao te tuku te maarama nei ma ki kerekere ia raa ku tae mai. ³² Taku sao ma ki saaua ki aruna i te kerekere nei raa, nau ma ki hakakutu mai te henua hakkaatoa kiaa nau.” ³³ A Ia ni pesi tana taratara nei ki illoa naa tama te maarama nei i tana ara ma ki mate.

³⁴ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Naa Loo maatou raa e taratara mai maa te Mesaea raa ma ki ora hakaoti. Teenaa ni taratara peehea maa te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna? Ko ai te tama e tarataraina koe ma ko te Tama te Henua?”✠

³⁵ Jesus ki mee ake, “Te maasina raa ma ki takoto tana tamaa saaita i kootou. Kootou mee naa heuna kootou ite saaita te maasina raa koi takoto, ki see taea kootou te ssao pouuri. Naa tama e ttaka i te pouuri raa see illoa naa kina laatou e oo. ³⁶ Ttaka i te maasina, i tana saaita koi takoto, ki mee kootou ma ni tama te maasina.”

Naa tama see illoa Jesus

Kimuri koi ana taratara nei, Jesus ni hano no mmuni ilaatou. ³⁷ Niaaina maa Ia ni hakasura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata laatou, naa tama naa ni see fiffai

✠ **12.15** Zech 9.9 ✠ **12.25** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33 ✠ **12.34** Ps 110.4; Is 9.7; Ezek 37.25; Dan 7.14

ki illoa laatou maa ia kote Mesaea. ³⁸ Teenei e hanotonu ma naa taratara te pure TeAtua, Isaiah, ni mee imua. Teena ko te taratara e mee maa, “Ko ai ttama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea?

Naa mahi TeAtua raa ni hakassura ki kkite ai?”[☆]

³⁹ Laatou ni see lavaa te illoa iaa Ia, i te aa, i naa taratara Isaiah raa e mee maa,

⁴⁰ “Naa karamata laatou ni hakappunitia TeAtua ki see kkite laatou.”[☆]

Naa mannatu laatou hoki ni puuia TeAtua ki see atammai laatou, ki see ffuri laatou ki TeAtua ma ki haia laatou ki taukalleka.”

⁴¹ Isaiah ni mee ana taratara nei i aa ia ni kite i naa mahi Jesus, teena ki taratara ia i naa tiputipu te Tama naa.

⁴² Maaoni iaa, etammaki naa hakamau naa Jew ni illoa maa Jesus kote Mesaea, tevana iaa laatou ni seetaratara imua te henua, ite aa, ilaatou emattaku maa laatou ma ki puuia naa Faarisi raa i te hare lotu. ⁴³ Laatou ni kaimannako ki naa ahu naa tamavare. Laatou ni see kaimanakotia laatou naa ahu TeAtua.

Te tiputipu te hakatonu TeAtua

⁴⁴ Jesus nitaratara vaaruna peelaa kilaatou, “Tetama e hakannoo kiaa nau raa, a ia see hakannoo koi kiaa nau soko nau. Aia e hakannoo hoki ki te Tama ni heuna ma kiau nau. ⁴⁵ Ttama ekite iaa nau raa, aia ekite hoki ite Tama ni heuna ma kiau nau. ⁴⁶ Nau ni hakasura mai kite maarama nei ma kote maasina elasi ki see nnoho peenaa naa tama e hakannoo ki aa nau raa iloto te pouuri.

⁴⁷ “Naa tama ellono iakutaratara, aa seetautari kiaa nau raa, laatou ma ki see tuku haaeoina a nau. Ite aa, nau ni see au no tuku haaeoina ki naa tama te maarama nei. Nau ni au no hakasao laatou. ⁴⁸ Naa tama see fiffai kiaa nau aa see hakannoo ki akutaratara raa ma ki mee tetama tokotasi ma ki hakatonotonu laatou. Akutaratara nei ma ki hakatonotonu laatou ite aso hakaoti. ⁴⁹ Teenei sevana maaoni. Teenei seai nitaratara aaku e mannatu. Teenei nitaratara e kaumai taku Tamana ki kauatu ki kootou. ⁵⁰ Nau e iloa maa te ora e ora hakaoti raa e takoto i naa taratara TeAtua. Akutaratara e kauatu nei nitaratara e kaumai te Tamana ki tarataraina.”

13

Jesus e huihui naa tapuvae ana disaipol

¹ Te aso te Kaikai te Pasovaraa kutakoto koi tana aso tokotasi. Jesus e iloa maa tana sao ki hakataha ite maarama nei no ahe ki tana Tamana raa kutae. A Ia ni aroha iloo i ana tama e nnoho i te maarama nei. Tana aroha raa ma ki takoto hakaoti ma laatou.

² Telaasuru raa, Jesus ni noho ma ana disaipol raa kakkai. Ite saaita naa, Satan ku oti te usuhia a ia Judas, te tama Simon Iscariot, ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ³ Jesus ni iloa maa tana Tamana raa ku oti te hookii ake hakkaatoa ana mahi kiaa Ia. A Ia e iloa maa ia ni heunatia mai TeAtua, aa teenei a Ia kumee ki ahe ki TeAtua. ⁴ Teena ki masike a Ia i tana kina e kai raa no ffana tana kkahu raa ka tuu te tapaa maro i tana manava. ⁵ Ki oti raa nnini iloo naa vai raa ki loto te kamete raa no kaamata te huihui naa tapuvae ana disaipol ka hakapakupaku hoki ki te tapaa maro etuu i tana manava. ⁶ Tana saaita nitae ki Simon Peter raa, Peter ni huri ake no vanaake kiaa Ia, “TeAriki, koe e mee ma ki huihuia a koe aku tapuvae?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ma ki see ilotia a koe taku vana e mee nei ite saaita nei. Kimuri koe ma ki iloa.”

⁸ Teena ki mee ake Peter, “Koe ma ki see lavaa iloo te huihui aku tapuvae i se saaita!” Jesus ki mee ake, “Ki mee nau see huihui oo tapuvae, koe ma ki see tau te heheuna ma se disaipol aaku.”

⁹ Teena ki hakaaha ake te taratara Peter peelaa, “TeAriki, koe see huihui koi aku tapuvae koi! Huihui hoki aku rima ma taku pisouru!”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Ttama ku oti te kaukau raa e matahua. Aia seelavaa hoki te ahe no huihui tana haitino. Aia ma ki huihui koi ana tapuvae. Kootou hakkaatoa e mataffua. Ttama tokotasi e noho iloto kootou naa ekerekere.” ¹¹ (Jesus ku oti te iloa i te tama ma ki oti ku hakaari ake ia ki naa hakamau naa Jew. Teenaa e pesi ai tana taratara maa, “Ttama tokotasi i kootou e kerekere.”)

¹² Tana saaita ni oti te huihui naa tapuvae ana disaipol raa, hakao hoki tanakka hura no ahe no noho i tana kina e noho. Teenaa ki vasiri ake Ia kilaatou, “Kootou e illoa itaku vana ku oti te mee nei?”^{*} ¹³ Kootou e kannaa tonu maa nau setama e akonaki naa tama, aa maa nau hoki se Ariki kootou. Ite aa iteenaa ko nau. ¹⁴ Anau, kootou Ariki aa ma te Tama e akonaki kootou, te nei ku oti te huihui naa tapuvae kootou. Kootou hoki ki ffuri no huihui naa tapuvae naa taaina kootou; ttama koi e huihui naa tapuvae telaa tama. ¹⁵ Nau ku oti te hakaari atu te tiputipu naa ki tautari kootou ki taku vana ni mee ki kootou. ¹⁶ Nau e taratara atu maaoni: See hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau. E mee koi pee ko te tama e heunatia telaa tama ki haia ana heuna. Ttama naa seelavaa te hakahiti te tama e mee ana heuna e haia aia.^{*} ¹⁷ Te nei kootou ku illoa i naa taratara nei, teenaa kootou ki haia kootou naa vana nei ki fiafia kootou.

¹⁸ “Nau see taratara i kootou hakkaatoa, i aa nau e iloa i aku tama ni hiri. Te vana iaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki tino no hakamaaoni mai, teenaa ko naa taratara e mee maa, ‘Ttama nikkai maaua hakapaa raa ni huri mai no mee pakavaina nau!’ ¹⁹ Nau e taratara atu hakaoti imua naa vana naa essura. Saaita naa vana naa e ssura raa, kootou ma ki illoa maa ‘Anau nei ko Nau.’ ²⁰ Nau e taratara atu maaoni: Ttama e hiihai ki naa tama e heunatia atu nau raa, a ia e hiihai kiaa nau. Teenaa a ia naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”^{*}

*Jesus e taratara hakaoti i te tama ma ki hookii a Ia ki naa hakamau naa Jew
(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)*

²¹ Tana saaita ni oti ana taratara raa, tana manava ni hakallika hakaoti, teenaa ki mee ake Ia peela kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Ttama tokotasi i kootou ma ki taakina mai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”

²² Naa disaipol naa nillee naa mourilaatou kattoka kilaatou i te taratara Jesus e kauake nei. Laatou see illoa i te tama Jesus e taratara naa. ²³ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa e noho hakappae ki Jesus. ²⁴ Simon Peter ni nuu atu ana karamata kiaa ia no mee ake, “Vasiri atu maa ia e taratara i ai.”

²⁵ Teenaa ki tosi atu te disaipol naa ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, ko ai ttama naa?”

²⁶ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki ttohi te haraoa raa ki loto te supra no kauake kiaa ia, i teenaa ko ia.” Teenaa ki ttohi Jesus te muri haraoa raa no ttohi ki loto te supra. Ki oti raa, hookii ake iloo te haraoa raa ki Judas, te tama Simon Iscariot. ²⁷ Saaita lokoi Judas ni too te haraoa raa, Satan ni uru atu ki loto tana haitino. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Hakavave no mee too vana naa!” ²⁸ Seai iloo setama i aaraa disaipol ni massaro i te vana Jesus ni taratara pe nei ki Judas. ²⁹ Aaraa disaipol ni mannatu maa Judas e heunatia Jesus ki hano no taavi ni mee ma laatou, aa ku kauake ni mee ma naa tama e noho hakaaroha. Laatou e mee i teenaa ko Judas raa e roorosi naa mane laatou.

³⁰ Judas ni too lokoi te haraoa naa no uru ki haho. Te mee raa ku poouri.

Te loo hoo

³¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol, “Te nei naa mahi te Tama te Henua ku hakassaa. Teenaa naa mahi Te Atua raa e hakailotia mai tana Tama. ³² Aa ki mee naa mahi Te Atua raa e hakailotia mai tana Tama, teenaa Te Atua ma ki hakailotia mai a Ia naa mahi te Tama te Henua. A Ia ma ki hakailotia mai a Ia i te saaita nei lokoi. ³³ Aku tama, nau ma ki see noho rooroa ma kootou. Kootou ma ki see iaa nau,

^{*} 13.12 Lk 22.27 ^{*} 13.16 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20 ^{*} 13.20 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16

tevana iaa nau ku kauatu taku taratara nikauake kinaa hakamau naa Jew, ‘Kootou see lavaa te oo ake kitaku kina e hano.’³⁴ Teenei nau ku kauatu te loo hoo. Kootou ki manava laaoi ki aaraa tama kootou. Nau ni manava laaoi ikootou hakkaatoa, teena kootou ki manava laaoi hoki itelaa tama.✠³⁵ Ki mee kootou e hakassura te manava laaoi ki telaa tama, te henua ma ki illoa maa kootou ni disaipol aaku.”

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Teena ki vasiri ake Simon Peter, “TeAriki, koe ma ki hano ki hea?”

Jesus ki mee ake, “Koe see lavaa te tautari mai ki taku kina e hano i te saaita nei, tevana iaa kimuri, koe ma ki tautari mai kiaa nau.”

³⁷ Peter ki vasiri ake, “TeAriki. Nau see lavaa te tautari atu i te saaita nei raa ko te aa? Nau e lavaa te mee ki mate nau iaa koe!”

³⁸ Teena ki mee ake Jesus, “Koe maaoni e lavaa te mee ki mate koe iaa nau? Nau e taratara atu maaoni. Saaita naa manu te tahaata sekittani raa, koe ma ki vana oo saaita e toru maa koe see iloa iaa nau.”

14

Jesus, te ara ki te Tamana

¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou ki see ssopo naa manava kootou. Tiiake naa ora ki TeAtua, aa kootou ku tuku mai naa ora kiaa nau. ² Te hare taku Tamana raa e takkoto ana puitana tammaki. Teenei nau ku hano no tuku mai hakaoti ni kina maa kootou. Nau see lavaa te taratara atu peenei ki mee maa ni see hai puitana e takkoto iloto te hare taku Tamana. ³ Taku saaita ku oti te tuku mai naa kina maa kootou raa, nau ma ki ahemai no toa kootou ki oo ake kootou no noho taatou i taku kina e noho. ⁴ Kootou e illoa i te ara e hano no tae ki taku kina ma ki hano.”

⁵ Thomas ki vasiri ake, “TeAriki, maatou see illoa itoo kina ma ki hano. Maatou ma ki illoa peehea i te ara naa?”

⁶ Jesus ki mee ake, “Nau nei kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Nau soko nau kote ara tokotasi e hano kite Tamana. ⁷ Saaita nei kootou ku illoa iaa nau. Teena kootou ma ki illoa hoki i taku Tamana. Kaamata i te saaita nei kootou ku illoa maaoni iaa Ia, i kootou ku oti te kkite iaa Ia.”

⁸ Philip ki mee ake, “TeAriki, hakaari mai too Tamana raa ki illoa maatou. Maatou e fiffai maa maatou ki illoa iaa Ia.”

⁹ Teena ki mee ake Jesus, “Philip, teenei sei sessao huapotopoto nau ni noho ma kootou. Koe emee mai maa koe niseai iloo ki illoa hakaraaoi iaa nau? Ttama ku oti tekite iaa nau raa, aia naa ku oti tekite hoki itaku Tamana. Koe ku mee mai peehea ki hakaari atu nau taku Tamana raa ki kkite kootou? ¹⁰ Philip, koe ki illoa maa te Tamana raa e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Naa taratara nikauatu nau ki kootou raa, teena sei ni taratara taku tino. Te Tamana e takoto iaa nau nei emee ana heuna soko Ia. ¹¹ Hakannoo kiaa nau, iaa nau e taratara atu maa te Tamana e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Ki mee kootou see hakannoo kinaa taratara nei, kootou ku hakannoo mai i kootou nikkite iaku vana emee. ¹² Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ma ki mee aku vana e mee nei. Maaoni iaa, naa vana laatou ma ki mee raa ma kittoe inaa vana nei, ite aa, iaa nau ku hano kitae nau kite Tamana. ¹³ Nau ma ki haia mai nau naa mee katoo kootou e kainnoo kite Tamana iloto taku Inoa. Naa mahi taatou Tamana raa ma ki hakailotia mai tana Tama. ¹⁴ Ni mee peehea kootou e kainnoo mai iloto taku Inoa, nau ma ki haia a nau.”

TeAitu Tapu ma ki heunatia mai TeAtua

¹⁵ “Ki mee kootou elaaomaaoni iaa nau, kootou ku hakannoo ki aku taratara. ¹⁶ Nau ma ki vanaake ki taku Tamana ki heunatia atu telaa Tama ki tokonaki ki kootou.”

✠ 13.34 Jn 15.12,17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

Ttama naa ma ki noho hakaoti ma kootou. ¹⁷ A ia naa ko TeAitu hakamaaoni. Te henua ma ki see fiffai kiaa ia, ilaatou ma ki see kkite ia ia, aa laatou hoki ma ki see illoa ia ia. Kootou ia e illoa ia ia, ia ia e noho ma kootou.

¹⁸ “Taku saaita ma ki hano raa, kootou ma ki see tiake nau kinnoho soko kootou. Nau ma kioti ku ahemai ki kootou. ¹⁹ See rooroa aa naa tama te maarama nei ku see kkite hakaoti ia nau. Kootou ia ma ki kkite ia nau. Ia nau e ora, teenaa kootou hoki ma ki ora. ²⁰ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki illoa maa nau e takoto i taku Tamana. E mee koi pee ko naa takkoto kootou ia nau, aa nau i kootou.

²¹ “Naa tama e hakannoo no tautari ki aku taratara raa, teenaa ko naa tama ellee naa manava laatou ia nau. Taku Tamana raa ma killee tana manava inaa tama ellee naa manava laatou ia nau. Nau ma ki huri ake aku tiputipu kilaatou, ia nau ma killee hoki taku manava ilaatou.”

²² Judas (seai ko Judas Iscariot) ki mee ake, “TeAriki, koe evana maa koe ma ki huri mai koi oo tiputipu ki maatou. Koe ma ki see huri ake oo tiputipu ki naa tama te maarama nei raa ko te aa?”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ttama ellee tana manava ia nau raa ma ki hakannoo ki aku akonaki. Taku Tamana raa ma killee tana manava ia ia. Maaua hai tamana ma ki oatu no noho ma ia. ²⁴ Ttama see hiihai kiaa nau raa see hakannoo ki aku akonaki. Aa naa akonaki kootou nillonora, teenaa seai ni akonaki aaku. Teenaa ni akonaki e oomai i te Tamana, Ttama ni heuna ma ki au nau.

²⁵ “Nau nikauatu hakaoti naa taratara nei itakusao koinoho ma kootou. ²⁶ TeAitu Tapu, te Tokonaki kootou, Ttama ma kioti ku heunatia atu te Tamana iloto taku Ino raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa, ki hakamaarona kootou i aku taratara hakkaatoa ni kauatu.

²⁷ “Nau e kauatu telaoui TeAtua. Teenaa ko taku laaoi nei e kauatu kinnoho ma kootou. Te tiputipu nei see sura i te maarama nei. Kootou see sopo naa manava kootou ki see mattaku kootou. ²⁸ Kootou nillono ia nau ni mee atu peela, ‘Nau ku hano, tevana ia nau ma ki ahemai ki kootou.’ Kimee kootou nillee naa manava kootou ia nau raa, kootou ni fiafia ia nau ku hano ki taku Tamana, itaku Tamana naa e noho hakamaatua ia nau. ²⁹ Nau e taratara atu hakaoti i naa vana nei, i te saaita naa vana naa seki ssura. Sao naa vana nei e ssura raa, kootou ma ki illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. ³⁰ Nau ma ki see hai turaa taratara hoki e kauatu ki kootou. I te aa, te tama hakamaatua te maarama nei ku au. Ana mahi see tae ki aku mahi, ³¹ tevana ia naa tama te maarama nei ki illoa hakkaatoa ia nau ellee taku manava i taku Tamana. Te nei e haia ai nau ana heuna nei.

“Kootou massike, taatou ki hakattaha i te kina nei.

15

Jesus, te laakau ‘grape’ maaoni

¹ “Nau nei ko telaakau maaoni, taku Tamana raa ko te tama e tori. ² Naalaa see ffua raa etuutia a Ia no peesia, aa naalaa effua ra ia, epaki koi a Ia ki maarama telaakau raa ki mmiri kapesi telopo kaikai. ³ Naa ora kootou kua haka maaramatia iloo aku akonaki ni kauatu. ⁴ Kootou ki hakappae mai kiaa nau. Nau hoki ma ki hakappae atu ki kootou. See hailaa elavaa te ffua ki mee telaa naa e mahaaki no moe sokoia. Telaa telaakau raa e hakauu ki te tahito raa kilavaa telaa naa te ffua. Peela hoki, naa ora kootou seelavaa te ffua ki mee kootou see hakauu naa ora kootou kiaa nau.

⁵ “Nau nei ko telaakau e somo. Kootou naa ko naalaa. Naa tama e hakauu naa ora laatou kiaa nau, aa nau e hakauu taku ora ki laatou raa, naa ora naa tama naa ma ki ffua telopo hua e taukalleka, i kootou seelavaa te mee naa vana kootou soko kootou. ⁶ Naa tama see hakauu naa ora laatou kiaa nau raa, e mee ma ko naalaa see ffua e tuutia no peesia ki mmoe ka ppara. Naalaa e ppara raa ma ki hakanaaoporia no peesia ki te ahi no tuunia. ⁷ Kimee kootou e hakauu naa ora kootou kiaa nau no tautari ki aku taratara raa, nau ma ki hookii atu te kau mee kootou e hiihai ia nau.

⁸ Naa ora kootou kiffua taukalleka, iteenei kote tiputipu e hakasura naa mahi taku Tamana, aa teenei e mee ai kootou ma ni disaipol aaku.

⁹ “Nau elaaoui ikootou pee kotelaaoui taku Tamana iaanau. Kootou hakapae mai kiana nau kitakkoto kootou iloto takulaaoui. ¹⁰ Kimee kootou e hakannoo ki aku akonaki, kootou ma kittaka ma takulaaoui. E mee koi pee ko nau ni hakannoo ki naa akonaki taku Tamana no taka nau ma tanalaaoui.

¹¹ “Nau nikauatu naataratara nei kitakoto taku hiahia ikootou, teenaa kittaka kootou ka fiafia maaoni. ¹² Taku taratara hakamaatua nei e mee peenei: Kootou kilaaoui itelaatama pee ko nau elaaoui ikootou. ¹³ Kimee setama elaaoui maaoni itanasoa, aia kilavaa temee kimate ia kitokonaki kitanasoa. Teenaa telaaoui tetama naa elaka iaruna telaaoui naa tama hakkaatoa. ¹⁴ Kimee kootou e tautari maaoni ki akutaratara ekauatu nei, taatou e vaiso maaoni. ¹⁵ Kootou kuseetaapaa a nau ma nipoe hoki. Iteaa, tepoeraa see iloa inaa heuna tanahakamau. Kootou nei kutaapaa a nau ma nisoa aaku. Iteaa, nau kuoti tetaratara atu naavana hakkaatoa taku Tamana nimee mai. ¹⁶ Nau ni see hakamaatinoria kootou. Kootou are ni hakamaatinoria a nau kioo kootou no ffua telopo hua taukalleka. Teenaa ko naa hua e takkoto hakaoti. Taku Tamana raa ma ki hookiiatu te kau mee kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ¹⁷ Teenei taku taratara hakamaatua e kauatu ki kootou, ‘Manava laaoui itelaatama.’

Naa tama te maarama nei ma ki lotoffaaeo ikootou

¹⁸ “Kimee naatama te maarama nei elotoffaaeo ikootou, kootou ku illoa ilaatou ni lotoffaaeo iaanau imua. ¹⁹ Kimee kootou nitama maaoni te maarama nei, teenaa naatama naa ma kilaaoui ikootou. Tevana ia kootou kusee mee ma nitama te maarama nei, ikootou nitama ni hakamaatinoria a nau. Teenaa kote vana naatama te maarama nei elotoffaaeo ikootou. ²⁰ Hakamaarona itakutaratara nikauatu ki kootou: ‘See hai poe ehakahiti iaruna tanahakamau.’ Kimee nau ni hai haaeo ina naatama te maarama nei, teenaa kootou hoki ma ki hai haaeo ina. Kimee laatou ni hakannoo ki aku taratara, laatou hoki ma ki hakannoo ki naa taratara kootou. ²¹ Kootou ma ki see haia hakaraaoina laatou ikootou nitama aaku, iteaa, naatama naa see illoa ite Tama ni heuna ma kiau nau. ²² Kimee nau ni see au no taratara ake kilatou raa, laatou ni see mee ma nitama haisara, aa teenei laatou kusee lavaa tetaratara maa laatou ni see illoa maa naa mee raa essara. ²³ Tama elotoffaaeo iaanau raa elotoffaaeo hoki itaku Tamana. ²⁴ Kimee nau ni see hakasura naavana niseai iloo ki haia setama raa, laatou ni see mee ma nitama haisara. Tevana ia niaaina maa laatou nikkite iaku vana nimee raa, laatou elotoffaaeo imaaua ma taku Tamana raa hakapaa. ²⁵ Temee nei ni sura kittino naataratara e hakatuu inaa Loo laatou peela, ‘Laatou ni lotoffaaeo vare koi iaanau.’ ²⁶ “Tetama etokonakiraa ma kiau, teenaa ko Te Aitu maaoni ehakailotia a Ia te hakamaaoni i Te Atua. A Ia ma ki heunatia mai nau ite Tamana raa ki hakaea atu ki kootou iaku tiputipu. ²⁷ Kootou hoki ma ki hakaea iaku tiputipu, ikootou ni ttaka mai iloo ma nau ite kaamata.

16

¹ “Nau nimee atu naataratara nei ki see tiiake kootou naa lotu kootou. ² Kootou ma ki kerekereia inaa harelotu. Te saaita raa ma kitae mai, teenaa laatou ma kitaratara kitaia kootou ilaatou ma kimee ma teenaa te hiihai Te Atua. ³ Te henua ma kimee naavana nei ki kootou ilaatou see illoa iaanau ma taku Tamana. ⁴ Nau nitaratara atu naa mee nei, ite saaita naavana naa essura raa, kootou ku mannatu lokoi iaanau kuoti tetaratara atu hakaoti ki kootou.

Naa heuna Te Aitu Tapu Te Atua.

“Nau ni see taratara atu naavana nei imua, iaanau koinoho ma kootou. ⁵ Teenei nau ku ahe kitetama ni heuna ma kiau nau, tevana ia seai iloo setama

☆ 15.12 Jn 13.34; 15.17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5 ☆ 15.20 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 13.16 ☆ 15.25 Ps 35.19; 69.4

ikootou e vasirimai itakukina maki hano. ⁶ Naa manava kootou nei kussopo iaa nau kutaratara atu naa vana nei. ⁷ Tevana iaa nau etaratara atu maaoni. Teenei se taukareka kootou e seeia nau itaku hano e hano nei. Ki mee nau see hano, te Tama etokonakiraa maki seelavaa te heunatia mai TeAtua. Etaukareka maa nau ki hano, ki heunatia mai nau TeAitu ki kootou. ⁸ Tana saaita maki au raa, a Ia maki huri ake ki naa tama te maarama nei i naa haisara laatou, ki illoa laatou maa laatou e ssara ite tiputipu naa haisara, ma te tiputipu etonu, aa ki illoa laatou hoki maa TeAtua maki hakatonutonu naa mee hakkaatoa. ⁹ Te Tama naa maki huri ake maa naa tama naa e ssara ite tiputipu naa haisara, ilaatou see hakannoo kiaa nau. ¹⁰ A Ia maki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara ite tiputipu etonu, iaa nau ku hano ki taku Tamana, teenaa kootou maki see kkite hakaoti iaa nau. ¹¹ Ttama naa maki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara, i TeAtua maki hakatonutonu naa mee hakkaatoa, teenaa a Ia kunaa hakatonutonu are te tama hakamaatua te maarama ilaro nei.

¹² “Nau e mee telopo taratara kikauatu ki kootou, tevana iaa nau e iloa maa kootou maki hainattaa iloo te tauhia kootou naa taratara nei hakkaatoa. ¹³ Ssao TeAitu te Hakamaaoni maki tae mai raa, a Ia maki huri atu te ara etonu. A Ia maki see kauatu ma ni taratara tana tino soko ia. Seai. A Ia maki tarataraina koi a Ia ana taratara ellono, ka taratara hoki i naa vana maki ssura imuri. ¹⁴ Ttama naa maki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou i naa takkoto aku mahi. ¹⁵ Naa mee hakkaatoa taku Tamana raa, teenaa ni mee aaku. Teenaa e mee atu ai nau maa TeAitu raa maki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou.”

Naa tama hakaaroha maki oti ku fiafia

¹⁶ Teenaa Jesus ki mee ake hoki, “See rooroa aa kootou maki see kkite iaa nau, aa kimuri hoki kootou ku kkite iaa nau.”

¹⁷ E mee naa disaipol ni vasirisiri sokolaatou peelaa, “Ttama nei etaratara maa ku see rooroa aa taatou ku see kkite iaa Ia, aa maa kimuri koi taatou kukkite hoki iaa Ia. A Ia etaratara hoki maa Ia ku hano ki tana Tamana. ¹⁸ Teenei se aa te tama nei e mee maa, ‘see rooroa?’ Taatou seai iloo ki massaro i naa taratara te Tama nei.”

¹⁹ Jesus ni iloa maa naa tama naa e ttuu maki vasiri ake ki illoa laatou i ana taratara e mee nei. Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Nau ni taratara peelaa, ‘See rooroa aa kootou maki see kkite iaa nau. See rooroa hoki aa kootou kukkite iaa nau.’ Teenei te taratara e ttuu kootou ka vasirisiri soko kootou? ²⁰ Nau etaratara atu maaoni. Kootou maki ttani ka nnoho hakaaroha. Naa tama te maarama nei iaa maki nnoho ka fiafia. Kootou maki nnoho hakaaroha ite ssao nei, tevana iaa kootou maki oti ku fiafia imuri. ²¹ Te tiputipu nei e mee koi pee kotetinae etaupiri ki haanau. Tetinae naa maki tanitani seemuu iaa ia e iloa maa tana saaita e hakallono isu raa ku taupiri. Tevana iaa tana saaita ku oti te haanau raa, a ia maki ssiri hakaoti i naa isu, iaa ia ku hiahia maa ia ku mee tana tamariki. ²² Teenei e mee ma ko kootou. Ssao nei, kootou e ttani. Taku sao maki ahemai ki kootou raa, kootou maki fiafia. See hai tama e lavaa te hanaa ia te hiahia naa i naa manava kootou.

²³ “I te ssao naa, kootou maki see kainnoo mai kiaa nau. Nau etaratara atu maaoni. Te Tamana maki kauatu se aa kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ²⁴ Imua raa kootou ni see kainnoo ki TeAtua iloto taku Inoa. Ssao nei kootou ki kainnoo ki kauatu ni mee ma kootou, ki ttaka kootou ka fiafia maaoni.

Naa mahi te maarama nei see tae ki naa mahi Jesus

²⁵ “Imua raa nau ni kauatu naa taratara e hainattaa kootou te illoa. Tevana iaa te ssao raa maki tae mai, teenaa kotaku saaita maki see taratara ki naa taratara e hainattaa peenaa. Nau maki taratara atu hakaraaoi ki illoa kootou i naa tiputipu te Tamana. ²⁶ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou maki kainnoo soko kootou kiaa Ia iloto taku Inoa. Nau see taratara atu peelaa maa nau maki kainnoo ki TeAtua i te vasi kootou. ²⁷ Te Tamana e haitama laaoi i kootou, i kootou e laaoi iaa nau, aa

kootou e illoa maa nau ni au i TeAtua. ²⁸ Nau ni au maaoni ite Tamana no noho ite maarama nei. Teenei nau ku mee ki tiiake te maarama nei no ahe ki te Tamana.”

²⁹ Teena kimee ake ana disaipol, “Teenei maatou kumassaro hakaraaoi i ootarata, iaakoe kutarata hakaraaoi mai no mallama naa pisouru maatou.

³⁰ Maatou nei ku illoa maa koe e atamai ite kauvana. Niaaina maa see haitama e vasiri atu kiaa koe, koe kunaa iloa are ite maanatu te tama. Teenei maatou ku illoa maaoni maa koe ni au i TeAtua.”

³¹ Jesus kimee ake, “Teenei kootou ku illoa maaoni? ³² Ssao ra ma kiti ae mai, kootou ma ki masseu no ffuro ki naa matakaaina kootou, ka noho nau soko nau. Tevana iaa nau ma ki seenoho soko nau, ite Tamana ra etaka ma nau. ³³ Nau ni tarata atu naa mee nei ki hakappae mai kootou ki nnoholaoi kootou. Kootou ma ki llave i naa haaeo te maarama nei, tevana iaa kootou ki see ppore naa manava kootou. Naa mahi te maarama nei ku oti te tinaia a nau.”

17

Jesus e taku ki TeAtua

¹ Kimuri ana tarata nei ra, Jesus ni ttoka ki telani no taku ki TeAtua, “Tamana. Taku sao e hakallono isura kutae mai. Huriake naa mahi too Tama, ki huriake ia oomahi kite henua. ² Koe nikauake oomahi ki roosi ia naatama hakkaatoa, ki hakaoratia a ia ootama nikauake. ³ Te ora e ora hakaotira e mee maa laatou e illoa iaakoe, TeAtua maaoni tokotasi. Laatou hoki e illoa i Jesus Christ, tootama nikkave mai. ⁴ Nau ku oti te huriake oomahi iloto te maarama nei, itaku saita ni hakaoti oo heuna nikaumi ki haia. ⁵ Tamana! Huriake aku mahi imua o karamata ite saita nei, emee pee ko naa mahi nitaka ma nau imua te maha mai ana te maarama nei.

⁶ “Koe ku oti te hakailotia a nau ki ootama ni hiri no kaumi ite maarama nei. Teena ko ootama ni hiri no kaumi kiaa nau, ilaatou e hakannoo ki ootarata.

⁷ Teenei laatou ku illoa maa tekaume etaka ma naunei ni mee e kaumi koe.

⁸ Laatou ni hakannoo ki ootarata nikauake nau. Laatou e illoa maa nau maaoni ni au iaakoe, aa laatou hoki e illoa maa nau ni heunatia mai koe.

⁹ “Nau see taku ma ki tokonaki koe ki naatama te maarama nei hakkaatoa. Nau e taku koi ki tokonaki mai koe ki ootama nikaumi kiaa nau. ¹⁰ Naatama ettaka ma nau nei ni tama aau, emee pee ko ootama ra ni tama aaku. Aku mahi e takkoto ilaatou. ¹¹ Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau ku seenoho ite maarama nei, aa laatou iaa ma ki nnoho ake ite maarama nei. Tamana e Tapu! Roorosi hakaraaoi ki naa tama naa i naa mahi too Inoa. Teena ko te Inoa aau ni kaumi kiaa nau, ki mee laatou ma setama tokotasi pee ko taaua. ¹² Taku sao ni noho ma laatou ra, nau ni roosi hakaraaoi iloo kilaatou i naa mahi too Inoa nikaumi. See haitama ilaatou ni mahana i aku rima. Tama koi tokotasi ni mahana ra ko te tama ni tukua ki mahana, ki ttino naa tarata te Laupepa Tapu.*

¹³ “Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau e tarata pe nei iaa nau ko i noho ite maarama nei, ki ttaka laatou ma taku hiahia e taka ma nau. ¹⁴ Nau ku oti te kauake oo tarata ki laatou, tevana iaa naa tama te maarama nei e lotoffaao ilaatou, ilaatou seai ni tama te maarama nei pee ko nau hoki seai setama te maarama nei. ¹⁵ Nau see mee atu ma ki hakataharia laatou ite maarama nei. Seai. Nau e hiihai maa koe ki roosi naa tama naa ite tipua hakallika. ¹⁶ Laatou seai ni tama te maarama nei, emee pee ko nau hoki seai setama te maarama nei. ¹⁷ Hakatapuria naa ora naa tama naa ki tau ma te hakamaaoni oo tarata, i oo tarata naa ko te hakamaaoni.

¹⁸ Naatama naa ni heunatia a nau ki oo kite maarama nei, emee pee ko nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ¹⁹ Nau e hakke atu taku ora ki tapu, ki lavaa naa tama naa te hakke atu hoki naa ora laatou.

²⁰ “Nau see taku koi ma ki tokonaki koe ki laatou soko laatou. Seai. Nau e taku hoki ki tokonaki koe ki naa tama e lotu iaa nau ilaatou ni llono i naa tarata naa tama naa.

* 17.12 Ps 41.9; Jn 13.18

²¹ Nau etaku maa laatou kinnoho hakapaa ma setama tokotasi pee kotaaua. Tamana! Haia naatama naa kitakkoto laatou itaaua, emee pee kokoe etakoto iloto taku manava, aa nau e takoto iloto too manava, ki illoa naa tama te maarama nei maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ²² Nau ku oti te kauake naa mahi ni kaumai koe ma ki kauake ki laatou, kinnoho laatou hakapaa pee kotaaua. ²³ Nau kitakoto iloto naa manava laatou ia koe etakoto iloto taku manava, kinnoho hakapaa laatou ma setama tokotasi. Teenaa naatama te maarama nei ma ki illoa maa nau ni heunatia mai koe, aa koe e hai tama laaoi inaatama elotu, pee kokoe e hai tama laaoi iaa nau.

²⁴ “Tamana. Naa tama naa ni kaumai koe kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa laatou ki oo ake kitakukina enoho, kikkite laatou iaku mahi, naa mahi ni kaumai koe. I te aa, i aa koe e hai tama laaoi iaa nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

²⁵ “Tamana. Ttiputipu etonuraa etaka ma koe. Naa tama te maarama nei see illoa maaoni iaa koe. Nau iaa e iloa ia koe, aa naatama nei e illoa maa nau ni heunatia mai koe. ²⁶ Nau ku oti te huri ake too tiputipu. Teenei nau ma ki mmata ki see ssiri laatou ia koe, kitakoto too laaoi iaa nauraa iloto naa manava laatou. Teenaa nau hoki ki takoto i laatou.”

18

Jesus ku tauhia naa hakamau naa Jew (Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Te saaita Jesus nitaku no otiraa, a Ia ni hano ma ana disaipol raa no hakahiti ki telaa vasi te Riya Kidron. Te kina naa e takoto tana verena e ssomo naa laakau oliv. A Ia ma ana disaipol raa ni oo atu ki te verena naa. ² Judas, te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau raa, e iloa ite verena naa. Aia e iloa ite naa sekina laatou maraa e toa Jesus. ³ Teenaa ki hanatu Judas ma naa soldia i Rome raa ma naa roorosi te Hare Tapu ki tauhia laatou Jesus. Naa tama naa e heunatia ake naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua. Laatou ni oo atu ma naa hana laatou kappiki hoki naa ahi. ⁴ Jesus iaa kunaa iloa are i naa vana naa tama naa ma ki mee kiaa Ia. Teenaa masike iloo Ia no hanatu ki laatou no vasiri ake, “Kootou e ssee i ai?”

⁵ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth.”

Jesus ki mee ake, “Teenei nau.”

Judas e tuu ma laatou ite kina naa. ⁶ Saaita Jesus ni mee ake maa, “Teenei nau,” laatou ni taussina hakkaatoa kimuri no lleiho ki laro. ⁷ Jesus ki vasiri ake hoki, “Kootou e ssee i ai?”

Laatou ki mee ake hoki, “Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Nau ku oti te mee atu maa teenei nau. Ki mee kootou e ssee koi iaa nau, kootou kuti ake naa tama nei ki oo.” ⁹ (A Ia nitaratara peenei kittino ana taratara ni mee maa, “See hai tama i oo tama ni kaumai raa ni mahana i aku rima.”)

¹⁰ Simon Peter ni masike ma tana komu taa tama raa no tuutia aia te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu. (Te inoa te poe raa ko Malkus.)

¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Peter, tuku te komu naa ki laro! Koe e maanatu maa nau see hiihai maa nau e hakallono isu i te ara taku Tamana ni hiihai?”✠

Jesus e hakatuurua imua Annas

¹² Araa oo atu iloo naa soldia i Rome raa ma te hakamau laatou ma naa roorosi te Hare Tapu raa notauhia Jesus, ka saisaitia ana rima. ¹³ Jesus nitaakina laatou imua ki Annas, te hinaona Kaiapas, te Maatua Hakamau ite ssao naa. ¹⁴ Teenaa ko Kaiapas raa ni vanaake ki naa hakamau naa Jew raa maa etaukareka ki mate se tama tokotasi ki ssao te henua hakkaatoa.

✠ 18.11 Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42

*Peter e huu maa ia see iloa i Jesus**(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)*

¹⁵ Simon Peter ma telaa disaipol hoki nitautariatu vaamuri Jesus. Teenaa ko te disaipol e ilotia hakaraaoi iloo te Maatua Hakamau. Teenaa ni lavaa ai te disaipol naa te uru atu vaamuri Jesus ki loto te hare te Maatua Hakamau. ¹⁶ Peter iaa nituu koi i haho. Te disaipol ni uru ki hare raa ni ahe ake no vanaake ki te ffine e roorosi te tootoka raa ki hakauru hia ake Peter ki hare. ¹⁷ Teenaa ki vasiri ake te ffine naa ki Peter, “Koe hoki se disaipol Jesus, anii?”

Peter ki mee ake, “Seai iloo.”

¹⁸ Te saaita raa, te kina raa ku saumakallii, teenaa naapoeraa ma naa roorosi te Hare Tapu raa ettuu ka haka mahana naa haitino laatou ite vasi te ahi. Peter ni hanatu no ttuu i laatou ka haka mahana hoki tana haitino.

*Te Maatua Hakamau raa e vasirisiri ake ki Jesus**(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)*

¹⁹ Te Maatua Hakamau raa ni vasirisiri ake ki Jesus i ana disaipol raa ma ana taratara e akonaki kilaatou. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau maraa etuu kataratara imua naa karamata naatama inaa kina hakkaatoa. Nau hoki maraa e taratara ki naa kuturana naa Jew iloto naa hare lotu laatou ma iloto te Hare Tapu. Nau seai aku taratara ni mee mmuni i kootou. ²¹ Koe e vasirisiri mai kiaa nau ki aa? Vasiri ake ki naa tama ni llono i aku taratara. Laatou e illoa i aku taratara ni mee.”

²² Saaita Jesus ni mee anataratara nei, te roorosi tokotasi ni huri atu no paakia ana maaisu, ka mee ake, “Koe see lavaa te taratara peenaa ki te Maatua Hakamau!”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ki mee aku taratara ni mee nei e ssara, koe ku mee ake ki naa tama ettuu i te kina nei ma se aa e sara. Aa ki mee aku taratara nei ni taratara maaoni, aku maaisu e paakia a koe raa ko te aa?”

²⁴ Ki oti raa Jesus ku kaavea Annas ki Kaiapas. Annas ni see mee ake ki naa soldia raa ma ki veetea naa rima Jesus.

*Peter e huu hoki maa ia see iloa i Jesus**(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)*

²⁵ Peter koi tuu ka haka mahana tana haitino, teenaa ki vasiri ake aaraa tama kiaa ia, “Koe hoki se disaipol te tama naa, anii?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Seai. Nau seai se disaipol te tama naa.”

²⁶ Teelaa se poe tokotasi inaa poe te Maatua Hakamau ite kina naa. Aia naa se hareakina tepoe nituutia tana kautarina Peter. Aia ni huri ake ki Peter no mee ake, “Te nei seai ko koe raa ni kiitea a nau iloto te verena?”

²⁷ Teenaa ki mee ake hoki Peter, “Seai.” Saaita naa koi raa te moa raa ku tani.

*Jesus e taakina ki Pilate**(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)*

²⁸ Tahaata telaa aso raa, Jesus ni toa laatou i te hare Kaiapas raa no kaavea ki te hare Pilate. Saaita laatou nittae atu raa, naa hakamau naa Jew raa ni see uru ki loto te hare naa, i laatou see fiffai maa laatou e kerekkere ite vasi naa Loo laatou. Laatou e mattaku maa laatou ma ki kerekkere aa laatou ku see lavaa te kkai te kaikai te Pasova. ²⁹ Teenaa ki masike Pilate no hanatu ki laatou i haho no vasiri ake ki laatou, “Se aa te tama nei e hakasara?”

³⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Ki mee te tama nei ni see hai vana ni hakasara raa, a ia ni see taakina mai are maatou kiaa koe.”

³¹ Pilate ki mee ake, “Teenaa kootou ku too te tama naa no hakatonotonu soko kootou ki naa loo kootou.”

Teenaa ki mee ake hoki laatou, “Maatou see tau tetaa te tama ki mate.”

³² (Naa vana nei e hanotonu ma te taratara Jesus ni mee i te ara tana mate.)[☆]

³³ Pilate ni ahe ki tana hare raa no kannaatia ake Jesus no vasiri ake, “Koe maaoni ko te Tuku naa Jew?”

³⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Teenei se maanatu koi aau ma ki vasiri mai koe i te mee nei? E hai tama ni taratara atu kiaa koe iaa nau?”

³⁵ Pilate ki mee ake, “Koe e vasiri mai raa ko nau se Jew? Koe e taakina mai are naa tama kootou raa ma naa maatua hakamaatua kootou. Se aa koe ni hakasara?”

³⁶ Jesus ki mee ake, “Taku nohorana raa see takoto i te maarama nei. Ki mee taku nohorana raa e takoto i te maarama nei raa, kootou ni hetaa ma naa tama e tautari iaa nau, ki see lavaa nau te tauhia naa hakamau naa Jew. Seai, taku nohorana raa see tuu i te kina nei.”

³⁷ Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Koe se Tuku maaoni?”

Jesus ki mee ake, “Koe naa evana maa nau se Tuku. Nau ni haanauria ki hakasura mai nau ki te maarama nei no tarataraina naa taratara maaoni TeAtua. Naa tama e fifai ki tautari laatou ki naa taratara maaoni raa ma ki hakannoo ki aku taratara.”

³⁸ Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Teena se aa e tarataraina a koe ma ko te hakamaaoni?”

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Teena ki ahe Pilate ki haho no mee ake ki naa tama, “Nau see haisara e kite i te tama nei. ³⁹ Tevana iaa nau e iloa maa maatou maraa e ffana te karapusi tokotasi i te kau saaita kootou e mee te Pasova kootou. Kootou fifai ki hanaa te Tuku kootou naa Jew nei?”

⁴⁰ Naa tama raa ni ffuri atu no tanitani varo, “Seai! Koe see hanaa mai te tama naa. Maatou fifai ki hanaa mai Barabas!” (Barabas se tama e taa tama.)

19

¹ Teenaa ki masike Pilate no kaavea Jesus ki ana soldia raa ki sarua. ² Naa soldia raa ni penapena te hau naa tuku ki naa laakau tuitui raa no hakaoria laatou i te pisouru Jesus. Ki oti raa, hakkahuria iloo laatou ki te kkaahu e pura ma ko naa kkaahu naa tuku te maarama nei. ³ Teenaa ki taussua atu laatou peelaa, “A koe, te Tuku naa Jew, koe ki taka rooroa.” Laatou ni ffuri hoki no paakia laatou naa maaisu Jesus.

⁴ Pilate ni ahe atu hoki no vanaake ki laatou, “Ttama nei ku hakaaha atu nau ki kootou. Nau see haisara e kite i te tama nei.” ⁵ Teenaa ki hakasura iho Jesus ma tana hau tuitui, aa e kkaahu ki te kkaahu naa tuku. Pilate ki mee ake, “Kootou mmata. Teenei kootou tama!”

⁶ Saaita naa maatua hakamaatua raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa ni kkite i Jesus raa, laatou ni tanitani varo atu ki Pilate, “Tuukia tama naa ki te kros! Tuukia tama naa ki te kros!”

Teena ki mee ake Pilate, “Kootou oomai soko kootou no tuukia te tama nei i te kros. Nau seai taku sara e kite iaa ia.”

⁷ Te kuturana i te kina naa ni hakaaha atu, “Maatou e mee naa Loo maatou e hakatuu maa te tama peenaa ki taia ki mate, iaa ia e mee maa ia se Tama TeAtua.”

⁸ Pilate ni matakua i naa taratara naa tama nei e mee ake. ⁹ Teenaa ki ahe hoki a ia no vasiri ake ki Jesus, “Koe se tama e au i hea?” Tevana iaa Jesus ni see hakaaha ake tana taratara. A ia ni tuu seemuu koi.

¹⁰ Pilate ki mee ake, “Koe see lavaa te taratara mai kiaa nau? Maanatu hakaraaoi. Too ora e takoto i akurima. Kimee nau ettapa ma koe ki hanaa, koe e lavaa te hanaa nau. Ki mee nau ettapa ma koe ki haia ki mate, koe e lavaa te haia ki mate.”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Koe e haimahi i teena ni mahi ni kauatu TeAtua. Te tama ni heunatia a ia naa tama nei ki oo ake no tauhia nau no kaavea mai kiaa koe raa e takoto tana hui sara. Tana sara raa e ttoe are i too ssara e mee nei.”

¹² Saaita Pilate nilono naataratara Jesus e kauake nei raa, aia nisse se ara ma ki hanaa Jesus. Tevana iaa naa Jew raa nittuu ka tanitanivaro kiaa ia, “Ki mee te tama naa e tiiake koe ki hano, maatou ku illoa maa koe seai se soa maaoni te Tuku i Rome! Te tama ettapa ma ia hoki se tukuraa, aia naa kumee maa ia e hakahiti te Tuku maaoni i Rome.”

¹³ Saaita Pilate nilono naataratara nei, aia ni hakattaki atu Jesus no hakatuuria i te mataahare ihaho. Aia iaa ku hano no noho i te kina e hakatonutonu ettapa ma ko ‘Matappaa Hatu’. (Te kina naa ettapa ma ko ‘Gabata’ i te taratara naa tama te henua naa.) ¹⁴ Saaita naa raa ku tae ki telaaraatea*. Teenaa ko te aso imua te Pasova. Pilate ki mee ake ki laatou, “Teenei te tuku kootou!”

¹⁵ Teenaa ki ffuri atu naa tama naa no tanitanivaro atu, “Taia tama naa! Taia tama naa! Tuukia tama naa ki te kros.”

Teenaa ki vasiri ake Pilate ki laatou, “Kootou e fiffai maa te tuku kootou nei ki tuukia ki te kros?”

Naa maatua hakamaatua raa ki mee ake, “Maatou tuku raa e noho i Rome. Maatou see hai tuku hoki.”

¹⁶ Teenaa ki masike atu Pilate no hookii ake Jesus ki laatou ki tuukia ki te kros.

Jesus e tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Teenaa ki hakattaki naa tama naa Jesus ki haho. ¹⁷ A Ia ni amo tana kros naa no tae ki te kina e ttapa ma ko “Te kina te Ivi te Pisouru.” (Naa Jew raa e ttapa te kina naa ma ko Golgota.) ¹⁸ Teenaa ki tuukia laatou Jesus ki te kros i te kina naa. Takarua karapusi hoki ni tuukia laatou i naa vasi Jesus. ¹⁹ Pilate ni sissii tana taratara no hakammau i aruna te kros, “Jesus te tama i Nazareth, te Tuku naa Jew.” ²⁰ Turaa tama iloo nikkite i te taratara e sissii nei, i te kina Jesus ni tuukia raa see mmao i Jerusalem. Te taratara naa e sissii ki te taratara haka Jew, te taratara haka Rome, aa te taratara haka Greece. ²¹ Teenaa ki mee ake naa maatua hakamaatua raa ki Pilate, “Koe see tukua a koe maa teenei se Tuku maatou naa Jew. Koe ki sissii peela, ‘Tama nei e mee maa ia ko te Tuku naa Jew.’ ”

²² Teenaa ki mee ake Pilate, “Taku taratara ni sissii naa ma ki takoto peenaa.”

²³ Saaita Jesus ku oti te tuukia laatou ki te kros raa, naa soldia naa ni toa laatou naa hekau Jesus raa no vaevae ilaatou. Laatou ni vvae naa hekau naa ki naa tuuhana e haa, te soldia tana mee. Laatou ni toa hoki laatou te kkahu raa ma ki vvae ma laatou, tevana iaa te kkahu raa e ttui koi ki te maro tokotasi. Te kkahu naa see hai tuina vaaroto. ²⁴ Teenaa ki taratara laatou peela, “Taatou ki see saaea taatou te kkahu nei. Taatou ki mee se taffao ma taatou ki naa tamaa hatu kimmata ma ko ai te tama i taatou ma ki toa a ia te kkahu nei.” Naa vana nei e ssura ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa[☆]:

“Laatou ni vaevae aku hekau ka mee naa taffao laatou ki mmata laatou ma ko ai te tama i laatou ma ki too taku kkahu.”
Teenei ko te tiputipu e hakasuratia naa soldia.

²⁵ Te tinna Jesus raa ma tana taina, Mary te aavana Clopas, aa ko Mary Magdalene ni ttuu ake i te kina te kros e tautau ai Jesus. ²⁶ Jesus ni ttoka atu no kite i tana tinna naa e tuu ake ma te disaipol ellee ai tana manava. Teenaa ki mee ake Ia ki tana tinna, “Teenaa too tama.”

²⁷ Ki oti raa ku mee ake hoki ki tana disaipol, “Teenaa too tinna.” Teenaa ki masike ai te disaipol naa no toa a ia te tinna Jesus raa no nnoho laaua.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

* **19.14** telaaraatea: teenaa te saaita te peelo te kkai ☆ **19.24** Ps 22.18

²⁸ Jesus niiloa maa teenei ana heuna nei ku oti. Teenaa ki pesi tana taratara ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu, “Nau hiiunu.”✠

²⁹ Teelaa sekamete wain emmara etakoto itekina naa soldia raa ettuu. Naa soldia naa ni mmuni tetapaa maro kite mata telaakau hisop raa no ttoko te tapaa maro naa kiloto te wain naa. Teenaa usu atu iloo laatou te tapaa maro naa ki naa maaisu Jesus. ³⁰ Jesus ni unu te wain emmara raa, mee iloo tana taratara peelaa, “Teelaa ku oti!”

Teenaa ki hakamaruu tana pisouru no mate.

Te vasi kaumanava Jesus e urumakkina ki te ttao

³¹ Teenei kote aso naa Jew raa e tukutuku hakaoti naa mee laatou ma te kaikai te Pasova. Laatou see fiffai maa naa haitino naatama nituukia inaa kros raa e tauttau i te aso te Sabat. Teenaa ki oo naa hakamau naa Jew raa ki Pilate no mee ake ki taratara ake ia ki ana soldia raa ki oo no hatia naa vae naa tama naa, aa ku hanaa mai naa haitino laatou kilaro. Laatou e mee iteenaa kote aso rima, aa laatou see fiffai maa naa haitino naa tama naa e tauttau peenaa i te aso te Sabat, i te aa, te Sabat e au nei se aso elasi. ³² Teenaa ki oo naa soldia raa no ffati naa vae te tama mua. Ki oti raa laatou ku ffati hoki naa vae tana soa e tauttau ma Jesus. ³³ Saaita laatou ni ttae atu ki Jesus raa, laatou nikkite maa Jesus kunaa mate are. Teenaa ki see hatia ai laatou ana vae. ³⁴ Te soldia tokotasi ni urumakkina aia te kaumanava Jesus ki tana tao. Teenaa killohi mai te vai ma te ttoo i te saaita naa lokoi. ³⁵ (Te tama ni kite i te vana nei e taratara atu ki illoa kootou ianavana nikkite. Aia e taratara kite taratara maaoni, i aa ia e hiihai maa kootou ki illoa maa naa taratara nei ni taratara maaoni.) ³⁶ Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa, “See hai ivi tana haitino ni ffati.”✠ ³⁷ Telaa taratara e mee peelaa, “Te henua ma ki ttuu no ttoka kiaa Ia, te Tama laatou ni urumaki.”✠

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Teelaa se tama i te matakaaina Arimatia, tana inoa ko Joseph. Aia se tama maraa e tautari mmuni i Jesus, i aa ia e matakua maa ia ma ki ilotia naa hakamau naa Jew. Aia ni hano no kainnoo ki Pilate ki kauake te haitino Jesus ki toa a ia no tanumia hakaraaoi. Pilate ni vanaake maa e taukareka koi, teenaa ki hano Joseph no too te haitino Jesus.

³⁹ Nikodimus, te tama ni hano tanapoo tokotasi no mmata i Jesus raa, nioo laaua ma Joseph no too te haitino Jesus. Aia ni too telopo mee mannoni, e noto naa kilo ematatoru, ka oo maa laaua. Teenaa ko naa ‘spice’, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘aloe’ ✠ ⁴⁰ Takarua naa ni miinia laaua te haitino Jesus kite maro makkini. Naa kaakaa mannoni naa ni mmuni hakapaa ma te haitino Jesus, iteenaa seara naa Jew maraa e mee ki naa tama laatou e mmate. ⁴¹ Teelaa severena e tuu taupiri kite kina Jesus nituukia kite kros. Iloto te verena naa e takoto tana taaruma hatu hoo. Te taaruma naa seki haitama e mmate ni moe iloto. ⁴² Te haitino Jesus ni ponotia laaua kiloto te taaruma naa. Laaua e mee i te taaruma naa e taupiri koi kite kina Jesus nituukia kite kros, aa te Sabat raa hoki ku taupiri.

20

Te taaruma hua

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Tahaata poo te Hakamarolloo raa, Mary Magdalene ni hano ki te kava raa no kite maa te hatu te taaruma raa ku oti te hakatiperia kite vasi. ² Teenaa ki tere ia ki Simon Peter ma telaa disaipol, teenaa kote tama ellee ai te manava Jesus, no mee ake,

“Te haitino TeAriki raa ku oti te toa naa tama. Maatou see illoa i te kina tana haitino e tukua laatou!”

³ Teenaa kioo Simon Peter ma telaa disaipol ki te kava. ⁴ Takarua naa ni ffuro, tevana iaa telaa disaipol e makuu are i Peter. Teenaa ko ia raa ni tae imua ki te kava. ⁵ Tana saaita ni tae ki te kava raa, a ia ni tuu koi i haho no hakatui kiloto te rua no kite naa maro koi ni mmini te haitino Jesus raa e mmoe iloto. ⁶ Simon Peter ni tae ake imuri no uru tonu lokoi kiloto te rua. Aia ni kite hoki naa maro ni mmini te haitino Jesus. ⁷ Te tapaa maro ni mmini te pisouru Jesus raa iaa ni haatua hakaraaoi iloo ka tukua hakavasi. Te tapaa maro naa see moe ma aaraa maro. ⁸ Teenaa hanatu iloo te disaipol teelaa ni tae imua ki te kava raa no uru atu kiloto te rua. Aia ni hakatina lokoi i tana saaita ni kite i naa maro naa. ⁹ (Takarua naa seki massaro iloo i te taratara te Laupepa Tapu e mee maa Jesus ma ki masike mai i te mate.) ¹⁰ Ki oti raa ahe iloo laua ki hare.

Jesus e hakasura ki Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Mary ni tuu katanitani i haho tetaaruma. Teenaa hakatui iloo ia katani kiloto te rua. ¹² Aia nittoka no kite iloo i te takarua ensol e noho i te kina Jesus ni hakamoeria. Ttama e noho i pisouru, aa telaa tama e noho i vae. Laua kato e uru ki naa hekau makkini. ¹³ Teenaa ki vasiri ake te takarua naa kiaa ia, “Te ffine nei, koe e tani i te aa?”

Mary ki mee ake, “Te haitino taku Ariki raa ku oti te toa naa tama. Nau see iloa i tana kina e tukua laatou.”

¹⁴ Ki oti raa hakatahuri iloo ia no kite i Jesus e tuu mai, tevana iaa a ia ni see mate maa teelaa ko Jesus.

¹⁵ Teenaa ki vasiri ake Jesus kiaa ia, “Koe e tani i te aa? Koe e see i ai?”

Te ffine raa nittau maa ia kotetama e roorosi te kava. Teenaa ki mee ake ia peela, “Ki mee te tama naa ni toa a koe, koe ku hakaari mai ki hano nau no toomai tana haitino.”

¹⁶ Teenaa ki kannaa Jesus i tana inoa, “Mary!” Te ffine naa ni huri atu no mate lokoi maa teelaa ko Jesus.

Teenaa ki mee ake ia haka Jew, “Raboni!” (e mee maa ‘ttama e ako tama’)

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe see kapa mai kiaa nau. Nau seki ahe ki taku Tamana. Tere no hakaari ake aku taaina iaa nau ku ahe ki te Tama raa, teenaa ko taku Tamana aa laatou Tamana, taku Atua aa laatou Atua.”

¹⁸ Mary ni tere tonu no vanaake kina disaipol iaa ia ni kite i TeAriki. Aia ni haka ake hoki naa taratara TeAriki ni mee ake.

Jesus e hakasura ki ana disaipol
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Telaasuru te Hakamarolloo raa, naa disaipol naa ni hakakutu iloto te hare tokotasi ka puipui naa tootoka laatou, ilaatou koinnoho mattaku i naa hakamau naa Jew. Saaita naa lokoi Jesus kutuu iloto laatou. Jesus ki mee ake, “Kootou noho ma telaaoi.” ²⁰ Teenaa ki huri atu ana rima ma tana kaumanava kilaatou. Ana disaipol naa ni fiafia i te krite ana laatou i Jesus. ²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou noho ma telaaoi. Nau ni heunatia mai taku Tamana, peela hoki, kootou e heunatia a nau.” ²² Teenaa ki maanava atu tana soromatani kilaatou ka mee ake peela, “Too TeAitu Tapu. ²³ Ki mee kootou e ffana naa haisara naa tama, teenaa naa haisara naa tama naa hoki ma ki hanaa TeAtua. Aa ki mee kootou see ffana naa haisara laatou, TeAtua hoki ma ki see hanaa a ia naa haisara laatou.”[☆]

Jesus ma Thomas

[☆] 20.23 Mt 16.19; 18.18

²⁴ Te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ko Thomas (ettapa ma kote Maasana). Aia nisee noho ma naa disaipol raa ite saaita Jesus ni hakasura ki laatou. ²⁵ Naa disaipol raa ni hakaari ake maa laatou ni kkite i Jesus.

Tevana iaa Thomas ni mee ake peelaa kilaatou, “Ki mee nau ekite inaa ponga naa hao i ana rima kataaohi nau tana kaumanava ni urumakina raa, teenaa nau ma ki iloa maa ia ni masike i te mate maaoni.”

²⁶ I te Hakamaroloo imuri raa, naa disaipol raa ni hakakkutu hoki i hare. Teenaa Thomas enoho ilaatou. Niaaina maa naa tootoka te hare laatou naa ni puipui hakkaatoa raa, Jesus ni hanake no tuu iloto laatou no mee ake, “Kootou nnoho ma te laa oi.” ²⁷ Teenaa ki mee ake Ia ki Thomas, “Tuku mai too mataarima i te kina nei, aa koe kuttoka ki aku rima; aa teenaa, haaroo mai too rima no paa itaku kaumanava. Koe ki see mamaanatu tammaki. Koe ki iloa maa te nei ko nau!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Thomas, “Koe ko taku Ariki ma taku Atua!”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Te nei koe ku iloa maa nau ku masike i te mate i aa koe ku kite iaa nau? Naa tama ni see kkite iaa nau aa laatou iaa e illoa koi maa nau ku oti te masike i te mate raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria Te Atua.”

Te hakataakoto te laupepa John e sissii nei

³⁰ Jesus ni hakasura hoki aaraa mahi Te Atua e tammaki ka kkite ana disaipol, tevana iaa see sissia iloto te laupepa nei. ³¹ Naa vana nei iaa ni sissia iloto te laupepa nei ki illoa kootou maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama Te Atua. Teenaa kootou ma ki ora i kootou e illoa i naa mahi tana inoa.

21

Jesus e hakasura ki te takahitu disaipol

¹ Kimuri raa, Jesus ni hakasura hoki ki ana disaipol raa i tai te Namu Galilee. A Ia ni hakasura ake pe nei. ² Naa disaipol ni nnoho i te kina naa ko Simon Peter, Thomas (ettapa ma ko te Maasana), Nathaniel (te tama te matakaaina Kana), takarua tama Sebedii, aa telaa takarua disaipol hoki. ³ Simon Peter ni mee ake kilaatou, “Nau ku hano no puipui.”☆

Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Taatou ki oo hakapaa.” Naa tama raa ni massike no kkake i te poti raa no aro no puipui. Tevana iaa laatou ni seai iloo seika ni lavaa i te poo naa hakkaatoa.

⁴ I te tahaata raa, Jesus ni tuu ake i uta laatou. Seai iloo se tama i naa tama naa ni mate i Jesus. ⁵ Teenaa ki kannaa Jesus kilaatou, “Aku soa. Kootou e hai ika ni ppui?”

Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Seai iloo”

⁶ A Ia ki mee ake, “Pesi te kupena kootou naa i te vasi hakamaatau te poti, ki lavaa ni ika maa kootou.” Teenaa ki pesi laatou kupena naa no hainattaa laatou te ffuti ake ki aruna, i te kupena raa ku pii te ika.☆

⁷ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa ki mee ake ki Peter, “Teenaa ko Te Ariki!” Saaita Peter nilono maa teelaa ko Te Ariki raa, aia ni hakao tana kkahu (i tana kkahu naa ni ffana) no sepu ki loto ttai no kkau ki uta. ⁸ Aaraa disaipol raa iaa ni aro ake te poti laatou raa ki uta no ffuti ake laatou kupena e pii te ika. Te kina laatou ni tautau raa see mmao ki uta, e noto naa sekumi e rima. ⁹ Saaita laatou ni ttae ki uta raa, laatou ni kkite naa ika ma naa haraoa e mmoe i aruna te taeahi e mallaa. ¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Toomai ni ika i naa ika kootou ni ppui.”

¹¹ Simon Peter ni hano no kake ki te poti raa no ffuti ake te kupena raa ki uta. Te kupena naa e pii inaa ika ellasi. Laatou ni lavaa naa ika laatou elau maa te mataarima, ma naa ika e toru. Niaaina maa te kupena naa ni pii raa, te kupena naa ni see lavaa te masae. ¹² Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou oomai no kkai.”

Naa tama naa ni mattaku te vasiri ake maa ia ko ai, ilaatou e illoa maa ia ko TeAriki.
¹³ Teenaa ki hanake Jesus no too te haraoa ma naa pukunohi naa ika raa no kauake ki laatou.

¹⁴ Teenei ko te ttoru naa saaita Jesus ni hakasura ki ana disaipol imuri tana masike mai ana i te mate.

Jesus ma Peter

¹⁵ Saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ki vasiri ake ki Simon Peter, “Simon, te tama John, too laaoi i aa nau nei e ttoe are i te laaoi naa tama nei iaa nau?”

Peter ki hakaaha ake, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sukua sipsip.” ¹⁶ Jesus ki ttao atu no vasiri hoki, “Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?”

Peter ki hakaaha ake hoki, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sipsip.”

¹⁷ Jesus ki ttao atu tana toru, “Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?”

Peter ni sopo tana manava i teenei ko te ttoru naa saaita Jesus e vasiri kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe e iloa i te kau vana hakkaatoa. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Roorosi i aku sipsip. ¹⁸ Nau e taratara atu maaoni. Too saaita ni tipu ake raa, koe nitara too maro sokkoe kasasare ki oo kina e hiihai. Tevana iaa too saaita ku matua raa, telaa tama ma ki hakatara atu too maro ka hakattaki koe ki oo kina see hiihai maa koe ehano.” ¹⁹ Jesus e taratara peenei ki hakaari maa te tipu tipu te mate Peter raa ma ki huri ake naa mahi TeAtua. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tautari mai kiaa nau.”

Jesus ma telaa disaipol

²⁰ Peter ni hakatahuri no kite itetama ellee ai te manava Jesus raa e sare ake vaamuri laaua. Teenaa ko te disaipol ni hakapare ki Jesus i te poo laatou nikkai no vasiri ake ma ko ai tetama ilaatou ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew.☆ ²¹ Saaita Peter ni kite i te tama naa raa, vasiri ake iloo ia ki Jesus, “TeAriki, ai ttama nei?”

²² Jesus ki mee ake, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe? Koe ki tautari mai kiaa nau.”

²³ Teenaa ki tere te taratara raa vaaroto naa tama e tautari i Jesus ma te disaipol nei ma ki see mate. Tevana iaa Jesus ni see vana maa ttama nei ma ki see mate. A ia ni taratara peelaa, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe?”

²⁴ Teenaa ko te disaipol e taratara atu naa taratara nei, te tama hoki ni sissii naa taratara nei i te laupepa nei. Taatou e illoa maa ana taratara nei ni taratara maaoni.

Naa taratara hakaoti

²⁵ Jesus ni mee te lopo vana itana sao ni noho i te maarama nei. Ki mee ana vana hakkaatoa nimee raa e hakatuuria kiloto naa laupepa raa, nau e maanatu maa te maarama nei ma ki see ssao i te lopo laupepa ma ki takkoto ai naa taratara naa.

ACTS NAA HEHEUNA NAA APOSOL TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa Heheuna naa Aposol ko te ssoa te laupepa ni sissia mai i *Luke*. Te tahito taratara i te laupepa nei e taratara i te ara naa tama ni tautari ki Jesus imua, teelaa ni usuhia Te Aitu Tapu, ni hakahea te Lono Taukareka iaa Ia “*iloto Jerusalem, aa vaaroto naa matakaaina i Judea, Samaria, aa inaa kina hakkaatoa i te maarama nei*”.

(1.8) Te laupepa nei e taratara i te kaamatai ho telotu raa i te kanohenua naa Jew, no hakataka no illoa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Ttama ni sissii te laupepa nei e mee ma ki hakailoa ake ki naa tama teelaa ma ki ppau naa taratara nei, teenaa maa naa tama elotu i Te Atua raa seai maa nitama emee maki hakahitia laatou naa hakamau i Rome, seai. Aia e taratara maa telotu naa Jew raa, teenei e ttino i naa hakattina te henua i Christ.

Naa Heheuna naa Aposol elavaa te vaaea ki takkoto ki naa tahito taratara e toru, teelaa e taratara i te ara te Lono Taukareka i Jesus raa ni tarataraina aa i te hakamasike ana telotu Te Atua: (1) Te kaamatai ho telotu raa iloto Jerusalem imuri te ahe ana Jesus ki telani; (2) Telotu raa e ttoha ki naa kina hakkaatoa iloto Palestine; (3) Telotu raa ku ttoha hoki ki naa matakaaina tammaki no tae ki Rome.

Te taratara elasi e tarataraina mai i *Naa Heheuna naa Aposol* raa, teenaa ko naa heheuna naa mahi Te Aitu Tapu raa inaa tama elotu i Te Atua. Naa tama naa ni tauria naa mahi Te Aitu Tapu raa i te aso te Pentekos, teenaa te kanohenua Te Atua ma naa tama hakamaatua laatou naa ni tauria naa mahi Te Aitu Tapu raa i naa vana teelaa e tarataraina iloto te laupepa nei. Naa akonaki mua i Christ raa e tarataraina mai iloto naa akonaki iloto te laupepa nei, aa naa vana ni ssura teelaa e sissia iloto *Naa Heheuna naa Aposol* e huri ake i te haimahi naa taratara nei iloto naa ora naa tama e illoa i Christ aa i naa meeme hakapaa naa tama te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa aposol ku tanatana ki oo no hakahea te Lono Taukareka 1.1–26

- a. Te taratara hakamaatua hakaoti Jesus ni purepure ake ki ana aposol 1.1–14
- b. Ttama e tukua ki suia Judas 1.15–26

Te Lono Taukareka e tarataraina iloto Jerusalem 2.1–8.3

Te Lono Taukareka e tarataraina vaaroto Judea ma Samaria 8.4–12.25

Naa heuna Paul 13.1–28.31

- a. Te horau mua ana Paul no mee naa heuna Te Atua 13.1–14.28
- b. Naa aposol raa e kkutu no taratara i Jerusalem 15.1–35
- c. Te ssoa te horau Paul no mee naa heuna Te Atua 15.36–18.22
- d. Te ttoru naa horau Paul 18.23–21.16
- e. Paul e karapusi i Jerusalem, Sisaria, aa i Rome 21.17–28.31

Jesus ku ahe ki te lani.

¹ Kiaa koe Tiofilus. ☆

I taku pepa mua ni sissii raa, nau ni taratara i naa akonaki aa ma naa vana hakkaatoa Jesus ni mee itana saaita nikaamata i ana heuna ² no tae ki tana saaita ni toa ki telani. Itana saaita sekitoa are ki telani raa, a Ia ni kauake hakaoti ana taratara iloto naa mahi Te Aitu Tapu kinaa taanata teelaa nitukua a Ia ki heheuna ma ni aposolaana. ³ Ni aso iloo e matahaa, imuri tana mate ana, a Ia ni hakasurasura peenaa ki ana aposol, ka mee te kau vana no illoa naa tama naa maa Ia e ora maaoni. Naa tama naa ni kkite i aa Ia, teenaa a Ia ki taratara ake i naa tiputipu te Nohorana Te Atua. ⁴ I te saaita tokotasi laatou ni nnoho kakkai hakapaa raa, a Ia ni taratara

☆ 1.1 Lk 1.1-4

hakamaatua ake kilaatou: “Kootou nnoho ka ttari i Jerusalem. Kootou ttari ki kauatu naa mahi TeAtua ni purepure atu ki kootou imua, teenaa ko taku mee ni taratara atu ki kootou.”⁵ John ni hakaukau tapu te kanohenua ki te vai, aa i naa aso koi imuri nei, kootou ma ki hakaukauria ki TeAitu Tapu.”⁶

⁶ Te saaita Jesus ma ana aposol naa nikkutu hakapaa, naa tama naa ki vasiri ake, “Te Ariki. Ite saaita nei raa koe maki hakanoho setuku hoou ki roorosi imaatou te kanohenua Israel?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Tamana soko Ia e tuku te ssao naa vana hakkaatoa ki ssura, aa teenaa seai nimee kootou ki illoa maa naa vana naa ma ki ssura ite ssao hea.

⁸ Te vana iaa te saaita TeAitu Tapu raa ma ki hano iho no tau i kootou raa, kootou ma ki ttaka ma naa mahi TeAtua. Teenaa kootou ma ki hakaea ki te henua iaa nau iloto Jerusalem, vaaroto naa matakaaina i Judea ma Samaria, aa i naa kina hakkaatoa iloto te maarama nei.”⁹ Kimuri koi ana taratara nei raa, naa tama ni ttuu i te kina naa nittoka i ana saaua ki telani no uuhia iloo te uruaoa, teenaa see kkite iloo laatou iaa Ia.”¹⁰

¹⁰ Te saaita naa tama naa nittoka i naa hano Jesus ki telani raa, te takarua taanata e uru ki naa kahu e makkini ni hakateki lokoi no ttuu ake i te vasi laatou.

¹¹ Te takarua naa ki mee ake, “Naa tama i Galilee, kootou e ttuu ai ka ttoka ki telani? Jesus, te tama nitoa TeAtua i kootou ki telani raa ma ki ahemai hoki. I tana saaita ma ki ahemai raa, kootou hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa kkite kootou i ana hano ki telani.”

Matthias e tukua ki suia Judas

(Mt 27.3-10)

¹² Ki oti raa massike iloo naa aposol naa i te Mouna naa Oliv no ahe ki Jerusalem, see mmao i te kina naa. ¹³ Naa tama naa ni ttae atu ki Jerusalem no oo iloo no kkake ki te tamaa hare laatou e nnoho ai. Naa tama naa ko Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartolomiu, Matthew, James te tama Alpius, Simon te tama see hiihai maa te kaaman Rome ki roorosi i Israel, aa ko Judas te tama James.”¹⁴ Naa tama naa maraa e kkutu hakapaa i te kau saaita no mee naa taku laatou ki TeAtua, aa naa haahine raa ma Mary, te tinna Jesus, aa ma naa taaina Jesus raa maraa e hakauru atu ki laatou.

¹⁵ Ni llaka ana aso raa, naa tama elotu i TeAtua raa ni kkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa ni kkutu raa e tae te lau maa te tino rua naa tama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara. ¹⁶ “Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa ni kaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia Jesus. Te nei te ssao naa taratara te Laupepa Tapu naa nittino maaoni. ¹⁷ Judas setama ni hai i te kaavena taatou, iaa ia ni tukua ki heheuna hakapaa ma taatou.”

¹⁸ Judas nitoo ana mane itana vana hakallika nimee naa, teenaa taavi iloo tana kerekere. Teenaa kotana kina nileiho no mate; tana manava ni mahaa no ppuu mai ana vaavaa ki taha.”¹⁹ Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa ni llono te vana nimee naa, teenaa ki taapaa laatou te kerekere naa ki Akeldama, te taratara laatou e mee maa ‘te Kerekere te Ttoo.’

²⁰ “Naa taratara nei e takkoto iloto te laupepa naa Ahu David:”

‘Tana hare raa ki tuu hua,

see hai tama ki noho iloto te hare naa.’

Te laupepa naa e sissii hoki peelaa:

‘Tiiake telaa tama ki suia te ssao te tama naa.’

²¹⁻²² “Teenaa taatou ki tini setama ki hakapaa mai ki taatou no hakaea i te masike Te Ariki Jesus i te mate. Te tama naa ki mee maa setama ni taka ma taatou kaamata mai

^{1.4} Lk 24.49 ^{1.5} Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33 ^{1.8} Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48 ^{1.9} Mk 16.19; Lk 24.50-51 ^{1.13} Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16 ^{1.18} Mt 27.3-8 ^{1.20} Ps 69.25; 109.8

i te saaita John ni hakaukau tapu Jesus raa no tae ki te saaita TeAtua ni toa a Ia Jesus i taatou.”[☆]

²³ Teenaa tini iloo naa tama naa te takarua taanata. Te tama tokotasi ko Joseph, ttama e taapaa hoki ma ko Barsabas. Telaa inoa aana hoki ko Justus, aa telaa tama iaa ko Matthias. ²⁴ Teenaa kitaku naa tama naa, “TeAriki, koe e iloa inaa mannatu naa tama hakkaatoa, teenaa hakaarimai tootama e hiihai ite takarua nei ²⁵ ki heheuna iaa koe ma se aposol ki suia Judas, te tama nihano kitekina etau ma ia.” ²⁶ Ki otiraa mee iloo naa tama raa laatou taffao ki naa tamaa hatu ki hiri setama ite takarua naa, teenaa te tama nitukua laatou ki heheuna ma laatou raa ko Matthias.

2

Te au ana TeAitu Tapu

¹ I te aso te Pentekos raa, naa tama hakkaatoa elotu i Jesus raa nikkutu hakapaa i te kina tokotasi.[☆] ² Te saaita naa loko iraa, te mee raa kummuu ake itelani pee ko naa llau te matani elasi, no tae ake kiloto te hare naa tama naa ennoho. ³ Teenaa k kite iloo naa tama naa inaa mee e mee ma ni ahi ettoha vaaroto te hare raa no paa inaa tama katoou laatou iloto te hare. ⁴ Naa tama hakkaatoa iloto te hare naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te taratara ki naa taratara ekkee, inaa usuhia laatou TeAitu.

⁵ Teelaa ni Jew raa ennoho i Jerusalem, aa naa tama naa nitama elotu e oo ake inaa henua hakkaatoa ite maarama nei. ⁶ Te saaita naa tama naa nillono ite mmuura, laatou nikkutu atu nollee iloo naa mouri laatou ilaatou ellono inaa taratara naa tama elotu naa ki naa taratara naa henua laatou. ⁷ Naa tama naa ni oho iloo kataratara peelaa, “Naa tama e taratara nei nitama hakkaatoa i Galilee! ⁸ Teenei se vana peehea maa taatou nei hakkaatoa ellono inaa taratara naa tama nei ki naa taratara naa tino henua taatou? ⁹ Taatou nitama i Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadosia, Pontus aa ko Asia, ¹⁰ aa taatou hoki nitama i Frigia, Pamfilia, Egypt, aa ma naa matakaaina i Libya e tauppiri ki Sairin. Aaraa tama taatou nei ni oomai i Rome, ¹¹ naa Jew hakapaa ma naa tama teelaa elotu telotu naa Jew. Aaraa tama hoki taatou nitama i Crete ma Arabia. Iaa taatou hakkaatoa ellono inaa taratara naa tama nei ki naa tino taratara naa henua taatou inaa vana hakamaatua TeAtua ni mee!” ¹² Naa tama naa hakkaatoa nillee naa mouri laatou ka vasirisiri ki laatou, “Teenei ni vana peehea?”

¹³ Aaraa tama iaa ni taratara taussua peelaa, “Naa tama naa ni unu ka vvare!”

Peter e hakahea te Lono Taukareka

¹⁴ Peter ni masike no tuu ma te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa aposol raa no kaamata te taratara ki te kuturana raa vaaruna iloo, “Kootou naa Jew ma naa tama hakkaatoa teenei ennoho i Jerusalem, kootou hakannoo mai ki taratara atu nau ki illoa kootou ite mee nei. ¹⁵ Eaa? Kootou e mannatu maa naa tama nei e unu ka vvare? Seai, naa tama nei see unu; teenei ko te ssivo koi ite tapataiao. ¹⁶ Te mee kootou e k kite nei raa, teenei ko naa mee ni tarataraina mai Joel, te pure TeAtua imua:

¹⁷ “TeAtua e taratara peelaa: Teenei taku vana ma ki mee i naa aso hakaoti:

Nau ma ki hookii taku Aitu Tapu raa ki takoto i naa tama hakkaatoa.

Naa tama taanata ma naa tama haahine kootou raa ma ki hakahea aku taratara;

naa tama taane kootou raa ma ki hakakiitea TeAtua i ana vana,

aa naa taanata mattua kootou raa ma ki mmiti i naa vana TeAtua.

¹⁸ Inaa tama hoki e heheuna iaa nau, naa taanata hakapaa ma naa haahine raa,

nau ma ki hookii ake hoki taku Aitu Tapu raa i naa aso naa,

teenaa laatou ma ki hakahea aku taratara.

¹⁹ Nau ma ki hakassura aku mahi i te lani i aruna,

[☆] 1.21-22 Mt 3.16; Mk 1.9; 16.19; Lk 3.21; 24.51 [☆] 2.1 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

aa naa vana e hakasoro mmata i te kerekere i laro nei.
Te ttoo, te ahi, aa te kohu e lasi ma ki ssura;

²⁰ te laa raa ma ki pouri,

aa te marama ma ki huri no mmea ma se ttoo.

Naa vana nei ma ki ssura imua te aso e lasi TeAriki ma ki au.

²¹ Teenaa, naa tama e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria.’☆

²² “Kootou naa tama i Israel, kootou hakannoo mai ki naa taratara nei! Jesus te tama i Nazareth raa se tama nitaka ma naa mahi TeAtua. Kootou ni kkite i naa heheuna naa mahi TeAtua iaa Ia i ana mirakol ni hakassura. Kootou soko kootou e illoa, i naa vana naa nissura iloto kootou. ²³ Iloto te hakataakoto TeAtua raa, TeAtua kunaa iloa are maa Jesus ma ki oti ku hookina atu ki kootou, teenaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama e hakallika raa ki tuukia ki te kros.’☆ ²⁴ Araa nei TeAtua ni hakamasikeria a Ia Jesus ite mate, ite aa te mate see hai mahi kitauhia te Tama naa.’☆ ²⁵ Teenei naa taratara David ni mee i te tama naa:

‘Nau ni kite i TeAriki e tuu mai imua aaku i naa saaita hakkaatoa;

a nau ma ki see lavaa te mataku, i aa Ia e noho taupiri mai kiaa nau.

²⁶ Nau e taka ka hiahia,

aa nau e taratara hakahiahia peenaa,

Niaaina maa nau se tama ma ki oti ku mate raa,

nau ma ki noho no taaohi manava iaa Ia,

²⁷ i te aa i aa nau ma ki see tiiake koe ka noho i te kina te mate;

Koe see hiihai maa te tama e heheuna hakaraaoi iloo iaa koe nei ki moe no para tana haitino iloto te kava.

²⁸ Koe ku oti te hakaari mai kiaa nau i naa ara ki too te ora e ora hakaoti.

Aa nau ma ki hiahia i aa koe e noho ma nau.’☆

²⁹ Akutaaina nei, nau kitaratara atu hakaraaoi iloo ki kootou ite tipuna taatou imua, te Tuku David. Aia ni mate no tanumia iloo, aa no tae mai ki te aso nei raa tana taaruma naa koi takoto ite kina nei ma taatou. ³⁰ David se purepure TeAtua. Aia ni iloa i naa taratara hakamaatua TeAtua ni purepure ake kiaa ia: TeAtua ni purepure ake maa Ia ma ki hakanoho se tama i te manava David raa no tuku, ki mee pee ko ia.’☆ ³¹ David ni kite i naa vana TeAtua ma ki mee imuri, teenaa ki mee ai a ia tana taratara i te saaita te Mesaea raa ma ki hakamasikeria i te mate. Aia ni taratara peela,

‘A Ia ni see tiiake ka moe i te kina te mate;

tana haitino ni see moe no purau iloto te kava.’

³² Teenei ko Jesus nei ni hakamasikeria TeAtua ite mate, aa maatou nei hakkaatoa ni kkite iaa Ia. ³³ A Ia ni hakamasikeria no hakanohoria i te vasi hakamaatau TeAtua, tana Tamana, aa TeAitu Tapu raa ni kauake TeAtua kiaa Ia, i teenaa ni purepure TeAtua kiaa Ia imua. Te mee kootou e kkite aa ellono i te aso nei raa, teenei ko naa mahi TeAtua e uii mai ki maatou. ³⁴ Iteelaa seai ko David raa ni hano kite lani; teelaa ko ia are raa ni mee tana taratara peela,

‘TeAtua ni vanaake ki taku Ariki:

Noho mai i taku vasi hakamaatau

³⁵ ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haeo raa i laro oo tapu vae,

ki mee ma se aruna ki hakapiripiri oo vae.’☆

³⁶ “Te kanohenua katoo Israel raa ki illoa hakaraaoi iloo maa Jesus, te tama ni tuukia kootou ki te kros nei, ko te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko TeAriki aa ma ko te Mesaea!”

³⁷ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa manava laatou ni hakallika hakaoti. Teenaa ffuri iloo naa tama naa no mee ake ki Peter ma aaraa aposol, “Naa taaina maatou nei, maatou ki mee peehea?”

☆ **2.21** Joel 2.28-32 (LXX) ☆ **2.23** Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18 ☆ **2.24** Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5

☆ **2.28** Ps 16.8-11 (LXX) ☆ **2.30** Ps 132.11; 2 Sam 7.12-13 ☆ **2.35** Ps 110.1

³⁸ Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, “Kootou ffuri no tiiake naa haisara kootou naa aa kootou kutoo te hakaukatapu iloto teinoa Jesus Christ, ki uiia naa haisara kootou; teenaa TeAtua ma kiauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. ³⁹ Ite purepure TeAtua raa nituku ki kootou maa naa tamalliki kootou, aa ki naa tama hakkaatoa ennoho i naa kina e mmao, teenaa ko naa tama TeAtua e kannaa ki oo ake kiaa ia.”

⁴⁰ Peter ni kauake naa taratara hakamaatua nei ki naa tama naa, aa a ia ni kauake hoki aaraa taratara ka mee ake peela, “Kootou hakassao soko kootou inaa haeo ma ki pakkuu iho ki naa tama e hakallika ite ssao nei!” ⁴¹ Etammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara Peter naa no too te hakaukatapu. Te kooina katoo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu ite aso naa e noto inaa simata e toru. Teenaa naa tama naa ni hakapaa atu ki naa tama te lotu raa no tammaki iloo laatou.

⁴² Naa tama naa ni ttaka peenaa ka hakannoo ki naa akonaki naa aposol ka lotulotu laatou hakapaa, aa e kaikkai hakapaa laatou i naa kaikai te lotu ka mee naa taku laatou hakapaa.

Naa vana naa tama te lotu raa ni mee

⁴³ Te lopo mahi TeAtua ma aaraa vana e hakasoro mmata ni hakassuratia naa aposol, teenaa te henua ni massaro iloo. ⁴⁴ Naa tama hakkaatoa elotua naa maraa ennoho hakapaa, no vaevvae naa hekau laatou raa ki laatou. ⁴⁵ Naa tama naa e kauake naa hekau ma naa kerekere laatou ki aaraa tama ki tauia, aa ku vaevvae atu naa mane naa ki naa tama katoo ennoho see hai mee. ⁴⁶ Ite aso ma te aso, naa tama naa maraa e kkutu hakapaa no lotu i te Hare Tapu TeAtua, aa e kkai hakapaa ma te hiahia aa ma te manava laaoi inaa hare laatou. ⁴⁷ naa tama naa e hakanau peenaa i TeAtua ka fiafia te henua katoo ilaatou. Teenaa inaa aso hakkaatoa raa, naa tama e hakassaoria raa e hakapaaria atu TeAriki ki te kaavena laatou e lotu naa.

3

Te tama see lavaa te sasare e haia Peter no taukareka

¹ Te aso tokotasi, ite ttoru telaasururaa, Peter laua ma John nioo ki te Hare Tapu, ite naa kotessao laatou maraa etaku. ² Ite tootoka ettapa ma kote Tootoka Taukareka raa, te laa setanata seelavaa te sasare ennoho ake ite kina naa. Te tanata naa ni tipuake iloo peenaa itana saaita ni haanau mai. Inaa aso hakkaatoa raa te tama naa maraa esaaua ake aaraa tama no hakanohoria i te kina naa ki noho ttama naa no kainnoo mane ki naa tama e oo ake ki te Hare Tapu. ³ Te saaita te tanata naa ni kite i Peter ma John e uru kiloto te hare raa, a ia ni huri no kainnoo atu ki kauake se mee maana. ⁴ Te takarua naa ni ttoka tonu atu kiaa ia, teenaa ki mee ake Peter, “Ttoka mai ki maaua.” ⁵ Teenaa ki ttoka atu iloo te tanata naa, ia ia ettapa maa ia ku kauake tana mee te takarua naa. ⁶ Araa nei Peter ki mee ake kiaa ia, “Nau seai iloo se mane etaka ma nau, te vana ia nau ku kauatu taku mee etaka ma nau nei. Iloto teinoa Jesus Christ, te tama i Nazareth, nau e vanaatu ki masike koe no sasare!” ⁷ Teenaa suru atu iloo Peter no ppiki ki te rima hakamaatau te tanata naa no hakamasikeria ki aruna. Naa pukuvae ma naa tapuvae te tanata naa ni taukalleka ite saaita naa loioi. ⁸ Teenaa sopo iloo te tama naa no tuu ki aruna ka sasare vaakina naa. Araa uru atu iloo ia kiloto te Hare Tapu raa ma te takarua naa, teenaa a ia ni sopo sopo ka sare hakanau i TeAtua. ⁹ Naa tama ni ttuu ite kina naa ni kite i ana sare hakanau i TeAtua, ¹⁰ aa ite saaita laatou ni mmate maa te laa ko te tanata maraa ennoho ka kainnoo mee i te Tootoka Taukareka raa, laatou ni tteki no oho i aa ia ku taukareka.

Naa taratara Peter e hakaia iloto te Hare Tapu

¹¹ Te saaita te tama naa koituu kataaohi ki Peter laua ma John, naa tama i te kina naa ni oho no ffuro atu kilaatou ite kina ettapa ma kote Hakaseke i-taha

☆ 2.44 Acts 4.32-35

Solomon. ¹² I te saaita Peter ni kite i naa tama naa raa, a ia ki mee ake, “Aku taaina nei, ai kootou e oho ai i te mee kootou ekkite nei, aa kootou ettoka mai peenaa i te aa? E aa? Kootou e mannatu maa te tama nei ni lavaa te haia maaua no taukareka i maaua e haimahi, aa maa imaaua nitama elotu maaoni? Seai! ¹³ Te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob teenaa kote Atua naa tippuna hakkaatoa taatou imua, teelaa nikauake ana mahi ki Jesus, tetama eheheuna iaa Ia. Tevana iaa tetama naa nikauake kootou ki naa tama hakamaatua raa kitaia, teenaa te saaita Pilate ni mee ma ki hanaa ia te tama naa raa, kootou ni see fiffai.✠ ¹⁴ Te tama naa se tama e tapu aa e solorina taukareka, tevana iaa kootou ni see fiffai kiaa Ia; kootou ni ffuri are no vanaake ki Pilate ki hanaa te tama e taa tama.✠ ¹⁵ Kootou ni taia kootou Jesus, te tama e kauatu te ora maaoni. Tevana iaa TeAtua ku oti te hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate, aa maaua nei e ffai i naa tama ni kkite naa mee naa. ¹⁶ Te tama ni see lavaa te sasare nei ni hakamasikeria i naa mahi te inoa Jesus. Te mee kootou ekkite no illoa nei raa, e sura i te tama nei e hakataakoto tonu i te inoa Jesus; te nei kootou kato ku kkite i teelaa ko te hakataakoto te tama nei i Jesus raa ku taukareka ai a ia.

¹⁷ “Aku taaina nei, nau e iloa maa kootou ma naa hakamau kootou naa ni mee kootou vana naa ki Jesus i kootou ni see illoa. ¹⁸ Naa taratara TeAtua raa ni tarataraina mai ana pure raa imua iloo, teenaa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu; te nei naa taratara nei e haia a Ia ki ttino i te ara nei.

¹⁹ “Tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku tautari ki TeAtua ki uiaa naa haisara kootou. Ki mee maa kootou e mee peenaa, ²⁰ teenaa kootou ma ki haia TeAtua ki hakamalolloo hakaraaoi kootou, aa Jesus ma ki heunatia mai a Ia. Jesus naa ko tana Mesaea ku oti te hakanoho imua ma kootou. ²¹ Tevana iaa Jesus ma ki noho ake i te lani ka ttari ki hakatonusia naa mee kato ki hoou, e mee pee ko i-ana taratara ake imua iloo ki ana pure tapu. ²² I te aa i Moses ni taratara mai pe nei, ‘Te Ariki TeAtua kootou raa ma ki heuna atu tana pure, e mee pee ko nau ni heunatia mai a Ia.

Ttama naa se tama i te kanohenua kootou naa, aa kootou ki hakannoo ki ana vana hakkaatoa e mee atu ki kootou.✠

²³ Naa tama see hakannoo ki naa taratara te pure naa ma ki kerekereia ki see hakapaa ki te kanohenua TeAtua.’✠

²⁴ “Samuel hoki ma naa pure hakkaatoa ni nnoho imuri ana raa ni tarataraina laatou naa vana teelaa e ssura i naa aso nei. ²⁵ Naa purepure TeAtua ni kauiho ana pure raa, teenaa ni purepure TeAtua ni mee maa kootou. Aa te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa naa tippuna kootou raa, e tuku hoki ki kootou. TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham,

‘Nau ma ki tukua a nau se tama i too haanauna naa ki haia hakaraaoina naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei.’✠

²⁶ Teenaa tuku iloo TeAtua tanatama eheheuna iaa Ia raa no heuna atu ki kootou imua ki haia hakaraaoina kootou, ki hurisia naa manava kootou ki tiiake naa solorina e hakallika kootou.”

4

Peter laaua ma John e hakatuuria imua te Kansol

¹ I te saaita Peter ma John koi ttuu ka taratara ki naa tama raa, e mee naa maatua te harelotu ma te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa tama i te kaavena naa Sadiusi raa ku ttae ake. ² Naa tama naa ni loto i te takarua aposol raa e akonaki te henua maa Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate, teenaa e mee maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki massike no ora. ³ Teenaa tauhia iloo laatou Peter laaua ma John. Iaa e mee te laa raa ku suru raa, ponotia iloo laatou te takarua naa

✠ 3.13 Ex 3.15 ✠ 3.14 Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15 ✠ 3.22 Deut 18.15,18 (LXX) ✠ 3.23 Deut 18.19 ✠ 3.25 Gen 22.18

kiloto te hare karapusi, ki moe kitelaa aso. ⁴ Tevana iaa e tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara te takarua naa ni ffuri nolotu i TeAtua; te kooina kato naa taanata ni lotu raa ni hano no tae ki naa simata e rima.

⁵ I te ssoa te aso raa, naa hakamau naa Jew, naa tama hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo raa nikkutu i Jerusalem. ⁶ Naa tama naa ni oo ake no nnoho ma Annas, te Maatua Hakamau, aa ko Kaiapas, John, Alexander, aa ma naa tama i te haanauna te Maatua Hakamau. ⁷ Naa aposol raa ni too ake laatou no hakatuuria imua laatou no vasiria, “Te tanata naa ni haia koorua peehea no taukareka? Teenaa ni mahi e ai e ttaka ma koorua, aa koorua ni mee naa vana koorua naa iloto te inoa e ai?”

⁸ Peter, e tauria naa mahi TeAitu Tapu, ni hakahe atu tana taratara peela, “Naa hakamau ma naa tama hakamaatua: ⁹ Kimee maa maaua evasiria kootou i te asonei i te vana taukareka ni mee ki te tama seelavaa te sasarenei aa ma te tama nei ni taukareka peehea raa, ¹⁰ teenaa kootou hakkaatoa ma te kanohenua Israel ki illoa maa te tama te nei e tuu imua kootou nei e hakamasikeria naa mahi te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth. Teenaa ko te tama ni tuukia kootou ki te kros aa teelaa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. ¹¹ Jesus raa ko te tama e tarataraina te Laupepa Tapu maa,

‘Te hatu kootou, naa tama e penapena hare, ni see fifai raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.’[✠]

¹² Jesus Christ soko ia e hakasao te tama no ora; i te maarama nei raa see hai inoa peela hoki teelaa e lavaa te hakasao taatou no ora.”

¹³ Naa tama i te Kansol raa ni oho iloo inaa see kkapo Peter ma John i te hakaee naa taratara TeAtua, aa i te takarua naa ni tamavare koi ni see ttae ki naa skul ellasi. Teenaa ki illoa naa tama naa maa te takarua naa nittaka ma Jesus.

¹⁴ Naa tama naa ni see hai taratara kimee, ilaato ekkite inaa tuu ake te tanata ni haia no taukareka raa laatou ma Peter aa ko John. ¹⁵ Teenaa kimee ake laatou ki te takarua naa ki uru ki haho, araa nnoho iloo laatou no taratara sokolaato, ¹⁶ “Te takarua nei ma ki haia taatou peehea? Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa e illoa maa te mahi ellasi TeAtua raa ni hakasuratia te takarua nei, aa taatou seelavaa te huu maa te takarua naa ni see mee te mee naa. ¹⁷ Tevana iaa taatou ki mmata ki see tere telono nei ki aaraa tama; taatou ki hakaapo ake ki te takarua nei ki see tarataraina hoki laaua iloto te inoa Jesus ki aaraa tama.”

¹⁸ Teenaa hakahe ake iloo laatou te takarua raa no taratara ake ki kaaoti hakaoti laaua te taratara ka akonaki te henua iloto te inoa Jesus. ¹⁹ Tevana iaa Peter laaua ma John ki ffuri atu no mee atu peela, “Kootou hakatuu soko kootou maa te mee hea e tonu inaa karamata TeAtua. Eaa? Maaua ki hakannoo ki kootou, seai, maaua ki hakannoo ki TeAtua? ²⁰ Maaua see lavaa te nnoho seemuu ka see tarataraina maaua naa mee maaua ni kkite ka llono.”

²¹ Teenaa kitaratara hakaapo atu hoki naa tama te Kansol raa kilaaua, araa tiiake iloo laaua ka oo. Naa tama naa ni kkite maa te takarua naa seelavaa laa-
 tou te karapusina, i te henua e hakanau hakkaatoa i TeAtua i te vana ni sura naa.

²² Naa setau te tanata ni haia no taukareka nei e laka i te matahaa.

Naa tama e lotu e taku ki see kkapo laatou

²³ Tesaaita Peter ma John ni tiiake ka oora, laaua ni ahe no taratara ake ki naa tama laatou raa inaa vana naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua raa ni taratara ake kilaaua. ²⁴ Tesaaita naa tama naa ni llono inaa taratara naa, naa tama naa hakkaatoa ni taku hakapaa peela ki TeAtua,

“Te Ariki nei, koeraa ko TeAtua ni penapena telani, te kerekere nei, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ora teelaa e takkoto inaa kina naa![✠] ²⁵ Koe ni taratara ake ki maatou tipuna David, te tama e heheuna iaa koe, iloto naa mahi TeAitu Tapu ki taratara mai ki maatou, teenaa ko tana taratara e mee maa:

✠ 4.11 Ps 118.22 ✠ 4.24 Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6

‘Naa tama i naa henua sara raa e lloto iloo raa ko te aa?

Naa tama naa e mamannatu vware ki mee laatou naa vana e hakallika raa ko tea?

²⁶ Naa tuku te kerekere nei ni ttuu tanatana ki hetaa.

Naa hakamau raa ni kkutu hakapaa ki hetaa maa TeAtua laaua ma tana Mesaea.’[☆]

²⁷ E maaoni iloo maa Herod laaua ma Pontius Pilate ni kkutu hakapaa iloto Jerusalem ma te kanohenua Israel aa ma naatama inaa henua sara raa ki hetaa laatou ma Jesus, too tama e tapu teelaa ni hakanoho ma se Mesaea.[☆] ²⁸ Naa tama naa ni hakapaa ki haia laatou naa mee hakkaatoa, teelaa iloto oomahi aa maa too hiihai raa, koe kunaa iloa are ma ki oti ku ssura. ²⁹ TeAriki nei, hakannoo ki naa taratara hakaapo naa tama naa e hai, aa koe ku tiiake maatou, naa tama e heheuna iaa koe nei, ki hakaea see kkapo maatou iootaratara. ³⁰ Hakassaa oomahi no hakamasike naa tama e mmaki, aa koe ku mee kikkite te henua ioomahi e hakassura iloto te inoa Jesus, too Tama e tapu e heheuna iaa koe.”

³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te taku raa, te kina laatou e kkutu naa ni ruetia. Naatama ite kina naa nitauria katoo naa mahi TeAitu Tapu nokaamata laatou te hakaea see kkapo i naa taratara TeAtua.

Naa tama e lotu raa e vaevae naa hekau laatou

³² Te kaavena elotuna nitaaoi kite hakataakoto ma temanava tokotasi. See haitama ilaatou nitaratara maa ana hekau raa nitino hekau aana, sei. Naatama naa ni vaevae naa hekau katoo laatou naa kiaaraa tama laatou.[☆]

³³ Naa aposol raa nitaratara haimmahii loo ite masike mai TeAriki Jesus ite mate, teenaa TeAtua nimmataake hakaraaoi iloo kilaatou hakkaatoa. ³⁴ See haitama ilaatou ni noho see haimme. Naatama ni mee naa kerekere laatou maa naa hare laatou raa ni kauake naa mee naa kiaaraa tama ki tauia, aa naa mane laatou naa ³⁵ ni hookii ake ki naa aposol; teenaa te mane naa ni vaevae ki naa tama see hai mee.

³⁶ Teenaa e mee pee ko Joseph, te tama haka Levi aa ni haanau ite tamaa henua e ttapa ma ko Cyprus. Te tama naa nitaapaa naa aposol raa maa ko Barnabas, te taratara e mee maa ‘Te tama e saapai ki telaa tama’. ³⁷ Te tama naa ni kauake tana kerekere raa ki tauia telaa tama, araa kauake iloo ana mane naa ki naa aposol.

5

Ananias laaua ma Safira

¹ Tevana iaa teelaa setanata, tana inoa ko Ananias. Laaua ma tana aavana, Safira, ni mee aaraa kerekere laaua ni tauia aaraa tama. ² Araa nei laaua hai aavana ku tuku laaua taratara kitaaoi aia ni mane aa ku hookii aaraa mane raa ki naa aposol.

³ Teenaa ki mee ake Peter kiaa ia, “Ananias, ai koe ku mee are ma ki hanatu Satan no usuusuhia koe ki hakarereesia TeAitu Tapu ka taaohi kiaaraa mane i oo mane ni too naa? ⁴ Te saaita te kerekere naa seki tauia raa, teenaa se kerekere aau; aa te saaita te kerekere naa ni tauia raa, oo mane ni too raa ni mane aau. Ai koe ni maanatu are ma ki mee too vana naa? Koe ni see hakarereesia a koe se tamavare; koe ni hakarereesia a koe TeAtua!”

⁵ Te saaita koi Ananias ni lono i naa taratara nei raa, leiho lokoi a ia kilaro no mate. Naa tama hakkaatoa ni llono i te mee nei ni mattaku hakallika iloo. ⁶ Teenaa oo ake iloo naa tama taane raa no miinia tana haitino ka saaua no tanumia.

⁷ See rooroa koi raa, te aavana Ananias raa ku uru ake, aa a ia naa ni see iloa i te vana ni mee ake naa. ⁸ Teenaa vasiri ake iloo Peter, “Taratara mai, te nei ko te kooina katoo naa mane koorua ni too i te kerekere koorua ni tauia?”

Safira ki mee ake, “Uee, teenaa te kooina katoo maaua ni too.”

⁹ Teenaa ki mee ake Peter, “Ai koorua ma too aavana naa ni mannatu are ma ki haaiteria koorua TeAitu Tapu TeAriki? Naataanata ni tanumia laatou too aavana raa ku ttuu mai i te tootoka raa ki saaua hoki koe ki haho!” ¹⁰ Te ffine naa

[☆] 4.26 Ps 2.1-2 (LXX) [☆] 4.27 Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lk 23.1,7-11; Jn 18.28-29 [☆] 4.32 Acts 2.44-45

ni leiho lokoi i te saaita naa no mate imua Peter. Naa tama taane raa ni uru ake no kkite maa te ffine raa kumate, teenaa saaua iloo laatou te ffine naa no tanumia i te vasi tana aavana. ¹¹ Naa tama hakkaatoa teloturaa aa ma aaraatama teelaa nillono i te vana ni mee nei ni mattaku hakallika iloo

Naa aposol e hakassura naa mahi TeAtua

¹² Naa aposol raa ni hakassura telopo mahi TeAtua imua naa karamata te henua. Teenaa naa tama katoo e lotu raa ni kkutu iloto te Hakaseke i-taha Solomon. ¹³ Niaaina maa te henua nitaratara hakanau ilaatou raa, ni see hai tama i naa tama see lotu raa ni mannatu ma ki hakauru atu no lotu laatou hakapaa. ¹⁴ Iaa turaa taanata ma naa haahine nilotu i TeAriki ka oo ake no hakapaa kite kaavena naa tama elotu. ¹⁵ Naa tama i te kina naa nikkite katoo inaa vana naa aposol naa emee, teenaa ki sausau ake laatou naa tama e mmaki raa no hakamoe inaa moelana laatou i te ara, ki too te maru Peter inaa tama naa i analaka ka hano. ¹⁶ E tammaki iloo naa tama ni oo ake inaa matakaaina e tauppiri ake ki Jerusalem, teenaa e oo ake ma naa tama e mmaki aa ma naa tama e tauria naa tippua hakallika; naa tama naa ni haia katoo no taukalleka.

Naa aposol raa ku mee pakavaina

¹⁷ Teenaa te Maatua Hakamau raa ma naa tama e heheuna maa ia, teenaa ni tama i te kaavena naa Sadiusi, ni ffuri no manava haaeo i naa aposol. ¹⁸ Naa tama naa ni tauhia laatou naa aposol naa no ponotia kiloto te hare karapusi. ¹⁹ Araa nei te ensol TeAtua raa ni tarakina a ia naa tootoka te hare karapusi raa i te poo naa no hakauruhia naa aposol raa ki haho. Teenaa te ensol raa ki mee ake peelaa kilaatou, ²⁰ “Kootou oo no ttuu iloto te Hare Tapu raa aa kootou ku hakaea kite henua inaa tiputipu te ora hou nei.” ²¹ Naa aposol raa ni hakannoo ki naa taratara te ensol naa. Teenaa naa tama naa ni oo atu kiloto te Hare Tapu raa i te tahaata naa no kaamata te akonaki te henua.

Te saaita te Maatua Hakamau raa nittae ake ma naa tama e heheuna ma ia raa, kkave iloo laatou kaunaki ki naa tama hakamaatua katoo i te kanohenua Israel ki oo ake ki nnoho laatou no taratara. Ki oti raa kkave iloo laatou taratara ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki too ake naa aposol. ²² Tevana iaa i te saaita naa tama ni heunatia laatou raa nittae atu kite hare karapusi raa, naa tama naa ni see llave inaa aposol. Teenaa ahe iloo naa tama naa no taratara ake peelaa ki naa tama i te Kansol, ²³ “I te saaita maatou nittae atu raa, te hare karapusi naa e ppui hakan-niti iloo aa naa wasi raa hakkaatoa e ttuu ka roorosi i naa tootoka; tevana iaa i te saaita maatou nitarakina maatou te tootoka raa, maatou ni see haitama nikkite iloto te hare!” ²⁴ Te saaita te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa maatua haka-maatua raa nillono i te mee nei raa, laatou ni hakatuu nataa iloo i te vana ku mee inaa aposol naa. ²⁵ Teenaa uru ake iloo tetanata tokotasi no mee ake peelaa kilaatou, “Kootou hakannoo! Naa tama ni ponotia kootou kiloto te hare karapusi raa e ttuu i te saaita nei iloto te Hare Tapu ka akonaki te henua.” ²⁶ Teenaa masike iloo te hakamau naa wasi raa no hano ma naa tama e heheuna ma ia raa no too ake naa aposol. Naa aposol raa ni too ake hakaraa oi iloo laatou, i te aa ilaatou ni mattaku maa laatou ma ki tauatia naa tama i te kina naa ki naa hatu.

²⁷ Naa aposol raa ni too ake naa tama naa no hakatuuuria iloo imua te Kansol, teenaa ki vasirisiri ake te Maatua Hakamau raa kilaatou, ²⁸ “Kootou ni puuia maatou ki see hakaea kite henua iloto te inoa te tama nei, aa kootou mmata i te vana kootou ni mee naa! Naa taratara naa ku oti te hakatereina kootou ki naa kina hakkaatoa iloto Jerusalem, aa kootou emee maa teenei komaatou nei ni mee ma kitaia maatou ttama naa!”[☆]

²⁹ Peter ma aaraa aposol ki hakahe ake, “Maatou see lavaa te hakannoo ki ni tama. Maatou e hakannoo koi ki TeAtua. ³⁰ Kootou ni tuukia kootou Jesus no mate i aruna

☆ 5.28 Mt 27.25

te kros, tevana iaa a Ia ni hakamasikeria hoki te Atua naa tippuna taatou raa i te mate. ³¹ TeAtua ni saaua a Ia te tama naa no hakanoho itana vasi hakamaatau ma se Tuku aa maa kote Tama e hakasao taatou, te kanohenua Israel, teenaa kilavaa taatou te ffuri naa manava taatou aa ki uiaa naa haisara taatou. ³² Maatou nei ko naa tama e tarataraina maatou naa vana TeAtua ni mee nei, aa TeAitu Tapu hoki e taratara i naa vana nei. Teenaa TeAtua e hookii TeAitu Tapu raa ki naa tama e hakannoo ki ana taratara.”

³³ Te saaita te Kansol raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo. Laatou ni fiffai ma kittaiaa laatou naa aposol raa ki mmate. ³⁴ Araa nei te Faarisi tokotasi, tanainoa ko Gamaliel, aia naa setisa naa Loo aa e haia te henua ma setama hakamaatua, ni masike no tuu imua te Kansol raa no vanaaake ki naa tama laatou naa kitoa naa aposol raa no haia kittarimai ihaho. ³⁵ Teenaa ki mee ake ia peelaa ki naa tama laatou i te Kansol, “Kootou naa tama Israel nei. Poopoo tonu i te mee kootou e mee ki mee ki naa tama naa. ³⁶ Kootou e illoa maa naa setau koi peelaa raa e mee te tama, tanainoa ko Tiudas, nisare ka meeme kite henua maa ia se hakamau. Teelaa se haanaa rau naa taanata ni tautari atu ki te tama naa. Tevana iaa te tama naa ni taia no mate no masseu huri naa tama e tautari kiaa ia naa no seai hakaoti te kaavena naa. Teenaa mate iloo tevana te tama naa ni mee naa. ³⁷ Kimurikoira, ite ssao te henua ni hakatuutuu naa inoa laatou iloto telaupepa te kaaman raa, Judas, te tama haka Galilee raa ni hakasura iho no tautari atu hoki telopotama kiaa ia. Tevana iaa aia hoki ni taia no mate, aa naa tama hakkaatoa ni tautari atu kiaa ia naa ni masseu huri hoki ki naa kina. ³⁸ Aa te nei e mee atu ai nau ki kootou. Kootou tiiake naa tama naa ki oo! Ki mee maa naa vana naa tama naa e haia raa e tautari koi ki te hakataakoto te tamavare te maarama nei raa, naa vana naa ma ki oo koi no seai. ³⁹ Tevana iaa ki mee maa teenaa ni vana e oomai i TeAtua raa, naa tama naa ma ki seelavaa kootou te puuia. Kootou ma ki kkite maa teelaa ko TeAtua raa e hetaa kootou!”

Teenaa te Kansol raa ni tuku ki naa taratara Gamaliel. ⁴⁰ Naa aposol raa ni haka ahea ake hoki naa hakamau raa ki hare no sarua, araa puuia iloo laatou naa tama naa ki seai iloo kitaratara iloto te inoa Jesus, teenaa tiiake iloo laatou naa aposol naa ka oo. ⁴¹ Te saaita naa aposol naa ni uru ki haho, naa tama naa ni fiafia iloo. Ite aa ilaatou e haia hakallikaina raa ilaatou e tautari i Jesus. ⁴² Aa i naa aso hakkaatoa raa, naa aposol raa ni akonaki ka haka aea peenaa te Lono Taukareka i Jesus te Mesaea raa iloto te Hare Tapu aa iloto naa hare te henua.

6

Te takahitu ki tokonaki ki naa aposol

¹ I naa aso naa raa, te kooina naa tama e tautari i Jesus raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa e mee te saaita naa Jew teelaa e taratara haka Greece raa e hakatauttau ma naa tino Jew te henua naa, i naa Jew e taratara haka Greece raa e mee maa naa puruna laatou raa maraa see hanaia i naa vaevae ake naa kaikai i naa aso. ² Teenaa aru iloo te takasina huru maa ttakarua aposol raa ki naa tama kato e lotu raa no taratara ake peelaa, “Te mee raa see tonu maa maatou ki tiiake lokoi te haka aea te Lono Taukareka raa ma kianaana maatou kite vasi naa kaikai e vaevae naa. ³ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hakamaatino se takahitu taanata iloto kootou naa e atammai aa e ttaka ma naa mahi TeAitu Tapu ki tukua maatou ki mmata i te vasi naa kaikai naa. ⁴ Aa maatou iaa ku heheuna tonu te taku ka haka aea te Lono Taukareka.”

⁵ Te kaavena e lotu naa hakkaatoa ni fiffai kite maanatu naa aposol naa, teenaa tukua iloo laatou Stephen, te tama e taka ma TeAitu Tapu aa e lotu haimahi i TeAtua, Philip, Prokorus,

Nikanor,
Timon,
Parmenas,

aa ko Nikolaus (te tama sara haka Antiok teelaa ku lotu i te lotu naa Jew)

⁶ Te takahitu taanata naa ni too atu te kaavena e loturaa kimua naa aposol, teenaa naa aposol raa ki hakappiri naa rima laatou ki aruna naa tama naa no taku maa laatou.

⁷ Teenaa naa taratara TeAtua naa ni ttoha ki naa kina. Te kooina naa tama ni tautari ki Jesus iloto Jerusalem raa ni hanake koi no lasi, aa te lopo maatua te Hare Tapu hoki ni ffuri no tautari ki Jesus.

Stephen ku tauhia

⁸ Stephen setama e haia hakaraaoina iloo TeAtua, aa naa mahi TeAtua e takkoto iaa ia. Aia ni hakasura te kau mahi TeAtua kakkite te henua. ⁹ Tevana iaa e mee aaraa tama ni see fiffai ki Stephen. Teenaa ni tama e ffai i te kaavena te Hare lotu naa Jew e ttapa ma ko “Naa tama ni hakattanaria.” Teenaa ni Jew ni oomai i Sairin maa Alexandria. Naa tama naa ma aaraa Jew ni oomai i naa matakaaina Silisia ma Asia nikaamata te hakatauttau laatou ma Stephen. ¹⁰ Tevana ia Stephen ni haia hakaraaoina iloo TeAitu Tapuraa no atamai, teenaa itana saaita ni huri no taratara atu raa, ni see hai tama i naa tama naa ni sahea laatou ana taratara.

¹¹ Teenaa usuhia iloo laatou aaraa tama i naa tama naa ki oo no taratara peelaa, “Maatou e llono i naa taratara hakallika te tama nei i Moses aa i TeAtua!” ¹² Naa tama naa ni oo no usuusuhia iloo laatou ka lloto naa tama i te kina naa ma naa tama hakamaatua naa Jew aa ma naa tisa naa Loo, teenaa ki oo atu naa tama naa no tauhia iloo laatou Stephen no taakina kimua te Kansol. ¹³ Araa too ake iloo laatou aaraa tama ki oo ake no mee ni taratara hakallesi maa laatou i Stephen, teenaa naa tama naa ni oo ake no taratara peelaa, “Te tama nei maraa e taratara hakallika lokoi i te Hare Tapu TeAtua aa i naa Loo Moses. ¹⁴ Maatou ni llono te tama nei e taratara maa Jesus te tama i Nazareth raa ma ki seua a ia te Hare Tapu, aa ma naa vana hakamaatua Moses ni tuku ma ki tautari taatou raa ma ki hurisia te tama naa.”

¹⁵ Naa tama hakkaatoa ni nnoho iloto te Kansol naa nittuu katoo naa karamata laatou i Stephen, teenaa laatou ni kkkite maa naa karamata te tama naa e mee koi ma ko naa karamata te ensol.

7

Naa taratara Stephen

¹ Te Maatua Hakamau raa ki vasiri ake ki Stephen, “Teenaa ni taratara maaoni naa tama naa e mee iaa koe?”

² Stephen ki hakahe ake, “Aku taaina ma aku tammana nei, hakannoo mai. Te saaita taatou tipuna, Abraham, seki hano are no noho i Haran raa, TeAtua Nnui ni hakasura ake kiaa ia i Mesopotamia ³ no taratara ake peelaa, ‘Tiiake too haanauna raa aa koe kumasike itoo henua naa no hano ki taku henua ma ki hakaari atu kiaa koe.’[☆]

⁴ “Teenaa masike iloo Abraham i tana henua naa no hano no noho i Haran. I te saaita tana tamana ni mate raa, Abraham ni kaavea mai TeAtua ki au no noho i te kerekere e nnoho kootou nei.[☆] ⁵ TeAtua ni seai iloo se tamaa kina i te kerekere naa ni kauake ma se tino kerekere Abraham i te saaita naa. Tevana iaa TeAtua ni purepure ake maa te kerekere naa ma ki oti ku kauake Ia ki Abraham, aa ma te kerekere naa ma ki noho ma ia ma ana tamalliki. I te saaita TeAtua ni mee ana purepure nei raa, Abraham seki hai tamalliki are.[☆] ⁶ TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham, ‘Too haanauna raa ma ki oo no nnoho i te henua aaraa tama, teenaa laatou ma ki heheunatia ma nipoe naa tama i te kina naa aa laatou ma ki mee pakavaina iloto naa setau

☆ 7.3 Gen 12.1 ☆ 7.4 Gen 11.31; 12.4 ☆ 7.5 Gen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8

e haana rau.✠ 7 Tevana iaa nau maki hakatonutonu naatama e heheuna ai laatou, aa kimuri too haanauna naa maki hakattaha i te henua naa no oomai no lotu iaa nau i te kina nei.’✠ 8 Ki otiraa TeAtua ku vanaake ki Abraham kissera naa kina anata malliki taanata, kitakoto ma se hakamaatino i ana purepure ki Abraham. Teena ite varu naa aso Isaac itana saaita ni haanau ra, aia niserea ana kina Abraham; Isaac naa nissera naa kina tana tama Jacob, aa Jacob nissera naa kina tana taka sinahuru maa ttakarua tamalliki, teena ko naa tippuna taatou i te manava taatou nei.✠

9 “Naa tamalliki Jacob ra ni manava haao ilaatou taina, Joseph, teena too iloo laatou taina naa ki Egypt no kauake ki aaraa tama ki tauia no heheunatia ma se poe. Tevana iaa TeAtua ni taka ma Joseph,✠ 10 teena Joseph ni hakasaoria a ia i naa haao ni pakuu kiaa ia. Aa te saaita Joseph ni tuu imua te tuku Egypt ra, TeAtua ni haia a ia Joseph ki atamai aa ki hiihai te tuku Egypt ra kiaa ia. Teena Joseph ni hakanohoria te tuku ra ki roorosi i tana hare aa ki noho ma ko te hakamau te kaaman Egypt.✠

11 “I te saaita naa ra, te one ra ku tae ake ki Egypt ma Canaan, ka mmate naa tama naa i te hiikkai. Naa tippuna taatou ra ni see hai kaikai ni llave,✠ 12 teena te saaita Jacob ni lono maa e mee ana kaikai i Egypt ra, heunatia iloo ia ana tama, teena ko naa tippuna taatou, kioo nosse mai nikaikai maa laatou i Egypt. Teena ko te oomua ana tama naa. 13 I te saaita naa taaina Joseph ra ni ttao no ahe ki Egypt ra, Joseph ni hakaari ake ki ana taaina naa maa te laa ko ia. Teena ki iloa ai te tuku Egypt ra i te haanauna Joseph.✠ 14 Teena kkave iloo te kaunaki Joseph ki tana tama, Jacob, ki hanake ia ma tana haanauna ra hakkaatoa ki Egypt. Laa-tou naa se tino hitu maa ttakarua hakkaatoa i te haanauna naa.✠ 15 Teena hano iloo Jacob ki Egypt, teena kotana kina ni noho no mate ai ma ana tama, naa tippuna taatou.✠ 16 Naa haitino laatou naa iaa ni toa no tanumia i Shekem, i te kava Abraham ni taavi ki naa mane i naa tama i te manava Hamor.✠

17 “Te saaita TeAtua ni taupiri ki hakattino ana purepure ki Abraham ra, te kooina naa tama taatou ku noho i Egypt ra ni hanake no tammaki iloo. 18 Araa teena, te laa se tuku see iloa i Joseph ra ku noho no tuku i Egypt.✠ 19 Te tuku naa ni meeme tipuaina aia naa tippuna taatou ka mee pakavaina aia laatou. Naa tama naa ni hakamatakuria te tuku naa ki tiiake naa tamalliki punaamnea laatou ra i haho ki mmate.✠

20 “Te nei ko te saaita Moses ni haanau mai. Itana saaita ni haanau mai ra, aia ni tipu tipu taukareka i naa karamata TeAtua. Te tamariki naa ni anaanaria iloto te hare laatou ra no lava iloo naa marama e toru.✠ 21 Aa i tana saaita ni hakataharia i te hare laatou ra, te taupu te tukurua ni toa aia te tamariki ra no anaanaria no matua ma se tino tama ana.✠ 22 Moses ni akonakina ki atamai i naa vana hakkaatoa Egypt. Teena aia ni tipu ake no haimahi i ana taratara aa i ana vana e mee.

23 “Te saaita Moses ni matua no tae kite matahaa ana setau ra, aia ni maanatu ki hano ia no mmata i naa noho ana taaina, naa tama i Israel.✠ 24 Aia ni hano no kite iloo i naa mee pakavaina te tama haka Israel tokotasi ate tama haka Egypt, teena huri atu iloo ia no sui kite tama naa no taia te tama haka Egypt naa no mate hakaoti. 25 (Moses ni maanatu ma ana taaina naa maki illoa maa ia maki heunatia TeAtua ki hakasaoria laatou, tevana iaa naa tama naa ni see illoa.) 26 Telaa aso ra, Moses ni kite i te takarua haka Israel e patu, teena hanatu iloo ia no vaea te takarua ra ki see patu. Aia ki mee ake peela ki te takarua naa, ‘Hakannoo mai. Koorua naa se haitina; koorua e patu i te aa?’ 27 Araa nei te tama te laa e taia

✠ 7.6 Gen 15.13-14 ✠ 7.7 Ex 3.12 ✠ 7.8 Gen 17.10-14; 21.2-4; 25.26; 29.31—35.18 ✠ 7.9 Gen 37.11; 39.2,21
 ✠ 7.10 Gen 41.39-41 ✠ 7.11 Gen 42.1-2 ✠ 7.13 Gen 45.1,16 ✠ 7.14 Gen 45.9-10,17-18; 46.27 ✠ 7.15 Gen 46.1-7; 49.33 ✠ 7.16 Gen 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Josh 24.32 ✠ 7.18 Ex 1.7-8 ✠ 7.19 Ex 1.10-11,22 ✠ 7.20 Ex 2.2 ✠ 7.21 Ex 2.3-10 ✠ 7.23 Ex 2.11-15

aia telaa tamaraa nihuriake noturekina aia Moses kitevasi, ka mee ake peela, 'Koe nitukua ai ma kiau koe no hakatonutonusia maaua? ²⁸ Eaa? Koe ku mee maki au koe no taia nau pee ko te tetama haka Egypt ni taia a koe no mate ite aso raa?' ²⁹ Ite saaita Moses nilono inaa taratara nei raa, aia nisopo notere ki Midian no noho i te matakaaina naa. Teenaa aia ni aavana i te kina naa no mee iloo ana tamalliki taanata elua.*

³⁰ "Moses ni noho i te kina naa nollakailoo naasetau ematahaa, teenaa haka-sura ake iloo te ensolraa kiaaia iloto tepuku vao eura iloto mouku, etaupiri ki te Mouna Sinai.* ³¹ Naa mouri Moses ni oho iloo itana mee ni kite naa, teenaa hanatu iloo ia no taupiri atu ki te puku vao raa ki ttoka hakaraa oi aia. Araa nei aia kulono inaa taratara ake te reo TeAriki: ³² 'Nau nei ko te Atua oo tippuna, te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua Jacob'. Moses ni porepore itana maku, aa ni see lavaa te ttoka atu. ³³ TeAriki ki mee ake kiaa ia, 'Uii oo taka e hakao naa, i too kina e tuu naa e tapu. ³⁴ Nau ku oti te kite inaa mee pakavaina aku tamaraa i Egypt. Nau nilono inaa ttani laatou, teenei nau ku hano no hakassaoria laatou. Kau te saaita nei; koe ku kaavea a nau ki Egypt.'

³⁵ "Teenei ko te Moses ni hakakkeeina te kanohenua Israel inaa taratara laatou ni haiake peela kiaa ia, 'Koe nitukua e ai kiau koe no hakatonutonusia maatou?' Aia naa ko te tama te laa ni hakasura ake te ensolraa kiaa ia iloto tepuku vao eura raa no taratara ake ia aia naa ko te tama e heunatia TeAtua ki hakassaoria ana tama aa ki noho hakamaatua ilaatou.* ³⁶ Aia naa nitaakina aia te kanohenua Israel raa no hakattaha i Egypt, teenaa aia ni hakassura naa mahi TeAtua i Egypt aa ma ite Moana e Mmaa iloto naasetau ematahaa laatou nittaka vaaroto mouku.* ³⁷ Moses raa ko te tama ni vanaake kite kanohenua Israel raa peela, 'TeAtua maki heuna atu tanapure kikootou, e mee pee ko nau nei e heunatia atu ia, aa te tama naa setama koi i kootou.'* ³⁸ Moses raa ko te tama ni hakaturia aia te kanohenua Israel raa hakapaa iloto mouku; aia ite kina naa ma naa tippuna taatou aa ma te ensol te laa ni taratara ake kiaa ia i aruna te Mouna Sinai. Teenaa naa taratara TeAtua etakkoto te ora raa nikauatu kiaa ia ite kina naa kikaumai ki taatou.*

³⁹ "Tevana ia naa tippuna taatou raa ni see fiffai maa laatou ki hakannoo ki Moses; ttama naa ni hakakkeeina laatou ka noho laatou no mannatu ki ahe laatou ki Egypt. ⁴⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa ki Aaron, 'Penapenaa ni atua maa maatou ki tautari maatou. Maatou ku see illoa ma se aa ku mee i Moses, te tama ni taakina mai aia maatou i Egypt.'* ⁴¹ Teenaa ki penapena ai laatou aitu e tiputipu ma se punua purumakau, no hakaara naa mee laatou ki te mee naa. Naa tama naa ni mee laatou taffao kalotu kite aitu laatou ni penapena soko laatou naa.* ⁴² Teenaa tiiake iloo naa tama naa TeAtua, kilotu laatou kinaa hetuu itelani, teenaa ehanotonu maa naa taratara e takkoto iloto te Laupepa naa pure TeAtua:

'Kootou naa tama Israel nei.

Inaa setau ematahaa kootou ni ttaka vaaroto mouku raa,

naa manu kootou ni taa ma ni mee e hakaara raa ni see hakaara mai kiaa nau.

⁴³ Te laa ko te tamaa hare te atua Molokraa e sausaua kootou,

aa te hetuu te atua kootou, Refan;

Teenaa ko naa aitu kootou ni penapenna ma kilotu ai kootou.

Teenaa kootou ma ki kerekereia a nau ki oo kootou no noho soko kootou i telaa vasi Babilon.'*

⁴⁴ "Naa tippuna taatou raa ni hakatuu laatou Tamaa Hare te laa e noho ai TeAtua i mouku. Te hare naa ni penapenaa laatou tautari ki te tiputipu Moses ni hakakkiitea TeAtua.* ⁴⁵ Kimuriraa naa tippuna taatou, te laa ni too te tamaa hare naa

* 7.29 Ex 18.3-4 * 7.30 Ex 3.1-10 * 7.35 Ex 2.14 * 7.36 Ex 7.5; 14.21; Num 14.33 * 7.37 Deut 18.15,18
 * 7.38 Ex 19.1—20.17; Deut 5.1-33 * 7.40 Ex 32.1 * 7.41 Ex 32.2-6 * 7.43 Amos 5.25-27 (LXX) * 7.44 Ex 25.9,40

inaa tammana laatou, nisaaua laatou te hare naa ka oo ma laatou ite saaita laa-
 tou nioo ma Joshua notoo naa kerekere inaa kanohenua nikerekereia TeAtua.
 Te tamaa hare naa nituu ite kina naa notae iloo ki tessao David nituku. ⁴⁶ TeAtua
 nihiihai ki David, teenaa David ni vanaake ki TeAtua maa ia ma ki hakatuu se hare
 ki noho te Atua aa Jacob. ⁴⁷ Iaa te laa ko Solomon are raa ni hakatuu te hare tapu
 TeAtua naa. ⁴⁸

⁴⁸ “Tevana iaa, TeAtua Haimahi raa see noho iloto naa hare naa tama e hakatuu;
 e mee pee ko naa taratara ake te pure TeAtua:

⁴⁹ “TeAriki e mee maa, Te lani ko taku nohorana,
 aa te kerekere ko taku aruna e hakapiri aku vae.

Se hare peehea kootou ma ki hakatuu ma se hare aaku?

Teehea taku kina ma ki noho?

⁵⁰ A nau soko nau ni penapena naa mee nei hakkaatoa. ⁵¹

⁵¹ “Kootou ku manava makattau peehea! Kootou ku mee iloo pee ko naa tama
 seki illoa i TeAtua: kootou ku llono nataa peehea i naa taratara TeAtua! Kootou maraa
 e heatu ma Te Aitu Tapu, peela koi ma ko naa tippuna kootou naa. ⁵² Se pure peehea
 TeAtua ni see mee pakavaina naa tippuna kootou naa? Naa tama hoki e heheuna
 i TeAtua, te laa ni tarataraina laatou imua iloo ite au te Tama e Tonu raa, ni taai
 hoki naa tippuna kootou. Aa te nei kootou ni ffuri no hookina kootou te tama naa
 ki naa tama e hakallika raa ki taia no mate. ⁵³ Naa Loo TeAtua raa ni kauatu
 naa ensol raa ki kootou naa Jew, tevana iaa kootou ni see tautari ki naa Loo naa!”

Stephen e tauatia naa Jew ki naa hatu

⁵⁴ Naa tama i te Kansol raa ni porepore iloo i naa lloto laatou i naa hakannoo laatou
 ki naa taratara Stephen e haiake. ⁵⁵ Tevana iaa naa mahi kato TeAitu Tapu raa
 nitakkoto i Stephen, teenaa aia nittoka no kite inaa maasina iho TeAtua ite lani,
 aa inaa tuu ake Jesus ite vasi hakamaata TeAtua. ⁵⁶ Stephen ki mee ake, “Kootou
 mmata! Nau e kite inaa taaraki mai te lani ka tuu iho te Tama te Henua raa i te vasi
 hakamaata TeAtua!”

⁵⁷ Naa tama ite Kansol naa nippui naa kautarina laatou ki see llono laatou
 i naa taratara Stephen, teenaa kappisi iloo naa varo laatou no osohia laatou Stephen
 no tauhia. ⁵⁸ Teenaa taakina iloo laatou te tama naa ki haho te henua naa no tauatia
 ki naa hatu. Naa tama naa ni uii naa kkahu laatou raa no tuku atu iloo ki mmata ake
 te tama taane tokotasi, tana inoa ko Saul.

⁵⁹ Te saaita naa tama naa nituu ka tauatia laatou Stephen raa, Stephen ni tuu koi
 no taku, “TeAriki Jesus, too atu taku manu!” ⁶⁰ Teenaa tuu iloo ia ki ana turi no taku
 ka tani vaaruna, “TeAriki! Koe see maanaturia naa haisara naa tama nei e mee
 kiaa nau!” A ia ni oti koi ana taratara nei raa, mate iloo ia.

Teena Saul ni hiihai maa naa tama naa ki taia laatou Stephen ki mate.

8

Saul e taai a ia naa tama te lotu

¹ Ite saaita naa raa, naa tama te lotu e noho iloto Jerusalem raa ni kaamata te haia
 hakallikaina. Naa tama hakkaatoa e lotu raa ni masseu ki naa matakaaina iloto Judea
 maa Samaria. Te laa ko naa aposol raa koi ni noho i Jerusalem. ² E mee naa tama
 te lotu ni toa laatou te haitino Stephen no tanumia, naa tama naa ni mmate hakaoti
 i naa ttani laatou.

³ Tevana iaa Saul nikaamata no seua a ia te lotu. A ia ni sare uru kato i naa hare
 naa tama e lotu raa no huutia ake naa taanata maa naa haahine hakkaatoa e lotu
 no ppono ki lotu te hare karapusi. ⁴

⁴ ^{7.45} Josh 3.14-17 ^{7.46} 2 Sam 7.1-16; 1 Chr 17.1-14 ^{7.47} 1 Kgs 6.1-38; 2 Chr 3.1-17 ^{7.50} Is 66.1-2
^{7.51} Is 63.10 ^{8.3} Acts 22.4-5; 26.9-11

Te Lono Taukareka raa ku tarataraina i Samaria

⁴ Naatama elotu teelaa nimasseu mai i Jerusalem raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa i naa kina katoo laatou e oo. ⁵ Philip ni hano ki te matakaaina hakamau i Samaria raa no hakae inaatiputipu Christ kite kanohenua te matakaaina naa. ⁶ Tesaaita te kanohenua naa nillono inaatatara Philip kakkite laatou i ana hakassura naa mahi TeAtua raa, naatama naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki ana taratara e kauake. ⁷ E tammaki iloo naa tama ni tauria naa tippua hakallika raa ni haia no taukalleka, teenaa naa tippua naa ni kappisi naa varo laatou i te saaita laatou ni hakattaharia i naa tama naa, aa e tammaki naa tama see lavaa te sassare ma naatama see sare hakaraaoi ni haia no taukalleka. ⁸ Teenaa naa tama i te matakaaina naa ni fiafia iloo.

Simon te tama pakava

⁹ Teelaa se tama pakava e noho i te matakaaina naa, tana inoa ko Simon. Te kanohenua Samaria naa ni massaro iloo inaa pakava te tama naa e hai, aa te tama naa e hikkahi kiaaia maa ia se hakamau. ¹⁰ Naatama hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa e kaamata mai iloo i naa hakamau no tae ki naa tamavare, ni hakannoo atu hakaraaoi iloo ki naa vana te tama naa e hai, ka taratara hakanau peelaa, “Naa mahi TeAtua e ilotia ma ko ana ‘Mahi Hakamaatua’ raa, te nei e hakatii maarama mai i te tama nei.” ¹¹ Naatama naa ni hakannoo atu iloo pe nei kite tama naa ilaatou ku rooroa iloo inaa noho laatou ka massaro pe naa inaa pakava te tama naa e hai. ¹² Te vana iaa, i te saaita naa tama naa ni hakannoo ki naa hakaea ake Philip te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua aa maa Jesus Christ ko te Mesaea raa, naa tama naa, teenaa ko naa taanata ma naa haahine hakkaatoa, ni too te hakaukau tapu. ¹³ Simon tana tino hoki ni hakannoo ki naa taratara Philip; aa i tana saaita ni oti tetoo te hakaukau tapu raa, aia nitaka atu vaamuri Philip, teenaa ki oho ana mouri i ana kite i Philip e hakassura naa mahi e llasi TeAtua.

¹⁴ Naa aposol e noho i Jerusalem raa nillono maa te kanohenua haka Samaria raa ku oti tetoo naa taratara TeAtua, teenaa heunatia iloo laatou Peter laaua ma John ki oo ki Samaria. ¹⁵ Te takarua naa nittae atu no taku iloo ma naa tama kulotu i te kina naa, teenaa ki toa laatou TeAitu Tapu. ¹⁶ I te aa, i naa mahi TeAitu Tapu raa seki tau i naa tama naa; laatou ni hakaukau tapuina koi iloto te inoa TeAriki Jesus. ¹⁷ Peter ma John ni oo atu no hakapiri iloo naa rima laaua i aruna naa tama naa no taku maa naa tama naa, teenaa tau iloo TeAitu Tapu raa i naa tama naa.

¹⁸ Simon ni kite maa TeAitu Tapu raa ni tau i naa tama raa i te saaita naa aposol raa ni hakapiri naa rima laaua i aruna laatou, teenaa hookii iloo naa mane ki Peter ma John, ¹⁹ ka mee ake peelaa, “Kaumai naa mahi naa kiaa nau hoki, teenaa ki taku saaita e hakapiri aku rima i aruna naa tama raa, TeAitu Tapu ki tau i naa tama naa hoki.”

²⁰ Araa nei Peter ku mee ake kiaa ia, “Tere hakaatea iloo ma oo mane naa ki te kina te ahi e ura see mate! E aa? Koe e maanatu maa koe e lavaa koi te tauia a koe naa mahi TeAtua kite mane?” ²¹ Koe see hai vana e mee iloto naa heuna maaua nei, i te aa i too hatumanava see tonu i naa karamata TeAtua. ²² Tiiake oo mannatu hakallika naa, aa koe kutaku ki TeAriki ki aroha iaa koe, iaa koe ni mee oo mannatu e hakallika pe naa. ²³ I te aa, nau e kite maa too manava kaimanako naa e hakallika iloo, aa koe hoki se tama ku hakavaarea naa mahi te haisara.”

²⁴ Teenaa ki mee ake Simon, “Koorua taku ki TeAtua ki see ssura naa vana koorua e taratara nei iaa nau.”

²⁵ Te saaita Peter ma John ni oti te hakaea ki naa tama raa i te illoa laaua i Jesus Christ aa i naa taratara TeAriki raa, laaua ni ahe ki Jerusalem. Teenaa laaua ni hakataka atu i naa tamaa henua vaaroto Samaria raa ka hakaea te Lono Taukareka ki naa tama i naa kina naa.

Philip e akonakiria a ia te tama haka Ethiopia

²⁶ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni vanaake peelaa ki Philip, “Masike no hano kite kipu kite ara etaa vaaroto mouku, teenaa kote ara etere iho i Jerusalem ki Gaza.” (Te ara naa ku seesaarea inaa asonei.) ²⁷ Teenaa masike iloo Philip no hano ite aranaa. Ite araraa aia nittiri itetama haka Ethiopia etaapaa ma se ‘eunuch’, e tere i tana karis raa ki tana henua. Te tanata naa se hakamau e roorosi inaa mane te tuku ffine i Ethiopia, aa aia naa ni hano ki Jerusalem no lotu i TeAtua, aa te nei aia ku ahe kitana henua. ²⁸ Te tanata naa e noho i aruna tana karis raa ka paupau te laupepa te pure Isaiah. ²⁹ Te Aitu Tapu raa ki mee ake ki Philip, “Sare atu kitaupiri koe kite karis e tere raa.” ³⁰ Teenaa tere atu iloo Philip ki te karis naa no lono inaa paupau te tanata naa te laupepa Isaiah. Philip ki vasiri ake, “Koe e iloa i te hakataakoto naa taratara e paaua a koe naa?”

³¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Nau ma ki iloa peehea ki mee maa see haitama e iloa e hakaari mai te hakataakoto naa taratara nei?” Teenaa vanaake iloo te tama naa ki Philip ki kake ake ki aruna no noho i tana vasi. ³² Naa taratara te laupepa Isaiah e noho te tanata naa no paupau raa e taratara peelaa:

“Ttama naa e mee pee ko te sipsip e taakina ki taia,
a ia ni seai iloo se taratara ni pesi,

e mee pee ko naa moe seemuu te sukua sipsip i ana tasia tana huru.

³³ Ttama naa ni kotia vare lokoi ka hakanaparia,

Aia seai tana haanauna e nnoho mai ma ki taratara ai te henua i laitou,
i te aa i aa ia ku taia no mate, teenaa tana ora i te kerekere nei ku oti.”[✠]

³⁴ Te hakamau raa ki vasiri ake ki Philip, “Hakaari mai, te pure e sissii naa taratara nei etaratara iai? Aia etaratara iaaia sokoia, seai, etaratara itelaa tama?” ³⁵ Teenaa kaamata iloo Philip te haka ake te Lono Taukareka i Jesus raa kite tanata naa, e kaamata iloo ite taratara te Laupepa Tapu e paaua laaua naa.

³⁶ Te takarua naa ni tere iho ite aranaa no tae iloo kite kina te vai. Teenaa ki mee ake te hakamau raa Philip, “Ttoka mai, te nei se vai. Nau e puuia te aa ma ki see too nau te hakaukau tapu?” ³⁷ [Philip ki mee ake, “Koe e lavaa te too te hakaukau tapu ki mee maa koe elotu ma too hatumanava hakkaatoa i TeAtua.” Te hakamau raa ki haka ake, “Nau e iloa maa Jesus Christ kote Tama maaoni TeAtua.”]

³⁸ Te hakamau naa ni huri no vanaake iloo kite tama eterekia aia te karis raa kittuki, araa ssepuiho iloo laua ma Philip kite vai, no hanatu Philip no hakaukau tapu te hakamau naa. ³⁹ Te saaita te takarua naa ni massike ake i te vai raa, Philip ni toa Te Aitu Tapu raa i te kina naa no see kite hakaoti te hakamau naa iaa ia.

Te hakamau raa iaa ni hano hiahia koi ki tana henua. ⁴⁰ Philip iaa ni kite maa ia ku noho i Asotus. Teenaa aia ni hakataka i te kina naa no hano ki Sisaria ka haka ake te Lono Taukareka raa inaa tamaa matakaaina katoo i te kina naa.

9

Saul ku huri tana manava no lotu i TeAtua (Acts 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ite saaita naa raa, Saul koi lellere kitaaia aia naa tama e tautari ki Te Ariki. Teenaa a ia ni masike no hano iloo no mmata i te Maatua Hakamau raa ² ki sissii ni pas no hakailoa ake ki naa hare lotu naa Jew i Damascus, ma ki mee aia, Saul, e lave ni tama e tautari kite Mateara Te Ariki i te kina naa, teenaa ko naa taanata hakapaa katoo ma naa haahine, naa tama naa ma ki tauhia a ia no taakina ake ki Jerusalem.

³ Teenaa te saaita Saul ni hanatu no taupiri ki Damascus raa, aia ni hakatekia i naa llama ake te maasina raa i telani no too te maasina naa iaa ia. ⁴ Saul ni leiho

[✠] 8.33 Is 53.7-8 (LXX)

ki te kerekere no lono iloo ia i naa taratara ake te reo raa peelaa kiaa ia, “Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?”

⁵ Saul ki vasiri, “Koe ko ai, TeAriki?”

Te reo raa ki mee ake, “Nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ⁶ Masike ki aruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee.”

⁷ Naa tama nioo laatou ma Saul raa nituu seemuukoi, see hai taratara. Naa tama naa nillono i naa taratara ake te reo naa, tevana iaa laatou ni see hai tama ni kkite. ⁸ Saul ni masike ki aruna no mee iloo ma ki tallaki ana karamata, araa nei ana karamata kuppuni. Teenaa ppiki iloo naa tama naa te rima Saul no hakattaki kiloto ki te matakaaina Damascus. ⁹ Ni aso iloo e toru, Saul ni see lavaa te kite, aa i naa aso naa raa, a ia e noho see kai aa see unu.

¹⁰ E noho iloto Damascus raa, teelaa setama elotu, tana inoa ko Ananias. TeAriki ni hakasura atu kiaa ia no vanaake peelaa, “Ananias!”

Ananias ki hakaaha ake, “TeAriki, te nei nau.”

¹¹ TeAriki ki mee ake, “Masike no hano kite ara e ttapa ma kote Ara e Tonu, aa i te hare Judas raa koe ku vasiri ki mmata koe i te tanata haka Tarsus e ttapa ma ko Saul. Ttama naa e taku, ¹² ku oti te hakakkiitea TeAtua i naa hanake te tanata e ttapa ma ko Ananias no hakapiri ana rima kiaa ia ki kite ia hoki.”

¹³ Teenaa ki mee ake Ananias, “TeAriki, turaa tama ku oti te taratara mai i naa sosorina te tama naa, aa i ana vana hakallika iloo ni mee ki oo tama i Jerusalem.

¹⁴ Aa te nei aia ku heunatia mai naa maatua hakamaatua i Damascus kiau no karapusina naa tama katoo elotu iaa koe.”

¹⁵ TeAriki ki mee ake kiaa ia, “Tere. Teenaa ko taku tama ni ttapa ma kioti ku haia aku heuna. Taku inoa ma ki hakailotia te tama naa ki naa tama i naa henua sara, ki naa tuku aa ki te kanohenua hoki Israel. ¹⁶ Aa te tama naa ma ki hakaarina ake nau ki iloa maa ia ma ki mee pakavaina, i te aa i aa ia elotu iaa nau.”

¹⁷ Teenaa hanatu iloo Ananias no uru atu kite hare e noho ai Saul no hakapiri atu ana rima kiaa ia ka mee ake peelaa, “Saul, taku taina. Nau e heunatia mai TeAriki Jesus, te tama ni hakasura atu kiaa koe i te ara itoo saaita niau pe nei, kiau nau no mmata iaa koe kilavaa koe te kite hoki, aa kitau naa mahi TeAitu Tapu iaa koe.” ¹⁸ Saaita naa lokoi, te mee e mee ma ni unahi naa ika raa ku maaoha mai i naa karamata Saul no kite hoki a ia. Aia ni masike ki aruna no huri atu iloo Ananias no hakaukau tapuria. ¹⁹ Teenaa i tana saaita ni oti te kai raa, a ia ni makkaa hoki.

Saul e hakaaha te Lono Taukareka i Damascus

Saul ni noho ake ana aso i Damascus ma naa tama te lotu. ²⁰ Aia ni hanotonu ki naa hare lotu naa Jew raa no kaamata te hakaaha maa Jesus ko te Tama TeAtua.

²¹ Naa tama hakkaatoa nillono i ana hakaaha naa taratara naa ni oho ka vasirisiri peelaa, “E aa? Te nei sei ko te tama koi ni sare taaia a ia naa tama i Jerusalem teelaa elotu i Jesus? Te tama nei sei ni au no mee ki karapusina naa tama naa aa ku taakina ki naa maatua hakamaatua?”

²² Tevana iaa Saul ni usuhia TeAtua ka haimahi ana taratara; a ia ni mattoni iloo i ana hakaaha maa Jesus ko te Mesaea, teenaa naa Jew e noho i Damascus raa ni see hai taratara ni illoa ma ki hakaaha laatou ana taratara.

²³ E tammaki naa aso ku oti te llaka raa, naa Jew raa ni kktu hakapaa no taratara ki taia laatou Saul. ²⁴ Tevana ia Saul ni hakaarina ake i te vana naa tama naa ni taratara ki mee. I te poo ma te ao naa tama naa e roorosi peenaa i naa mata naa ara te matakaaina naa ki kkite laatou i Saul aa ku taia laatou ki mate. ²⁵ Tevana iaa i te poo tokotasi raa, naa tama ni ttaka ma Saul raa ni toa laatou Saul no pponotia ki loto te kete no hakaterekia ki taha te hiri e aareha i te henua naa.✧

Saul ku ahe ki Jerusalem

²⁶ Saul ni hano ki Jerusalem no mee makiheheuna ia hakapaa ma naa disaipol. Tevanaiaa naa disaipolraa nimattaku iaia, ilatou nimannatu maa Saul sei setama elotu maaoni. ²⁷ Teenaa hanake iloo Barnabas notoa Saul ka oo laaua no mmata inaa aposol. Barnabas ni taratara ake ki naa aposol raa inaa hakasura ake TeAriki notaratara laaua ma Saul ite ara. Aia e taratara ake hoki inaa hakaea see kkapo Saul te Lono Taukareka iloto te inoa TeAriki i Damascus. ²⁸ Teenaa noho iloo Saul ma naa tama naa i Jerusalem ka hakaea see kkapo te Lono Taukareka raa iloto te inoa TeAriki. ²⁹ A ia ni taratara ka hakatauttau hoki laatou ma naa Jew teelaa e illoa te taratara haka Greece. Teenaa mee iloo naa tama naa ma ki taia laatou Saul ki mate. ³⁰ Te saaita naa tama te lotu raa ni llono i te vana naa raa, toa iloo laatou Saul ki Sisaria no heunatia ka hano ki Tarsus.

³¹ Teenaa tennoho naa tama telotu i Judea, Galilee, aa ko Samaria raa ni taukareka iloo. Naa tama naa nitokonakina hakaraa oi iloo TeAitu Tapu, aa te kooina ni hakauru ake no lotu laatou hakapaa raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa naa tama naa ni nnoho ka lotu peenaa i TeAriki.

Peter e hakassura naa mahi TeAtua i Lida ma Jopa

³² Peter ni hano ki naa kina hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa i te saaita tokotasi raa, a ia ni hano no mmata inaa tama TeAtua e nnoho i Lida. ³³ I te kina naa raa, a ia ni tiri i te tanata e tupa ma ko Enias. Te tanata naa se lavaa te sasare, aa te nei a ia kulava iloo ana setau e varu e moemoe koi peenaa, se lavaa te masike. ³⁴ Peter ni huri atu no mee ake peelaa kiaa ia, “Enias. Koe e haia Jesus no taukareka. Masike no ffatu o moelana.” Teenaa masike lokoi Enias no tuu ki aruna. ³⁵ Naa tama hakkaatoa ni nnoho i Lida ma Sharon raa ni kkite ia ia, teenaa naa tama naa ni ffuri naa manava laatou no tautari katoo ki TeAriki.

Dorkas e hakaoratia Peter

³⁶ I te matakaaina e tupa ma ko Jopa raa, teelaa se ffine elotu, tana inoa ko Tabita. Iaa tana inoa haka Greece raa ko Dorkas.* Te ffine naa e hakasura peenaa te tiputipu e taukareka aa e tokonaki peenaa ki naa tama e nnoho see hai mee. ³⁷ I te saaita naa raa, te ffine naa ni laavea te maki no mate iloo. Tana haitino ni hakaukauria no hakamoeria iloo i te puitana iaruna. ³⁸ Jopa see mmao i Lida. Teenaa te saaita naa tama e tautari i Jesus ennoho i Joparaa ni llono maa Peter enoho i Lida raa, heunatia iloo laatou tetakarua taanata kioo no mee ake ki Peter ki hakavave no hanake kilaatou. ³⁹ Teenaa masike iloo Peter no oo laatou. Itana saaita ni tae atu raa, a ia ni toa naa tama naa ki te puitana iaruna. Naa puruna raa ni muimui ake i ana vasi ka ttani no hakarikari ake ki Peter i naa kkahu Dorkas ni tuitui itana saaita koi ora. ⁴⁰ Peter ni heunatia a ia naa tama naa katoo kioo no ttuu ihaho, teenaa tuu iloo ia ki ana tui no taku; araa hakatahuri atu iloo ki te ffine e mate raa no mee ake, “Tabita, masike ki aruna!” Te ffine naa ni tallaki ana karamata no kite iloo i Peter, teenaa masike iloo ia no noho ki aruna. ⁴¹ Peter ni suru atu no hakamasikeria iloo ia te ffine raa ki aruna. Teenaa kannaatia ake iloo ia naa tama te lotu, hakapaa ma naa puruna, ki oo ake no mmata i Dorkas ku ora hoki. ⁴² Te lono nei ni tere ki naa kina katoo iloto Jopa, teenaa turaa tama iloo ni ffuri no lotu i TeAriki.

⁴³ Peter ni noho ake iloo ana aso e tammaki i Jopa laaua ma Simon, teenaa se tama e penapena mee ki naa kiri naa manu.

10

Peter laaua maa Cornelius

¹ Teelaa setanata e noho i Sisaria, tana inoa ko Cornelius. A ia naa se hakamau i te kaavena soldia naa Rome e taapaa ma ko te ‘Kaavena Soldia Haka Italy’.

* **9.36** Te inoa Tabita (haka Aramaic) aa ko Dorkas (haka Greece) e mee maa te manu ‘deer’

² Te tanata naa se tama te lotu, aa tana haanauna naa hakkaatoa elotu i TeAtua. Aia se tama maraa e tokonaki ki naa Jew e nnoho hakaaroha aa e taku peenaa ki TeAtua i te kau saaita. ³ I te aso tokotasi, i te ttoru telaa suru raa, a ia ni hakakkiitea TeAtua i naa hanake te ensol tokotasi TeAtua kiaa ia no mee ake, “Cornelius!”

⁴ Cornelius ni mataka ka ttoka tonu atu ki te ensol raa ka mee ake, “TeAriki, teelaa se aa?”

Te ensol raa ki mee ake, “TeAtua elono iootaku maraa e taku ake; a ia e hiahia i oo heheuna tokonaki ki aaraa tama, aa te nei a ia ku noho ki kauatu oo mee e fiffai.

⁵ Heunatia ni tama kioo ki Jopa no toomai tetanata ettapa ma ko Simon Peter.

⁶ Ttama naa e nnoho laaua ma Simon, te tama maraa e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa etuu taupiri kitai.” ⁷ Araa teenaa, hano iloo te ensol naa, aa Cornelius iaa ku aru ki te takarua i ana poe raa aa ma te soldia tokotasi, teenaa se tama e lotu aa e heheuna iaa ia.

⁸ A ia ni taratara ake i ana mee ni hakakkiitea TeAtua, teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo ki Jopa.

⁹ I te ssoa te aso, te saaita te laa ni ino raa, naa tama naa ni sassare no tauppiri atu iloo ki Jopa; aa i te saaita naa raa, Peter ni kake ki aruna te taffuu te hare Simon raa ki mee ana taku ki TeAtua.

¹⁰ A ia ni lono i tana hiikai; aa i te saaita naa tama raa koi ppena mai naa kaikai raa, Peter ni hakakkiitea TeAtua tana vana.

¹¹ A ia ni kite i naa taaraki iho telani ka hakaterokia iho te mee e mee ma se maro e llaha iloo elasi ki te kerekere, teenaa e mee ma ni tamaraa e taao hi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho kilaro.

¹² Te kau manu hakkaatoa, naa manu e torottoro, aa ma naa manu lellere i te vao e takkoto i aruna te mee naa. ¹³ Araa te reo raa ku taratara iho, “Peter. Masike no taa naa manu naa no kai!”

¹⁴ Araa nei Peter ku mee ake, “TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekere peenaa.”*

¹⁵ Te reo raa kittao ake hoki, “Naa mee TeAtua ettapa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekere.” ¹⁶ Te taratara naa ni hakahekahe ake ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki te lani.

¹⁷ Te saaita Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite raa, naa taanata ni heunatia ake Cornelius raa ku oti tellave i te hare Simon, teenaa naa tama naa ku ttuu ake i te tootoka te hare. ¹⁸ Naa tama naa ni ttuu no vasiri peelaa, “E hai tama e noho i te kina nei e ttapa ma ko Simon Peter?”

¹⁹ I te saaita naa raa, Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite naa, teenaa ki taratara ake TeAitu Tapu raa kiaa ia, “Hakannoo! E mee te takatoru taanata e ssee iaa koe.

²⁰ Masike no hano kilaro, aa koe ku hano maa naa tama naa. Koe ki seai iloo ki mamaanatu tammaki, i naa tama naa ni tama e heunatia atu nau.” ²¹ Teenaa sepu atu iloo Peter no mee ake ki naa tama naa, “Nau nei ko te tama e seeia kootou. Kootou ni oomai no aa?”

²² Naa tama raa ki mee ake, “Maatou e heunatia mai Cornelius. Aia se tama e sosorina taukareka aa elotu i TeAtua, aa naa Jew raa hakkaatoa e fiffai kiaa ia. Te ensol tokotasi TeAtua ni taratara ake ma ki arumia koe ki hanake ki tana hare, ki hakannoo ia maa ni taratara peehea koe ma ki kauake.” ²³ Teenaa tauhia iloo naa tama naa Peter ki nnoho laatou i te poo naa.

I telaa aso raa, Peter ni masike no oo laatou maa naa tama naa; aa e mee hoki naa tama te lotu i Jopa ni oo laatou hakapaa.

²⁴ Peter ni tae atu ki Sisaria i te ssoa te aso, aa i te henua naa raa, Cornelius ni noho ka ttari ake kiaa ia maa ana hare aakina aa maa ana soa ni aru ake.

²⁵ Te saaita Peter ni mee ki uru atu kiloto te hare raa, Cornelius ni hanatu no purepure laaua, teenaa hakamaruu iloo kilaro no tuu ki ana turi imua Peter.

²⁶ Tevana iaa a ia ni hakamasikeria Peter ki aruna, ka mee ake Peter peelaa kiaa ia, “Masike. Nau nei se tamavare koi.” ²⁷ Peter ni sare haitaratara laaua ma Cornelius ka uru atu kiloto te hare, teenaa ki kite ia maa te lopotama e kku tu iloto

* **10.14** Naa Jew raa e puuia naa Loo Moses raa ki see kkai naa manu nei

tehare. ²⁸ Peter kimeeake ki naa tama naa, “Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa maatou naa Jew raa e puuia naa Loo maatou raa ki see hakauru maatou no hakapaa ki naa tama i naa henua sara aa ki see oo atu maatou no nnoho i naa hare naa tama naa. Tevana iaa TeAtua ni taratara mai maa nau ki see mee taku maanatu maa naa tama i naa henua sara raa e hakallika te hakapaa ki naa Jew. ²⁹ Teenei ko taku vana ni see sahe ite saaita kootou ni aru mai ma kiau nau. Aa teenei nau ku vasiri atu ki kootou: nau e arumia kootou ki au nau no aa?”

³⁰ Cornelius kimeeake, “I naa aso e toru ku oti tellakaraa, nau enoho kataka iloto taku hare ite ssao nei, ite ttoru telaasuru. Teenaa tuu ake lokoi te tanata e uru ki naa hekau e maasina raa imua aaku ³¹ no mee mai peelaa kiaa nau, ‘Cornelius! TeAtua elono iootaku aa ekite ioo tokonaki ki naa tama see hai mee. ³² Heunatia se tama kihano ki Jopa no toomai te tanata ettapa ma ko Simon Peter. Ttama naa ennoho laaua ma Simon, te tama e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare tetama naa etuu taupiri kitai.’ ³³ Teenaa aru atu iloo nau kiau koe, aa teenei e taukareka iloo ia koe niau. Maatou nei hakkaatoa ennoho ite kina nei imua TeAtua, kihakannoo maatou ki naa mee kato TeAriki ni vanaatu ki taratara mai ki maatou.”

Naa taratara Peter

³⁴ Teenaa kaamata iloo Peter te taratara: “Na nei ku iloa maa TeAtua maaoni see iloa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. ³⁵ TeAtua e hiihai ki naa tama i naa henua hakkaatoa te laa e lotu iaa Ia, aa e hakassura te tiputipu e tonu. ³⁶ Kootou e illoa ite taratara TeAtua nikkave kite kanohenua Israel, i ana hakaea te Lono Taukareka ite laa oi iloto te inoa Jesus Christ, TeAriki naa tama hakkaatoa. ³⁷ Kootou e illoa ina vana nissura iloto Judea, e kaamata mai i Galilee imuri te saaita John ni hakaea ina tiputipu te hakaukau tapu. ³⁸ Kootou e illoa hoki i Jesus te tama i Nazareth, te tama ni taka ma naa mahi TeAitu Tapu. A Ia ni hakasura te tiputipu e taukareka raa i ana kina kato ni hano, ka haia a Ia naa tama kato e tauhia naa mahi Satan raa no taukalleka, ite aa i TeAtua ni taka ma Ia. ³⁹ Maatou nikkite i ana vana kato ni mee i Israel aa iloto Jerusalem. A Ia ni tuukia te henua ki te kros no mate. ⁴⁰ Tevana iaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua ite mate imuri naa aso e toru, teenaa TeAtua ni mee ake ma ki hakasura mai a Ia ⁴¹ ki maatou koi, naa tama TeAtua ku oti te tuku ki tarataraina te Lono Taukareka. Ite saaita Jesus ni hakamasikeria ite mate raa, teenei ko maatou nei ni nnoho no kkai ka unu hakapaa ma Ia. Te henua hakkaatoa iaa ni see kkite iaa Ia. ⁴² TeAtua ni kaumai tana taratara ma ki hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki te henua aa ki hakaea hoki maa Jesus raa ko te tama ni tuku TeAtua ki hakatonutonu naa tama koi ora aa ma naa tama ku oti te mmate. ⁴³ Naa pure kato TeAtua raa ni taratara iaa Ia, teenaa maa naa tama elotu i Jesus raa ma ki uiia naa haisara laatou TeAtua iloto te inoa Jesus.”

Naa tama i naa henua sara raa e too TeAitu Tapu

⁴⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, TeAitu Tapu raa kutau ina tama hakkaatoa te laa ni nnoho ka hakannoo kiaa ia. ⁴⁵ Naa Jew elotu te laa ni oomai hakapaa laatou ma Peter i Jopa raa ni oho i naa mahi TeAitu Tapu raa kukauake TeAtua hoki ki naa tama i naa henua sara. ⁴⁶ Ite aa, i naa Jew raa e llono i naa taratara hakanau naa tama naa i TeAtua i naa taratara e kkee.

Peter kimeeake, ⁴⁷ “Ehaitama elavaa te puuia laatou naa tama nei ki see too te hakaukau tapu iloto te vai? Naa mahi TeAitu Tapu raa kutau ina tama nei, e mee pee ko maatou.” ⁴⁸ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama naa ki too laatou te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ. Ki oti raa naa tama naa ku mee ake ki Peter ki noho ake ni aso maa laatou.

☆ 10.34 Deut 10.17

11

Peter e taratara ki naa tama te lotu i Jerusalem

¹ Naa aposolraa ma naatama telotu ennoho inaa matakaaina iloto Judea raa nillono maa naa tama i naa henua sara raa hoki ku hakannoo ki naa taratara TeAtua. ² Te saaita Peter ni hanatu ki Jerusalem raa, naatama telotu teelaa e fiffai maa naa tama i naa henua sara ki ssere raa ni ffuri atu ki Peter no mee ake, ³ “Koe ni lavaa peehea te hano no noho iloto te hare naa tama i naa henua sara raa ka kkai hakapaa ma naa tama naa?”

⁴ Teenaa kihuri atu Peter ni taratara ake hakaraa oi iloo inaa vana kato ni mee iaa ia: ⁵ “Itaku saaita ni noho kataku i Joparaa, nau ni hakakkiitea TeAtua inaa mee nei: Nau niki te inaa hakatere iho te mee e tiputipu ma semaro e lla e lasi itelani, teenaa emee ma nitamaraa e taao hi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho kilaro. Te mee naa ni hakatere iho no ttuki iloo itaku vasi. ⁶ Nau nittoka kiloto no kite inaa takkoto naa manu e hahaanai, naa manu ka itama, naa manu e torottoro, aa ma naa manulellere. ⁷ Araa nau kulono i naa taratara iho te reo raa peelaa, ‘Peter. Masike no taa naa manu naa no kai.’

⁸ “Tevana iaa nau ni mee ake peelaa, ‘Te Ariki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekere i te vasi telotu peenaa.’

⁹ “Te reo raa kitaratara iho hoki itelani, ‘Naa mee TeAtua e tappa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekere.’ ¹⁰ Te taratara naa ni hakahekahe mai ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki telani.

¹¹ “Ite saaita naa raa, tetakatoru taanata teelaa ni heunatia ake i Sisaria no see iaa nau raa, kuttae ake kitaku hare ni noho. ¹² Teenaa taratara mai iloo TeAitu Tapu raa ki see mamaanatu tammaki nau aa nau kumasike no hano ma naa tama naa. Takaono naa tama telotu i Joparaa ni oo hakapaa maatou ki Sisaria no uru atu hakapaa kiloto te hare Cornelius. ¹³ Cornelius ni hakahekahe mai i ana kite inaa tuu ake te ensolraa itana hare no mee ake kia ia peelaa, ‘Heunatia setama kihano ki Jopa no toomai tetanata e tappa ma ko Simon Peter. ¹⁴ Ttama naa ma ki hakahekahe atu naa taratara teelaa ma ki hakassaoria ai koe aa ma too haanauna naa hakkaatoa.’

¹⁵ “Itaku saaita nikaamata te taratara raa, TeAitu Tapu raa ni hanatu no tau inaa tama naa, emee pee kotanata ana itaatou itekaamata. ¹⁶ Teenaa ki maanatu ake iloo nau ki naa taratara Te Ariki ni mee peelaa, ‘John ni hakaukau tapu te henua ki te vai, aa TeAtua iaa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu.’^{*} ¹⁷ Taatou e illoa maa TeAtua ni hookii ki naa tama i naa henua sara raa TeAitu Tapu koi teelaa ni hookina mai a la ki taatou i te saaita taatou ni lotu i Te Ariki Jesus Christ. Nau se tama peehea ki maanatu nau maa TeAtua e lavaa nau te tuukia?”

¹⁸ Te saaita naa Jew naa nillono inaa taratara nei raa, naa tama naa ni see hai taratara hakallika hoki ni mee. Laatou ni ffuri no hakanau i TeAtua peelaa, “Aa te nei TeAtua ku hiihai hoki maa naa tama i naa henua sara raa ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou ki ora laatou!”

Te lotu i Antiok

¹⁹ Aaraa tama telotu teelaa ni masseu itessao te hakallika ni mee ite saaita Stephen ni taia raa, ni hakattaka no ttai iloo ki Fonisia, Cyprus, aa ko Antiok. Naa tama naa ni hakahekahe te Lono Taukareka raa ki naa Jew raa koi.^{*} ²⁰ Aaraa tama telotu iaa, teelaa ni oomai i Cyprus ma Sairin, ni oo ki Antiok no hakahekahe ki naa tama haka Greece raa ite Lono Taukareka i Te Ariki Jesus. ²¹ TeAtua ni tokonaki hakaraa oi iloo ki naa tama naa, teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no tautari ki Te Ariki.

²² Naa tama telotu i Jerusalem raa nillono maa e tammaki iloo naa tama i Antiok kulotu. Teenaa heunatia iloo laatou Barnabas kihano kite matakaaina naa.

^{*} 11.16 Acts 1.5 ^{*} 11.19 Acts 8.1-4

²³ Te saaita Barnabas ni tae atu raa, a ia ni kite i naa heheuna te laa oi Te Atua i naa ora naa tama i te kina naa, teenaa hai ake iloo ia ki naa tama naa ki lotu maa oni laatou i Te Ariki ma naa hatumanava laatou. ²⁴ Barnabas setama e sosorina taukareka aa elotu maa oni, aa naa mahi Te Aitu Tapuraa e takkoto iaa ia. Teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu i Te Ariki.

²⁵ Ki oti raa Barnabas ku masike no hano ki Tarsus no ssee i Saul. ²⁶ I tana saaita ni lave i Saul raa, toa iloo ia no noho laaua i Antiok. Iloto te setau hakkaatoa raa, Barnabas laaua ma Saul nikkutu peenaa ma naa tama teloturaa kaakonaki laaua telopotamailoo. Teenaa naa tama telotu i Antiok raa nimua taapaa ma ni ‘Tama Christ’.

²⁷ I te saaita naa raa, emee naa pure Te Atua ni oo ake i Jerusalem ki Antiok.

²⁸ Te tama tokotasi i naa tama naa, tanainoa ko Agabus, ni usuhia Te Aitu Tapuraa no masike kiaruna no pesi tanataratara maa naa tama hakkaatoa ennoho i te kerekere nei ma kilaavea te one elasi. (Te one naa ni lave i te henua i te ssao Claudius ni noho ma kote Tuku hakamaatua i Rome.)^{*} ²⁹ Teenaa tuku iloo te taratara naa tama eloturaa maa laatou ki kave se koo ina naa mane laatou e lavaa te hakanaa opo raa ki naa tama elotu ennoho i Judea. ³⁰ Naa tama naa ni ssiko mane no kauake iloo ki Barnabas laaua ma Saul ki oo no kaavea ki naa tama hakamaatua telotu i Judea.

12

Naa tama te lotu raa ku mee pakavaina Herod

¹ I te saaita naa raa, te tuku Herod raa ni kaamata no mee pakavaina a ia aaraa tama te lotu. ² Teenaa Herod ni vanaake ki tana soldia raa ki tuutia te ua James, te taina John, ki te komu taa tama raa ki mate. ³ I te saaita Herod ni kite maa naa Jew raa ni fiafia i tana vana ni mee nei raa, hano iloo ia no mee ma ki tauhia Peter. (Naa vana nei ni mee i te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa). ⁴ Peter ni tauhia naa soldia Herod raa no ponotia iloo ki lotu te hare karapusi, araa tuku iloo naa kaavena soldia e haa ki roosi i Peter, te takahaa soldia i te kaavena tokotasi. Teenaa Herod ni maanatu maa Peter ki oti ku too ake no hakatonu ana sara raa imua naa karamata te henua imuri te Kaikai te Pasova.^{*} ⁵ Teenaa Peter ni tiiake ka moe peenaa iloto te hare karapusi; naa tama te lotu raa iaa ni taku hakappuru iloo ki Te Atua ki tokonaki kiaa ia.

Peter ku hanaa i te hare karapusi

⁶ Te poo hakaoti Peter i te hare karapusi, i aa ia ma ki toa Herod no hakatuuria imua te henua i te ssoa te aso raa, Peter ni hakamoeria iloto te takarua soldia. Aia naa e saisaitia ki naa seni e lua; te seni tokotasi e sai atu ki te soldia i tana vasi, aa telaa seni e sai atu ki telaa soldia i telaa vasi aana. Aaraa soldia iaa e ttuu ka roosi i te tootoka. ⁷ Saaita naa lokoi raa, te ensol Te Atua raa kutuu ake no too te maasina raa iloto te hare karapusi. Te ensol raa ni kapaatu ki te utukei Peter no ffano iaa ia ki maahuru. Aia ki mee ake peela ki Peter, “Hakavave no masike kiaruna!” Naa seni ni mmau i naa rima Peter raa ni maffana lokoi i te saaita naa no maaoha kilaro.

⁸ Teenaa mee ake iloo te ensol raa kiaa ia, “Tuu tootuu naa aa koe ku hakao ootaka.” Ki oti raa, te ensol raa ki mee ake hoki, “Hakao too kahu raa aa koe ku au vaamuri aaku.” ⁹ Peter ni hanatu vaamuri te ensol raa no oo iloo laaua ki haho te hare karapusi, te vana iaa Peter ni hakatuu nataa iloo maa te vana te ensol e mee nei se vana maa oni; aia nittau maa ia emiti. ¹⁰ Takarua naa ni oo no hakaraka iloo te kaavena mua naa soldia aa te ssoa te kaavena, teenaa oo atu iloo laaua no ttae atu ki te tootoka katana e ppui i te ara e uru atu ki lotu te matakaaina naa. Te saaita laaua ni ttae atu raa, te tootoka naa ni taaraki soko ia, teenaa uru iloo laaua ki haho. Laaua ni sassare ka oo i te ara tokotasi no seai lokoi te ensol raa i te vasi Peter.

^{*} 11.28 Acts 21.10 ^{*} 12.4 Ex 12.1-27

¹¹ Teenaa ki maasaro iloo Peter i te vana nimee ia ia naa, no taratara ia peela, “Teenei nau ku iloa maa teenei sevana maaoni! Te Atua ni heuna tana ensol raa ki au no hakasaoria nau i naa mahi Herod aa i naa vana katoa naa Jew raa ni mannatu ma ki mee kiaa nau.”

¹² Te saaita Peter ni maasaro ake i naa vana e mee ia ia raa, a ia ni hano ki te hare Mary, te tinna John Mark, i te kina telopotama ni kuku notaku. ¹³ Peter ni hanatu no pakuukuu iloo i te tootoka i haho, teenaa hanatu iloo te taupu e heheuna i te hare naa, tana inoa ko Roda, no mee ma ki taaraki te tootoka. ¹⁴ I te saaita te taupu naa ni mate i te reo Peter raa, a ia ni hiahia iloo, teenaa a ia ni ssiri ma ki taaraki te tootoka; a ia ni ahe koi ki hare no taratara ake ki naa tama i te hare raa maa Peter e tuu ake i haho.

¹⁵ Naa tama raa ki mee ake, “Koe ku vware!” Te vana ia te taupu raa ni ppura iloo maa te laa ko Peter maaoni. Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Teenaa pee ko te mouri koi Peter.”

¹⁶ Peter ia koi tuu ka pakuukuu mai i te tootoka. Teenaa taaraki iloo naa tama naa te tootoka no llee naa mouri laatou i naa tuu ake Peter. ¹⁷ Peter ni ssau atu tana rima ki noho se muu laatou, teenaa taratara ake iloo i naa hanake Te Ariki no toomai a ia i te hare karapusi. Ki oti raa taratara ake hoki a ia peela, “Kootou hakaari atu ki James aa ma naa tama hakkaatoa telotu.” Teenaa masike iloo ia no hano ki telaa kina.

¹⁸ I te tapataia o raa, naa tama e roosi te hare karapusi raa ni vware hakaoti iloo i Peter ku sei. ¹⁹ Herod ni kave tana taratara ki seeia Peter, te vana ia te tama naa ni see laavea laatou. Teenaa vana ake iloo ia ki ana soldia raa ki vasiria naa tama ni roosi te hare karapusi raa aa ku toa no taia ki mmate.

Herod ku mate

Herod ni masike i Judea no hano iloo no noho hakamaarie i Sisaria. ²⁰ Herod ni hakatauttau laatou ma naa tama i Tyre ma Saidon. Teenaa hakapaa iloo naa tama i naa matakaaina e lua naa no oo ake ma ki mmata laatou i Herod. Naa tama naa ni oo imua no usuhia laatou Blastus, te hakamau naa poe te tuku, ki tokonaki kilaatou. Teenaa oo iloo naa tama naa ki Herod no taratara ki see hetaa laatou, i te henua laatou raa e too kaikai peenaa i te henua te tuku naa.

²¹ I tana aso ni tuku raa, Herod ni hakao kiana kahu hakamaatua raa no noho i aruna tana nohono maatua no kauake tana taratara ki te henua. ²² Teenaa ki tanitani varo atu naa tama naa, “Teenaa sei se tama nei e taratara, teenei se atua.” ²³ Herod ni likitia te ensol Te Atua raa no hakaraaua kite maki elasi i te saaita naa lokoi, teenaa ia ia ni see taratara hakanau i Te Atua. Tana haitino ni kaina katoa naa roo raa no mate iloo ia.

²⁴ Naa taratara Te Atua ia ni ttoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa te kooina naa tama ni hakanoo ki naa taratara naa no lotu i Te Atua raa, ni hanake no tammaki iloo.

²⁵ Barnabas laua ma Saul ni oti te mee naa heuna laua raa, ahe ake iloo i Jerusalem ki Antiok, laatou ma John Mark.

13

Barnabas laua ma Saul e heunatia Te Aitu Tapu ki oo no mee naa heuna Te Atua

¹ E mee naa pure Te Atua maa naatisa telotu e faa i naa tama telotu i Antiok. Naa tama naa ko:

Barnabas,

Simeon, ttama e taapaa ma ko Naiger,

Lusius, te tama i Sairin,

Manaen, ttama ni purutia naa maatua Herod,

aa ko Saul.

² Te saaita naa tama naa ni hakapakuu ka lotu i Te Atua raa, Te Aitu Tapu raa ki mee ake kilaatou, “Hakatapu mai Barnabas laua ma Saul ki heunatia laua aku heuna ni tuku atu ki laua.”

³ Naa tama naa ni hakapakuu ka taku, teenaa hakapiri iloo naa rima laatou ki aruna te takarua naa, araa heunatia iloo laatou te takarua naa ka oo.

Paul laaua ma Barnabas i Cyprus

⁴ Barnabas laaua ma Saul ni heunatia TeAitu Tapu ka oo ki Selusia, teenaa kkake iloo i te vakaraa notere kite henua ettapa ma ko Cyprus. ⁵ I te saaita te takarua naa ni ttae ki Salamis raa, laaua ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto naa hare lotu naa Jew. Te takarua naa ni ttaka ma John Mark ki tokonaki ki laaua.

⁶ Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki telaa vasi te henua naa ki te matakaaina ettapa ma ko Pafos. Teenaa kittiri laatou i te Jew e mee ana pakava, tana inoa ko Bar Jesus, aa te tama naa e hai maa ia se pure TeAtua. ⁷ Te tama pakava naa ni vaisoa ma te hakamau te henua naa. Te inoa te hakamau naa ko Sergius Paulus, se tama e iloa inaa vana. Teenaa Barnabas laaua ma Saul ni arumia te hakamau naa ki oo ake kiaa ia, i te aa ia ia e hii hakannoo ki naa taratara TeAtua. ⁸ Tevana iaa te takarua naa ni sahea peenaa Elimas (teenaa kote inoa haka Greece te tama pakava naa), i te hakamau raa e usuusuhia a ia ki see lotu i Jesus. ⁹ Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Saul (telaa inoa aana ko Paul): a ia ni ttoka tonu ki te tama pakava raa no mee ake, ¹⁰ “Koe se tamariki Satan! Koe naa ko te tama e hakassara naa vana hakkaatoa e ttonu. Koe etaka ma te kau sosorina tippua, aa naa vana e ttonu TeAtua raa e haia a koe peenaa ma ki hurisia ki mee ma ni vana hakallesi. ¹¹ Naa hakkaitoa TeAtua raa te nei ku pakkuu atu kiaa koe; oo karamata ma ki ppuni aa koe ma ki taka too saaita see kite i naa maarama te ao.”

I te saaita naa loko i raa, tennehu raa kuuhi ake inaa karamata Elimas, teenaa sare iloo ia nossee setama kitauhia tanarima notaakina aia. ¹² Te saaita te hakamau naa ni kite maa naa karamata Elimas kuppuniraa, aia ni iloa maa naa taratara e mee i Jesus raa ni taratara maaoni, i aa ia ni maasaro iloo i naa akonaki te takarua raa e kauake i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas i Antiok i loto Pisidia

¹³ Paul laatou ma naatama ettaka ma ia raa ni ffana i Pafos notere iloo no tae kite matakaaina Perga iloto Pamfilia. Teenaa John Mark ni masike i te kinana naa no ahe ki Jerusalem. ¹⁴ Naa tama naa ni massike hoki i Perga no hakataka ki Antiok iloto Pisidia. I te Sabat raa, laatou ni oo no uru atu kiloto te hare lotu naa Jew raa no nnoho kilaro. ¹⁵ Te saaita naa taratara iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua raa ni oti te paaua ake raa, naa hakamau te hare lotu raa ki kave laatou taratara peela ki Barnabas laaua ma Saul, “Naa taaina maatou nei. Ki mee se tama i koorua e hiihai maa ia ki mee se taratara maana ki tokonaki ki naa tama nei, e taukareka, koorua taratara.”

¹⁶ Teenaa masike iloo Paul kiaruna no ssau atu tanarima ki hakannoo ake naatama naa, teenaa kaamata iloo ia tetaratara, “Kootou naatama i Israel aa ma naatama hakkaatoa inaa henua sara te laa elotu i TeAtua: kootou hakanoo mai! ¹⁷ TeAtua te laa elotu ai te kanohenua Israel raa ni tini maa naa tippuna taatou raa kotana kanohenua, teenaa naatama naa ni haia a Ia no tammaki iloo i te saaita naatama naa ni nnoho ma ni horau i Egypt, aa iaa Ia se Atua e haimahi raa, te kanohenua Israel raa ni lavaa te taakina a Ia no hakattaha i Egypt. ✧ ¹⁸ Niaaina maa naa tippuna taatou raa ni see llono taratara raa, TeAtua ni mmata ake hakaraaoi koi kilaatou iloto naa setau e matahaa laatou nittaka vaaroto mouku. ✧ ¹⁹ TeAtua ni seua a-Ia naa kanohenua e hitu iloto no kauake naa kerekere naa tama naa ki nohoria ana tama. ✧ ²⁰ E kaamata mai iloo i te saaita naa tippuna taatou raa ni ttae no nnoho i Egypt no tae mai kite saaita Canaan ni nohoria laatou raa, naa setau raa e tae iloo ki te haa naa rau maa te mataarima. ✧

✧ 13.17 Ex 1.7; 12.51 ✧ 13.18 Num 14.34; Deut 1.31 ✧ 13.19 Deut 7.1; Josh 14.1 ✧ 13.20 Judg 2.16; 1 Sam 3.20

“Kimuri te ssao naa raa, TeAtua ni hakanoho ana tama ki hakatonutonu te kanohenua Israel no tae iloo ki te ssao Samuel, te pure TeAtua. ²¹ Araa te saaita te kanohenua naa nisse ki TeAtua kikauake setuku malaatou raa, TeAtua ni hakanoho Saul tetama Kish ite manava Benjamin, ki noho no tuku ina setau e matahaa. ²² Ki oti raa hanaa iloo Ia Saul no hakanoho David ma setuku. Teenei naa taratara TeAtua ni mee i David: ‘Nau e kite maa David, tetama Jesi, etaka ma te tiputipu teelaa e hiihai ai nau. A ia naa se tama ma ki oti ku haia a ia naa mee katoou nau e hiihai maa ia ki mee.’ ²³ Aa teelaa se mokopuna David raa ni heunatia mai TeAtua ki hakasao te kanohenua Israel, tana inoa ko Jesus. Teenaa ni purepure TeAtua ni takkoto imua. ²⁴ Te saaita Jesus sekikaamata ana heuna raa, John ni hakaia ki te kanohenua katoou Israel raa ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku too te hakaukau tapu. ²⁵ Aa ite saaita John ni taupiri ki hakaoti ana heuna raa, a ia ni taratara ake peelaa ki naa tama i te kina naa, ‘Kootou e mannatu maa nau ko ai? Nau nei sei ko te tama e taaria kootou. Tevana iaa kootou hakannoo! Te tama e taaria kootou naa ma ki au imuri aaku, aa nau nei see tau te uiia a nau ana taka e hakao.’ ²⁶

²⁶ “Aku taaina nei, naa mokopuna Abraham, aa kootou naa tama i naa henua sara elotu i TeAtua: tetaratara TeAtua e mee maa Ia e hakasao te henua ki ora raa, e taratara itaatou! ²⁷ Naa tama e nnoho i Jerusalem aa ma naa hakamau laatou raa ni see illoa maa Jesus ko te tama e hakasao te henua ki ora. Naa tama naa hoki ni see illoa hakaraaoi i naa taratara naa pure TeAtua teelaa e paaua laatou i naa Sabat hakkaatoa. Tevana iaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni haia laatou no ttino maaoni ite saaita Jesus ni mee pakavaina laatou. ²⁸ Niaaina ma naa tama naa ni see haimee ni lave i Jesus ki taia laatou ki mate raa, naa tama naa ni mee ake ki Pilate ki taia te Tama raa ki mate. ²⁹ Te saaita naa tama naa ni oti te haia mai laatou naa vana katoou teelaa ni tarataraina te Laupepa Tapu iaa Ia raa, te haitino Jesus ni hanaa mai laatou i te kros raa no hakamoeria kiloto te kava. ³⁰ Tevana iaa TeAtua ni hakamasikeria a Ia te Tama naa ite mate. ³¹ Aa ite lopo aso raa, a Ia ni hakasurasura peenaa ki naa tama teelaa nittaka ma ia itana hakataka mai ana i Galilee ki Jerusalem. Teenei naa tama ni kkite i aa Ia naa ku hakaia i naa vana laatou ni kkite raa ki te kanohenua Israel i te saaita nei. ³²

³² “Maaua nei e hakaia atu te Lono Taukareka nei ki kootou: Te mee TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna taatou ³³ maa Ia ma ki oti ku haia a Ia raa, teenei ku haia a Ia ki ttino ki kkite taatou, ana mokopuna. Teenaa Jesus e hakamasikeria a Ia i te mate. Teenei ku mee pee ko naa taratara David ni sissii iloto te ssoa tana Psalm: ³⁴

‘A koe naa ko taku Tama;

te aso nei nau nei ku mee pee ko too Tamana.’

³⁴ Teenei naa taratara TeAtua ni mee iaa Ia ma ki hakamasike Jesus i te mate, ki see takoto tana haitino no purau iloto te kava: ³⁵

‘Nau ma ki kauatu ki kootou naa hakaraaoi e t tapu, e ttonu iloo.

Teenaa ko aku purepure ni kauake ki David.’

³⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa:

‘Too Tama e Tapu nei ma ki see lavaa te tiiake koe ki moe no purau iloto te kava.’ ³⁶

³⁶ I David ni haia a ia naa heuna TeAtua raa itana saaita koi ora, aa itana saaita ni mate raa a ia ni tanumia ma ana tammana, teenaa tana haitino ni moe no purau iloto te kava. ³⁷ Tevana iaa te mee nei ni see sura ki te tama TeAtua ni hakamasike i te mate.

³⁸ “Aku taaina nei. Maaua nei e fiffai maa kootou ki illoa maa naa haisara kootou naa e lavaa te uiia TeAtua i te vana Jesus ni mee naa. ³⁹ Naa Loo Moses raa see lavaa te uiia

☆ **13.21** 1 Sam 8.5; 10.21 ☆ **13.22** 1 Sam 13.14; 16.12; Ps 89.20 ☆ **13.24** Mk 1.4; Lk 3.3 ☆ **13.25** Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.20,27 ☆ **13.28** Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15 ☆ **13.29** Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42 ☆ **13.31** Acts 1.3 ☆ **13.33** Ps 2.7 ☆ **13.34** Is 55.3 (LXX) ☆ **13.35** Ps 16.10

naa sara taatou. Jesus iaa e lavaa te haia a Ia naa ora naa tama e hakataakoto tonu iaa Ia raa ki mataffua. ⁴⁰ Matamata hakaraaoi ki see ssura ki kootou naa mee ni tarataraina naa pure TeAtua raa:

⁴¹ ‘Hakannoo mai, kootou naa tama e taratara taussua iaa nau!

Aa lee naa mouri kootou aa kootou ku mmate!✠

Iaa nau ma ki mee taku vana ki kootou i te saaita kootou koi ora.

Niaaina maa se tama e taratara atu ma ki illoa kootou raa,

kootou ma ki hai maa nau see lavaa te mee peenaa!’ ”

⁴² Te saaita Paul laaua ma Barnabas ni massike i te hare lotu naa ki o o raa, naa tama i te kina naa ni taratara ake kia he ake laaua i te ssoa te Sabat raa no kauake hoki ni taratara inaa mee nei ki hakannoo laatou. ⁴³ I te saaita te henua ni masseu i te hare lotu raa, e tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama inaa henua sara, te laa kulotu i TeAtua raa, ni o o atu vaamuri Paul ma Barnabas. Te takarua naa ni taratara ake hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki taaohi manava peenaa i te manava laaoi TeAtua.

⁴⁴ I te ssoa te Sabat raa, e taupiri maa te laa kote kanohenua hakkaatoa i te matakaaina naa ni o o ake no hakannoo ki naa taratara TeAriki. ⁴⁵ Te saaita naa Jew raa ni k kite i te tammaki naa tama e o o ake raa, laatou ni manava haeeo iloo i Barnabas ma Paul, teenaa ffuri iloo laatou no mee maa naa taratara Paul raa e ssara, ka sasaakiria laatou Paul. ⁴⁶ Tevana iaa Paul laaua ma Barnabas ni seai iloo ki kkapo i naa taratara laaua e kauake ki naa tama naa; laaua ni taratara ake peelaa,

“E taukareka maa te Lono Taukareka TeAtua raa e kauatu ki kootou naa Jew raa imua. Aa i kootou ni see hii hakannoo ki naa taratara naa ka mannatu kootou maa kootou see tau te too te ora e takoto no takkoto hakaoti raa, te nei kootou ki tiiake maatou aa maatou ku o o no hakaee telono nei ki naa tama i naa henua sara. ⁴⁷ I te aa TeAtua ni taratara mai ki maaua peenei,

‘Koe e hakatuuria a nau ma se lamu e ura atu ki naa tama i naa henua sara, aa ma se maarama ki naa tama katoo i te maarama nei ki hakassaoria a nau laatou.’ ”✠

⁴⁸ Te saaita naa tama inaa henua sararaa ni lono inaa taratara nei raa, naa tama naa ni fiafia iloo ka hakanau inaa taratara TeAtua. Teenaa naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ma ki oti ku nnoho hakaoti ma Ia raa ni ffuri katoo no lotu iaa Ia.

⁴⁹ Naa taratara TeAtua naa ni ttoha vaaroto te kina naa hakkaatoa. ⁵⁰ Tevana iaa naa Jew raa ni sassare ka usuusuhia laatou naa hakamau te matakaaina naa laatou ma naa haahine hakamaatua te laa e lotu i TeAtua. Teenaa kaamata iloo naa tama naa te haia pakavaina laatou Paul laaua ma Barnabas, ka kerekereia laatou te takarua naa ki hakattaha i te kina naa. ⁵¹ Te takarua naa ni ffuri no tahitahi naa kerekere e mmu i naa ororo vae laaua naa ki illoa naa tama raa maa naa vana laatou raa e ssara, teenaa oo iloo laaua ki Aikonium.✠ ⁵² Naa tama te lotu i Antiok raa ni nnoho ka fiafia, teenaa TeAitu Tapu raa ni takoto iloto naa hatumanava laatou.

14

Paul laaua ma Barnabas i Aikonium

¹ Naavana nimee i Antiok raa ni ssura hoki i Aikonium: Paul ma Barnabas ni o o kite hare lotu naa Jew raa no hakaee hoki te Lono Taukareka. E tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara e nnoho iloto te hare lotu raa ni ffuri no lotu, i laatou e usuhia iloo naa taratara te takarua raa e hakaee. ² Tevana iaa naa Jew te laa ni see hii hakannoo ki te takarua naa ni usuhia laatou naa tama i naa henua sara raa ki see hakannoo ki naa tama e lotu. ³ Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa iloo i te matakaaina naa. Te takarua naa ni hakaee see kkapo peenaa te Lono Taukareka TeAtua, aa ki huri ake peelaa maa naa taratara i tana laaoi nei ni taratara maaoni raa, TeAtua ni uii ake ana mahi kite takarua raa ki hakassura laaua naa mahi TeAtua.

✠ 13.41 Hab 1.5 (LXX) ✠ 13.47 Is 42.6; 49.6 ✠ 13.51 Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11

⁴ Naa tama i Aikonium naa ni maavae, e mee aaraatama e hakapaa ki naa Jew, aa aaraa tama e hakapaa ki naa aposol.

⁵ Ki otiraa nei, aaraa Jew ma aaraatama inaa henua sara, hakapaa ma naa hakamau laatou raa, kutaratara kimee pakavaina laatou tetakarua naa aa kutauatia ki naa hatu. ⁶ Ite saaita tetakarua naa ni llono ite vana naa tama naa e mannatu kimeeraa, ffuro iloo laaua ki naa taon Listra ma Derbe iloto Likonia, aa ki naa matakaaina hoki ettuu tauppiri ake kite kina naa, ⁷ no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama i naa matakaaina naa.

Paul laaua ma Barnabas i Listra

⁸ Iloto te taon Listra raa, teelaa se tanata e mmate hakaoti ana vae itana saaita iloo ni haanauria mai, teenaa tetama naa ni seai iloo kilavaa te sasare. ⁹ Ttama naa ni noho ka hakannoo ki naa taratara Paul. Paul e kite maa tetama naa e iloa maa ia e lavaa te haia TeAtua ki taukareka, teenaa ki ttoka tonu atu Paul kiaa ia ¹⁰ no varo atu peelaa, “Tuu tonu ki aruna!” Te tanata raa ni tuu no sasare aareha loko i te kina naa.

¹¹ Te saaita te kuturana ite kina naa nikkite ite vana Paul ni mee naa raa, naa tama naa ki tanitani varo haka Likonia peelaa, “Naa atua raa ku oti te oomai ite lani no ttaka ma taatou maa ni tama te maarama nei!” ¹² Naa tama naa ni taapaa laatou Barnabas ma ko Zeus, a Pauliaa kutaapaa laatou ki Hermes, ia ia naa ko te tama ilaaua maraa etuu notaratara.* ¹³ Te maatua e heheuna ite hareaitu te aitu Zeus, teelaa etuu itaha koi te taon raa, ni too ake naa purumakau ma naa hau kauteraa kite mata te ara, ia ia ma naa tama hoki ite kina naa e mee makitaa naa manu naa no hakaara ki naa aposol naa. Teenaa ki huri ake peelaa maa laatou e lotu i Saul ma Barnabas.

¹⁴ Ite saaita Barnabas ma Paul ni llono ite vana naa tama naa e mee ma ki mee raa, laaua ni ssae naa kkahu laaua raa no ffuro atu ki lotu te kuturana naa ka tanitani varo, ¹⁵ “Se aa kootou e mee naa? Maaua ni tama e mee koi ma ko kootou. Maaua ni oomai no hakaea atu te Lono Taukareka, ki tiiake naa mannatu vvere kootou naa aa kootou kulotu kite Atua e ora, te tama ni penapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee kato teelaa e takkoto i naa kina naa.✧ ¹⁶ Imua raa kootou naa tama i naa henua sara raa ni tiiake TeAtua ki lotu huri koi ki naa atua kootou ni fiffai. ¹⁷ Aa niaaina maa kootou ni see illoa i TeAtua raa, taatou kato e hakakkiitea a Ia ki illoa taatou maa naa mee hakkaatoa e taukallekaraa, teenaa ni mee aana e kaumai ki taatou. Teenaa ko Ia raa e haia a Ia te ua raa ki too aa naa kaikai raa ki ssomo; a Ia e kauatu naa kaikai kootou kikkai aa kootou e haia a Ia ki fiafia.” ¹⁸ Niaaina maa te takarua aposol raa ni kauatu naa taratara nei raa, laaua ni hainattaa iloo te tuukia laaua te kuturana naa ki see lotu ki laaua.

¹⁹ E mee naa Jew ni oo ake i Antiok iloto Pisidia aa i Aikonium. Naa tama naa ni oo ake no usuusu hia iloo laatou naa tama e kkutu ite kina naa ki see hakannoo ki naa taratara Paul. Teenaa ki hakannoo atu naa tama naa no ffuri no tauatia laatou Paul ki naa hatu ka huutia no ppesia ki taha te taon, ilaatou ni ttau maa ia ku mate. ²⁰ Tevana ia te saaita naa tama e lotu raa ni muimui atu i tana vasi raa, Paul ni masike no ahe ki te taon. Ite ssoa te aso raa laaua ma Barnabas ni massike no oo ki Derbe.

Paul laaua ma Barnabas ku ahe ki Antiok iloto Syria

²¹ Paul laaua ma Barnabas ni hakaea te Lono Taukareka raa iloto Derbe no huri iloo naa manava te lopo tama no lotu i TeAtua. Ki otiraa ahe iloo laaua ki Listra, Aikonium, aa ko Antiok iloto Pisidia. ²² Iloto naa taon naa raa, Barnabas ma Paul ni akonaki peenaa naa tama e lotu raa inaa taratara TeAtua; te takarua raa e hai ake peenaa ki taao hi manava laatou i TeAriki Jesus. Laaua ni taratara ake peelaa, “Taatou naa tama e-lotu raa ma ki llave i te kau haeo imua TeAtua e hakanoho tana Nohorana iloto taatou.” ²³ Te takarua raa ni hakanoho naa tama laaua ki nnoho haka maatua inaa hare lotu inaa kina naa, teenaa ite saaita te takarua naa ni hakanoho

* **14.12** Zeus raa ko te atua hakamau naa tama i Greece, aa Hermes raa ko te pure naa atua. ✧ **14.15** Ex 20:11; Ps 146:6

naa tama naa raa, laaua ni hakapakuu kaku ki tokonakina naa tama naa TeAriki Jesus, te tama e taaohi manava ai laatou.

²⁴ Paul laaua ma Barnabas ni hakataka vaaroto Pisidia no ttae iloo ki te henua e ttpa ma ko Pamfilia. ²⁵ I te kina naa raa, te takarua naa ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto tetaon Perga, araa oo iloo kilaro ki Atalia, ²⁶ araa kkake iloo te vakaraa no ahe ki Antiok iloto Syria. Te takarua naa nitukua naa tama telotu i tetaon naa kioo laaua no haia naa heuna TeAtua, aa te nei naa heuna laaua naa ku oti raa, laaua nei ku ahe atu.

²⁷ I te saaita Paul laaua ma Barnabas ni ttae atu ki Antiok i Syria raa, hakutu ake iloo laaua naa tama telotu raa no hakaea ake inaa heheuna tokonaki TeAtua kilaaua. Laaua ehakaea hoki inaa usuhia naa manava naa tama inaa henua sara raa inaa taratara TeAtua, ka ffuri laatou no lotu hoki. ²⁸ Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa ake iloo ma naa tama te lotu i te kina naa.

15

Naa tama hakamaatua te lotu raa e kkutu i Jerusalem

¹ E mee aaraa Jew ni oo ake i Judea ki Antiok no taratara ake peela ki naa tama telotu i te kina naa, “Kootou ma ki see lavaa te hakassaoria TeAtua ki mee maa kootou see ssere, teenaa naa Loo Moses raa e taratara peenaa.”[☆] ² Paul laaua ma Barnabas ni hakatauttau hakallika iloo ma naa Jew raa i te taratara nei. Teenaa laaua ma aaraa tama telotu i te kina naa ni heunatia kioo ki Jerusalem no mmata inaa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu i te kina naa no taratara laatou i te mee nei.

³ Naa tama naa ni heunatia telotu raa ka oo vaaroto Fonisia ma Samaria. Teenaa naa tama naa ni hakaea kinaa tama inaa henua naa inaa ffuri naa tama inaa henua sara raa no lotu i TeAtua. Naa tama telotu inaa kina naa ni fiafia iloo i te llono ana laatou inaa taratara naa. ⁴ Te saaita te kaavena Paul raa ni ttae ki Jerusalem raa, naa tama telotu i te kina naa ma naa aposol, aa ma naa tama hakamaatua telotu raa ni fiafia ka oo ake no toa laatou hakaraa oi naa tama naa. Teenaa ki hakaea ake Paul ma Barnabas ki naa tama i te kina naa inaa vana TeAtua ni mee iloto naa heuna laaua. ⁵ Ki oti raa nei aaraa tama telotu te laa e ffai iloto te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara peela, “Naa tama inaa henua sara raa ki ssere, aa laatou ki tautari ki naa Loo Moses.”

⁶ Naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu raa ni kkutu hakapaa ki taratara laatou i te mee nei. ⁷ Naa tama naa ni rooroa iloo inaa nnoho laatou ka hakatonutonu te mee naa. Teenaa masike iloo Peter no taratara, “Aku taaina nei. Kootou e illoa maa nau se tama ni hakamaatinoria TeAtua iloto kootou imua iloo, ki hakaea nau te Lono Taukareka raa killono naa tama inaa henua sara kilotu naa tama naa i TeAtua.”[☆] ⁸ TeAtua e iloa inaa mannatu naa tama hakkaatoa. A Ia naa ni kauake Te Aitu Tapu raa kinaa tama inaa henua sara raa kikkite taatou maa Ia ehiihai kinaa tama naa hoki, e mee pee ko Ia ni kaumai Te Aitu Tapu raa ki taatou.”[☆] ⁹ A Ia ni see ttoka maa naa tama naa ekkee itaatou. Naa haisara naa tama naa ni uiia a Ia inaa tama naa ku ffuri no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Ai kootou kumee are ma ki haaiteria kootou TeAtua, ka kauatu naa mmaha te laa ni see lavaa te aamo a naa tino taatou aa ma naa tippuna taatou raa kinaa tama kulotu naa? ¹¹ Seai, te mee raa see mee peenaa. Taatou nei e hakassaoria TeAtua i te laa oi TeAriki Jesus raa e takoto itaatou, e mee koi ma ko Ia e hakassaoria a Ia naa tama naa henua sara naa.”

¹² Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni nnoho seemuu ka hakannoo kinaa hakaea Paul ma Barnabas inaa mahi TeAtua te laa ni hakassuratia laaua ka kkite naa tama inaa henua sara. ¹³ Te saaita Barnabas laaua ma Paul ni oti te taratara raa, James ni masike no taratara: “Aku taaina nei, hakannoo mai kiaa nau. ¹⁴ Simon Peter e taratara mai ki illoa taatou maa te mee mua TeAtua ni mee ka kkite te henua maa Ia ehiihai hoki kinaa tama inaa henua sara raa, teenaa a Ia ni too aaraa tama

☆ 15.1 Lev 12.3 ☆ 15.7 Acts 10.1-43 ☆ 15.8 Acts 2.4; 10.44

i naa tama naa kimee ma nitama tanakanohenua. ¹⁵ Naa taratara Peter nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua etakkoto iloto te Laupepa Tapu. Naa taratara naa pure TeAtua raa e mee peelaa:

¹⁶ “TeAtua e mee mai peenei: Nau ma ki ahemai imuri, no hakatuuria hoki te hare David ni sina.

Te hare ni maseu naa ma ki hakatuuria hoki nau, aa te hare naa ma ki haia a nau ki tuu makattau hoki.

¹⁷ Teenaa naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki oomai no ssee i TeAriki, teenaa ko naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa ni toa a nau ma ni tama aaku.

¹⁸ Teenei ni taratara TeAtua, te tama ni hakailoa mai naa mee nei imua iloo.’”[☆]

¹⁹ James ki taratara hoki, “Nau e maanatu maa taatou ki see haia hakallikaina taatou naa tama i naa henua sara teelaa ku ffuri no lotu i TeAtua. ²⁰ Taatou ki sissii se pas ki naa tama naa no taratara ake ki see kkai laatou naa kaikai e tarataraina naa loo raa maa e kerekere i naa mee naa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; laatou hoki ki tiiake te tiputipu e hai huri; laatou ki see kkai te manu e taa aa see hakatere tana ttoo, aa laatou ki see kkai te ttoo.[☆] ²¹ Ite aa, i naa Loo Moses raa e tarataraina iloto naa taon hakkaatoa aa e paaua peenaa iloto naa hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.”

Te pas naa tama hakamaatua te lotu ki naa tama i naa henua sara

²² Ki oti raa naa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu, hakapaa katoa ma naa tama telotu i te kina naa, ku tuku laatou takarua ki oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Barnabas ki Antiok. Te takarua taanata nitukua laatou raa ko Judas (ettapa hoki ma ko Barsabas) laaua ma Silas. Naatama telotu i te kina naa ettoka atu ki te takarua naa ma nitama hakamaatua laatou. ²³ Tepas e oo ma naa tama naa e sissii peelaa,

“Aku taaina nei. Maatou naa aposol ma naa tama hakamaatua telotura e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama i naa henua sara teelaa ku lotu e nnoho i Antiok, Syria ma Silisia. ²⁴ Maatou nillono maa aaraa tama ni oo atu i te kina nei no hakannaparia kootou ki naa taratara laatou. Naa tama naa ni see heunatia atu maatou. ²⁵ Teenei maatou ni nnoho no taratara hakapaa ki tuku ni tama ki oo atu laatou ma naa soa taatou, Barnabas laaua ma Paul. ²⁶ Teenei ko te takarua teelaa poi mmate iloto naa henua laaua e mee maa Jesus Christ, TeAriki taatou. ²⁷ Maatou e heunatia atu maatou Judas laaua ma Silas ki taratara atu ki kootou ki naa tino maaisu laaua naa taratara koi e sissii atu maatou nei. ²⁸ Te maanatu maatou nei e hanotonu ma te hakataakoto TeAitu Tapu, teenaa ki see kauatu ni mmaha peelaa ki kootou; kootou koi ki tautari ki te tiputipu nei: ²⁹ kootou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; kootou see unu te ttoo; kootou see kkai te manu e taa see hakatere tana ttoo, aa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. Kootou ma ki nnoho taukalleka ki mee maa kootou see tautari ki naa tiputipu see ttonu naa. Teenaa koi.”

³⁰ Teenaa oo iloo naa tama naa ki Antiok. I te kina naa raa, naa tama naa ni hakakkutu ake naa tama telotura no kauake te pas. ³¹ Te saaita naa tama telotu te kina naa ni ppau te pas raa, naa tama naa ni fiaffia iloo, i naa manava laatou e hakatipuria iloo naa taratara iloto te pas naa. ³² Silas laaua ma Judas, teenaa ni pure TeAtua, ni nnoho no akonaki hakaraa oi iloo naa tama naa ki hakataakoto tonu laatou peenaa i TeAtua. ³³ Te takarua naa ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, ki oti raa heunatia hakaraa oi iloo naa tama telotu raa ka ahe ki Jerusalem. ³⁴ [Tevana iaa, Silas kunaa mee iloo tana maanatu ki noho a ia i te kina naa.]

³⁵ Paul laaua ma Barnabasiaa ni noho ake hakamaarie i Antiok, teenaa laaua ni hakapaa atu ma aaraa tama no akonaki ka hakaera naa taratara i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas ku mavvae

[☆] 15.18 Amos 9.11-12 (LXX) [☆] 15.20 Ex 34.15-17; Lev 17.10-16; 18.6-23

³⁶ I te aso tokotasi raa Paul ni vanaake peelaa ki Barnabas, “Taaua ki ahe ki naa taon hakkaatoa taaua ni hakaea naa taratara TeAtua raa no mmata maa te nnoho naa tama te lotu i naa kina naa, ku mee peehea.” ³⁷ Barnabas ni hiihai ma ki toa a ia John Mark ki oo laatou, ³⁸ araa nei Paul e vana maa e sara. I te aa ilaaua ni tiiake John Mark i Pamfilia; a ia ni see ttari ma ki hakaoti naa henua naa hakapaa.✠ ³⁹ Te takarua naa ni hakatauttau hakallika iloo no mavvae laaua: Barnabas ku toa a ia Mark no tere iloo laaua ki Cyprus, ⁴⁰ aa Pauliaa kutoa a ia Silas ka oo laaua. Teenaa naatama te lotu i te kina naa ni taku ki mmata ake TeAtua hakaraaoi ki laaua. ⁴¹ Paul ma Silas ni hakataka vaaroto Syria ma Silisia ka akonaki naa tama te lotu i naa kina naa.

16

Timothy ku oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Silas

¹ Paul ni hano no tae iloo te matakaaina Derbe, araa hano iloo hoki ki Listra. E mee te tama e noho i te kina naa e tautari i Jesus, tana inoa ko Timothy. Tana tinna raa se Jew elotu i TeAtua, aa tana tamana raa ia setama haka Greece. ² Naa tama te lotu i Listra ma Aikonium raa e taratara peenaa maa Timothy se tama e taukareka. ³ Paul ni hiihai ma ki toa a ia Timothy ki oo laaua. Teenaa serea iloo ia naa kina te tama naa, i te aa, i naa Jew e nnoho i te kina naa e illoa maa te tamana Timothy raa se tama haka Greece. ⁴ Naa tama naa ni hakataka i naa taon raa no kauake naa taratara naa aposol ma naatama hakamaatua te lotu i Jerusalem raa ki naatama elotu i naa kina naa. Laatou ni hai ake ki tautari naa tama naa ki naa taratara naa. ⁵ Teenaa ki mau ai naa hakataakoto naa tama elotu i naa kina naa i TeAtua, aa te kooina ni ffuri no lotu i naa kina naa ni hanake koi no tammaki i te aso.

Paul e hakakiitea TeAtua i Troas

⁶ Naatama naa ni oo vaaroto Frigia ma Galesia, ite aa ilaato eppuia TeAitu Tapu raa ki see hakaea laatou naa taratara TeAtua raa iloto Asia. ⁷ Saaita naa tama naa ni tauppiri atu ki Misia raa, mee iloo ma ki oo laatou vaaroto Bitinia, araa nei laatou ni tuukia TeAitu Jesus. ⁸ Teenaa hakaraka iloo naa tama naa i Misia no oo ki Troas. ⁹ I te poo naa raa, Paul ni hakakiiitea TeAtua i naa tuu ake te tanata haka Masedonia no mee ake kiaa ia, “Kau ki Masedonia no tokonaki mai ki maatou!” ¹⁰ Te saaita koi Paul ni hakakiiitea TeAtua i te mee nei raa, massike iloo maatou no tukutuku hakaoti naa mee maatou raa ki oo ki Masedonia, teenaa i maatou ku illoa maa maatou nei ku arumia TeAtua ki oo no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama i te kina naa.

Lidia ku lotu i TeAtua

¹¹ Maatou nikkake i te vaka raa i Troas no tere iloo ki Samotras, aa itelaa aso raa maatou niffana katere ki Neapolis. ¹² Maatou nimassike i te kina naa hoki no hakataka iloo kiloto ki tetaon ettapa ma ko Filipai. Teenaa ko tetaon elasi i Masedonia, aa te taon naa e takoto ilaro te roorosi te kaaman Rome. Maatou ni oo atu no nnoho iloo naa aso maatou i te kina naa.

¹³ I te Sabat raa, maatou ni oo kitaha tetaon raa ki te riva, i maatou e mannatu maa e mee tekina i te vasi te riva naa maraa e oo ai naa Jew raa no kkutu kitaku. Maatou ni nnoho no hai taratara ma naa haahine ni kkutu ake i te kina naa. ¹⁴ Te ffine tokotasi, tana inoa ko Lidia, e hai i naa haahine e nnoho ka hakannoo ki naa taratara maatou. Te ffine naa setama i te matakaaina Tiatira, aa te henua maraa e oo atu no tataavi naa maro emmea pouri raa ia ia. Aia se ffine elotu i TeAtua, teenaa tana hakataakoto ni tarakina TeAriki ki hakannoo ia ki naa taratara Paul e kauake. ¹⁵ I te saaita te ffine naa maa ana hareakina raa ni oti te hakaukau tapuina raa, te ffine naa ki mee mai ki maatou, “Ki mee maa kootou e illoa maa nau setama elotu maaoni i TeAriki, aa kootou ku oomai no nnoho i taku hare.”

✠ 15.38 Acts 13.13

Paul laaua ma Silas ku ponotia iloto te hare karapusi

¹⁶ Te aso tokotasi, ite saaita maatou ni sassare ka oo ki te kina teloturaa, maatou nittiri tetaupu etauria tetipua hakallika. Te ffine naa elavaa tetarataraina aia naa vana makissura imuri, teenaa aia maraa e ffuti telopomane maa naatama e roorosi iaa ia naa ki ana vana e meeme naa. ¹⁷ Te taupu naa ni sasare mai vaamuri peenaa maatou ma Paul ka tanitani varo peelaa, "Naa taanata nei ni tama e heheuna maa TeAtua i Aruna. Naa tama nei etaratara atu ite ara kootou ma ki hakassaoria TeAtua." ¹⁸ Te taupu naa ni hai tana vana naa i naa aso iloo e tammaki, teenaa kiloto Paul no huri atu iloo no nutua te tipua e tau i te ffine naa, "Nau e vanaatu kiaa koe iloto te inoa Jesus Christ: Hakataha i te taupu naa!" Te tipua naa ni hakataha i te ffine naa i te saaita naa lokoi.

¹⁹ Te saaita naa tama e mmata ake tetaupu naa nikkite maa laatou ku seelavaa hoki te toomane ite ffine naa raa, naa tama naa ki o atu notauhia iloo laatou Paul ma Silas notaakina ki te kina te henua ennoho, ki mmata naa hakamau raa i laaua. ²⁰ Te takarua naa ni taakina atu naa tama naa kimua naa hakamau i Rome raa no mee ake peelaa, "Takarua Jew nei maraa ehakoro tekau vana ehakallika no hakatauttau naa tama te henua nei. ²¹ Naa tama nei e akonaki te tiputipu teelaa see hanotonu ma naa loo maatou; maatou nei ni tama haka Rome, aa maatou see lavaa te tautari ki te tiputipu naa."

²² Naa tama ekkutu ite kina naa niffuri atu hoki notaia laatou Paul ma Silas, teenaa ki mee ake naa hakamau raa kisaaea naa kkaahu tetakarua naa aa kusarua ki naa laakau. ²³ Te saaita tetakarua raa ni oti te sarua raa, laaua ni peesia kiloto te hare karapusi. Teenaa naa hakamau te hare karapusi raa ki mee ake ki te wasi raa ki roorosi hakaraaoi iloo ki see ffuro tetakarua naa. ²⁴ Naa hakamau raa ni kauatu koi naa taratara nei raa, masike atu lokoi te wasi raa no ponotia tetakarua raa ki mmoe ki te puitana iloo iloto i te hare karapusi. Naa vae tetakarua raa ni hakkapitia kiloto naa kunaaroto laakau e mmaha.

²⁵ Te mee raa kutinopoo no taupiri ki te tuaapoo raa, tetakarua raa ni mmoe ka huahua naa makolotu kaku i TeAtua, teenaa aaraa karapusi e mmoe ka hakannoo kilaaua. ²⁶ Te mahuke ehakamatakurua ni hakateki noue katuu parapara te hare karapusi naa. Naa tootoka te hare karapusi naa nillee katoo no ttuu tallaki ka maffana naa seni e mmau i naa karapusi. ²⁷ Teenaa ki maahuru te wasi te hare karapusi raa no kite inaatuu tallaki naa tootoka; aia nittau maa naa karapusi raa ku oti te ffuro, teenaa ki uhuki aia tana komu raa no mee iloo ma ki urumaki soko ia. ²⁸ Araa nei Paul ku kappisi atu ana varo, "Au see taa soko koe! Maatou hakkaatoa i te kina nei!"

²⁹ Te wasi raa ni kannaa ki kauake selamu, teenaa tere atu iloo ia ki loto te hare raa no tuu ki ana turi imua Paul laaua ma Silas; te wasi naa ni porepore iloo i tana maku. ³⁰ Teenaa toa iloo ia tetakarua naa ki haho, no vasiri ake, "Naa hakamau nei. Se aa taaku ki mee ki hakassaoria nau?"

³¹ Takarua raa ki mee ake, "Ki mee koe ehakannoo no tautari ki TeAriki Jesus, koe ma ki hakassaoria ma too haanauna naa hakkaatoa." ³² Teenaa hakaea atu iloo tetakarua naa naa taratara i TeAriki raa kiaa ia ma naa tama hakkaatoa i tana hare. ³³ Ite poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni toa te wasi raa no huihuia naa kina laaua e mmere; te tama naa ma tana haanauna raa ni toa laatou te hakaukau tapu raa ite saaita naa lokoi. ³⁴ Kiotiraa toa iloo ia Paul laaua ma Silas kitana hare raa no hanaia. Te wasi raa ma tana haanauna naa nifiaffia iloo ilaatou nei kulotu i TeAtua.

³⁵ I te tahaata telaa aso raa, naa hakamau naa Rome raa ni heuna naa polis laatou raa ki oo no hanaa tetakarua naa.

³⁶ Teenaa ki mee ake te wasi raa ki Paul, "Naa hakamau raa ekkave mai laatou taratara ma ki hanaa koorua ma Silas i te hare karapusi. Koorua nei kulavaa te oo, aa koorua oo hakaraaoi."

³⁷ Teenaa ki mee ake Paul ki naa polis, “Maaua ni see hai sara ni ppena, tevana iaa maaua ni sarua vare koi imua naa karamata te henua; maaua iaa ni tama hoki i Rome! Maaua ni ponotia naa tama naa kiloto te hare karapusi, aa te nei maaua ku haia laatou ki hanaa seemuu. See lavaa! Naa hakamauna ki oomai naa tino laatou no hanaa maaua.”

³⁸ Naa polis raa ni oo no kauake iloo naa taratara Paul raa ki naa hakamauna Rome, aa ite saaita naa hakamauna raa ni llono maa te takarua raa ni tama haka Rome raa, naa tama naa ni mattaku. ³⁹ Teenaa oo atu iloo laatou no taratara hakaaroa atu ki te takarua naa; araa hanaa iloo laatou te takarua naa i te hare karapusi no taratara ake ki hakattaha laaua i te matakaaina naa. ⁴⁰ Araa oo iloo te takarua naa ki te hare Lidia. I te hare Lidia raa, laaua ni nnoho no taratara ma naa tama te lotu raa ki hakatipuina naa manava laatou. Ki oti raa massike iloo te takarua naa ka oo.

17

Paul i Tesalonaika

¹ Paul laua ma Silas ni hakataka vaaroto naa matakaaina Amfipolis ma Apolonia, no ttae iloo ki Tesalonaika. I te kina naa raa e mee te hare lotu naa Jew e tuu. ² Paul se tama maraa e hanohano peenaa kite hare lotu, teenaa te saaita laua ni ttae atu ki Tesalonaika raa, a ia ni hano kite hare lotu naa. I loto naa Sabat kato e toru raa, Paul ni noho ma naa tama raa no hakatonu tonu ake i naa takkoto naa taratara iloto te Laupepa Tapu. ³ Aia e hakaariake i naa taratara te Laupepa Tapu raa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu aa ki oti ku masike i te mate. Paul ki mee ake, “Te Jesus e hakaara atu nau ki kootou raa, a ia naa kote Mesaea.” ⁴ E mee aaraa Jew ni usuhia iloo i naa taratara Paul, teenaa ni oo atu no hakapaa kilaaua ma Silas; naa tama hoki ni hakapaa atu ki te takarua naa raa, ko naa haahine hakamaatua raa aa ma te kaavena Greece e tammaki iloo te laa kulotu i TeAtua.

⁵ Aaraa Jew iaa ni manava haao ilaaua. Naa tama naa ni hakakkutu naa tama e sosorina hakallika e ttae huri vaaroto te ara raa no hakapaa kilaatou, teenaa kissare laatou ka mee pakava naa mee iloto te matakaaina naa. Naa tama naa ni ffuro atu kite hare Jason raa no see ia laatou Paul ma Silas ki huutia ake no hakattuuria imua te henua. ⁶ Tevana iaa te takarua raa ni see laavea laatou, teenaa taakina ake iloo laatou Jason ma aaraa tama te lotu no hakattuuria imua naa hakamauna te henua raa no hai ake peela, “Naa taanata nei ni tama e hakakkoro heaatuna vaaroto naa henua hakkaatoa. Aa te nei naa tama naa ku ttae mai kite henua taatou nei. ⁷ Naa tama nei ni toa Jason no tauhia iloto tana hare. Naa Loo te tuku hakamaatua i Rome raa esahea peenaa naa tama nei; laatou e hai maa e mee telaatuku hoki, teenaa maa te inoa te tuku naa ko Jesus.” ⁸ Naa tama ni kkutu i te kina naa aa ma naa hakamauna te henua raa ni ffuri kato no lloto huri i te llono ana laatou i naa taratara naa. ⁹ Teenaa ki vanaake naa hakamauna ki Jason ma tana kaavena naa ki ppeti mane ki lavaa laatou te tiake ki oo, araa tiake iloo laatou naa tama naa ka oo.

Paul laua ma Silas ku kaavea ki Berea

¹⁰ Tepoo naa koi raa, Paul laua ma Silas ni heunatia naa tama te lotu raa ki oo ki Berea. Te saaita te takarua naa ni ttae atu raa, laua ni oo tonu kite hare lotu naa Jew. ¹¹ Te kanohenua Berea naa ellono nauhie iaa i naa tama i Tesalonaika. Naa tama naa ni hii hakannoo iloo ki naa taratara e kauake te takarua naa, teenaa laatou e paupau peenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa laatou ki mee maa naa taratara Paul raa ni taratara maaoni. ¹² Turaa tamailoo i te matakaaina naa ni ffuri nolotu i TeAtua, aa e tammaki hoki naa haahine hakamaatua ma naa taanata haka Greece ni ffuri hoki nolotu i TeAtua. ¹³ Tevana iaa te saaita naa Jew i Tesalonaika raa ni llono maa Paul ni hakaara hoki naa taratara TeAtua i Berea raa, naa tama naa ni oo atu hoki no kaamata te usu usuhia laatou naa tama

i te matakaaina naa. ¹⁴ Naa tama telotu i te kina naa ni massike no heunatia lokoi laatou Paul ki hano ma aaraa tama i laatou ki naa matakaaina e ttuu ki tai. Silas laua ma Timothy ia ni noho koi i Berea. ¹⁵ Naa tama nioo ma Paul raa nioo nottae hakapaa iloo laatou ma Paul ki Athens, aaraa ahe ake iloo naa tama naa ki Berea no taratara ake ki Silas ma Timothy i Paul e hiihai maa laua ki hakavave no oo ake kiaa ia i Athens.

Paul kunoho i Athens

¹⁶ Saaita Paul ni noho ka ttari ki Silas laua ma Timothy i Athens raa, naa manava Paul ni vvela iloo i tana kite ana i naa tammaki naa aitu hakallesi i te matakaaina naa. ¹⁷ Teenaa noho iloo ia no taratara maa naa Jew aa ma naa tama haka Greece te laa elotu, iloto te hare lotu naa Jew raa. Aa i te kina te henua maraa e kikutu raa, Paul e noho hoki i te kau aso hakkaatoa ka hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama maraa e llaka ake ki te kina naa. ¹⁸ E mee naa tisa e haia ma ko naa Epicurus aa ma naa Stoik. Naa tama naa ni hakatauttou laatou ma Paul, no mee naa taratara laatou peela, “Se aa te tama hakatanata nei e mee ki taratara?”

Aaraa tama ki mee ake, “Tama naa e mee maa e taratara inaa atua naa kina e mmao.” Naa tama naa e taratara peenaa i Paul e hakaea te Lono Taukareka i Jesus aa itana saaita ni hakamasikeria i te mate. ¹⁹ Teenaa taakina iloo laatou Paul no hakatuuria imua te kansol e kikutu i Ariopagus raa no vassiri ake peela, “Maatou e mee ki illoa maatou inaa akonaki hou e tarataraina a koe naa. ²⁰ Aaraa taratara maatou ni llono iaa koe raa, teenaa ni taratara hou iloo ki maatou. Maatou e fifai maa maatou ki illoa i oo taratara hou e akonaki naa.” ²¹ (Naa tama kato i Athens aa ma naa horau e noho i te matakaaina naa e fifai maa laatou ki noho koi no taratara maa ni vana hou laatou ellono, aa ka hakannoo kinaa tama e hakaea maa ni taratara hou.)

²² Paul ki masike notu iloo imua te kansol raa no taratara: “Te kanohenua Athens nei. Nau e kite maa kootou ni tama iloo elotu. ²³ I taku saaita ni sare vaaroto te henua kootou nei no ttoka i naa kina kootou elotu raa, nau ni lave te olta e hakatuu naa taratara nei: TEOLTA TEATUA MAATOU SEEILLOA. TeAtua kootou see illoa elotua kootou raa, teenaa ko taku Atua e hakaea atu nei.

²⁴ “TeAtua te laa ni penapena te maarama nei ma naa mee kato e takkoto raa, a Ia naa ko TeAriki telani ma te kerekere; a Ia see noho iloto naa hare tapu te tama e hakatuu ki ana rima. ²⁵ A Ia see ssee ma ki tokonaki ake naa tama te maarama nei kiaa Ia, ite laa ko Ia naa e hakaora tetama kiora aa e hookii naa mee kato ki naa tama te maarama nei.✧ ²⁶ A Ia nikaamata no penapena tetanata tokotasi, teenaa ki ssura iho naa kanohenua hakkaatoa no haia a Ia naa tama naa ki nohoria te kerekere nei hakkaatoa. A Ia tana tino kunaa hakamaatino are naa sao aa ma naa henua naa tama naa ki noho. ²⁷ A Ia ni mee tana vana naa ki ssee ake te henua kiaa Ia no llave iaa Ia. A Ia iaa see mmao i taatou hakkaatoa.

²⁸ ‘Te Tama naa e hakaora taatou ki lavaa taatou te sassare i te maarama nei aa ki tiputtipu taatou peenei.’ E mee pee ko naa taratara naa tama kootou e illoa i naa vana raa peela, ‘Taatou hoki ni tamalliki TeAtua.’

²⁹ Itaatou ni tamalliki TeAtua raa, taatou kisse mannatu maa TeAtua e mee koi pee ko naa atua e penapena kinaa kol, naa siliva, aa kinaa hatu, te laa ma e penapena inaa tihuna tetama. ³⁰ TeAtua kuseai tana maanatu ite ssao te henua nisee illoa kiaa Ia imua, aa ite saita nei raa a Ia e tuku tana taratara ki naa tama naa i naa kina hakkaatoa ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou. ³¹ I te aa iaa Ia kuoti te hakamaatino hakaoti tana aso, teenaa tana Tama ni hakanoho raa ma ki hakatonutonu naa tama hakkaatoa i te maarama nei i te ara e tonu. Tama naa ni hakamasikeria a Ia i te mate kikkite te henua hakkaatoa maa teenaa ko te tama ma ki hakatonutonu laatou!”

³² I te saaita naa tama raa ni llono inaa taratara Paul inaa hakamasikeria te tama e mate no ora hoki raa, naa tama naa nitaussua iaa ia, aa aaraa tama iaa e taratara

✧ 17.25 1 Kgs 8.27; Is 42.5; Acts 7.48

peelaa, “Maatou e fiffai maa maatou ki hakannoo iaa koe e taratara i te mee naa hoki.”
³³ Teenaa masike iloo Paul i naa tama naa no hano. ³⁴ E mee aaraa tama ni hakannoo ki naa taratara Paul no lotu i TeAtua, teelaa e hai ai Dionisius, teenaa se tama e hai te kansol. E mee hoki te ffine, tana inoa ko Damaris, aa ma aaraa tama hoki.

18

Paul i Korint

¹ Kiotiraa masike iloo Paul i Athens no hano ki Korint. ² Aia ni hanatu no ttiri iloo i te Jew, tana inoa ko Aquila. Ttama naa se tama ni haanau i Pontus, aa see rooroa koi raa, a ia ni hanake ma tana aavana, Priscilla, i Italy. Teenaa i te tuku i Rome, Claudius, ni mee tana taratara maa naa Jew raa ki hakattaha hakkaatoa Rome. Paul ni hanatu no mmata iloo ilaaua, ³ teenaa noho iloo ia no heheuna hakapaa ma te hai aavana naa. Takarua naa ni tama e penapena naa tamaa hare kantis, e mee pee ko ia. ⁴ Paul maraa e noho no akonaki naa Jew aa ma naa tama haka Greece raa iloto te hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.

⁵ I te saaita Silas laaua ma Timothy nittae ake i Masedonia raa, Paul ni see hai heuna sara hoki ni mee; a ia ni heheuna tonu koi te hakaea peenaa naa taratara TeAtua, ka taratara ake ki naa Jew raa maa Jesus ko te Mesaea. ⁶ I tana saaita ni sahea naa tama naa no taratara hakallika laatou iaa ia raa, Paul ni tahitahi naa kerekere e mmau i ana hekau e hakao raa no mee ake kilaatou, “Ki mee kootou e ssara, teenaa ni vana koi kootou e see soko kootou! Kootou see tuku mai naa sara naa kiaa nau. Ekaamata i te saaita nei raa, nau ma ki hano ki naa tama i naa henua sara.” ⁷ Teenaa masike iloo Paul i te hare lotu raa no hano ki te hare te tama haka Greece, tana inoa ko Titius Justus. Titius setama elotu i TeAtua, aa tana hare raa etuu taupiri ki te hare lotu naa Jew naa. ⁸ Te tama hakamaatua i te hare lotu naa Jew naa, tana inoa ko Crispus, ni huri no lotu hakapaa katoo ma tana haanauna raa i TeAriki. Turaa tama hoki i Korint ni llono i naa taratara naa no lotu i TeAriki, teenaa naa tama naa katoo ni too te hakaukau tapu.

⁹ I te poo tokotasiraa, Paul ni hakakkiitea TeAtua tanavana, teenaa TeAriki ni tuu ake no taratara ake kiaa ia, “Koe see mataku. Hakaea aku taratara raa killono te henua, koe see noho seemuu. ¹⁰ I te aa, Nau etaka ma koe. Koe ma ki see lavaa te mee pakavaina ni tama, i aku tama e ttaka vaaroto te matakaaina nei e tammaki iloo.” ¹¹ Teenaa noho iloo Paul tana setau ma naa marama e ono i te kina naa ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua.

Paul e tuu imua Galio

¹² I te saaita Galio ni hakanohoria te kaaman Rome raa ma ko te tama hakamaatua i Greece raa, naa Jew i te kina naa ni oo hakapaa no tauhia laatou Paul ka taakina ki te koti. ¹³ Naa tama naa ki mee ake ki Galio, “Naa tama i te kina nei e usuusuhia ttama nei ki lotu laatou i TeAtua ma te tiputipu teelaa see tonu ma naa loo maatou!”

¹⁴ Te saaita Paul ku kaamata ma ki taratara lokoi iaa, Galio ku tuutia a ia naa taratara Paul, no taratara ake ki naa Jew, “Ki mee maa te nei sessara iloo elasi ni haia ttama nei raa, teenaa etonu ma nau ki hakannoo ki kootou naa Jew. ¹⁵ Aa i te nei ni tamaa heatuna koi kootou e mee i naa taratara kootou, naa inoa kootou, aa ina loo kootou raa, kootou soko kootou ki hakatonu te mee naa. Nau ma ki see hakatonu tonu naa mee peenaa!” ¹⁶ Teenaa kerekereia iloo ia naa tama naa i te hare koti. ¹⁷ Naa tama naa ni ffuri atu no tauhia iloo laatou Sostenis, te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew, no taia imua te koti. Tevana iaa Galio ni seai iloo ki anaana atu ki naa vana naa tama naa e mee.

Paul ku ahe ki Antiok

¹⁸ Paul ni noho ake ana aso iloo e tammaki ma naa tama te lotu raa i Korint. Araa tere iloo laatou ma Priscilla aa ko Aquila ki Senkria. I te saaita laatou seki tere raa, Paul

nitasi tanalauru nommore, teenaa iaايا e mee tana taratara nituku ma TeAtua.✠
 19 Naatama naa nitere notae iloo ki Epises, teenaa Aquila ma Priscilla nitiiake Paul ite kina naa. Paul ni masike no hano iloo kite hare lotu naa Jew raa no noho ka haka e ake naa taratara TeAtua raa kinaa Jew ite kina naa. 20 Naatama naa ni mee ake ki Paul ki noho ake hakamaarie ma laatou, araa nei Paul ni see hiihai. 21 Tevana ia Paul ni mee ake peela kilaatou, ite saaita naa tama naa ni hakataffuri ki oo, “Ki mee maa TeAtua e hiihai, nau ma ki ahemai ki kootou.” Araa kake iloo ia ite vaka raa i Epises no tere ki Sisaria.

22 Itana saaita nitae ki Sisaria raa, a ia ni hano ki Jerusalem nommata inaa tama te lotu ite kina naa, araa hakataka iloo no hano ki Antiok. 23 Paul ni noho ake hakamaarie i Antiok, araa hano iloo vaaroto naa matakaaina Galesia ma Frigia no tokonaki naa taratara TeAtua raa ki naa tama te lotu i naa kina naa.

Apollos e haka e ake naa taratara TeAtua i Epises ma Korint

24 Ite saaita naa raa, te Jew tokotasi, tana inoa ko Apollos, ni hanake ki Epises. Ttama naa setama ni haanau mai i Alexandria, aa a ia setama erakapau iloo i ana taratara aa e iloa hakaraaoi iloo inaa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu. 25 Ttama naa ni akoina hakaraaoi iloo ite Mateara TeAriki, aa emattoni iloo i ana taratara ka haka e ake inaa tiputipu Jesus ki aaraa tama. Tevana ia te tama naa e iloa koi ite hakaukau tapu e haia John. 26 Teenaa te tama naa ni kaamata no haka e ake see kkapo inaa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. Te saaita Priscilla laaua ma Aquila nillono ia ia raa, toa iloo laaua te tama naa kite hare laaua raa no hakatonu ake hakaraaoi inaa tiputipu te Mateara TeAtua. 27 Te saaita Apollos ni maanatu ma ki hano ia ki Greece raa, naa tama te lotu i Epises raa ni tokonaki kia ia kasissii laatou pas, kakaavea kinaa tama te lotu i Greece raa kimata ake hakaraaoi ki Apollos. Teenaa itana saaita nitae ki Greece raa, naa tama te laa ni huria naa manava laatou te laaoi TeAtua no lotu raa, ni tokonakina hakaraaoi iloo a ia. 28 Iana saaita e hakatauttu ma naa Jew imua te henua raa, naa tama naa maraa see tae kia ia i tana llau te taratara, teenaa a ia maraa e ppau ake naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa naa tama naa maa Jesus ko te Mesaea.

19

Paul i Epises

1 Te saaita Apollos ni noho ake i Korint raa, Paul ni hakataka vaaroto te henua naa no tae ki Epises. Teenaa ki lave ia i aaraa tama te lotu 2 no vasiri ake ki laatou, “Kootou ni toa kootou TeAitu Tapu raa ite saaita kootou ni hakatina no lotu?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai. Maatou see illoa maa e taka TeAitu Tapu.”

3 Paul ki vasiri hoki, “Aa te laa se hakaukau tapu peehea ni too kootou?”

Naa tama raa ki mee ake, “Te hakaukau tapu John ni taratara ake ki te kanohenua.”

4 Paul ki mee ake, “Te hakaukau tapu ni haia John raa, teenaa se hakaukau tapu naa tama ku ffuri no tiiake naa haisara laatou; aa John ni taratara ake ki te kanohenua Israel raa ki hakattina no lotu ite tama te laa ma ki au imuri ana, teenaa ko Jesus.”✠

5 Te saaita naa tama te lotu i Epises naa nillono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni hakaukau tapuria iloto te inoa TeAriki Jesus. 6 Te saaita Paul ni hapiri ana rima ki aruna naa tama naa raa, TeAitu Tapu raa ni hanake no tau ilaatou; naa tama naa ni taratara ki naa taratara e kkee ka haka e ake naa taratara TeAtua. 7 Laatou naa katoo se taka sinahuru aa te takarua taanata.

8 Iloto naa marama e toru raa, Paul maraa e haka e ake see kkapo peenaa naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. A ia e noho no taratara peenaa ma naa tama naa ki illoa maaoni laatou ite Nohorana TeAtua. 9 Tevana ia aaraa tama inaa Jew naa

✠ 18.18 Num 6.18 ✠ 19.4 Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4,16; Jn 1.26-27

nillono nataa iloo ka seelavaa te hakannoo nolotu i TeAtua; naa tama naa ni massike iloo imua naa tama i te kina naa no taratara hakallika i te Mateara TeAriki. Teenaa masike iloo Paul no too naa tama elotura no oo laatou, aa i te kau aso raa, Paul e noho ma naa tama naa i te hare akonaki i Tiranus raa no hakaea naa taratara TeAtua. ¹⁰ Naa setau iloo elua Paul ni noho no hai ana akonaki naa, teenaa killono hakkaatoa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa e nnoho iloto Asia raa i TeAriki.

Naa tamalliki taanata Siva

¹¹ Paul nihakasura tekau mahi TeAtua sekikkite naa tama imua, ¹² teenaa naa tapaa maro aa ma naa kahu teelaa nippaa kite haitino Paul raa, maraa etoa kinaa tama emmaki raa ki uia naa maki naa tama naa, aa naa tippua etau inaa tama naa maraa e hakattaha ilaatou. ¹³ Aaraa Jew teelaa ni sassare ka hanahana naa tippua raa ni haate maki hanahana laatou iloto te inoa TeAriki Jesus. Naa tama naa maraa e varo ake peelaa ki naa tippua, “Nau e vanaatu kiaa koe ki hakattaha iloto te inoa TeAriki Jesus, te tama e hakaea ai Paul.” ¹⁴ Te takahitu tama taanata te Maatua Hakamaatua naa Jew, e ttpa ma ko Siva raa, ni mee peenaa.

¹⁵ Araa nei te tipua hakallika raa ni huri ake no vanaake ki laatou, “Nau e iloa i Jesus, aa nau e iloa hoki i Paul; aa kootou ko ai?”

¹⁶ Te tama e tauria te tipua hakallika naa ni oso atu no taai iloo naa tama naa ka saaea naa kahu laatou. Teenaa naa tama naa niffuro ttaka hua ki haho. ¹⁷ Naa Jew ma naa tama haka Greece hakkaatoa e nnoho i Epises raa nillono i te vana ni mee naa. Teenaa naa tama naa nippore inaa mattaku laatou, aa te inoa TeAriki Jesus ni hakanauria iloo i tana haimahi. ¹⁸ E tammaki iloo naa tama te lotu i te kina naa ni oo ake no hakaari ka llono te henua hakkaatoa i naa vana e hakallika laatou ni mee. ¹⁹ E tammaki naa tama ni mee naa pakava laatou raa ni too ake naa laupepa laatou raa no ttuni imua naa karamata te henua hakkaatoa. Te kooina te taavi naa laupepa naa e tae te mataarima naa simata siliva. ²⁰ I te ara nei raa, naa taratara TeAriki ni haimahi ka ttoha ki naa kina hakkaatoa.

²¹ Imuri naa vana nei raa, Paul ni maanatu maki hano ia vaaroto Masedonia ma Greece no hakataka ka hano ki Jerusalem. Aia ni maanatu maa itana saaita e tae atu ki Jerusalem raa, a ia ku hakataka ka hano ki Rome. ²² Teenaa heunatia iloo ia Timothy laua ma Erastus, te takarua e heheuna maa ia, ki oo ki Masedonia; a ia ia ku noho ake hakamaarie i te matakaaina Asia.

Naa vana hakallika e ssura i Epises

²³ I te saaita naa raa, naa tama i Epises raa e hakatauttau huri i te Mateara TeAriki. ²⁴ Teelaa se tama e noho i te kina naa, tana inoa ko Demetrius. Ttama naa e heheuna i te penapena naa tamaa hareaitu te atua ffine Artemis, ki naa katana ekkiva. Aia effuti mane iloo itana vana emeenaa. ²⁵ Demetrius ni aru kinaa tama kato e heheuna pee ko ia naa no taratara ake, “Naa taanata nei. Kootou e illoa maa taatou e haimane inaa heuna taatou emee nei. ²⁶ Aa te nei kootou kukkite nollono soko kootou inaa vana Paul e hainei. Ttama naa e taratara maa naa mee taatou e penapena ma ni atua nei seai ni atua maaoni. E tammaki iloo naa tama i Epises ma naa matakaaina hakkaatoa iloto Asia nei ku oti te usuhia te tama naa no hakannoo naa tama naa kiaa ia. ²⁷ Emmata peelaa maa naa heuna taatou e mee nei ku taratara hakallikaina te henua. Aa see mee ma ko te mee naa koi. Te hare aitu te atua ffine, Artemis raa, hoki ma ki oti ku see ilotia ma se hare e tapu, aa te atua ffine teelaa ni lotua naa kanohenua kato iloto Asia aa i te maarama nei ma ki oti ku see ilotia hakaoti.”

²⁸ Te saaita naa tama naa nillono inaa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo ka tanitani varo peelaa, “Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!” ²⁹ Naa tama hakkaatoa te matakaaina naa niffuri no hai kinaa varo laatou vaaroto te matakaaina naa. Naa tama naa ni oo no tauhia iloo laatou Gaius laua ma Aristarkus, teenaa setakarua i Masedonia ettaka hakapaa ma Paul, no terekina kite kina te henua maraa ekkutu. ³⁰ Paul ni hiihai maki hano ia no taratara ake

ki naatama ekkutu itekina naa, tevanaiaa aia nippuia naatama telotunaa kiseehano. ³¹ Aaraatama inaa hakamau te matakaaina naa nisoa Paul, teenaa naa tama naa nikkave ake hoki laatou taratara ki Paul kisee hakasura ake kitekina te henua ekkutu.

³² Ite saaita naa raa, te kanohenua nikkutu no taratara raa ni hevaa huri koi, teenaa naa tama koi e kkee naa varo laatou, ite aa ite mahi naa tama naa ni see illoa ma se aa laatou e oo ake no mee. ³³ Naa Jew raa ni turekina atu laatou Alexander kimua ki taratara ake ki naa tama itekina naa. Teenaa ki huri atu iloo Alexander no ppoo atu tana rima kinnoho seemuu naa tama naa kitaratara tokonaki ia. ³⁴ Tevanaiaa, ite saaita naa tama naa ni mmate maa Alexander se Jew raa, naa tama naa ni hakatoo hakapaa kato no tanitani varo, "Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!"

³⁵ Naa tama naa ni haihai peenaa no lavaa iloo laatou te hakamau te matakaaina naa te haia ka nnoho seemuu, teenaa te hakamau naa ni mee ake peelaa ki naa tama naa, "Kootou naa tama i Epises! Naa tama inaa kina hakkaatoa e illoa maa te matakaaina Epises raa emmata ake kite hare aitu te atua hakamaatua Artemis aa ma te hatu etapu teelaa nileihomai itelani. ³⁶ See hai tama elavaa tetaratara maa te nei sei nitaratara maaoni. Aa teenaa, kootou kisee vva no mee ni vana e hakallika itekina nei. ³⁷ Kootou ni toomai kootou naa taanata nei, tevanaiaa naa taanata nei ni see taratara hakallika ite atua ffine taatou nei aa maa ni see kailallao ni mee maa laatou inaa hare aitu. ³⁸ Ki mee maa Demetrius laatou ma naa tama e heheuna ma ia raa etau peelaa maa naa taanata nei ni hakassara naa vana laatou, e mee naa tama maaoni e hakannoo ki naa koti ennoho, teenaa naa tama nei elavaa te toa laatou no kotia ki naa tama naa. ³⁹ Aa ki mee maa e mee aaraa mee hoki kootou e fifai ma kitarataraina, kootou ki hakatonu te mee naa ma naa tama hakamaatua te henua nei. ⁴⁰ Ite aa, itaatou kato elavaa tetuu imua te koti inaa vana ni ssura ite aso nei. Taatou see hai taratara elavaa te hakatonu ai taatou ite vana te henua nei evaia ai taatou." ⁴¹ Teenaa vanaa ke iloo ia ki naa tama raa ki masseu ki naa hare laatou.

20

Paul ku tae ki Masedonia ma Greece

¹ Te saaita te kanohenua naa ni hakatauttau no otiraa, Paul ni aru ake naa tama teloturaa no purepure ake hakaoti ia ia kumee kihano. Teenaa masike iloo ia no hano ki Masedonia. ² Aia ni hakataka vaaroto naa matakaaina itekina naa no haka ake naa taratara Te Atua raa ki naa tama inaa kina naa. Teenaa au iloo ia no tae mai ki Greece, ³ no noho iloo ana marama e toru itekina naa. Itana saaita ni matamata ki hano ia ki Syria raa, a ia kulono maa e mee naa Jew e taratara ki oo ake no taia a ia, teenaa masike iloo ia no ahe vaaroto Masedonia. ⁴ Naa tama ni oo hakapaa laatou ma Paul raa ko:

Sopater, te tama Pirus, teenaa se tama i Berea;

Aristarkus laaua ma Sekundus, naa tama i Tesalonaika;

Gaius, te tama i Derbe;

Timothy aa ko Tikikus laaua ma Trofimus, naa tama i Asia.

⁵ Naa tama naa ni oo imua ki Troas no ttari mai ki maatou. ⁶ Imuri te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, maatou ni ffana i Filipai no tere ki Troas. Maatou nittae atu ki Troas ite rima naa aso, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi itekina naa.

Te horau hakaoti Paul ki Troas

⁷ Ite poo te sarere raa, maatou nikkutu hakapaa nokkai te kaikai etapu. Paul ni noho no taratara ma naa tama itekina naa no tae iloo kite tuaapoo, ia ia ma ki masike no hano itelaa aso. ⁸ Te puitana i aruna ni nnoho maatou ka hakannoo ki Paul raa e ura analamu e tammaki. ⁹ Te taupeara tokotasi, tana inoa ko Iutikus, enoho mai ite tamaa tootoka e hakahotu hakavasiraa no hakannoo ki naa taratara Paul. Naa taratara Paul raa ni taki iloo ka hano, teenaa te taupeara naa ni laavea

te turemoe no moe iloo mannuu. Maatou nittekikoi iaa ia kuleiho no pakuu kite kerekere ilaro. Te saaita naa tama raa ni oo atu no saaua ake ia raa, te tama raa ku mate. ¹⁰ Paul ni hanatu no suru atu iloo kite taupeara raa no ao ana rima iaa ia, teenaa mee ake iloo ki naa tama ettuu ite kina naa, “Kootou see ssopo naa manava kootou, ttama nei koi ora!” ¹¹ Ki oti raa kake ake hoki Paul ki aruna no kkai laatou te kaikai etapu. Paul ni noho no hai anataratara raa no tae iloo kite tahaata. Ite tapataia o raa hano iloo ia. ¹² Naa tama ite kina naa ni toa laatou te taupeara raa ki hare, teenaa naa manava laatou ni taukalleka iloo iaa ia ku ora.

Paul ku masike i Troas no hano ki Militas

¹³ Maatou ni oo imua no kkake ite vaka raa no tere ki Assos, teenaa Paul e vana maa ia ma ki hanake vaauta no kake ake ite kina naa. ¹⁴ Itana saaita ni hanake no ttiri i maatou i Assos raa, a ia ni hakkaakea ake maatou kite vaka raa no tere maatou ki Mitilin. ¹⁵ Maatou ni ffana ite kina naa no tere iloo no tae ki Kaios i telaa aso. Ite ssoa te aso raa maatou ku ttae ki Samos, aa i telaa aso raa maatou ku ttae ki Militas. ¹⁶ Paul ni hiihai maa maatou kite hakaaraa i Epises, teenaa iaa ia e hiihai maa ia kite ki Jerusalem, ki mee maa ia e lavaa, i te aso te Pentekos.

Naa purepure hakaoti Paul ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises

¹⁷ Ite saaita Paul ni tae ki Militas raa, a ia ni kkave tana taratara ki naa tama haka maatua telotu i Epises raa kiooake no mmata iaa ia. ¹⁸ Te saaita naa tama naa nit tae ake raa, Paul ni noho no taratara ake kilaatou peela, “Kootou e illoa kato i aku tiputipu i taku saaita ni noho taatou, kaamata mai iloo i taku aso mua ni tae mai ki Asia. ¹⁹ Niaaina maa nau ni lave ite kau haaeo i naa seeia nau aaraa Jew ki taia raa, nau ni heheuna seemuukoi i aku heuna e mee maa TeAriki, aa i aaraa saaita, nau maraa e noho koi no tani i aku mee pakavaina naa tama naa. ²⁰ Kootou e illoa maa naa taratara TeAtua te laa e kauatu te taukareka kootou raa ni see huuina a nau i kootou; nau ni hakaera naa taratara naa imua naa karamata te henua aa iloto hoki naa hare kootou. ²¹ Nau ni taratara hakaapo ake hakaraaoi iloo ki naa Jew raa ma naa tama i naa henua sara, ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku hakattina no lotu i TeAriki Jesus. ²² Aa te nei TeAitu Tapu raa ku mee mai ma ki hano nau ki Jerusalem; nau iaa see iloa maa nau ma ki haia peehea ite kina naa. ²³ Nau e iloa koi maa i aku matakaaina kato e hano raa, TeAitu Tapu raa kunaa hakaapo mai are maa nau ma ki karapusina aa maa nau ma ki ttiri ite kau haaeo. ²⁴ Tevana iaa taku ora sei se mee maaoni ma ki noho nau no tarataraina te mee naa; nau e hiihai koi maa nau ki hakaoti naa heuna TeAriki Jesus ni kaumai ki haia, teenaa ki hakaera nau te Lono Taukareka ite manava laoi TeAtua.✠

²⁵ “Nau ni hanatu no hakaera te Nohorana TeAtua raa ki kootou hakkaatoa. Aa te nei nau ku iloa maa kootou ma ki see lavaa te kkite hoki iaa nau imuri. ²⁶ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei ite aso nei: ki mee maa setama i kootou e sara, kootou see tuku mai te ssara naa kiaa nau. ²⁷ I te aa, iaa nau ku oti te hakaera atu naa mee kato TeAtua e hiihai maa kootou ki illoa. ²⁸ Teenaa kootou ki mmata ki ttonu naa ora kootou aa kootou ku mmata ake ki naa tama te laa ni kauatu TeAitu Tapu raa ki roorosi ake kootou. Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa tama TeAtua; naa tama te laa ni suia a ia kite ttoo tana Tamariki Tanata.

²⁹ “Nau e iloa maa itaku saaita ku oti te hano raa, e mee naa tisa hakallesi ma ki hakassura atu no seua naa tama telotu, e mee pee ko i-naa oo iho naa manu vao e kaittama raa no seua naa sipsip. ³⁰ E mee naa tama hoki iloo iloto kootou naa ma ki ffuri no hakarereesia laatou aaraa tama te lotu ki tautari ake ki laatou. ³¹ Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo; kootou mannatu iaa nau ni akonaki atu peenaa ma te tani, ite poo ma te ao, iloto naa setau e toru hakkaatoa.

³² “Aa te nei kootou ku tukua atu nau ki naa rima TeAtua, aa naa taratara i te laoi TeAtua i kootou raa ma ki mmata ake ki kootou. Naa ora kootou ma ki hakatipuria

✠ 20.24 2 Tim 4.7

naa taratara naa no kauatu naa tuuhana teelaa etukua mai TeAtua maa nimee ana tama. ³³ Taku saaita ni nnoho taatou raa, nau ni see oti manava ki naa mane ma naa hekau kootou. ³⁴ Kootou e iloa maa nau ni heheuna iloo ki aku rima nei ki lavaa naa mee katoou ma naa tama ettaka ma nau raa essee. ³⁵ Nau ni heheuna haimahi iloo kikkite kootou maa taatou ki heheuna peenei ka tokonaki ki naa tama e tino mmate. Kootou hakamaarona ki naa taratara TeAriki Jesus nimee: 'Te hiahia te tama e hookii tana mee raa e lasi are i te hiahia te tama e too tana mee.' "

³⁶ Saaita Paul ni oti ana taratara raa, tuu iloo ki ana turi ma naa tama naa no taku. ³⁷ Naa tama naa hakkaatoa nittani no oatu no ao ki Paul ka vaisionisoni laatou. ³⁸ Naa tama naa ni alloha i Paul i aa ia ni vanaake maa laatou ma ki see kkite hakaoti iaa ia. Teenaa oo iloo laatou no kaavea Paul ki te vaka.

21

Paul ku hano ki Jerusalem

¹ Maatou ni oti te pureppure ake ki naa tama naa raa, tere iloo maatou ki te henua ettapa ma ko Kos. Ite ssoa te aso raa maatou kuttae atu ki telaa henua, ettapa ma ko Rodes, araa hakarakailoo maatou ka tere ki te matakaaina Patara. ² Maatou ni oatu no lave iloo te vaka etuu ki hano ki Fonisia, teenaa kkake iloo maatou i te vaka naa notere. ³ Maatou ni tere no kkite iloo i naa tuu ake te henua ettapa ma ko Cyprus, teenaa hakarakailoo maatou itana vasi haka saupuku notere ki Syria. Maatou ni tere atu no tautau iloo i Tyre kassepu maatou no oo ki uta, aa te vakaraa iaa kutuu kipesi tana kako. ⁴ Maatou ni oatu no llave iloo i naa tama telotu te matakaaina naa, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi ma naa tama naa. Ite saaita maatou ni nnoho ma naa tama naa raa, naa tama naa ni usuhia TeAitu Tapu raa no puratia laatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ⁵ Te saaita tessao maatou ki oo kutaeraa, maatou ni massike no oo kite vakaraa itai. Naa taanata telotu naa ma naa aavana laatou aa ma naa tamalliki laatou raa ni oo hakapaa ma maatou ki tai. Maatou ni oo no ttuu iloo ki naa turi maatou i te kerekere i tai raa no taku ki TeAtua. ⁶ Ki oti raa pureppure iloo maatou ka oo maatou no kkake i te vaka, aa naa tama naa iaa ku ahe ki naa hare laatou.

⁷ Maatou ni uhuki i Tyre notere ki Tolemaias. Teenaa maatou ni oo no nnoho maatou aso tokotasi ma naa tama telotu i te kina naa. ⁸ Ite ssoa te aso raa uhuki iloo maatou no tere ki Sisaria. Ite matakaaina naa raa, maatou ni oo no nnoho maatou ma Philip, te tama e sare hakaeta te Lono Taukareka, i tana hare. Philip te tanata tokotasi i te takahitu taanata ni tukua ki tokonaki ki naa heuna telotu i Jerusalem. ⁹ Ttama naa e mee tana takahaa taupu e heheuna hoki te hakaeta naa taratara TeAtua.

¹⁰ Maatou ni nnoho ake iloo naa aso maatou i Sisaria, teenaa tae ake lokoi te pure tokotasi TeAtua, tana inoa ko Agabus. Te pure naa e hanake i Judea. ¹¹ Ttama naa ni hanake no toa iloo a ia te ttuu Paul raa no saisai ana tino vae ma ana tino rima soko ia no taratara peela, "TeAitu Tapu raa e taratara mai peenei: Te tama e mee tana tuu nei ma ki saisaitia peenei naa Jew i Jerusalem, teenaa a ia ma ki kauake naa tama naa ki naa tama i naa henua sara."

¹² Te saaita maatou ma naa tama e nnoho maatou naa ni llono i naa taratara nei raa, maatou ni puratia maatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ¹³ Araa nei Paul ku huri mai ki maatou no mee mai, "Kootou e aa? Ai kootou e ttani ai ma ki sopo taku manava? Nau see matakou ki mee maa nau e saisaitia notaia i Jerusalem iaa nau e mee naa heuna TeAriki Jesus."

¹⁴ Maatou ni see lavaa iloo te hurisia maatou te manava Paul, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ia ki tana maanatu. Maatou ni mee ake koi peela, "Tiiake ki akottia te hiihai TeAtua."

¹⁵ Maatou ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, araa oo iloo maatou ki Jerusalem.
¹⁶ Aaraa tama telotu i Sisaria ni oo ma maatou. Teenaa maatou ni toa naa tama naa ki te hare Neison, te tama haka Cyprus. Ttama naa ko te tama mua lokoi ni hakattina no lotu i TeAtua.

Paul ku tae ake ki Jerusalem

¹⁷ Tesaaita maatou nittae atu ki Jerusalem raa, naa tama telotu i te kina naa ni oo ake notoa maatou. ¹⁸ Teelaa asoraa, oo iloo maatou ma Paul nommata i James. Naa tama hakamaatua telotura hakkaatoa ni nnoho i te kina naa.
¹⁹ Paul ni purepure atu kilaatou no taratara ake iloo i naa vana kato TeAtua ni mee ki naa tama i naa henua sara i tana saaita ni haka ake naa taratara TeAtua.

²⁰ Tesaaita naa tama telotuna nillono i naa taratara Paul raa, naa tama naa ni hakanau kato i TeAtua. Araa taratara ake iloo te tama tokotasi laatou ki Paul, "Takutaina nei. Koe ekite maa tekooina naa Jew teelaa ku hakattina nolotu i TeAtua raa kulava iloo naa simata etammaki, aa naa tama naa kato koi tauhia laatou naa Loo Moses. ²¹ Naa tama naa nillono maa koe ni taratara ake ki naa Jew teelaa ennoho hakapaa ma naa tama i naa henua sara raa ki tiiake laatou naa Loo Moses, teenaa maa koe e vana ma ki see ssere naa tamalliki laatou aa maa laatou ki see tautari ki naa tiputipu taatou naa Jew. ²² Se aa taatou ki mee? Naa Jew naa ma ki oti kullono maa koe ku tae mai ki te kina nei. ²³ Aa hakannoo, te nei te mee maatou e fiffai ma koe ki mee: Teelaa se takahaa taanata iloto maatou. Naa tama naa ni tuku naa taratara laatou imua naa karamata TeAtua maa laatou e hakatapu naa ora laatou. ²⁴ Koe kuhano ma naa tama naa aa kootou hakapaa ku hakamaarama naa haitino kootou, i te vasi naa Loo raa, ki mataffua imua naa karamata TeAtua. Ki oti koe kutaavi kilavaa naa tama naa tetasia naa lauru laatou. I te ara nei raa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa naa taratara naa tama ni mee iaa koeraa sei ni taratara maaoni, aa maa koe too tino e tautari ki naa Loo Moses. ²⁵ Aa naa tama i naa henua sara teelaa ni hakattina no lotu raa iaa, maatou ku oti te kave maatou pas kilaatou no taratara ake i maatou ku oti te taratara maa laatou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu aa laatou ki see unu te ttoo; laatou ki see kkai te manu teelaa ni taa aa ni see hakatere tana ttoo, aa laatou ki tiiake te tiputipu e hai huri." [☆]

²⁶ I tessa te asoraa, Paul ni hano ma te takahaa taanata naa no hakamaarama naa haitino laatou, i te vasi naa loo, ki mataffua i naa karamata TeAtua. Ki oti raa uru atu iloo Paul kiloto te Hare Tapu raa no hakaari ake ki naa maatua raa i te kooina naa aso te hakatapu laatou raa koi takkoto mai, teenaa ko te saaita laatou ma ki hakaara ni mee ki TeAtua maa naa tama naa.

Paul ku tauhia iloto te Hare Tapu

²⁷ Tesaaita naa aso e hitu naa ni taupiri killaka raa, aaraa Jew teelaa ni oo ake i naa matakaaina i Asia raa, ni kkite i Paul iloto te Hare Tapu. Teenaa usuhia iloo laatou naa tama e kkutu i te kina naa no oo atu naa tama naa no tauhia Paul. ²⁸ Naa tama naa ni varo peelaa, "Naa taanata Israel nei, kootou oomai no tokonaki mai ki maatou! Te nei kotetama esare taratara hakallikaina aia te kanohenua Israel, naa Loo Moses, aa ma te Hare Tapu nei, ki naa tama i naa kina hakkaatoa. Aa te nei naa tama i naa henua sara raa ku hakauruhia aia kiloto te Hare Tapu raa ki kerekere te kina e tapu nei!" ²⁹ (Naa tama naa e taratara peenaa i laatou ni kkite i Trofimous, te tama i Epises, e sassare laaua ma Paul iloto Jerusalem. Teenaa naa tama naa e mannatu maa te tama naa ni too ake Paul kiloto te Hare Tapu.) [☆]

³⁰ I tesaaita te henua nillono i te taratara nei raa, te kanohenua kato i Jerusalem ni massike no hurohuro i naa loto laatou. Naa tama naa ni ffuro atu hakkaatoa no tauhia laatou Paul ka huutia ki haho te Hare Tapu, teenaa puuia lokoi laa-tou naa tootoka te Hare Tapu raa nommau. ³¹ Te saaita naa tama naa ni mee

ma ki taia laatou Paul raa, te taratara raa ku tae ki te hakamau naa soldia Rome raa ma naa tama i Jerusalem raa ku hetaa huri. ³² Te hakamau naa ni masike koi no too iloo ana soldia raa ma aaraa hakamau aana no ffuro atu ki naa tama naa. Te saaita naa tama naa nikkite i te hakamau naa ma ana soldia raa, see taia iloo laatou Paul. ³³ Te hakamau raa ni hanatu ki Paul no vanaake iloo ki ana soldia raa ki tauhia Paul no saisaitia ki naa seni elua. Teenaa ki vasiri te hakamau raa peela, “Teenei ko ai? Sessara peehea ttama nei nimee?” ³⁴ E mee aaraa tama ettuu i te kina naa ni tanitani varo huri koi; aaraa tama koi e kkee naa taratara laatou e hai ake. Te hakamau raa ni vvere hakaoti i naa hevaa huri naa tama naa, teenaa aia ni see ilotia iloo ia tetahito tevana nimee naa. Aia ni huri ake ki ana soldia raa no vanaake iloo ki toa Paul ki te hare laatou naa soldia raa e roorosi. ³⁵ Te saaita naa soldia raa koi oo atu are kikkake i te hare laatou raa, naa tama raa ku muimui ake i naa vasi ki taia laatou Paul, teenaa ki ffuri naa soldia raa no saaua laatou Paul. ³⁶ Tevana iaa te kanohenua naa ni oo atu koi vaamuri ka tanitani varo ake ki naa soldia raa peela, “Taia te tama naa ki mate!”

Paul ku taratara ki te kanohenua

³⁷ Te saaita naa soldia raa ni ttuu ki toa laatou Paul ki loto te hare laatou raa, Paul ki mee ake ki te hakamau, “Nau e lavaa te kauatu se taratara maaku kiaa koe?”

Te hakamau raa ki vasiri ake, “Koe e iloa te taratara haka Greece? ³⁸ Koe nei sei ko te tama haka Egypt teelaa ni hakkoro te henua ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa kiotiraa too iloo naa simata e haa naa tama etaa tama raa no ffuro laatou ki loto mouku?”

³⁹ Teenaa ki mee ake Paul kiaa ia, “Sei. Nau nei se Jew. Nau ni haanauria mai i Tarsus iloto Silisia, aa teenaa sei ma se henua hakavarevare. Nau e hiihai maa koe ki tiiake nau ki taratara ki te kanohenua nei.”

⁴⁰ Te hakamau naa soldia raa ni hiihai. Teenaa ki masike Paul no tuu ki aruna te kakkake raa no ssau atu tanarima ki naa tama ettuu ake i te kina naa ki see vvaa. Te saaita naa tama naa ni ttuu seemu raa, Paul nikaamata no taratara haka Jew ki laatou:

22

¹ “Aku taaina ma aku tammana nei. Kootou hakannoo mai ki hakatonu atu nau i aa nau sei taku sara nimee!”

² Te saaita te kanohenua naa ni llono maa Paul e taratara haka Jew raa, naa tama naa ni noho seemuu hakkaatoa. Teenaa ki kaamata Paul no taratara, ³ “Nau nei se Jew, aa nau ni haanauria mai i te matakaaina Tarsus iloto Silisia, tevana iaa nau ni matua i Jerusalem, aa Gamaliel raa ko takutisa ni ako mai ka iloa nau i naa Loo hakkaatoa naa tippuna taatou imua. Nau nei hoki e hakatina ki haia a nau naa heuna Te Atua pee ko kootou, naa tama ettuu i te kina nei i te aso nei.” ⁴ Nau ni hakataka ki naa kina kato no see ia naa tama etautari kite Mateara Te Ariki raa ki taia ki mmate, teenaa te lopo taanata ma naa haahine i naa tama naa ni peesia a nau ki loto te hare karapusi. ⁵ Te Maatua Hakamau aa ma naa tama hakamaatua i te Kansol raa e lavaa te taratara atu peela maa aku taratara nei ni taratara maaoni. Naa tama naa ni kaumai naa pas laatou e sissii ki naa Jew taatou teelaa e noho i Damascus ka hano ma nau. Teenaa nau ni hanatu ki Damascus ki saisaitia naa tama naa ki naa seni raa no taakina mai ki Jerusalem ki taia.”

Paul ku hakaia i tana huri ana tana manava no lotu i Te Atua (Acts 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Itaku saaita ni taupiri ki Damascus itelaaraatea*, te maasina elasi raa kullama iho itelani no aareha iaa nau. ⁷ Teenaa leiho iloo nau ki te kerekere raa

☆ 22.3 Acts 5.34-39 ☆ 22.5 Acts 8.3; 26.9-11 * 22.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai

no lono nau i naa taratara iho te reo raa i telani peelaa, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe kitaia i te aa?’

⁸ “Teenaa kivasiri nau peelaa, ‘Koe ko ai, TeAriki?’ Tere o raa ki mee mai, ‘Nau ko Jesus tetama i Nazareth, tetama e seeia a koe kitaia.’ ⁹ Naatama nioo maatou naa nikkite i te maasina naa, tevana iaa naatama naa nisee llono tere o tetama e taratara mai kiaa nau.

¹⁰ “Nau kivasiri hoki, ‘TeAriki, nau ki mee peehea?’ Araa TeAriki ku mee mai, ‘Masike kiaruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaina naa. E mee tetama e noho i te kina naa maki taratara atu itoo vana ki mee.’ ¹¹ Aku karamata nippuni i te maasina elasi naa, teenaa kiffuri mai naatama eoo maatou raa no ppikitia taku rima no hakattaki atu ki loto Damascus.

¹² “I loto te matakaaina naa raa teelaa setanata, tana inoa ko Ananias. Aia se tama iloo elotu aa e tautari ki naa Loo Moses, aa naa Jew katoo i te kina naa e fiffai kiaa ia. ¹³ Ttama naa ni au no tuu i taku vasi no mee mai kiaa nau, ‘Taku taina Saul, ttoka mai!’ Saaita naa lokoi raa aku karamata kikkite hoki no ttoka atu nau kiaa ia.

¹⁴ Aia ki mee mai, ‘Koe ni hakamaatinoria te Atua naa tippuna taatou raa ki iloa koe itana hakataakoto, kikite koe itana Tama etonu, aa kilono koe itanatino reo.

¹⁵ I te aa, iaa koe naa maki hakaea ki te henua hakkaatoa ioo vana nikkite kallono.

¹⁶ Aa koe e tari hoki ki aa? Masike ki aruna no taku, aa koe ku mee ki hakaukau tapuria koe ki uiaa oo haisara TeAtua.’

¹⁷ “Teenaa ahe iloo nau ki Jerusalem no hano no taku i te Hare Tapu. I taku saaita ni taku raa, nau ni hakakkiitea TeAtua ¹⁸ i naa tuu ake TeAriki no taratara mai kiaa nau peelaa, ‘Hakavave lokoi no hakataha i Jerusalem i te saaita nei. Naa tama i te kina nei maki see fiffai maa koe e hakaea ake aku taratara raa ki laaou.’ ¹⁹ Nau ki mee ake, ‘Naa tama naa e illoa hakaraaoi iloo maa te nei ko nau nei ni sare uru ki naa hare lotu naa Jew raa no taia naa tama elotu iaa koe ka ponotia kiloto te hare karapusi. ²⁰ Aa i te saaita Stephen, te tama ni sare hakaea iaa koe, ni taia no mate raa, nau nei ni hiihai kite vana naatama naa ni mee. Teenaa nau nituu i te kina naa no ttoka i naa taia tetama naa, ka roorosi ake nau kinaa kahu naatama nitaa iaa ia.’[✠] ²¹ Teenaa ki mee mai TeAriki, ‘Tere; koe makikaavea a nau hakammau iloo ki naa tama i naa henua sara.’”

²² Te kanohenua naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki Paul. Araa nei i tana saaita ni taratara peenaa raa, naa tama naa ni ffuri no tanittani varo peelaa, “Taia te tama naa ki mate! Ttama naa ki see tiiake ki ora!” ²³ Naa tama naa ni tanittani varo maaroo iloo ka sasae naa maro laaou raa ka tapittapi naa kerekere raa ki aruna. ²⁴ Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki toa Paul ki loto te hare no sarua, aa ku vasiria ki illoa laaou i te vana naa tama raa e lloto no tanittani varo peelaa iaa ia. ²⁵ Tevana iaa i te saaita Paul ni saisaitia laaou ki sarua raa, Paul ni huri ake ki te soldia tokotasi i te kina naa no mee ake, “E aa? Te mee naa e tonu maa kootou ki sarua kootou te tama haka Rome teelaa seki toa are ki te koti no hakatonu tana sara?”

²⁶ Te saaita te soldia naa nilono i naa taratara ake Paul raa, hano iloo no mee ake kite hakamau laaou, “Koe e iloa itoo vana eme nei? Ttanata nei setama haka Rome!”

²⁷ Teenaa ki hanatu te hakamau raa no vasiri ake ki Paul, “Taratara mai, koe se tama maaoni i Rome?”

Paul ki mee ake, “Uee.”

²⁸ Araa te hakamau naa ku vanaaake ki Paul, “Nau nei nipesi te mane elasi iloo ki lotia nau maa nau se tama i Rome.”

Paul ki hakahe ake, “A nau nei iaa eme ma setama i Rome iaku maatua raa ni tama haka Rome.”

²⁹ Teenaa naa soldia nittuu kivasiria laaou Paul raa ni hakattaha iaa ia i te saaita naa lokoi; aa te hakamau laaou naa ni mataku itana saaita ni iloa maa Paul se tama haka Rome, aa Paul iaa ku oti te saitia a ia ki naa seni.

✠ 22.20 Acts 7.58

Paul e tuu imua te Kansol

³⁰ Te hakamau naa soldia raa ni mee ma ki iloa hakaraa oi a ia maa teelaa sessara peehea naa Jew raa e hai maa Paul ni mee. Itessoa te asoraa, a ia ni vanaake ki ana soldia raa ki hanaa naa seni em mau i Paul, teenaa aru iloo ia ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu aa ma naa tama hakamaatua te Kansol raa ki nnoho. Araa too atu iloo ia Paul no hakatuuria imua naa tama naa.

23

¹ Paul nittoka tonu atu ki naa tama te Kansol raa no taratara ake kilaatou, “Aku taaina nei. Taku hakataakoto e maarama iloo i naa tiputipu taku ora imua naa karamata Te Atua, ekaamata mai imua no tae mai ki te aso nei.”

² Te Maatua Hakamau, tana inoa ko Ananias, ni huri no vanaake iloo ki naa tama e ttuu i te vasi Paul raa ki paakia ana maaisu. ³ Teenaa ki huri Paul no mee ake kiaa ia, “A koe, te tama e mee pee ko naa hono ku ppara teelaa e paraia ki te peni e makkini ki see ilotia maa teenaa ni hono ku hakallika, ma ki pakuutia Te Atua! Koe naa e noho ki hakatonutonu iaa nau i te vasi naa Loo, aa koe iaa ku see tuku ki naa Loo naa i aa koe ku vanaake ki naa tama kootou naa ki paakia aku maaisu!”[☆]

⁴ Naa taanata e ttuu i te vasi Paul raa ki mee ake ki Paul “Koe see lavaa te taratara ake peenaa ki te Maatua Hakamau!”

⁵ Paul ki mee ake, “Aku taaina nei. Nau ni see iloa maa ia ko te Maatua Hakamau. Naa taratara iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Au see taratara hakallika ki te hakamau te kanohenua kootou naa.’”[☆]

⁶ Paul nikite peelaa maa aaraa tama i te Kansol raa ni Sadiusi aa aaraa tama ni Faarisi, teenaa aia kitaratara vaaruna iloo peelaa kilaatou te Kansol, “Aku taaina nei. Nau nei se Faarisi, i aku tammana raa ni Faarisi. Nau nei e tuu imua te koti iaa nau e taao hi manava maa te mate raa ma ki hakamassikeria no ora hoki!”[☆]

⁷ Saaita koi Paul ni taratara peenei raa, naa Faarisi raa ma naa Sadiusi raa ki kaamata no hakatauttau sokolaatou, teenaa naa kaavena elua naa ni maavae. ⁸ I te aa, i naa Sadiusi raa e taratara maa see haitama ma ki hakamasikeria i te mate aa maa see hai mee hoki e haia ma ni ensol aa ma ni aitu; naa Faarisi raa iaa e taratara maa naa mee e toru naa ni mee maa oni iloo.[☆] ⁹ Te vvaa naa tama naa ni hano no lasi iloo, teenaa aaraa tisa naa Loo teelaa ettaka ki te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara haimahi peelaa, “Maatou ekkite maa see hai vana e sara i te tama nei. Teelaa pee se ensol aa ma se aitu maa oni raa ni taratara ake ki te tama nei.”

¹⁰ Naa tama naa ni hakatauttau hakallika iloo, teenaa te hakamau naa soldia raa ni matakua maa Paul ma ki taia no mate. Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki oo atu no hakataharia Paul i naa tama naa no hakauruhia ki loto te hare naa soldia.

¹¹ I te poo naa raa, Te Ariki ni hakasura atu ki Paul no mee ake peelaa, “Koe see matakua! Koe ku oti te hakaea ki naa tama i te kina nei i aku tiputipu, teenaa koe ku hano no hakaea hoki ki naa tama i Rome.”

Paul ku tarataraina naa Jew raa ki taia

¹² I te tahaata telaa aso raa, naa Jew raa ni kkutu no taratara ki taia laatou Paul. Naa tama naa ni tuku laatou taratara imua Te Atua maa laatou ma ki see kkai ka unu, teenaa kitae iloo kite saaita Paul kulavaa laatou te taia no mate. ¹³ Teelaa setinohaa naa taanata katoo ni mee laatou vana naa. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no mee ake, “Maatou ku oti te tuku maatou taratara imua Te Atua maa maatou ma ki ttaka see kkai ki taia iloo maatou Paul ki mate. ¹⁵ Teenaa kootou ma naa tama te Kansol raa ki kkave se taratara maa kootou ki te hakamau naa soldia Rome raa ki kaavea mai Paul ki kootou; hakarereesia kootou te hakamau naa maa kootou e mee

[☆] 23.3 Mt 23.27-28 [☆] 23.5 Ex 22.28 [☆] 23.6 Acts 26.5; Phil 3.5 [☆] 23.8 Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

ki vasirisiri hakaraaoi ki Paul. Maatou nei ma ki taaria maatou te tama naa ki taia ki mate i tana saaita seki tae atu ki kootou.”

¹⁶ Tevana iaa te ilaamotutanata Paul raa nilono inaa taratara naa tama naa, teenaa tere iloo te tamariki tanata naa ki te hare naa soldia raa no hakaari ake ki Paul.

¹⁷ Teenaa ki kannaa Paul ki te soldia tokotasi no vanaake, “Toa te tamariki tanata nei kite hakamau kootou; tetama nei emee tana taratara ki taratara ake kiaa ia.”

¹⁸ Teenaa toa iloo tetama naa kite hakamau laatou no mee ake peelaa, “Paul, te karapusi, emee mai ma ki taakina mai te tamariki tanata nei kiaa koe; ttama nei emee tana taratara ki taratara atu kiaa koe.”

¹⁹ Te hakamau naa soldia raa ni ppiki ki te rima te tamariki tanata naa no oo iloo laaua no nnoho sokolaaua, teenaa vasiri ake iloo kiaa ia, “Se aa taau emee ma ki taratara mai kiaa nau?”

²⁰ Te tamariki tanata raa ki mee ake, “Naa tama hakamaatua naa Jew raa ku oti te tuku laatou taratara maa taiao laatou ku omai no mee atu maa Paul ki toa laatou no mmata i te Kansol; naa tama naa ma ki hakallesi maa te Kansol raa emee ma ki vasiri laatou kiaa ia. ²¹ Tevana iaa koe see hakannoo ki naa tama naa. Teelaa setinohaa taanata raa ma ki taaria laatou tetama naa kiosoia notaia. Naa tama naa ku oti te tuku laatou taratara imua Te Atua maa laatou ma ki see lavaa te kkai, ki tae iloo kite saaita Paul kulavaa te taia laatou ki mate. Naa tama naa ku nnoho i te saaita nei ki mee laatou vana naa, aa naa tama naa e nnoho koi kattari ki too taratara ma ki kauake.”

²² Teenaa mee ake iloo te hakamau raa ki te tamariki tanata naa, “Au see hakaari ake ki se tama maa koe ku oti te taratara mai te mee naa kiaa nau.” Araa heunatia iloo ia te tamariki tanata naa ka hano.

Paul ku kaavea ki Felix, te Hakamau te kaaman

²³ Teenaa aru iloo te hakamau naa soldia raa kite takarua i ana soldia hakamaatua raa no taratara ake, “Too se ruarau naa soldia, setino hitu naa soldia e ffuro inaa hos, aa se ruarau naa soldia e hetaa ma naatao, kioo ki Sisaria i te ssivo i te poo nei. ²⁴ Koe kummata hoki ki too ni hos ki kake Paul, ki tae hakaraaoi a ia ki Felix, te Hakamau te kaaman e noho i te kina naa.” ²⁵ Teenaa sissii iloo te hakamau naa soldia raa tana pas peelaa:

²⁶ “Anau Claudius Lisias e sissii atu te pas nei kiaa koe Felix, te hakamau te kaaman: Te aso taukareka iaa koe. ²⁷ Ttama nei ni tauhia naa Jew raa no mee ma ki taia ki mate. Itaku saaita ni iloa maa tetama nei setama haka Rome raa, nau ni hano ma akusoldia raa no hakasaoria aia. ²⁸ Nau ni mee ma ki iloa nau ma sessara peehea tetama nei ni mee, teenaa toa iloo nau tetama nei ki mmata te Kansol laatou raa iaa ia. ²⁹ Nau ni kite maa tetama nei see hai sara ni mee teelaa etau ma ia ki taia ki mate, aa sei ma ki karapusina; ttama nei e kotia koi naa tama naa i te vasi naa loo laatou naa Jew. ³⁰ Itaku saaita nilono maa naa Jew raa e taratara ma ki taia laatou tetama nei raa, maanatu iloo nau ki kaavea atu tetama nei kiaa koe. Nau ku oti te taratara ake ki naa tama e kotia laatou te tama nei kioo atu no kauatu naa taratara laatou raa kiaa koe.”

³¹ Naa soldia raa ni hakannoo ki naa taratara te hakamau laatou naa. Paul ni toa laatou i te poo naa no tae iloo kite matakaaina Antipatris. ³² I te ssoa te aso raa, naa soldia teelaa e sassare ki naa vae laatou raa ni ahe ki Jerusalem, aa naa soldia e ttaka ki naa hos raa iaa ku oo laatou ma Paul. ³³ Paul ni toa naa soldia raa no tae iloo laatou ki Sisaria, teenaa kauake iloo laatou te pas te hakamau laatou raa ki Felix, te Hakamau te kaaman, ka tiiake atu Paul kiaa ia. ³⁴ Te Hakamau raa ni ppau te pas raa no vasiri ake ki Paul maa Paul setama i te matakaaina ihea. Itana saaita ni iloa maa Paul setama i Silisia raa, aia ki mee ake, ³⁵ “Nau ku ttari ki tae mai naa tama e kotia laatou a koe raa, aa nau ku hakannoo ki too koti nei.” Teenaa vanaake iloo ki ana wasi raa ki toa Paul no roorosi ake kiaa ia iloto te hare te tuku Herod.

24

Paul e tuu i te koti

¹ Naa aso e rima ku oti te llaka raa, Ananias, te Maatua Hakamau te Hare Tapu raa ku hanake ki Sisaria ma aaraatama hakamaatua naa Jew, aa ma tetama teelaa ma ki tokonaki ki laatou i te vasi naa loo, tana inoa ko Tertulus. Naa tama naa ni oo atu no kauake iloo naa taratara laaou e mee i Paul raa ki Felix. ² Araa kannaatia ake iloo laaou Paul ki hanake ki loto te hare, teenaa kaamata iloo Tertulus no taratara:

“Ttama hakamaatua nei. Maatou e nnoho hakaraaoui iloo ma te laaoui i aa koe e noho hakamaatua i maatou, aa koe ni hakassura te kau vana ki taukareka te nnoho maatou i te henua maatou nei. ³ Maatou e taratara peenaa i naa kina hakkaatoa i te fiafia maaou iaa koe. ⁴ Nau see hiihai maa koe e tauhia rooroaina a nau, tevana ia nau e hiihai maa koe ki kaumai se tamaa saaita koi ki kauatu naa taratara maatou nei: ⁵ Maatou ni kkite maa tetama nei setama e hakkoro heaatuna; tetama nei maraa e usuhia a ia naa Jew i naa kina hakkaatoa ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa te tama nei hoki ko te tama hakamaatua i te kaavena e tautari ki te tama i Nazareth. ⁶ Te Hare Tapu maatou raa hoki e haia hakallikaina ttama nei ma se kina vare koi see tapu, teenaa ki tauhia ai maatou te tama nei no karapusina. [Maatou ni taratara maa maatou ma ki hakatonutonu te tama nei i te vasi naa loo maatou, ⁷ araa nei Lisias, te hakamau naa soldia Rome raa, ku hanake no hetaa ma maatou ka toa a ia te tama nei i maatou. ⁸ Teenaa ki kkave mai te taratara Lisias maa maatou ki oomai no mmata iaa koe.] Ki mee maa te tama nei e vasiria a koe raa, koe ma ki iloa i te vana te tama nei e kotia ai maatou.” ⁹ Naa Jew naa ni ffuri atu hakkaatoa no mee maa naa taratara Tertulus raa ni taratara e maaoni.

Paul e hakatonu i aa ia imua Felix

¹⁰ Ki oti raa Felix ku nnuu ake ki Paul ki taratara, teenaa ki kaamata Paul no taratara, “Nau e iloa maa i te lopo setau nei raa, koe naa ko te tama e noho no hakatonutonu te kanohenua nei hakkaatoa, teenaa nau e hiahia iloo i aa nau e lavaa te tuu imua aau no hakatonu i taku vasi. ¹¹ Koe e lavaa koi te iloa maa ni aso koi e sinahuru maa rua ku oti te llaka raa, nau ni hanake ki Jerusalem no lotu. ¹² Naa Jew nei ni see kkite maa nau ni hakatauttau ma nitama iloto te Hare Tapu, aa laaou hoki ni see kkite maa te henua ni usuhia a nau ki massike no mee ni vana e hakallika iloto naa hare lotu naa Jew aa ma i naa kina sara hoki iloto Jerusalem. ¹³ Naa tama naa see lavaa te hakatonu hoki maa naa taratara laaou naa e maaoni. ¹⁴ Tevana iaa nau e lavaa te hakaari atu te mee nei kiaa koe: Nau e lotu ki te Atua naa tippuna maatou, aa nau e tautari ki te Mateara Te Ariki teelaa e haia naa tama nei maa seai se mee maaoni. Aa nau hoki e tautari ki naa taratara kato e takkoto iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara teelaa ni sissia naa pure Te Atua. ¹⁵ Nau e taao hi manava i Te Atua pee ko naa tama nei hoki, teenaa ma naa tama hakkaatoa, naa tama e sosorina taukalleka aa ma naa tama e sosorina hakallika, ma ki hakamassikeria i te mate. ¹⁶ Teenei nau e hai hakappuru iloo ki takoto maarama taku hakataakoto imua Te Atua aa imua te henua.

¹⁷ “Nau ni noho ake iloo aku setau see kite i Jerusalem, teenaa nau ni hanake ki te henua naa no kkave naa mane maa naa tama e nnoho hakaaroha i te kina naa aa ku hakaara ni mee maaku i te Hare Tapu. ¹⁸ Teenaa ko taku saaita ni hakamaarama taku haitino iloto te Hare Tapu, teelaa ni oo ake naa tama nei no llave iaa nau. See hai tama tammaki ni ttuu ake ma nau i te kina naa, aa ni see hai tama hoki ni heatu ka vvaa i te kina naa. ¹⁹ Tevana iaa teelaa ko naa Jew ni oo ake i Asia raa ni hakatauttau maatou; naa tama naa are ki oomai no kotia nau kiaa koe ki mee maa laaou e mannatu maa nau ni hakassara aku vana. ²⁰ Aa ki mee maa seai, koe ku vasiri ki naa tama nei maa te Kansol raa ni taratara ma se ssara peehea nau ni mee, i taku saaita ni tuu imua naa tama naa. ²¹ I taku saaita ni tuu imua naa tama naa raa, nau ni varo ake koi peela,

‘Nau nei kukotia kootou ite asonei ia nau e iloa maa te mate raa ma ki massike no ora.’”[☆]

²² Felix ku oti te iloa hakaraa o iloo ina atarata ite Mateara Te Ariki, teenaa te koti naa nitukua aia kitelaa aso. Aia ki mee ake kilaatou, “Ite saaita Lisias, te hakamau naa soldia, e tae mai raa, nau ma ki hakatonu te koti kootou nei.” ²³ Teenaa vanaa ke iloo Felix kite soldia eroorosi i Paul raa kitoa Paul kite hare karapusi, te vana ia aia ki see kapitia pee ko aaraa karapusi; naa wasi raa ki tiiake laatou naa soa Paul raa ki too ake ni aa Paul e hiihai.

Paul e taratara ki te hai aavana Felix laaua ma Drusila

²⁴ Kullaka ana aso raa, Felix ni hanake ma tana aavana, Drusila, teenaa se ffine haka Jew. Aia ni aru ki Paul ki hanake, teenaa nnoho iloo laaua hai aavana no hakannoo ki naa haka e ake Paul ina atakoto telotu tetama i Jesus Christ. ²⁵ Araa nei ite saaita Paul nitae no taratara ite tiputipu etonu, te tiputipu tetama elavaa tetaaohi kite tiputipu etonu, aa ite Aso te Hakatonu Te Atua raa, Felix ni matakou no mee ake iloo peela ki Paul, “Kullava. Koe ku hano. Taku saaita e laaua raa nau ma ki see atu kiaa koe.” ²⁶ Paul maraa e arumia Felix ite kau saaita ki hanake ki hai taratara laaua, teenaa i Felix ni maanatu maa ia ma ki tauia Paul ki tokonaki ake ia ki tana koti.

²⁷ Naa setau elua ku oti tellaka raa, Felix ni sua Porsius Festus itana heuna ma ko te hakamau te kaaman. Paul ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi, teenaa i aa ia ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia ia ia.

25

Festus e hakannoo ki te koti Paul

¹ Kullaka naa aso etoru ite ttae ake ana Festus kite matakaaina naa raa, Festus ni masike i Sisaria no hano ki Jerusalem. ² Teenaa naa maatua hakamaatua te Hare Tapu ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo ake no kotia laatou Paul ki Festus. Naa tama naa ni puratia laatou Festus ³ ki hakannoo ki laatou aa ku too ake Paul ki Jerusalem, ite aa, i laatou ku oti te taratara hakaoti ki taia laatou Paul ite ara. ⁴ Festus ki haka ahe ake, “Paul e karapusi i Sisaria, aa te nei nau ku taupiri ki ahe nau ki te kina naa. ⁵ Tiiake naa tama naa ki oo maatou hakapaa ki Sisaria, aa laatou ku kotia laatou Paul ki mee maa ia ni hakassara ana vana.”

⁶ Festus ni noho ake i Jerusalem naa aso e varu seai e sinahuru ma naa tama naa, teenaa masike iloo no hano ki Sisaria. Ite ssoa te aso raa, aia ni hano no noho ite hare koti raa no aru ki too ake Paul. ⁷ Ite saaita Paul nitae ake kite hare koti raa, naa Jew teela ni oo ake i Jerusalem raa ni oo ake no ttuu inaa vasi Paul no kauake ki Festus maa ni sara Paul ni mee. Te vana ia naa tama naa ni see lavaa iloo te hakatonu ake ite hakamaaoni naa taratara naa. ⁸ Teenaa Paul ki masike no taratara, “Nau seai taku vana e sara ni mee ki naa Loo naa Jew aa kite Hare Tapu; nau seai hoki aku taratara e hakallika ni mee kite Tuku Hakamau i Rome.”

⁹ Te vana ia Festus ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia ia ia, teenaa ki vasiri ake ia peela ki Paul, “Koe e hiihai maa koe ki hano ki Jerusalem ki hakannoo nau ki too koti raa ite kina naa?”

¹⁰ Paul ki mee ake, “Nau nei e tuu imua te koti te Tuku Hakamau i Rome; aa te nei taku kina ki koti. Koe e iloa hakaraa o iloo ia nau seai taku sara ni mee ki naa Jew.

¹¹ Ki mee maa naa Loo raa ni hakasaraina a nau aa maa nau ni mee ni vana e sara teela e tau ma nau ki tukua ki mate, teenaa nau see kapi taku maaisu ma ki see taia nau. Aa ki mee maa naa taratara naa Jew nei seai maa ni taratara ma aoni, nau see lavaa te kaavea se tama ki naa tama naa ki taia. Nau e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei!”

[☆] 24.21 Acts 23.6

¹² Te saaita Festus ni oti te taratara ma tana kansol raa, a ia ki mee ake, “Koe e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki too koti nei, teenaa koe ma ki kaavea a nau ki te Tuku i Rome.”

Festus e taratara ake ki Agripa i Paul

¹³ Ku llaka ana aso raa, te Tuku Agripa laua haikave ma Bernis ni oo ake ki Sisaria no mmata i Festus. ¹⁴ Takarua naa ni nnoho ake naa aso laua i te kina naa, teenaa Festus ki taratara ake ki te tuku raa i te koti Paul: “E mee te tanata ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi. ¹⁵ Taku saaita ni hano ki Jerusalem, naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no kotia laatou te tama naa kiaa nau. Naa tama naa ni ppura iloo ma ki hakatonu nau maa ttama naa e sara. ¹⁶ Tevana iaa nau ni taratara ake ki naa Jew naa maa te ara taatou, naa tama i Rome, e hakatonutonu te tama e kotia raa, taatou see illoa tettapa lokoi maa te tama e kotia raa e sara; taatou maraa e tiiake te tama naa ki noho hakapaa ma naa tama e mee laatou koti iaa ia, teenaa kilavaa te tama naa te hakatonu tanavasi raa imua. ¹⁷ Te saaita naa tama naa ni oomai maatou ki te kina nei raa, nau ni seai iloo kittari, nau ni hano no noho iloto te kotia raa no aru ki too ake te tama naa. ¹⁸ Aa te saaita naa Jew naa ni massike no taratara, nau ni maanatu maa naa tama naa ma ki hakaari mai maa ni mee e hakallika te tama naa ni ppena. Araa nei naa tama naa ni see hai vana peenaa ni mee. ¹⁹ Naa tama naa e taratara are inaa hakatauttau laatou ma te tama naa itelotu laatou aa itetama ettapa ma ko Jesus, teelaa ni mate; tevana iaa Paul e hai maa ttama naa e ora. ²⁰ Nau ni see iloa maa te hakamaaoni naa taratara nei ma ki seeia a nau peehea. Teenaa ki vasiri ake nau ki Paul ki mee maa ia e hiihai ki hano ia ki Jerusalem, ki hakannoo nau ki tana koti raa i te kina naa. ²¹ Araa nei Paul ni ppura maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki tana koti. Teenaa ki vanaake nau ki aku soldia raa ki tauhia Paul ki tae ki tana saaita ma ki heunatia a nau ki te Tuku Hakamau Rome.”

²² Teenaa ki mee ake Agripa ki Festus, “Nau hoki e hiihai maa nau ki hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

Festus ki mee ake, “Taiao koe ku hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

²³ Telaa aso raa, Agripa laua ma Bernis ni hakao ki naa kkahu naa tuku raa ni uru ake kiloto te hare koti elasi te henua naa. Takarua naa ni uru ake ma naa hakamau te matakaaina naa aa ma naa hakamau naa soldia. Araa Festus ku vanaake ki naa soldia raa ki taakina ake Paul ki hare. ²⁴ Festus ki kaamata no taratara, “Te Tuku Agripa ma naa tama hakkaatoa e noho i te kina nei. Te nei te tanata ni oomai naa Jew hakkaatoa teelaa e noho i te kina nei aa ma i Jerusalem no kotia kiaa nau; naa tama naa ni oomai no kkaa iloo naa pukua laatou kiaa nau maa te tama nei ki taia ki mate. ²⁵ Tevana iaa nau ni seai taku sara ni kite i te tama nei teelaa e tau maa ia ki taia ki mate. Ttama nei tana tino iloo ni hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki tana koti nei, teenaa ki mee ai taku maanatu maa te tama nei ki kaavea ki Rome. ²⁶ Tevana iaa nau seai aku taratara hakaraaoi e iloa ma ki sissii nau i te ssara te tama nei no kkave ki te Tuku Hakamau i Rome. Te nei e toomai ai nau te tama nei kiaa koe, te Tuku Agripa, ki seeia a koe te tahito te ssara te tama nei. Teenaa too saaita ku ilotia a koe te ssara te tama nei raa, nau raa ku iloa maa ni taratara peehea nau ki sissii no kkave ki Rome. ²⁷ I te aa, nau e maanatu maa see tonu maa nau e kaavea koi nau te karapusi nei ka hano, aa nau iaa see sissii maa ni sara peehea te tama nei ni mee.”

26

Paul e hakatonu i aa ia imua Agripa

¹ Teenaa Agripa ki mee ake ki Paul, “Koe ku taratara i too vasi.” Teenaa ssau atu iloo te rima Paul ki laatou no kaamata ana taratara:

² “Te tuku Agripa. Nau e hiahia iaa nau e lavaa te tuu imua aau no hakatonu atu taku vasi i naa taratara naa Jew e mee i a-nau nei. ³ I te aa i aa koe e iloa hakaraaoi iloo

i naa tiputipu te nnoho naa Jew aa i naa hakatauttau laatou kilaatou. Teenaa nau e hiihai maa koe ki hakannoo mai hakaraa oi iloo ki aku taratara nei.

⁴ “Naa Jew raa hakkaatoa e illoa i aku tiputipu, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki i taku henua no tae ki taku saaita ni hano no noho i Jerusalem. ⁵ Naa tama naa kunaattaka iloo ka illoa iaa nau, aa kimee maa naa tama naa e fiffairaa, laatou e lavaa te taratara atu iaa nau ni hai te kaavena naa Faarisi, teenaa kote kaavena e taao hi iloo ki naa vana telotu maatou naa Jew.* ⁶ Aa te nei nau kukotia iaa nau e taao hi manava ki naa taratara TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna maatou. ⁷ Te nei ko naa purepure TeAtua te laa e taao hi manava ai naa manava e sinahuru maa rua Israel i naa lotu laatou peenaa i te ao ma te poo. Ttuku nei, nau nei e kotia naa tama nei iaa nau e taao hi manava ki naa purepure TeAtua! ⁸ Ai kootou e hainattaa iloo te hakattina maa TeAtua e hakamasike te mate no ora?

⁹ “Imua raa nau ni maanatu ma ki puuia a nau te henua ki see lotu i Jesus te tama i Nazareth. ¹⁰ Teenaa ko aku vana ni mee i Jerusalem. Nau ni heunatia naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ka hano nau no ponotia telopotama TeAtua kiloto te hare karapusi; nau nei hoki ni hiihai maa naa tama naa ki taia ki mmate. ¹¹ Naa tama naa ni taia a nau iloto naa hare lotu i te kau saaita, ki tiiake telotu laatou naa. Nau ni lotoffaa eo iloo i naa tama naa, teenaa ki hano hoki nau ki aaraa matakaaina no seeia naa tama peenaa ki taia.*

¹² “Teenaa ni heunatia ai nau naa maatua hakamaatua raa ma ki hano nau ki Damascus ma te pas laatou, ki huri ake maa nau e heunatia ake laatou. ¹³ Ttuku nei, i te laaraatea*, i taku saaita koi hanatu iloto te ara raa, nau ni kite i naa maasina iho te mee raa i te lani, e maarama iaa i te laa no aareha iaa nau. Naa tama maatou ni oo hakapaa naa ni too katoo te maasina naa. ¹⁴ Maatou hakkaatoa ni ssina no pakkuu ki te kerekere i laro. Teenaa lono iloo nau i naa taratara iho te reo raa haka Jew peela, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa? Koe ma ki mere iaa koe e huri mai no mee ma ki hetaa taaua; koe e mee ma se purumakau e aakasi ki te laakau e tuu makattau.’

¹⁵ “Teenaa ki vasiri nau, ‘Koe ko ai, TeAriki?’

“TeAriki kimee mai, ‘A nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ¹⁶ Massike no tuu kiaruna. Nau e hakasura mai no tukua koe ki heheuna iaa nau. Tere no hakaea ki aaraa tama i too vana e kite i te aso nei aa ma naa mee aaku ma ki huri atu kiaa koe imuri. ¹⁷ Koe ma ki hakasaoria a nau i naa tama i too tino henua, Israel, aa ma naa tama i naa henua sara. Teenaa koe ku heunatia a nau ki naa tama naa. ¹⁸ Naa karamata naa tama naa ma ki tarakina a koe, ki hakattaha laatou i te pouri no nnoho ki te maarama; ki hakattaha laatou i naa mahi Satan no tautari ki TeAtua. Teenaa ki ffuri naa tama naa no lotu ki uia naa haisara laatou TeAtua, aa laatou ku lavaa te nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua ni hakatapu.’

¹⁹ “Tetuku Agripa, nau nei e tautari ki taku mee ni hakakkiitea TeAtua i te lani. ²⁰ Nau nikaamata te hakaea naa taratara TeAtua raa i Damascus, araa hano iloo nau no hakaea ake ki naa tama i Jerusalem ka hakataka atu ki naa matakaaina vaaroto Judea. Kiotiraa hano iloo nau no hakaea hoki naa taratara naa ki naa tama i naa henua sara. Nau ni hakaea ake ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku ffuri no lotu i TeAtua, teenaa laatou ki ffuri naa sosorina laatou ki maatino maa laatou ku oti te tiiake naa haisara laatou.* ²¹ Te nei ko taku vana ni tauhia naa Jew raa no haia ki taia ki mate, i taku saaita ni laavea laatou iloto te Hare Tapu. ²² Te vana iaa TeAtua ni tokonaki mai peenaa kiaa nau no tae mai iloo ki te aso nei. Aa te nei e tuu ai nau i te kina nei no hakaea atu naa taratara nei ki kootou, naa hakamau ma naa tamavare, hakkaatoa. Akutaratara e kauatu nei ko naa taratara koi Moses ma naa pure TeAtua raa ni taratara imua ma ki oti ku ssura imuri: ²³ Teenaa maa te Mesaea raa ma ki taia no mate aa a la naa kote tama mua ma ki masike i te mate

* **26.5** Acts 23.6; Phil 3.5 * **26.11** Acts 8.3; 22.4-5 * **26.13** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai
 * **26.20** Acts 9.20,28-29

no hakaea ki naa Jew ma naa tama inaa henua sara ilaatou elavaa te hakassaoria TeAtua; a Ia naa e takoto ma se maasina ki naa tama naa.”*

²⁴ Te saaita Paul koi taratara raa, Festus ku tanitani varo atu kiaa ia, “Paul! Koe ku vvare hakaoti i te lopo mannatu e ttaka ma koe naa!”

²⁵ Paul ki mee ake, “Festus te hakamau! Nau nei see vvare. Aku taratara e kauatu nei ni taratara te tama e atamai. ²⁶ Te tuku Agripa! Nau see kkapo te kauatu naa taratara nei kiaa koe; koe e iloa hakaraa o i loo inaa taratara nei. I te saaita naa vana nei ni ssura raa, koe see mee maa koe ni see iloa, inaa vana nei ni see mee maa e ssura i se kina elluu. ²⁷ Te tuku Agripa, koe e maanatu maa naa taratara naa pure TeAtua ni sissii raa ni taratara maaoni? Nau e iloa maa koe e iloa maa naa taratara naa tama naa ni taratara maaoni!”

²⁸ Agripa ki mee ake, “E aa? Koe e maanatu maa taku manava e lavaa koi koe te huria i te punaa saaita nei ki tautari nau i Christ?”

²⁹ Teenaa ki mee ake Paul, “Niaaina maa koe e huri too manava i te saaita nei koi aa seai maa koe ettari kimuri, nau e taku ki TeAtua ki huria too manava aa ma naa manava kato o naa tama e hakannoo kiaa nau i te aso nei ki tiputtipu kootou ma ko nau, tevana iaa nau see mee maa kootou hoki ki saitia ki naa seni pee ko nau.”

³⁰ Teenaa massike iloo te tuku, te hakamau te kaaman, Bernis aa ma naa tama kato o iloto te hare raa no oo ki haho. ³¹ Naa tama naa ni uru ki haho ka taratara soko laatou peela, “Tama nei see hai sara te laa e tau ma ia ki taia no mate aa maa ia ki ponotia ki loto te hare karapusi.”

³² Teenaa ki huri Agripa no mee ake ki Festus, “Ki mee maa te tama nei ni see mee ma ki tuku tana koti nei ki te Tuku Hakamau i Rome raa, te tama nei ni tiiake koi taatou ki hano.”

27

Paul kukake i te vaka raa no hano ki Rome

¹ I te saaita tetaratararaa nikaumai maa maatou kitere ki Italy raa, Paul ma aaraa karapusi ni tukua kilaro te roorosi te soldia hakamaatua tokotasi i te kaavena soldia naa Rome e ttapa ma ko “Naa soldia te Tuku Hakamau Rome”. Te inoa te soldia naa ko Julius. ² Maatou ni kake i te vaka e au peela i te matakaaina Adramitium, te laa e tuu ki fana no hano ki naa matakaaina e tuu vaatai i Asia, teenaa uhuki iloo maatou no tere. E mee te tama i te matakaaina Tesalonaika iloto Masedonia ni oo maatou hakapaa, tana inoa ko Aristarkus. ³ Te soa te aso raa maatou kuttae atu ki Saidon. Paul ni haia hakaraa o i loo Julius, teenaa Paul ni tiiake ia ki hano no mmata i ana soaraa ki kauake ana mee e fiffai. ⁴ Maatou ni uhuki i te henua naa no tere, ara nei te mataniraa ni pui mai imua, teenaa tere hakallu iloo maatou i te vasi te henua e ttapa ma ko Cyprus. ⁵ Maatou ni huri no tere iloo i te moana vvare no hanake vaatai Silisia ma Pamfilia no ta e atu iloo ki Maira iloto Lisia. ⁶ I te matakaaina naa raa, Julius ni lave i te vaka e hanake i Alexandria te laa e tuu ki hano ki Italy, teenaa hakakea iloo ia maatou i te vaka naa.

⁷ Maatou ni tere hakassoro koi i te mataniraa ekkapi, teenaa no llaka iloo naa aso raa, maatou ku saaita atu ki te matakaaina Naidus. Tevana iaa, i te mataniraa koi pui mai imua raa, maatou ni see lavaa te hanatu i te mataavaka maatou naa. Teenaa kitaa maatou no tere hakallu ake i te henua e ttapa ma ko Crete. Maatou ni tere no hakarakai iloo i te usuana te henua naa e ttapa ma ko te Usuana Salmone. ⁸ Maatou ni tere hakappae vaatai no tere hakassoro atu no ta e iloo ki te koopana e ttapa ma ko te Koopana e Lluu, see mmao ki Lasea.

⁹ Maatou ni tuu rooroa iloo i te kina naa, no ta e iloo ki te ssao ku hakappore te ffuro inaa vaka i te moana, i te aa i te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa*

* **26.23** Is 42.6; 49.6; 1 Cor 15.20 * **27.9** te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa: te ssao nei e hakappore te ffuro i naa vaka i te moana

kulaka. Teenaa Paul ni huri ake ki naa tama raa no taratara ake peelaa, ¹⁰ “Kootou naa taanata nei. Nau e kite maa te horau taatou nei ma ki hakappore iloo; te vaka taatou nei ma ki seua ma tana kako, aa taatou hoki e lavaa te mmate.” ¹¹ Tevana iaa te soldia hakamaatua e ttaka maatou raa ni hakannoo are ki te ariki te vaka laaua ma te tama e mee tana vaka naa; a ia ni see hakannoo ki naa taratara Paul. ¹² Te koopana e tuu maatou naa see lluu i te ssao te matani raa e oko mai i te anake no peau te moana, teenaa te mahi ana naa tama i te vaka raa ni fiffai maa maatou ki tere ki tae maatou ki Finiks, ki lavaa maatou te hakalluu i te kina naa i te saaita te matani raa e oko. I te aa, i te koopana Finiks raa e tuu ka huri ki te laki haka kkipu ma te laki haka tokorau.

Te lani i te moana

¹³ I te saaita te matani raa nikaamata te aniani mai maarie i te kipu raa, naa taanata raa ni mannatu maa te mee raa ma ki taukareka koi, teenaa ffuti iloo laatou te taura te vaka raa notere hakappae loko i maatou vaauta te henua naa. ¹⁴ Maatou ni see tere hakammao, teenaa te matani elasi raa kukaamata te oko mai i tokorau vaaruna te henua. ¹⁵ Te vaka maatou raa ni pakuutia te matani elasi naa no hainattaa iloo maatou te hakatuu atu ki te matani, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ma te matani. ¹⁶ Maatou ni lluu ake hakamaarie i te saaita maatou ni hakaraka i te vasi haka kkipu te tamaa henua e ttapa ma ko Kauda. Teenaa ki lavaa ai maatou te saisaitia maatou te tamaa poti te vaka, teelaa e hakattaki mai vaamuri raa, no mmau. ¹⁷ Ki oti raa huutia ake iloo laatou te poti naa ki aruna te vaka raa no saisaitia ki te ttino te vaka. Teenaa pesi iloo laatou taura no hakattaki vaamuri ki see vave tahea te vaka, ilaatou emattaku maa te vaka raa ma ki kasa nokkapi inaa lautuone itai te matakaaina Libya. ¹⁸ Itelaa aso raa, maatou koi hano ma naa haaeona, teenaa ffuri iloo naa tama te vaka naa notaua naa kako te vaka raa ki te moana. ¹⁹ Aa i te ttora naa aso raa, aaraa hekau te vaka raa ni tauatia naa tama te vaka raa ki te moana. ²⁰ Inaa aso iloo e tammaki raa, maatou ni see kkite i te laa ma naa hetuu, aa te matani raa ni oko haimahi iloo. Teenaa maatou ni mannatu maa maatou ma ki see lavaa te ora.

²¹ Naa tama i aruna te vaka naa ni mmoe koi peenaa see lavaa te kkai, teenaa ki masike atu Paul no tuu imua laatou no mee ake, “Ki mee maa kootou ni hakannoo kiaa nau ki see ffana taatou i Cretera, taatou ni see llave are inaa haaeona. ²² Tevana iaa te nei nau kumee atu ki kootou. Kootou see mattaku! See hai tama i kootou ma ki mmate; te vaka nei koi ma ki seua. ²³ I te poo raa, te ensol te Atua teelaa elotu ai nau nei ni hakasura mai kiaa nau no mee mai: ²⁴ ‘Paul koe see mataku. Koe ma ki tuu imua te Tuku Rome. Naa tama e oo hakapaa kootou i te vaka nei e hakassaoria Te Atua i aa Ia e aroha iaa koe.’ ²⁵ Teenaa kootou naa taanata nei. Kootou ki see mattaku. Nau e iloa maa taatou ma ki hakassaoria pee ko naa taratara mai Te Atua kiaa nau. ²⁶ Tevana iaa taatou ma ki kake ki aruna se tamaa henua.”

²⁷ I te sinahuru maa haa naa poo maatou raa, maatou koi tahea peenaa vaaroto te moana poouri, teenaa kitae i te tuaapoo raa, naa tama e heheuna i te vaka raa ni sanokoi maa maatou kutaupiri ki naa henua. ²⁸ Teenaa hakatere iloo laatou uka ki illoa laatou i te ffonu te kina naa. Naa tama naa ni haaite raa nei, te ffonu raa e tae ki naa sekumi elua; aa see rooroa hoki raa, laatou ni haaite hoki no illoa maa te kina raa kummasa iaa, teenaa kulava i te sekumi aa ma naa roha erima. ²⁹ Naa tama naa ni mattaku, ma ki oti te vaka raa kukasa i aruna naa akau. Teenaa pesi iloo naa taura e haa imurivaka nonnoho laatou notaku ki vave maarama te henua.

³⁰ Naa tama e heheuna i te vaka naa ni mee ma ki fforu mmuni laatou no hakattaha i te vaka; laatou ni hakatere te poti raa kilaro no mee iloo maa laatou e mee kipi naa taura i te mataavaka te vaka. ³¹ Teenaa ki mee ake Paul ki naa soldia raa ma te soldia hakamaatua ilaatou, “Ki mee maa naa tama naa see nonnoho iloto te vaka nei, see hai tama i kootou ma ki oti kusao.” ³² Teenaa ffuri iloo naa soldia raa no tuutia naa maea raa no tiiake te poti raa ka tahea.

³³ Saaita te mee raa ku mee koi ki maarama raa, Paul ku vanaake ki naa tama naa hakkaatoa kikkai nikaikai maa laatou: “Teenei ni aso iloo ku sinahuru maa haa, aa kootou nei ni seai iloo kikkai nikaikai maa kootou. ³⁴ Nau e vanaatu ki kootou. Kootou kkai ni mee maa kootou ki taao hi naa manava kootou. See hai tama i kootou ma ki mmate.” ³⁵ I tana saaita ni oti te taratara ake raa, a ia ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua imua naa tama naa, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kai. ³⁶ Naa manava naa tama naa ni taukalleka, teenaa nnoho iloo laatou hakkaatoa no kkai. ³⁷ Te kooina katoa naa tama i aruna te vaka naa e tae ki te rua rau maa te tino hitu aa te takaono. ³⁸ Te saaita naa tama naa ni oti katoa te kkai no pposu raa, laatou ni ffuri no taua naa paeke haraoa raa ki loto te moana ki hakarana te vaka.

Te vaka raa ku seua naa peau

³⁹ I te tahaata raa naa tama i te vaka raa ni see mmate i te henua e tuu ake, tevana iaa laatou ekkite maa teelaa se koopana e mee tana kerekere makkini. Teenaa taratara iloo naa tama naa kiterekina te vaka raa no hakkaakea i te koopana naa. ⁴⁰ Naa tama naa ni ffuri no tuutia iloo laatou naa taura te vaka raa ka tiiake ka mmoe iloto te moana, araa veetea iloo laatou naa maea ennoa ki naa hoe te vaka. Ki oti raa hakamasike iloo te tamaa puukei i te mataavaka raa ki hakaraaaua te vaka raa kimua, teenaa irihia atu iloo maatou ki uta. ⁴¹ Tevana iaa te vaka maatou naa ni hano no kake iloo i te lautuone, teenaa te mataavaka te vaka naa ni uru atu ki loto te kerekere raa no mmou hakaoti, aa te murivaka raa iaa ni seua naa peau e llasi raa no maseu.

⁴² Naa soldia raa ni mannatu ma ki taiaa laatou naa karapusi raa ki mmate, ki see kkau naa karapusi raa ki uta no ffuro. ⁴³ Tevana iaa te soldia hakamaatua naa soldia naa ni see hiihai maa Paul ki taia, teenaa tuukia iloo ia naa soldia raa ki see taiaa naa karapusi. A ia ni vanaake maa naa tama e lavaa te kkau raa ki ssopo no kkau ki uta imua. ⁴⁴ Aa aaraa tama iaa ki hakarana ki naa murihono te vaka raa no kkau ki uta imuri. Teenaa maatou hakkaatoa ni ttae hakaraa oi iloo ki uta.

28

Paul ku noho i Malta

¹ Saaita maatou nittae hakaraa oi iloo ki utaraa, maatou ku illoa maa teenaa ko te henua e ttapa ma ko Malta. ² Maatou ni haia hakaraa oi naa tama te henua naa. Teenaa naa tama naa ni hakkaa te ahi raa ki hakamahana naa haitino maatou, i te uaraa nikaamata no too ka saumakallii te kina naa. ³ Paul ni hano no too ake iloo te sai ffie, teenaa i tana saaita ni tukutuku atu naa ffie raa ki te ahi raa, te kata raa kuttoro iho iloto naa ffie, i te mee raa e vvela, no aavei i te rima Paul. ⁴ Saaita naa tama te henua naa ni kkite i naa tautau ake te kata raa i te rima Paul raa, naa tama naa ni ffuri no taratara soko laatou: “Tama nei se tama e taa tama maaoni. Niaaina maa te tama nei ni see maremo i te moana raa, a ia nei see lavaa te tiiake koi ki ora.” ⁵ Araa nei Paul ni riaki tana rima no leiho iloo te kata raa ki loto te ahi, teenaa a ia ni seai tana kina ni uutia. ⁶ Naa tama te henua naa ni mannatu maa te haitino Paul ma ki ffura, ki mee maa seai, te tama naa ma ki leiho koi no mate. Laatou ni nnoho rooroa iloo ka tokatokiaa laatou Paul, araa nei ni see hai vana ni mee ki Paul, teenaa ki ffuri laatou no taratara maa Paul se atua.

⁷ See mmao i te kina maatou e nnoho raa, e mee te kerekere te tama hakamaatua te henua naa, tana inoa ko Publius. Maatou ni toa hakaraa oi naa tama naa ki tana hare no nnoho maatou naa aso e toru ma ia. ⁸ Te tamana Publius naa e moe ka maki i ana moelana; a ia e laavea te makallii aa e llee tana kaikai. Paul ni uru atu ki te kina te tama naa e moe raa no taku iloo ki TeAtua, teenaa hakapiri iloo ana rima ki aruna te pisouru te tama naa no haia ttama naa no seai tana maki. ⁹ Naa tama hakkaatoa e mmaki i te henua naa ni ooake ki Paul ki haia laatou ki taukalleka. ¹⁰ Naa tama te henua naa ni kaumai telopomee ki maatou, teenaa kimuri iloo, i te saaita maatou ni mee ki tere raa, te vaka maatou raa ni hakautania naa tama naa ki naa kaikai ki tere ma maatou.

Paul ku tae ki Rome

¹¹ Maatou ninnoho naamarama maatou etoru hakkaatoa ite henuanaa. Teenaa maatou nikkake itevaka nihanake i Alexandria, teelaa nituu ka hakalluu ite henuanaa kilaka tessao naamatani ellasi. Tevakanaa ettapa maako te “Saumaasana aitu”. ¹² Maatou nitere notae iloo kite matakaaina Sirakus no nnoho naa aso etoru ite kinaanaa. ¹³ Teenaa uhuki hoki maatou katere notae ki Retium. Itessoa te asoraa te mataniraa niokomai itekipu. Teenaa tere iloo maatou notae ki Puteoli itessoa hoki te aso. ¹⁴ Teenaa maatou nitauhia naatama telotu nittiri imaatou ite kinaanaa kinnoho ake maatou se wiki ma laatou. Aa teenei te ara maatou niomai nottae ki Rome. ¹⁵ Itesaaita naatama telotu i Romeraa nillono maa maatou kuttake ake raa, aaraatama inaatamaanaa nioo nottarimai kimaatou i Apius aa aaraatama nioo notarimai ite kinaa ettapa ma ko “naa Hare Moemmoe e Toru”. Itesaaita Paul nikite inaatamaanaa raa, tana manava ni taukareka iloo no taratara hakahiahia ia i TeAtua.

Paul kunoho i Rome

¹⁶ Tesaita maatou nittae ki Romeraa, Paul nitiake kinoho soko ia karoorosi te soldia tokotasi ia ia.

¹⁷ Kullaka naa aso etoruraa, Paul niaruake kinaatama hakamaatua naa Jew ite kinaanaa kiooake kitaratara laatou. Itesaaita naatamaanaa nikkutuake raa, aia kitarataraake kilaatou, “Akutaaina nei. Niaaina maa nau nisee hai vana ehakallika nimee kinaatama taatou aa kinaatiputipu taatou, naatama i Israel, teelaa ni hano iho iloo inaatippuna taatou raa, nau nikarapusina i Jerusalem aa teenei nau kukaavea mai ki Rome. ¹⁸ Itakusaaita nitoa naa hakamau Rome no vasiriraa, naa hakamau naa nikkite maa nau see haisara teelaa etau ma nau kitaia kimate. Teenaa taratara iloo naatamaanaa maa nau kitiake kihano. ¹⁹ Araa nei naa Jew raa nisee fiffai maa nau kitiake kihano, teenaa ni huriai nau no mee ake kinaa hakamau Romeraa iaanau ehiihai maa te Tuku Hakamau Romeraa ki hakannoo kitaku kotinei. Tevana iaanau nisee mee maa nau e au no kotia naatama takutino henua.✧ ²⁰ Teenei ko taku vana ni aru atu kitaratara atu nau kikootou. Nau nei esaisaita kinaa seninei iaanau etautari kite tama e taao hi manava ai te kanohenua Israel hakkaatoa.”

²¹ Naa Jew raa ki mee ake, “Maatou see hai pas e kaavea mai i Judea maa e taratara ia koe, aa see hai tama hoki inaatama maatou niomai i Judea ni taratara hakallika ia koe. ²² Maatou e fiffai maa maatou killono itoo hakataakoto ite mee nei, ite aa imaatou e illoa maa naatama inaakina hakkaatoa e taratara hakallika ite kaavena telotu kootou.”

²³ Teenaa naatamaanaa nitema laatou aso kiooake hoki laatou no mmata i Paul, aa ite aso naa raa te kooina naatama niooake kite hare e noho ai Paul raa e tammaki iloo. Paul ni hakaea atu kinaatamaanaa inaatiputipu te Nohorana TeAtua, aa e akonaki ake inaatakkoto naataratara inaa Loo Moses aa ma naataratara naa pure TeAtua nisissii imua, teenaa ki illoa hakaraaoi naatamaanaa i Jesus Christ. Paul nikaamata iloo itetahaata notae kite laasuru i ana noho ka akonaki naatamaanaa.

²⁴ Aaraatama inaa Jew naa ni huria iloo naa manava laatou inaataratara Paul, aa aaraatama ia e hai maa teenaa seai nitaratara maaoni. ²⁵ Itesaaita naatamaanaa ni masseu ka hakatauttau soko laatou raa, Paul ki pesi ake te taratara nei kilaatou: “Te Aitu Tapu raa ni taratara tonu maaoni kinaatippuna kootou, teenaa ko ana taratara ni tarataraina Isaiah:

²⁶ “Tere no vanaake kite kanohenua nei:

Kootou ma killono i aku taratara,

tevana iaanau kootou ma kite massaro;

kootou ma kite tokana no kite i aku vana e mee,

tevana iaanau kootou ma kite illoa ite hakataakoto naa mee naa.

²⁷ Ite aa, inaatama nei e manava makattau;

naatamaanaa see fiffai maa laatou ki hakannoo;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.
 Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;
 naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa nau ma ki haia laatou ki taukalleka.’ ”☆

²⁸ “Kootou ki illoa maa te taratara raa ku oti te kkave ki naa tama i naa henua sara i laatou ma ki hakassaoria TeAtua, teenaa naa tama naa ma ki hakannoo.”

²⁹ [Te saaita Paul ni oti ana taratara nei raa, naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou ka masseu ki naa kina laatou.]

³⁰ Paul ni noho ana setau e lua i tana hare e taavi i te kina naa, teenaa a ia ni hakauru ki tana hare naa te kautama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata ia ia. ³¹ A ia ni see kkapo te hakaea i te Nohorana TeAtua ka akonaki ki te henua i naa tiputipu TeAriki Jesus Christ. Teenaa ni see hai tama ni hanake no puuia a ia.

ROME TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I ROME TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaa tama i Rome nei ni sissii ki hakatonu hakaoti tana hano ma ki hano no mmata i te kanohenua TeAtua i Rome. A ia ni maanatu ki hano ia no heheuna haka-maarie ma naa tama TeAtua i te kina naa, aa ma ki oti naa tama naa ku tokonaki ake ki lavaa ia te hakataka no hano ki Spain. A ia ni sissii te pas nei ki taratara ia i tana iloa i naa tiputipu telotu teelaa kitauhia naa tama TeAtua, aa inaa heheunatia laatou te tiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara katoa Paul ni mee i te taratara nei.

I loto te pas nei raa, aia epurepure imua kitekanohenua TeAtua i Rome, ka taratara ake iana noho kataku peenaa ki TeAtua ilaatou. Ki oti raa aia raa ku hakatuu te tahito taratara te pas nei: “Naa tama e ttonu raa ma ki ora ilaatou e lotu maaoni.” (1.17)

Paul ki oti raa ku ppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ko naa Jew e hakapaa katoa ma naa tama inaa matakaaina sara, etau te hakattonu naa ora laatou kittonu ma TeAtua, ilaatou hakapaa katoa etakkoto ilaro naa mahi te haisara. Naa ora te henua e ttonu koi imua naa karamata TeAtua ki mee maa laatou elotu maaoni i Jesus Christ. Ki oti raa Paul kutaratara inaa tiputipu te ora hou iloto Jesus Christ, teelaa ku sura i TeAtua ku manava laaoi i naa tama te maarama nei. Te tama elotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraaoi ma TeAtua, teenaa aia ku hakasaoria TeAitu TeAtua raa inaa mahi te haisara ma naa mahi te mate. Paul e taratara hoki i te sapta 5-8 i te hakataakoto naa Loo TeAtua aa ma naa mahi TeAitu TeAtua iloto te ora te tama elotu i Jesus Christ. Ki oti raa aia ku hai ki hakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naa tama i naa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto TeAtua e mee maa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana TeAtua e mee ki hakakikuturia mai naa tama katoa i te maarama nei ki llave i te manava aroha TeAtua teelaa etakoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peelaa maa naa Jew raa ma ki see hakakkeeina laatou peenaa Jesus. Kimuri hakaoti raa Paul e sissii inaa tiputipu te tama elotu maaoni i Christ raa kitaka ma ia, teenaa aia e haimahi ana taratara i te vasi te manava laaoi i telaa tama. Aia e hakatahito ana taratara raa ki naa heheuna te henua ma TeAtua, naa sosorina naa tama telotu ki te kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17

Naa tama katoa e haisara 1.18–3.20

Te ara TeAtua e hakasao te tama haisara 3.21–4.25

Te ora hou iloto Christ 5.1–8.39

Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel 9.1–11.36

Naa sosorina te tama e lotu i Christ 12.1–15.13

Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul 15.14–16.27

¹ Anau Paul, se tama e heheuna i Jesus Christ. Nau ni kannaatia TeAtua no tukua ma se aposol ki hakaea tana Lono Taukareka.

² TeAtua ni tuku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono Taukareka nei ana pure, teenaa e takkoto iloto te Laupepa Tapu. ³ Te Lono Taukareka nei e taratara i tana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A ia ni tipu ake ma se tama te maarama nei, i te manava David. ⁴ A ia ni tipu ake ma se Tama e tapu telani, teenaa a ia ni ilotia

maa Ia raa ko te Tama TeAtua i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. ⁵ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa ki hakataea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa kanohenua hakkaatoa, ki lotu laatou ka tautari kiaa Ia. ⁶ Kootou hoki, naa tama e nnoho i Rome, kootou ni kannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.

⁷ Teenei nau e sissii atu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou ni kannaatia TeAtua ma ni tino tama aana, iaa Ia e laaoi i kootou.

TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi atu ki kootou ki nnoho hakaraaoi kootou.

Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata inaa tama i Rome

⁸ Teenei taku mee mua e mee ki taratara atu ki kootou. Nau e hakanau i taku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, i te henua hakkaatoa e taratara maa kootou e lotu maaoni.

⁹ Nau e heheuna haimahi kilavaa nau naa heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau, teenaa ki hakaeta nau te Lono Taukareka itana Tama. TeAtua e iloa maa nau e taratara maaoni aa maa nau e noho ka mamaanatu peenaa ki kootou ¹⁰ iaku saaita katoo e taku. Nau e taku maa TeAtua, itana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata i kootou.

¹¹ Nau e hiihai maa nau ki hakasura atu ki kootou no kauatu naa mahi TeAitu Tapu, ki lotu maaoni kootou. ¹² Taatou ki tokonaki ki naa tama elotu taatou hakapaa, ki mee peela, nau e tokonaki ki kootou aa kootou e tokonaki kiaa nau.

¹³ Aku taaina, nau e hiihai maa kootou ki illoa, iaa nau e haipeenaa ma ki hakasura atu nau no mmata i kootou. Tevana iaa nau maraa e hakaapiapi i te kauvana. Nau e hiihai maa nau e hanatu no huria naa manava kootou ki lotu maaoni kootou, e mee pee ko nau ni mee ki naa tama i aaraa matakaaina.✧

¹⁴ Nau e heunatia mai TeAtua ki tokonaki nau ki te kautama hakkaatoa. Nau see hakamaatino maa teenaa nitama naa matakaaina ellasi aa ma nitama naa matakaaina punaammea. Nau see hakamaatino hoki maa nitama e atammai aa ma nitama see atammai. ¹⁵ Teenei e hiihai ai nau ma ki hanatu nau no hakaeta te Lono Taukareka nei ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

¹⁶ Nau see napa maa nau e hakaeta te Lono Taukareka TeAtua. I te aa, naa mahi TeAtua e takkoto i te Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi e lavaa te tokonaki ki ora naa tama hakkaatoa elotu, e kaamata inaa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina e kkee.✧ ¹⁷ Te Lono Taukareka nei e huri ake te tiputipu e tonu imua naa karamata TeAtua. Taatou ki lotu maaoni i TeAtua ki lavaa taatou te taapaa TeAtua maa ni tama e tonu. Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai maa, “Naa tama e tonu raa ma ki ora i laatou e lotu maaoni.”✧

Naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou

¹⁸ TeAtua ma ki huri ake ana haaeo i te lani ki hakaitoaina naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa teelaa e see ilotia ai te hakamaaoni TeAtua.

¹⁹ Naa tama naa e haia TeAtua ki llono, iaa Ia ku oti te huri ake ana tiputipu ki laatou.

²⁰ Kaamata i te saaita TeAtua ni pena te maarama nei no tae mai ki te ssao nei, te henua ni k kite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee ni penapena nei e huri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa e hainauhie koi te illoa i naa tiputipu TeAtua. See hai tama e tau te taratara maa ia see iloa i naa tiputipu TeAtua. ²¹ Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laatou maraa see lotu ka hakanau iaa Ia. Laatou hoki see illoa te fiafia inaa vana TeAtua e mee kilaatou. Naa vana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naa pisouru laatou ku vvere hakaoti. Laatou ku see hai mannatu e takkoto i naa pisouru laatou, i naa manava vvere laatou naa ku oti te haaeo ki te pouri ana.✧ ²² Naa tama naa e mee maa laatou e atammai, tevana iaa laatou ni tama e vvere. ²³ Laatou e hakakkeeina laatou TeAtua no lotu ki naa aitu hakallesi

laatou epenappena. Laatou epenappena naa aitu naa ki tiputtipu ma nitama, ma nikata, ma ni manu lellere, aa ma ni manu vao ka lotu ai laatou.*

²⁴ Laatou kuti iake TeAtua kihai laatou kinaa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Laatou ku see hakatonu naa tama e moemmoe ma laatou. Laatou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laatou soko laatou. ²⁵ Te hakamaaoni TeAtua raa ku oti te tiiake naa tama naa no hai laatou ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. Laatou ku ffuri no lotu ki naa mee laatou epenappena. Laatou ku see lotu ki te tama ni penapena naa mee hakkaatoa, teenaa ko ttama taatou kihakanau i te kau saaita. Amen.

²⁶ Teenei kote vana laatou e tiiake TeAtua kihai laatou kinaa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Naa haahine raa kuti iake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou. ²⁷ Naataanata raa hoki kuti iake naa aavana laatou no hai huri soko laatou. Laatou ettuu naa huru laatou koi iaaraataanata kimmoe ma laatou. Naataanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa kiaaraataanata. Laatou ma ki haia ake TeAtua killono laatou i naa vana e hakannapa laatou e mee.

²⁸ Naa tama naa see fiffai maa laatou e illoa maaoni i naa tiputipu TeAtua, teenaa e ffana ai naa rima TeAtua ilaatou, kihai laatou naa vana hakannapa laatou e illoa maa see ttonu. ²⁹ Naa manava laatou kuppii ki te kau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaaraa, aa ma aaraa sosorina see ttonu. Laatou e kaimanakotia laatou naa hekau aaraa tama, laatou e taa tama, laatou e tautau haeeo ma aaraa tama, laatou e taratara kailallao ka sosorina tippua hoki. Laatou e tupetupe tama, ³⁰ laatou e hakkoro heaatuna, laatou elotoffaeo i TeAtua, laatou e maaisusakkiri, laatou e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, laatou e sessee ara ki ppena ni vana hakallika ma laatou. Laatou hoki see hakannoo ki naa maatua laatou. ³¹ Laatou see hai mannatu e atammai. Laatou see illoa te tautari ki naa taratara laatou ni tuku imua. Laatou see illoa te manava aroha iaaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa. ³² Naa tama naa e illoa maa naa Loo TeAtua raa e mee maa naa tama e sosorina peenei etau te haia kimmate, tevana iaa laatou e hakamanani koi te mee naa mee naa. Laatou hoki e fiffaia i naa kkite laatou i naa tama sara e sosorina peenaa.

2

Te Hakatonu TeAtua.

¹ Kootou see tuku taratara maa telaa tama setama haisara. Ki mee kootou e tuku taratara peenaa i telaa tama, kootou naa ku tuku haeeo ki kootou soko kootou, i te aa, kootou hoki nitama haisara.* ² Taatou e illoa maa TeAtua e taratara maaoni itana saaita e mee maa naa tama e sosorina peenaa essara. ³ Kootou iaa nitamavare koi. Kootou e tarataraina peehea kootou telaa tama maa kootou hoki nitama haisara? Kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see hakatonu tonu ikootou? ⁴ TeAtua e manava aroha ikootou aa e roorosi hakaraaoi ki kootou. Tevana iaa kootou e mee ma nitama see fiffai ki naa tiputipu tana laaoi naa. Kootou e illoa maa TeAtua e manava aroha ikootou, teenaa a ia e hiihai maa kootou ki tiiake naa tiputipu see ttonu kootou. ⁵ Kootou iaa koitaaohi ki naa sosorina see ttonu kootou. Kootou see lavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaaopo te kau haeeo kitakkoto ikootou i te Aso TeAtua ma ki hakappuu ana roto, teenaa ko te saaita te Hakatonu TeAtua raa ma ki hakasura iho. ⁶ TeAtua ma ki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, ki tau ma naa sosorina laatou.* ⁷ E mee aaraa tama e haipenaa naa mee e taukalleka, e sessee naa mahi TeAtua, e mee ma kihakanau TeAtua ilaatou, aa e fiffai te ora see oti. Teenaa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti. ⁸ Aaraa tama iaa e hikkahi kilaatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maaoni, laatou koi tautari ki te tiputipu see tonu. Teenaa TeAtua ma ki pesiatu ana haeeo kilaatou. ⁹ Naa haeeo ellasi raa ma ki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haeeo naa ma ki kaamata i naa Jew

* 1.23 Deut 4.16-18 * 2.1 Mt 7.1; Lk 6.37 * 2.6 Ps 62.12; Prov 24.12

no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ma ki hakanau ka hookii ana mahi ma tanalaaoi ki naa tama esosorina taukalleka, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹¹ TeAtua see hirihiri maa nitama ana ehiihai. A Ia ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei ite ara tokotasi.✧

¹² Naa tama ni see illoa i naa Loo Moses raa, ki mee laatou e hakassara ni vana ma laatou, laatou ma ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama ni ttipu ake ma naa Loo Moses raa iaa, ki mee maa naa tama naa emee naa haisara laatou, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu laatou ite vasi naa Loo Moses. ¹³ Te ora te tama raa see tonu i naa karamata TeAtua ki mee maa te tama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. A ia ki tautari ki naa taratara naa Loo naa. ¹⁴ Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa i naa Loo Moses, tevana iaa naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa e ttonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa ku takkoto ma ni Loo ki laatou, niaaina maa laatou ni see ttipu ake ma naa Loo Moses. ¹⁵ Naa sosorina laatou e huri ake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laatou. Laatou e lavaa te hakatuu kinaapisouru sokolaatou ite vana etonu ma tevana esara. ¹⁶ Naa vana nei ma ki ssura ite Aso te Hakatonu TeAtua. Ite Asonaa, Jesus Christ ma ki hakailotia a Ia te kau mannatu katoo te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Teenei te Lono Taukareka TeAtua.

Naa Jew ma naa Loo Moses

¹⁷ Ai kootou? Kootou emee maa kootou naa Jew raa ma ki tokonakina naa Loo, aa kootou hoki e ahu maa kootou nitama TeAtua. ¹⁸ Kootou emee maa kootou e illoa inaamee TeAtua ehiihai maa kootou ki mee, aa maa kootou ni akoina te Loo raa inaamateara ettonu. ¹⁹ Kootou e hai maa kootou raa konnaa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki kotelamu e hakamaasina naa tama ennoho ite pouuri. ²⁰ Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama evvare ma naa tama see hai vana e illoa. Kootou e hai maa kootou nei ku illoa ite kau vana i kootou ettaka ma te Loo. ²¹ Kootou e akonaki aaraa tama; ai kootou iaa see lavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou e akonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naatino kootou sei nitama e kailallao? ²² Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama te maarama nei ki see hai huri ma naa aavana naa tama sara; ai kootou iaa ennoho tonu ma naa aavana kootou? Kootou e taratara maa kootou see hakatauppiri atu ki naa aitu hakallesi; ai kootou iaa e kailaaraotia kootou naa mee iloto naa hare tapu? ²³ Kootou e ahu maa kootou nittipu ake ma naa Loo Moses. Ai kootou iaa see tautari ki naa taratara e takkoto i naa Loo Moses? ²⁴ Te Laupepa Tapu raa emee maa, “Naa tama naa henua sara raa e taratara haeo i TeAtua, ite aa naa tiputtipu kootou, naa Jew, see ttonu.”✧

²⁵ Ki mee kootou e tautari maaoni ki naa Loo Moses, kootou naa e ssere tonu naa kina kootou. Teenaa se hakailona naa tama ettaka ma naa Loo Moses. Aa ki mee kootou see tautari ki naa Loo naa, kootou e ssere vare koi naa kina kootou. ²⁶ Ki mee setama sara se ssere, aa e tautari ki naa Loo, TeAtua ma ki mee ma te tama naa setama e ssere. ²⁷ Maaoni, kootou naa Jew raa nittipu ake ma naa Loo ka ssere naa kina kootou. Tevana iaa, ki mee kootou e hakakkeeina kootou naa Loo raa, naa tama e tautari maaoni ki naa Loo raa ma kitaratara haeo i kootou. Niaaina maa naa tama naa see ssere naa kina laatou, naa tama naa e hakannoo koi ka tautari ki naa Loo Moses. ²⁸ Te Jew maaoniraa sei kotetama e ssere ka hakamaatino tana haitino vare. Sei. ²⁹ Te Jew maaoniraa kotetama e ssere tana hatumanava iloto. Teenei ko te hakailona TeAitu TeAtua. Teenei sei se hakailona naa Loo Moses. Naa tama peenei ma ki ttaka ma naa ahu TeAtua, sei ma ni ahu naa tamavare.✧

3

¹ Se aa e taukareka i naa Jew raa iaruna naa tama naa henua sara? Se aa e taukareka i naa Jew e ssere? ² Etammaki telopomee e taukalleka e ssura mai

i naa Jew. I te kaamata raa, naa taratara TeAtua raa nikauake ki tauhia naa Jew. ³ Niaaina maa ni tama ilaotou see hakannoo ki ana taratara naa, TeAtua ma ki tuku koi ki ana taratara nikauake ki noho ma laotou imua. ⁴ Niaaina maa naa tama naa henua hakkaatoa e taratara kailallao, TeAtua ma ki tuku koi ki te taratara maaoni. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “TeAtua, koe e taratara koi ki te taratara maaoni. See hai tama e tau te hakatonutonu iaa koe.”[☆]

⁵ Ki mee te tiputipu see tonu taatou nei e huri ake maa te tiputipu TeAtua raa e tonu, peehea naa taratara taatou maa TeAtua esara iaa ia e huri mai no haia haeo ina taatou? (Te nei ni taratara taatou, naa tama te maarama nei.) ⁶ Seai iloo! Ki mee te tiputipu TeAtua raa see tonu, a ia see tau te hakatonutonu naa haisara naa tama te maarama nei.

⁷ Te mee naa essau koi pee kotetama e maanatu maa, “Ki mee aku taratara kailaarao raa e hakassaaina te hakamaaoni TeAtua ka hakanau te henua iaa ia, ai nau iaa e taapaa koi a ia ma setama haisara?” ⁸ Aaraa tama ku oti te ffuri mai no sasaakiria nau i akutaratara emee nei. Laotou nimee maa nau e taratara peelaa, “Taatou ki sisorina hakallika ki sura mai setaukareka.” Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua ki llono laotou.

See hai tama e tonu

⁹ Kootou e mannatu maa naa sisorina taatou naa Jew raa e tonu are i naa sisorina naa tama naa henua sara? Seai iloo! Nau ku oti te taratara atu, “Taatou naa Jew ma naa tama naa henua sara raa e takkoto hakapaa ilaro naa mahi te haisara.”

¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “See hai tama e tonu. ¹¹ See hai tama e atamai, aa see hai tama hoki e lotu maaoni i TeAtua. ¹² Te henua katoa ku oti te ffuro no hakattaha i TeAtua. Naa tama naa ku masse huri, ilaotou ku see ilotia laotou te ara e tonu. See hai tama ku tautari ki te tiputipu e tonu. Seai iloo se tama tokotasi.”[☆]

¹³ Naa pukua laotou kumee ma nitaaruma itekava ettuu tallaki. Te taratara kailaarao raa ellohimai peenaa inaa pukua laotou. Naa arero laotou e hai koi te usuusutama ka tupetupe tama. Naa maaisu naa tama naa e kkaa pee ko naa niho naa kata e kaaitama.[☆] ¹⁴ Laotou e pukua saakiri ka tuku haeo ki telaa tama.[☆] ¹⁵ Laotou e hakavavelokoi kitaa nitama ma laotou. ¹⁶ Laotou e sassare koi ka seua laotou naa kina laotou e oo. ¹⁷ Laotou seelavaa te mee ki taukalleka te noho laotou ma aaraa tama.[☆] ¹⁸ Laotou hoki see illoa te mattaku i TeAtua.”[☆]

¹⁹ Taatou nei ku illoa maa naa taratara te Loo raa e kaumai ki tautari naa tama e takkoto ilaro te Loo. I te ara nei raa, see hai tama ma ki oti ku taratara maa ia see iloa. Taatou hakkaatoa e mee naa haisara taatou inaa karamata TeAtua. ²⁰ See hai tama e lavaa te hakatonu tana ora imua naa karamata TeAtua ki mee a ia e tautari ki te Loo Moses. I te aa, i te naa ko te Loo raa e hakailoa mai maa taatou ni tama haisara.[☆]

²¹ Te nei taatou ku illoa i te ara TeAtua e hiihai ki hakatonutonu naa sisorina taatou imua ana karamata. Naa Loo raa see hai taukareka e kaumai ki hakatonutonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau iloto naa Loo Moses, aa ni tarataraina naa pure TeAtua raa imua. ²² Naa tama hakkaatoa e lotu i Jesus Christ raa ma ki tonu naa ora laotou imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peelaa.[☆] ²³ Taatou hakkaatoa ni tama haisara, te nei e mmao ai taatou i te laaoi TeAtua. ²⁴ Tevana iaa TeAtua e llee tana manava i taatou. A ia ni kave mai tana tama, Jesus Christ, ki uia naa haisara taatou kilavaa taatou te ahe kia ia. Te nei seai ni vana taatou elavaa te mee soko taatou. Seai! Te nei ko te tiputipu telaoi TeAtua ki taatou. ²⁵ Jesus Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki tokonaki ki taatou. Ki mee setama peehea e lotu iaa ia, ana haisara katoa ma ki uia TeAtua ki te ttoo Jesus Christ ni llohi mai i tana saaita nitaa. TeAtua e hakasuraiho te ara nei ki illoa taatou inaa tiputipu tana manava. Imua raa TeAtua ni noho seemuukoi kattoka inaa hai taatou ma naa haisara taatou. ²⁶ Tevana iaa saaita nei TeAtua ku hakaari mai ki illoa taatou

[☆] **3.4** Ps 51.4 (LXX) [☆] **3.12** Ps 14.1-3 (LXX); 53.1-3 (LXX) [☆] **3.13** Ps 5.9 (LXX); 140.3 [☆] **3.14** Ps 10.7 (LXX)
[☆] **3.17** Is 59.7-8 [☆] **3.18** Ps 36.1 [☆] **3.20** Ps 143.2; Gal 2.16 [☆] **3.22** Gal 2.16

hakkaatoa iaa Ia se tama e taka ki te ara e tonu. Naa tama katoo e lotu i Jesus Christ raa e tautari ki te ara e tonu nei. ²⁷ Taatou nei ki see ahu itaatou sokotaatou. Te ora e tonu nei ni see kaumai TeAtua maa i taatou ni tautari ki naa Loo. Te ora nei e sura koi itaatou e lotu maaoni i TeAtua. ²⁸ Taatou nei ku illoa hakkaatoa maa naa ora taatou e tonu ki mee taatou e lotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou see lavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. ²⁹ TeAtua see mee ma se Atua koi naa Jew. Seai. A Ia naa se Atua naa tama naa henua hakkaatoa. ³⁰ Teelaa ko TeAtua koi soko Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu naa Jew raa tautari ki naa tiputtipu naa manava laatou iaa Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto naa tiputtipu naa manava laatou iaa Ia. ³¹ Kootou ki see mannatu maa naa Loo raa ku tiiake taatou maa i taatou e lotu i TeAtua. Seai iloo! Naa taratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

4

Naa tiputipu te manava Abraham i TeAtua

¹ Taatou ma ki taratara peehea i Abraham, te tamana taatou iloto te maarama nei? Aia ni mee peehea? ² Ki mee TeAtua ni vana maa te ora Abraham e tonu iaa ia e sosorina taukareka raa, teenaa Abraham e tau te hakanau iaa ia soko ia. Tevana iaa Abraham see tau te hakanau iaa ia imua TeAtua. ³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Abraham ni hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua.” ⁴ Tama e heheuna raa e tauia iana heuna e mee. Aia see tauia vare koi. Aia e tauia iaa ia ni heunatia a ia naa heuna naa. ⁵ Naa ora taatou see tonu maa itaatou e heheuna ki naa mahi taatou. Seai. Naa ora taatou e tonu itaatou e lotu i TeAtua. TeAtua soko ia e hakatonutonu naa ora taatou kittonu, iaa ia naa koi e lavaa te hakatonutonu naa tama haisara kittonu. ⁶ David ni taratara hoki maa niaaina setama esosorina peehea, TeAtua e lavaa te hakatonutonu tana ora ki tonu. Naa tama naa ki fiafia i te tiputipu TeAtua. ⁷ David ni taratara peelaa, “Naa tama TeAtua e aroha no uiia naa haisara laatou raa, naa tama naa e hakahiahiaria. ⁸ Ki mee TeAtua see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua, teenaa naa tama naa e tau te fiafia.”

⁹ Kootou e mannatu maa naa Jew e ssere raa koi e tau te fiafia? Seai iloo. Naa tama hoki naa henua sara raa ki fiafia. Taatou ku oti te llono inaa kaumai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Abraham ni hakannoo ki TeAtua, teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua.” ¹⁰ TeAtua ni vana maa te ora Abraham ni tonu i te saaita hea? Imuri tana saaita ni ssere? Seai! Tana ora ni tonu are imua. ¹¹ Saaita Abraham ni kaamata kilotu i TeAtua raa, a ia seki ssere are. Kimuri are raa, a ia ku ssere. Te ara e hakasura mai i te ssao Abraham ni ssere nei e hakailoa mai ki taatou maa te ora Abraham ni tonu imua naa karamata TeAtua i tana saaita ni lotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita seki ssere. Abraham nei ku mee ma ko te tamana i te vasi te lotu naa tama hakkaatoa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua e vana maa e tonu naa ora laatou, niaaina maa laatou see ssere naa kina laatou. ¹² Abraham ko te tamana naa tama e ssere ka lotu hoki i TeAtua pee ko ia, i tana saaita seki ssere.

¹³ TeAtua ni tuku tana taratara ki Abraham ma tana haanauna, aa ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te maarama nei ma ki kauake Ia ki Abraham. I te aa, i Abraham e hakannoo kiana taratara; teenaa e tonu ai a ia inaa karamata TeAtua. Aia ni see kauake naa taratara nei maa i Abraham ni tautari ki naa Loo. Seai. ¹⁴ Ki mee TeAtua ni tuku maaoni ana taratara nei maa i Abraham e tautari ki naa Loo raa, te lotu Abraham i TeAtua raa se lotu vare koi. Naa taratara hoki TeAtua ni tuku imua nei ku mee ma ni taratara matani koi. ¹⁵ Naa Loo raa e hakailoa mai maa taatou hakkaatoa ni tama haisara. Teenaa e kkite ai taatou i naa tiputipu te haaeo TeAtua. Tevana iaa see hai tama ma ki ilotia maa e haisara i naa kina naa Loo raa see ilotia.

☆ **3.30** Deut 6.4; Gal 3.20 ☆ **4.3** Gen 15.6; Gal 3.6 ☆ **4.8** Ps 32.1-2 ☆ **4.11** Gen 17.10 ☆ **4.13** Gen 17.4-6; 22.17-18; Gal 3.29 ☆ **4.14** Gal 3.18

¹⁶ Taatou nei kuilloa maa naataratara hakamaatua TeAtua nituku imuaraa makittino inaalotu taatou i TeAtua. Teenei te hakailona taatou itelaaoi TeAtua e hookii vare ki Abraham ma tana haanauna. See mee ma ko naa tama koi e tautari ki naa Loo. Naa tama hakkaatoa e lotu pee ko Abraham raa ma ki nnoho ma telaaoi TeAtua e hookii nei, ite aa i Abraham kumee ma kolaatou tamana, ite vasi te lotu. ✧ ¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Koe ku tukua a nau ki tamana koe i naa kanohenua tammaki.” Te taratara nei e mmata taukareka i naa karamata TeAtua. Teenaa ko TeAtua nilotu ai Abraham, aa ni hakamasike hoki naa tama nimmate. Naa mee ni see takkoto imuaraa ni hakamasikeria a Ia ki naa mahi tana taratara. ✧ ¹⁸ Niaaina maa Abraham ku matua raa, a ia ni iloa koi maa ia ma ki mee tana tamariki. Teenaa e mee ai a ia ma ko te tamana naa tama naa kanohenua tammaki. Teenei e ttino ai naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “Too haanauna naa ma ki tammaki pee ko naa hetuu i te lani.” ✧ ¹⁹ Abraham ni taupiri ki tae ki te lau ana setau hakkaatoa i tana matua. Niaaina maa ia e iloa maa ia kutae kitana matua, aa Sarah hoki ku poka raa, tana hakataakoto ni takoto haimahi koi. ✧ ²⁰ A ia ni seai iloo ki maanatu tammaki i naa purepure TeAtua ni takkoto mai imua. A ia ni hakataakoto tonu ka hakanau peenaa i naa mahi TeAtua. ²¹ Abraham e iloa maa TeAtua e lavaa te ppena ana mee ni taratara ake maa Ia ma ki mee. ²² Teenaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa, “Teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua”. ²³ Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham. ²⁴ Te taratara naa e taratara mai hoki ki taatou, naa tama e ttonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. Ite aa, itaatou elotu maaoni i TeAtua, teelaa ni hakamasikeria a Ia Jesus, TeAriki taatou, ite mate. ²⁵ Jesus ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki uiia naa haisara taatou. A Ia ni hakamasikeria hoki TeAtua ki ttonu naa ora taatou imua naa karamata TeAtua. ✧

5

Naa ora e ttonu i naa karamata TeAtua

¹ Naa ora taatou kuttonu imua TeAtua itaatou elotu maaoni i Jesus Christ. Jesus nitokonaki hoki kitaatou ki nnoho laaoi taatou ma taatou Atua. ² Telotu taatou i Jesus nei nitaaraki mai taatou ara ki nnoholaaoi taatou ma TeAtua. Teenei taatou e ahu ka fiafia itaatou e taao hi manava maa taatou ma ki vaevae naa mahi TeAtua. ³ Taatou e ahu hoki i naa hakauru taatou i naa haeo. Ite aa, naa haeo naa e hakatipu ake te manava kilavaa taatou te nnoho hakalavatoa. ⁴ Te manava te nnoho hakalavatoa naa ma ki hakatipu te tiputipu taukareka TeAtua e hiihai. Naa tama e ttaka ma te tiputipu nei e nnoho ka taao hi manava i TeAtua. ⁵ Taatou ki see mannatu tammaki ite nnoho taatou ka taao hi manava i TeAtua. TeAtua ni hookii mai TeAitu Tapu raa ki takoto tana laaoi iloto naa hatumanava taatou.

⁶ Saaita taatou koi nnoho ka see lavaa te tokonaki ki taatou soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki hakasaoria taatou, naa tama haisara. ⁷ Taatou ma ki hainattaa te kkite ma se tama e lavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e tautari ki naa Loo. Tevana iaa taatou ma ki hainauhie koi te kkite ma se tama e mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e sosorina taukareka. ⁸ TeAtua ku oti te hakaari mai naa tiputipu tana manava aroha itaatou. Saaita taatou koittaka ma nitama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

⁹ Saaita nei naa ora taatou e ttonu imua TeAtua, i naa haisara taatou e uiia te ttoo Jesus. Jesus e lavaa hoki te tokonaki ki taatou ki see haeo naa manava TeAtua i taatou. ¹⁰ Imua raa taatou ni nohonoho haeo ma TeAtua, aa teenei taatou ku haia a Ia ma ni soa aana i te mate ana tana Tama. A Ia e lavaa hoki te hakaora taatou ki te ora Christ, i taatou ku vaisoa ma Ia i te saaita nei. ¹¹ Telaa mee hoki. Taatou e fiafia i taatou Ariki, Jesus Christ. Taatou ni haia a Ia ki nnoho laaoi ma TeAtua i te saaita nei.

Adam ma Christ

¹² Ttama mua ni hakanohoria TeAtua ite maarama nei ko Adam, aa aia ni mee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam ki te maarama nei. Te henua hakkaatoa kutakkoto ilaro naa mahi te mate ilatou hakkaatoa ni tama haisara. ✧ ¹³ Saaita te henua nittaka kappena naa haisara raa, naa Loo raa seki kaumai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua. ¹⁴ Naatama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai ite ssao Adam no tae ki te ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Niaaina maa naa haisara aaraa tama e kee ma naa haisara Adam ni mee itana saaita ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, laatou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma ko te tama ma ki oti ku hakasura iho imuri. ¹⁵ Tevana iaa te taukareka Christ e hooki raa e kee ma te haisara Adam. Ni maaoni, tu-raa tama ku oti te mmate ite haisara te tama tokotasi naa, tevana iaa telaoi TeAtua see taea. A Ia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, kiau no hakasoria naatama te maarama nei. ¹⁶ Te taukareka TeAtua e hooki raa e kee ma te haisara te tama tokotasi naa ni pena. Te haisara tokotasi naa ni mee maa te henua hakkaatoa ku ssara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni ppena te lopo sara, TeAtua ni hooki mai koi tana Tama, ki mee maa laatou kusee ssara. ¹⁷ Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa ku ttaka koi ki mmate ite haisara te tama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevana iaa naa tama e too naa mee taukalleka TeAtua e hooki raa ma ki ttaka ma te ora maaoni, i naa ora laatou ku oti te hakatonusia te tama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

¹⁸ Te mee raa e mee peenei: Te henua hakkaatoa ku ssara i te haisara Adam ni pena soko ia, peela hoki te tiputipu e tonu te tama tokotasi e hakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. ¹⁹ I te see lono taratara te tama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa ku ttaka ma naa haisara laatou. Peela hoki, i te lono taratara te tama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua.

²⁰ TeAtua nikaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou ni tama haisara. Teena, te saaita te kooina naa haisara te henua etosi nollasi, telaoi TeAtua hoki etosi. ²¹ Naatama ettaka kappena naa haisara raa kunnoho koi ki mmate ma naa haisara laatou. Naatama ettaka ilaro te roorosi TeAtua raa iaa ma ki ttaka ma te tiputipu e tonu. Teena Jesus Christ, taatou Ariki, ma ki hakattaki taatou ki te ora e ora hakaoti.

6

Te ora e taka ma Jesus Christ

¹ Taatou kimee peehea? Taatou kippena naa haisara kitosi telaoi TeAtua? ² Seai iloo! Te tiputipu haisara taatou imua raa ku oti te tiiake hakaoti. Peehea naa ttaka taatou ma te tiputipu ku oti te peesia hakaoti taatou? ³ Kootou hakamatoni lokoi te taratara nei. Saaita taatou ni too te hakaukau tapu no ttaka taatou ma te ora Christ raa, taatou ni too te hakaukau tapu ki ttaka hoki taatou ma te mate Christ.

⁴ Saaita taatou ni too te hakaukau tapu raa, taatou e mee ma ni mmate ka tanumia iloto te kava pee ko te mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ ni hakamasikeria naa mahi TeAtua i te kava no taka ma te ora maaoni raa, taatou hoki e massike ma te ora hou. ✧

⁵ Itaatou ni mmate pee ko Christ, taatou hoki ma ki massike ma te ora hou pee ko Christ. ⁶ Taatou ku illoa maa te tiputipu taatou imua raa ni mate ma Christ i aruna te kros. Christ ni mate ki seua naa mahi te tiputipu haisara e takoto i taatou, ki see hakamanani taatou te ppena naa haisara. ⁷ Teena, te tama e mate raa see takoto ilaro naa mahi te haisara. ⁸ Itaatou ni mmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou ma ki ora ma Christ. ⁹ Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria i te mate. A Ia ma ki see lavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te mate raa ku oti te seua a Ia.

¹⁰ Christ ni mate te saaita tokotasi koi ki seua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maaoni, laaua ma TeAtua. ¹¹ Peela hoki, kootou ki nnoho ka illoa i naa haisara

kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa teenei kootou ku ora maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.

¹² Kootou roorosi kisee ffuri hoki kootou notautari kite tiputipu kootou ni kaimanako imua. ¹³ Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu see ttonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma ko naa tama e massike mai ite mate no ora, ki tauhia kootou te tiputipu e tonu TeAtua. ¹⁴ Te tiputipu te haisara raa ku see haimahi i naa ora kootou, i kootou ku see takkoto ilaro te roorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takkoto ilaro telaaoi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

¹⁵ Taatou ki mee peehea? Taatou ki ppena naa haisara maa i taatou see takkoto ilaro te roorosi naa Loo? Seai iloo! Taatou ki see mannatu maa taatou ki ppena naa haisara maa i taatou ku takkoto ilaro te roorosi laaoi TeAtua. ¹⁶ Kootou e illoa i te taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare i telaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea kite tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti ku mmate i te tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti ku ttonu imua naa karamata TeAtua. ¹⁷ Nau e hiahia i TeAtua. Niaaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru iloo ki naa taratara ettonu TeAtua ni kauatu ki kootou. ¹⁸ Kootou ni hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou, kittaka kootou ma te tiputipu e tonu. ¹⁹ (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou kite kau sosorina ekerekkere ki tautari kootou kite tiputipu te haisara. Saaita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou ki ppena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.

²⁰ Imua raa te tiputipu te haisara raa etakoto haimahi i kootou, aa te tiputipu e tonu raa ni seai i kootou. ²¹ Se aa kootou e taukareka ni too i naa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teenaa ko te tiputipu ma ki oti ku mmate ai kootou! ²² Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heuna koi i TeAtua. Kootou ma ki suia TeAtua kite ora e tapu. Teenaa ko te ora e ora hakaoti. ²³ Naa tama e ppena naa haisara raa ma ki mmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa iaa, teenaa ko te ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

7

Ttiputipu te aavvana

¹ Aku taaina. Kootou ma ki massaro i aku taratara e kauatune nei, i kootou hakkaatoa e illoa i naa takkoto naa Loo Moses. Saaita taatou koi nnoho ite maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua i taatou.

² Te taratara i naa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa e hakapaaria te Loo raa kitana aavvana. Laaua ma ki nnoho hakapaa ite maarama nei. Tevana iaa ki mee te tanata raa ku mate, te ffine naa hoki kuttana ite Loo te laa ni hakapaa ai a ia kitana aavvana. ³ Aa ki mee te ffine raa e huri no aavvana telaa tanata ite saaita tana aavvana raa koi noho, a ia naa ku mee ma se ffine hai huri. A ia ma ki ttana koi te aavvana i telaa tanata ki mee tana aavvana raa ku mate, aa teenaa a ia naa ku see mee ma se ffine hai huri.

⁴ Aku taaina ma akukave. Kootou hoki ku oti te mmate ma Christ. Kootou ku see takkoto koi ilaro naa mahi naa Loo Moses. Kootou ku nnoho ma Christ ite saaita nei. A ia ni masike ite mate kitokonaki mai ki taatou, ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. ⁵ Te saaita taatou ni ttaka ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu e hakassaina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava taatou. Teenaa naavana katoa taatou ni mee naa, ni kaumi taatou mate. ⁶ Tevana iaa i te saaita nei, taatou ku see takkoto

ilero te roorosi naa Loo Moses. Taatou ku oti te hakassaoria TeAtua ki see takkoto taatou ilero naa mahi naa Loo naa. Saaita nei taatou ku see heheuna ilero naa mateara tuai naa Loo. Taatou ku heheuna ilero naa mateara hoou TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

⁷ Eaa? Taatou etaratarā maa naa Loo raa essara? Seai iloo! Nau ni hakailotia naa Loo raa inaa tiputipu te haisara. Kimee naa Loo raa ni see hakatuu mai peela, “Koe see kaimanako kinaa hekau telaatama”, nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika. ⁸ Taku saaita ni iloa iteloo naa raa, taku manava ni usuhia telopo mannatu kaimanako. Kimee taatou ni see illoa inaa Loo Moses raa, naa tiputipu te haisara raa ni see haimahi i aruna taatou. ⁹ Nau ni taka vare mai koi imua, itaku saaita seki iloa are inaa Loo Moses, tevana iaa, itaku saaita koi ni iloa inaa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaaina no takkoto haimahi i taku ora, ¹⁰ teenaa naa Loo naa nikaumai taku mate. Nau ku kite maa naa Loo ni tukua ma ki kaumai taku ora nei, ni kaumai are taku mate. ¹¹ Nau ni usuhia naa Loo raa ki mee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate. ^{*}

¹² Naa Loo raa ettapu, aa naataratarā iloto naa Loo naa ettapu, ettonu aa e taukalleka. ¹³ Temee nei see mee maa naa Loo raa nikaumai taku mate. Seai iloo, teela are ko te tiputipu te haisara. Niaaina maa nau e haate te tautari ki naa Loo e taukalleka raa, te tiputipu te haisara raa nikaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu maaoni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peela maa naa haisara raa e hakallika haeo iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

¹⁴ Taatou e illoa maa teenei ni Loo ekaumai TeAitu TeAtua, tevana iaa nau e hakamanani koi te ppena naa haisara. ¹⁵ Taku maanatu see tonu. Nau ku see mee aku vana e iloa maa ettonu. Seai. Nau ku huri are no ppena aku mee e illoa maa see ttonu. ^{*} ¹⁶ Iaa nau ku huri koi no mee aku mee see fiffai raa, nau nei ku mee maa naa Loo raa e taukalleka koi. ¹⁷ Tevana iaa seai ko taku tinotama nei e mee naa mee nei. Teena ko te tiputipu see tonu e takoto iloto taku manava raa e mee naa mee naa. ¹⁸ Nau e iloa maa te tiputipu taukareka raa see takoto itaku tinotama. Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai ki sosorina taukareka raa e takoto iloto taku manava raa, nau see lavaa te hakasuratia a nau te tiputipu naa. ¹⁹ Naa sosorina taukalleka teela e hiihai nau ma ki mee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee naa sosorina e hakallika. ²⁰ Kimee e maaoni maa nau e huri no mee aku sosorina see fiffai, teenaa seai ko nau naa e mee naa vana naa. Teena ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

²¹ Nau e kite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai maa nau ki sosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau. ²² Taku manava e hiihai ki naa Loo TeAtua. ²³ Tevana iaa nau e kite te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu see tonu raa e painnaki ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau e tauhia te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. ²⁴ Ouppana! Nau ka mee peehea? Nau ma ki hakassaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma ki kaumai taku mate nei? ²⁵ TeAtua telaa oi! TeAriki Jesus Christ ni heunatia mai a Ia ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu e taka ma nau: Nau soko nau e lavaa te tautari ki naa Loo TeAtua iloto taku hakataakoto; aa taku tinotama iaa e tautari ki naa Loo te haisara.

8

Te ora TeAitu Tapu

^{*} 7.7 Ex 20.17; Deut 5.21 ^{*} 7.11 Gen 3.13 ^{*} 7.15 Gal 5.17

¹ Naa tama e ttaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeoina TeAtua. ² I te aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou ki ttaka taatou ma Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou i naa mahi te haisara ma te mate. ³ Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, i naa tinotama taatou e tauhia te tiputipu see tonu e takoto i taatou. Tevana iaa TeAtua ni lavaa te tokonaki kitaatou. Teenaa ni heuna mai ai a Ia tana tino Tama, Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei, ki uiia naa haisara taatou. ⁴ TeAtua ni mee tanavana nei kittonu naa ora taatou imua ana karamata. Naa taratara e takkoto i naa Loo Moses raa see seua taatou, i taatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

⁵ Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa, e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fiffai. Naa tama e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu TeAitu Tapu e hiihai. ⁶ Ttama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa ma ki oti ku mate. Ttama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noholaoui ma te ora maaoni. ⁷ Teenaa naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ko naa tama e tauhaaeo ma TeAtua, i naa tama naa see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni iaa, laatou ma ki see lavaa te tautari ki naa Loo naa. ⁸ Naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ma ki see lavaa te hakahiahia TeAtua.

⁹ TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari ki te tiputipu naa tinotama kootou. Ttama see taka ma TeAitu Christ raa, a ia seai se tama maaoni Christ. ¹⁰ Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto ma ko te ora kootou, i naa ora kootou ku oti te haia a Ia no ttonu imua TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate i naa haisara kootou, kootou ma ki nnoho ma te ora TeAitu TeAtua. ¹¹ Ki mee TeAitu Tapu TeAtua, te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teenaa te Tama ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou ki tana Aitu e taka ma kootou.*

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Taatou etau te tautari ki te tiputipu e tonu, aa teenaa seai ko te tiputipu see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa taatou ki tautari. ¹³ Ki mee maa kootou e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou e tiiake te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.

¹⁴ Naa tama e tautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua. ¹⁵ I te aa, TeAitu ekauatu TeAtua ki noho ma kootou raa ni see kauatu ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe iaala. Seai iloo! Kootou ku ttaka ma TeAitu Tapu i kootou ni tama TeAtua e ppuru. Teenei e ttani ai taatou ki TeAtua peela, "Abba! Taku Tamana!"* ¹⁶ TeAitu Tapu raa e hakaari mai ki naa aitu taatou maa taatou ni tamalliki TeAtua. ¹⁷ I taatou ni tamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia taatou te kau mee taukalleka TeAtua ni tuku maa ni tuuhana ana tama. Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake TeAtua. I te aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ.*

Te ora taukareka imuri

¹⁸ Saa ita nei taatou ennoho ka hakallono isu ite kauhaaeo te maarama nei. Tevana iaa nau e iloa maa naa haaeonei ni mee varekoi ki mee taatou e hakatuu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura kitaatou imuri. ¹⁹ TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee kato te maarama nei ennoho kattaro ki taemai te ssao TeAtua ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. ²⁰ Naa mee hakkaatoa ite maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa teenei ko te ara naa tama te maarama nei ni fiffai. Seai. TeAtua ni tukua a Ia naa mee te maarama nei ki takkoto peenaa, ki nnoho laatou kattari ki tana ara taukareka ma ki oti ku hakasura.* ²¹ Naa mee kato te maarama nei ma ki oti ku hakassaoria TeAtua i tana aso e tini,

* 8.11 1 Cor 3.16 * 8.15 Mk 14.36; Gal 4.6 * 8.17 Gal 4.5-7 * 8.20 Gen 3.17-19

ki see takkoto naamee naa ma te hakallika. Naamee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naa tama TeAtua, ki nnoho hakapaa taatou, i taatou ni hakassaoria TeAtua. ²² Taatou e illoa maa e kaamata mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, naa mee katoo te maarama nei nitanittani peenaa i te hakallono isu, e mee pee ko te tinae e taupiri ki haanau. ²³ Tevana iaa see mee ma ko naa mee koi te maarama nei e tanittani ka hakallono isu, taatou hoki e ttani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou kuoti tettoa taatou TeAitu TeAtua nottaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi ka hakallono isu i naa nnoho taatou ka ttari ki te ssao taatou ma ki purutia TeAtua ma nitino tama aana, teenaa ko te ssao taatou ma ki hakassaoria hakkaatoa. ²⁴ Taatou ni hakassaoria i taatou e taaohi manava i TeAtua. Te nnoho taatou ka taaohi manava ki te mee e takoto i te maarama nei raa, teenaa seai se taaohi manava maaoni. Ko ai te tama e noho ka taritari ki te mee kuoti te noho ma ia? ²⁵ Ki mee taatou seki kuite ite mee e taaohi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki nnoho seemu koi ka taritari ki te mee naa.

²⁶ TeAitu Tapu e tokonaki ki taatou, i te aa i taatou koi tino mmate. Taatou e ttaka see illoa maa taatou ki taku peehea ki TeAtua. Taatou e tanittani seemu koi i taatou see illoa te tarataraina taatou naa mee nei imua naa karamata TeAtua. Tevana iaa te laa ko TeAitu raa e taku katani ake ki TeAtua ki tokonaki ki taatou. ²⁷ TeAtua e iloa i te maanatu TeAitu Tapu iaa ia e iloa ina takkoto naa hatumanava taatou. TeAitu Tapu raa e tautari koi ki te hiihai TeAtua. TeAtua e iloa maa TeAitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.

²⁸ Taatou e illoa maa TeAtua e mee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa ki taukareka te noho naa tama elaa oi iaa ia. Teenaa ko ana tama nituku ki mee ana heuna. ²⁹ Ana tama nituku nei kuoti te hakakkeeina a ia ina tama te maarama nei, ki takkoto hoki laatou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee ko te tama mua i te haanauna elasi nei. ³⁰ Naa tama TeAtua ni hakakkee imua raa ni arumia a ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a ia naa kuoti te hakatonusia a ia. Laatou ku nnoho ma naa mahi ma te taukareka TeAtua.

Te laa oi TeAtua

³¹ Taatou ki taratara peehea ina mee nei? Ki mee TeAtua e saapai mai ki taatou, ko ai te tama ma ki lavaa te painnaki ma taatou? ³² A ia ni see kaimanako ma ki taaohi tana tama; a ia ni hookii mai tana Tama naa ki taatou hakkaatoa. Kootou e mannatu maa ia ma ki lavaa te huu aaraa mee aana i taatou? Seai iloo! A ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa ki taatou. ³³ Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonu naa tama kuoti te hakakkeeina TeAtua? Naa tama naa kuoti te taapaa TeAtua maa ettonu!

³⁴ Ko ai te tama ma ki hai haaeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki TeAtua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. I te aa, Jesus e noho kataratara tokonaki ki taatou imua naa karamata TeAtua i te saaita nei. ³⁵ See hai mee ma ki oti kulavaa te ppui telaa oi TeAtua i taatou. Niaaina maa taatou ettiri te kau haaeo ka hai pakavaina. Niaaina hoki maa taatou e ttaka hiikkai, e nnoho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haaeo e llasi no taupiri taatou ki mmate, taatou ma ki see lavaa te hakakkeeina i te laa oi TeAtua.

³⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Seai se aso elaka. Maatou e haia peenaa ki taia ki mmate maatou, i te aa i maatou e tautari kiaa koe.

Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taia.”[☆]

³⁷ Niaaina maa ni haaeo peehea e hakassura iho, taatou ma ki see lavaa te hakahitia naa haaeo naa. I te aa, i taatou e ttaka ma naa mahi te Tama e manava laa oi i taatou.

³⁸ Nau e iloa maa see hai mee e lavaa te ppui mai telaa oi TeAtua i taatou. Te mate ma te ora, naa ensol ma naa aitu hakamau i telani, naa mee naa see lavaa te puuia laatou te laa oi TeAtua i taatou. Naa vana i te ssao nei ma naa vana imuri hoki see lavaa te puuia laatou telaa oi TeAtua i taatou. ³⁹ Te noho i aruna ma te noho ilaro hoki

see lavaa te puuia laatou telaoi TeAtua itaatou. Maaonijaa, see hai mee e takkoto i te maarama nei e lavaa te puuia laatou telaoi TeAtua itaatou, i te aa, itaatou e ttaka ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

9

TeAtua ma ana tama.

¹ Aku taratara nei nitaratara maaoni. Nau see iloa tetaratara kailaarao, ia nau e taka ma Christ. TeAitu Tapu e taka ma nau nei e hakailoa mai maa taku maanatu e tonu. ² Te hakallika etakoto iloto taku manava nei see lavaa te oti. Nau e tanitanipeenaa itaku aroha ³ inatama taku henua, ilaatou nitama takuttou maaoni. Nau e lavaa tetuku sokonau kilaro naa haaeo TeAtua katiake nau te haanauna Christ, kimee maa teenaa koteara kilavaa laatou telotu maaoni i TeAtua. ⁴ Naatama raa nitama ni purutia TeAtua ma nitino tama aana. Naa mahi TeAtua ni hakaari kilaatou. Naa taratara hakamaatua TeAtua raa nituku kilaatou ka hookiake ana Loo raa kilaatou hoki. Naatama raa ettaka ma telotu maaoni. Naa purepure TeAtua etakkoto ilaatou.* ⁵ Naatama raa e oo iho i te manava naa Hebrew, naa tippuna maatou imua. Christ hoki ni sura iho i te manava laatou naa. Taatou ki see hakamotu te hakanau peenaa i TeAtua, ia ia enoho hakamaatua i naa tama naa henua hakkaatoa! Amen.

⁶ Nau see mee atu maa naa purepure TeAtua raa ni see ttino mai. Seai. I te aa? See mee maa naatama hakkaatoa i Israel raa nitama TeAtua eppuru.

⁷ See mee hoki maa te haanauna hakkaatoa Abraham raa nitamalliki TeAtua. Seai. TeAtua ni vanaake ki Abraham, “Oo mokopuna maaoni raa ma ki ssura iho i te manava Isaac.”* ⁸ Te hakataakoto tetaratara nei e mee maa naa tamalliki kato ni hannau mai i te maarama nei raa, see mee maa teenaa nitamalliki hakkaatoa TeAtua. Naa tamalliki koi ni hannau mai, aa e hanotonu ma naa purepure TeAtua e takkoto raa, teenaa ko naa tamalliki maaoni TeAtua. ⁹ I te aa, TeAtua ni purepure ake peelaa ki Abraham, “Nau ma ki oti ku tuku taku saaita ma ki ahemai. Taku saaita ma ki ahemai raa, Sarah ma ki haanau mai tana tamariki tanata.”*

¹⁰ Telaa mee hoki. Rebecca ni mee anatamalliki elua i Isaac, taatou tipuna. ¹¹⁻¹² TeAtua ni vanaake ki Rebecca, “Too tama matua raa ma ki heheuna i laro too tama e tamariki.” TeAtua ni kauake naa taratara nei ki Rebecca i tana saaita seki haanau mai ana takarua tamalliki. Te mee nei e hakailoa mai maa TeAtua see ttoka ki naa tiputipu te tama ki tini tana tama e hiihai. Seai. Saaita te takarua naa seki hannau mai raa, TeAtua kunaa tini are tana tama.* ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Nau ni hiihai i Jacob, tevana ia nau ni see hiihai ki Esau.”*

¹⁴ E aa? Taatou kitaratara maa te maanatu TeAtua see tonu? Seai iloo! ¹⁵ A ia ni kauake tana taratara peelaa ki Moses, “Nau see hirihiri ma se tama peehea nau ma ki aroha. Taku tama koi e maanatu maa nau e aroha raa, teenaa nau ma ki aroha ia ia.”* ¹⁶ TeAtua see hiri koi ki te tama ia ia e tautari ki te hiihai te tama naa. A ia hoki see hiri ki te tama maa i ttama naa e hakasura te lopo vana ki hiihai TeAtua kiaa ia. Seai iloo. TeAtua e tautari koi ki te tiputipu tana manava aroha. ¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara TeAtua ni kauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, “Koe ni hakanohoria a nau ma se tuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama hakkaatoa te maarama nei.”* ¹⁸ TeAtua e manava aroha koi ki tana tama e maanatu maa e tau ma tana aroha. Ki mee a ia e hiihai maa se tama ki see lono taratara, a ia e lavaa te haia a ia te tama naa ki tiputipu peenaa.

Te haaeo ma te laaoi TeAtua

¹⁹ E mee te tama ikootou ma kimee mai peelaa kiaa nau, “TeAtua see tau tetaratara mai maa maatou e ssara, i te aa, maatou ni haia ia ki tiputipu maatou peenei.

* 9.4 Ex 4.22 * 9.7 Gen 21.12 * 9.9 Gen 18.10 * 9.11-12 Gen 25.23 * 9.13 Mal 1.2-3 * 9.15 Ex 33.19 * 9.17 Ex 9.16 (LXX)

Ko ai tetama makilavaa tesahea aia te hiihai TeAtua?" ²⁰ Teenei taku taratara ekauatu kikootou. Kootou nitamavare koi. Kootou seetau te vasirisiri ma se aa TeAtua e penapena. Tekamete tetihuna e penapena raa seelavaa te huriake kite tihuna raa novanaake peelaa, "Ai nau kutataia ai koe peenei?"[☆] ²¹ Kootou e illoa ite araraa seeme peenaa. Tetihuna raa e penapena tana kamete raa kitana hiihai sokoia. Aia e iloa i ana penapena naa kamete naa vana ellasi aa ma naa kamete vare koi.

²² Te taratara ite tihuna nei e hanotonu ma naa vana TeAtua ni mee. A Ia ni hiihai maa te henua katoa kikkite i ana haaeo itana see hiihai kite tiputipu see tonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia ni hakkapi koi tana loto iloto tana manava, iaa Ia e iloa maa naa tama naa ennoho koi ki mmate. ²³ TeAtua ni noho hakalavatoa iaa Ia ma ki oti ku hakasura iho tana manava laa oi ki ana tama ni hakanoho ma tana laa oi. Teena ko ana tama ni hakamaatino ki huriake ana mahi. ²⁴ Taatou nei ni arumia TeAtua. Seeme ma kootou koi naa Jew. Seai. E mee hoki naa tama naa henua sara e ttaka iloto taatou. ²⁵ Teenei naa taratara TeAtua ni sissia Hosea, "Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa, laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku.

Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa, nau ma ki ttpa ma naa tama naa ni oti aaku.[☆]

²⁶ Iloto te henua ni vanaatu nau maa kootou seai ni tama aaku raa, kootou ma ki massike iloto te henua naa

no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora hakaoti."[☆]

²⁷ Isaiah ni mee ana taratara i naa sosorina te kanohenua Israel peenei, "Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere i tai raa, e moosi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora.

²⁸ I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua. TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma naa tiputtipu laatou."[☆]

²⁹ E mee pee ko naa taratara Isaiah ni mee imua peelaa,

"Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto ana mokopuna iloto taatou raa, naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma Gomora."[☆]

Paul e taku maa te kanohenua Israel

³⁰ Taratara raa e mee peenei: Niaaina maa naa tama naa henua sara raa ni see ssee se ara soko laatou ma ki hakattonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua, naa ora laatou ni haia TeAtua maa ettonu, ilaatou ni hakataakoto tonu kite vana Christ ni mee maa laatou. ³¹ Naa tama i Israel raa iaa nisse se ara ki hakattonu naa ora laatou ma TeAtua, teena ite hakamakii laatou ma ki tautari ki naa Loo Moses, tevana iaa laatou ni see hai ara peelaa nillave. ³² Naa vana naa ni hainattaa i laatou ni hai koi ki naa mahi laatou. Laatou ni see hakataakoto tonu ki te ara TeAtua e kauake kilaatou. Teena nillave ai naa vae laatou i "te hatu hakatipetipe tama" no maaoha laatou kilaro. ³³ Teenei ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu: "Kootou hakannoo mai.

Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto Israel.

Te lopo tama ma ki llave naa vae laatou i te hatu naa no maaoha kilaro.

Ttama koi e lotu i te Tama naa ma ki see napa imuri."[☆]

10

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara ka tanitani peenaa i taku hiihai maa naa tama taku henua raa ki hakassaoria. Teenei etaku ai nau peenaa ki TeAtua kitokonaki kilaatou. ² Nau e iloa maa laatou e hai naa mahi laatou ki tautari laatou i TeAtua. Tevana iaa naa tama naa see illoa i naa tiputipu te ara maaoni

[☆] 9.20 Is 29.16; 45.9 [☆] 9.25 Hos 2.23 [☆] 9.26 Hos 1.10 [☆] 9.28 Is 10.22-23 (LXX) [☆] 9.29 Is 1.9 (LXX)

[☆] 9.33 Is 28.16 (LXX)

ki tautari i TeAtua. ³ Naa tama naa ni see mee ki illoa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora te tama. Teenaa ni ffuri ai laatou no ssee naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari ki te ara TeAtua e hiihai. ⁴ Tevana iaa tessao taatou ni takkoto ilaro te roorosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saaita nei, naa tama koi e lotu maaoni i Jesus Christ raa e ttonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai ki tokonaki te henua hakkaatoa

⁵ Teenei naataratara Moses ni sissii inaatautari taatou inaa Loo kittonu naa ora taatou, “Ttama e tautari ki naa taratara hakamaatua naa Loo raa ma ki ora.”[✠]
⁶ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei inaa hakattonu naa ora taatou maa TeAtua ki naa hakataakoto taatou, “Kootou see vasirisiri peelaa, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te lani?’” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no toomai Christ kilaro.) ⁷ “Kootou see vasirisiri hoki peelaa, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te kina te mate?’” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no hakaheha mai Christ i te mate.) ⁸ Te taratara nei e mee maa, “Naataratara TeAtua nikaumai ki illoa taatou raa e takkoto koi itaatou. Naataratara naa e takkoto inaa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou.” Teenei ko naataratara inaa lotu maaoni taatou, teelaa e ssare maatou ka hakahea ki naa tama te maarama nei.[✠] ⁹ Ttiputipu telotu maaoniraa e takoto peenei: Ki mee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, ka iloa hoki maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma ki oti ku hakasaoria TeAtua. ¹⁰ I te aa, naa ora taatou e ttonu imua TeAtua i taatou e illoa maaoni iaa Ia, aa taatou ma ki hakasaoria TeAtua i taatou e taratara maa Christ ko taatou Ariki.

¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa, “Ttama e iloa maaoni i te tama naa ma ki see napa imuri.”[✠] ¹² Te taratara nei e mee ki te kau tama hakkaatoa. Te mee raa see hakatonu maa koe se Jew, sei ai maa koe se tama i naa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua hakkaatoa. A Ia e hookii te mee taukareka ki naa tama e ssee kiaa Ia ki tokonaki ake ki laaou. ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laaou raa ma ki hakasaoria TeAtua.”[✠]

¹⁴ Tevana iaa laatou ma ki ssee peehea ki TeAriki ki mee maa laatou see illoa maaoni iaa Ia? Laatou ma ki illoa peehea iaa Ia ki mee maa laatou seki llono naataratara e mee iaa Ia? Aa laatou ma ki llono naa taratara naa peehea ki mee maa see hai tama e hakahea ake ki laaou? ¹⁵ Naataratara naa ma ki hakaheaina e ai, ki mee maa see hai tama e heunatia ki oo no tarataraina naataratara naa? Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama te maarama nei e fiafia inaa tama ni heunatia ake TeAtua no hakahea te Lono Taukareka ki laaou!”[✠] ¹⁶ Tevana iaa e moosi koi naa tama ni tauhia laatou naataratara te Lono Taukareka raa inaa manava laatou. Isaiah ni taratara peelaa, “TeAriki, ko ai te tama ni hakannoo ki naataratara maatou ni hakahea?”[✠] ¹⁷ Taatou nei ki illoa maa telotu maaoniraa esura inaa llono taatou i te Lono Taukareka i Christ teelaa e hakaheaina mai ki taatou.

¹⁸ Teenei nau ku vanaatu kikootou: Naatama i Israel raa ku oti te llono i naa taratara naa. I te aa i te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:

“Naa taratara naa tama ni heunatia TeAtua
 ki hakahea te Lono Taukareka raa
 ni ttoha ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei.”[✠]

¹⁹ Nau ma ki vasiri peelaa, E aa? Naa tama i Israel raa ni see illoa i te taratara nei? Naa taratara TeAtua raa ni kaumai Moses peenei:
 “Kootou ma ki haia a nau ki manava haaeo kootou
 i naa tama te henua kootou e vana maa sei se henua.
 Kootou ma ki manava haaeo hoki
 i naa tama te henua kootou e vana maa e vvare.”[✠]

²⁰ Isaiah hoki e taratara haimahi i te mee nei: “Nau ni laavea naa tama ni see anaana ma ki ssee kiaa nau. Nau ni hakasura ki naa tama ni see vasirisiri ki illoa laatou iaa nau.”[✠] ²¹ I ana taratara ni mee i te kanohenua Israel raa, TeAtua ni vanaake peelaa

✠ 10.5 Lev 18.5 ✠ 10.8 Deut 30.12-14 ✠ 10.11 Is 28.16 (LXX) ✠ 10.13 Joel 2.32 ✠ 10.15 Is 52.7 ✠ 10.16 Is 53.1 (LXX) ✠ 10.18 Ps 19.4 (LXX) ✠ 10.19 Deut 32.21 ✠ 10.20 Is 65.1 (LXX)

ki Isaiah, “Aku rima ni ffora atu peenaa i te kau aso kilaatou, naa tama see hakannoo ki te taratara, aa e karamata kkaa.”✧

11

Te aroha TeAtua i te kanohenua Israel

¹ Nau e vasiri peelaa: Te tino kanohenua TeAtua nei ku tiiake? Seai! Te kanohenua TeAtua nei seelavaa te tiiake! Kootou mmata mai iaa nau. Nau nei setama haka Israel. Nau se mokopuna Abraham i te manava Benjamin.✧ ² TeAtua ni see tiiake tana kanohenua ni hakamaatino mailoo imua. Kootou e illoa inaa taratara mai Te Laupepa Tapuraa i te saaita Elijah nitaniake ki TeAtua inaa vana hakallika te kanohenua Israel raa nippena. ³ Aia nitaniake peelaa, “Te Ariki, oo pure nei ku oti te taai katoou laa ka seua oo olta. Teenei ko nau soko nau koi noho. Nau nei ku seeia hoki laa ki taia.”✧ ⁴ TeAtua ni hakaake peenei kiaa ia, “Nau ku oti te taahi aku tama e noto naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu ki te aitu Baal.”✧

⁵ Ssao nei e takoto hoki peenaa. E moosi koi naa tama ku nnoho ma te ora maaoni. Teenaa ko naa tama TeAtua ni hakamaatino itana manava aroha ilaatou. ⁶ TeAtua e hiri koi ki te tama iaa ia e manava aroha i te kau tama. A ia se ttoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa nippena. Seai. Ki mee a ia ni ttoka ki naa vana laa nippena raa, taana raa seai se manava aroha maaoni.

⁷ Taatou kukkite maa naa tama i Israel raa ni se llave te mee laa ni mmate hakaoti te ssee makittonu naa ora laa imua TeAtua. Naa uruaitama TeAtua ni hiri raa ni ilotia laa te mateara TeAtua e hiihai. Te mahiana naa tama raa ni see hii hakannoo ki te hiihai TeAtua. ⁸ Te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Naa manava laa ma naa mannatu laa ni hakapouritia TeAtua. Kaamata mai imua no tae mai ki te ssao nei, laa ku see kkite ka see llono hoki ki te kau mee TeAtua e hakassura.”✧ ⁹ David ni mee ake ki TeAtua:

“Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai laa e llasi, ki maaoha laa ki laro aa ki lonollono raa oi laa!

¹⁰ Hakapouritia naa karamata laa ki see kkite laa, ki lonollono raa oi i naa mmaha e nnoho ma laa i naa saaita hakkaatoa.”✧

¹¹ Nau ma ki vasiri peelaa: E aa? Naa Jew raa ni llave naavae laa no maaoha hakaoti kilaro? Seai iloo! TeAtua ni huri no hakasao hoki naa tama naa henua sara ki manava haaeo naa Jew raa inaa tama naa, i te aa, inaa Jew naa ni hakassara naa vana laa. ¹² Naa tama naa henua sara raa ni ssura te kau mee e taukalleka, inaa Jew raa ni hakassara naa vana laa imua naa karamata TeAtua. TeAtua ni huri no hookii te lopo mee e taukalleka ki naa tama naa henua sara, inaa Jew raa ni hakakkeeina laa ana taratara. Ki mee naa Jew hakkaatoa ma ki ahe ki TeAtua, te henua ma ki tiputipu peehea i te lopo mee taukalleka TeAtua ma ki hookii ki naa Jew raa hakapaa ma naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

¹³ Teenei nau kutaratara atu ki kootou, naa tama naa henua sara. Teenei ko nau nei ni tukua ki heheuna ma se aposol kootou. Nau e hakanau i te taukareka aku heuna ni kaumi TeAtua nei. ¹⁴ Nau e maanatu maa naa tama taku henua raa ma ki manava haaeo i aku heuna e mee nei. Nau e hiihai maa naa manava aaraa tama ilaatou naa kilavaa te hurisia i aku heuna e mee nei. ¹⁵ I te saaita naa Jew raa ni hakakkeeina TeAtua raa, TeAtua ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa ia. Saaita naa Jew naa ma ki hakaake ake TeAtua kiaa ia raa, laa ma ki mee pee ko naa tama e hakamassikeria i te mate.

¹⁶ Ki mee se vasi haraoa e tohia no kauake ki TeAtua, te haraoa naa hakkaatoa se haraoa TeAtua. Ki mee naa patiaka selaakau e hookina ki TeAtua, naa laa hoki

✧ 10.21 Is 65.2 (LXX) ✧ 11.1 Phil 3.5 ✧ 11.3 1 Kgs 19.10,14 ✧ 11.4 1 Kgs 19.18 ✧ 11.8 Deut 29.4; Is 29.10 ✧ 11.10 Ps 69.22-23 (LXX)

telaakau naa nilaa TeAtua. ¹⁷ Naa Jewraa e mee pee kotelaakau oliv nitoria hakaraaoi. Aaraalaa telaakau nitoria naa nipakia no peesia, kitoo atu naalaa telaakau te oliv esomovao raa no hakauu atu kite laakau nitoria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, e mee pee kotelaakau oliv esomovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi kallave itelopo mee taukalleka pee ko naa Jew. ¹⁸ Tevana iaa kootou ki see fiaffia maa naa Jew raa ku tiiake TeAtua pee ko naa laa e pakia no peesia. Peehea naa fiaffia kootou? Kootou nilaa koi. Naa laa telaakau raa see tauhia laatou naa patiaka raa ki mmau. Seai. Naa patiaka raa e taaohi naa laa telaakau raa ki mmau.

¹⁹ Kootou ma ki taratara peela, “Maaoni, tevana iaa naa laa raa nipakia no peesia kisua maatou naa sao laatou.” ²⁰ Teenaa setaratara maaoni. Laatou nipakia no peesia ilaatou ni see hakataakoto tonu i Christ. Kootou iaa e tauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ. Teenei seai se mee ma ki ahu kootou; kootou ki mattaku ite mee nei. ²¹ Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua ni see aroha maa ilaatou ni Jew, naalaa maaoni tanalaakau nitori. Ki mee a Ia ni see aroha ilaatou raa, kootou e mannatu maa Ia ma kilavaa te arohavare i kootou? Seai iloo! ²² Taatou nei ku kkite i naa tiputipu te manava TeAtua. A Ia e manava haaeo i naa tama ni ppena naa haisara laatou no maaoha kilaro, aa e manava laaoi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taaohi ki tana tiputipu e hiihai. Tevana iaa ki mee kootou e hakassara ni vana maa kootou, kootou ma ki uhukkia hoki a Ia no peesia ki te vasi. ²³ I te vasi naa Jew raa, ki mee laatou ku ffuri naa manava laatou no hakataakoto tonu i Christ, laatou ma ki hakaheha mai TeAtua no hakanohoria hoki ki naa kina laatou nitukua TeAtua imua, teenaa TeAtua elavaa te mee peenaa. ²⁴ Kootou naa tama naa henua sara raa e mee pee ko naa laa e pakia i telaakau e ssomovao no hakauutia ki naa laakau nitoria hakaraaoi. Naa Jew raa e mee pee ko telaakau nitoria hakaraaoi. Naa laa telaakau nipakia raa ma ki hainauhie koi te hakaheha atu no hakauutia hoki ki telaakau naa, i teenaa ni tino laa telaakau naa.

Te laaoi TeAtua i naa tama te maarama nei

²⁵ Aku taaina. Nau e hiihai maa kootou ki illoa ite taratara maaoni nei. Teenei setaratara huu see ilotia te henua. Nau ekauatu te taratara nei ki see nnoho kootou kataratara maa kootou e illoa ite kauvana. Naa Jew raa koi nnoho iloo see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Te tiputipu naa ma ki takoto peenaa ki tae iloo ki te saaita e kaatoa ake naa tama naa henua sara raa no hakappae ake ki TeAtua.

²⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei ite vana TeAtua ma ki mee ki hakasao te kanohenua Israel:

“Tama ma ki tokonaki ki taatou raa ma ki hakasura iho i Zion no uia naa haisara hakkaatoa naa tama i te manava Jacob.✠

²⁷ Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku ma laatou i taku saaita ma ki uii naa haisara laatou.”✠

²⁸ I te ara laatou ni see fifai maa laatou e hakannoo ki te Lono Taukareka Christ raa, laatou ni hakataharia TeAtua i tana vasi. Teenei e sura ai te taukareka raa i kootou, naa tama naa henua sara. Tevana iaa TeAtua ellee koi tana manava ilaatou, naa Jew, iaa Ia nituku tanataratara ma naa tippuna laatou imua. ²⁹ Saaita TeAtua etini tanatama ma ki oti kukauake analopomee e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri hoki tana maanatu imuri. ³⁰ I te vasi kootou, naa tama naa henua sara raa, kootou ni see tautari ki naa taratara TeAtua raa imua. Kootou nei kullave itelaoi TeAtua, inaa Jew raa ku see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

³¹ Saaita nei naa Jew raa ku see llono taratara pee ko kootou imua. Teenaa te aroha TeAtua ni kauatu ki kootou raa ma ki oti ku kauake hoki ki naa Jew. ³² TeAtua ni tiiake Ia naa tama te maarama nei ki see hakannoo ki ana taratara, kilavaa Ia te hakasura tana manava aroha ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

³³ TeAtua see taea iana haimēe taukalleka. A Ia hoki see taea itana atamai ma tana iloa ite kau vana. Ko ai tetama maki iloa tetataraina aia naavana TeAtua e maanatu maki mee? Ko ai tetama maki maasaro iana sosorina?✠

³⁴ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai peelaa:

“Ko ai ttama e iloa i te maanatu TeAriki?

Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia?✠

³⁵ Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua ma ki oti ku suia ake hoki?”✠

³⁶ Naa mee hakkaatoa ni mee TeAtua ni penapena. Naa mee hakkaatoa e hakatahito iaa Ia. Taatou ki hakanau i te haimahi TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.✠

12*Ttiputipu TeAtua e hiihai*

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ku oti te kkite i naa takoto te manava aroha TeAtua ikootou. Teenei nau ku kauatu te taratara nei ki kootou. Kootou ki hookii naa tinotama kootou ki TeAtua maa ni ora kootou e hakaara kiaa Ia ki haia ana heuna. Teena a Ia maki hiahia ikootou. Teenei naa tiputipu telotu maaoni. ² Kootou see tautari ki te tiputipu naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua ki hakatipu se tiputipu hou iloto naa manava kootou, ki ssura ni mannatu taukalleka ma kootou. Ki mee kootou e taaohi ki te tiputipu naa, kootou ma ki lavaa te iloa i naa vana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee. Teena ko naa mee e taukalleka aa e ttonu maaoni teela e hiahia ai a Ia.

³ TeAtua eroorosi hakaraaoi iloo kiaa nau, teenei nau ekauatu tetaratara nei ki kootou hakkaatoa: Kootou see hikkahi maa kootou e iloa ite kau vana. Kootou hakatonu koi ki kootou, kitau ma te kooiina naa illoa kootou ni kauatu TeAtua. ⁴ Te haitino tetama etakoto telopo tamaa kina ekkee naa heheuna laatou. ⁵ Te haanauna Christ raa e tiputipu hoki peenaa. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se haitino koi tokotasi i Christ, i taatou e heheuna hakapaa pee ko te lopo tamaa kina te haitino tokotasi.✠ ⁶ Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAtua ni kaumai ki taatou. Ki mee taatou e tukua ki hakaara naa taratara TeAtua, taatou ki hakaara tonu tautari ki naa illoa ettaka ma taatou. ⁷ Ki mee taatou e tukua ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia taatou. Ki mee taatou e tukua ki akonaki te henua, taatou ki akonaki hakaraaoi te henua. ⁸ Ki mee taatou e tukua ki saapai ki aaraa tama, taatou ki saapai ki aaraa tama. Ttama e vvae ana hekau ma telaa tama raa ki vvae ma te manava laoi. Te hakamau raa ki heheuna hakaraaoi. Ttama e manava laoi ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia.✠

⁹ Kootou ki hakasura te manava laoi maaoni ki aaraa tama. Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu. Tauhia kootou te tiputipu e taukareka. ¹⁰ Manava laoi i aaraa tama, i teena nitaaina kootou ite lotu. Kootou ki haitaina laoi ka hakanau i naa taaina kootou. ¹¹ Kootou see heheuna matanaenna. Kootou ki heheuna hakappuru ki lavaa kootou naa heuna TeAriki. ¹² Kootou ki nnoho hakauaua ka ttari ki TeAriki. Kootou ki nnoho seemuu i naa uru kootou ki te kau haaeo. Kootou ki taku ki TeAtua i naa saaita hakkaatoa. ¹³ Vaevae naa hekau kootou ma naa taaina kootou ite lotu e nnoho hakaaroha. Kootou ki hakauru te kau tama ki lotu naa hare kootou.

¹⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki aroha Ia ki naa tama e lotoffaaeo ikootou. Kootou ki see taku ki TeAtua ma ki hai haaeo ina naa tama naa.✠ ¹⁵ Ki mee ni tama e fiafia, kootou hoki ki fiafia ma laatou. Aa kimee ni tama ettani, kootou hoki kittani hakapaa ma laatou. ¹⁶ Aroha i te kau tama hakkaatoa. Kootou see hikkahi maa kootou ni tama hakamau. Kootou ki kapa no mee naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu maa kootou e atammare i aaraa tama.✠

¹⁷ Ki mee ni tama e mee ni vana hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no mee hoki ni vana hakallika ki laatou. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu te henua e mmata

✠ **11.33** Is 55.8 ✠ **11.34** Is 40.13 (LXX) ✠ **11.35** Job 41.11 ✠ **11.36** 1 Cor 8.6 ✠ **12.5** 1 Cor 12.12 ✠ **12.8** 1 Cor 12.4-11 ✠ **12.14** Mt 5.44; Lk 6.28 ✠ **12.16** Prov 3.7

maa e taukareka. ¹⁸ Kootou ki tautari ki te tiputipu e taukareka, ki nnoholaa oi kootou ma naa tama hakkaatoa. ¹⁹ Ki mee kootou e hai haaeoina nitama, kootou see ffuri atu no mee nivana hakallika ki la tou. Kootou ki tiiake Te Atua ki huriake sokola no kauake ana haaeo ki naa tama naa. Te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Te Ariki e taratara peenei: Nau maki painnaki ma naa tama e hai haaeoina laa tou aaraa tama.”[☆] ²⁰ Te Laupepa Tapuraa e taratara hoki maa, “Ki mee setama e tau tau haaeo koorua e hiikai, kauatu nikaikai maana kikai. Ki mee aia e hiiunu, kauatu sevai maana ki unu. Naa tama naa ma ki nnapa inaa sosorina laa tou sokola tou ki mee kootou e hakasura te tiputipu nei.”[☆] ²¹ Kootou roorosi ki see hakahiti te tiputipu see tonu raa i aruna te tiputipu e tonu e taka ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu see tonu raa ki te tiputipu e tonu.

13

Hakannoo ki naa hakamau

¹ Te henua hakkaatoa ki hakannoo ki naa hakamau laa tou eroorosi ila tou. See hai henua e hakanoho ana hakamau sokola tou. Naa hakamau naa henua itessaonei nitama ni hakanohoria Te Atua. ² Te tama esahe naa taratara naa hakamauraa, aia esahea hoki aia naa taratara Te Atua. Aia naa ku hakasara kiaaia sokoaia. ³ Naa tama esosorina hakallikaraa ma ki nnoho ka mattaku inaa hakamau naa henua laa tou. Naa tama esosorina taukallekaraa ia, laa tou ma ki nnoho see mattaku inaa hakamau laa tou. Eaa? Kootou e fifai maa kootou ki see mattaku inaa hakamau kootou? Teenaa, aa kootou ki sosorina taukalleka ki fifai naa hakamau kootou raa i kootou. ⁴ Naa hakamauraa nitama e tukua Te Atua ki roorosi i kootou. Te vana ia kootou ki mattaku ila tou ki mee kootou esosorina hakallika. Iteaa inaa tama naa elavaa tetaa kootou. Naa tama naa ni tukua Te Atua ki roorosi atu hakaraa oi ilo ki see sosorina hakallika kootou. ⁵ Teenaa kootou ki hakannoo ki naa taratara naa hakamau. Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi maa i kootou e mattaku i Te Atua. Seai. Kootou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa i kootou e illoa maa teenaa ko te tiputipu e tonu.

⁶ Teenaa kote vana e taukareka ai maa kootou kipesi naa takis kootou. Naa hakamauraa nitama e tukua Te Atua kia o naa takis naa tama naa henua hakkaatoa. ⁷ Kootou kipesi naa laa tou e vanaa tu maa kootou kipesi. Ki mee laa tou e mee maa kootou kipesi nitakis, kootou kupesi naa takis. Ki mee laa tou e mee maa kootou kipesi ni mane, kootou kupesi mane. Ki mee kootou e tau te mattaku inaa tama naa, kootou ki mattaku ila tou, aa ki mee kootou e tau te hakanau inaa tama naa, kootou ki hakanau ila tou.[☆]

Manava laaoi i telaa tama

⁸ Kootou ki suia kootou naa mee naa tama nitoa kootou. Kootou hoki ki manava laaoi i telaa tama. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa kote tama e tautari ki naa Loo Te Atua. ⁹ E mee naa Loo e hakatuu maa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taatama; kootou see kailallao; kootou see oti manava inaa mee telaa tama.” Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki e takkoto hakkaatoa ilaro te Loo tokotasi: “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi ia koe sokokoe.”[☆] ¹⁰ Ki mee te tama raa e manava laaoi i telaa tama raa, aia ma ki see hai vana e hakallika ma ki oti ku mee ki te tama naa. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa taratara hakkaatoa naa Loo Moses.

¹¹ Kootou ki tautari ki naa taratara nei i kootou e illoa maa tessao raa kutae ki maffuru kootou no ara. Kootou see mannatu maa tessao naa koi mmao pee ko naa mannatu kootou imua, i te saaita kootou ni kaamata te lotu i Te Atua. ¹² Ssao nei ku mee pee ko naa hakattea te ata ki maarama. Taatou ki tiiake naa sosorina taatou ni mee i te saaita te mee raa koi pouuri, i taatou nei ku nnoho i te maasina e lasi. Taatou ki massike ma naa hana te maasina nei. ¹³ Taatou ki sosorina taukalleka ma nitama

☆ 12.19 Deut 32.35 ☆ 12.20 Prov 25.21-22 (LXX) ☆ 13.7 Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 ☆ 13.9 Ex 20.13-15,17; Deut 5.17-19,21; Lev 19.18

te ao, see unu mahi naa vaimmara ka hai huri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano i telaa tama. ¹⁴ Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou ku tiiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

14

Kootou see hakatonu tonu telaa tama

¹ Haisoa ki naa tama te lotu teelaa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua. Kootou iaa see mee maki hakatautau kootou maa ilaatou see mee naa mannatu laatou pee ko kootou. ² E mee aaraa tama e hakataakoto maa laatou e ttana te kikai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu laatou i TeAtua raa see kikai naa pukunohi naa manu. Laatou e kikai koi naa lau laakau. ³ Ttama e ttana te kai te kau kaikai raa ki see taratarahaae inaa tama e kikai koi naa lau laakau. Peelaa hoki, naa tama e kikai koi naa lau laakau raa ki see tarataraina laatou naa tama e ttana te kikai te kau kaikai. I te aa, ilaatou ni tama hoki TeAtua. ⁴ Kootou ko ai ki tarataraina kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Teelaa are kote hakamau naa tama naa teelaa ma kittapa ma naa tama naa ettuu mmou aa ma seai. Aa naa tama naa ma kittuu mmou i TeAriki e lavaa te hakatuu laatou ki mmou.

⁵ E mee aaraa tama e hakamaatino laatou aso ma seaso hakamau laatou. Aaraa tama iaa e mannatu maa naa aso hakkaatoa e hakataupeellaa. Taatou ki taaoi ki naa aso taatou e maanatu maa ni aso ellasi taatou. ⁶ Ttama e tuku tana aso raa, a ia e tuku maa teenaa tana aso ki hakanau i TeAriki. Ttama e ttana te kai te kau kaikairaa, a ia ekai ki hakanau ia i TeAriki, i teenaa ni kaikai TeAtua e kauake. Ttama e mattino ana kaikai see kai raa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai e kauake TeAtua ma ki kai. ⁷ See hai tama e ora i tana hiihai soko ia. See hai tama hoki e mate i tana hiihai soko ia. ⁸ Taatou nei e ora i te hiihai TeAtua. Taatou hoki e mmate i te hiihai TeAtua. Niaaina maa taatou e ora, seai maa taatou e mmate, taatou nei ni tama TeAriki. ⁹ Christ ni mate no masike hoki ki noho ia ma ko TeAriki naa tama e ora ma naa tama e mmate. ¹⁰ Teenei e vanaatu ai nau ki kootou naa tama e kikai koi naa lau laakau: Kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama e kikai te kau kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama e lotu i TeAriki. Taatou hakkaatoa ma kittuu imua te Hakatonu TeAtua. ¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:

“TeAtua e taratara peenei, ‘I taku noho e noho nei,

naa tama te maarama nei ma ki hakamaruu ki naa turi laatou no lotu kiaa nau.

Naa tama raa hakkaatoa ma ki illoa ka taratara maa nau nei ko TeAtua maaoni.’”^{*}

¹² Taatou hakkaatoa ma ki hakaari ki TeAtua maa ni aa taatou ni mee ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama ki ppenna naa haisara

¹³ Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma setama haisara. Seai. Kootou ki see ffuri no mee ni vana ki usuhia naa tama naa ki tautari ki te tiputipu naa. Kootou ki tokonaki kilaatou, ki see hakassara ni vana maa laatou. ¹⁴ Nau e taka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e iloa maa te kau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi te kikai. Tevana iaa, kimee setama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika te kikai, naa kaikai naa e hakallika kiaa ia soko ia. ¹⁵ Kootou see kikai naa kaikai kootou naa imua naa tama naa ma ki mamannatu tammaki laatou. Teenaa seai se maanatu e sura mai i te manava aroha. Kootou see mee ma ki hakallika te hakataakoto naa tama ni mate ai Christ raa inaa kaikai kootou e kikai. ¹⁶ Kootou see mee ma ki taratara hakallika te henua inaa mee kootou e mee maa e taukalleka. ¹⁷ Te Nohorana TeAtua raa seai se kina e noho taatou ka mamannatu ki naa kaikai taatou e kikai ma naa mee taatou e unu. Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu e tonu, te noho laaoi, aa te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumai TeAitu Tapu. ¹⁸ Saaita te henua e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua ma ki hiahia i laatou. Aaraa tama hoki ma ki hakanau i laatou.

^{*} 14.6 Col 2.16 ^{*} 14.10 2 Cor 5.10 ^{*} 14.11 Is 45.23 (LXX)

¹⁹ Taatou kiheheuna hakamattoni kihaia taatou naamee ehakasura telaaoi, aa naamee elavaa te hakatipuake te illoa naataaina taatou i TeAtua. ²⁰ TeAtua ni hakasura te kau vana ki illoa maaoni te henua hakkaatoa iaa Ia. Kootou see seua kootou tanavana emeenaa. Niaaina maa te kau kaikai etaukalleka tekkairaa, kootou essara kimee maa kootou ekkai naa kaikai imua naatama emannatu maa naa kaikainaa ehakallika tekkai. Te aranaa esara, ilaatou ma ki tautari ki kootou no ssara. ²¹ E taukareka maa kootou ki see kkai naa pukunohi naa manuka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave kootou. ²² Taaohi ki te mee kootou e illoa maa etonu i te me nei, kitakoto iloto kootou ma TeAtua. Naatama ettaka kailloa maa naa sosorina laatou ettonu raa ma ki ttaka ka fiafia. ²³ Tevana iaa kimee naa tama raa emannatu tammaki i naa kaikai laatou ekkai, laatou essara i naa karamata TeAtua kimee maa laatou ekkai naa kaikai naa. I te aa, i naa vana naa tama naa emee raa, see hanotonu ma naa hakataakoto laatou. Naa vana hakkaatoa taatou emee, aa see hanotonu ma naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

15

Tokonaki ki telaa tama

¹ Taatou naatama ehaimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou. Taatou ki see mannatu koi ma ki ssee te taukareka maa taatou soko taatou. ² Taatou ki ssee se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naatama naa kite hakataakoto etonu. ³ I te aa, Christ ni see mee ana vana ma ki ssee tana taukareka soko Ia. Te Laupepa Tapu raa emee maa, “Te kau haaeo kootou ni kauatu naa tama te maarama nei ni pesi mai hakkaatoa kiaa nau.”[☆] ⁴ Naa taratara hakkaatoa etakkoto iloto te Laupepa Tapu raa ni sissia ki tokonaki ki taatou kinnoho hakalavatoa taatou, ki haimee etaaohi manava ai taatou. ⁵ TeAtua soko Ia e tokonaki ki taatou kinnoho hakalavatoa taatou. A Ia e tokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto tokotasi ka tautari ki te tiputipu Jesus Christ. ⁶ Kootou hakkaatoa ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana Te Ariki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

⁷ Haisoa ma aaraa tama pee ko Christ ehaisoa ma kootou. Teenaa naa tama hakkaatoa ma ki hakanau i te inoa TeAtua. ⁸ Christ ni hakasura iho no haia naa heuna naa Jew raa ki hanotonu ma naa taratara TeAtua ni purepure ki naa tippuna laatou imua. ⁹ Aia ni mee peenei hoki ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua. Te Laupepa Tapu raa emee maa:

“Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara no hakanau i too laaoi.

Nau ma ki huahua hakanau i too inoa.”[☆]

¹⁰ E mee hoki ana taratara peelaa:

“Kootou naa tama naa henua sara, kootou massike no hakauaua ma naa tama TeAtua!”[☆]

¹¹ Aaraa taratara emee hoki peelaa:

“Hakanau i te laaoi Te Ariki, kootou naa tama naa henua sara. Te henua katoo ki hakanau iaa Ia!”[☆]

¹² Isaiah hoki ni taratara peelaa:

“Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho.

Aia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.

Naa tama naa ma ki taaohi manava katoo iaa Ia.”[☆]

¹³ Nau etaku ki TeAtua, tetama etaaohi manava ai taatou, ki haaoa kootou ki te manava hiahia ma te manava te noho laaoi ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, taku manava e taukareka i aa nau e iloa maa kootou ennoho taukalleka, aa kootou hoki ku illoa ite kau vana. Teenaa elavaa ai kootou te akonaki aaraa tama. ¹⁵ Tevana iaa kootou ekkite iaa nau e mattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara ni kauatu imua. Nau see mataku te kauatu naa taratara naa ite nei ni heuna e kaumai TeAtua. ¹⁶ Nau se tama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma se maatua telotu e hakaeta te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaara ki TeAtua, e hakatapurua ake TeAitu Tapu.

¹⁷ Nau e tau te hakatanata maa naa heuna TeAtua e kaumai ma ki heunatia a nau, ite aa, nau e iloa maa Jesus Christ etaka ma nau. ¹⁸ Nau ma ki see ppore. Nau ma ki tarataraina a nau te kau vana Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara raa no tautari ki naa taratara TeAtua. Laatou ni illoa iaku taratara ni kauake ka kkitite laatou iaku sosorina. ¹⁹ Laatou ni kkitite hoki itelopo vana ni hakassura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua. Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem notae ki Ilirikum, itelaa vasi Masedonia. ²⁰ Nau e hakamakii iloo ki hakataeta te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua sekilono i Christ. Nau e hiihai maa nau nei kotetama mua e hakaeta naa taratara nei kilaatou. ²¹ E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peela,

“Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkitite.

Naa tama ni see illoa raa ma ki massaro.”✧

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

²²⁻²³ Nau ni noho kamaanatu itelopo saaita ma ki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau ni seai iloo se saaita ni lavaa te hakasura atu. Te nei aku heuna i naa matakaaina nei ku oti.✧ ²⁴ Nau nei ku tokatoka koi ki hakasura atu nau no noho se tamaa saaita maa kootou, ite nei se maanatu ni taka mai iloo ma nau imua. Nau e maanatu maa nau kitaa atu no mmata i kootou itaku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau. ²⁵ Ite saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna telotu ite kina naa. ²⁶ Naa tama telotu i Masedonia ma Akaia raa e ssiko mane ki hakaara ki naa tama telotu ennoho hakaaroa i Jerusalem.✧ ²⁷ Te nei se maanatu laatou sokolaatou. Te maanatu laatou nei etonu, ite aa, i laatou e tau te vaevae naa mee laatou naa ma naa tama ennoho hakaaroa. Teenaa i naa tama naa henua sara raa ni kauake laatou taukareka, ite vasi telotu, naa Jew. Peela hoki, naa tama naa henua sara raa e tau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew.✧ ²⁸ Taku saaita ku oti te kauake naa mane laatou raa, nau ma ki hano ki Spain. Teenaa ko taku saaita ma kitaa atu no mmata i kootou. ²⁹ Nau e iloa peela maa Christ ma ki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou i taku saaita ma ki hakasura atu.

³⁰ Akutaaina. Iloto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma telaaoi TeAitu Tapu etakoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou kitaku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei. ³¹ Kootou ki taku ki TeAtua ki roorosi mai ki see mee pakavaina nau naa tama se lotu ennoho i Judea. Kootou ki taku hoki ki TeAtua ki haia naa tama elotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee i te kina naa. ³² Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia no mmata i kootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi. ³³ TeAtua e tokonaki ki taatou ki noho laaoi taatou. A Ia ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.

✧ 15.21 Is 52.15 (LXX) ✧ 15.22-23 Rom 1.13 ✧ 15.26 1 Cor 16.1-4 ✧ 15.27 1 Cor 9.11

16

Paul e purepure ki naa tama i Rome

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i te lotu i Senkria.
² Kootou mmata atu hakaraaoi kiaaia ite inoa TeAriki, ikootou nitama TeAtua. Kootou tokonaki atu ki ana heuna. Aia ni mmata ake hakaraaoi iloo ki maatou ma te lopo tama hoki.

³ Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maatou hakapaa i naa heuna Jesus Christ.✠ ⁴ Laaua pui mmate i taku saaita ni hakasaoria laaua. Nau e llee iloo taku manava i laaua. Naa tama naa lotu i naa henua sara raa e hakanau hoki i laaua. ⁵ Nau e purepure hoki ki naa tama e lotu laatou i te hare laaua.

Nau e purepure ki taku soa, Epenetus, te tama mua ite matakaaina Asia ni iloa i Christ. ⁶ Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa kootou.
⁷ Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua Jew nimmo e maatou iloto te hare karapusi. Naa aposol raa e illoa i laaua. Laaua ni illoa i Christ imua i taku saaita ni iloa i Ttama naa.

⁸ Nau e purepure ki Ampliatus, taku soa iloto TeAriki. ⁹ Nau e purepure ki Urbanus, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki ki Stakis, taku soa. ¹⁰ Nau e purepure ki Apeles, i aa ia e taka hakamau ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus. ¹¹ Nau e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naa taaina taatou i Christ iloto te haanauna Narsisus.

¹² Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua e ttaka iloto naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama ni mee te lopo heuna maa TeAriki. ¹³ Nau e purepure ki Rufus te tama e llasi ana heuna ni mee maa TeAriki. Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama ni mmata ake hakaraaoi iloo kiaa nau ma se tino tama aana.✠
¹⁴ Nau e purepure hoki ki Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma naa taaina hoki taatou e ttaka ma laatou. ¹⁵ Nau e purepure ki Filologus ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpasi ma naa tama kato TeAtua e nnoho laatou.

¹⁶ Kootou ki ffuri no purepure ma naa taaina kootou ite kina naa. Naa tama hakkaatoa e lotu i te kina nei e purepure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

¹⁷ Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi hakaraaoi iloo i naa tama e ttaka ka usuu tama no mee naa tama raa ki ffuri no see lotu i TeAtua. Naa taratara hakallesi naa tama naa e kkee ma naa akonaki ni kauatu ki kootou. Kootou see hakatauppiri atu ki naa tama peenaa. ¹⁸ Naa tama naa sei ni tama e heheuna maaoni i taatou Ariki, Christ. Sei. Laatou maraa e heheuna koi i naa kaikai laatou e fifai. Laatou ma ki usuhia laatou te lopo tama taukalleka ki ffuri naa mannatu laatou. ¹⁹ Tevana iaa, te henua hakkaatoa ku oti te llono i naa tautari hakaraaoi iloo kootou ite Lono Taukareka. Te nei e hiahia ai nau ikootou. Nau e hiihai maa kootou ki atammai i naa mee e taukalleka, tevana iaa kootou ki see atammai i naa mee e hakallika. ²⁰ TeAtua e tokonaki ki kootou ki nnoho laaoi kootou. A Ia ma ki repua a Ia te pisouru Satan ki maseu i laro naa vae kootou.

Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²¹ Timothy, te tama e heheuna ma nau i te kina nei e purepure atu ki kootou. Naa Jew hoki e nnoho i te kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater e purepure atu ki kootou.✠

²² Anau, Tertius, te tama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu ki kootou hakkaatoa.

²³ Gaius, te tama maraa e lotu maatou i tana hare raa e purepure atu ki kootou. Erastus hoki, te tama e roorosi naa mane te henua nei, laaua ma Kwartus te taina maatou, e purepure atu ki kootou.✠ ²⁴ [Te laaoi taatou Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

²⁵ Taatou kihakanau i TeAtua! A Ia e lavaa te saapai atu kilotu maaoni kootou pee ko te Lono Taukareka Jesus Christ e hakaeta ai nau. Te Lono Taukareka nei ni huuina imua. ²⁶ Saaita nei te Lono nei ku hakailotia mai TeAtua ki naa tama te maarama nei. Naataratara naa e takkoto iloto naa laupepa naa pure TeAtuaraa ni sissii. TeAtua ni heunatia a Ia anapure raa kihakailotia te Lono Taukareka nei ki naa tama te maarama nei hakkaatoa, teenaa ki illoa hakaraa oi laatou katoa no tautari kiaa Ia.

²⁷ Taatou kihakanau itaatou Atua maaoni, teenaa ko TeAtua tokotasi e atamai i te kau vana. Taatou kihakanau ia a Ia i te kau saaita i te ara Jesus Christ ni pena nei! Amen.

1 CORINTHIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU I KORINT

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepasmua Paul kinaatama telotu iKorint ni sissii kitaratara inaa vana see ttonu teelaa e ssura i te lotu Paul ni hakamasike i Korint, teenaa naa ora ma naa hakataakoto naa tama telotu i te kina naa ku see taukalleka pee ko imua. Korint se matakaaina elasi i Greece enohoria naatama inaa henua hakkaatoa, teenaa ko te matakaaina hakamau i Akaia, se henua etakoto ilaro tekaaman Rome. Te henua e hakatuu naa sitoa laatou kamee tekau heuna kissee mane i te matakaaina naa, aa naa tama i te kina naa e ahu sara iloo i te tiputipu teelaa ni nnoho mai iloo ma laatou imua; te sosorina haihuri teelaa e hai te henua kinaa haitino laatou raa elasi i te matakaaina naa, aa te kau lotu e ssura hoki i te kina naa.

Te aposol nei e hakatahito ana taratara raa kinaa mee pee ko naa nnoho maavae naa tama TeAtua aa ma te tiputipu haihuri teelaa elasi iloto telotu. Aia e taratara hoki i te tiputipu te aavana, te tiputipu te hakataakoto ttama, te tiputipu ki tautari iloto telotu, naa mahi TeAitu Tapu, aa i te saaita TeAtua ma ki hakamasike te mate. Aia e taratara hakamattoni lokoi i naa taratara iho te Lono Taukareka raa i naa vana nei.

Sapta 13 e taratara maa te manava laaoi raa ko te oti hakaoti i naa tiputipu TeAtua ki ana tama, aa e tammaki iloo naa tama teelaa e tokatoka inaa taratara TeAtua raa e illoa i te sapta nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–9

Te lotu e nnoho maavae 1.10–4.21

Ttiputipu te haihuri ma te nnoho laaoi naa haimaatua 5.1–7.40

Ttiputipu naa tama e lotu ma naa tama see lotu 8.1–11.1

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama TeAtua 11.2–14.40

Te saaita Christ ma naa tama e lotu iaa Ia raa ma ki hakamassikeria TeAtua i te mate 15.1–58

Te tokonaki ki naa tama telotu e nnoho i Judea 16.1–4

Naa taratara hakaoti Paul 16.5–24

¹ Anau Paul, nikannaatia TeAtua itana hiihai ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. Maaua ma taatou taina, Sostenis, ² e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho i te matakaaina Korint, naa tama nikannaatia kimee ma nitama ettapu TeAtua. Naa ora kootou ettapu i kootou e hakannoo kinaa taratara Jesus Christ; teenaa ko kootou hakapaa ma naa tama inaa kina hakkaatoa teelaa elotu ki TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia naa se Ariki taatou, aa se Ariki hoki laatou.✧

³ TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ e roorosi hakaraaaoi iloo ki kootou ki nnoho kootou ma te laaoi.

Naa mee e taukalleka i Christ

⁴ Nau e hakanau peenaa itaku Atua itana laaoi nikauatu ki kootou, i kootou e hakapaa ma Jesus Christ. ⁵ Ite aa, ite naa kotelotu kootou i Christ naa teelaa e kaatoa ai tekau vana e taukalleka i kootou. Kootou kullau te hakaana ana taratara hakkaatoa, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana hakkaatoa. ⁶ Naa taratara maatou ni hakaana atu i Christ raa ku mmoe ka kkapi iloto naa manava kootou, ⁷ teenaa naa mee e taukalleka hakkaatoa TeAitu e hookii raa e nnoho ma kootou, inaa nnoho kootou ka ttari ki te ssao Jesus Christ ma ki hakasura mai. ⁸ A Ia ma ki tokonaki atu ki lotu maaoni kootou no tae kite hakaotiana, teenaa kisse haisara kootou i te aso elasi

✧ 1.2 Acts 18.1

taatou Ariki, Jesus Christ. ⁹ Taatou ni kannaatia TeAtua, te Tama e tonu, ki ttaka taatou ma tana Tama, TeAriki Jesus Christ.

Kootou see hakatauttau soko kootou

¹⁰ Akutaaina ma akukave nei, nau e taratara atu ki kootou iloto te inoa Jesus Christ, kitaratara kootou ki te taratara tokotasi, ki see hakatauttau kootou. Kootou ki meeme hakapaa ki see nnoho maavae kootou. Kootou ki nnoho hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ¹¹ E mee naa tama i te haanauna Chloe ni taratara mai maa kootou maraa e hakatauttau soko kootou. ¹² Te taratara raa e mee maa kootou e hakatauttau i naa tama kootou e hai maa kootou e tautari. E mee aaraa tama i kootou e taratara peela, “Maatou e tautari ki Paul.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Peter.” Aa aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Jesus Christ.”* ¹³ Te haitino Christ ku vaavae kootou peehea? Kootou e mannatu maa te laa ko Paul raa ni mate i aruna te kros ki hakassaoria kootou? Kootou e mannatu maa kootou ni too te hakaukau tapu ki mee kootou ma ni disaipol Paul? Seai iloo!

¹⁴ Nau e hiahia i TeAtua i aa nau seai akutama ni hakaukkau. Taku takarua koi ni hakaukkau raa, teenaa ko Crispus lauaa ma Gaius.* ¹⁵ See haitama elavaa te taratara maa ia ni hakaukauria ma se disaipol aaku. ¹⁶ (Ni maaoni, Stefanas ma tana haanauna raa hoki ni hakaukau tapuria a nau, tevana iaa nau see hakamaarona maa ni tama hoki aaku ni hakaukau tapu.)* ¹⁷ Nau ni see heunatia Christ ma ki hano nau no hakaukau tapu te henua. Nau ni heunatia are ki hakaea te Lono Taukareka. Nau see taratara pee ko naa tama e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, i aa nau see hiihai maa te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia ma se mee vare koi.

Naa mahi ma te atamai TeAtua e takkoto i Christ

¹⁸ Te taratara i te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia naa tama e nnoho pouuri raa ma se taratara vvare. Tevana iaa te taratara naa ki taatou, naa tama essao no ora raa, teenaa ko naa mahi TeAtua. ¹⁹ Naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te illoa naa tama e hai maa laatou e atammai raa ma ki seua a nau, aa see haitama ma ki hii hakannoo ki naa tama e hai maa laatou e illoa i te kau vana.”*

²⁰ Teehea naa tama e atammai? Aa teehea naa tama e illoa i te kau vana? Teehea naa tama e hai maa laatou e llau te taratara i naa vana te maarama nei? TeAtua ku oti te hakailoa mai maa te atamai naa tama te maarama nei se atamai naa vvare!*

²¹ TeAtua e atamai, teenaa e puuia ai a Ia naa hakataakoto naa tama te maarama nei ki see lavaa naa tama naa te illoa iaa Ia. Te henua e hai maa te taratara TeAtua e hakaea maatou nei, se taratara vvare koi. Tevana iaa naa tama e hakataakoto tonu ki te taratara nei ni hakassaoria TeAtua no ora. ²² Naa Jew raa e fiffai maa laatou kikkite i naa mahi TeAtua, aa naa tama te laa seai ma ni Jew raa iaa, e fiffai maa laatou ki atammai. ²³ Maatou iaa e tarataraina maatou te mate Christ i aruna te kros. Te taratara nei e mee ma se saakiri ki naa Jew, aa naa tama te laa seai ma ni Jew raa iaa, e hai maa te nei ni taratara vvare koi. ²⁴ Tevana iaa, naa Jew ma naa tama te laa seai ma ni Jew ni kannaatia TeAtua raa e illoa maa te taratara nei e hakailoa mai ki taatou i te tiputipu Christ. A Ia naa ko naa mahi aa te atamai TeAtua. ²⁵ Te atamai TeAtua te laa e haia te henua ma se mee vare raa, e laka i aruna te atamai naa tama te maarama nei. Te tiputipu TeAtua e haia te henua ma ko te tino mmate TeAtua raa, e haimahi are i naa mahi naa tama te maarama nei.

²⁶ Akutaaina ma akukave nei, kootou hakatuu ake ki naa tiputipu kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Kootou ni see ilotia te henua ma ni tama e atammai, e haimahi, aa ma ni tama hakamaatua. ²⁷ TeAtua ni hirihiri naa tama te henua e vana maa ni tama e vvare ka see illoa i te kau vana raa, ki hakannaparia

* **1.12** Acts 18.24 * **1.14** Acts 18.8; 19.29; Rom 16.23 * **1.16** 1 Cor 16.15 * **1.19** Is 29.14 (LXX) * **1.20** Job 12.17; Is 19.12; 33.18; 44.25

naa tama e hai maa laatou e atammai. A Ia nihiri hoki naa tama see haimmahi raa kihakannaparia naa tama haimmahi. ²⁸ A Ia nihiri naa tama te henua evana ma nitama see ilotia raa kiseua naa mee te maarama nei e mannatu ma nimee hakamau. ²⁹ Te me nei e mee maa see haitama etau te ahu imua naa karamata Te Atua. ³⁰ Te vana iaa kootou ku oti te toa Te Atua no hakapaaria ki Jesus Christ, teenaa ki tauhia kootou tana atamai e takoto i Christ. Taatou nei ku haia Ia ki ttonu naa ora taatou imua Te Atua. Teenaa taatou kumee ma kote kanohenua etapu Te Atua, aa taatou ku hakassaoria inaa mahi te haisara. ³¹ Te nei e hakatuu ai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Tama e hiihai maa ia e ahu, a ia ki ahu tonu inaa vana Te Atua ni mee.”✠

2

Naa taratara i te mate Christ

¹ Akutaaina ma akukave nei, taku saaita ni hanatu ki kootou no hakaea atu naa taratara i te hakamaaoni Te Atua teelaa see ilotia raa, nau ni see taratara hikkahi pee ko naa tama e ahu maa laatou e illoa i te kau vana. Seai. ² Itaku saaita ninnoho taatou raa, nau nimee hakaoti takumaanatu maa nau maki sei aku taratara peelaa hoki maki taratara. Nau maki taratara tonu i te tiputipu Jesus Christ. Nau maki taratara lokoi i tana saaita ni mate i te kros. ³ Teenaa ko taku vana ni matanae ai ka papore nau itaku maku itaku saaita ni hanatu.✠ ⁴ Taku saaita ni akonaki atu inaa tiputipu Te Atua, ka hakaea atu te Lono Taukareka raa, nau ni see taratara hakattoe i te atamai te tamavare. Seai. Nau ni taratara ki naa mahi Te Aitu Te Atua. ⁵ Teenaa kootou see hakataakoto ki te atamai te tamavare, kootou e hakataakoto ki naa mahi Te Atua.

Te atamai Te Atua

⁶ Nau ekauake te taratara atamairaa kinaa tama kumattua ma Te Aitu Te Atua. Te vana iaa te atamai nei e kee ma te atamai te tamavare, aa te nei hoki sei kote atamai naa hakamau e roosi naa henua i te maarama nei. Naa mahi naa tama naa e o koi no mmate. ⁷ Te atamai e hakaea nau nei kote atamai Te Atua ni hakalluu ki see ilotia naa tama te maarama nei. Saaita te maarama nei seki takoto raa, te atamai nei ni tukua mai hakaoti Te Atua ki kaumai taatou taukareka. ⁸ See hai hakamau i te maarama nei ni iloa i te atamai nei. Ki mee laatou ni illoa raa, Te Ariki haimahi raa ni see taia are laatou no mate. ⁹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa mee see hai tama ni k kite ka llono, naa mee see hai tama ni mannatu ma ki oti ku ssura raa, teenaa ko naa mee Te Atua ni tuku maa naa tama e laaoi iaa Ia.”✠ ¹⁰ Te vana iaa, te nei ko taatou nei ni hakailotia Te Atua i ana vana ni ffuu. Naa vana nei e hakailotia mai Te Aitu Te Atua, iaa Ia e iloa i te kau vana Te Atua hakkaatoa. ¹¹ Teelaa kote aitu koi etakoto iloto te tama raa teelaa e iloa inaa mannatu hakkaatoa te Tama naa. Peelaa hoki, Te Aitu Te Atua soko Ia e iloa inaa tiputipu kato Te Atua. ¹² Taatou ni see toa taatou te aitu te maarama nei. Seai. Taatou ni toa are taatou Te Aitu ni kaavea mai Te Atua, ki illoa taatou inaa mee hakkaatoa Te Atua ni kaumai ki taatou. ¹³ Teenaa, maatou see taratara kinaa taratara e akonakina mai i te atamai te tamavare. Te nei ni taratara e akonakina mai Te Aitu Te Atua, te nei e ako ake maatou naa vana maaoni Te Atua raa ki illoa naa tama ettaka ma Te Aitu Te Atua. ¹⁴ Naa tama see ttaka ma Te Aitu Te Atua raa see hai tuuhana inaa mee e taukalleka Te Aitu Te Atua. Naa tama naa see illoa maaoni inaa mee naa; teenaa ni mee vare koi kilaatou. I te aa, Te Aitu Tapu koi e lavaa te hakaari mai naa tiputipu naa mee naa. ¹⁵ Te tama e taka ma Te Aitu Tapu raa e lavaa te hakatonu tonu naa takkoto naa mee hakkaatoa, te vana iaa see haitama e lavaa te hakatonusia a ia Te Aitu Tapu. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ko ai te tama e iloa i te hakataakoto Te Atua? Ko ai te tama e lavaa te akonaki ake kiaa Ia?”✠

✠ 1.31 Jer 9.24 ✠ 2.3 Acts 18.9 ✠ 2.9 Is 64.4 ✠ 2.16 Is 40.13 (LXX)

Taatou iaa e ttaka ma te hakataakoto Christ.

3

Naa tama e heheuna i TeAtua

¹ Akutaaina ma akukave nei. Nau niseelavaa tetaratara atu kikootou pee ko aku taratara ki naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua. Nau nitaratara atu are pee ko kootou nitama te maarama nei, e mee ma ko naa tamalliki seki illoa hakaraaoi i TeAtua. ² Nau ni haunu kootou ki naa suusu. Nau nisee kauatu naa kaikai e makattau, i kootou seki tau te kikai naa kaikai naa tama e mattua. Aa i te saaita nei loo raa, kootou seki tau te kikai naa kaikai naa. ³ I te aa, i kootou koi sosorina pee ko naa tama te maarama nei. E aa? Te manava ssano raa e sura i kootou ka heheatu kootou soko kootou i te aa? Teenaa i kootou nitama te maarama nei, aa kootou e tautari ki naa tiputipu te maarama nei. ⁴ Saaita kootou e mee peela, “Maatou e tautari ki Paul,” aa ka mee hoki aaraa tama peela, “Maatou e tautari ki Apollos.” Teenaa kootou ku sosorina pee ko naa tama te maarama nei. ⁵

⁵ Ko ai te tama ko Apollos? Ko ai te tama ko Paul? Maaua nei ni tamavare koi e heheunatia maaua naa heuna TeAtua e kaumai. Teenei ko maaua nei ni mee kootou no illoa i TeAtua. Maaua nei ekkee naa heuna maaua nikaumai TeAtua, teenaa te tama koi e hai ki ana heuna nikaauake ki mee. ⁶ Nau nitori te hualaakau, aa Apollos ni verevere taku mee nitori, tevana iaa teela ko TeAtua raa e hakasomo te laakau naa. ⁷ Te tama e tori aa te tama e verevere raa, te takarua naa see hai heuna maaoni laaua e mee. Te tama e heheuna maaoni raa ko TeAtua, i teela ko Ia raa e mee te hualaakau raa ki somo. ⁸ Naa heuna te tama e tori aa te tama e verevere raa e hakatau peellaa koi. Laaua ma ki suia TeAtua inaa heuna laaua ni mee naa. ⁹ Maaua nei e heheuna hakapaa i TeAtua. Kootou naa e mee pee ko te verena TeAtua.

Kootou hoki e mee pee ko te hare TeAtua. ¹⁰ I te illoa TeAtua ni kaumai kiaa nau raa, nau ni haia a nau naa heuna te tihuna, teenaa nau e hakamoe naa mee ki kaamata te hare, aa telaa tama e hakatuu te tino te hare naa. Tevana iaa te tama koi ki mmata hakaraaoi illoa i ana penapena te hare naa. ¹¹ I te aa, i TeAtua kunaa tukua are a Ia Jesus Christ ma ko te pou hakamaatua koi tokotasi ki hakatuu ai te hare. See hai pou hakamaatua sara hoki e lavaa te hakatuu ake. ¹² E mee naa tama ma ki penapena naa hare laatou ki naa kol, naa siliva, aa ma naa mee e taavi mmaha. Aaraa tama iaa ma ki ppena ki naa laakau ka oto ki naa lau. ¹³ Ssao Christ ma ki ahemai raa, te taukareka ma te mmahu naa hare naa ma ki hakailotia iho ki taatou. I te aso naa, naa mee hakkaatoa te henua ni penapena i te maarama nei ma ki haaiteria ki te ahi e ura, ki ilotia maaoni. ¹⁴ Ki mee se tama e pou tana hare ki te pou hakamaatua nei no seelavaa tana hare raa te vela i te ahi raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ¹⁵ Tevana iaa ki mee maa ni heuna se tama e vvela, teenaa ana mee naa ma ki seai hakkaatoa; a ia tana tino iaa ma ki sao, e mee ma se tama ni hakasao mai vaaroto te ahi e ura.

Te Hare Tapu TeAtua

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua, aa maa TeAitu TeAtua e takoto i kootou. ¹⁷ Teenaa, ki mee se tama e seua a ia te Hare Tapu TeAtua raa, a ia ma ki seua hoki TeAtua. I te aa te hare TeAtua raa e tapu, aa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua.

¹⁸ Kootou ki see sosorina ma ko naa vvare. Ki mee se tama i kootou e maanatu maa ia e atamai i naa vana te maarama nei, a ia ki tiiake te maanatu naa ki atamai maaoni a ia. ¹⁹ I te aa, te iloa e haia te maarama nei ma se atamai raa, teenaa se maanatu vvare i naa karamata TeAtua. E mee pee ko naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa peela, “TeAtua e taikitia a Ia naa tama e atammai raa ki naa iloa laatou”, ²⁰ aa telaa taratara

☆ **3.2** Heb 5.12-13 ☆ **3.4** 1 Cor 1.12 ☆ **3.6** Acts 18.4-11,24-28 ☆ **3.16** 1 Cor 6.19; 2 Cor 6.16 ☆ **3.19** Job 5.13

e mee maa, “TeAriki e iloa maa naa mannatu naa tama e atammai raa ni mannatu vware koi.”✠ ²¹ See haitama ki ahu i naa vana naa tamavare te maarama nei e lavaa te ppena. Maaoni iaa naa mee hakkaatoa i te maarama nei ni mee kootou. ²² Paul, Apollos, aa ko Peter; naa tama te maarama nei, te ora ma te mate, te ssao nei ma te ssao imuri, te nei ni mee hakkaatoa kootou. ²³ Aa kootou naa nitama Christ, aa Christ se tama TeAtua.

4

Naa aposol Christ

¹ Kootou ki illoa imaatou nitama e heheuna i Christ, teenaa naataratara huu TeAtua raa nikaumai kitauhia maatou. ² Te mee tokotasi naa tama e heheuna pe nei ki mee raa, teenaa naa tama naa kitautari loko i ki naa vana te hakamau laaou. ³ Nau seailoo taku maanatu pe laa maa i kootou e hakatonutonu i aku tiputipu. Nau taku tino see iloa te hakatonutonu hoki taku tiputipu soko nau. ⁴ Taku hakataakoto e maarama, te vana iaa te meena se mee maa nau etonu maaoni. TeAriki raa kote tama e hakatonutonu ia nau. ⁵ Aa teenaa, kootou see hakatonutonu telaa tama i te ssao nei, kootou ttari ki tae mai TeAriki. Te hakatonu hakaoti raa kittari ki tae mai TeAriki. Naa mee effuu e takkoto iloto te pouiri raa ma ki hakassura tia mai a Ia ki te maarama, aa ma ki hakassaaina a Ia naa hakataakoto te henua ni ffuu. I te saaita naa raa, TeAtua ma ki kauake ki laaou, te tama ana ahu, ki tau ma naa tiputtipu laaou.

⁶ Akutaaina ma akukave nei. I akutaratara kato ni mee imua nota emai kite saaita nei raa, e mee maa nau nitaratara koi imaaua ma Apollos, te vana iaa naataratara naa e lavaa te tokonaki atu ki kootou ki illoa kootou te taratara e mee maa, “Tautaritonu ki naataratara ni sissia.” See haitama i kootou ki ahu i te tama, aa ka tuku haaeo i telaa tama. ⁷ Ko ai te tama ni mee ma ki noho hakamaatua koe i aaraa tama? Naa mee hakkaatoa e noho ma koe naa, teenaa seai ni mee aa ni kauatu TeAtua? Aa teenaa, koe see ahu, i teenaa ni mee aa ni kauatu vare TeAtua.

⁸ Eaa? Kootou maaoni kukaatoa kato naa mee kootou e fiffai? Kootou maaoni kuhai hekau? Kootou maaoni kunnoho hakamaatua imaatou? Nau e aroha i maatou nei seai nitama hakamaatua, te vana iaa nau e hiihai maa kootou kinnoho ma nitama hakamaatua maaoni, kinnoho atu maatou hoki ma nitama hakamaatua pee kokootou. ⁹ Nau emmata maa maatou, naa aposol TeAtua raa, kutuku murainiloo TeAtua, pee ko naa tama etukua kitaia kimmate imua naa karamata te henua ma naa ensol hakkaatoa. ¹⁰ Te henua kummata maa maatou nitama koi e vware, imaatou e tautari ki Christ. Kootou iaa e mee maa kootou e atammai ma ko Christ! Maatou e matanaenna, aa kootou iaa e hai maa kootou e haimmahi. Maatou see ilotia ma nitama, aa kootou iaa e hakanauria te henua i te kau saaita! ¹¹ Kaamata mai imua notae kite ssao nei, maatou ettaka hiikkai ka hiiunu pe nei. Maatou ettara pe nei ki naa hekau e hakallika; maatou e mee pakavaina te henua, ka sassare huri maatou see haikina kinnoho. ¹² Maatou emmate hakaoti i naa heheuna mmahi maatou. Ina saaita maatou e taratara hakallikaina raa, maatou e hakahe te taratara e taukareka. Ina saaita maatou e hai haaeoina raa, maatou e noho hakalavatoa koi.✠ ¹³ Ina saaita maatou e sasaakiria raa, maatou e hakahe naa taratara laoi. E tae mai iloo ki te ssao nei raa, maatou e haia te henua pee ko naa naa laaou e ppesi; maatou nei ko naa mee haaeo i te kerekere nei.

¹⁴ Nau see sissii atu te pas nei ma ki nnapa kootou. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki akonaki kootou ma ko aku tino tamalliki. ¹⁵ Niaaina maa kootou ettaka ma te sinahuru simata naa tama eroorosi i kootou raa, kootou e mee koi kootou tamana tokotasi. Teenaa i kootou ettaka ma Christ raa, nau nei ku mee ma ko kootou tamana, iaa nau ni hakaatu te Lono Taukareka raa ki kootou. ¹⁶ Nau

e hiihai maa kootou ki tautari ki taku tiputipu.✠ 17 Teenei e heunatia atu ai nau Timothy, taku tama elle ai taku manava aa e hakannoo ki naa vana TeAriki. Aia ma kitaratara atu i akusosorina ite ora hou i Christ, teelaa e akonakina anau ki naa tama kato te lotu i naa kina hakkaatoa.

18 Aaraa tama ikootou nimeemee hakatannata ikootou nimannatu maa nau ma ki see hanatu nommata ikootou. 19 Ki mee maa TeAriki e hiihai, nau ma ki see rooroa i taku saaita ma ki hanatu ki kootou. Aa teenaa nau ma ki ssee ki iloa nau maa ni mahi peehea naa tama naa e ttaka ma laatou, aa ma ni taratara peehea laatou e hai. 20 I te aa, te Nohorana TeAtua raa seai se kina e takkoto koi naa taratara. Seai. Teenaa se kina naa mahi. 21 Te ara hea kootou e fiffai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu no sarua kootou? Seai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu ma te manava laa oi no haia hakaraaoina kootou?

5

Te tiputipu see ttonu iloto te lotu

1 Teelaa se taratara maa oni raa e tere, maa te tiputipu hai huri raa e lasi haao iloo iloto kootou; naa tama iloo see lotu i TeAtua raa see sura te tiputipu naa. Taratara raa e kaumai maa e mee te tanata e moemoe ma te aavana hou tana tamana.✠ 2 Kootou e ahu peehea ite tiputipu naa? Kootou e tau te napa ite tiputipu naa. Kerekereia te tanata naa ki see taka atu ki kootou.

3 Niaaina maa nau see noho taku tino tama ma kootou, nau e noho ma kootou iloto taku hakataakoto. Teenaa nau kunaa hakatonutonu are te tanata ni mee tana vana e hakallika naa, e mee pee ko nau e noho i te kina naa. 4-5 Te saaita kootou e hakakkutu iloto te inoa TeAriki Jesus ki lotu hakapaa taatou ma naa mahi TeAriki, kootou ki tiiake kootou te tanata naa ki naa rima Satan ki seua tana haitino. Kootou ki mee peenaa ki huri atu TeAtua no hakasaoria tana aitu i tana saaita ma ki hakatonutonu naa ora naa tama te maarama nei.

6 Te mee raa se tonu maa kootou e ahu. Kootou e illoa ite taratara e mee maa, “Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa.”✠ 7 Kootou ki tiiake te tiputipu se tonu kootou imua, kittonu hakaraa oi iloo kootou. Teenaa kootou ma ki mee ma se haraoa hou see hakauru ki te iis. Nau e iloa maa kootou ni tama peenaa. Te Kaikai te Pasova taatou raa ku tae, teenaa i Christ, te Sukua Sipsip taatou e tuku maa te Pasova raa ku oti te taia no mate.✠ 8 Saaita taatou e hakakkutu ki kkai i te Pasova raa, taatou ki see kkai ma te tiputipu naa haisara taatou imua, e mee pee kote haraoa e hakauru ma te iis. Taatou ki kkai maa te tiputipu etonu maaoni, e mee pee ko te haraoa see hakauru ma te iis.✠

9 Iloto taku pas ni sissii atu raa, nau ni taratara atu ki see hakapaa kootou ki naa tama e hai huri. 10 Teenaa nau ni se taratara maa inaatama ennoho poouri teelaa e hai huri, e kaimmate ki naa mee laatou, e kailallao, aa elotu ki naa aitu laatou e penappena. Seai. Ki mee maa nau ni taratara atu ma ki hakattaha kootou i naa tama peenaa raa, kootou naa e tau iloo te hakattaha hakaoti ki see nnoho kootou i te maarama nei. 11 Nau ni taratara are ma ki see hakapaa kootou ki te tama e hai maa ia se tama e iloa i TeAtua, tevana iaa se tama e hai huri, e kaimmate ki ana mee, e lotu ki naa aitu e penappena, e maaisu kaa, e unu sara, aa e kailaaro. See mee hoki maa kootou ki nnoho ka kkai hakapaa ma se tama peenaa.

12-13 Tevana iaa teenaa seai se heuna aaku ma ki hakatonutonu naa tama see lotu. TeAtua soko la ma ki hakatonutonu ilaatou. Kootou e tau koi te hakatonutonu naa tama elotu hakapaa kootou. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Kerekereia te tama e sosorina hakallika iloto kootou.”✠

✠ 4.16 1 Cor 11.1; Phil 3.17 ✠ 5.1 Deut 22.30 ✠ 5.6 Gal 5.9 ✠ 5.7 Ex 12.5 ✠ 5.8 Ex 13.7; Deut 16.3
✠ 5.12-13 Deut 13.5; 17.7 (LXX)

6

Ttiputipu te hakatonutonu

¹ Ki mee setama i kootou e hakatautau ma telaa tama telotu, ai kootou iaa e kave te heaatuna naa ki hakatonutonu naa tama se elotu i TeAtua? Ai kootou see tiiake naa tama TeAtua raa ki hakatonutonu te heaatuna naa? ² Kootou see illoa maa naa tama TeAtua raa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei? Aa ki mee maa teenaa ko kootou naa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki mee raa kootou see tau te hakatonutonu naa tama sara naa? ³ Kootou see illoa maa taatou ma ki hakatonutonu naa ensol? Teenaa taatou kilavaa te hakatonutonu naa tama sara peela. ⁴ Ki mee ni vana peenaa e ssura iloto kootou, eaa, kootou ma ki kauake naa mee naa ki hakatonusia naa tama see ilotia ma ni tama i telotu? ⁵ Nau e taratara atu peenei ki napa kootou! Eaa? Kootou ku seai iloo see tama tokotasi i telotu kootou naa e atamai kilavaa te hakatonutonu ma se heaatuna iloto kootou naa tama elotu? ⁶ I te saaita nei raa, teelaa ko te tama are elotu raa e hakattaki tana taina ki naa tama se elotu raa ki hakatonutonu te heaatuna laaua naa.

⁷ Te tiputipu kootou e hakatautau soko kootou raa e hakaari peela maa kootou seai ni tama elotu maaoni. Kootou ku seai iloo ki fiffai maa ni vana kootou e hakassaraina setama sara. Kootou hoki ku seai iloo ki fiffai maa setama e too tana mee i kootou. ⁸ Tevana iaa teenaa ko kootou naa are e hakassaraina kootou ka kailaaraotia kootou naa mee naa taaina ma naa kave kootou!

⁹ Kootou e illoa koi maa naatama haisara raa seelavaa tenohoria laatou te Nohorana TeAtua. Kootou ki mannatu hakamattoni loko i te mee nei: naa tama e haihuri, naa tama elotu ki naaaitu epenappena, naa tama e haihuri ma naa aavana aaraatama, naataanata emoemmoe ma aaraataanata, ¹⁰ naa tama e kailallao, naa tama ekaimmate ina mee laatou, naa tama e unu sara, naa tama e taratara hakallika itelaatama, aa naatama etaa aaraatama kihuuina laatou naa hekau naa tama naa; see haitama peenaa ma ki nohoria laatou te Nohorana TeAtua. ¹¹ E mee aaraatama i kootou ni mee peenaa, tevana iaa te tiputipu te haisara raa ku oti te uiia TeAtua i kootou. Kootou ku oti te hakatapuria ki TeAtua; kootou ku oti te hakatonusia TeAriki Jesus Christ ma TeAitu TeAtua ki ttonu naa ora kootou ma TeAtua.

Te hare tapu TeAitu TeAtua

¹² E mee tetama ma ki taratara peela, “Nau ettana te mee naa mee hakkaatoa.” E maaoni, tevana iaa see mee maa naa mee hakkaatoa e taukalleka kiaa koe. Nau elavaa tetaratara maa nau ettana te mee naa mee hakkaatoa, tevana iaa nau seelavaa te tiiake ma ki hakavaarea nau iaku mee e mee naa. ¹³ E mee telaa tama ma ki taratara peela, “Te kaikai raa se mee te manava, aa te manava raa sekina te kaikai.” E maaoni, tevana iaa naa mee eluanaa ma ki hakaotina TeAtua. Te haitino raa seai se haitino ki mee ki naa vana haihuri, teenaa se haitino ni kauatu ki heunatia naa heuna TeAriki. Teelaa ko TeAriki raa e roorosi i te haitino te tama. ¹⁴ TeAtua ni hakamasike TeAriki i te mate, teenaa naa haitino taatou hoki ma ki hakamasikeria a Ia hoki ki ana mahi.

¹⁵ Kootou e illoa maa naa haitino kootou ni vasi te haitino Jesus Christ. Eaa? Nau kitoo se vasi te haitino Christ no hakapaa ki te haitino se ffine haihuri? E hainattaa iloo! ¹⁶ Kootou pee ni see illoa maa tetanata emoe ma te ffine haihuri raa, laaua ku mee ma se haitino tokotasi, anii? Te Laupepa Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo peela, “Takarua naa ma ki mee ma se haitino tokotasi.” ¹⁷ Tevana iaa, te tama e hakappae ki TeAriki raa, laaua ma ki ttaka ma see Aitu tokotasi.

¹⁸ Tiiake te tiputipu haihuri! Aaraa haisara te tama e ppena raa, see hai vana e mee ki tana haitino. Te tama e haihuri raa iaa, a ia e mee pakava tana tino haitino soko ia. ¹⁹ Kootou see illoa maa naa haitino kootou naa ko te hare tapu e takoto ai TeAitu Tapu ni kauatu TeAtua? Teenaa seai ni haitino kootou soko kootou, teenaa ni haitino

TeAtua.✠ 20 Kootou ku oti te suia TeAtua ki te mate tana Tama. Teenaa, kootou ki hakanau i TeAtua ki naa haitino kootou.

7

Te tiputipu te aavvana

¹ Teenei aku taratara i naa mee kootou ni vasiri mai iloto te pas kootou.

E taukareka maa te tanata ki taka see aavvana. ² Tevana iaa, i te tiputipu e hai huri raa kulasi raa, teenaa, e taukareka maa naa taanata raa ki mee ni aavvana maa laatou, aa naa haahine raa hoki ki mee ni aavvana maa laatou. ³ Te tanata hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana, peelaa hoki, te ffine hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana. ⁴ Te haitino te ffine raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino hoki tana aavvana. Peelaa hoki, te haitino te tanata raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino tana aavvana. ⁵ Koorua see kapi naa haitino koorua i koorua. Tevana iaa, ki mee koorua e tuku se taratara maa koorua ki see mmoe koorua hakapaa, ki mee se saaita maa koorua ki mee naa taku koorua ki TeAtua, teenaa te ara naa e tonu. Kimuri koorua ku ahe no moemmoe hakapaa hoki. I te ara nei raa, see hai tama i koorua ma kilavaa te usuusuhia Satan kittuu tana huru ki moe ma telaa tama, i koorua sekilavatoa te moemmoe hakakkee i koorua.

⁶ Nau see mee atu maa teenei nitaratara hakamaatua kootou ki tautari. Seai. Teenei ni taratara e maanatu nau maa e taukareka kootou ki tautari. ⁷ Maaoni iaa nau e hiihai are maa kootou hakkaatoa ki mee ma ko nau. Tevana iaa, TeAtua ni hookii mai te kau mee e taukalleka ki taatou; te tama koi e kkee ana mee i telaa tama.

⁸ Teenei nau kutaratara ki kootou naa taanata kusee hai aavvana aa ma naa puruna haahine. Kootou e taukalleka tettaka peenaa soko kootou ma ko nau. ⁹ Tevana iaa, ki mee kootou seelavatoa tennoho peenaa, teenaa kootou ku aavvana koi. E taukareka maa kootou ki aavvana, ki seettuu naa huru kootou i aaraa tama.

¹⁰ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei ki kootou, naa hai aavvana. Teenei seai maa ni tino taratara aku, teenei ni taratara TeAriki: Te ffine hai aavvana raa ki see tere no tiiake tana aavvana, ¹¹ tevana iaa ki mee aia nitere, aia ki see aavvana hoki. Aa ki mee aia see hiihai maa ia enoho soko ia, aia ki ahe ki tana aavvana mua. Te tanata hai aavvana raa ki see tiiake tana aavvana.✠

¹² Nau ku kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa. (Teenei nitaratara taku tino, see mee ma nitaratara TeAriki.) Ki mee maa setanata e aavvana i se ffine see lotu, aa te ffine naa e hiihai kiaa ia, te tanata naa ki see tiiake ia te ffine. ¹³ Peelaa hoki, ki mee se ffine e aavvana see tanata see lotu, aa te tanata naa e hiihai kiaa ia, te ffine naa ki see tiiake ia te tanata naa. ¹⁴ Kootou ki illoa maa te ora te tanata see lotu raa ma ki haia TeAtua kitapu, iaa ia e aavvana kite ffine elotu. Peelaa hoki, te ora te ffine see lotu raa ma ki haia TeAtua kitapu, iaa ia e aavvana ki te tanata elotu. Aa ki mee seai raa, naa tamalliki laaua naa ma ki mee ma nitamalliki te poouri. Maaoni iaa, naa tamalliki naa ku oti te hakatapurua TeAtua. ¹⁵ Aa ki mee setama i te hai aavvana naa see lotu, aa e maanatu ma ki tiiake tana aavvana elotu raa, tiiake ia ki hai ki tana maanatu naa. Te tama elotu raa see hai vana e hakaapiapi ai. I te aa, i kootou nikannaatia TeAtua kinnoho hakaraa oi kootou. ¹⁶ Kootou naa haahine te lotu, kootou ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavvana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou? Kootou hoki naa taanata te lotu, kootou ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavvana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou?

Te tiputipu ki tauhia kootou

¹⁷ Tevana iaa te tama koi ki taao hi ki naa tiputipu te ora TeAriki ni kauake, teenaa ko naa tiputtipu kootou i te saaita kootou nikannaatia TeAtua. Teenei ko aku taratara e akonaki iloto naa hare lotu hakkaatoa. ¹⁸ Ki mee maa setama ku oti te ssere, aa

✠ 6.19 1 Cor 3.16; 2 Cor 6.16 ✠ 7.11 Mt 5.32; 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

ki otiraa nei ttama naa ku au no iloa maaoni i TeAtua, teenaa ttama naa ki see mee ma ki huuina a ia te mee naa; aa ki mee se tama see ssere ku au no iloa maaoni i TeAtua, a ia ki see huri no mee ma ki ssere ia. ¹⁹ Te ssere raa, teenaa se hakailona vare koi. Te mee maaoniraa, teenaa ko naa tautari taatou ki naa taratara TeAtua. ²⁰ Kootou kinnohokoi pee ko te nnoho kootou imua, ite saaita kootou ni kannaatia TeAtua. ²¹ Ki mee kootou ni heheuna ma ni poe ite saaita kootou ni kannaatia TeAtua, kootou ki see mamannatu tammaki; tevana iaa ki mee kootou e hai ara ki hakattana kootou, aa teenaa, kootou mee peenaa. ²² Tetama ni heheuna ma se poe itana saaita ni kannaatia TeAtua raa, a ia ku mee maa ettana ki heheuna ia ma TeAriki. Peelaa hoki, tetama nisee heheuna ma se poe itana saaita ni kannaatia Christ raa, a ia ku mee ma se poe Christ. ²³ Kootou nitauia TeAtua kite mate Christ ite kros; teenaa kootou ki see mee ma ki heheuna kootou ma ni poe naa tama te maarama nei. ²⁴ Aku taaina nei. Kootou kinnoho hakappae ki TeAtua pee ko te nnoho ana kootou ite saaita kootou ni kannaatia a ia.

Te tiputipu naa tama see hai aavvana

²⁵ Teenei nau kutaratara atu inaa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou ite tiputipu naa tama see hai aavvana. Nau seai taku taratara hakamaatua e kaumai TeAriki i te mee naa, tevana iaa teenei nau ku kauatu taku maanatu, i aa nau e iloa maa kootou maraa e hakannoo peenaa ki aku taratara.

²⁶ Inaa ttoka taatou inaa haaeo ite ssao nei raa, nau e maanatu maa e taukareka maa te tanata raa ki noho koi pee ko tana noho ite saaita nei. ²⁷ Koe e mee too aavvana? Aa teenaa, koe seetiake koe te ffine naa. Koe e taka see aavvana? Aa teenaa, koe see mee maa koe kissee se aavvana maau. ²⁸ Aa ki mee koe ku aavvana, see hai vana e sara. Peelaa hoki, te taupu raa see hai vana e sara ki mee maa ia e aavvana. Tevana iaa naa tama e aavvana raa ma ki llave ite kau vana see ttonu. Nau see hiihai maa naa vana naa e ssura i kootou.

²⁹ Aku taaina nei. Taku mee e taratara atu raa, ko te mee nei: te mee raa ku see hai saaita. Kaamata ite saaita nei raa, naa taanata e aavvana raa ki nnoho pee ko laatou ni tama see aavvana; ³⁰ naa tama e nnoho ka tanittani raa, ki nnoho pee ko naa tama see nnoho hakaaroha; naa tama ekkata raa, ki nnoho pee ko naa tama see fiafia; naa tama e taavi hekau raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai hekau ni taavi; ³¹ naa tama e heheuna ma naa mee te maarama nei raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai heuna. Taatou kinnoho peenaa ite aa, itaatou e illoa maa te maarama nei, i ana tiputipu ite saaita nei, ma ki see takoto rooroa.

³² Nau e hiihai maa kootou ki see mamaannatu tammaki. Te tanata see hai aavvana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa TeAriki ki hiahia iaa ia. ³³ Te tanata e aavvana raa iaa, e anaana ki naa vana te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavvana raa e hiahia iaa ia; ³⁴ teenaa te hakataakoto te tanata raa ma ki see tonu. Te taupu aa te ffine see aavvana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa tana ora aa ma tana haitino ki takkoto inaa rima TeAtua. Te ffine e aavvana raa iaa e anaana ki naa mee te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavvana raa ki hiahia iaa ia.

³⁵ Nau e kauatu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau e tokonaki ki kootou. Nau see mee ma ki tuku ni ppui i kootou. Seai. Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki te ara e tonu maaoni, teenaa ki see hai vana kootou e hakaapiapi ai inaa heheuna kootou maa TeAriki.

³⁶ Nau kutaratara atu ite vasi te taupeara ma te taupu e tarikai, aa ku mee maa laaua ki see aavvana. Ki mee maa te taupeara raa e ttuu tana huru ite taupu raa, aa e kaimanako ma ki aavvana laaua, teenaa laaua e tau te aavvana, ite taupeara naa e hiihai. ³⁷ Aa ki mee maa te taupeara, i tana tino hiihai, ku oti te mee tana maanatu maa laaua ki see aavvana, aa ki mee a ia e taao hi ki tana maanatu naa, laaua

e taukalleka koi ki see aavvana. ³⁸ E taukareka maa tetaupeara raa e aavana i te taupu naa, tevana iaa te noho te taupeara e taka see aavana raa ma ki taukareka iaa.

³⁹ Te ffine hai aavana raa ki noho tonu ma tana aavana. Ki mee tana aavana raa ku mate, aia kuttana tessee se aavana peehea maana ehiihai. Tevana iaa aia ki aavana se tanata e lotu. ⁴⁰ Te ffine naa ma ki hiahia iaa, ki mee maa ia e taka koi peenaa see aavana. Teenei se maanatu koi aaku, aa nau e iloa maa TeAitu Tapu TeAtua e taka ma nau.

8

Naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena

¹ Teenei nau kutaratara atu inaa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa kaikai te henua e hakaara ki naa aitu e penappena.

Tetaratara e mee maa, “taatou hakkaatoa ettaka ma naa illoa taatou”, teenaa setaratara maaoni. Tevana iaa te iloa naa e hakkoro tetama ki hikkahi kiaa ia; telaa oiaa e hakatipu te ora tetama. ² Tetama e maanatu maa ia e atamai raa, tetama naa see iloa maaoni ma seaa taana e-atamai ai. ³ Tetama elaa oia i TeAtua raa iaa e ilotia TeAtua.

⁴ Aa teenaa, nau ku mee ki taratara i naa tama e kkai naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena. Taatou e illoa maa te aitu e penapena raa, teenaa seai se aitu maaoni. Taatou e illoa maa teelaa ko TeAtua koi soko Ia. ⁵ Niaaina maa e takkoto naa mee e haia ma ni ‘atua’ i te lani ma te kerekere, aa niaaina maa e tammaki naa ‘atua’ ma naa ‘ariki’ peenaa, ⁶ taatou e mee koi taatou Atua tokotasi. Teenaa ko taatou Tamana, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa. Taatou nei e ora ki tautari kiaa Ia. Aa teelaa hoki se Ariki tokotasi, Jesus Christ. TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa iloto tana inoa, aa taatou nei hoki e ora iaa Ia.

⁷ Tevana iaa see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i tetaratara maaoni nei. Aaraa tama kuppana inaa lotulotu laatou ki naa aitu penappena, teenaa i te ssao nei iloo, i naa saaita laatou e kkai naa kaikai peenaa raa, laatou koi mannatu maa teenaa nikaikai naa aitu penappena. Naa hakataakoto laatou see haimmahi, teenaa e mee ai laatou maa laatou e kerekere i naa kaikai naa. ⁸ Naa kaikai taatou e kkai raa see lavaa te tokonaki mai ki taukareka te nnoho taatou ma TeAtua. Taatou ma ki see hakakkeina TeAtua maa i taatou see kkai naa kaikai naa, aa taatou hoki ki see mannatu maa taatou ma ki nnoho taukalleka ma TeAtua ki mee maa taatou e kkai naa kaikai naa.

⁹ Kootou e illoa maa te kau kaikai e taukalleka kootou te kkai, tevana iaa kootou ki roorosi hakaraa oia iloo ki see ffuri naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa no ppena naa haisara. ¹⁰ Ki mee se tama see haimahi tana hakataakoto e kite i kootou, naa tama ettaka ma te “iloo” nei, e kkai iloto naa hare tapu naa aitu naa raa, kootou e mannatu maa te tama naa ma ki see usuhia hoki no kai naa kaikai naa aitu naa? ¹¹ Teenaa tootaina ni mate ai Christ naa, ma ki mate hakaoti, i te “iloo” e taka ma kootou naa. ¹² I te ara nei raa, kootou ma ki ppena naa haisara ki Christ, i kootou e ppena naa haisara ki naa taaina ma naa kave kootou ka seua kootou naa hakataakoto see haimmahi naa tama naa. ¹³ Aa teenaa, ki mee maa nau ekai naa kaikai e hakaara ki naa aitu, nohuri takutaina ma taku kave raa no ppena ni haisara, teenaa nau ma ki see kai hakaoti naa pukunohi naa manu naa. Nau see hiihai maa te hakataakoto takutaina ma taku kave raa ki tiiake, no ffuri naa tama naa no ppena ni haisara.

9

Naa heuna te aposol

¹ Kootou e illoa maa nau e ttana te mee aku vana soko nau, aa kootou e illoa hoki maa nau se aposol. Kootou e illoa maa nau nei ku oti te kite i Jesus Christ, TeAriki taatou. Aa kootou nei ku illoa i TeAtua i teenei ko nau nei ni hakaara atu te Lono Taukareka TeAtua

ki kootou. ² Niaaina maa aaraa tama e taratara maa nau seai se aposol raa, kootou iaa e illoa koi maa nau se aposol maaoni. Aa teenaa, i kootou naa ku ttaka ma TeAriki raa, te mee naa e huri ake peelaa maa nau nei se aposol maaoni.

³ Saaita te henua etaumaruu iaa nau raa, te nei akutaratara e kauake kilaatou: ⁴ Nau e hakallika te kaumai nikaikai maaku i aku heuna e mee nei? ⁵ Eaa? Nau e hakallika te tautari ki te vana e haia aaraa aposol ma naa taaina TeAriki, aa ko Peter, ki too se aavana maaku e lotu no sassare maaua ka mee naa heuna TeAriki? ⁶ Kootou e mannatu maa maaua koi ma Barnabas raa ki heheuna ki lavaa te taavi ni kaikai maa maaua? ⁷ See hai tama e heunatia ki hano ki te ttau aa e tiiake ki taavi ana tino kaikai soko ia! See hai tama e mee tana verena aa see kai naa kaikai tana tino verena naa! See hai tama hoki e roorosi naa sipsip aa see unu naa vai uu ana tino sipsip!

⁸ Aku taratara e kauatu nei raa, nau see tautari koi ki te hakataakoto te tama. I te aa, i naa Loo Moses raa e taratara i te mee naa hoki. ⁹ Naa Loo Moses raa e sissii peelaa, “Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa i tana saaita e repurepu naa hua naa wit ma ki maffana naa hua raa i naa penu laatou.” Eaa? Kootou e mannatu maa naa taratara nei e mee maa i TeAtua e maanatu i naa purumakau? Seai iloo! ¹⁰ A Ia e taratara raa kotaatou. Tetama e tori ma tetama ma ki vasi raa, ki mee naa heuna laaua kilavaa laaua tekkai ki naa kaikai te verena laaua naa imuri. ¹¹ Maaua ni hakatori naa hua laakau aitu TeAtua iloto naa hatumanava kootou. Eaa? E hakallika maa maaua e kainnoo ki kaumai nikaikai aa ma ni hekau maa maaua i kootou? ¹² Ki mee maa aaraa tama e lavaa te too naa mee laatou i kootou, kootou e mannatu maa maaua see lavaa te kaumai hoki ni mee maa maaua kootou?

Tevana iaa, maaua seki hai saaita ni kainnoo atu ma ki tokonaki mai kootou. Maaua maraa ennoho hakalavatoa koi, i maaua see fiffai maa se vana peelaa ki ppui mai i naa hakaea maaua te Lono Taukareka Christ. ¹³ Kootou e illoa maa naa tama e heheuna iloto te Hare Tapu raa e mee naa tuuhana laatou i naa kaikai te Hare Tapu. Aa naa tama hoki ettuni naa manu i te oltaraa e mee hoki naa tuuhana laatou i naa kaikai naa. ¹⁴ Peelaa hoki, TeAriki ni pesi tanataratara hakamaatua maa naa tama e hakaea te Lono Taukareka raa ki tauia i naa heuna laatou.

¹⁵ Tevana iaa nau seki hai saaita ni ssee atu ma ki tokonaki mai kootou, aa nau hoki see sissii atu taku pas nei ma ki kainnoo atu ma ki kaumai ni mee maaku. Seai. Nau e maanatu maa e taukareka koi maa nau ki mate imua. Nau see hiihai maa kimuri kootou ku taratara maa nau ni kaimanako ki naa mee kootou. ¹⁶ Nau see tau te ahu maa i aa nau e hakaea te Lono Taukareka nei, i te aa i te nei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. Nau ma ki hai haaeoina ki mee maa nau see hakaea te Lono Taukareka nei. ¹⁷ Ki mee taku tino e hiihai maa naa heuna nei e haia a nau raa, teenaa nau ma ki hiihai maa nau ki tauia. Tevana iaa te nei seai ma ni heuna aaku ni ssee soko nau, te nei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. ¹⁸ Nau e hiahia i aa nau seai taku taavi e too. Taku taavi raa, teenaa ko taku hiahia i naa heuna TeAtua ni haia a nau nei.

¹⁹ See hai tama e roorosi iaa nau, tevana iaa nau e heheuna taku tino ma se poe naa tama hakkaatoa, iaa nau e hiihai maa e tammaki iloo naa tama ki illoa maaoni i TeAtua. ²⁰ Taku saaita e heheuna ma naa Jew raa, nau esosorina hoki pee ko naa Jew, kilavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni i TeAtua. Aa niaaina maa taku tino seetakoto ilaro naa Loo Moses raa, nau ennoho pee ko naa tama e tautari ki naa loo i aku heheuna ma naa tama naa. Teenaa kilavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni laatou i TeAtua. ²¹ Peelaa hoki, i taku saaita e heheuna ma naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau esosorina pee ko naa tama naa, see takkoto i laro naa Loo naa Jew. Teenaa ki huria a nau naa manava naa tama naa ki illoa i TeAtua. Te mee nei see mee maa nau see tautari ki naa loo TeAtua. Seai. Nau maaoni e tautari ki naa loo Christ. ²² Taku saaita ennoho ma naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa, nau e mee hoki ma ko laatou, ki huria naa manava laatou ki illoa i TeAtua. Nau e hurihuri aku sosorina ki mee nau pee ko naa tama naa henua e noho ai nau ka mee naa heuna TeAtua. Nau

✧ 9.9 Deut 25.4; 1 Tim 5.18 ✧ 9.11 Rom 15.27 ✧ 9.13 Deut 18.1 ✧ 9.14 Mt 10.10; Lk 10.7

e mee peenei ki hakasaoria ni tama ilaato i se ara peehea e takoto mai. ²³ Nau e mee naa mee nei hakkaatoa ki hakatereina te Lono Taukareka, teenaa ki lave nau i naa mee e taukalleka TeAtua.

²⁴ Kootou e illoa maa etammaki naatama hurohuro maraa effuro ite haiva, tevana iaa teelaa setama koi tokotasi ilaato naa makitae imua no too naa hekau te haiva. Aa teenaa, kootou ki uu naakauae kootou kittae kootou imua no too naa hekau te haiva. ²⁵ Naa tama hakkaatoa e hurohuro raa maraa e hakamaamaa kilavaa te toa laato te hau e moe no mmae. Taatou iaa e ffuro kilavaa taatou te hau seelavaa te moe no mmae. ²⁶ Teenaa ko taku vana e tere tonu ki tae nau ki te kaha hakaoti. Nau e mee ma ko te tama e llau te patu, see taua huri ana rima. ²⁷ Nau e taa taku haitino ki tautari tonu ki taku hiihai. Nau see hiihai maa nau e hakaea te Lono Taukareka nei, aa taku tino iaa see tae ki te kaha hakaoti.

10

Ttiputipu naa aitu penappena

¹ Aku taaina ma akukave nei. Nau e hiihai maa kootou ki hakatuu naa mannatu kootou kite vana nisura inaatippuna taatou nittaka ma Moses imua. Laato ni hakamarusia te aoa ka oo laato vaaroto te moana ettapa ma kote 'Red Sea'.^{*}

² Naa tama naa hakkaatoa ni hakaukau tapuina iloto te aoa ma te moana, ilaato e tautari vaamuri Moses. ³ Laato kato nikkai te haraoa aitu tokotasi.^{*} ⁴ ka unu te vai aitu tokotasi. Laato ni unu ite vai tokotasi e tere iho ite hatu aitu e sasare ma laato; aa te hatu naa ko Christ tanatino.^{*} ⁵ Tevana iaa ite saaita naa raa, TeAtua ni see hiahia ite mahi ana inaa tama naa, teenaa ni mmate ai naa tama naa ka mmoe huri naa haitino laato iloto mouku.^{*}

⁶ Naa vana nei nissura kikkite taatou, aa taatou ku illoa ki see kaimannako taatou ki naa mee e hakallika pee ko naa tama naa imua.^{*} ⁷ Taatou ki see lotu ki naa aitu penappena pee ko aaraa tama ilaato. E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peelaa, "Ite saaita naa tama naa ennoho nokkai ka unu i naa kaikai laato e llasi raa, teenaa ko naa saaita laato e massike no hai ki naa taffao laato see ttonu."^{*} ⁸ Taatou ki see hai huri pee ko aaraa tama ilaato imua. Laato raa se tino rua maa toru naa simata tama ni mmate hakkaatoa ite aso tokotasi.^{*} ⁹ Taatou ki see haaiteria taatou TeAriki pee ko aaraa tama ilaato imua. Naa tama naa ni kaaina naa kata raa no mmate hakkaatoa.^{*} ¹⁰ Taatou hoki ki see taumaruu i TeAtua pee ko aaraa tama ilaato imua. Naa tama naa ni taai te Ensol te Mate raa no mmate.^{*}

¹¹ Naa vana nei nissura kikkite aaraa tama, teenaa naa taratara nei ni sissia iloto te Laupepa Tapu raa ki hakamatakuria taatou. Ite aa itaato kunnoho ite ssao te maarama nei ku taupiri ki seua TeAtua.

¹² Naa tama e mannatu maa laato e tutulaaoi raa, laato ki poopoo tonu ki see pakkuu laato kilaro. ¹³ Te kau usu ni pakkuu atu ki kootou raa, teenaa seai ma ni usu hou; te henua e usuhia kato peena. Tevana iaa TeAtua eroorosi hakaraaoi iloo ki kootou. A Ia ma ki mmata ki see llasi naa usu naa no see ilotia kootou te tuukia. Saaita kootou e usuhia raa, a Ia ma ki kauatu naa mahi kootou ki see lavaa naa manava kootou te hurisia, teenaa te ara kootou e kauatu ki hakassao kootou.

¹⁴ Aku taaina ma akukave nei, kootou kikaoti telotu ki naa aitu e penappena. ¹⁵ Nau e taratara atu i kootou ni tama e atammai. Kootou ki hakatuu ki naa manava kootou i aku taratara e kauatu nei. ¹⁶ Ite saaita taatou e unu te wain ite kap taatou e too i te Kaikai TeAriki, teelaa e taratara hiahia ai taatou i TeAriki raa, teenaa ko te ttoo Christ naa e unu taatou hakapaa. Aa i te saaita taatou e ttohi te haraoa naa no kkai raa, teenaa ko te haitino Christ naa teenaa e kkai taatou hakapaa.^{*} ¹⁷ Taatou hakkaatoa

^{*} **10.1** Ex 13.21-22; 14.22-29 ^{*} **10.3** Ex 16.35 ^{*} **10.4** Ex 17.6; Num 20.11 ^{*} **10.5** Num 14.29-30 ^{*} **10.6** Num 11.4 ^{*} **10.7** Ex 32.6 ^{*} **10.8** Num 25.1-18 ^{*} **10.9** Num 21.5-6 ^{*} **10.10** Num 16.41-49 ^{*} **10.16** Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20

ek kai kite haraoa tokotasi. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se tama tokotasi, i taatou ekkai te haraoa tokotasi naa.

¹⁸ Kootou hakatuu kite tiputipu te kanohenua Israel imua. Naa tama naa ekkai hakapaa naa pukunohi naa manu laatou e hakaara ki TeAtua ite olta.✠

¹⁹ Nau see mee atu maa naa kaikai e hakaara ki naa aitu penappena raa se mee e taukareka. Nau see mee atu hoki maa naa aitu penappena naa ni aitu maaoni. Seai.

²⁰ Nau e taratara are maa naa kaikai e hakaara ma ni hakaaitu i naa olta naa tama e nnoho pouuri raa, e hakaara ki naa tippua. Teenaa seai ni kaikai e hakaara ki TeAtua.

Nau see hiihai maa kootou ki meeme hakapaa ma naa tippua.✠ ²¹ Kootou see lavaa te unu ite kap TeAriki aa ma ite kap hoki naa tippua; kootou see lavaa tekkai ite teevo TeAriki aa ma ite teevo hoki naa tippua. ²² E aa? Taatou e fiffai ma ki haia taatou TeAriki ki manava haaeo i taatou? Taatou e mannatu maa taatou e haimahi are iaa Ia?✠

²³ Aaraa tama e hai maa taatou e ttana te ppena te kau vana hakkaatoa. Tevana iaa te kau vana hakkaatoa see lavaa te kaumai se taukareka maa taatou.✠ ²⁴ Kootou ki see matamata koi ma ki taukalleka naa vana kootou soko kootou. Kootou ki mmata hoki ki te taukareka telaa tama.

²⁵ Naa pukunohi naa manu hakkaatoa e mmoe i naa hare kaikai raa, kootou e lavaa koi te tauia kootou nokkai. Kootou see mee telopo taratara ka vasirisiri ma ki illoa kootou maa teelaa ni pukunohi peehea. ²⁶ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Te kerekere nei ma naa mee hakkaatoa e takkoto ite kerekere nei, teenaa ni mee TeAriki.”✠

²⁷ Ki mee kootou e arumia setama se lotu kitana hare ma kikkai kootou, aa ki mee kootou e fiffai, e taukareka maa kootou ki oo nokkai ana kaikai e tuku mai maa kootou. Kootou see vasirisiri ma ki illoa kootou maa teelaa ni kaikai peehea. ²⁸ Tevana iaa ki mee setama e vanaatu peelaa, “Te nei ni kaikai ni hakaara ki naa aitu penappena,” teenaa kootou seekkai naa kaikai naa; kootou ki alloha ite tama e kauatu te taratara naa, ²⁹ ki see mamannatu tammaki te tama naa.

E mee te tama ma ki mee peelaa, “Ai taku tiputipu e ttana tekai te kau kaikai nei ku tuukia are te hakataakoto telaa tama? ³⁰ Ki mee maa nau e taratara hiahia ki TeAtua i aku kaikai e kai, ko ai te tama ma ki lavaa te taratara hakallika i aku kaikai?”

³¹ Teenaa, niaa kootou e hai, eaa maa kootou ekkai, aa seai maa kootou e unu, kootou ki hai naa vana kootou naa ki hakanauria TeAtua. ³² Kootou ki nnoho hakaraaoi ki see tautau haaeo kootou ma naa Jew, naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa ma naa tama elotu i TeAtua. ³³ Kootou ki tautari mai ki taku tiputipu. Nau maraa e mee ki fiafia naa tama hakkaatoa i aku vana e mee. Nau see iloa te maanatu itaku tino taukareka; nau maraa e maanatu ki te taukareka naa tama hakkaatoa, teenaa ki ssao laatou no ora.

11

¹ Kootou tautari mai ki aku vana e mee, pee ko nau e tautari ki naa vana Christ.✠

Ttiputipu naa haahine te lotu

² Nau e hiahia i kootou maraa e mannatu mai kiaa nau, aa kootou hoki e tautari ki aku akonaki ni kauatu ki kootou. ³ Tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki illoa maa Christ e takoto hakamaatua i aruna naa taanata hakkaatoa. Te tanata e hai aavana raa e takoto hakamaatua i aruna tana aavana, aa TeAtua e takoto hakamaatua i aruna Christ. ⁴ Te tanata e uhi tanapisouru katu no taku aa ka hakaeta naa taratara TeAtua imua te henua elotu raa, te tanata naa e hakanaparia a ia te Tama e noho hakamaatua iaa ia, teenaa ko Christ. ⁵ Aa te ffine e taku ka hakaeta naa taratara TeAtua imua te henua elotu, iaa see uhi tanapisouru raa, te ffine naa e hakanaparia a ia tana aavana. A ia e mee koi ma se ffine e tasi tana lauru no mmore hakaoti. ⁶ Ki mee

✠ 10.18 Lev 7.6 ✠ 10.20 Deut 32.17 (LXX) ✠ 10.22 Deut 32.21 ✠ 10.23 1 Cor 6.12 ✠ 10.26 Ps 24.1

✠ 11.1 1 Cor 4.16; Phil 3.17

te ffine raa see uhi tana pisouru, a ia ki tasi tana lauru ki mmore. Aa ki mee a ia e napa te tasi tana lauru, a ia ki uhi tana pisouru. ⁷ Te tanata raa ki see uhi tana pisouru, i te aa, te tiputipu TeAtua e takoto i te tanata. Teenaa naa mahi TeAtua e takkoto i te tanata, aa naa mahi te tanata raa e takkoto i te ffine. ✧ ⁸ TeAtua ni see penapena te tanata raa i te haitino te ffine. Seai. Te ffine raa are nipenaa TeAtua i te haitino te tanata. ⁹ TeAtua ni see penapena te tanata raa ma ki tokonaki ki te ffine. Seai. A Ia ni penapena te ffine ki tokonaki ki te tanata. ✧ ¹⁰ Teelaa e taukareka ai maa te ffine raa ki uhi tana pisouru ki kkite naa ensol, teenaa ki illoa laatou maa te ffine raa e takoto ilaro naa mahi tana aavana. ¹¹ Tevana iaa, i te vasi naa ora taatou e hakapaa ki TeAriki raa, te tanata raa e noho ki tokonaki ki te ffine. Peelaa hoki, te ffine raa e noho ki tokonaki ki te tanata; laaua see nnoho hakakkee kilaaua. ¹² Imua raa TeAtua ni penapena te ffine i te haitino te tanata. Aa i te ssao nei, te tanata raa ku haanauria mai te ffine. Teenei ko TeAtua raa e mee naa mee hakkaatoa ki ssura.

¹³ E aa? Kootou e mannatu maa e taukareka maa te ffine raa ki see uhi tana pisouru ka tuu no taku ki TeAtua iloto te hare lotu? ¹⁴ I te maarama nei raa, te lauru e hualloa te tanata raa, teenaa se hakanapa, ¹⁵ aa ki te ffine raa iaa, teenaa se laakei aana. Teenaa se lauru e hualloa e kauake TeAtua ki uhi tana pisouru. ¹⁶ Ki mee se tama e maanatu ma ki hakatautau maaua i te mee nei, a ia ki maanatu hakaraaoi. Teenei ko te ara koi tokotasi maatou aa ma naatama katoo elotu i TeAtuaraa e illoa maa etonu. See hai ara hoki.

Te kaikai TeAriki

¹⁷ Nau kutaratara atu hoki itelaa mee. Nau e mee kitaratara atu ki illoa kootou iaa nau see hiahia i te tiputipu kootou e hakasura i naa saaita kootou maraa e hakakkutu kilotu. Te tiputipu kootou e hakasura naa e hakallika, teenaa seai se tiputipu e taukareka. ¹⁸ I te kaamata raa, nau elono maa kootou see meeme hakapaa i naa saaita kootou e hakakkutu kilotu. Nau see iloa maa teenei ni taratara maaoni ma seai. ¹⁹ Kimee maa teenaa nitaratara maaoni, e taukareka hoki ki mavvae kootou, ki mattino naatama elotu maaoni aa ma naatama se lotu maaoni. ²⁰ I naa saaita kootou maraa e hakakkutu kilotu raa, teenaa seai ko te Kaikai TeAriki naa ekkai ai kootou. ²¹ Kootou maraa see illoa te ttari ki aaraa tama ki kkai kootou hakapaa. Teenaa kotevana aaraatama i kootou ettaka ka hiikkai, aa aaraa tama iaa ku vvare hakaoti i naa unu laatou naa vai mmara. ²² Kootou ku aa? Kootou ku see hai hare kikkai ka unu hakaraaoi kootou? Kootou e mannatu maa telotu TeAtua raa se mee vare kootou? Naa tama e nnoho hakaaroha raa ku nnapa i te tiputipu kootou e hakasura naa. Nau kataratara atu peehea ki kootou? Kootou e mannatu maa nau e hakanau hakamaarie i kootou? Seai iloo!

²³ Nau ni too i TeAriki naa akonaki teelaa ni kauatu nau ki kootou. Teenaa, i te poo Judas ni toomai ia naa tama hakamaatua naa Jew raa no tauhia TeAriki Jesus raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki TeAtua. ²⁴ Ki oti raa, ttohi iloo te haraoa raa no mee ake ki ana disaipol, “Teenei taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou too te haraoa nei no kkai, aa kootou ku hakamallona iaa nau.” ²⁵ Peelaa hoki, i te saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ni too te kap raa no mee ake peelaa, “Te kap nei ko te ara hou TeAtua e penapena, teenaa e hakattino ki taku ttou. Kootou unu te kap nei, aa kootou ku hakamallona iaa nau.” ✧

²⁶ Te mee nei e mee maa te kau saaita kootou ekkai te haraoa nei ka unu i te kap nei raa, kootou e huri ake te mate TeAriki no tae ki tana sao ma ki au. ²⁷ Ki mee se tama ekai te haraoa nei ka unu te kap nei ma ni mee vare koi raa, te tama naa e hai hakallikaina a ia te haitino ma te tto TeAriki. ²⁸ Aa teenaa, kootou ki hakattonu naa tiputtipu kootou imua kootou ekkai te haraoa raa ka unu i te kap naa. ²⁹ I te aa, ki mee te henua ekkai vare te haraoa ka unu vare te kap nei, aa see mannatu peelaa maa teenei kote haitino TeAriki, teenaa naatama naa kussee laatou ara

sokolaatou kihakatonutonu TeAtua ilaatou. ³⁰ Teenaa kotevana telopo tama ikootou emmaki kamatanaennae. Aaraatama hoki ikootou kuoti temmate. ³¹ Ki mee taatou ehakatonu hakaraaoi naa tiputtipu taatou imua, teenaa taatou ma ki see takkoto ilaro te hakatonu TeAtua. ³² Tevana iaa taatou ehakatonutonusia TeAtua ki see hai haaeoina taatou hakapaa ma naa tama te maarama nei.

³³ Aku taaina ma akukave nei, saaita kootou ehakakkutu kikkai te Kaikai TeAriki raa, kootou kittari kikaatoa atu hakkaatoa kootou. ³⁴ Ki mee setama ikootou e hiikai, a ia ki kai hakaoti i tana hare, ki see hakatonutonusia kootou TeAtua i naa sosorina see ttonu kootou.

Nau ma ki hakatonu atu aaraa mee i taku saaita ma ki tae atu.

12

Naa mee e taukalleka TeAitu Tapu

¹ Teenei nau kutaratara atu inaa mee kootou nisissii mai maki illoa kootou i naa tiputipu naa mee e taukalleka TeAitu Tapu e hookii.

Aku taaina ma akukave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maaoni i naa mee naa. ² Kootou e illoa maa tesaita kootou koinnoho ite pouri raa, kootou ni usuhia telopo vana kilotu kootou ki naa aitu emmate. ³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te tama e taka ma TeAitu Tapu raa, see lavaa te taratara haeeo i Jesus. Peelaa hoki, te tama see taka ma TeAitu Tapu raa see lavaa te taratara maa Jesus ko TeAriki.

⁴ E takkoto te kau mee e taukalleka, tevana iaa teelaa ko TeAitu tokotasi naa e hookii naa mee naa. ⁵ E takkoto te kau heuna taatou ki mee, tevana iaa teelaa ko TeAriki tokotasi raa e heheuna ai taatou. ⁶ Te tama koi e kee i ana tihuna i naa heuna, tevana iaa teelaa ko TeAtua tokotasi naa e mee naa tama hakkaatoa ki tiffuna i naa heuna laatou naa.

⁷ TeAtua e huri mai iloto te ora te tama inaa tiputipu TeAitu Tapu, ki tokonaki taatou ki naa tama hakkaatoa. ⁸ TeAitu e kauake ki te tama te akonaki ki atamai, aa ki telaa tama, TeAitu tokotasi naa e kauake te akonaki ki illoa i te kau vana. ⁹ TeAitu tokotasi naa hoki e kauake ki te tama te hakataakoto e haimahi, aa ki telaa tama, TeAitu naa e kauake naa mahi ki hakamasike naa maki. ¹⁰ TeAitu e kauake ki te tama naa mahi ki huri ake naa mahi TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki hakaea naa taratara TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki ilotia naa vana aitu maaoni aa ma naa vana hakallesi; ki telaa tama, naa mahi ki taratara ki naa taratara e kee, aa ki telaa tama a ia e kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. ¹¹ TeAitu Tapu tokotasi nei e huri mai naa vana nei hakkaatoa ki taatou. Naa mahi nei e vaaea mai TeAtua i tana hiihai, teenaa te tama koi e kee ana mahi.✧

Te haitino Jesus Christ

¹² Te haitino te tama e mee te lopo tamaa kina e kee i naa heheuna laatou. Niaaina maa te haitino naa e mee te lopo tamaa kina raa, teenaa se haitino koi tokotasi. Teenaa te tino tama Christ e tiputipu peenaa.✧ ¹³ Niaaina maa koe se Jew aa seai maa koe seai se Jew; niaaina maa koe se poe aa seai maa koe seai se poe, taatou ni hakaukau tapuina TeAitu tokotasi ki ttaka taatou maa se haitino tokotasi. Teenaa TeAtua ni kaumai Ia TeAitu raa ki takoto iloto naa hatumanava taatou hakkaatoa.

¹⁴ Taatou e illoa maa te haitino te tama see mee tana kina tokotasi koi. Seai. Te lopo tamaa kina e heheuna hakapaa ma se haitino tokotasi. ¹⁵ Ki mee maa te tapuvae raa e taratara peelaa, "Nau seai se kina ite haitino i aa nau seai serima." Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino. ¹⁶ Aa ki mee maa te kautarina raa e taratara peelaa, "Nau seai se kina ite haitino, i aa nau seai se karamata." Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino te tama. ¹⁷ Ki mee te haitino raa e heheuna koi ki ana karamata, a ia maki lono peehea? Aa ki mee maa te haitino raa e heheuna koi ki ana kautarina, a ia maki sunu peehea? ¹⁸ TeAtua ni see penapena te haitino te tama ki tipu peenaa. Seai. Te lopo

tamaa kina hakkaatoa i naa haitino taatou ni penaa TeAtua no hakapaaria ki hanotonu ma tana hiihai. ¹⁹ Te haitino raa e moe see kaatoa ki mee teelaa se kina koi tokotasi te haitino naa e takoto. ²⁰ E takoto peenei raa, teelaa ni tamaa kina e tammaki, iaa teelaa se haitino koi tokotasi.

²¹ Aa teenaa, te karamata raa see lavaa te mee ake ki te rima raa peelaa, “Koe see tau te tokonaki mai kiaa nau!” Peelaa hoki, te pisouru raa see lavaa te mee ake ki naa vae peelaa, “Koorua see tau te tokonaki mai kiaa nau!” ²² Tevana iaa, naa tamaa kina te haitino teelaa e mee taatou maa see haimmahiraa, teenaa ko naa kina e tokonaki maaoni iloo ki te haitino. ²³ Naa tamaa kina taatou e mannatu maa see hai vana etaunai raa, teenaa ko naa tamaa kina taatou e mmata ake hakaraa oi iloo; aa naa tamaa kina te haitino teelaa e mmata hakallika raa, taatou e uuhia hakaraa oi iloo taatou. ²⁴ Tevana iaa e mee aaraa tamaa kina te haitino etiiake taatou kitakkoto peenaa, ilaatou e mmata taukalleka. TeAtua tanatino ni hakapaaria a Ia te haitino raa ki hakanauria naa tamaa kina teelaa ni see ilotia maa ni kina. ²⁵ Aa teenaa, te haitino raa see vaevae. Naa tamaa kina te haitino raa ki heheuna hakapaa ka anaana kilaatou soko laatou. ²⁶ Ki mee se tamaa kina tokotasi i te haitino e hakallono isu, naa tamaa kina raa hakkaatoa ma ki hakallono isu. Aa ki mee se tamaa kina e hakanauria, naa tamaa kina hakkaatoa hoki ma ki fiafia hakapaa.

²⁷ Kootou naa kato e mee ma kote haitino Christ, te tamakoi e mee ma se tamaa kina i te haitino naa. ²⁸ TeAtua kuoti te hakanoho ana tama ki haia ana heuna. Teenaa, te heuna mua raa, a Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol. Te heuna imuri raa, a Ia ni hakanoho aaraa tama ma ni purepure aana, aa imuri hoki, naa tisa. Kimuri raa, naa tama e huri ake naa mahi TeAtua, naa tama e hakamasike naa maki, naa tama e tokonaki ki aaraa tama, aa naa tama e taratara ki naa taratara e kkee. ²⁹ See mee maa laatou kato e heheuna ma ni aposol, naa purepure TeAtua, naa tisa. See mee maa naa tama kato e lavaa te huri ake naa mahi TeAtua. ³⁰ See mee maa laatou kato e lavaa te hakamasike naa maki, aa maa laatou kato e taratara ki naa taratara e kkee, aa sei maa laatou kato e illoa te hakataakoto naa taratara naa. ³¹ Tevana iaa kootou ki oti manava ki tauhia kootou naa mee hakamaatua iloo TeAtua e hookii naa.

Teenei nau ku hakaari atu te ara e taukareka kootou ki tautari.

13

Ttiputipu te laaoi

¹ Niaaina maa nau ellau tetaratara naataratara hakkaatoa te maarama nei aa ma naa taratara naa ensol, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, aku taratara naa ni taratara vare koi, e mee pee ko naa ttani huri te peeloo e likittia.

² Niaaina maa nau e hakaia naataratara TeAtua ka iloa nau i telopovana TeAtua e ffuu; niaaina maa nau e haimahi taku hakataakoto, e tau te nneke naa mouna e llasi no hakatuu ki telaa kina, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau setamavare koi. ³ Niaaina maa nau e vaevae aku hekauraa hakkaatoa ki naa tama ennoho hakaaroha, aa maa nau etiiake taku haitino ki tuunia; ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau ma ki sei taku vana e taukareka ma ki too i aku vana e mee naa.

⁴ Te tama e manava laaoi raa see iloa telotoloto nauhie. Aia see manava haaeo i telaa tama, aa see ahu kiaa ia. ⁵ Te tama naa see iloa te sosorina tipua ki telaa tama. Aia see maanatu kitanataukareka soko ia, aa etaka seemuu. Aia see iloa te tuku haaeo i aaraa tama kiloto tana manava. ⁶ Te tama e manava laaoi maaoni raa see hiahia i naa vana see ttonu. Aia e hiahia are i naa vana e ttonu maaoni. ⁷ Te tama e manava laaoi raa see lavaa tetiiake ia tetiputipuna. Aia see lavaa tetiiake

✧ 12.28 Eph 4.11 ✧ 13.2 Mt 17.20; 21.21; Mk 11.23

tana hakataakoto i TeAtua, e taaohi manava peenaa ki TeAtua, aa niaaina maa ni vana peehea e pakkuu atu kiaa ia raa, a ia e lavatoa te noho seemuu koi.

⁸ Ttiputipu te laaoi nei see lavaa te hakaoti mai. Naa mahi ki hakahea naa taratara TeAtua raa ma ki hakaoti mai imuri. Te taratara ki naa taratara e kkee raa hoki ma ki hakaoti mai. Te atamai naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki hakaoti mai hoki. ⁹ I te aa, naa illoa taatou ma naa taratara aitu taatou e hakahea raa, naa mee naa see kaatoa mai ki taatou. ¹⁰ Ssao te mee e kaatoa raa e tae mai raa, te mee see kaatoa nei ma ki seai.

¹¹ Taku sao ni tamariki raa, aku taratara, aku tiputipu, aa ma taku hakataakoto e mee koi ma ko naa tiputipu te tamariki koi punaamea. Aa te nei nau ku matua raa, te tiputipu te tamariki raa kuti iake nau. ¹² Ssao nei taatou seki illoa hakaraaoi i naa tiputipu TeAtua. Te mee taatou ekkite itessaonei emee ma semee e tuu nnehu iloto te kalas. Kimuri taatou ma kikkite hakaraaoi i naa karamata TeAtua. I te saaita nei raa, nau see iloa hakaraaoi i TeAtua. Kimuri nau ma ki iloa hakaraaoi iloo iaa ia, e mee pee ko naa iloa hakaraaoi iloo TeAtua iaa nau.

¹³ I te saaita nei iaa, naa tiputipu e toru nei ma ki takkoto hakaoti: Teenaa ko te hakataakoto tonu, te noho hakalavatoa ka ttari, aa te manava laaoi. I naa tiputipu e toru nei raa, te manava laaoi raa e takoto i aruna.

14

Ttiputipu aaraa mahi TeAitu

¹ Kootou kittaka ma te manavalaoi, aa kootou kukkana ki tauhia kootou naa mahi taukalleka TeAitu. Naa mahi hakamau ki tauhia kootou raa, teenaa ko naa mahi ki hakahea naa taratara TeAtua. ² Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa see taratara ki aaraa tama, laatou e taratara tonu ki TeAtua. See hai tama e iloa i naa taratara laatou e hai naa. Naa tama naa e tauria TeAitu ki tarataraina laatou naa taratara TeAtua teelaa see ilotia. ³ Naa tama e hakahea naa taratara TeAtua raa iaa e taratara tonu kite henua notokonaki atu kilaatou, ki hakatipuina naa hakatina naa tama naa, aa ki saapai atu ki naa ora laatou. ⁴ Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa e tokonaki koi kilaatou soko laatou. Naa tama e hakahea naa taratara TeAtua iaa e tokonaki ki naa tama te lotu hakkaatoa.

⁵ Nau e hiihai maa kootou hakkaatoa ki taratara ki naa taratara e kkee, tevana iaa nau e maanatu maa e taukareka are kimee maa kootou ki hakahea naa taratara TeAtua. Ki mee se tama e taratara ki naa taratara e kkee, e taukareka maa telaa tama ki huri naa taratara naa ki te taratara kootou e llono. Kootou ki mee peenaa ki lavaa kootou te tokonaki ki kootou hakkaatoa. Aa kimee see haitama e noho ki huria naa taratara naa, e taukareka maa kootou ki hakahea koi naa taratara TeAtua.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ma ki hanatu ki kootou raa, se aa e taukareka ki mee maa nau e taratara atu ki te taratara kootou see illoa? Seai iloo! Aa ki mee nau e hakahea atu naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau ka taratara hoki nau i tana atamai, aa maa nau e hakahea ana taratara aitu ka kauatu ana akonaki raa, teenaa nau e tokonaki maaoni ki kootou.

⁷ Hakatuu ki naa manava kootou i naa mee e hakatanitani pee ko naa poronu ma naa ukulele. Ki mee se tama see llau e hakatanitani mai naa mee naa raa, naa mee naa ma kittani huri koi. Taatou ma ki illoa ma se mako peehea te tama raa e hakatanitani?

⁸ Ki mee te tama e iriiri te puu raa see iri hakaraaoi te puu, taatou ma ki illoa peehea maa te tau raa ku tae mai? ⁹ Peelaa hoki, e haitama peehea ma ki illoa i naa taratara kootou, kimee maa kootou e taratara ki naa taratara e kkee? Teenaa naa taratara kootou naa ni taratara matani koi! ¹⁰ E takkoto te kau taratara hakkaatoa i te maarama nei, tevana iaa see hai taratara emee maa seai tana hakataakoto.

¹¹ Kimee nau see iloa i naa taratara ekaumai aaraa tama raa, naa tama naa ma ki mannatu maa nau se horau, aa nau hoki ma ki maanatu maa laatou ni horau.

¹² I kootou e fiffai ma ki tauhia kootou naa mahi TeAitu raa, kootou ki hakamakii ki heheunatia kootou naa mahi e lavaa te hakatipu te lotu.

¹³ Te tama e taratara ki naa taratara ekkee raa, a ia kitaku ki TeAtua ki kauake naa mahi ki huriake te hakataakoto naa taratara naa. ¹⁴ Kimee nau etaku ki naa taratara ekkee, taku mouri e taku; taku hakataakoto iaa see iloa. ¹⁵ Nau ka mee peehea? Taku mouri ma ki taku, tevana iaa nau ma ki taku hoki ma taku hakataakoto. Taku mouri ma ki huahua, tevana iaa nau ma ki huahua hoki ma taku hakataakoto. ¹⁶ Ki mee too mouri koi e taku ka taratara hiahia i TeAtua, naa tamavare e lotu hakapaa kootou naa ma ki nnuu atu no mee maa, “Amen” ki ootaku naa peehea? Teenaa ilaotou ma ki see illoa maa koe etaratara maa eaa. ¹⁷ Niaaina maa koe etaku ka taratara hiahia hakaraa oi iloo i TeAtua raa, aaraa tama see tokonakina a koe.

¹⁸ Nau e hiahia i TeAtua ia nau maraa etaratara ki naa taratara ekkee ite kau saaita. See haitama i kootou etae kiaa nau ite me nei. ¹⁹ Tevana iaa iloto telotura, nau e hiihai are maa nau ki pesi ni puku taratara maaku erima teelaa e ilotia, ki tokonaki ki aaraa tama. Te mee naa etaukareka are maa nau e kauake ni puku taratara e sinahuru simata i naa taratara ekkee.

²⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki see sosorina pee ko naa tamalliki i naa hakataakoto kootou. Ite vasi te tiputipu e hakallika raa, kootou ki mee ma ni tamalliki seki illoa te tiputipu naa, tevana iaa kootou ki mee ma ni tama ku mattua i naa hakataakoto kootou. ²¹ I te Laupepa Tapu raa e sissii maa, “Naa tama etaratara ki naa taratara ekkee raa ma ki kauake aku taratara raa ki naa tama taku kanohenua, te nei TeAtua e mee pe nei.

Nau ma ki taratara mai i naa maaisu naa horau, tevana iaa naa tama taku kanohenua raa ma ki see hakannoo kiaa nau.”[✠]

²² Aa kootou nei ku illoa, te taratara ki naa taratara ekkee raa, teenaa se hakailoa TeAtua ki naa tama see lotu, seai ko naa tama elotu. Aa te haka ea naa taratara TeAtua raa iaa, teenaa se hakailoa TeAtua ki naa tama e lotu, seai ko naa tama see lotu.

²³ Kimee maa telotura kato e hakakkutu hakapaa no massike naa tama naa hakkaatoa no taratara ki naa taratara ekkee, aa ki mee ni tamavare see lotu e uru atu, naa tama naa ma ki see vana maa kootou kato ku vvare? ²⁴ Aa ki mee kootou hakkaatoa e haka ea naa taratara TeAtua ite saaita naa tamavare see lotu raa e uru atu raa, naa tama naa ma ki illoa maa laatou ni tama haisara i naa taratara laatou ellono. ²⁵ Naa hakataakoto laatou e huunaa ma ki hakassaina ki te maarama, aa teenaa laatou ma ki ttuu ki naa turi laatou no lotu ki TeAtua, ka taratara pe laa, “Ni maa oni, TeAtua e noho ma kootou i te kina nei.”

Te tiputipu ki hakasura iloto te lotu

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Saaita kootou e hakakkutu ki lotu raa, e mee te tama ma ki hua tana mako telotu, telaa tama iaa e mee te taratara akonaki, aa telaa tama e mee te taratara e kauake TeAtua, aa telaa tama etaratara ki naa taratara ekkee, aa e mee telaa tama ma ki huriake te hakataakoto naa taratara naa. Naa mee naa hakkaatoa e ssura ki tokonaki ki telotu. ²⁷ Kimee maa setama e mee ki taratara ki naa taratara ekkee,

setakarua ma tetakatoru ki taratara, te tama imuri telaa tama, aa telaa tama ki huriake te hakataakoto naa taratara naa. ²⁸ Tevana iaa kimee maa see haitama e noho ki huriake te hakataakoto naa taratara naa, te tama e taratara ki naa taratara ekkee raa ki noho seemuu no taratara kiaa ia soko ia ma TeAtua. ²⁹ Te takarua ma te takatoru i naa tama ni kauake naa taratara TeAtua raa ki taratara, aa aaraa tama iaa ki hakatonutonu naa taratara laatou naa. ³⁰ Aa kimee maa setama e noho ilaotou e kauake tana taratara TeAtua ki tarataraina, te tama ni tuu no taratara raa ki mmosi ana taratara. ³¹ Kootou kato e lavaa te haka ea naa taratara TeAtua, te tama imuri telaa tama, ki akoako kootou hakkaatoa, aa kisaapai kootou ki kootou. ³² Te tama e haka ea naa taratara TeAtua raa ki lavaa te roorsi hakaraa oi ki naa mahi TeAitu naa, ³³ i te aa i TeAtua see hiihai maa taatou e lotu huri; a ia e hiihai maa taatou ki meeme e hakapaa aa taatou ku lotu hakaraa oi.

[✠] 14.21 Is 28.11-12

E mee pee koiloto naakuturana katoo naatama TeAtua raa, ³⁴ naa haahine raa kinnoho seemuu ite saaita elotu. Laatou seelavaa te mee nitaratara maa laatou. Naa Loo Moses raa e mee hoki maa laatou kihakannoo kinaatama hakamaatua telotu. ³⁵ Kimee maa laatou e fiffai maa laatou e illoa ise mee, laatou ki vasiri kinaa aavana laatou raa ite saaita laatou ettae kinaa hare laatou. Teenaa sevana hakanapa maa te ffine e tuu no taratara iloto telotu.

³⁶ Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa nikaamata mai i kootou? Seai! Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa nikaumai ma ki kauatu koi ki kootou soko kootou? Seai hoki! ³⁷ Kimee maa setama e hai maa ia kotepure TeAtua, aa maa ia etaka ma naa mahi TeAitu Tapu, tetama naa ki iloa maa akutaratara e sissii atu nei ko te taratara hakamaatua TeAriki. ³⁸ Ki mee maa ia see hakannoo mai ki te taratara nei, kootou see hakannoo kiaa ia.

³⁹ Aa teenaa, aku taaina ma aku kave nei, kootou ki oti manava ki hakahea kootou naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou see puuia kootou te taratara kinaa taratara e kkee. ⁴⁰ Naa mee hakkaatoa ki heheunatia i te ara maaoni aa i te ara e tonu.

15

Te masike ana Christ i te mate

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou kimannatu ite Lono Taukareka ni hakahea atu nau, teelaa ni toa kootou aa teelaa e taaohi manava ai kootou. ² Teenaa ko te Lono Taukareka ni hakahea atu nau ki kootou. Kootou ma ki hakassaoria te Lono Taukareka nei, kimee naa taratara nei etauhia kootou kimau, aa kimee seai raa, kootou naa ni lotu vare koi.

³ Nau ni hakahea atu ki kootou aku taratara ni too i TeAtua, i teenaa ni taratara hakamaatua iloo. Naa taratara naa e mee peela: Christ ni mate ki uiia naa haisara taatou, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu. ⁴ A Ia nitanumia aa ni hakamasikeria no ora imuri naa aso e toru, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu. ⁵ A Ia ni hakasura ki Peter, aa ki oti raa hakasura iloo Ia ki tana taka sinahuru maa ttakarua aposol. ⁶ Kimuri raa, hakasura iloo Ia ite saaita tokotasi kinaa tama ettoe i te rima naa rau i naa tama etautari kiaa Ia. Te mahi ana naa tama naa koi ora i te saaita nei, aaraa tama iaa ku oti te mmate. ⁷ Ki oti raa, hakasura iloo Ia ki James, aaraa hakasura iloo Ia ki ana aposol raa hakkaatoa.

⁸ Nau nei ko te tama ni hakasura mai a Ia hakamuri hakaoti, niaaina maa nau e mee ma setamariki e irikina itaku saaita ni haanauria mai. ⁹ I te aa iaa nau nei e taka ilaro hakaoti naa aposol hakkaatoa. Nau see tau te heheuna ma se aposol, iaa nau ni mee pakavaina a nau naa tama telotu TeAtua. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ni aroha iaa nau, teenei e tiputipu ai nau peenei. A Ia ni see aroha vare iaa nau; aku heuna nei ellasiare inaa heuna aaraa tama, tevana iaa nau see heheuna ki aku tino mahi; telaoi TeAtua e heheuna iaa nau. ¹¹ Niaaina maa teelaa ko nau raa ni hakahea atu, aa seai maa teelaa ko aaraa tama raa ni hakahea atu, teenei ko naa taratara maatou hakkaatoa e hakahea, aa teenei ko naa taratara ni toa kootou.

Taatou ma ki massike ma te ora maaoni

¹² Ki mee maa maatou ni hakahea atu maa Christ ni hakamasikeria i te mate, peehea naa taratara aaraa tama i kootou maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamasikeria i te mate? ¹³ Kimee maa naa tamanaa etaratara maaoniraa, teenaa e mee maa Christ ni see hakamasikeria i te mate hoki. ¹⁴ Aa kimee maa Christ ni see hakamasikeria maaoniraa, teenaa maatou see hai taratara kihakahea atu, aa kootou see haimie kihakattina. ¹⁵ Maatou nei hoki kutarataraina maa maatou nitama etaratara kailallao i TeAtua, imaatou ni hakahea atu maa Christ ni hakamasikeria TeAtua. ¹⁶ Ki mee maa naa tama ni mmate raa see hakamassikeria, teenaa e mee maa Christ hoki ni see hakamasikeria. ¹⁷ Aa kimee Christ

☆ 15.3 Is 53.5-12 ☆ 15.4 Ps 16.8-10; Mt 12.40; Acts 2.24-32 ☆ 15.5 Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.34,36; Jn 20.19 ☆ 15.8 Acts 9.3-6 ☆ 15.9 Acts 8.3

ni see hakamasikeria raa, kootou naa nilotu vare koi kite tama koi moe ka mate. Kootou naa koinnoho ma naa haisara kootou. ¹⁸ Te mee naa hoki maki mee ma naa tama e illoa i Christ aa kuoti te mmate raa kummate hakaoti. ¹⁹ Ki mee maa taatou ehakatina maa Christ etokonakikoi kitaatou itesaaita taatou ennoho i te maarama nei raa, taatou nei ko naa tama are e ttaka hakaaroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

²⁰ Tevanaiaa tetaratara maaoniraa emee maa Christ ni hakamasikeria TeAtua ite mate, kihakailoamai kitaatou maa naa tama kuoti te mmate raa ma kihakamassikeria hoki a Ia. ²¹ Te mate raa nisura mai i te vana te tama tokotasi nimee, peelaa hoki naa tama emmate raa ehakamassikeria ite vana telaatama emee. ²² Te henua katoo emmate inaa ora laatou ehakauu ki Adam, peelaa hoki te henua katoo maki haka massikeria no ora, inaa ora laatou ehakauu ki Christ. ²³ Naa tama katoo etakkoto naa sao laatou etukua kihakamassikeria: Christ ni hakamasikeria imua, aa tana sao maki ahemai raa, naa tama hakkaatoa e tautari kia Ia raa ma kihakamassikeria hoki. ²⁴ Aa teenaa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa raa kutae mai; Christ ma ki hetaa no lavaa a Ia naa tuku, naa hakamau, aa ma naa aitu haimahi te maarama nei, aa maki hookii ake te Nohorana raa ki TeAtua Tamana. ²⁵ Ite aa, i Christ ki noho hakamaatua kitae kite saaita TeAtua kuoti tetaaia a Ia hakkaatoa naa tama etautauhaeo ma Ia raa notukua ilaro naa tapuvae te tama naa. ²⁶ Naa mahi hakaoti maki seu raa ko naa mahi te mate. ²⁷ Ite aa, i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa mee hakkaatoa ni tukua TeAtua ilaro ana tapuvae.” Taatou ia e illoa maa tetaratara emee maa, “naa mee hakkaatoa” raa, see mee i TeAtua, te tama etukua a Ia naa mee hakkaatoa kitakkoto ilaro Christ. ²⁸ Tevanaiaa itesaaita naa mee hakkaatoa raa kuoti tetukua kitakkoto ilaro te roorosi Christ raa, teenaa a Ia tana tino, te Tama TeAtua, maki hakanoho soko Ia ilaro TeAtua, te tama nituku naa mee hakkaatoa ilaro aana, aa teenaa TeAtua maki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

²⁹ Ki mee maa naa tama kuoti te mmate raa see lavaa te massike mai i te mate, ai teelaa se ara peehea aaraa tama ehakaukau tapu maki tokonaki laatou ki naa tama kuoti te mmate? Se aa laatou emannatu maki mee? Ki mee maa teenaa se vana maaoni pee ko naa taratara aaraa tama maa te mate raa maki see hakamasikeria no ora, ai aaraa tama ia ehakaukau tapuria kitokonaki laatou ki naa tama kuoti te mmate? ³⁰ Ki mee maa naa tama emate raa maki see hakamassikeria, ai maatou kuhakauru are kite kau haeho kitauppiri maatou kimmate ite kau saaita? ³¹ Akutaaina ma akukave nei. Nau etaupiri kimate inaa aso hakkaatoa! Nau etaratara atu naa me nei ia nau ehiahia ikootou, inaa ora taatou ehakauu ki Jesus Christ, TeAriki taatou. ³² Ki mee maa nau ni hetaa vare koi ma naa tama e haia ma ni “manu vaokaitama” ite kina nei, i Epises, itakutino hiihai, se aa nau nitoo itaku vana nimee naa? Aa ki mee maa naa tama emmate raa maki see hakamassikeria, teenaa, taatou kutaukoi maa tetaratara emee peelaa, “Taatou kikkai ka unu hakaoti, itaiao taatou kummate.”

³³ Kootou mmata ki see hakarereesia kootou. “Naa sosorina taukalleka kootou naa elavaa te huria inaa tama ehakallika ettaka ma kootou.” ³⁴ Kootou kitiiake naa sosorina haisara kootou, aa kootou kuahe no mannatu hakaraaoi. Nau ku taratara atu te mee nei ki nnapa kootou: Aaraa tama i kootou seki illoa iloo i TeAtua.

Te haitino e hakamasikeria i te mate

³⁵ E mee te tama maki vasirisiri peelaa, “Naa tama kuoti te mmate raa maki hakamassikeria peehea? Ni haitino peehea maki massike ma naa tama naa?”

³⁶ Teenaa ni taratara vvare koi! Kootou e illoa maa te hua laakau e toria raa see lavaa te somo i te saaita naa koi. Ki mee maa te hua laakau naa see moe iloto te kerekere raa ki para imua, te laakau naa see lavaa te somo are. ³⁷ Te laakau kuoti te somo no lasi raa see hakaranatia kootou notoria maki somo hoki. Seai. Kootou e toria are kootou

naa hua te laakau naa. ³⁸ Saaita te hua laakau naa e somo raa, teelaa ko TeAtua raa e penapena naa tiputipu te laakau e somo ake naa, te laakau koi e kee ana tiputipu.

³⁹ Aa naa haitino naa mee kato e ora raa seai ko te haitino tokotasi. Naa tama raa e mee naa haitino e tiputipu ki te tiputipu tokotasi; naa manu raa e kkee; naa manu lellee raa e kkee, aa naa ika raa hoki e kkee.

⁴⁰ Teelaa hoki e mee naa haitino telani aa ma naa haitino te kerekere. Te hakasoro mmata naa haitino telani e kee ma te hakasoro mmata naa haitino te kerekere. ⁴¹ Telaa raa e mee tana tino tiputipu hakasoro mmata, te marama raa telaa tiputipu hakasoro mmata, aa naa hetuu raa e kkee naa hakasoro mmata laatou; aa i loto iloo naa hetuu naa raa, naa hetuu e kkee hoki naa hakasoro mmata laatou.

⁴² Teenaa te tiputipu maki sura inaatama e mmate e hakamassikeria no ora. Saaita te haitino te tama e tanumia raa, teenaa se haitino e moe no para; tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa maki takoto mata ora peenaa.

⁴³ Itana tanumia ana raa, te haitino naa e tiputipu hakallika ka matanaeae, aa tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa maki hakasoro mmata ka mata ora.

⁴⁴ Itana tanumia ana raa, teenaa se haitino te maarama nei, aa itana saaita e hakamasikeria raa, teenaa se haitino e hakaoratia TeAitu. Kimee maa e mee te haitino te maarama nei, teenaa e mee hoki te haitino aitu. ⁴⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “TeAtua ni penapena te tama mua raa no kauake tana ora, tana inoa ko Adam”, tevana iaa te Adam hakamuri raa ko TeAitu hakaora tama. ⁴⁶ Teelaa seai ko te haitino aitu raa ni hakasura mai imua, teelaa ko te haitino te maarama nei are, aa ki oti raa te haitino aitu. ⁴⁷ Te Adam mua, te tama ni penaa ki te kerekere, se tama te maarama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i telani.

⁴⁸ Naa tama te maarama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere. Naa tama telani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i telani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama telani.

⁵⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Te mee e sura mai i te pukunohi aa ma i te too raa see lavaa te noho i te Nohorana TeAtua, aa te haitino e moe no para raa see lavaa te too te ora e ora hakaoti.

⁵¹ Kootou hakannoo mai ki kauatu nau te taratara huu nei: Taatou ma ki see mmate hakkaatoa, tevana iaa ite saaita tepuu hakaoti e tani raa, taatou ma ki ffuri no kkee.

⁵² Naa tinotama taatou ma ki hakateki no ffuri, ma ki vave ma ko naa kkemo te karamata. Ssao tepuu hakaoti e tani raa, naa tama ni mmate raa ma ki haka massikeria, aa laatou ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Taatou hoki, naa tama koi ora, ma ki hurisia no kkee. ⁵³ I te aa, i te mee e moe no para raa ki hurisia ki takoto ka ora peenaa; te mee ma ki mate raa ki hurisia ki takoto see mate. ⁵⁴ Teenaa, ite saaita te vana nei ku sura, aa te mee e moe no para raa ku oti te huri no takoto ka ora raa, teenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino. Teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te mate raa ku see haimahi i aruna taatou! Ana mahi ku oti hakaoti!”

⁵⁵ “Te mate nei, teehea oo mahi e laka i aruna naa mahi maatou?

Te mate nei, teehea oo mahi e mee ki hakallono isu maatou?”

⁵⁶ Te mate raa e kauake ana mahi te haisara ki haia te tama ki hakallono isu, aa te haisara raa e kauake ana mahi naa Loo Moses. ⁵⁷ Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua, itaatou e tokonakina mai TeAriki Jesus Christ, kilavaa taatou te hakahiti vaaruna te mate ma naa haisara taatou.

⁵⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki taohi manava i TeAtua. Kootou e illoa maa naa heuna TeAriki e haia kootou naa seai ni heuna vare. Kootou ki heheuna hakappuru kilavaa kootou naa heuna TeAriki.

16

Paul e taratara i naa mane

¹ Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai i naa mane kootou e ssiko kitokonaki ki naa tama TeAtua i Judea. Kootou tautari kitaku vana ni mee ake ki naa tama naa lotu i Galesia ki mee. ² I naa Hakamarolloo katoou, kootou, te tama koi kiffana notuku hakavasi ni manemaana, e hanokoi ma tana kooina e vana ia maa etau i ana mane itana heuna, kisee mee maa kootou kiffuri no ssiko mane i taku saaita e hanatu. ³ Taku saaita e tae atu raa, kootou ku tuku ni tama maa kootou ki too naa mane kootou naa ki Jerusalem. Nau ma ki kauake naa pas laatou ki oo ma laatou. ⁴ Aa ki mee maa nau ki hano hoki ma laatou, nau e lavaa te oo maatou hakapaa.

Te maanatu Paul

⁵ Nau ma ki hakataka mai i naa matakaaina vaaroto Masedonia imua, kimuri are nau ku hanatu no mmata i kootou. ⁶ Nau e maatino i aku noho hakamaarie ma kootou, i aa nau e maanatu ma ki noho nau ma kootou i te ssao te saumakallii elasi, aa teenaa kootou kulavaa te tokonaki mai kilavaa nau te horau kiaaraa kina. ⁷ Tevana iaa nau see hiihai maa taku sao e noho taatou raa e potopoto koi. Ki mee TeAriki e hiihai, teenaa nau ma ki noho rooroa ma kootou.

⁸ Nau ma ki noho i te kina nei, i Epises, ki tae ki te aso te Pentekos. ⁹ I te aa, i aa nau e mee aku lopo heuna e llasi e takkoto ki mee i te kina nei. Nau e iloa maa e tammaki naa tama i te kina nei e lotoffaaeo i maatou.

¹⁰ Ki mee maa Timothy e hanatu peenaa ki kootou, kootou ku mmata ake hakaraaoi kiaa ia, ki hakauaua ia itana noho enoho ma kootou, i te aa iaa ia e heheuna hoki i naa heuna TeAriki ma ko nau. ¹¹ Kootou see ttoka atu maa ia se tama koi see iloa i naa vana. Kootou haia ana vana ki ttonu ki ahemai hakaraaoi a ia kiaa nau; i aa nau e noho ka ttari atu kiaa ia ma naa taaina ma naa kave taatou.

¹² Teenei nau ku taratara atu i te taina taatou, Apollos. Ttama naa maraa e ppuratia a nau peenaa ki hanatu ia ma naa taaina taatou no mmata i kootou. Tevana iaa a ia see hiihai maa ia e hanatu i te saaita nei. Tana sao e maanatu maa e taukareka raa, a ia ma ki hakasura atu.

Naa purepure hakaoti Paul

¹³ Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi. Kootou ki taaohi manava i TeAtua; kootou see ppore; kootou ki makkaa. ¹⁴ Kootou ki heheuna ma te manava laaoi.

¹⁵ Kootou e illoa maa Stefanas ma tana haanauna raa ko naa tama mua ni lotu i Greece. Laatou e heheuna ka tokonaki ki naa tama TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei. ¹⁶ Nau e hiihai maa kootou ki hakannoo ki naa tama peenaa aa ma naa tama hoki e heheuna hakapaa ma naa tama naa.

¹⁷ Nau e hiahia i Stefanas, Fortunatus, aa ko Akaikus ku oomai no noho maatou. Naa heuna kootou ku see lavaa te mee iaa nau i te kina nei ku haia naa tama naa, i kootou ku see ssura mai. ¹⁸ Nau e haia hakaraaoina iloo naa tama naa i aku heuna nei. E mee pee ko naa heheuna laatou i kootou i te kina naa. Kootou ki mmata hakaraaoi ki naa tama peenaa.

¹⁹ Naa kanohenua TeAtua i Asia raa e purepure atu ki kootou. Aquila ma Priscilla, aa ma naa tama katoou e lotu i te hare laaua raa e purepure atu ki kootou. ²⁰ Naa tama hakkaatoa e lotu e noho i te kina nei e purepure atu ki kootou.

Kauatu te vaisioni tapu raa ki naa taaina ma naa kave kootou.

²¹ A nau Paul, e purepure atu ki kootou. Aku purepure nei e sissii ki taku tino rima soko nau.

²² Ttama see manava laaoi i TeAriki raa, a ia ma ki hakallono isu.

TeAriki maatou, koe ku au!

✧ 16.1 Rom 15.25-26 ✧ 16.5 Acts 19.21 ✧ 16.8 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11 ✧ 16.9 Acts 19.8-10 ✧ 16.10 1 Cor 4.17 ✧ 16.15 1 Cor 1.16 ✧ 16.19 Acts 18.2

²³ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²⁴ Te llee taku manava e takoto i kootou iloto te Inoa TeAriki, Jesus Christ. Amen.

2 CORINTHIANS

SSOA TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I KORINT TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Ssoa te pas Paul ki naa tama te lotu i Korint ni sissii i te ssao te noho Paul ma naa tama te lotu i Korint raa ni see taukareka hakaraaoi. E mee aaraa tama te lotu i te kina naa ni mee naa taratara hakallika laatou i Paul, tevana iaa Paul e hakaari ake i tana hiihai maa laatou ki ahe ake ki meemee hakapaa hoki laatou ma ia,

Naa taratara mua iloto te pas nei raa, Paul e taratara inaa tiputipu tana noho ma naa tama te lotu i Korint. Aia e taratara ake ki naa tama raa itana vana ni huri ai no loto peela inaa tama te lotu i te kina naa, aa aia e taratara hoki iaa ia e hiahia i te nei kotana roto nei te laa niffuri naa tama raa no tiiake naa haisara laatou aa no meemee hakapaa hoki. Kiotiraa aia kumee ake ki naa tama te lotu raa ki tokonaki ake ki naa tama te lotu e noho hakaaroa i Judea. Naa taratara hakaoti iloto te pas nei raa, Paul e sissii ki illoa naa tama raa iaa ia se aposol maaoni TeAtua, i te aa, e mee aaraa tama i Korint e hai maa laatou ni aposol maaoni, aa maa Paul iaa se aposol hakareeresi.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–11

Paul ma naa tama te lotu i Korint 1.12—7.16

Tokonaki ki naa tama te lotu i Judea 8.1—9.15

Paul e taratara maa ia se aposol maaoni 10.1—13.10

Naa taratara hakaoti 13.11–13

¹ Anau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua; te nei komaaua ma Timothy nei e sissii atu te pas nei.✧

Te nei maaua pas ki kootou, naa tama TeAtua e noho i Korint ma naa matakaaina hoki iloto Greece.

² TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki rooroosi hakaraaoi ki kootou ki noho laaoi kootou.

Paul e hakanau i TeAtua

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. Aia ko te Tamana e manava aroha aa te Atua te laa e ssura mai te kau tokonaki hakkaatoa.

⁴ Saaita maaua euru i te kau haaeroa, TeAtua e huri mai no tokonaki ki maaua ki lavaa maaua te tokonaki hoki ki aaraa tama e llave i naa haaeroa paa ko naa tokonaki TeAtua ki taatou.

⁵ E mee koi paa ko maaua e hakallono isu hakapaa ma Christ raa, te naa maaua ma ki tokonakina mai hoki TeAtua itaatou e hakapaa ma Christ.

⁶ Ki mee maa maaua e hakallono isu, te naa komaaua e fiffai ma ki saapai atu maaua ki ora kootou; aa ki mee TeAtua e huri iho no saapai mai ki maaua, maaua ma ki lavaa hoki te huri atu no saapai ki kootou. Te naa kootou ma ki lavaa te noho hakalavatoa i naa hakallono isu kootou paa ko maaua nei.

⁷ Maaua e illoa maa kootou e taahi manava peena i TeAtua. Maaua e illoa peela maa i kootou e hakallono isu paa ko maauaraa, te naa kootou hoki e tokonakina TeAtua paa ko maaua hoki e tokonakina TeAtua.

⁸ Akutaaina ma akukavenei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa inaa haaeroa maaua nittiri i te matakaaina Asia. Naammaha ni noho ma maauaraa poi se lavaa lokei maaua. Maaua ni mannatu maa maaua kummate.✧

⁹ Maaua ni mannatu maa maaua kuoti te tukua ki kummate. Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki illoa maaua maa maaua see lavaa te heheuna ki naa tino mahi maaua. TeAtua koi soko ia e lavaa te tokonaki ki maaua. Aia naa ko te Tama e hakamasike naa tama e mmate.

¹⁰ Maaua ni hakassaoria a ia aa maaua ma ki hakassaoria inaa haaeroa

hakamattaku raa iloo, aa maaua e taaohi manava maa maaua ma ki hakassaoria hoki a Ia imuri, ¹¹ ikootou e tokonaki mai peenaa ki naa taku kootou. Teenaa TeAtua ma kilono telopo taku kootou e taku ake naa, aa ku huri mai no haia hakaraaoina maaua. Telopo tama ma ki massike no hakanau iaa Ia ma naa varo laatou, i tana vana e mee ki maaua.

Paul ku huri tana maanatu ki see hano ia ki Korint

¹² Teenei te mee e ahu ai maaua: Naa hakataakoto maaua e hakailoa mai maa i te nnoho maaua i te maarama nei, i te vasi naa sosorina maaua ki kootou raa, maaua ni tautari koi ki naa tiputtipu e ttonu aa e ttau iloto naa mahi te manava laaoi TeAtua. Maaua ni see tautari kite iloa te tama. ¹³⁻¹⁴ Maaua e sissii atu koi naa taratara kootou elavaa te tokatoka no massaro kootou. Niaaina maa kootou seki massaro hakaraaoi inaa taratara maaua nei, nau e hakamau manava maa kimuri kootou ku massaro hakaraaoi iloo inaa taratara kato o maaua e kauatu ki kootou. I te aso TeAriki ma ki ahemai raa, kootou ma ki ahu i maaua pee ko i-naa ahu maaua i kootou.

¹⁵ Nau ni iloa hakaraaoi iloo inaa mee nei, teenaa ni maanatu nau ma ki hanatu nau no mmata ikootou imua, kilavaa nau te noho ma kootou inaa saaita iloo elua. ¹⁶ I te aa, iaa nau ni maanatu maa taku saaita e horau ki Masedonia raa, nau kutaa atu no mmata ikootou, aa nau ma ki hakasura atu hoki i taku saaita ma ki ahemai, ki tokonaki mai kootou i taku saaita ma ki horau ki Judea. ¹⁷ Teenei maaoni ko akumannatu ni noho ma nau. Kootou see mannatu maa kootou ni hakareesia koi nau. Seai. Nau seai setama e taratara kailaarao, e hurihuri ana taratara. Nau seai ko naa tama e ppei naa taratara laatou peela, “Uee,” aa ki oti ku huri hoki no mee peela, “Seai.” ¹⁸ Taatou kato o illoa maa TeAtua e taratara koi ki te taratara maaoni. Maaua nei hoki e taratara ki te taratara maaoni. Maaua seelavaa te mee maa “Uee” aa ki oti ku huri hoki no mee maa “Seai”. ¹⁹ I te aa, Jesus Christ, Ttama TeAtua, te tama ni haka ea atu maatou ma Silas aa ko Timothy raa, see iloa te hurihuri taratara. A Ia naa kote “Uee” TeAtua ki taatou. ²⁰ I te enaa ko ia naa te “Uee” ki naa purepure kato o TeAtua ni tuku maa taatou. Teenei ko te vana inaa saaita taatou e hakanau i TeAtua raa, taatou e hakaoti naa taku taatou ka mee peela, “Amen,” iloto naa mahi Jesus Christ. ²¹ Teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e mee imaaua, haka paa ma kootou, ki illoa hakaraaoi taatou inaa takkoto naa ora taatou ma Christ; teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e hakakkeeina a Ia naa ora taatou ki ttau. ²² Teenaa ko Ia naa ni tuku tana hakailona i taatou, i taatou ni tama aana. A Ia ni kaumai TeAitu Tapu raa ki takoto i naa hatumanava taatou, ki hakailoa mai ki taatou i ana mee hakkaatoa teelaa ni tuku maa taatou.

²³ TeAtua e iloa i aku tiputipu. A Ia e iloa maa nau e taratara ki te taratara maaoni. Nau ni see hakavave ma ki hakasura atu ki kootou i Korint iaa nau see hiihai maa kootou killave hoki ma ni haao. ²⁴ Maaua see mee maa maaua nei raa ki taratara atu maa kootou kilotu peehea. Seai. Maaua e illoa maa kootou koituumau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. Maaua e kauatu koi naa taratara nei ki nnoho kootou ka fiafia i kootou ku illoa maaoni i TeAtua.

2

¹ Teenaa ni mee ai taku maanatu ki see hanatu nau, ki see nnoho hakaaroa hoki kootou ma ko imua. ² Ki mee maa kootou e haia a nau ki nnoho hakaaroa, ko ai te tama ma ki noho no haia nau ki hiahia? Teenaa ko kootou naa koi, naa tama ni haia a nau ki nnoho hakaaroa. ³ Teenaa ko taku vana ni sissii atu taku pas naa ki kootou. Nau ni see hiihai maa nau ki hanatu no aroha nau inaa nnoho hakaaroa kootou, naa tama nau ni maanatu maa nau ma ki hiahia ai. Iaa nau e iloa maa taku saaita e hiahia, teenaa kootou hoki e fiafia. ⁴ I taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni mate hakaoti i aku tani, iaa nau e aroha i kootou. Nau ni see sissii atu ma ki haia kootou ki nnoho hakaaroa. Seai. Nau ni sissii atu ki kate kootou i te llee taku manava i kootou.

✧ 1.16 Acts 19.21 ✧ 1.19 Acts 18.5

Aroha i te tama haisara

⁵ Ki mee maa setama ni hakkoro telaatama ki noho hakaaroha, teenaa aia seai tana vana ni mee kiaa nau; a ia ni mee are ki kootou hakkaatoa, aa pee ki aaraa tama koi i kootou. Nau etaratara peenei iaa nau see hiihai maa kootou ki haihaeoina kootou ttama naa. ⁶ Te hakkaitoa tetama peenaa nikauatu te mahiana kootou raa etau ma ia. ⁷ Tevanaiaa itesaaitaneiraa, kootou kialloha iaia, aa kootou ku saapai atu ki see noho hakaaroha hakaoti ttama naa. ⁸ Aa teenaa nau eppura atu ki kootou ki hakailoa atu kittama naa inaa manava kootou ellee iaia. ⁹ Nau nisissiatu takupasnaa kimmata nau maa kootou maaoni elavaa te hakannoo ka tautari ki aku taratara inaa saaita hakkaatoa. ¹⁰ Saaita kootou e alloha itetama i ana vana ni mee raa, nau hoki e aroha iaia. I te aa, i taku saaita e aroha itetama raa, teenaa ki mee emaaoni maa nau e aroha itetama naa ise vana, nau e hakasura te tiputipuna imua naa karamata Christ, ki sura setaukareka i kootou. ¹¹ I te aa, nau see hiihai maa Satan kilavaa te hakahiti i aruna naa mahi taatou, itaatou ku oti te ilotia taatou ana vana e maanatu ma ki mee.

Paul e ssee i Titus

¹² Taku saaita ni tae ki Troas ki hakaia nau te Lono Taukareka i Christ raa, nau ni kite maa taku araraa ku oti te tarakina mai hakaoti TeAriki. ¹³ Tevanaiaa taku manava ni hakallika iloo iaa nau ni see lave itaatou taina, Titus. Teenaa, purepure iloo nau ki naa tama i te kina naa no hakataka iloo nau ki Masedonia.*

Christ e noho hakamaatua

¹⁴ Tevanaiaa taatou ki fiafia i TeAtua. Itaatou e hakapaa ki Christ raa, teenaa taatou e hakataakina TeAtua ma ni karapusi, ki tautari taatou vaamuri Christ, te tama e noho hakamaatua. Taatou nei e haia TeAtua ki hakaia taatou te iloa Christ raa kite henua hakkaatoa, kittoha te iloa naa ma konna sauna naa mee mannoni. ¹⁵ I te aa, i taatou nei e mee pee ko naa mee mannoni e hookina Christ ki TeAtua, teelaa ettoha notakoto ma naatama ni hakassaoria aa ma naatama e noho kimmate. ¹⁶ Teenei se sauna te mate ki naa tama e noho kimmate, aa teenei ko te sauna te ora ki naa tama ni hakassaoria a ia. Ko ai te tama hoki etau te mee naa vana peenei? ¹⁷ Maatou see mee pee ko aaraa tama, e haia laatou naa taratara TeAtua nei ma ni taratara vare koi. Maatou nei ni heunatia mai TeAtua, teenaa maatou nei e taratara ki te taratara maaoni imua naa karamata TeAtua, i maatou nitama e heheuna maa Christ.

3

Naa taratara TeAtua i te ara hou te ssao nei

¹ Kootou ma ki mannatu maa maaua ku kaamata hoki te taratara hikkahi ki maaua, seai iloo. Maaua see mee pee ko aaraa tama e fiffai ma nitama sara ki sissia nipas maa laatou notaratara atu maa naa sosorina laatou ettonu, aa maaua hoki see mee maa kootou ki sissia nipas maa maaua, seai. Maaua seai nitama peenaa. ² Kootou, naa tino kootou naa ko te pas maaua, teenaa e sissia iloto naa hatumanava maaua ki tokatoka te henua kato no illoa. ³ Te mee naa e maatino peelaa maa teelaa ko Christ raa e sissii te pas naa no kaumai ki kauatu maaua ki kootou. Te pas naa ni see sissia ki naa peenisi; te pas naa ni sissia TeAitu TeAtua e ora hakaoti. Naa taratara naa ni see sissia i aruna naa hatu e pallaha; naa taratara naa ni sissia iloto naa hatumanava taatou.*

⁴ Maaua e kauatu naa taratara nei imaaua e illoa maa maaua e tautari maaoni ki naa taratara Christ imua naa karamata TeAtua. ⁵ Maaua see tau te taratara atu maa maaua e lavaa te haia maaua naa heuna nei soko maaua. Seai. Naa heuna nei e lavaa maaua i TeAtua e tokonaki mai ki maaua. ⁶ Teenaa ko ia naa ni tokonaki mai ki maaua ki hakaia maaua naa taratara hou te ssao nei. Teenei seai ko naa loo ni sissia; teenei

* 2.13 Acts 20.1 * 3.3 Ex 24.12; Jer 31.33; Ezek 11.19; 36.26

ni taratara TeAitu Tapu. Naa loo ni sissia raa e kaumai taatou mate, aa TeAitu raa iaa e kaumai taatou ora.*

⁷ Naa Loo raa nikanusia TeAtua kitakkoto iaruna naa hatu epallaha. Tetaurae Moses ni maasina hakkaatoa itesaaita TeAtua ni hookii ake naa Loo naa kiaaia. Niaainailoo maa te maasina TeAtua etakoto itetaurae Moses raa ni hanokoi no seairaa, te kanohenua Israel raa ni see lavaa tettoka atu kiaaia. Ki mee naa loo e kaumai taatou mate naa ni hakasura iho ma te maasina peenaraa,* ⁸ kootou e mannatu maa te maasina ma ki hakasura iho ma TeAitu TeAtua raa ma ki tiputipu peehea? ⁹ Te maasina ni hakasura iho ma naa loo e kaumai taatou mate raa ni lasi, tevana iaa te maasina ma ki hakasura iho ma TeAitu e kaumai taatou ora raa ma kittoe iaa! ¹⁰ Taatou elavaa tetaratara maa te maasina etakoto ite ssao nei ku uhi vaaruna te maasina tuai ni takoto ite kanohenua Israel imua. ¹¹ Te maasina imua naa ni see takoto rooroa, ite ssao naa ku takoto koi ki hakaoti mai. Te maasina te ssao nei iaa ma ki see lavaa te hakaoti mai. Te maasina naa ma ki takoto no takoto hakaoti!

¹² Maaua see ppore te kauatu naa taratara nei, i maaua e taaohi manava ki te tiputipu hou TeAtua e hakasura nei. ¹³ Maaua see mee ma ko Moses. Aia ni uhi tana taurae ki te tapaa maro raa ki see kkite te kanohenua Israel maa te maasina TeAtua etakoto iaa iaa raa ni hanokoi no sei.* ¹⁴ Naa hakataakoto naa tama naa ni puuia maaoni; aa no tae mai iloo ki te aso nei raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa inaa saaita laatou etokatoka inaa laupepa naa loo tuai. Te tapaa maro naa ma ki uiia koi ki mee tetamaraa e iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁵ Ite ssao nei iloo, inaa saaita naa tama naa etokatoka inaa loo Moses raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa. ¹⁶ Tevana iaa te tapaa maro naa elavaa te uiia. Naa taratara te Laupepa Tapu raa etaratara peelaa i Moses, “Tana tapaa maro raa ni uiia itana saaita ni huri tana manava ki TeAriki.”* ¹⁷ Aa teena, te “Ariki” e hakatuuria mai inaa taratara nei raa ko TeAitu Tapu, aa inaa kina kato TeAitu TeAriki etakoto raa, naa vana te kina naa ma ki hakattonusia a Ia ki taukalleka. ¹⁸ Taatou hakkaatoa e too tettia te maasina TeAriki ma naa taurae taatou see uhi, aa teena ko te maasina naa koi teelaa e au i TeAriki, teena ko TeAitu raa koi. Naa ora taatou ehurisia a Ia ki hanakeloki naa tiputtipu taatou nomee ma ko Ia, aa te maasina e takoto i taatou nei ki hanake hoki no lasi.

4

Te Lono Taukareka

¹ TeAtua i tana manava aroha ni kaumai naa heuna nei ki maaua; teenei see ssopo ai naa manava maaua. ² Tekau vana huu ma naa vana e hakannapa ku oti te tiiake maaua. Maaua seesosorina tippua ka hurisia maaua naa taratara TeAtua nei. Maaua ettaka ma te tiputipu etonu maaoni imua naa karamata TeAtua, ki takoto te tiputipu maaua nei inaa hakataakoto te henua kato. ³ Ki mee te Lono Taukareka e hakaeta maaua nei e huuina, teena, e huuina koi inaa tama ennoho ki mmate. ⁴ Naa tama naa see illoa i TeAtua, ite aa, inaa hakataakoto laatou ni tauhia te aitu hakallika te maarama nei iloto te pouri ana. Laatou e puuia a ia ki see kkite laatou ite maasina e too ilaatou. Teena ko te maasina e au ite Lono Taukareka inaa mahi Christ, te tama etaka ma te tiputipu TeAtua. ⁵ Maaua see hakaeta inaa tiputtipu maaua soko maaua; maaua e hakaeta atu i Jesus Christ ko TeAriki, aa maaua nei se takarua koi e heheuna ma kootou iloto te inoa Jesus. ⁶ TeAtua ni mee tana taratara peelaa, “Te maasina nei ki hakamaasina mai ite pouri ana!” Teenei ko TeAtua koi teelaa etakoto tana maasina iloto naa hatumanava taatou, ki illoa taatou itettia TeAtua e too inaa karamata Christ.*

* 3.6 Jer 31.31 * 3.7 Ex 34.29 * 3.13 Ex 34.33 * 3.16 Ex 34.34 * 4.6 Gen 1.3

⁷ Tevanaiaa naamanava maaua emee ma konna kametevare ehaaoa TeAtua ki ana tiputtipu aitu. Teenei seai ni mahi maaua; teenei ni mahi are TeAtua e ttaka ma maaua. ⁸ Maaua maraa ellave te kau haaeo, tevanaiaa maaua seailoo ki mattaku. Maaua maraa kioti ku mamannatu tammaki, tevanaiaa maaua seailoo kissopo naa manava maaua. ⁹ E mee te lopo tama e lotoffaaeo i maaua, tevanaiaa maaua e mee maaua soa e hakappae mai ki maaua. Maaua e taia peenaa i te kau saaita, tevanaiaa maaua see lavaa te mmate. ¹⁰ Te mate Jesus e tauhia maaua ki takoto iloto naa haitino maaua e ppara nauhie nei i naa saaita hakkaatoa, ki hakatii maarama tana ora e takoto i maaua. ¹¹ I te nnoho maaua nei raa, maaua maraa e tauppiri koi ki mmate i maaua etautari ki Jesus, teena ki hakasura te ora Jesus e takoto inaa haitino maaua e ppara nauhie nei. ¹² Te mee nei emee maa te materalaa e heheuna iloto maaua; te ora raa ia e heheuna iloto kootou.

¹³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Nau nitaratara ia nau e iloa i TeAtua.” I te tiputipu naa hoki, maaua e taratara i maaua e illoa i TeAtua.* ¹⁴ Maaua e illoa maa TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia TeAriki Jesus no ora raa, ma ki hakamasikeria a Ia maaua hoki ma Jesus, no toa taatou hakapaa ki tana kina e noho. ¹⁵ Naa vana nei katoo e ssura kikauatu setaukareka maa kootou. Saaita telaoi TeAtua raa e tae ki te lopo tama, laatou ma ki taku peenaa ka taratara hiahia i TeAtua, kilasi tana inoa.

Tennoho ka taaohi manava i TeAtua

¹⁶ Teenei kotevana maaua see lavaa tessopo naa manava maaua. Niaaina maa naa tinotama maaua nei ku takkoto koi ki mmae no ppara raa, naa ora maaoni maaua e takkoto mata ora peenaa ite aso ma te aso. ¹⁷ Maaua e hakallono isu koi ite tama saaita nei. Maaua e illoa maa naa haaeo ellave i maaua nei ma ki sua TeAtua ki taukareka e takoto see oti, ettoe ia inaa haaeo nei. ¹⁸ I te aa, i maaua see ttoka ki naa mee e kiitea te karamata; maaua e ttoka are ki naa mee see kiitea te karamata. Te mee e kiitea raa e takoto koi i te punaa saaita; te mee see kiitea raa ia ma ki takoto hakaoti peenaa.

5

¹ Taatou e illoa maa te saaita naa haitino taatou i te maarama nei e sua raa, TeAtua emee naa haitino hou taatou itelani. A Ia tanatino ni penapena naa haitino naa, aa naa haitino naa ma ki takkoto see ppara peenaa. ² Ssao nei taatou ettani, itaatou ekaimannako kitoa taatou naa haitino hou taatou te laa ekaumi itelani. ³ Saaita taatou etoo naa haitino hou naa, taatou ma ki nnoho hakaoti ma naa haitino naa. ⁴ Ssao taatou koi ttaka ma naa haitino taatou i te maarama nei raa, taatou e hakallono isu koi ka tanittani peenaa. Taatou see ttani ma i taatou kukkaro inaa haitino tuai ettaka ma taatou. Seai. Taatou ma kittani itaatou e fiffai maa naa haitino hou taatou itelani raa ki kaumi ki sua naa haitino tuai taatou, ki hakaoratia naa tinotama taatou. ⁵ TeAtua tanatino ni penapena taatou ki tauhia taatou te ora nei, araa hooki mai iloo tana Aituraa ki hakailoa mai i ana mee e tuku maa taatou.

⁶ Teena naa manava taatou see ssopo. Taatou e illoa maa te saaita taatou koi ttaka ma naa haitino te maarama nei raa, taatou e mmao ma TeAriki. ⁷ I te aa naa ora taatou e hano ma naa hakatina taatou, see mee ma e hano ma naa mee taatou e kkite. ⁸ Taatou see ssopo naa manava taatou, teena taatou e taukalleka koi ki tiiake naa haitino te maarama nei koo taatou nonnoho ma TeAriki. ⁹ Tevanaiaa se kina peehea taatou e nnoho, taatou e fiffai koi ki hiahia TeAriki i naa ora taatou. ¹⁰ I te aa, i taatou ma kittuu hakkaatoa imua Christ ki hakatonutonusia naa ora taatou a Ia. Taatou ma ki sua TeAtua, tautari ki naa tiputtipu naa ora taatou i te maarama nei, teena konna vana katoo taatou ni mee, naa vana e taukalleka ma naa vana e hakallika.*

Naa soa maaoni TeAtua

* 4.13 Ps 116.10 (LXX) * 5.10 Rom 14.10

¹¹ Maaua e illoa ite mee e mee maa e mattaku i TeAriki, teenaa e haate ai maaua te ppuratia maaua aaraa tama kitaohi manava kiaa Ia. TeAtua e iloa imaaua hakaraaoi iloo, teenaa nau e hiihai maa kootou ki illoa hakaraaoi iloo i aa nau hoki iloto naa manava kootou. ¹² Maaua see mee hoki ma ki hakattoe atu maa naa sosorina maaua e taukalleka. Maaua e ssee se ara e tonu ki tau ma kootou te hakanau i maaua, ki lavaa kootou te taratara atu ki naa tama e ahu i naa kkite laatou naa tiputipu te tama, sei ma ko naa tiputipu tana hatumanava. ¹³ Eaa? Kootou e mannatu maa maaua e vvare? Aa tiiake peenaa, teenaa se vana koi iloto maatou ma TeAtua. Sei? Kootou e mannatu maa maaua e atammai? Aa teenaa, teenei se vana e mee koi ki tokonaki ki kootou. ¹⁴ Naa ora maaua e tauhia telaaoi Christ. Maaua e illoa maa te tama tokotasi nei ni mate ki tokonaki Ia ki te henua kato. Teenaa e mee maa te henua kato ni mmate hakapaa ma Ia. ¹⁵ A Ia ni mate ki hakaora te henua hakkaatoa. Naa tama e ora i te ssao nei see ora maa laatou koi. Laatou e ora i naa mahi Jesus Christ, te tama ni mate aa ni hakamasikeria ki hakaoratia laatou.

¹⁶ Ssao nei iaa, taatou ku see hakatonutonu telaa tama ki naa tiputipu te maarama nei. Maaoni, imua raa taatou nittoka ki Jesus no taratara maa Ia setama peelaa, inaattoka te tama te maarama nei. Saaita nei taatou ku see lavaa te mee peenaa. ¹⁷ Aa teenaa, te tama e iloa maaoni i Christ raa teenaa setama hou. Tana tiputipu tuairaa kuoti te tiiake, aa te tiputipu hou raa ku hakasura. ¹⁸ Teenei ni ara kato TeAtua ni penapena maa taatou. Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no haia taatou ki haisoa ma TeAtua. Maaua nei hoki e heunatia ki oo no haia aaraa tama ki haisoa hoki ma TeAtua. ¹⁹ Naa taratara TeAtua e takkoto i maaua nei e mee peelaa: TeAtua ni heunatia mai a Ia Christ i aa Ia e hiihai maa Ia e haisoa ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei. TeAtua ni see maanatu ki naa haisara laatou imua, teenei e kaumai ai a Ia naa taratara nei ki hakailoa aaraa tama i tana hiihai ki haisoa ma laatou.

²⁰ Aa teenei maaua ku kauatu naa taratara Jesus Christ. Maaua e taratara atu pee ko te maaisu TeAtua. Maaua e ttaro atu ki kootou iloto te Inoa Jesus Christ: kootou tiiake TeAtua ki hurisia naa mannatu kootou ki see lotoffaeo kootou iaa Ia, aa kootou ku ahe no vaissoa maa Ia! ²¹ Christ ni sei ana haisara ni ppena, tevana iaa a Ia ni haia TeAtua ki lave hoki a Ia i naa haisara taatou, ki lave taatou i te tiputipu e tonu TeAtua i taatou e nnoho hakapaa ma Christ.

6

¹ Iloto naa heuna taatou e mee maa TeAtua raa, maaua e ttaro atu ki kootou, naa tama kuoti te illoa i telaaoi TeAtua: kootou see haia kootou telaaoi TeAtua ma se mee vare. ² Hakannoo ki te taratara TeAtua e kaumai:

“Saaita te ssao taku laaoi ki kootou ni tae mai raa, nau ni lono i kootou.

Saaita te aso raa ni tae mai ki hakassaoria kootou no ora raa, nau ni tokonaki ki kootou.”*

Kootou hakannoo mai! Teenei kootou sao ki tauhia kootou telaaoi TeAtua; te aso nei ko te aso ki too te ora maaoni!

³ Maaua see fiffai maa maaua e hakassara ni vana maa maaua iloto naa heuna maaua nei, ki see ffuri te henua no see tautari ki naa heuna maaua. ⁴ Inaa vana hakkaatoa maaua e meenei, maaua e fiffai ki kkite te henua maa maaua ni tama e heheuna i TeAtua, teenaa imaaua e heheuna hakalavatoa koi inaattiri maaua i naa haaeo, i naa hakallono isu maaua, aa ma naa vana e hainattaa. ⁵ Maaua maraa e taai, e karapusina, aa e taruarumia naa tama kitaaia; maaua e mmate hakaoti i naa heheuna maaua, aa maaua see illoa te kkai ka mmoe hakaraaoi.* ⁶ Maaua kuoti te huri ake peelaa maa maaua ni tama e heheuna maa TeAtua, teenaa i naa ora maaua e mataffua, maaua e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, maaua e lavatoa te nnoho ka ttari, maaua e meeme hakaraaoi aaraa tama, TeAitu Tapu raa e takoto i maaua, aa maaua e manava laaoi maaoni i naa tama hakkaatoa, ⁷ maaua e hakaia te taratara maaoni,

* 6.2 Is 49.8 * 6.5 Acts 16.23

aa naamahi TeAtua e takkoto imaaau. Tetiputipu e tonuraa teenaa ko naa hana maaua e hetaa maa maaua, aa kipuipui naa haitino maaua. ⁸ Maaua e haia ma nitama hakamaatua, aa ki otikoi ku hakannaparia; maaua esasaakiria, aa ki otikoi ku hakanauria. Maaua maraa e haia ma nitama etaratara kailallao, aa maaua iaa nitama etaratara kitetarata maaoni. ⁹ Maaua e haia ma nitama see ilotia, aa te henua iaa e illoa hakkaatoa imaaau; maaua etarataraina maa maaua ku oti te mmate, tevana iaa kootou e kkite koi imaaau koi ora. Niaaina maa maaua e taia pakavaina, maaua ni see lavaa te mmate. ¹⁰ Niaaina maa maaua e nnoho hakaaroa, maaua e ttaka ka fiafia koi. Te henua e mee maa maaua see hai hekau, tevana iaa te lopo tama ku hai hekau inaa hekau laatou nikauake maaua. Maaua e mee ma nitama seai iloo se mee tokotasi, tevana iaa maaua maaoni e nnoho ma te kau mee.

¹¹ Aku soa i Korint. Maaua see hai taratara e huu i kootou. Naa arohi manava maaua nei ni ppesi atu katoa ki kootou. ¹² Maaua e llee naa manava maaua i kootou, aa kootou iaa se llee naa manava kootou imaaau. ¹³ Nau etaratara atu pee ko aku taratara ki aku tamalliki. Kootou kihuri mai nitiputtipu e taukalleka pee ko naa tiputtipu kootou ni kkite imaaau. Tallaki naa hatumanava kootou.

Te tiputipu naa tama see illoa i TeAtua

¹⁴ Kootou see hakapaa atu ki naa tama see illoa i TeAtua. Tevana e tonu ma tevana e sara ma ki meeme hakapaa peehea? Te pouuri ma te maarama ma ki nnoho hakapaa peehea? ¹⁵ Christ ma Satan ma ki taratara ki te taratara tokotasi peehea? Te tama e lotu i TeAtua ma te tama see lotu raa ma ki taratara hakapaa peehea i te mee tokotasi? ¹⁶ Te Hare Tapu TeAtua ma naa aitu penappena raa ma ki meeme hakapaa peehea? Taatou nei ko te Hare Tapu TeAtua e Ora. TeAtua tana tino ni taratara peela, “Nau ma ki hakatuu taku hare ki tuu iloto aku tama, ki nnoho maatou hakapaa. Nau ma ki mee ma ko TeAtua laatou, aa laatou ku mee ma ko taku kanohenua.”[☆]

¹⁷ Teenaa TeAriki raa e mee peela,

“Kootou hakattaha i naa tama naa, aa kootou ku see hakapaa atu ki laatou.

Kootou see mee ki naa mee e kerekere, aa teenaa Nau ma ki hiihai ki kootou.”[☆]

¹⁸ Nau ma ki mee ma ko te tamana kootou, aa kootou ku mee ma nitama taanata aa ma nitama haahine aaku.

A Nau, TeAriki Haimahi, e kauatu naa taratara nei.”[☆]

7

¹ Aku soa nei. Naa purepure nei hakkaatoa e mee mai ki taatou. Aa teenaa, taatou ki hakakkee naa ora taatou inaa mee hakkaatoa te laa e mee naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou ki kerekere. Taatou ki lotu i TeAtua, teenaa ki tautari ki tana tiputipu e tapu.

Te hiahia Paul

² Kootou alloha imaaau. Maaua see illoa te sosorina hakallika ki telaa tama. See hai tama ni haia maaua no hakallika, aa see hai tama ni usuusuhia maaua. ³ Nau see mee maa kootou nitama e hakallika. Seai. Nau ku oti te taratara atu hakaoti imaaau e llee naa manava maaua i kootou. Niaaina maa taatou koi ora, aa maa taatou e mmate, taatou ma ki ttaka hakapaa lokoi. ⁴ Nau e iloa hakaraa i loo i naa tiputtipu kootou, te nei e ahu ai nau i kootou. I naa haaeo kaatoo e ttiri i maaua nei, nau see iloa te sopo taku manava; nau e taka ka hiahia peenaa.

⁵ Saaita maaua nittae ki Masedonia raa, maaua ni see hakamalolloo. Te kau haaeo ni ttiri imaaau. E mee naa tama ni ffuri mai no heheatu maatou, ka ttaka mattaku maaua.”[☆] ⁶ Tevana iaa TeAtua, te tama maraa e haka aneane naa tama e mee pakavaina raa, ni haia a Ia naa manava maaua no taukalleka. A Ia ni heunatia mai a Ia Titus ki maaua. ⁷ Maaua ni see mee koi maa maaua ni fiafia ma iaa ia ni au,

[☆] **6.16** Lev 26.12; Ezek 37.27; 1 Cor 3.16; 6.19 [☆] **6.17** Is 52.11 [☆] **6.18** 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9

[☆] **7.5** 2 Cor 2.13

seai. Naa manava maaua ni taukalleka hoki i aa ia ni taratara mai i naa tokonaki ake kootou kiaa ia. Aia ni taratara mai maa kootou e nnoho ka ttaro peenaa ki kkite kootou iaa nau. Aia e taratara mai hoki maa kootou e alloha i naa vana see ttonu kootou ni mee kiaa nau, aa maa kootou ku nnoho koi ki tokonaki mai kootou kiaa nau. Teenei ko naa taratara nei e lasi ai taku hiahia i te saaita nei.

⁸ Niaaina maa taku pas ni sissii atu raa ni mee kootou no nnoho hakaaroha raa, nau see mee maa nau e aroha iaa nau ni sissii atu taku pas peenaa. Maaoni, imua raa nau ni aroha iaa nau e iloa maa tepas nei ni mee kootou no nnoho hakaaroha i te tamaa saaita. ⁹ Tevana iaa i te saaita nei raa nau e hiahia; nau see hiahia ma i kootou ni haia a nau kinnoho hakaaroha. Seai. Nau e hiahia i kootou ni lavaa te ffuri naa manava kootou i kootou ni nnoho hakaaroha. Te Atua ni heheuna iloto naa manava kootou i te saaita kootou ni nnoho hakaaroha. Kootou naa ku illoa maa maaua ni see hai vana e hakallika ni mee ki kootou. ¹⁰ Te Atua e heheuna i te saaita te tama e noho hakaaroha, ki huri te manava te tama naa no too te ora maaoni. See hai vana e sara i te tiputipu naa. Tevana iaa te tama e noho hakaaroha pee ko te nnoho hakaaroha naa tama te maarama nei raa, teenaa ko te tiputipu e sura ai te mate. ¹¹ Kootou mmata i te ara Te Atua ni mee kite nnoho hakaaroha kootou naa: kootou ku lellersi ki haia kootou naa heuna Te Atua: kootou ku anaana ki huri ake peela maa kootou e tautari ki te tiputipu e tonu; kootou ku ffuri no lloa i naa vana hakallika aaraa tama e ppena; kootou ku ssopo naa manava kootou i te tiputipu see tonu; kootou ku ttaro ki kkite kootou iaa nau; kootou ku alloha iaa nau; kootou ku nnoho koi ki hai ake kootou naa tama e ppena naa haisara! Kootou nei ku oti te huri ake peela maa kootou see hai vana e ssara i te tiputipu nei.

¹² Aa teenaa, taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni see sissii ma ki taratara atu i te tama e hakasara tana vana; nau hoki see mee maa i te tama ni hakasaraina ana vana. Nau ni sissii koi tepas naa ki kkite kootou, imua naa karamata Te Atua, i te llee naa manava kootou i maaua. ¹³ Naa manava maaua ni hakatipuina iloo te tiputipu nei.

Naa manava maaua ni see hakatipuina koi te tiputipu nei, naa manava maaua hoki ni taukalleka i te hiahia Titus, i aa ia ni hiahia i naa vana kootou ni mee kiaa ia! ¹⁴ Nau ni hakanau ki Titus i naa sosorina kootou, teenaa nau ni sei iloo ki napa i kootou. Maaua maraa e taratara maaoni ki kootou, teenaa naa taratara hakanau maaua ni hai ake ki Titus i kootou raa ni taratara maaoni. ¹⁵ Aia e llee iloo tana manava i kootou i naa fiffai kootou maa kootou e hakannoo ki ana akonaki, aa i aa ia ni too atu kootou no anaanaria ma se hakamau. ¹⁶ Nau nei ku hiahia iloo iaa nau ku iloa maa kootou ma ki taaohi peenaa te tiputipu naa.

8

Te manava e kaimaarie

¹ Akutaaina nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa ma seaa telaaoi Te Atua ni mee ki naa lotu i Masedonia. ² Naa tama naa ni nnoho iloto naa haao iloo e llesi, aa niaaina maa laatou ni tama see hai mee raa, te fiafia laatou raa e lasi ffaao iloo, teenaa laatou ni kaimallie iloo ka ssiko mane. ³ Nau e lavaa te taratara atu maaoni maa naa tama naa ni hookii hakkaatoa te kooina laatou ni lavaa, aa te kooina laatou ni hookii naa ni ttoe iaa i te kooina laatou e lavaa. I naa tino fiffai laatou, ⁴ laatou ni ppura mai iloo ki maaua ki tiiake laatou ki heheuna hakapaa ma naa tama naa lotu i naa kina, ki tokonaki hakapaa laatou ki naa tama Te Atua e nnoho i Judea. ⁵ Maaua ni see mannatu maa laatou ma ki lavaa te hakasura te tiputipu naa. Imua raa laatou ni hookii naa tinotama laatou ki Te Ariki; aa ki oti, i te hiihai Te Atua, laatou ni ffuri mai no tokonaki mai ki naa heuna maaua hoki. ⁶ Maaua ku oti te taratara ake ki Titus, te tama ni kaamata naa heuna nei, ki hakaotina te heuna te laaoi nei. ⁷ Te kau vana e taukalleka e ssura i kootou: kootou ku illoa maaoni i Te Atua; kootou e llau te taratara;

✧ 8.4 Rom 15.26

kootou e illoa i naa vana aitu TeAtua; kootou e anaana ki tokonaki kootou ki telaa tama, aa i kootou e manava laaoi i maaua. Aa teenei nau e hiihai maa kootou ki kaimallie hoki te hookii naa mee kootou.

⁸ Teenei sei ni taratara hoou aaku e tuku ma ki tautari kootou. Nau e taratara atu ki illoa kootou i te fiffai aaraa tama maa laatou e tokonaki. Nau e mee ki illoa nau i naa tiputipu naa manava kootou kinaa tama ennoho hakaaroa. ⁹ Kootou e illoa i naa tiputipu telaaoi taatou Ariki, Jesus Christ. A Ia e sura te kau mee hakkaatoa, tevana iaa te lopo mee naa ni tiiake hakkaatoa a Ia ki tokonaki mai a Ia ki kootou. A Ia ni noho ma se tama see hai mee, ki hai mee kootou.

¹⁰ Nau e maanatu maa e taukareka maa kootou ki hakaoti te mee kootou ni kaamata i te setau peelaa. Kootou naa ko naa tama mua ni tokonaki ki naa tama i Judea, aa kootou naa hoki ko naa tama mua ni ssura te maanatu ma ki mee te vana naa. ¹¹ Aa kootou massike no hakaoti te vana kootou ni kaamata naa! Kootou lellere ki hakaoti te heuna naa pee ko naa lellere kootou imua ki mee te maanatu kootou naa. Kootou mmata i te kooina kootou elavaa te hookii raa, aa kootou ku hakanaaopo te kooina naa. ¹² Ki mee maa kootou e fiffai maa kootou ki hookii ni mee maa kootou, teenaa TeAtua ma ki hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa, iaa Ia e illoa maa kootou e hai mee. Tevana iaa TeAtua ma ki see hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa ki mee maa Ia e illoa maa kootou see hai mee.

¹³ Nau see mee ma ki haia a nau aaraa tama kinnohova, aa maa kootou iaa kittaka ma naa mmaha, sei. ¹⁴ I kootou e hai mee i te ssao nei raa, e taukareka peelaa maa kootou ki tokonaki kinaa tama see hai mee. Aa i te saaita kootou ma ki see hai mee, aa laatou e hai mee raa, teenaa naa tama naa ma ki tokonaki ki kootou. I te ara nei raa naa vana kootou ma ki taukalleka hakapaa. ¹⁵ E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peelaa, “Ttama ni hakanaaopo ana mee tam-maki raa, a ia ni see hai mee ni ttoe. Ttama ni see hai mee maaoni ni hakanaaopo raa, a ia ni lava i ana mee naa.”[☆]

Titus ma ana soa

¹⁶ Maaua e fiafia iloo i TeAtua, i Titus ni haia a Ia ki anaana atu ki kootou pee ko maaua. ¹⁷ A ia ni see mee maa ia ni hanatu i maaua ni vanaake kiaa ia, sei; a ia tana tino ni hiihai maa ia ki hanatu no tokonaki ki kootou. ¹⁸ Maaua e heunatia atu maaua telaa taina maaua ki hanatu ma Titus. Ttama nei e hakanauria naa lotu katoo i ana heheuna ka hakaia te Lono Taukareka. ¹⁹ A ia ni hakamaatinoria no tukua mai naa lotu raa kiaua i maaua i te saaita maaua e oo nokkave naa mee te henua e hakanaaopora ki Jerusalem. Maaua e haia maaua naa heuna nei ki hakanau te henua i te inoa TeAriki, aa ki hakailoa atu i maaua e fiffai maa maaua e tokonaki ki naa tama see hai mee.

²⁰ Maaua e heheuna hakaraa iloo ki see taumaruu te henua i maaua, i naa mataake maaua naa mane te henua e hakanaaopo. ²¹ Maaua e mmata iloo ki ttonu naa heuna maaua nei, see mee maa imua koi naa karamata TeAriki, sei, maaua e mee hoki ki ttonu naa heuna maaua nei imua naa karamata aaraa tama.[☆]

²² Teenaa e mee telaa taina maaua e heuna atu ma te takarua naa. Maaua ku oti te mmataria maaua naa heheuna te tama naa i te kau saaita. A ia se tama iloo e makkaa i ana heuna. A ia e illoa maa kootou ni tama e sosorina taukalleka. Teenei e hiihai ai a ia maa ia e hanatu no tokonaki ki kootou.

²³ Titus iaa, a ia naa ko taku hakasoa e heheuna ma nau ki tokonaki ki kootou; aa aaraa taaina te laa e oo atu laatou raa, teenaa se takarua e heunatia atu naa lotu i aaraa kina. Laaua e hakanau peenaa i Christ. ²⁴ Teenaa kootou huri atu te manava laaoi ki te takatoru naa, ki kkite naa tama naa lotu katoo no illoa maa maaua ni hakanau tonu i naa tiputipu kootou.

9

Tokonaki ki aaraa tama te lotu

[☆] 8.15 Ex 16.18 [☆] 8.21 Prov 3.4 (LXX)

¹ Kootou kunaa illoa are ite mane ekkave kinaatama TeAtua ennoho i Judea. ² Nau e iloa maa kootou e fiffai maa kootou kitokonaki kinaatama naa. Nau ni hakanau ake ki naa tama i Masedonia raa i kootou peelaa, “Naa taaina ma naa kave taatou i Akaia raa ni noho iloo i te setau peelaa ma ki tokonaki laatou.” Naa manava naatama naa ni usuhia i kootou ni lellere ma ki tokonaki kootou. ³ Teenei nau ku heunatia atu nau naa tama naa, kikkite naatama naa maa taku hakanau ni hakanau i kootou raa seai maa ni taratara matani koi. Tevana iaa, e mee pee ko nau ni taratara ake kilaatou, nau e iloa maa kootou ennoho mai ma naa mane kootou ni hakanaaopo. ⁴ Tevana iaa, ki mee maa nau e hanatu ma naa tama i Masedonia, aa no kite nau maa kootou see hai mee ni hakanaaopo raa, maaua ma ki napa iloo, i maaua nei koi ni taratara ka hakanau i kootou. ⁵ Teenei e heunatia atu ai nau naa tama nei ki oo atu imua no hakatonu hakaoti naa mee kootou ni hakanaaopo. Nau e hiihai maa naa mee kootou ni taratara maa kootou ma ki hookii raa ki mmoe mai hakaoti i taku saaita ma ki tae atu, ki maatino peelaa maa kootou e hookii i naatino fiffai kootou, see mee maa i teelaa ni taratara maaua ni kauatu.

⁶ Kootou hakamaarona te taratara nei: te tama e tori ana hua laakau e mooisi raa, ma ki see hai kaikai maaoni ma ki vasi; te tama e tori ana hua laakau e tammaki raa iaa ma ki vasi te lopo kaikai e tammaki. ⁷ Kootou ki hookii te kooina kootou e mannatu maa e tau ma naa mee ennoho ma kootou, aa kootou ki hookii ma te manava laaoi. TeAtua e hiihai ki te tama e hookii maa te manava laaoi. ⁸ TeAtua elavaa te kauatu te kau mee e ttoe iaa i te fiffai kootou, teenaa kootou ma ki noho ma naa mee kato kootou essee, aa e tau te vaevae maa aaraa tama. ⁹ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa,

“A Ia e hookii te mee ki naa tama see hai mee.

Tana laaoi e takoto hakaoti peenaa.”✠

¹⁰ Aa TeAtua, tetama e hookii te hua laakau ki hakatori aa te haraoa kikkai, ma ki kauatu te kau mee kootou essee, ki ffuri kootou no tokonaki ki aaraa tama.✠

¹¹ A Ia ma ki kauatu te kau mee ki tuutuulaoi kootou, aa ki lavaa kootou te tokonaki kitelaatama. Aa ite saaita maaua ma ki vaevae naa mee kootou naa ki naa tama see hai mee raa, te henua ma ki taratara hakanau i TeAtua. ¹² Te mane kootou e hakanaaopo naa ma ki tokonaki ki naa tama TeAtua, aa laatou ma ki ffuri no hakanau hoki itelaoi TeAtua. ¹³ Te henua kato ma kikkite i naa takoto naa manava kootou i te tokonaki kootou ma ki kauake ki naa tama i Judea. Laatou ma ki illoa maa kootou ni too hakaraaoi iloo naa taratara Christ ka tautari ki ana tiputipu. Laatou ma ki fiafia i te lopo mee kootou e kauake kilaatou ma aaraa tama i aaraa henua, teenaa laatou ma ki ffuri kato no hakanau i TeAtua. ¹⁴ Laatou ma ki taku ki TeAtua i te llee naa manava laatou i kootou, i telaoi TeAtua e hakasura i kootou. ¹⁵ Taatou ki fiafia i te mee taureka TeAtua, teelaa see ilotia te tarataraina, e kaumai ki taatou.

10

Paul e taratara i ana heuna

¹ Anau, Paul, tetama e taratara kootou maa e haao iloto akupas esissiatu aa elaoi itakusaaita ennoho taatou, e kauatu akutaratara nei ki kootou. Iloto te inoa Christ, tetama e takoto telaoi ma te aroha, ² kootou see mee ma ki haao nau itakusaaita ma ki hanatu, iaa nau e iloa maa nau ma ki loto i naa tama e mee naa taratara laatou maa maaua e sosorina koi pee ko naa tama te maarama nei. ³ Maaoni, maaua ni tama ni ttipu ake i te maarama nei, tevana iaa, i naa saaita maaua e hetaa ma naa mee e hakallika raa, maaua see tautari ki te hakataakoto te tama te maarama nei. ⁴ Naa hana e ttaka ma maaua nei seai ni hana te maarama nei; teenei ko naa hana aitu TeAtua, teelaa e seu maaua naa mahi naa aitu hakallika. Maaua e sua maaua naa heaatuna hakallesi naa tama e mee; ⁵ maaua e sua maaua naa vana hakatannata naa tama e mee ma ki puuia te iloa TeAtua; maaua e mee

✠ 9.9 Ps 112.9 ✠ 9.10 Is 55.10

kihurisia maaua naa mannatu te henua ki tautari ki Christ. ⁶ Aa te saaita kootou e huri mai maa kootou kullonotarata, teenaa maaua ma ki hakkaitoaina maaua naa tama see llono taratara.

⁷ Kootou e ttoka koi i naa tiputipu te mee i ana tautaha. Ki mee se tama e maanatu maa ia setama e tautari maaoni ki Christ, aia ki maanatu hakaraaoi ki iloa ia, imaaua hoki nitama e tautari maaoni ki Christ pee koia. ⁸ Nau seenapa maa nau nimaarooare te ahu inaa heuna Christ nikaumi ki maaua. Teenaa ko naa heuna e hakatipu naa ora kootou. Maaua see heheuna ma ki seua naa ora kootou. ⁹ Kootou see mannatu maa nau e sissii atu naa pas nei ki hakamatakuria kootou. ¹⁰ Aaraa tama ma ki taratara peela, “Naa pas Paul nei e taratara haimahi lokoi ki taatou, aa itana saaita enoho itaatou raa, aia e matana enae aa see iloa te taratara haimahi peena. Ana taratara naa ni taratara matani koi!” ¹¹ Naa tama e mee naa taratara laatou peena ki illoa maa te tiputipu maaua ma ki hakasura i te saaita maaua ma ki ttae atu raa ma ki mee koi ma ko naa taratara maaua i naa pas maaua.

¹² Aaraa tama e hai maa laatou nitama hakamaatua. Tevana iaa maaua see mee maa maaua e mee ma ko naa tama naa. Seai. Naa tama naa e ttoka koi ki naa tiputipu laatou soko laatou, no mee maa teenaa ko naa tiputipu laatou maaoni. Naa tama naa ku vvare hakaoti! ¹³ Maaua iaa see lavaa te hakattoe naa ahu maaua ki maaua; maaua ma ki ahu koi i te kooina naa heuna maaua nikaumi TeAtua, teenaa e hakapaa ma naa heuna maaua e mee iloto kootou. ¹⁴ Naa heuna maaua e kaumi TeAtua nei e tae atu hoki ki kootou. Teenaa ko te vana maaua ni oo atu no hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁵ Maaua see illoa te ahu ki maaua inaa heuna are aaraa tama ni mee. Maaua e heheuna tonu i naa heuna maaua e kaumi TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i TeAtua. Maaua e fiffai maa naa heuna maaua nei e llasi i te kina naa. ¹⁶ Maaua e fiffai maa te Lono Taukareka nei e hakataeria maaua hoki ki naa henua e ttuu imuri kootou, ki see ahu maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee.

¹⁷ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Tama ehiihai maa ia kiau, aia kiau inaa vana TeAriki ni mee.”* ¹⁸ Iteelaa ko naa tama are TeAriki e hakanauraa teelaa e haia TeAtua maa nitama aana maaoni, seai ma ko naa tama e hakanau i laatou soko laatou.

11

Paul ma naa aposol hakallesi

¹ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau e mee taku tamaa vvare, nau e hiihai maa kootou ki hakannoo mai koi kiau nau. ² Nau e kaimanako i kootou, e mee pee ko TeAtua e kaimanako i kootou. Kootou e mee ma se taupu koi tipu ake teelaa e haka tarikaina a nau ki te tama tokotasi, te tama naa ko Christ tana tino. ³ Tevana iaa nau see hiihai maa kootou ma ki hakarereesia nitama pee kote hakarereesia ana Eve te kata raa imua. Nau eppore maa kootou ma ki haia hoki peena ka tiiake kootou te tiputipu maaoni Christ e takoto i kootou.* ⁴ Nau e mee i kootou maraa e hakannoo vare koi ki te kau tama katoo e oo atu no hakaea atu te Jesus e kee maa te tama e hakaea atu maaua; kootou e toa kootou te aitu e kee maa TeAitu kootou ni too imua, aa kootou e hakannoo ki te Lono Taukareka e kee maa te Lono Taukareka TeAtua ni hakaea atu maaua ki kootou.

⁵ Nau see maanatu maa nau seetae kinaatama e mee maa laatou ni “aposol maaoni” kootou! ⁶ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau see llau maaoni te hakaea naa taratara naa raa, taku iloa see noto koi peena. Maaua ku oti te huri atu te tiputipu naa no kkite kootou i te kau vana maaua ni mee.

⁷ Nau ni see mee atu ma ki tauia nau itaku saaita ni hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou; nau ni noho seemuukoi ki huri ake peela maa kootou ni tama hakamaatua. E aa? Kootou e mannatu maa taku vana nei e sara? ⁸ Taku saaita

* 10.17 Jer 9.24 * 11.3 Gen 3.1-5,13

niheheuna ma kootou raa, nau ni tauia are naa lotu iaaraa matakaaina. Naa mane naa tama naa e mee koi maa e kailaaraotia a nau kilavaa nau te tokonaki ki kootou. ⁹ Aa i taku saaita ni noho taatou raa, nau see iloa te kainnoo atu ki kaumai ni mane maaku i aku saaita ni noho see haimane; naa taaina ma naa kave taatou ni oomai i Masedonia raa ni toomai katoa aku mee ni see. Imua raa nau ni seai iloo ki kainnoo ni mee maaku ki kootou, aa te nei nau ma ki see kainnoo atu hakaoti ki kootou. Nau ma ki mee hoki ki see anaana kkee kootou iaa nau imuri. ¹⁰ Naa taratara hakamaatua Christ raa e noho ma nau. Nau ku taratara atu te mee nei ki iloa kootou: aku ahu nei ma ki seelavaa tetuukia setama iloto naa matakaaina katoa i Akaia. ¹¹ Kootou see mannatu maa nau e taratara pe nei iaa nau e lotoffaeo i kootou. Seai. Te Atua e iloa maa nau e llee taku manava i kootou!

¹² Nau ma ki taahi te tiputipu nei ki puuia naa tama e ahu maa laatou e heheuna ma ko maaua, te naa ko naa tama e hai maa laatou ni “aposol maaoni”. ¹³ Naa tama naa seai ni aposol maaoni. Laatou ni aposol hakallesi koi. Laatou e iloa iloo te hurihurivana kilaatou, kivana te henua maa laatou ni aposol maaoni Christ. ¹⁴ Kootou ki see oho maa te nei ni vana hou. Seai. Satan hoki ni sosorina pe naa imua. A ia ni huri tana tiputipu ma ki tiputipu ia ma ko te ensol te maasina! ¹⁵ Te naa seai se vana hou ki mee maa naa tama e heheuna iaa ia naa e hurihurivana ki mee laatou ma ni tama e heheuna i te ara e tonu. Kimuri laatou ma ki lonollono raa oi i naa sosorina see ttonu laatou naa.

Te tiputipu Paul

¹⁶ Nau ku oti te taratara atu maa akutaratara nei seai ni taratara vware. Aa ki mee kootou e mannatu maa nau e vware, kootou ku tiiake koi pe naa, te vana iaa nau e hiihai maa kootou ki tiiake nau ki mee ni tama ahu maaku. ¹⁷ Maaoni, Te Ariki see hiihai maa nau ki taratara pe nei. Nau ku taratara ma setama e vware, e hakanau koi kiaa nau soko nau. ¹⁸ Te vana iaa, i te lopo tama ku hakanau i naa vana laatou e mee koi soko laatou i te maarama nei raa, te naa, nau ma ki mee hoki pe naa!

¹⁹ Niaaina maa kootou ni tama e atammairaa, kootou maraa e hakannoo koi ki naa vware! ²⁰ Kootou maraa e tiiake koi kootou aaraa tama ki oo atu no haia kootou ma ni poe laatou, no too naa hekau kootou, no hakareresia kootou ki te lopo vana, no haia kootou ma ni tamavare koi, aa no sasaakiria kootou. ²¹ Nau e napa te hakaari pe laa maa maaua ni see makkaa ki haia maaua naa vana pe naa!

Te vana iaa ki mee se tama e hai maa ia e lavaa koi te ahu i ana vana e mee, nau hoki e lavaa te mee pe naa. Te nei nau ku taratara hoki ma se vware. ²² Naa tama naa e hai maa laatou ni Jew? Nau hoki se Jew. Naa tama naa e hai maa laatou ni tama haka Israel? Nau hoki se tama haka Israel. Naa tama naa e hai maa laatou ni mokopuna Abraham? Nau hoki se mokopuna Abraham. ²³ Naa tama naa e hai maa laatou ni tama e heheuna maa Christ? Nau e iloa maa nau ku taratara ma se vware, te vana iaa naa heuna naa tama naa see ttae ki aku heuna e mee maa Christ. Aku heuna nei e llasi are i naa heuna laatou, see hai tama e hakamoeria iloto te hare karapusi pe naa ma ko nau; see hai tama e sarua pe naa tana haitino ma ko nau, aa see hai tama e taia no taupiri ki mate pe naa ma ko nau. ²⁴ Nau ku oti te taakina naa Jew raa aku saaita iloo e rima no sarua taku haitino, aa te kooina naa tari laatou ni pakuu i taku haitino i te saaita tokotasi raa e lava tana matatoru maa sivo.

²⁵ Aku saaita iloo e toru nau ku oti te sarua naa tama i Rome raa ki naa laakau; aa i te saaita tokotasi raa nau ni tauatia ki naa hatu. Aku saaita iloo e toru, taku vaka e horau ai raa e apuru iloto te moana. Nau ku oti te tahea i te poo ma te aso hakkaatoa iloto te moana pouuri. ²⁶ Itaku lopo horau raa, nau e taupiri ki tahea pe naa i naa ttahe naa ava, aa aku hekau raa e kailaaraotia pe naa naa tama e kailallao. Nau e meeme tipuaina pe naa naa tama taku tino henua naa Jew, hakapaa ma naa tama i aaraa henua; nau e taupiri ki mate i naa matakaaina e llasi, iloto mouku, i te moana,

aa i naa sosorina naa tama e mee maa laatou ni taaina aaku. ✧ ²⁷ Aku heuna e mee nei seai ni heuna hakavarevare; nau e heheuna peenaa see iloa te moe hakaraaoi; nau e taka koi ka hiihai ka hiiunu peenaa. E mee aku aso e taka peenaa seekai, aa see hai mee hakaraaoi ki uhi taku haitino i aku saaita e makallii. ²⁸ I te kau aso raa, nau e noho ka mamaanatu peenaa ki naa tama kato TeAtua i naa kina. ²⁹ Taku haitino maraa e matanaenae i aku lono ma se tama e matanaenae, aa taku manava iaa maraa e ura i aku lono ma se tama ni usuhia ki pena ni haisara.

³⁰ Kimee nau ehiihai maa nau kياهو, nau mياهو inaamee ehuriake taku see haimahi. ³¹ TeAtua, te Tamana TeAriki Jesus e iloa maa nau seetarata hakareeresi. Taatou kihakanau itana Inoa itekau saaita. ³² Taku sao ni noho i Damascus raa, te hakamau ilaro Aretas, tetuku te henua naa, ni hakanoho ana roorosiraa inaa tautaha te henua naa, ki oomai laatou no karapusina a nau. ³³ Tevana iaa nau ni hakasaoria aku taaina. Nau ni ponotia laatou kiloto te kete raa no hakatere kina kihaho te hiri e aareha ite henua naa, teenaa niseelavaa ai nau te tauhia ttama naa. ✧

12

Paul e hakakiiitea TeAtua

¹ Niaaina maa see haivana e taukareka ma kisura, nau ma kياهو koi i aku vana e mee nei. Te nei nau kutaratara i aku vana aitu ni hakakiiitea TeAtua. ² Nau e iloa ittama tokotasi, aia naa setama elotu. Ttama naa ni toa TeAtua inaa setau e sinahuru maa haa peelaa, ki tetoru naa papallani. Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa seai maa ia ni hakakiiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko Ia e iloa. ³⁻⁴ Nau e iloa maa ia ni toa ki te nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou. (Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa seai maa ia ni hakakiiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko Ia e iloa.) I te kina naa raa, a ia ni lono i naa mee teelaa see lavaa te tarataraina, naa mee see lavaa te tarataraina naa tamavare. ⁵ Teenaa nau mياهو ite tama peenaa, a nau iaa ma kisee ahu iaa nau soko nau. Nau mياهو koi inaamee ehuriake taku see haimahi. ⁶ Kimee maa nau ni hiihai maa nau e ahuraa, nau ma kisee mee ma se vvare; nau ma ki taratara ki te taratara maaoni. Tevana iaa nau ma kisee ahu, iaa nau see hiihai maa se tama e hakanau vvare iaa nau. Nau e hiihai maa te henua ki hakanau i naa kkite laatou i aku vana ni mee ma aku taratara ni kauake.

⁷ Nau niseelavaa te ahu i aku vana ni hakakiiitea TeAtua nei, iaa nau ni mee taku tamaa ma ki itaku haitino. Nau e iloa maa te nei se ma ki Satan e pesimai ma kisee ahu nau i naa vana TeAtua ni hakaari mai kiaa nau. ⁸ E toru aku saaita ni taku ki TeAriki ki uiaa te ma ki nei iaa nau. ⁹ Tevana iaa TeAtua ni hakaahemai pe nei kiaa nau, “Taku manava laaoi e tau ma koe. Koe ma ki kite inaa takkoto aku mahi i toosaaita e iloa maa koe se tama see haimahi”. Te nei e hiahia ai nau iaa nau see haimahi, ki takoto nau i laro naa mahi Christ. ¹⁰ Nau maraa e hiahia koi i aku saaita e matanaenae, e sasaakiria, e hainattaa aku vana, e hai haaeoina aaraa tama, aa e uru ki te kau haae iaa nau e tautari ki Christ. I te aa, itaku saaita e iloa maa nau see haimahi raa, teenaa Christ ma ki huri ake ana mahi iloto taku ora.

Paul e aroha i naa tama i Korint

¹¹ Nau ku haia kootou ma ki sosorina nau ma se vvare. Kootou e tau te hakanau ki aku heuna e mee nei. Niaaina maa nau nei se tamavare koi raa, naa tama e haia kootou ma ni “apostol maaoni” naa seettae kiaa nau. ¹² Telopo mahi TeAtua ma naa vana te henua sekikkite, ni haia seemuuna koi nau kakkite kootou maa nau se apostol maaoni. ¹³ Se aa taaku ni mee maa naa tama naa lotu i aaraa kina teelaa nisee haia a nau maa kootou? Taku vana koi nisee hakasura i kootou raa, teenaa nau nisee kainnoo atu ma ki kaumai ni mane maaku. Aroha iaa nau kimee maa taku vana nei e sara!

✧ 11.26 Acts 9.23; 14.15 ✧ 11.33 Acts 9.23-25

¹⁴ Teenei tettorū akusaaita kunoho kihanatu nommata ikootou, aa nau ma ki see kainnoo ni mee maaku ki kootou. I te aa i aa nau see kaimanako ki naa mane kootou. Nau e ssee iloo ki naa tinotama kootou. Kootou e illoa maa naa tamalliki raa see oo no ssee ni mee maa naa maatua laatou. Seai. Naa maatua are naa tamalliki raa e ssee naa mee naa tamalliki laatou. ¹⁵ Nau e hiahiakoi te hookii taku ora ma aku hekau hakkaatoa kilavaa nau te tokonaki ki kootou. Nau e llee iloo taku manava i kootou hakkaatoa. Peehea naa see fiffai kootou iaa nau?

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou ni see haia a nau kianaanakkee kootou iaa nau. Tevana iaa emee tetama makitaratara maa kootou ni meemeeti puaina a nau ka hakarereesia. ¹⁷ E aa? Nau ni heuna atu aku tama raa ma ki oo atu no hakarereesia kootou? ¹⁸ Titus nippuratia a nau ki hanatu ma telaa taina. Kootou e mannatu maa Titus ni heunatia atu nau ma ki hanatu no hakarereesia kootou? Kootou see illoa maa maaua ma Titus e ttaka ma te hakataakoto tokotasi aa te tiputipu tokotasi?

¹⁹ Kootou e mannatu maa nau e kauatu naa taratara nei ki hakatonu naa sosorina maaua imua kootou? Seai iloo! Teenei ni taratara Christ e hiihai ma ki tarataraina imua naa karamata TeAtua. Akutaaina ma aku kave nei. Naa vana katoo maaua emee nei e haia maaua ki tokonaki atu ki kootou. ²⁰ Nau e pporē maa nau ma ki hanatu no kite maa kootou see sosorina ki taku tiputipu e hiihai, aa maa kootou hoki ma ki kite maa nau see sosorina ki te tiputipu kootou e fiffai. Nau e pporē maa nau e hanatu no kite maa kootou e heheatu soko kootou, aa e manava ssano ki kootou soko kootou, lotoloto nauhie aa e kaimmate i naa mee kootou, maaisu saakkiri aa e tupettupe i aaraa tama, manava ahu i te kau vana, aa e sosorina hakallika ki see nnoho taukalleka aaraa tama. ²¹ Nau e pporē maa nau ma ki hakanaparia TeAtua imua kootou itaku saaita e aheatu hakamuri ki kootou. Nau ma ki tani itaku aroha i telopo tama haisara ni seai iloo ki ffuri naa manava laatou, no tiiake te tiputipu haihuri ni haia laatou. Teenaa kote manava e kerekere, te manava e haihuri, aa te manava e kaimanako ki mmoe ma telaa tama.

13

Naa akonaki hakaoti Paul

¹ Teenei nau ku hanatu i te ttoru aku horau no mmata i kootou. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ki mee teelaa setakatoru etuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, teenaa te tama naa e sara maaoni. Niaaina maa teelaa setakarua e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, te tama naa e sara maaoni.”[✧] ² Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, naa tama koi ttaka mai iloo ma naa haisara laatou imua, aa ma aaraa tama hoki; nau ni kauatu te taratara nei i taku saaita ni hanatu i te rua aku horau ana ki kootou, aa teenei nau ku hakahe atu hoki te taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Taku saaita ma ki tae atu raa, nau ma ki seai taku aroha i naa tama haisara naa. ³ Kootou ma ki kite maa naa taratara Christ raa e takkoto iaa nau. I tana saaita e heheuna i kootou raa, a Ia see tino mmate; a Ia ma ki hakasura ana mahi raa iloto kootou. ⁴ Tana saaita ni tuukia ki mate i aruna te kros raa, a Ia ni see haimahi hakaoti, tevana iaa a Ia nei ku ora iloto naa mahi TeAtua. Peelaa hoki, maaua nei see haimahi i maaua e ttaka ma Ia, tevana iaa iloto naa mahi TeAtua, maaua ma ki ora ma Ia ki tokonaki maaua ki kootou.

⁵ Kootou ki mmata hakaraaoi i naa tiputipu kootou, ki illoa kootou maa kootou maaoni e ora i kootou ku illoa i TeAtua. Kootou see illoa maa Jesus Christ e takoto iloto naa ora kootou? ⁶ Nau e taaohi manava maa kootou e illoa maa maaua nei e illoa maaoni i TeAtua. ⁷ Maaua e taku ki TeAtua ki mmata atu ki kootou, ki see mee ni sara maa kootou. Maaua see mee ma ki kite kootou maa naa heuna maaua nei e ttonu; maaua e mee ki ffuri kootou no mee naa vana e ttonu, niaaina maa kootou e mmata maa naa heuna maaua nei see ttonu. ⁸ I te aa, i maaua see lavaa te ffuri no mee naa vana see ttonu. ⁹ Niaaina maa maaua e tino mmate, maaua e fiafia i kootou e makkaa. Teenaa maaua e taku hoki ki tokonaki atu TeAtua ki ttonu kootou. ¹⁰ Teenei

✧ 13.1 Deut 17.6; 19.15

taku vana e sissii atu ai naa taratara nei iaa nau koi noho i te kina nei. Nau e hiihai maa taku saaita e tae atu raa, nau ma ki see huri atu no haia hakallikaina kootou maa i teena ni heuna e kaumai TeAriki kiaa nau. Seai. Nau ni heunatia mai ki au nau no hakatipu naa ora kootou; nau ni see heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou.

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, nau ku purepure atu hakaoti ki kootou. Hakamakii ki ttonu naa ora kootou; hakannoo ki naa taratara e kauatu nau i te kau aso; taratara hakaapa ma aaraa tama; noho laaoi ma aaraa tama. Aa teena TeAtua te aroha ma te laaoi ma ki noho ma kootou.

¹² Purepure ma aaraa tama maa te vaisoni e tapu TeAtua.

Naa tama kato TeAtua ennoho i te kina nei ekkave atu naa purepure laatou ki kootou.

¹³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi atu ki kootou, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou, aa TeAitu TeAtua ki noho ma kootou hakkaatoa.

GALATIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA I GALESIA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te saaita te Lono Taukareka i Jesus ni tae ki naa kina hakkaatoa no ilotia hoki naa tama seai ma ni Jew raa, te henua ni hakataakoto tammaki i naa Loo Moses. Paul e taratara maa te ora maaoniraa see sura ittama maa ittama naa e tautari kinaa Loo Moses. Aia e hakatonu ma te ora tetama etonu imua TeAtua ki mee maa ttama naa e iloa hakaraa oi iloo i Christ. Tevana iaa e mee naa tama inaa lotu iloto Galesia, teenaa se matakaaina i laro te roorosi Rome e tuu i Asia Minor, e hai maa naa taratara Paul raa e ssara. Naa tama naa e hai maa taatou kitautari hoki kinaa Loo Moses kittonu naa ora taatou imua TeAtua.

Te Pas Paul kinaa tama i Galesia ni sissii ki hakahehe mai naa tama ni usuhia te taratara hakareeresine i no illoa hakaraa oi i Christ. Paul e kaamata tana pas nei no taratara iaa ia setama ni tukua TeAtua ki heheuna ia ma se aposol Jesus Christ, teenaa maa ia ni tukua ki hakahehe te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Ki otiraa aia ku hakammahi anataratara maa te ora tetama etonu koi imua TeAtua ki mee maa ttama raa e iloa hakaraa oi i Jesus Christ. Aia e hakaoti anataratara raa no mee maa naa tama elotu maaoniraa ettaka ma tetiputipu te manava laa oi, teenaa i naa tama naa e illoa hakaraa oi iloo i Jesus Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–10

Paul e heheuna ma se aposol 1.11—2.21

Te manava laa oi TeAtua 3.1—4.31

Ttiputipu ma naa heuna naa tama e ttaka ma Christ 5.1—6.10

Naa taratara hakaoti 6.11–18

¹ Anau Paul, nikannaatia Jesus Christ laaua ma TeAtua Tamana, te Tama ni hakamasike Jesus ite mate, ki heheuna nau ma se aposol; nau ni see kannaatia maa ni tama koi. ² Naa taaina ma naa kave katoou taatou i te kina nei e purepure atu maatou hakapaa ki kootou, te kanohenua TeAtua e nnoho i Galesia.

³ Nau e taku maa TeAtua, te Tamana taatou, aa TeAriki Jesus Christ, ki roorosi hakaraa oi ki kootou ki nnoho laa oi kootou.

⁴ Christ ni mee ki mate Ia ki uiia taatou i naa haisara taatou, teenaa ki see laavea taatou naa vana e hakallika teelaa e ssura i te ssao hakallika nei. Te Tama naa ni mee peenei i teenei kote hiihai TeAtua, te Tamana taatou. ⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Teelaa se Lono Taukareka koi tokotasi.

⁶ Nau e teki iloo i kootou! Iloto koi te tamaa saaita nei raa, kootou kunaa ffuri are notiiake kootou TeAtua, te Tama ni aru atu ki kootou i Christ e llee tana manava i kootou. Kootou ku ffuri are no tautari kinaa akonaki sara, ka haia kootou maa teenaa kote Lono Taukareka. ⁷ Maaoniraa, see hai lono taukareka sara, teelaa se Lono Taukareka tokotasi koi. Nau e taratara atu te mee nei inaa pisouru kootou ku vvare hakaoti i naa hakareeresia kootou aaraa tama, teenaa e hai ma ki hurisia laatou naa taratara te Lono Taukareka i Christ. ⁸ Aa niaaina maa maatou, aa seai ma se ensol, e hakahehe atu ni taratara e kkee ma te Lono Taukareka teelaa ni hakahehe atu maatou ki kootou raa, nau e taku maa ttama e kauatu naa taratara naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia i te kina te mate! ⁹ Maatou ni tarataraina maatou te mee nei imua, aa teenei nau ku hakahehe atu hoki ki kootou: Ki mee maa se tama e hakahehe atu ni taratara e kkee maa te Lono Taukareka teelaa ni tautari kootou imua raa, nau e taku maa ttama naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia i te kina te mate!

¹⁰ E aa? Kootou e hakanoo raa nau e mee koi ma ki hakanau te henua iaa nau? Seai iloo! Nau e hiihai maa TeAtua ki hakanau iaa nau! Kootou e mmata maa nau

e mee koi ma ki fiafia te henua iaa nau? Ki mee e maaoni maa nau koi hai ma ki mee nau peenaa raa, teenaa nau seai se tama e heheuna maa Christ.

Paul ni kannaatia ki heheuna ma se aposol

¹¹ Akutaaina ma akukavenei, nau ehiihai maa kootou ki illoa maa te Lono Taukareka e hakaeta nau nei ni see kaumai se tama. ¹² Nau ni see too naa taratara nei i nitama, aa see mee hoki maa naa taratara nei ni akonakina mai nitama. Teelaa ko Jesus Christ tana tino, teenei ni huri mai naa mee nei kiaa nau.

¹³ Kootou kunaa llono are i aku sosorina imua, i taku sao ni lotu i te lotu naa Jew raa ka mee pakavaina a nau te kanohenua TeAtua.✧ ¹⁴ I taku tautama nei raa, nau nei e taka vaamua i aku hakamakkii kalotu ki TeAtua ite ara naa Jew raa elotu. See hai tama e tae ki aku tautari hakappuru ki naa vana naa tippuna maatou imua.✧

¹⁵ Nau ni nootia TeAtua i taku saaita seki haanau mai are, no kannaa mai ki heheuna nau iaa Ia. Aa itana saaita ni hiihai ¹⁶ ma ki huri mai tana Tama raa kiaa nau, teenaa ki hakaeta nau te Lono Taukareka iaa Ia raa ki naatama teelaa seai ma ni Jew raa, nau ni see hano kisetama ma ki akonaki mai kiaa nau.✧ ¹⁷ Nau ni see hano hoki ki Jerusalem no mmata inaatama e heheuna ma ni aposol imua iaa nau. Nau ni hanotonu are ki Arabia, araa ahemai iloo nau ki Damascus. ¹⁸ Imuri are i naa setau e toru raa, nau ni hano ki Jerusalem no tootaratara i Peter, teenaa noho iloo nau aku wiki e lua ma ia.✧ ¹⁹ Nau ni see hai aposol hoki ni mmata, teenaa ko James koi, te taina TeAriki.

²⁰ Aku taratara e sissiiatunei nitaratara maaoni. TeAtua e iloa maa nau see hakareeresi!

²¹ Kimuri raa, nau ni hano ki Syria ma Silisia. ²² I te saaita naa raa, te kanohenua TeAtua i Judearaa ni see illoa hakaraaoi iaa nau. ²³ Naatama naa ni illoa koi i naa taratara aaraatama peelaa: “Te tanata ni mee pakavaina a ia taatou raa, teenei ku hakaeta i te hakatina teelaa ni haia a ia ma ki sea imua!” ²⁴ Teenaa naa tama naa ni ffuri no hakanau i TeAtua iaa nau.

2

Paul ma aaraa aposol

¹ Imuri naa setau e sinahuru maa haa raa, maaua ma Barnabas ni ahe ki Jerusalem, teenaa Titus ni toa a nau ka oo maatou.✧ ² Nau ni ahe i TeAtua ni mee mai maa nau kiahe. Nau ni noho notaratara ma naatama hakamaatua raa i te Lono Taukareka e hakaeta nau ki naatama teelaa seai ma ni Jew. Nau ni see hiihai maa nau ni naenaevare koi i aku heuna ni mee imua, aa maa nau e naenaevare i aku heuna e mee i te saaita nei. ³ Niaaina maa Titus, taku hakasoa, se tama haka Greece raa, a ia ni see ppuratia ni tama ma ki ssere anakina. ⁴ Teenaa e mee naatama ni fifai maa ia ki ssere. Naatama naa e hakallesi maa laatou e hakattina hoki pee ko maatou, teenaa naatama naa ni hakauru seemu mai kiloto maatou notokatoka seemuu i naa sosorina maatou. Naatama naa e mee koi ma ki ilotia laatou i naa ttaka vare maatou maa ni tama ku oti te hakassaoria, i maatou e ttaka ma Jesus Christ. Naatama naa e fifai ma ki haia maatou ma ni poe, teenaa ki tautari maatou ki naa Loo naa Jew. ⁵ Tevana iaa maatou ni seai iloo ki tuku atu ki naa vana naa tama naa, i maatou e mee ma ki tauhia maatou naa taratara maaoni i te Lono Taukareka nei, ki kauatu ki kootou.

⁶ Tevana iaa naatama teelaa e haia ma nitama hakamaatua naa ni see hai taratara houu ni kaumai kiaa nau. Nau e taratara peenei maa laatou nitama hakamaatua iaa, nau see hai taratara inaaheuna laatou naa; TeAtua see ttoka i naa tiputipu te tama itaha.✧ ⁷ Naatama naa ni kkite maa nau ni heunatia TeAtua ki hakaeta nau te Lono Taukareka raa ki naatama teelaa seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni heunatia TeAtua ki hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa Jew. ⁸ I te aa,

✧ **1.13** Acts 8.3; 22.4-5; 26.9-11 ✧ **1.14** Acts 22.3 ✧ **1.16** Acts 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18 ✧ **1.18** Acts 9.26-30

✧ **2.1** Acts 11.30; 15.2 ✧ **2.6** Deut 10.17

i aa nau ni tokonakina TeAtua ki heheuna nau ma se aposol naa tama teelaa seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni tokonakina TeAtua ki heheuna ia ma se aposol naa Jew. ⁹ James, Peter, aa ko John, naa tama e mee ma ko naa tama hakamaatua raa, ni illoa hakaraaoi iloo maa TeAtua nikaumai teheuna elasi nei. Naa tama naa ni oomai no purepure kimaaua ma Barnabas, teenaa ki hakailoamai maa maatou kato e heheuna hakapaa. Maatou nituku maatou taratara maa maaua ma Barnabas ma ki heheuna ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa laatou iaa ku heheuna ma naa Jew. ¹⁰ Te mee koi laatou ni mee mai ki maaua raa, teenaa maa maaua ki mannatu peenaa ki naa tama e nnoho hakaaroha see hai mee i Jerusalem, teenaa iaa ko taku mee ni noho ka maanatu ki mee.

Peter e nutua Paul i Antiok

¹¹ Tevana iaa ite saaita Peter ni hanake ki Antiok raa, nau ni huriatu no nutua ia imua naa karamata te henua nittuu ite kina naa, i tana vana ni mee raa e sara. ¹² I tana saaita mua lokoi ni tae ake raa, a ia ni noho ka kai hakaraaoi iloo ma naa tama e lotu, iaa seai ma ni Jew. Tevana iaa ite saaita naa tama teelaa ni heunatia ake James nitae ake raa, Peter nikaamata te hakatahataha seemuu ki see kai a ia ma naa tama seai ni Jew naa, iaa ia ni mataku i naa Jew teelaa e hai maa naa tama naa kissere. ¹³ Teenaa kiffuri hoki naa Jew e lotu raa no tautari ki te vana vware Peter ni mee; aa Barnabas tanatino hoki ni vware ka tautari ki naa Jew naa. ¹⁴ Taku saaita ni kite maa laatou ku see tautari ki te hakamaaoni te Lono Taukareka raa, nau ni huri ake ki Peter no mee ake peelaa imua naa tama naa hakkaatoa, “Koe naa se Jew, tevana iaa koe e sosorina iloo ma setama te henua sara; koe see sosorina ma se Jew. Peehea oo ppuratia koe naa tama i naa henua sara raa ki ffuri mai no sosorina pee ko naa Jew?”

Naa tama hakkaatoa e hakassaoria TeAtua i laatou e lotu i Christ

¹⁵ Maaoni, taatou ni hannau iho ma ni Jew; taatou seai ko naa tama e taapaa ma ko ‘Naa tama e haisara ennoho ite pouuri.’ ¹⁶ Tevana iaa taatou e illoa maa te ora te tama e hakatonusia TeAtua ite tama naa e iloa maaoni i Jesus Christ, see mee maa iaa ia e tautari ki naa Loo Moses. Taatou hoki ni lotu i Jesus Christ ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua, see mee maa itaatou e tautari ki naa Loo Moses. Ite aa, see hai tama iloo ma ki hakatonusia tana ora TeAtua maa iaa ia e tautari ki naa Loo Moses.* ¹⁷ Aa ki mee maa taatou esse e ma ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua itaatou e lotu i Christ, aa kimuriraa nei taatou kutaapaa ma ni tama haisara pee ko naa tama e nnoho ite pouuri teelaa see tautari ki naa Loo Moses. E aa? Te mee nei e mee maa taatou ni usuusuhia Christ ki haisara taatou? Seai iloo sevana peenaa! ¹⁸ Ki mee maa nau e kaamata te hakamasike hoki naa Loo teelaa niseua a nau raa, nau ku hakaari peelaa maa nau setama haisara. ¹⁹ Ite vasi naa Loo raa, nau e mee ma se tama ku oti te mate, i naa Loo naa ku oti te tiiake nau iaa nau ku tautari ki TeAtua. Nau ku oti te tuukia no mate hakapaa ma Christ i aruna tana kros, ²⁰ iaa te nei seai ko nau nei te nei koi ora; te nei kote ora are Christ nei te nei kutaka ma nau. Aa ite ora nei raa, nau e taka koi ka lotu peenaa ite Tama TeAtua, te tama ni llee tana manava iaa nau no mee ma ki mate ia ki ora nau. ²¹ Nau ma ki see lavaa te hakakkeeina a nau naa tiputipu te manavalaoi TeAtua. Tevana iaa ki mee maa e maaoni maa te tama etonu ina karamata TeAtua iaa ia e tautari ki naa Loo Moses raa, teenaa e mee maa Christ ni mate vware koi.

3

Te tiputipu naa Loo maa te lotu maaoni i Christ

¹ Kootou naa tama i Galesia, naa pisouru kootou kuvvare hakaoti! Kootou ni pakavatia e ai? Nau ni taratara atu hakaraaoi iloo i naa tiputipu te mate Jesus Christ i aruna te kros! ² Kootou mee mai te mee tokotasi nei: E aa? Kootou ni toa kootou

* 2.16 Ps 143.2; Rom 3.20,22

TeAitu TeAtua raa ma i kootou e tautari ki naa Loo Moses, aa sei ma i kootou ni llono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto kiloto naa manava kootou? ³ Naa pisouru kootou ku vvare peehea! Kootou ni kaamata hakaraa oi iloo naa ora kootou ma TeAitu TeAtua; ai kootou iaa ku ffuri i te saaita nei no mee ma ki hakattonu naa ora kootou ki naa tino mahi kootou? ⁴ Kootou ni hakallono isu vare koi? Kootou ni illoa koi maa teelaa setaukareka raa nittaka ma kootou! ⁵ Eaa? TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura naa mirakol iloto kootou i kootou e tautari ki naa Loo? Sei. TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura ana mirakol iloto kootou i kootou ni llono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto ki naa manava kootou.

⁶ Kootou hakatuu ki Abraham; te laupepa tapu raa e mee maa, “Te tama naa ni lotu i TeAtua, teenaa TeAtua e mee maa tana ora e tonu iaa ia elotu.”[☆] ⁷ Kootou ki illoa maa naa mokopuna maaoni Abraham raa, teenaa ko naa tama elotu i TeAtua.[☆] ⁸ Te Laupepa Tapu raa ni taratara hakaoti maa TeAtua ma ki hakattonu naa ora naa tama teelaa sei ma ni Jew, i laatu e lotu iaa Ia. Teenaa TeAtua ni kauake hakaoti te Lono Taukareka raa ki Abraham peelaa, “Naa kanohenua kato o i te maarama nei ma ki haia hakaraa oina iaa koe.”[☆] ⁹ Abraham ni lotu i TeAtua, teenaa kihuriatu TeAtua no haia hakaraa oina aia. Peelaa hoki, naa tama kato o elotu raa e haia hakaraa oina TeAtua.

¹⁰ Naa tama e tautari tonu koi ki naa Loo raa, naa haaeo TeAtua e takkoto ilaatu. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te tama se tautari ki naa taratara kato o teelaa e takkoto iloto te laupepa naa Loo raa, te tama naa ma ki hai haaeo ina TeAtua.”[☆] ¹¹ Taatou ekkite kato o maa see haitama e hakatonusia tana ora TeAtua ma iaa ia e tautari ki naa Loo. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te tama koi teelaa e hakatonusia tana ora TeAtua iaa ia elotu raa, teenaa ko te tama ma ki ora.”[☆] ¹² Tevana iaa te tautari te tama ki naa Loo raa e kee ma telotu te tama i TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e taratara are peelaa, “Te tama e tautari ki naa taratara kato o naa Loo raa, teenaa te tama ma ki ora.”[☆]

¹³ Tevana iaa taatou ku oti te hakassaoria Christ ki see hai haaeo ina taatou TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te tama e hakatautauria i aruna telaakau raa, aia ma ki tuku haaeo ina TeAtua.” I tana mate i aruna te kros raa, Christ ni hai haaeo ina maa taatou.[☆] ¹⁴ Christ ni mee te vana nei iaa Ia e hiihai maa te taukareka teelaa TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, ki kauake hoki ki naa tama teelaa sei ma ni Jew. Teenaa taatou kilotu ki toa taatou TeAitu teelaa ni purepure mai TeAtua ki taatou.

Naa Loo ma te purepure TeAtua

¹⁵ Akutaaina ma akukave nei, kootou mmata ki kauatu nau te taratara nei ki mallama naa pisouru kootou. Saaita tetakarua e hakatonu laaua taratara ka mee laaua kaikai ki maatino te taratara laaua ni tuku naa raa, see haitama hoki ma ki lavaa te hakasaraina aia te taratara naa, aa see haitama hoki ma ki lavaa te ppono ni taratara hou maana. ¹⁶ TeAtua ni tuku ana purepure naa ki Abraham ma tana mokopuna. Te Laupepa Tapu raa ni see taratara peelaa, “ana mokopuna”, sei. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “tana mokopuna,” teenaa se tama koi tokotasi, teenaa ko Christ.[☆] ¹⁷ Te hakataakoto taku taratara nei e mee peelaa, TeAtua ni tuku tanataratara hakamaatua maa Abraham, teenaa mee iloo tanataratara maa Ia ma ki see tiake ana taratara naa. TeAtua ni hookii ake naa Loo raa imuri naa setau e faa naa rau maa naa setau e matatoru, tevana iaa naa Loo naa see lavaa te seu te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa Abraham imua. Teenaa te taratara hakamaatua TeAtua naa see lavaa te hakakkeeina naa Loo.[☆] ¹⁸ Ki mee TeAtua e hookii te noho e taukareka raa ki te tama, i te tama naa e tautari ki naa Loo raa, teenaa TeAtua ku see hookii maa i teenaa ni purepure aana e takkoto. Tevana iaa TeAtua ni hookii ake te noho e taukareka raa ki Abraham i teenaa se purepure aana ni tuku maa Abraham imua.[☆]

[☆] **3.6** Gen 15.6; Rom 4.3 [☆] **3.7** Rom 4.16 [☆] **3.8** Gen 12.3 [☆] **3.10** Deut 27.26 (LXX) [☆] **3.11** Hab 2.4
[☆] **3.12** Lev 18.5 [☆] **3.13** Deut 21.23 [☆] **3.16** Gen 12.7 [☆] **3.17** Ex 12.40 [☆] **3.18** Rom 4.14

¹⁹ Aa naa Loo raa iaa nikaumai ma kiaa? Teenaa, naa Loo raa nikaumai ki hakailotia te henua i naa tiputipu te haisara. Tevana iaa naa Loo naa e takkoto koi kitae iho te mokopuna Abraham, te tama teelaa e takkoto ai naa purepure TeAtua. Naa Loo raa ni kauake TeAtua ki naa ensol raa ki kauake ki Moses, iaa ia raa ko te tama e hakatae naa taratara TeAtua ki te henua. ²⁰ Tevana iaa te tama e hakatae taratara raa e heheuna koi ki mee ma se tama e mee ana taratara hakamaatua kitelaa tama; aa TeAtua e heheuna koi soko Ia.

Naa Loo raa ni kauamai ma kiaa?

²¹ Naa Loo raa see mee maa e taratara sara ma naa purepure TeAtua e takkoto, seai. Iteaa, ki mee maa naa tama te maarama nei nitoa laatou naa Loo tee-laa e lavaa te hakaora laatou raa, teenaa e mee maa naa ora naa tama hakkaatoa ni lavaa te hakattonusia TeAtua ki mee laatou e tautari ki naa Loo naa. ²² Tevana iaa te laupepa tapu raa e mee maa taatou hakkaatoa ku hakavaarea ki ppena naa haisara. Te ara koi taatou ki mee ki toa taatou te mee TeAtua ni purepure mai imua raa, teenaa taatou kilotu i Jesus Christ.

²³ Saaita telotu nei sekita e mai raa, taatou ni tauhia naa Loo raa ma ni karapusi, ki tae mai te ssao taatou ma ki hakailotia i te lotu naa. ²⁴ Naa Loo raa e mee ma se tama e roorosi itaatou kittonu naa sosorina taatou, teenaa kitae ki te ssao Jesus Christ ni haanau mai. I te saaita naa raa, naa ora taatou ma ki hakattonusia TeAtua i taatou e lotu i Jesus Christ. ²⁵ Aa i te nei te ssao taatou kilotu i Jesus Christ ku tae mai raa, naa Loo raa ku see roorosi hoki ki taatou.

²⁶ Kootou naa ni tamalliki TeAtua i kootou elotu i Jesus Christ. ²⁷ Kootou ni hakaukau tapuina iloto te inoa Christ, aa te nei kootou kuttaka ma te ora Jesus Christ tana tino. ²⁸ Te mee raa ku see hakatonu maa koe se Jew aa maa koe seai se Jew, maa koe se poe aa maa koe seai se poe, maa koe se tanata aa maa koe se ffine; kootou ku mee ma se tama tokotasi i kootou e lotu i Jesus Christ. ²⁹ Kootou naa ko naa mokopuna maaoni Abraham, i kootou e tautari ki Jesus Christ. Teenaa kootou ma ki kauatu te noho e taukareka teelaa ni purepure mai TeAtua imua.✧

4

¹ Nau ku taratara atu hoki i telaa mee. Te tamariki raa ma ki oti ku too naa tuuhana tana tamana. Tevana iaa, i tana saaita koi tamariki raa, niaaina maa naa tuuhana tana tamana raa ni mee aana hakkaatoa raa, te tamariki naa e haia koi ma se tama seai tana vana e taunai ai. ² I tana saaita koi tamariki raa, e mee naa tama ku mattua e mmata ake kiaa ia ka roorosi i ana tuuhana kitae ki te ssao tana tamana raa e hookii ake ana tuuhana naa. ³ Peelaa hoki, taatou hoki ni haia ma ni poe naa aitu hakamaatua e roorosi te maarama nei i te saaita taatou koi tamalliki. ⁴ Tevana iaa, i te saaita TeAtua ni mmata maa e taukareka raa, a Ia ni kkave mai tana tino tama. Tana tama naa ni haanau iho ma se tama te maarama nei, aa ni tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ I tana naa ni heunatia mai TeAtua ki au no hakassaoria naa tama teelaa e tautari ki naa Loo, teenaa ki mee taatou ma ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine TeAtua.

⁶ I kootou ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine aana raa, TeAtua ni kkave mai TeAitu Tapu tana Tama raa ki au no takoto iloto naa hatumanava taatou. Teenaa ko TeAitu Tapu teelaa e usuhia ai taatou ki ttani peelaa ki TeAtua, "Tamana, taku Tamana." ⁷ Aa teenaa, i te saaita nei raa kootou ku see mee ma ni poe; kootou naa ni tamalliki taanata aa ma naa tamalliki haahine TeAtua. TeAtua ma ki kauatu ana tuuhana hakkaatoa, i kootou ni tamalliki aana.✧

Paul e aroha i naa tama i Galesia

⁸ Imua raa, kootou seki illoa hakaraa ai i TeAtua, teenaa kootou ni heheuna poe i naa aitu teelaa seai maa ni atua maaoni. ⁹ Aa te nei i kootou ku illoa i TeAtua raa,

(aa seai, nau ki mee are peelaa, teenei TeAtua ku iloa i kootou) kootou e fiffai peehea maa kootou ki ahe hoki no heheuna poe i naa aitu hakamaatua teelaa e matanaennae ka see hai vana laatou e taunai naa? ¹⁰ Kootou e hakamattino naa aso kootou ma ni aso hakamaatua, naa marama ma ni marama hakamaatua, naa sao iloto te setau ma ni sao hakamaatua, aa naa setau ma ni setau hakamaatua kootou. ¹¹ Nau e kkapo iloo i kootou! E aa? Nau ni naenae vare koi i te heheuna maa kootou?

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki mee pee ko nau, i aa nau e mee koi pee ko kootou. Kootou see hai vana ni hakasaraina a nau. ¹³ Kootou e illoa koi maa nau ni maki i taku saaita mua ni hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁴ Niaaina maa taku maki nei ni mee kootou no anaana kkee iaa nau raa, nau ni see tiiake kootou ki hai soko nau maa taku maki naa. Kootou ni ffuri mai are no anaana kiaa nau, e mee pee ko nau se ensol e au i te lani; kootou ni anaana kiaa nau pee ko kootou e anaana i Jesus Christ. ¹⁵ Teehea te hiahia nittaka ma kootou imua? Anau taku tino elavaa tetaratara peelaa maa ite saaita naa raa, kootou ni nape naa hua karamata kootou, ki mee kootou ni lavaa, no kaumai kiaa nau. ¹⁶ E aa? Kootou nei kutautau haaeo ma nau ite saaita nei iaa nau e taratara atu te hakamaaoni?

¹⁷ Aaraa tama e ffuri ake peelaa maa laatou e oti manava iloo i kootou, tevana iaa naa hakataakoto laatou see taukalleka. Naa tama naa e fiffai koi ma ki hakakkeeina kootou iaa nau, teenaa ki oti manava koi kootou ilaatou. ¹⁸ Te mee raa e taukareka maa kootou e oti manava ki mee naa vana e taukalleka. Te mee raa e taukareka i naa saaita hakkaatoa, tevana iaa see taukareka ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa i aku saaita koi e noho ma kootou. ¹⁹ Aku tamalliki nei, taku manava e llee i kootou. Nau e hakallono isu pee ko te tinae e taupiri ki haanau, teenaa iaa nau e mee ma ki tokonaki nau ki kootou ki sura ake te tiputipu Christ iloto naa ora kootou. ²⁰ Nau e hiihai iloo maa nau e noho ma kootou i te saaita nei, teenaa ki taratara hakaraaoi atu nau ki kootou. Nau ku see iloa maa nau ka mee peehea ki kootou.

²¹ Nau e mee ki vasiri atu nau ki kootou, naa tama e fiffai maa laatou ki tautari peenaa ki naa Loo: Kootou e illoa maaoni maa naa Loo raa e taratara maa e aa? ²² Naa Loo raa e taratara maa Abraham ni mee anatamalliki taanata elua. Te tamariki tokotasi ni haanau mai i te ffine e heheuna poe iaa ia, aa telaa tamariki i tana aavana maaoni. ²³ Tana tamariki i te ffine e heheuna poe raa ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki, aa te tamariki i tana aavana maaoni raa iaa, ni haanauria mai i teenaa se purepure TeAtua ni tuku maa Abraham. ²⁴ Te takarua haahine nei e takkoto pee ko naa taratara hakamaatua elua teelaa TeAtua ni tuku imua. Te ffine e mee ana tama teelaa e heheuna ma ni poeraa, teenaa ko Hagar, aa te ffine naa e takoto pee ko te taratara hakamaatua TeAtua ni kaumai i aruna te Mouna Sinai. ²⁵ Hagar, te ffine e takoto pee ko te Mouna Sinai, teelaa e tuu iloto Arabia, e takoto hoki pee ko Jerusalem ite ssao nei, iaa ia ma naa tama katoe ite henua naa e heheuna ma ni poe. ²⁶ Tevana iaa, Sarah, te aavana maaoni Abraham, teenaa ko te Jerusalem teelaa e takoto i te lani, aa te tama naa ko taatou tinna. ²⁷ Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Koe te ffine e poka, koe ki hiahia!

Kappisi oo varo aa koe kutani itoo hiahia, a koe te ffine teelaa ni seai iloo kilono i naa isu te tinae!

I te aa i te ffine ni tiiake tana aavana raa ma ki hai tamalliki are i te ffine teelaa ni seai iloo ki tiiake tana aavana.”

²⁸ Teenaa, kootou akutaaina ma aku kave nei, kootou naa ni tamalliki TeAtua, e mee pee ko Isaac, i te purepure TeAtua ni mee maa Abraham. ²⁹ I te saaita naa raa, te tama ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki raa ni huri no mee pakavaina a ia te tama ni haanau mai iloto naa mahi TeAitu TeAtua. Tevana naa koi sura i te ssao nei.

³⁰ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Kerekereia te ffine e heheuna poe raa

☆ 4.22 Gen 16.15; 21.2 ☆ 4.27 Is 54.1 ☆ 4.29 Gen 21.9

ma tana tamariki; te tamariki te ffine naa maki seai tana tuuhana inaa tuuhana tana tamana. Naa tuuhana naa maki toa hakkaatoa te tamariki te ffine te laa see heheuna ma se poe.”

✧ 31 Aku taaina ma aku kave nei, taatou seai ni tamalliki te ffine e heheuna poe; taatou ni tamalliki te ffine te laa see heheuna ma se poe.

5

Taatou e hakassaoria Christ

¹ Taatou ni hakassaoria Christ ki see hainattaa taatou te tautari ki naa Loo. Teenaa kootou kisosorina pee ko naa tama te laa ku oti te hakassaoria. Kootou mmata ki see ffuri kootou no nnoho hoki i laro naa Loo.

² Kootou hakannoo mai! Anau, Paul, e kauatu te taratara nei: Ki mee kootou e tiiake maki oatu ni tama no haia kootou maki ssere, teenaa e mee maa Christ ni see hai vana e taukareka ni mee ki kootou. ³ Nau ku hakaapo atu hoki te taratara nei: Ki mee se tanata e tiiake maki oake ni tama no serea ia, te tama naa e tau ki tautari ki naa Loo raa hakkaatoa. ⁴ Naa tama i kootou te laa e tautari ki naa Loo kittonu naa ora laatou imua TeAtua raa, naa tama naa ku oti te hakakkee soko laatou i Christ. Naa tama naa ku see takkoto ilaro telaoi TeAtua. ⁵ Tevana iaa te mee e taaria taatou, naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua raa, teenaa TeAtua maki hakatonu naa ora taatou kittonu imua anakaramata, itaatou elotu i Christ. ⁶ Ite saaita taatou e hakapaa ki Christ raa, te mee raa maki see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; taatou e hakatau peellaa hakkaatoa. Te mee hakamaatua raa, teenaa ko i-naa hakataakoto tonu taatou i Christ, te laa e laaoi ai taatou i telaa tama.

⁷ Kootou ni meeme e vare koi imua! Kootou ni puuia e ai maki see tautari kootou kite hakamaaoni? Eaa? Kootou ni ppuratia peehea te tama naa? ⁸ Teenaa seai ko TeAtua, i te aa i kootou ni tama e kannaatia a Ia. ⁹ E takoto tana taratara e mee pee-laa, “Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa.” ✧ ¹⁰ Nau e iloa hakaraaoi iloo i kootou, te nei e mau ai taku manava i kootou. I taatou e tautari hakapaa i Christ raa, teenaa nau e iloa maa kootou maki see hakannoo ki telaa tama. Nau e iloa hoki maa te tama te laa e hai maki huria a ia naa manava kootou naa, niaaina maa ia se tama peehea raa, te tama naa maki mee pakavaina TeAtua.

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee maa nau e hakaea peenaa maa naa taanata raa ki ssere naa kina laatou, ai nau e hai haaeoina ai naa Jew raa i te saaita nei? Ki mee maa nau ni hakaea maaoni te mee naa raa, teenaa naa Jew raa ni see lavaa are telloto maa iaa nau e hakaea i te mate Christ i aruna te kros. ¹² Nau e hiihai maa naa tama te laa e hai maki huria laatou naa manava kootou naa ki tiiake ki ssere naa kina laatou.

¹³ Kootou, aku taaina ma aku kave nei iaa, kootou ni kannaatia TeAtua ki see nnoho kootou ilaro naa Loo. Tevana iaa kootou see mee maa i kootou ku see nnoho ilaro naa Loo aa maa kootou kuffuri no mee naa vana e hakallika te laa e ttuu ai naa huru kootou. Seai. Kootou ki hakassura te manava laaoi, teenaa ki tokonaki kootou ki telaa tama. ¹⁴ I te aa, te hakataakoto naa Loo raa hakkaatoa e takoto iloto te Loo tokotasi nei: “Manava laaoi i telaa tama, e mee ma ko i-oo manava laaoi iaa koe soko koe.” ✧ ¹⁵ Tevana iaa, ki mee maa kootou e sosorina pee ko naa manu vao e kaittama, e hetaa ka heheatu soko kootou raa, teenaa kootou ki roorsi hakaraaoi iloo ki see maseu kootou.

TeAitu Tapu ma te tiputipu te tama

¹⁶ Te nei e taratara atu ai nau i te mee nei: Kootou ki tautari ki naa tiputipu TeAitu Tapu, ki see haka akottia kootou naa vana naa tinotama kootou e oti manava ai. ¹⁷ I te aa, naa tinotama taatou e fiffai kite tiputipu TeAitu Tapu see hiihai, aa TeAitu Tapu e hiihai kite tiputipu naa tinotama taatou see hiihai. Naa vasi e lua nei

e taukaa ki laaua, teenaa e mee maa kootou see lavaa te mee naa vana kootou e fifai maa kootou ki mee. ✧ 18 Ki mee maa kootou e tautari ki TeAitu Tapu, teenaa e mee maa kootou see takkoto i laro naa Loo.

19 Naa sosorina te tiputipu see tonuraa e mattino: Teenaa ko naa sosorina e haihuri, e mee ki naa vana ekerekkere, e sosorina ma ko naa poi, 20 elotu ki naa aitu hakallesi, e hai ki naa pakava, e hakatauttau ka hetaa ma telaa tama, e manava haaeo i telaa tama, e haaeo, aa e manava kailallao. Naa tama naa e hakakkee no mee naa kuturana laatou sokolaatou ki hakatauttau laatou ma aaraatama. 21 Naa tama naa ettaka ma naa manava kaimannako, e unu sara, e taffao ka hai ki naa vana kerekkere laatou, aa e hai ki aaraa vana hoki see ttonu. Nau e hakaapo atu hoki taku taratara ni kauatu imua: Naa tama e hai ki naa tiputtipu nei ma ki see ttaa no nohoria laatou te Nohorana TeAtua.

22 TeAitu TeAtua raa iaa e mee te tama ki manava laaoi i telaa tama, ki taka ka hiahia, ki nohonoholaaoi ma telaa tama, ki noho seemu iana saaita e hai haaeo ina, ki manava aroha, aa ki sosorina taukareka ki telaa tama, ki taaohi ki tana lotu i TeAtua, 23 ki meeme hakaraaoi telaa tama, aa ki lavaa te roorosi hakaraaoi ki ana sosorina. Naa Loo raa see hai taratara eppui naa tiputtipu nei. 24 Naa tama e tautari ki Jesus Christ raa ku oti te tiiake laatou te tiputipu naa tinotama laatou ma naa sosorina ni kaimannako ai laatou. 25 Taatou ku oti te hakaoratia TeAitu Tapu, teenaa taatou ki tautari ki ana tiputipu. 26 Taatou ki see ahu, aa taatou ki see haia taatou telaa tama ki lotu. Taatou ki see manava haaeo i telaa tama.

6

Tokonaki ki telaa tama

1 Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama e laavea maa e mee tana sara, naa tama i kootou teelaa ettaka ma TeAitu Tapu raa ki hakatonusia kootou te tama naa; tevana iaa kootou ki taratara atu hakaraaoi. Aa kootou hoki ki roorosi hakaraaoi iloo ki see usuhia kootou te tiputipuna hoki. 2 Kootou ki tokonaki ka amo hakapaa naa mmaha telaa tama, ki tautari maaoni kootou ki naa Loo Jesus Christ. 3 Ki mee nitama e taratara maa laatou nitama, aa maaoni iaa laatou see hai vana e taunai ai, teenaa naa tama naa e taratara kailallao ki laatou soko laatou koi. 4 Kootou ki hakattonu naa sosorina kootou soko kootou. Ki mee maa naa sosorina kootou e taukalleka, teenaa kootou etau te hakatannata ina vana kootou nimee naa, ki see mee maa kootou e tokatokaria kootou naa sosorina aaraatama. 5 I te aa, te tama koi e mee ana mmaha ki amo.

6 Naa tama ni too naa akonaki laatou i naa taratara TeAtua raa, laatou ki vaevae naa mee e taukalleka laatou raa ma naa tisa laatou.

7 Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou; see hai tama e lavaa te hakarereesia a ia TeAtua. Se aa naa tama raa e ttori i naa verena laatou raa, teenaa laatou ma ki vasi ki naa kaikai naa laakau laatou ni ttori naa. 8 Naa tama ettaka koi ki haka akottia naa tiputtipu naa tino laatou e kaimannako raa, naa tama naa ma ki kkite i te tiputipu te mate. Aa naa tama ettaka ka mee ki hiahia TeAitu Tapu raa, naa tama naa ma ki hakakiitea TeAitu Tapu i te ora e ora hakaoti. 9 Teenaa taatou ki see kkaro te mee ki naa sosorina teelaa e taukalleka. Ki mee maa taatou see kkaro, teenaa taatou ma ki kkite i te ora e ora hakaoti i te saaita TeAtua e mmata maa e taukareka. 10 I te saaita taatou koi ora nei raa, taatou ki sosorina taukalleka ki naa tama hakkaatoa, e mua ki naa taaina ma naa kave elotu taatou hakapaa.

Naa taratara hakaoti

11 Kootou mmata ina allasi naa inoa nei, teenaa itenei ko naunei e sissii atu ki taku tino rima.

12 Naa tama teelaa e oo atu no ppuratia kootou ma ki ssere naa kina kootou raa, teenaa ko naa tama e ahu ka hakatannata ina vana laatou e mee ki naa haitino

✧ 5.17 Rom 7.15-23

laatou. Naa tama naa e hai naa vana laatou naa ilaatou e mattaku i te mee tokotasi: naa tama naa e mattaku maa laatou ma ki hai haaeo ina naa Jew raa ki mee maa laatou e hakaea te hakataakoto maaoni te mate Christ i aruna te kros. ¹³ Naa tama iloo teelaa ku oti te ssere naa kina laatou naa see tautari hoki ki naa Loo Moses; naa tama naa e fiffai koi maa kootou ki ssere, teenaa ki ahu laatou maa kootou ni tuku ki naa vana laatou. ¹⁴ Iaa nau iaa, nau ma ki taratara hakatanata i te mate Jesus Christ, TeAriki taatou, i aruna te kros. Teenei ko te mate Christ i aruna te kros nei teelaa e mmata ai nau maa taku hiihai ki te maarama nei kunaa seai iloo, aa te hiihai te maarama nei kiaa nau kunaa seai hoki imua. ¹⁵ Te mee raa see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; te mee hakamaatua raa, teenaa taatou ki mee ma ni tama hoou TeAtua ni penapena. ¹⁶ Naa tama e taaohi ki te tiputipu nei iloto naa ora laatou raa, nau e taku maa TeAtua ki aroha ilaatou ki nnoho hakaraaoi laatou, aa ma naa tama hakkaatoa TeAtua!

¹⁷ Nau ku hakaoti atu aku taratara nei peenei: See hai tama ki au no kaumai hoki ni haaeo kiaa nau, i naa pona teenei e ttuu i taku haitino nei e huri ake peelaa maa nau nei ko te tama e heheuna maa Jesus.

¹⁸ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. Amen.

EPHESIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I EPISES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama i Epises etaratara mua loko i te “hakataakoto TeAtua ki hakakkutuake ana mee katoou nipenapena e takkoto itelani ma tekerekere, no hakanoho Christ ki noho hakamaatua i naa mee naa hakkaatoa”. (1.10) Te pas nei e taratara hoki ki naa tama TeAtua ki tautari ki te hakataakoto naa ki noho hakapaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei iloto te inoa Jesus Christ.

Naa taratara mua e hakatuu mai i *Te Pas Paul kinaatama i Epises* raa, ttama e sissii te pas nei e tarataraina a ia te ara te henua e hakapaaria TeAtua ki meeme hakapaa. A ia e taratara i te ara TeAtua e uii naa haisara te henua iloto te inoa Jesus Christ, Ttama TeAtua, ki hakassaoria te henua i naa mahi te haisara. Naa taratara naa e hakatuu hoki i te purepure hakamaatua TeAtua nikauake kinaatama te maarama nei, tee-laa nittino i te saaita TeAitu Tapu raa nikaavea mai. Te ssoa taratara te pas nei raa, Paul e haiake kinaatama i Epises raa ki mee te noho laatou e noho hakapaa ma Christ raa ki sura i te noho laatou no meeme hakapaa kilaatou.

Aa ki illoa hakaraaoi iloo naa tama naa i te noho naa tama TeAtua ma se tama tokotasi iloto te inoa Christ raa, Paul e kauake ana taratara raa ka hakatuu ki naa mee i te maarama nei: teenaa maa naa tama e lotu i TeAtua raa e mee ma se haitino te tama, aa Christ raa kote pisouru; aa e mee ma se hare e hakatuu, aa Christ raa kote pou hakamaatua; naa tama e lotu raa e mee hoki ma se ffine e aavana, teenaa Christ raa kotana aavana. Te pas nei e hakatuu te lopo taratara iloo i te tiputipu nei, teenaa i ttama e sissii te pas nei ni usuhia naa tiputipu te manava laaoi TeAtua teelaa e takoto i Christ. Naa mee hakkaatoa e hakattii maarama mai iloto te laaoi Christ, te mate Christ, te manava aroha Christ, te manava laaoi Christ, aa te manava see iloa te ppena te vana e hakallika.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Christ ma naa tama te lotu 1.3—3.21

Te ora hoou iloto Christ 4.1—6.20

Naa taratara hakaoti 6.21–24

¹ Anau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua, e sissii te pas nei ki kootou naa tama TeAtua e noho i Epises; kootou naa tama teelaa seai iloo ki tiiake telotu kootou i Jesus Christ. ² Nau e taku ki roorosi hakaraaoi TeAtua, taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki kootou, ki noho laaoi kootou.

Naa mee e taukalleka TeAitu e takkoto i Christ

³ Taatou kihakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ! Naa mee katoou TeAitu e taukalleka teelaa e takkoto i te maarama i aruna i te lani raa nikaumai TeAtua ki taatou, naa tama Christ. ⁴ Imua te maha mai ana te maarama nei raa, taatou kunaa hakamaatinoria are TeAtua ki mee taatou ma nitama aana, teenaa itaatou e ttaka ma Christ. A Ia ni mee peenei ki ttapu naa ora taatou aa ki see hai sara taatou imua ana karamata.

Ia Ia elaoi itaatou, ⁵ TeAtua kunaa mee iloo tana maanatu maa taatou ma ki ppurutia a Ia ma ni tamalliki aana i taatou e tautari ki Christ. Teenei ko tana mee e hiihai aa e hiahia ai a Ia. ⁶ Taatou kihakanau i TeAtua i te taukareka tana laaoi. A Ia ni hookii vare mai tana mee e taukareka, teenaa ko tana Tama e lle ai tana manava. ⁷ I te aa, taatou nei e hakassaoria te ttoo Jesus Christ, teenaa TeAtua ku see maanatu

✧ 1.1 Acts 18.19-21; 19.1

ki naa haisara taatou, itana laaoi kitaatou elasi iloo. ✧ 8 Telaaoi TeAtua nihuri no kaumai ki taatou nei elasi ffaaeo iloo!

Iaa Ia e atamai aa e iloa ite kau vana raa, 9 teenaa TeAtua ni haia a Ia tana vana ni maanatu ki mee. A Ia ni hakailoa mai ki taatou i tana hakataakoto teelaa ni see ilotia imua, aa teenei kuttino maaoni i Christ. 10 Te mee TeAtua e maanatu ma ki haia hakaotina a Ia i tana saaita e vana maa e taukareka raa, a Ia ma ki hakakkutu ana mee hakkaatoa ni penapena, teenaa ko naa mee katoo itelani ma tekerekere, aa Christ ku noho hakamaatua i naa mee naa.

11 Naa mee hakkaatoa e haia kihanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Teenaa taatou ni hakamaatinoria TeAtua ma nitama aana itaatou nitama Christ, iteenaa kote hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo. 12 Teenei taatou, naa tama mua ni taaohi manava i Christ, taatou ki hakanau i naa mahi TeAtua!

13 Aa kootou hoki ni mee ma nitama TeAtua ite saaita kootou ni llono ite taratara maaoni, teenaa kote Lono Taukareka ni kauatu te ara kootou ki hakassao. Kootou nituku ki naa vana Christ, teenaa kitukuatu te hakailona TeAtua raa kitakoto i kootou, ki mattino maa kootou nitama aana. Teenaa a Ia ni kauatu TeAitu Tapu teelaa ni purepureatu a Ia kikootou imua. 14 TeAitu Tapu raa kote hakailona TeAtua kitaatou, ki hakailoa mai maa taatou makitoo taatou se aa TeAtua ni purepureake maa anatama. Te mee nei e hakailoa mai hoki maa TeAtua ma ki mmata ki see heheuna hoki taatou ma ni poe aaraatama. Taatou ki hakanau i ana mahi!

Paul e taku ki TeAtua

15 Itaku saaita iloo ni llono maa kootou elotu i TeAriki Jesus Christ aa itelaaoi kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua raa, 16 nau ni seai iloo ki hakamotu i aku taku ka taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Nau e maanatu peenaa ki kootou i aku saaita e taku, 17 ka mee ake ki te Atua taatou Ariki, Jesus Christ, te Tamana haimahi, ki kauatu TeAitu, te tama ma ki mee ki atammai kootou, aa teelaa ma ki hakaari atu i naa tiputipu TeAtua kikootou ki illoa kootou iaa Ia. 18 Nau e taku maa naa hakataakoto kootou ki tarakina TeAtua kikkite kootou itana maasina, ki illoa kootou ite mee e taaohi manava ai kootou teelaa ni kannaatia ai kootou a Ia, aa kikkite kootou ite llasi ana mee e taukalleka ni purepure maa anatama. 19 Nau e taku hoki kikkite kootou i ana heheuna haimahi iloto naa ora taatou, naa tama elotu. Naa mahi e heheuna iloto taatou nei ko ana mahi 20 teelaa ni hakaari i tana saaita ni hakamasike Christ ite mate no hakanoho itana vasi hakamaatau ite maarama i aruna itelani. ✧ 21 Christ enoho hakamaatua i aruna naa tama hakamaatua itelani; teenaa ko naa hakamau, naa tama haimmahahi, aa ma naa ariki. Tana heuna nei elasi are i naa heuna naa hakamau ite maarama nei ma te maarama hakamuri. 22 TeAtua nituku naa mee hakkaatoa ki takkoto ilaro naa vae Christ, teenaa, hakanohoria iloo a Ia Christ ki noho hakamaatua i aruna telotu ma naa mee hakkaatoa. ✧ 23 Naa tama e lotu raa, teenaa ko te haitino Christ; teenaa ko tana tinotama hakkaatoa, aa naa mee hakkaatoa i naa kina e haka kaatoaina a Ia. ✧

2

Taatou e ora i naa mahi Christ

1 Imua, ite saaita kootou ni see hakannoo ki te taratara kattaka kootou ma naa haisara kootou raa, kootou e mee pee ko naa tama ku oti te mmate. 2 I te saaita naa kootou ni tautari ki te ara e hakallika te maarama nei. Kootou ni hakannoo ki te tama hakamaatua i naa mahi aitu i te lani, teenaa ko te aitu e heheuna iloto naa tama teelaa see hakannoo ki TeAtua. 3 Maaoni iaa, taatou hakkaatoa ni mee ma ko naa tama naa; taatou maraa e hai ki naa vana taatou e kaimannako. Teenaa te kau vana naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou e oti manava raa, naa mee naa maraa e haia taatou.

I te tiputipu taatou nei raa, taatou ni tukua hakaoti ki hakallono isu taatou i te saaita TeAtua e loto, e mee pee ko te henua hakkaatoa.

⁴ Tevana iaa te manava aroha TeAtua e lasi ffaaeo iloo, aa tana laaoui i taatou see taea. ⁵ Teenaa te saaita naa tinotama taatou nimmate i te see llonotaratara taatou raa, taatou ni hakaoratia a Ia ma Christ. Kootou nei ni hakaoratia i TeAtua e manava laaoui i kootou. ⁶ Taatou ni hakamassikeria TeAtua ma Jesus Christ kinnoho hakamaatua taatou ma Ia itemaarama iaruna itelani, itaatou etautari ki Christ. ⁷ A Ia ni hakasura tevana nei kitakoto te meenei inaa saaita hakkaatoa e oomai imuri, teenaa ki ilotia naa tiputipu tana manava laaoui teelaa ni hakasuratia mai a Ia i Jesus Christ. ⁸⁻⁹ Teenaa ko te laaoui TeAtua teelaa nissao ai kootou, i kootou elotu. Kootou ni see hakassoria maa inaa vana taukalleka kootou e mee, sei. Teenaa se taukareka TeAtua e hookii vare ki kootou, aa kootou ki see lavaa te ahu i te mee naa. ¹⁰ TeAtua ni penapena taatou kitiputtipu taatou peenei, teenaa taatou ni penapenaa a Ia kittaka taatou ma naa sosorina e taukalleka, itaatou etautari ki Jesus Christ. A Ia kunaa hakatonu mai are te tiputipu naa ki haia taatou.

Te manava tokotasi i Christ

¹¹ Kootou naatama ni hannau inaa henua sara, kootou naa ko naa tama e kannaatia naa Jew raa ma ko “naa tama see ssere,” aa maa laatou iaa ko “naa tama e ssere.” (Teenaa ko te hakamaatino naa taanata e mee ki naa kina laatou) Kootou ki hakamaarona inaa tiputtipu kootou imua. ¹² I te saaita naa raa, kootou ni nnoho hakakkee i Jesus Christ. Kootou ni horau aa kootou nisee nnoho ma nitama TeAtua. Kootou ni see llave inaa taratara hakamaatua e takkoto, teelaa e hakatahito ki naa purepure TeAtua nituku kiana tama. Kootou ni nnoho pouuri iloto te maarama nei; kootou ni see hai mee etaaohi manava ai kootou aa kootou hoki nisee nnoho ma TeAtua. ¹³ Aa i te saaita nei, i kootou kutautari ki Jesus Christ, teenaa kootou naatama ni nnoho mmao raa kuoti te hakaaha mai tetoo Christ kinnoho tauppiri kootou ki TeAtua. ¹⁴ I te aa i taatou ni haia Christ tana tino kinnoho hakapaa taatou, teenaa ko naa Jew raa aa ma naa tama teelaa sei ma ni Jew, ma nitama te kanohenua tokotasi. Te mee nitakoto kappui iloto naa kanohenua elua naa, teelaa ennoho hakakkee laatou kilaatou ka hakatauttau kilaatou raa, kuoti te seua Christ itana saaita nimate. ¹⁵ A Ia ni hakaotina a Ia naa Loo naa Jew hakapaa ma naa taratara iloto naa Loo naa, ki hakatipu mai iloto naa kanohenua elua naa se kanohenua hoou tokotasi teelaa etautari kiaa Ia. Teenaa te henua e haia a Ia kinnoho laaoui. ¹⁶ I te saaita Christ nimate iaruna te kros raa, a Ia ni puuia a Ia naa kanohenua elua naa kisee nnoho no hakatauttau sokolaatou. Aa teenaa ko tana mate iaruna te kros naa teelaa ni hakapaaria ai a Ia naa kanohenua elua naa no mee ma se kanohenua tokotasi ka hakaaha ki TeAtua. ¹⁷ Christ ni au no hakaaha te Lono Taukareka i te nnoho laaoui raa kite henua hakkaatoa: ki kootou naa tama teelaa sei ma ni Jew, naa tama ni nnoho mmao i TeAtua, aa ma naa Jew, naa tama ni tauppiri kiaa Ia. ¹⁸ Teenei ko Christ teelaa ni haia a Ia taatou hakkaatoa, naa Jew ma naa tama sei ma ni Jew, kilavaa te oomai taatou hakapaa ma TeAitu tokotasi no nnoho imua naa karamata te Tamana.

¹⁹ Aa teenaa, kootou naa tama teelaa sei ma ni Jew raa ku see mee hoki ma ni horau aa ma nitama see ilotia inaa kina laatou ni oomai; kootou ku nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua, aa kootou kuffai i te haanauna TeAtua. ²⁰ Kootou hoki e tuu pee ko te hare e hakatuu ki naa pou teelaa ni hakatuuria naa aposol ma naa pure TeAtua, aa Jesus Christ tanatino e tuu pee ko te pou hakamaatua te hare naa. ²¹ A Ia naa etaaohi te hare raa kimmau, aa e hakamasike te hare naa ki tipu ma se Hare Tapu e hakatapu ki TeAriki. ²² I kootou e tautari kiaa Ia, teenaa kootou hoki e hakatuuria hakapaa ma aaraa tama ki mee ma se kina TeAitu TeAtua raa ki noho.

3

Paul e heheuna tokonaki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew

¹ Teenei kotaku vana e takuai ki TeAtua. Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna i Jesus Christ i te vasi kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew. ² Kootou ku oti tellono maa TeAtua, i tana manava laaoi, ni kaumai naa heuna nei ki kauatu se taukareka maa kootou. ³ TeAtua ni hakailoa mai tana hakataakoto see ilotia te henua raa kiaa nau. (Nau ku oti te sissii atu aku tamaa taratara i te mee nei. ⁴ Aa ki mee kootou e tokatoka i aku mee ni sissii raa, kootou ma kii illoa itaku atamai inaa vana teelaa see ilotia i Christ.) ⁵ Imua raa te mee huu nei ni see tarataraina ki naa tama te maarama nei, aa teenei are TeAtua ku hakailotia a Ia te mee naa. Teena TeAitu raa e hakailotia a Ia te mee huu nei ki naa aposol ma naa pure TeAtua e ttapu. ⁶ Te taratara huu raa e mee maa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa kullave hakapaa ma naa Jew inaa mee taुकalleka TeAtua e hookii; naa tama naa kumee ma ni tama te manava tokotasi, aa laatou ma ki vaevae naa mee TeAtua ni pure pure ake iloto te inoa Jesus Christ. ✧

⁷ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau iaa Ia no hakaea te Lono Taukareka, teelaa nikaumai ai a Ia tana laaoi ma ana mahi ki heheuna iaa nau. ⁸ Anau nei ilaro naa tama hakkaatoa TeAtua, tevana iaa TeAtua nikaumai te heuna nei ki kaavea te Lono Taukareka i te haimee Christ kinaa tama teelaa seai ma ni Jew, ⁹ aa kikkite te henua kato o te ara te mee huu TeAtua e maanatu ki mee nei ki haia laatou ki heheuna. TeAtua, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa raa, ni hakalluu tana mee nei inaa setau kato o ku oti tellaka nei. ¹⁰ TeAtua ni mee peenei iaa Ia e hiihai ma ki hakaari i te saaita nei i naa tiputipu kato o tana atamai ki naa tama hakamaatua ma naa hakamau hakkaatoa inaa nohorana itelani. Teena naa tama naa ma ki hakkiitea naa tama teloturaa i te mee nei. ¹¹ Teenei kotana hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo, aa teenei kuttinoma i Jesus Christ, TeAriki taa-tou. ¹² Itaatu e tautari ki Christ aa itaatu e illoa hakaraa o iloo iaa Ia raa, taa-tou nei ku see ppore te o o atu no noho imua TeAtua. ¹³ Aa teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki see mamannatu tammaki maa iaa nau e hakallono isu maa kootou. Naa vana nei e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou.

Te laaoi Christ

¹⁴ Teenei kotaku vana e tuu ai peenei ki aku turi imua te Tamana, ¹⁵ te tama teelaa naa haanauna kato o itelani ma te maarama nei e too ai naa ora laatou. ¹⁶ Nau e kainnoo ki TeAtua ki kauatu tana Aitu ki haimahi naa hakataakoto kootou, iaa Ia e sura te kau mee e taुकalleka, ¹⁷ aa nau e taku ki penapena Christ tana hare iloto naa hatumanava kootou, ki noho Ia ma kootou iloto naa manava kootou. Nau e taku maa naa ora kootou ki hakatahito ki te manava laaoi, ¹⁸ teena ki haimahi kootou hakapaa ma naa tama kato o TeAtua, ki illoa hakaraa o kootou i te taaraki, te huarooroa, te konotuu, aa te nnoto telaoi Christ. ¹⁹ Nau e hiihai maa kootou ki oomai no illoa i tana laaoi teelaa e hainattaa te ilotia, ki hakakaatoa atu te tiputipu TeAtua i kootou.

²⁰ TeAtua e takkoto ana mahi e heheuna iloto taatu raa, e lavaa te haia a Ia naa mee e ttoe iaa inaa mee taatu e kainnoo aa ma naa mee taatu e mannatu. ²¹ Naa tama e lotu raa ki hakanau iaa Ia iloto te inoa Jesus Christ i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

4

Taatu ku mee ma se tama tokotasi i te haanauna Christ

¹ Nau nei e karapusi iaa nau e heheuna maa TeAriki. Teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki tautari ki naa tiputipu te ora teelaa e tau ma te ora ni kannaatia ai kootou TeAtua ki tautari. ² Kootou ki sei iloo ki ahu ki kootou; kootou ki meeme hakaraa o aaraa tama, aa kootou ki meeme seemuu. Kootou ki manava laaoi no tokonaki ki telaa tama. ✧ ³ Hakamakii ki tauhia kootou te manava tokotasi teelaa

ni kauatu TeAitu, teenaa ko te laaoi teelaa e mee ai kootou ki nnoho hakapaa. ⁴ Teelaa se haitino tokotasi aa TeAitu tokotasi, e mee pee ko te mee tokotasi e taoahi manava ai taatou teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua. ⁵ Teelaa se Ariki tokotasi, te lotu tokotasi, te hakaukau tapu tokotasi; ⁶ teelaa se Atua tokotasi aa a Ia naa e Tamana i naa tama naa henua hakkaatoa. A Ia naa ko te Ariki naa tama hakkaatoa, e heheunatia a Ia naa mee hakkaatoa, aa e takoto i naa tama hakkaatoa.

⁷ Taatou nei e kkee naa mee e taukalleka ni kaumai TeAitu i naa mee Christ e hookii. ⁸ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa:

“Tana saaita ni hano ki aruna hakaoti raa,
a Ia ni too te lopo karapusi no hano ma Ia;
a Ia ni hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”✠

⁹ Aa teenaa, te taratara e mee maa, “A Ia ni hano ki aruna”, te taratara naa e mee maa e aa? Te taratara naa e mee maa a Ia ni au imua ki te kina hakaoti ilaro i te kerekere.

¹⁰ Teenaa te tama ni au kilaro raa kotetama koi ni hano ki aruna no hakahiti naa papallani ki hakamaasinaria a Ia te lani hakkaatoa ki te ttia tana haitino. ¹¹ Teenaa ko Ia naa teelaa ni “hookii naa mee e taukalleka ki te henua.” A Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol, aaraa tama ma ni pure TeAtua, aaraa tama ki hakaeta te Lono Taukareka, aaraa tama ki roorosi te lotu, aa aaraa tama ki akonaki te henua. ¹² A Ia ni mee tana vana nei ki heheuna hakapaa naa tama te lotu ki hakatipu te kanohenua Christ. ¹³ Teenaa taatou ma ki oomai no mee ma se tama tokotasi i taatou e lotu aa i taatou e illoa hakaraaoi iloo i te Tama TeAtua; taatou ma ki mee ma ni tama ku mattua iloto naa hakataakoto taatou, ettae iloo ki te tiputipu maaoni Christ. ¹⁴ Taatou ma ki see mee hoki ma ni tamalliki teelaa esausaua naapeau kalaaua te matani e aniani mai i te kau aauna, teenaa i naa hakannoo taatou ki naa akonaki naa tama e taratara kailallao. Teenaa ko naa tama e usuusuhia laatou aaraa tama ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. ¹⁵ Tevana iaa taatou ki taratara maaoni ma te manava laaoi, teenaa kittipu ake taatou no illoa hakaraaoi i Christ, te tama hakamaatua taatou. ¹⁶ A Ia e heheunatia a Ia naa tamaa kina hakkaatoa te haitino raa ki heheuna hakapaa, aa te haitino naa e tauhia i ana hakatauna. I te saaita naa tamaa kina naa e heheuna hakaraaoi raa, te haitino raa ma ki somo no tipu ake ma te laaoi.✠

Te ora hoo i Christ

¹⁷ Nau e hakaapo atu te taratara nei iloto te inoa TeAriki: Kootou see nnoho peenaa ka sosorina pee ko naa tama see illoa i TeAtua; naa tama teelaa seai naa hakataakoto laatou e taukalleka. ¹⁸ Naa mannatu naa tama naa e takkoto i naa mee tepouri. Naatama naa se llave i te ora TeAtua e hookii, ilaatou e manava hatu. Teenaa naa tama naa se lavaa iloo te anaana ma ki illoa laatou i TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa ku see illoa te nnapa; laatou e hakamanani peenaa i naa vana e kerekere laatou e hai.

²⁰ Teenaa seai ko naa mee kootou ni akonakina i naa tiputipu Christ! ²¹ Kootou ni akonakina hakaraaoi iloo ki illoa kootou i te hakamaaoni teelaa e takoto i Jesus, i kootou ni tama e tautari kiaa Ia. ²² Aa teenaa, kootou ki tiiake te tiputipu tuai teelaa ni ttaka ma kootou. Teenaa ko te tiputipu teelaa ni seua naa vana hakallesi kootou ni kaimannako.✠ ²³ Naa hatumanava kootou ma naa hakataakoto kootou ki haia kissera ni mannatu hoo, ²⁴ aa kootou ki too te tinotama hoo, te tinotama teelaa ni penaa ki tautari ki te tiputipu TeAtua aa teelaa e hakasura te ora maaoni e tonu aa e tapu.✠

²⁵ Teenaa kootou kukaoti te taratara hakallesi! Kootou ki taratara maaoni ki telaa tama, i te aa itaatou hakapaa katoa ni tama i te haanauna Christ.✠ ²⁶ Ki mee kootou elloto, kootou seetaki naaloto kootou naa ma ki oti kootou ku mannatu ma ki mee ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki see mee maa kootou ki ttaka ma naaloto kootou naa i te aso hakkaatoa.✠ ²⁷ Kootou seai iloo ki hakattanasia sessao maa Satan, ki see hanatua no usuusuhia kootou. ²⁸ Naatama ni ttaka

✠ 4.8 Ps 68.18 ✠ 4.16 Col 2.19 ✠ 4.22 Col 3.9 ✠ 4.24 Gen 1.26; Col 3.10 ✠ 4.25 Zech 8.16 ✠ 4.26 Ps 4.4 (LXX)

ka kailallao raa ki tiiake laatou te tiputipu naa; naa tama naa kikaamata te heheuna kilavaa tetaavi hakaraaoi nikaikai maa laatou, aa kilavaa laatou tetokonaki ki naa tama see hai mee. ²⁹ Kootou ki see taratara ki naa taratara e hakallika; kootou kitaratara koi ki naa taratara elavaa tetokonaki telaa tama, teenaa ko naa taratara teelaa e hakatipu te manava telaa tama ia aia kussura ana mee e hiihai. Naa tama ellono inaa taratara kootou naa ma ki ssura laatou taukareka. ³⁰ Aa kootou ki see haia kootou TeAitu Tapu TeAtua kinoho hakaaroa. TeAtua nikaumai TeAituraa ki illoa taatou maa taatou nitama aana, aa ki illoa taatou maa te aso raa ma ki tae mai, teenaa kote saaita taatou ma ki hakassaoria a Ia. ³¹ Kootou tiiake te manava utiuti i telaa tama, te manava haaeo, aa te manava e lotoloto nauhie. Kootou tiiake te pukua kkaa ma te pukua saakiri, aa kootou ku tiiake te manava e lotoffaao i telaa tama. ³² Kootou ki manava laoi ka manava aroha i telaa tama; kootou ki alloha inaa tama teelaa e ppena naa haisara ki kootou, e mee pee ko TeAtua ni aroha ki kootou i kootou e tautari ki Christ.✠

5

Tennoho iloto te maasina TeAtua

¹ I kootou ko naa tamalliki TeAtua ellee ai tana manava raa, kootou ki mee ki tiputtipu kootou ma ko Ia. ² Kootou ki tautari ki te ara telaa oi, e mee pee ko Christ ni llee tana manava itaatou teelaa ki hookii ai a Ia tana ora maa taatou, ki mee ma se mee e manonikkona e hakaara ki TeAtua teelaa e hiahia ai a Ia.✠

³ Te mee raa esara maa naa vana haihuri, naa vana ekerekkere, aa ma naa mee kootou ekaimannakora etarataraina kootou. Ite aa i kootou nitamalliki TeAtua. ⁴ Te mee raa hoki esara maa kootou e maaisuhaeo, etarataravvare, aa etaussuammahi. Kootou ki ffuri are notaratarahiahia i TeAtua. ⁵ Kootou ki illoa maa see hai tama inaa tama e haihuri, naa tama e mee naa vana ekerekkere, aa ma naa tama ekaimmate inaa mee laatou raa ma ki too nituuhana maa laatou i te Nohorana Christ ma TeAtua. Te tama e kaimmate i ana mee raa e mee ma kulotu ki ana mee naa.

⁶ Kootou see tiiake nitama ki oo atu no hakarereesia kootou ki naa taratara vvare laatou. Teenei ko naa mee nei teelaa ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenaa kootou kiseai iloo ki hakapaa atu ki naa tama peenaa. ⁸ Naa tino kootou ninnoho ite pouuri imua, tevana ia i kootou kumee ma kote kanohenua TeAriki raa, kootou ku nnoho iloto te maasina. Teenaa kootou ki nnoho pee ko naa tama teelaa ni ttipu ake iloto te maasina. ⁹ Ite aa i te maasina naa e ssura te kau tiputtipu e taukalleka, e ttonu, aa e hakamaaoni. ¹⁰ Kootou mee ki illoa kootou ma se aa e hiahia ai TeAriki. ¹¹ Kootou see anaana atu ki naa vana vvare naa tama naa e hai, teenaa ni mee te pouuri. Kootou ia ki hakassaaina naa mee naa ki te maarama. ¹² Te mee raa e hakanapailoo maa taatou etarataraina taatou naa vana laatou e mee mmuni. ¹³ Aa te saaita naa mee hakkaatoa raa e hakassaaina ki te maarama raa, teenaa te tiputipu maaoni naa mee naa ma ki takkoto mallama mai. ¹⁴ Ite aa, naa mee teelaa e hakassaaina raa ma ki takkoto mallama mai. Teelaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa, “Maahuru, te tama e matamoemoe nei, no masike mai i te mate, ki too te maasina Christ ia koe!”

¹⁵ Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo inaa nnoho kootou. Kootou see nnoho pee ko naa tama see atammai; kootou ki nnoho ma nitama eatammai. ¹⁶ Kootou ki haia kootou ni ara peehea e taukalleka e takkoto mai. Ite aa itenei ni aso e hakallika.✠ ¹⁷ Kootou ki see mee ma ni vvare; kootou mee ki ilotia kootou ma se aa TeAriki e hiihai maa kootou ki mee.

✠ 4.32 Col 3.13 ✠ 5.2 Ex 29.18; Ps 40.6 ✠ 5.16 Col 4.5

¹⁸ Kootou see unuunu ma ki vware kootou i naa vaimmara, naa vai teelaa ma ki oti ku kauatu te hakallika kootou. Kootou kitoo TeAitu Tapu ki noho hakamaatua i naa ora kootou. ¹⁹ Inaasaaita kootou ekkutu hakkaatoaraa, kootou ki huahua naa mako etakkoto ite Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma naa mako ettapu; kootou ki huahua iloto naa hatumanava kootou naa mako telotu ma naa mako etakkoto ite Laupepa Tapu raa ka hakanau i TeAriki. ²⁰ Iloto te inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, kootou ki taratara hiahia peenaa ki TeAtua Tamana i naa mee hakkaatoa.✠

Naa hai aavvana

²¹ Kootou ki tuku ki naa vana telaa tama, i kootou ni tama e lotu i Christ.

²² Naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou, e mee pee ko kootou e tuku ki TeAriki.✠ ²³ Ite aa te tanata hai aavana raa e noho hakamaatua i aruna tana aavana, e mee pee ko Christ e noho hakamaatua i aruna te lotu; aa Christ tana tino kote tama e hakaora telotu, teenaa kotana haitino. ²⁴ Aa teenaa, naa haahine hai aavvana raa ki tuku hakaraaoi iloo ki naa aavana laatou, e mee pee ko te lotu raa e tuku ki naa vana Christ.

²⁵ Naa taanata e hai aavvana, kootou ki llee naa manava kootou i naa aavana kootou, e mee pee ko Christ nillee tana manava itelotu, teenaa ni mee ai a Ia ma ki mate Ia ki hakaora telotu.✠ ²⁶ A Ia ni mee peenei ki hakatapu telotu raa ki TeAtua ki tana taratara, teenaa kotana saaita ma ki oti te huihuia a Ia telotu raa ki matahua ki te vai, ²⁷ ki te saaita te lotu raa e hookina ake kiaa Ia raa, te lotu raa e hakasoro mmata i aa ia e matahua, see hai sara, see kerekere, emmorehua, aa see hai vana e sara iaa ia. ²⁸ Naa taanata raa killee naa manava laatou i naa aavana laatou, e mee pee ko tellee naa manava laatou i naa tino haitino laatou. Tetanata e llee tana manava i tana aavana raa kote tanata e llee tana manava i tana tino haitino. ²⁹ See hai tama e hakanniko i tana tino haitino. Taatou maraa e mmata hakaraaoi iloo ki naa haitino taatou, e mee pee ko naa mmata ake Christ hakaraaoi iloo ki telotu; ³⁰ itaatou ni tama i tana haitino. ³¹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Ite ara nei raa te tanata raa ma ki tiiake ia ana maatua no hakapaa ki tana aavana, aa laaua ku mee ma se tama tokotasi.”✠ ³² E mee te hui te taratara teelaa ni see ilotia, aa teenei e hakailotia mai te Laupepa Tapu nei. Nau e iloa maa te taratara nei e hakatuu ki Christ ma telotu. ³³ Tevana iaa te taratara nei e taratara hoki ki kootou: teenaa naa taanata hakkaatoa ki hai aavana laaoi naa aavana laatou, e mee pee ko ia e hiihai kiaa ia tana tino, aa naa haahine hai aavvana raa ki tuku ki naa aavana laatou.

6

Naa tamalliki ma naa maatua laatou

¹ Kootou naa tamalliki, kootou ki hakannoo ki naa maatua kootou i kootou ni tama TeAriki. Teenaa te ara etonu.✠ ² “Hakannoo ki tootamana ma tootinna.” Teenei kote Loo mua teelaa e mee anapurepure etau atu imuri peelaa, ³ “kittonu katoo oo vana aa ki rooroa too noho i te kerekere nei.”✠

⁴ Kootou naa maatua, kootou ki anaana hakaraaoi naa tamalliki kootou; kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki lloto; kootou anaana hakaraaoi ki ttipu ake naa tamalliki naa ma naa akonaki TeAriki.✠

Naa hakamau maa naa poe laatou

⁵ Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te maarama nei. Kootou ki poreppore ka mattaku i laatou, tevana iaa kootou ki hai ma te manava laaoi, e mee pee ko kootou e heheuna maa Christ. ⁶ Kootou see mee koi peenei i naa saaita laatou e ttoka i naa heheuna kootou, i kootou e fiffai maa laatou ki fiafia i naa heheuna kootou. Seai. Kootou ki heheunatia hakaraaoi iloo kootou ni aa TeAtua e hiihai, e mee pee ko kootou ni poe Christ. ⁷ Kootou ki heheuna hakahiahia ma ni poe, e mee pee

✠ **5.20** Col 3.16-17 ✠ **5.22** Col 3.18; 1 Pet 3.1 ✠ **5.25** Col 3.19; 1 Pet 3.7 ✠ **5.31** Gen 2.24 ✠ **6.1** Col 3.20
✠ **6.3** Ex 20.12; Deut 5.16 ✠ **6.4** Col 3.21

ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna koi maa naa tama te maarama nei. ⁸ Mannatu i TeAriki ma ki oti ku suia a la naa mee e taukalleka te henua ni mee. TeAriki see hakatonu maa laatou ni hakamau aa maa laatou ni poe.✠

⁹ Kootou naa hakamau, kootou ki sosorina ki te sosorina tokotasi ki naa poe hakkaatoa kootou; kootou ki see hakamatakutakuria kootou naa tama naa. Kootou haka maaronu ite mee nei: kootou ma naa poe kootou naa e mee te Hakamau kootou tokotasi e noho itelani. Teenaa ko te tama e hakatonu tonu te henua katoou ite ara tokotasi.✠

Naa hana TeAtua

¹⁰ Te mee hakaotiraa, kootou ki hakatipu ake naa mahi kootou no hakauu ki naa mahi TeAriki. ¹¹ Too naa hana hakkaatoa teelaa nikauatu TeAtua, kilavaa kootou te massike no puuia naa vana tippua Satan. ¹² Ite aa itaatou see hetaa ma naa tama te maarama nei; taatou e hetaa are ma naa aitu e hakallika te maarama i aruna, teenaa ko naa tuku aitu, naa hakamau aitu, aa ma naa mahi aitu te ssao pouri nei. ¹³ Teenaa kootou ki too naa hana TeAtua raa ite saaita nei loko! Saaita te aso e hakallika naa e tae mai raa, kootou ma kilavaa te huri atu no hetaa kootou ma te tama e tautau haeo kootou naa. I te saaita kootou ma ki oti te hetaa raa, kootou ma kilavaa koi te taaohi ki naa hakatina kootou.

¹⁴ Kootou kittuu tanattana. Te hakamaaoniraa, teenaa ko too tuu; te tiputipu e tonuraa teenaa ko too mee e hakao ki uhi too hatahata;✠ ¹⁵ te noho kootou ka tanattana ki hakaea te Lono Taukareka ite noho laaoiraa, teenaa ko naa taka kootou e hakao.✠ ¹⁶ Kootou kitaohi peenaa ki naa hakatina kootou ki mee ma seppui naa haitino kootou. Teenaa ko te ppui ma ki tiinai naa nasau e ura teelaa e vorovorosia atu Satan. ¹⁷ Te illoa kootou maa kootou e ttaka ma te ora maaoniraa, teenaa ko te houru kootou e hakao ki uhi naa pisouru kootou, aa te taratara TeAtua raa, teenaa ko te komu taatama e kauatu TeAitu Tapu.✠ ¹⁸ Ite saaita kootou e mee naa mee nei raa, kootou ki taku ki TeAtua ki saapai atu ki kootou. Kootou ki taku i te kau saaita katoou ka tautari ki naa taratara atu TeAitu Tapu. Teenaa kootou ki noho ka roorosi loko, aa kootou ki seai iloo ki tino mmate; kootou ki taku peenaa ki tokonaki TeAtua ki ana tama. ¹⁹ Aa kootou ki taku hoki ki tokonaki mai TeAtua kiaa nau, ki kaunai se taratara kiaa nau i taku saaita e tuu ki taratara. Teenaa ki see ppore nau i aku saaita e hakaea ana taratara ka haka ilotia naa taratara te lono taukareka teelaa ni see ilotia te henua. ²⁰ Niaaina maa nau e moe iloto te hare karapusi, nau nei ni tukua TeAtua ki hakaea nau te lono taukareka. Kootou taku ki see ppore nau i aku saaita e hakaea te Lono Taukareka, teenaa i aa nau ki heheuna peenaa.

Naa taratara hakaoti

²¹ Tikikus, tetaina taatou e fiffai aa setama e heheuna taukareka i TeAriki raa ma ki taratara atu i naa vana e mee i aa nau i te kina nei, ki illoa kootou i taku noho.✠

²² Ttama naa e heunatia atu nau ki taratara atu ki illoa kootou i te noho maatou, aa ki saapai atu ki naa heuna kootou.✠

²³ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki mmata atu ki noho hakaraaoi kootou, aa ki hakattina kootou ma te manava laaoi.

²⁴ Nau e taku maa te laaoi TeAtua ki takoto ma naa tama katoou teelaa e manava laaoi maaoniraa peenaa i taatou Ariki Jesus Christ.

✠ 6.8 Col 3.22-25 ✠ 6.9 Deut 10.17; Col 3.25; 4.1 ✠ 6.14 Is 11.5; 59.17 ✠ 6.15 Is 52.7 ✠ 6.17 Is 59.17
✠ 6.21 Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ✠ 6.22 Col 4.7-8

PHILIPPIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I FILIPAI TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas Paul kinaa tama i Filipai ni sissii kinaa tama telotu mua Paul ni hakamasike i Masedonia; teena sematakaaina etakoto ilaro teroorosi te kaaman Rome. Te aposol nei ni sissii tanapas nei itana saaita nimoe iloto te hare karapusi. Ite saaita naa raa, aaraa tama elotu laatou hakapaa ni ffuri notaratara hakallika iaa ia, teena tana manava ni hakallika iloo i te kau taratara hakallesi ku tarataraina iloto telotu i Filipai. Te vana iaa iloto tepas nei raa, Paul e taratara itana hiahia aa i te taukareka tana manava, iaa ia e iloa hakaraa oi iloo i Jesus Christ.

Paul ni maanatu ki sissii tanapas nei kinaa tama telotu i Filipai ki taratara ake i tana hiahia, i naa tama naa ni kave ake ana mane i tana saaita ni noho see hai mee. Iloto tanapas nei raa, Paul e hai ake kinaa tama naa ki sei iloo ki tii ake naa lotu laatou. Laatou ki see ssopo naa manava laatou maa iaa ia e moe iloto te hare karapusi, aa maa i naa haa eo ettiri ilaatou. Aia e hai atu kittaka laatou ma te tiputipu Jesus e meeme seemuu, aa ki see sosorina tautari naa tama naa ki naa vana hakatannata laatou e oti manava ai. Aia e hakasua ake ki naa tama naa maa te ora laatou iloto Jesus Christ raa, teena se taukareka e hookina ake Te Atua i tana manava aroha ilaatou. Te ora naa ni hookina ake Te Atua i laatou e lotu maa oni; see mee maa i laatou ni tautari ki naa Loo naa Jew. Paul e sissii no taratara ake i te hiahia ma te laaoi Te Atua e hookii ki naa tama e ttaka ma Christ.

Tepas nei ellasi anataratara i naa tiputipu pee kote manava hiahia, manava see ppo, te nnoho ma te manava tokotasi, aa te nnoho hakalavatoa iloto telotu ma te ora naa tama Te Atua. Tepas nei e taratara hoki i te llee te manava Paul i naa tama Te Atua e nnoho i Filipai.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–11

Naa vana ni ssura i Paul 1.12–26

Te ora iloto Christ 1.27—2.18

Naa vana ki haia Timothy ma Epafroditus 2.19–30

Naa taratara hakaapo i naa tama hakallika ma naa haa eo ma ki ssura 3.1—4.9

Paul ma ana soa i Filipai 4.10–20

Naa taratara hakaoti 4.21–23

¹ Anau Paul, maaua ma Timothy ni tama e heheuna maa Jesus Christ.*

Maaua e sissii atu te pas nei ki kootou naa tama hakkaatoa Te Atua e nnoho i Filipai, kootou naa tama e hakatina i Jesus Christ, aa ma naa tama hakamaatua telotu ma naa tama e tokonaki ki naa heuna te lotu:

² Nau etaku maa Te Atua taatou Tamana, ma Te Ariki Jesus Christ ki roosi hakaraa oi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Paul e taku maa naa tama i Filipai

³ Nau maraa e taratara hiahia itaku Atua i te kau saaita nau e maanatu ki kootou; ⁴ aa i te kau saaita nau etaku maa kootouraa, nau etaku ka hiahia ⁵ i te ara kootou ni tokonaki mai kiaa nau i aku haka ea te Lono Taukareka, kaamata mai iloo i te aso mua no tae mai ki te ssao nei. ⁶ Nau e iloa hakaraa oi iloo maa Te Atua, Ttama ni kaamata te heheuna taukareka iloto naa ora kootou, ma ki heheuna peenaa i kootou ki ttonu hakaoti naa ora kootou i te aso Jesus Christ ma ki ahemai. ⁷ Kootou e takkoto peenaa iloto taku hatumanava, teena e hanotonu koi ma te llee taku manava i kootou. I te aa i kootou ni tokonaki hakapaa mai kiaa nau i te heuna Te Atua ni kaumai kiaa nau

* 1.1 Acts 16.12

ite saaita nei, iaa nau e moe iloto te hare karapusi nei aa itaku saaita hoki nitaka i haho ka hakaeta te hakamaaoni te Lono Taukareka ki illoa hakaraaoi naa tama e lotu. ⁸ TeAtua e iloa iaa nau, aa elavaa te taratara atu maa nau e taratara maaoni, teenaa itaku saaita e taratara ma tellee taku manava i kootou nei raa, teenaa se tiputipu e au ite manava Jesus Christ tana tino.

⁹ Nau etaku peela maa te manava laaoi kootou itelaatama kitipu ake lokoi, teenaa ki illoa maaoni kootou i te tiputipu e tonu aa ki hakamattoni kootou i naa vana kootou e hai. ¹⁰ Teenaa ki ilotia kootou te tiputipu teela e taukareka. Aa ite aso Christ ma ki ahemai raa, naa ora kootou ma ki mataffua aa kootou ma ki see hai sara. ¹¹ Naa ora kootou ma kikaatoa ki naa tiputtipu ettonu maaoni teela Jesus Christ soko Ia elavaa te kauatu. Naa vana nei e ssura ki hakanau te henua ite haimahi TeAtua.

Te ora maaoni e taka ma Christ

¹² Akutaaina ma akukave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa telopo tama ni usuhia ka oomai no illoa hakaraaoi iloo ite Lono Taukareka ilaato nikkite i naa vana ni ssura iaa nau. ¹³ Ite saaita nei raa, naa wasi katoo ite hare karapusi nei ma aaraa tama hakkaatoa ite kina nei ku illoa maa nau e tauhia ite hare karapusi nei i aa nau se tama e heheuna maa Christ. ¹⁴ Aa i aa nau e moe ite hare karapusi nei raa, te mahiana naa taaina ma naa kave taatou kuffuri no taaoi hakaraaoi iloo ki naa hakataakoto laato i TeAriki. Teenaa te se ppore laato naa e tipu ake lokoi i naa saaita laato e hakaeta naa taratara TeAtua.

¹⁵ Ni maaoni, aaraa tama ilaato ni hakaeta naa tiputipu Christ ilaato e manava hakallika iaa nau, aa naa tama naa e mee koi ma ki hakatauttau laato ma aaraa tama. Aaraa tama iaa e hakaeta ma te hakataakoto e tonu maaoni. ¹⁶ Naa tama naa e hakaeta te Lono Taukareka raa ma te manava laaoi, ilaato e illoa maa TeAtua nikaumai te heuna nei ki hakaeta nau te hakamaaoni te Lono Taukareka. ¹⁷ Aaraa tama iaa see hakaeta naa tiputipu Christ ma te hakataakoto e tonu. Naa tama naa e hakaeta are ma naa manava kailallao, e fiffai koi maa telopo haaeo ki ssura iaa nau itaku saaita e moe iloto te hare karapusi nei.

¹⁸ See hai vana e sara! Nau e hiahia koi ite tiputipu naa. Niaaina maa e tarataraina maa te hakataakoto e tonu aa seai maa see tonu, te tiputipu Christ koi ki tarataraina kite henua. Nau ma ki taka koi ka hiahia, ¹⁹ ite aa iaa nau e iloa maa nau ma ki hakasaoria, teenaa i kootou etaku peenaa iaa nau aa i TeAitu Jesus Christ e tokonaki kiaa nau. ²⁰ Nau enoho hakaraaoi iloo kammata kiseenapa nau i aku vana e mee nei, teenaa ite ssao nei aa i naa saaita katoo, nau ki seai iloo ki ppore te tarataraina a nau naa tiputipu Christ. Teenaa, niaaina maa nau koi ora aa seai maa nau ku oti te mate, Christ ma ki hakanauria i aku vana katoo e mee. ²¹ Ite aa, Christ naa ko taku ora. Aa ki mee nau e mate, te mee naa e taukareka iaa. ²² Tevana iaa ki mee maa nau koi noho rooroa ake ite maarama nei raa, teenaa e mee maa nau ma ki mee te lopo heuna e taukalleka maa Christ. Te nei nau raa ku see iloa maa te tiputipu hea teela e taukareka. ²³ Nau ku see iloa i aku hurihuri i naa hakataakoto e lua nei. Nau e hiihai iloo ma ki tiiake nau te ora ite maarama nei, ki hano nau no noho ma Christ, i teenaa te mee e taukareka iloo iaa nau; ²⁴ tevana iaa ite vasi kilavaa nau te tokonaki ki kootou raa, e taukareka maa nau ki noho rooroa ake ite maarama nei. ²⁵ Nau e iloa hakaraaoi iloo ite mee nei, teenaa nau ma ki noho rooroa ake iloo ite maarama nei. Nau ma ki noho ake iloo ma kootou, ki hakattipu ake naa manava kootou ki fiafia kootou. ²⁶ Teenaa, itaku saaita ma ki ahe atu hoki ki kootou raa, kootou ma ki hai ahu iaa nau, ite aa i naa ora kootou e hakapaa ma Jesus Christ.

²⁷ Te mee hakamaatua raa, teenaa te tiputipu naa ora kootou ki hanotonu ma i naa kauatu naa taratara te Lono Taukareka Jesus Christ raa ki tautari kootou. Aa ki mee nau elavaa te hanatu nommata i kootou raa, nau ma ki iloa maa kootou

☆ 1.13 Acts 28.30

e tuu mmau ma te hakataakoto tokotasi, aa maa kootou e heheuna hakapaa ki illoa hakaraaoi iloo te henua i te Lono Taukareka. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama teelaa e hakatauttou ma kootou; kootou ki seai iloo ki ppore. Naa tama naa ma kikkite maa laatou see ttae ki kootou, i teelaa ko TeAtua raa e tokonaki ki kootou ki haimahi kootou i aruna laatou. ²⁹ I te aa, i TeAtua ni hiihai maa kootou ki haia kootou naa heuna Christ, see mee maa kootou e illoa koi iaa Ia; kootou e hakallono isu hoki i kootou e tautari kiaa Ia. ³⁰ Teenei taatou kullave hakapaa inaa haae nei. Teenei ko naa haae koi nikkite kootou e haimai ma nau imua, aa teenei ko illono kootou i akuhai i te saaita nei. ✧

2

Naa tiputipu Christ

¹ Naa ora kootou iloto Christ e mee kootou kilotu haimahi iaa Ia, aa tanalaaoi e haka aneane ki kootou. Kootou ettaka hakapaa ma TeAitu TeAtua, teenaa e manavalaaoi ai kootou ka manava alloha kootou itelaatama. ² Kimee maa naa meenei emaaoni, nau ehiihai maa kootou kimee kihiahia maaoni nau inaanoho kootou ma te maanatu tokotasi, te manavalaaoi tokotasi, aa kootou kimeeme hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ³ Kootou kimee mee nivana maa kootou ma ki akottia naa manava kailallao kootou naa, aa maa kootou e mee ma kikkite naa tama maa kootou nitama maaoni. Kootou kimeeme seemuu, aa kootou kimmata maa aaraa tama e taukalleka are i kootou. ⁴ Kootou ki matamata inaa takkoto naa hakataakoto aaraa tama, see mee maa kootou e mannatu koi ki naa hakataakoto kootou soko kootou. ⁵ Te manava teelaa kitauhia kootou raa, teenaa ko te manava ni taka ma Christ:

⁶ Ttama naa kunaa taka mai iloo ma te tiputipu TeAtua, tevana iaa Ttama naa ni see ffuti maa Ia e ssau koi ma ko TeAtua.

⁷ Ttama naa ni tuku tana tino kilaro, teenaa no toa a Ia te tiputipu te tamavare teelaa e heheuna maa telaa tama.

Ttama naa ni huri no mee ma se tama te maarama nei, teenaa no hakasura iho ma te tiputipu te tamavare.

⁸ Ttama naa se tama ni taka seemuu, aa a Ia ni taka ka hakannoo ki naa taratara TeAtua no tae ki tana mate, teenaa ko tana saaita ni tuukia ki te kros no mate.

⁹ Teenaa ko tana vana ni toa TeAtua no hakanohoria ma se tama hakamaatua i te lani, teenaa kauake iloo a Ia tana inoa hakamaatua, elasi are inaa inoa hakkaatoa. ¹⁰ Aa teenaa, naa tama katoo i telani, naa tama i te kerekere nei, aa ma naa tama katoo i te henua poouri i laro raa

ma ki ttuu katoo ki naa turi laatou no lotu ki te inoa Jesus.

¹¹ Naa tama naa hakkaatoa ma ki taratara inaa karamata te henua maa Jesus Christ ko TeAriki,

teenaa ki hakanau te henua i TeAtua Tamana. ✧

Kootou ki maasina pee ko naa hetuu

¹² Aku soa nei, i taku saaita ninnoho taatou raa, kootou maraa e hakannoo lokoi ki akutaratara e kauatu ki kootou. Teenaa e taukareka iloo maa i te saaita nei raa, kootou ki hakannoo hoki peenaa kiaa nau, niaaina maa nau ku see noho ma kootou. Kootou kilotu ka heheuna hakappuru iloo ki kaatoa atu te tiputipu TeAtua iloto naa ora kootou, ¹³ i te aa, i TeAtua e heheuna peenaa iloto naa ora kootou ki fifai kootou aa kilavaa kootou te hakannoo ki tana tino hakataakoto.

¹⁴ Inaa vana katoo kootou e mee, kootou ki see heheuna ka taumaruu i telaa tama aa kootou ki see manava hakattau itelaatama. ¹⁵ Kootou ki sosorina peenaa ki see haisara kootou aa ki mataffua naa ora kootou, e mee pee ko naa tamalliki TeAtua

e ttonu maaoni teelaa e nnoho iloto te maarama nei e ssura te kau tiputipu see ttonu, aa ettaka naatama haisara. Naatama ite maarama nei kikkite inaa maasina naa ora kootou inaattaka kootou iloto laatou, emee pee ko naa maarama mai telani inaa maasina naa hetuu,[☆] ¹⁶ teenaa koi-naa hakaea kootou naataratara e hakasura te ora. Kimee kootou emee peenaa, teenaa nau maki hai mee teelaa maki hakatanata ai nau ikootou ite aso Christ maki ahemai. Te tiputipu kootou naa maki huriake peelaa maa nau nisee naenaevarekoi iaku heuna katooni mee ikootou.

¹⁷ Telotu kootou naa emee ma semee kootou ehakaara ki TeAtua, aa niaaina maa takuttoo e toa no nnini atu ki hakapaa ki naa lotu kootou ehakaara naa raa, nau maki hiahia koi ma kootou. ¹⁸ Peelaa hoki, kootou ki fiaffia hakapaa ma nau.

Timothy maa Epafroditus

¹⁹ Kimee maa TeAtua ehiihai raa, nau ehiihai maa nau kilavaa te heunatia atu nau Timothy kikootou inaa asonei koi. Teenaa taku manava maki taukareka i ana hakaea mai ite nnoho kootou ite kina naa. ²⁰ Aia naa kotetama koi tokotasi teelaa e manava pee ko nau, ehiihai iloo maa ia ki tokonaki ki kootou. ²¹ Aaraa tama hakkaatoa e anaana koi kimee naa vana laatou sokolaatou, see hai mannatu maki haia laatou naa vana Jesus Christ ehiihai. ²² Kootou e illoa maaoni i naa tiputipu Timothy, teenaa inaa heheuna maaua hakapaa. Maaua emee ma se haitamana i naa hakaea maaua te Lono Taukareka. ²³ Teenei nau e matamata ki heunatia atu nau te tama naa i taku saaita lokoi maki illoa maa se aa maki mee iaa nau i te kina nei. ²⁴ Aa nau e illoa maa TeAriki maki tokonaki mai kilavaa nau te hanatu no mmata ikootou inaa asonei koi.

²⁵ Nau ni maanatu maa e taukareka kihakaahea atu nau taatou taina, Epafroditus, kikootou. Teenaa kotetama ni heheuna hakappaemai kiaa nau iaku hakaea te Lono Taukareka. Aia ni heheuna ma setama teelaa e heunatia mai kootou ki tokonaki kiaa nau. ²⁶ Aia kuseelavaa tettari maki kite ia ikootou hakkaatoa, aa tanamanava esopo iloo ikootou nillono maa ia nimaki. ²⁷ Ni maaoni, tama naa poimate itana maki ana. Tevanaiaa TeAtua nillee tanamanava iaa ia, aa nillee tanamanava iaa nau hoki, iaa ia nisee hiihai maa nau kinoho kappari peenaa. ²⁸ Teenei seelavaa ai nau tettari maki heunatia atu nau tetama nei ki kootou, teenaa ki fiaffia hoki kootou ite saaita kootou maki kite iaa ia, aa nau iaa ku see anaana kkee. ²⁹ Kootou ki oo atu no pureppure hakahiahia atu kiaa ia iloto te inoa TeAriki. Kootou ki meeme hakaraaoi ki naa tama peenaa pee ko ia, ³⁰ ite aa, tetama naa ni sei iloo kippore maa ia maki mate i ana hai ki naa heuna Christ. Aia poimate lokoi i ana hakamakkii maki tokonaki mai a ia kiaa nau, teenaa ko naa vana kootou nisee lavaa te mee mai kiaa nau ikootou e nnoho mmao iaa nau.

3

Te ora e tonu maaoni

¹ Akutaaina ma akukave nei, teenei nau kuhakaoti atu akutaratara raa peenei: Kootou ki fiaffia ikootou ettaka ma TeAriki. Nau seekkaro te hakahekahe atu akutaratara nisissii atu imua. Naa ora kootou maki takkoto taukalleka kimee maa nau ekauatu peenaa naa taratara nei. ² Kootou roorosi hakaraaoi iloo inaa tama e hai ki naa vana e hakallika, teenaa ko naa poi teelaa e hai lokoi maa kootou ki ssere naa kina kootou. ³ Teenei are ko taatou, sei ko laatou, teelaa ni too te ssere maaoni, teenaa itaatou elotu ki TeAtua iloto naa mahi tana Aitu Tapu, aa itaatou e ahu i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ. Taatou see illoa atu ki naa vana aaraa tama emee ki naa haitino laatou. ⁴ Tevanaiaa nau elavaa tettoka atu ki naa vana peenaa. Aa kimee nitama emannatu maa laatou elavaa temmata inaa vana emee ki naa haitino laaou raa, nau elaka are iaruna laatou. ⁵ Ite aa iaa nau

[☆] 2.15 Deut 32.5

nissere ite varu aku aso, itaku haanau mai ana. Nau nei e au ite manava Israel, ite haanauna Benjamin. Teenaa nau ni haanau iho iloto tetoo te Jew. Nau ni haia anau naa vana hakkaatoa e tarataraina inaa loo te laa e tautari naa Jew, aa nau ni heheuna ma se Faarisi. ✧ ⁶ Nau ni makkaa iloo i aku heuna naa, teenaa nau ni huri no mee pakavaina te kanohenua TeAtua. Nau ni tautari hakaraaoi iloo ki naa Loo naa Jew, teenaa nau ni seai iloo ki tarataraina maa ni sara aaku ni mee. ✧ ⁷ Imua raa nau nittau maa naa vana nei ni vana hakamaatua iloo, aa te nei i te saaita nei raa, nau kummata maa teenaa ni mee vare koi i aku hakatuu ki naa vana Jesus Christ ni mee. ⁸ See mee ma ko naa mee naa koi; nau e mmata pe laa maa naa mee hakkaatoa ni mee vare koi i aku hakatuu ki te taukareka ni kaumai vare itaku illoa ana i Jesus Christ taku Ariki. Naa mee naa hakkaatoa ku oti te tiiake nau. Nau e mmata maa teenaa ni mee e hakallika koi, te nei e tauhia ai nau te ora Christ, ⁹ ki tautari maaoni nau iaa Ia. Taku ora nei see mee maa e tonu imua TeAtua ma iaa nau e tautari ki naa Loo, seai. Nau nei ku tonu imua TeAtua iaa nau e iloa maaoni i Christ. Teenaa ko te tiputipu e tonu te laa e kaumai TeAtua aa e hakatahito i te lotu te tama. ¹⁰ Nau e hiihai koi maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ. Teenaa nau e hiihai maa nau ki tauhia nau naa mahi te laa ni hakamasike Christ i te mate, aa maa nau ki hakallono isu pee ko Ia. Nau e hiihai hoki maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ ki haia nau pee ko Ia i tana saaita ni mate, ¹¹ teenaa ki lavaa nau te hakamasikeria i te mate no ora hoki pee ko Ia.

Nau koi tere ki tae nau ki te hakaoti ana

¹² Nau see mee maa nau ku oti te lavaa nau te tiputipuna, aa maa taku ora kunaa tonu iloo imua TeAtua. Seai. Nau koi hakamakii ki lavaa te tauhia anau te ora te laa ni hakasaoria ai nau Jesus Christ ki too. ¹³ Aku taaina ma aku kave nei, nau see mee maa te ora naa ku oti te lavaa nau. Seai. Te vana tokotasi e noho nau ka mee raa, teenaa, nau ku see maanatu ki naa vana imua te laa ku oti te llaka. Nau nei ku hakamakii ki lavaa nau naa vana te laa koi takkoto mai imua. ¹⁴ Nau e tere tonu ki tae nau ki te hakaoti ana, ki too nau taku tuuhana, teenaa ko taku saaita ma ki kannaatia TeAtua ki hanake nau ki te lani, iaa nau e tautari ki Jesus Christ.

¹⁵ Taatou hakkaatoa, naa tama ku mattua ma te lotu raa, ki ttaka ma te hakataakoto tokotasi nei. Aa ki mee ni tama i kootou e kkee naa hakataakoto laaou, TeAtua ma ki hakaari atu ki illoa hakaraaoi kootou. ¹⁶ Taatou koi ki mmata hakaraaoi iloo ki tautari maaoni taatou ki te hakamaaoni te laa nittaka mai ma taatou notae ki te ssao nei.

¹⁷ Akutaaina ma aku kave nei, kootou kisosorina lo ko i pe naa ma ko nau. Kootou mmata hakaraaoi iloo ki illoa kootou inaa sosorina naa tama te laa e tautari ki te tiputipu maatou ni hakasura ma ki kkite kootou. ✧ ¹⁸ Taku mee e mee ma ki taratara atu nei raa, te nei ni taratara ni kauatu nau i te lopo saaita imua. Te nei nau ku hakahe atu naa taratara nei ma te tani, iaa nau e aroha te mee atu hoki maa e mee te lopotama ku ffuri no taratara hakallikaina laaou te mate Christ i aruna te kros. ¹⁹ Naa tama naa ma ki peesia ki te kina te mate ki hakallono isu laaou, i laaou e anaana koi ki naa mee naa tinotama laaou e kaimannako. Naa tama naa e ffuri are no ahu ki naa vana te laa e tau laaou ki nnapa, aa laaou e hakataakoto koi ki naa mee te maarama nei. ²⁰ Taatou iaa, te henua maaoni taatou raa e takoto i te lani, aa te nei taatou ku nnoho ka ttari ki Te Ariki Jesus Christ ki au i te lani no hakasaoria taatou. ²¹ Naa haitino taatou e takkoto ki ppara nei ma ki suaia a Ia ki mataora, ki mee pee ko tana haitino e mataora. Ttama naa ma ki heheuna ki ana mahi, teenaa ko naa mahi te laa e lavaa ai a Ia te hakakutu mai naa mee hakkaatoa no takkoto i laro tana roorosi.

✧ **3.5** Acts 23.6; 26.5; Rom 11.1 ✧ **3.6** Acts 8.3; 22.4; 26.9-11 ✧ **3.17** 1 Cor 4.16; 11.1

4

Naa akonaki Paul ki naa tama te lotu i Filipai

¹ Aku taaina ma aku kave nei, teenei sellee peehea taku manava i kootou! Nau e hiihai iloo maa nau ki hanatu no mmata i kootou, aa nau e hiahia iloo ka ahu peenaa i naa tiputtipu kootou! Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki taaoi peenaa ki naa ora kootou i TeAriki.

² Nau e taratara atu ki koorua, Iodia ma Sintike. Koorua kitaratara hakapaa ma se haanau iloto te haanauna TeAriki. ³ Teenaa koe hoki, taku hakasoa ni heheuna hakapaa mai iloo ma nau; nau e hiihai maa koe kitokonaki atu kite takarua haahine naa, ilaaua ni heheuna hakaraaoi iloo ma nau ka hakaea maatou te Lono Taukareka. Teenaa ko maatou ma Clement aa ko aaraa tama hoki te laa e heheuna hakapaa ma nau. Naa inoa naa tama naa e takkoto iloto telaupapa TeAtua te laa e mmau naa inoa naa tama e ora hakaoti.

⁴ Kootou ki ttaka ka fiafia peenaa i naa nnoho hakapaa kootou ma TeAriki. Teenei nau e hakaaha atu hoki: kootou ki fiafia!

⁵ Kootou ki meeme hakaraaoi naa tama hakkaatoa, ki kkite te henua i naa tiputtipu naa manava kootou. TeAriki ku taupiri ki ahemai. ⁶ Kootou see mamannatu tammaki i te lopo vana, tevana iaa i naa taku kootou raa, kootou ki kainnoo ma te manava laaoi ki TeAtua kikauatu niaa kootou essee. ⁷ Ki mee kootou e mee peenei, teenaa telaaoi TeAtua ma kitakoto iloto naa hatumanava kootou. Telaaoi naa elaka i aruna are naa mee naa tama te maarama nei e illoa, teenaa naa manava kootou ma naa hakataakoto kootou ma ki takkoto taukalleka i naa ttaka kootou hakapaa ma Jesus Christ.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei. Kootou ki hakataakoto ki naa vana e taukalleka, naa vana te laa ki ffuri te henua no hakanau i kootou. Teenaa ko naa vana maaoni, naa vana hakamaatua, naa vana e ttonu i naa karamata TeAtua, naa vana e mataffua, naa mee e hakaoti manava, aa ma naa mee te laa te henua e hii hakannoo. ⁹ Naa kootou ni ako, ni too, ni llono, aa ni kkite iaa nau, kootou ki tautari mai hoki peenaa. Teenaa TeAtua, te tama e kaumai telaaoi ki taatou, ma ki noho ma kootou.

Paul e taratara hiahia i naa tama i Filipai

¹⁰ I taku noho e noho hakapaa ma TeAriki nei raa, nau e hiahia iloo i kootou ku lavaa te ffuri mai no anaana ma ki tokonaki mai hoki kootou kiaa nau. Nau see mee maa kootou kunaa see anaana mai iloo ma ki tokonaki mai kiaa nau, sei. Nau e iloa maa kootou koi ni see hai ara ki tokonaki mai kootou. ¹¹ Aa nau hoki see taratara atu peenei ma iaa nau e tuutuu haaeo, sei. Naa ina maa nau e hai mee aa maa nau see hai mee, nau kupana koi te noho kalava ma niaa e noho ma nau. ¹² Nau ku oti te kite i te tiputipu te noho peela see hai mee, aa nau ku oti te kite hoki i te tiputipu te noho ma te lopo mee. Teenei nau ku oti te ilotia a nau te mee e mee maa e noho ka lava, niaaina maa taku noho raa e tiputipu peehea, niaaina maa nau e kai no posu aa maa nau e hiikai, niaaina maa nau see hai mee maaoni aa maa nau e taka ma te lopo mee raa, nau ma ki lavatoa koi te noho. ¹³ Nau e lavaa te mee naa mee hakkaatoa iloto naa mahi Christ e kaumai kiaa nau.

¹⁴ Tevana iaa e taukareka iloo i kootou ni tokonaki mai i aku saaita e tuutuu haaeo. ¹⁵ Kootou naa tama i Filipai naa e illoa hakaraaoi iloo maa itaku saaita ni masike i Masedonia no horau ki aaraa henua raa, kootou naa ko naa tama koi te kanohenua TeAtua ni tokonaki mai kiaa nau; teenaa ko aku aso mua loko ni hakaea te Lono Taukareka raa i naa matakaaina kootou naa. Teenaa ko kootou naa koi, naa tama te kanohenua TeAtua te laa ni tokonaki mai kiaa nau i te vasi naa mane.* ¹⁶ Aa i taku saaita hoki ni noho i Tesalonaika raa, kootou ni tokonaki mai peenaa i aku saaita ni noho see hai mee.* ¹⁷ Nau see taratara atu peenei maa iaa nau e mee koi

* 4.15 2 Cor 11.9 * 4.16 Acts 17.1

makikaumai nimee maaku kootou, seai. Nau ehiihai maa kootou kisua hakaraaoi iloo TeAtua inaa manavalaoi kootou. ¹⁸ Akumee nikaumai kootou raa ellavattoe iloo! Nau nei ku kaatoa katoa iaku mee essee, i teenei Epafroditus ku oti te kaumai naa mee kootou nikauake kiaa ia. Naa mee kootou e kaumai nei e mee ma nimee e mannoni kootou ehakaara, teelaa TeAtua ehiihai maa Ia kisunu. ¹⁹ Aa teenaa ko TeAtua naa koi, teenei e mee nau ana heuna nei, teelaa ma ki kauatu naa mee katoa kootou e fiffai, inaa mee katoa e taukalleka essura iaa Ia. Ite aa, ikootou e tautari ki Jesus Christ. ²⁰ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana taatou, i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa taratara hakaoti Paul

²¹ Nau epurepureatu kinaatama TeAtua teelaa elotu maaoni i Jesus Christ itekina naa. Naataaina ma naakave taatou itekina nei hoki epureppureatu ki kootou. ²² Naa tama katoa TeAtua itekina nei epureppureatu ki kootou, e mua kinaatama e heheuna i te hare tetuku hakamaatua i Rome.

²³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi naa ora kootou.

COLOSSIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I KOLOSE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama i Kolose nisissii kite lotu i Kolose, teenaa se matakaaina etuu iloto Asia. Telotu ite kina naa nisee kaamataria Paul, tevana iaa ite saaita Paul ni noho i Epises, te henua elasi i Asia raa, a ia ni heuna ana tama ka oo no mee naa heuna laatou inaa matakaaina vaakina naa. Teenaa naa tama naa nittae atu hoki ki Kolose. Paul nilono maa ettaka naa tisa hakallesi i telotu i Kolose, teenaa maa naa tisa naa e hai maki mee te henua e fiffai maa laatou ki illoa i TeAtua aa ki hakassaoria hakaraaoina laatou, e mattino naa “aitu hakamaatua” laatou kilotu. Naa tisa naa hoki e hai maa te henua ki ssere naa kina laatou aa laatou hoki ki tautari ki naa loo e taratara i naa kaikai e taukalleka ki kkai aa ma aaraa vana hoki.

Paul e sissii te pas nei ki sahea naa taratara naa tama naa aa ku kauake naa taratara maaoni Christ. Tana tahito taratara raa e mee maa Jesus Christ elavaa te hakasao tetama no ora, teenaa maa te henua maki hakkeeina nommao i Jesus Christ kimee maa laatou e hakannoo ki naa taratara naa tisa hakallesi naa. TeAtua nipenapena te maarama nei iloto naa mahi Christ, aa iloto hoki naa mahi Christ, naa tama te maarama nei ku hakaheha ake Ia kiaa Ia. Naa tama te maarama nei maki hakassaoria koi no ora kimee maa laatou e hakappae ki Christ. Ki oti raa Paul ku taratara ake inaa vana teelaa maki ssura inaa ora naa tama elotu inaa tautari laatou ki naa akonaki nei.

Paul ni kauake tanapas nei kihano ma Tikikus, teenaa Onesimus nioo laaua. Onesimus raa ko te poe teelaa ni tarataraina Paul i tana pas ni sissii ki Filemon.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–8

Te tiputipu ma naa heuna Christ 1.9—2.19

Te ora hou iloto Christ 2.20—4.6

Naa taratara hakaoti 4.7–18

¹ A nau Paul ni hakamaatinoria i te hiihai TeAtua ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ, aa Timothy, te taina taatou nei e sissii maaua te pas nei.

² Maaua e sissii atu ki kootou naa tama TeAtua ennoho i Kolose, naa taaina ma naa kave maaoni maaua iloto te ora Christ.

Maaua e taku ki TeAtua Tamana ki roosi hakaraaoi ki kootou aa kinnoho laaoi kootou.

Paul e taku ka hakanau i TeAtua

³ Maaua e hakanau peenaa i TeAtua, te Tamana taatou Ariki Jesus Christ, i te kau saaita maaua e taku ka mannatu ki kootou. ⁴ Ite aa, i maaua ku oti tellono maa kootou elotu maaoni i Jesus Christ aa i te llee naa manava kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua. ⁵ Saaita te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka, ni kauatu mua lokoi ki kootou raa, kootou ni llono i te mee taukareka te taratara naa e takoto maa kootou. Teenaa telaoi ma telotu kootou naa e hakatahito kite mee taukareka ennoho ai kootou kattari kikaatu. Temee naa etukua mai maa kootou itelani. ⁶ Te Lono Taukareka nei ni kaumi telopomee e taukalleka, aa kuttoha kato ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei, ku mee pee kotellono mua ana kootou inaa tiputipu telaoi TeAtua. Teenaa ko te saaita kootou ni oomai no illoa maaoni i te tiputipu naa.

⁷ Kootou ni illoa i telaoi naa i Epafra, te tama e heheuna hakapaa ma maaua. A ia ni haia a ia naa heuna Christ raa i te ssao maaua. ⁸ A ia ni taratara mai i te laaoi TeAitu ni kauatu ki kootou.

⁹ Te nei kote vana maaua nitaku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kaamata iloo i te saaita maaua ni llono i naa tiputipu kootou. Maaua e taku ki TeAtua

ki haaoa naa manava kootou ki te atamai ma te hakataakoto TeAitu, ki illoa hakaraaoi kootou i tana hiihai. ¹⁰ Teenaa kootou ma ki lavaa te nnoho tautari ki te hiihai TeAriki, aa kootou ma ki haia kootou naa vana e hiahia ai a Ia. Naa ora kootou ma ki hakassura te kau sosorina e taukalleka, aa te iloa kootou i TeAtua ma ki hanake lokoi no lasi. ¹¹⁻¹² Maaua e taku ki tokonaki atu TeAtua ki haimmahi kootou te nnoho hakalavatoa i naa ssura atu te kau vana. Aa ki fiafia kootou ka hakanau i te Tamana, te tama ni mee kitau kootou te too naa tuuhana kootou i naa mee TeAtua nituku mai maa ana tama i te nohorana te maasina. ¹³ Taatou ni hakassaoria TeAtua i naa mahi te pouuri no hakanohoria i te nohorana tana Tama e lee ai tana manava, ¹⁴ te tama te nei e ssao ai taatou, teenaa TeAtua ni aroha i taatou no uiia naa haisara taatou. ☆

Te tiputipu ma naa heuna Christ

¹⁵ TeAtua se aitu. See hai tama ku oti te kite i ana tiputipu. Tevana iaa te tiputipu TeAtua e takoto i tana Tama, Christ. A Ia naa ko te tama mua TeAtua, e noho hakamaatua i naa mee katoo nipenapenaa. ¹⁶ Naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani ma te maarama nei ni mee TeAtua nipenapena iloto naa mahi Jesus Christ, naa mee taatou ekkite ma naa mee taatou seekkite, e hakapaa ma naa aitu haimmahi, naa ariki, naa tuku, aa ma naa tama hakamau. Naa mee hakkaatoa i te lani ma i te maarama nei ni mee TeAtua nipenapena iloto naa mahi Christ, aa naa mee naa nipenaa TeAtua ki takkoto i laro te roosi Christ. ¹⁷ Saaita te lani ma te maarama nei seki ssura raa, Christ kunaa noho mai iloo, aa naa mee hakkaatoa e tauhia a Ia ki mmoe tonu. ¹⁸ A Ia naa ko te tama hakamaatua naa tama te lotu. Te ora naa tama e lotu raa e takkoto i ana rima. A Ia naa ko te Tama mua i te haanauna TeAtua, te tama ni hakamasikeria i te mate, te laa e noho hakamaatua ai a Ia soko ia i naa mee hakkaatoa. ☆ ¹⁹ TeAtua ni hiihai maa tana tiputipu hakkaatoa kitakoto i tana Tama naa. ²⁰ Christ ni mate i aruna te kros no pesi iho tana ttoo, te laa ni taukareka ai te manava TeAtua no mee tana maanatu ki hakaheake naa mee hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ko naa mee i te kerekere ma naa mee i te lani. ☆

²¹ Ite saaita tokotasiraa kootou ni nnoho hakakkee i TeAtua, aa kootou ni tautau haaeo ma Ia i naa vana hakallika kootou ni mee aa ma naa mannatu hakallika kootou nittaka ma kootou. ²² Tevana iaa i te mate tana Tama raa, kootou ku haia TeAtua ma ni soa aana, ki oo ake kootou ma ni tama e ttau, e mataffua, aa ma ni tama see haisara, no nnoho imua aana. ²³ Kootou ki lotu hakamattoni peenaa iaa Ia, e mee pee ko te hare e hakatuu ki naa pou e mmau, ki see tiiake kootou te lotu te laa ni toa kootou i te saaita kootou ni llono i te Lono Taukareka. Te nei ko te Lono Taukareka nei te laa a nau, Paul, ni heunatia TeAtua ma ki hakahea nau.

Paul e heheuna maa te lotu

²⁴ Saaita nei raa, nau e hiahia iaa nau ni hakallono isu maa kootou, i te aa i te hakallono isu taku haitino nei raa, nau e hakasoaina a nau te hakallono isu ana Christ ki tokonaki Ia ki tana tinotama, teenaa ko te lotu. ²⁵ Nau nitukua TeAtua ki heunatia naa heuna te lotu ka tokonaki ki kootou, ki hakahea nau ana taratara hakkaatoa. ²⁶ Teenaa ko ana taratara huu ni see ilotia mai iloo imua naa tama te maarama nei, aa te nei ku hakailotia ki tana kanohenua. ²⁷ Te nei ko te hakataakoto TeAtua, ki hakailotia Ia tana kanohenua raa i tana taratara hakamaatua e huu nei, i te nei setaratara aana nituku maa te henua hakkaatoa. Te taratara raa e mee maa Christ e takoto iloto naa ora kootou, teenaa e mee maa kootou kuttaka ma te tiputipu te haimahi TeAtua. ²⁸ Teenaa maatou e tarataraina maatou Christ ki illoa te henua hakkaatoa. Maatou e taratara hakaapo ka akonaki ake maa te atamai TeAtua ni kaumi, ki hookina maatou naa tama naa ma naa ora e ttonu ki TeAtua iloto te inoa Christ. ²⁹ Te nei ko taku vana e uu taku kauae ki lavaa nau naa heuna nei ki naa mahi Christ e takkoto iaa nau.

2

¹ Nau e hiihai maa kootou kiilloa iaa nau niheheuna haimahiilo kilavaa nau tetokonaki ki kootou ma naatama i Laodosia ma naatama hoki sekikkite no illoa iaa nau. ² Nau e mee naa heuna nei kilotu hakaraaoi laatou, aa laatou ki hakapaaina iloto te manava laaoi. Aa teenaa laatou ma ki illoa hakaraaoi iloo, i laatou ku atammai maaoni. Ite ara nei raa laatou ma ki illoa ite mee TeAtua e huu, teenaa ko Christ tana tino. ³ Teenaa ko Ia soko ia naa elavaa te huriake te hakataakoto ma te atamai teelaa e hakalluutia TeAtua.

⁴ Nau e hakaari atu naa taratara nei hakaoti kiilloa kootou. Kootou mmata ki see oo atu nitama no hakarereesia kootou, niaaina maa laatou e hai maa teelaa nitaratara maaoni. ⁵ Niaaina maa nau see noho ma kootou ite saaita nei raa, taku maanatu e takoto i kootou i te kau saaita. Nau e hiahia iaa nau e iloa maa kootou e tutu raa i naa ora kootou aa ma i naa lotu kootou i Christ.

Te ora maaoni e takoto i Christ

⁶ I kootou e illoa maa Jesus Christ ko TeAriki raa, teenaa kootou ki ttaka ma te ora teelaa e taka ma Ia. ⁷ Kootou ki hakataakoto tonu iaa Ia, aa kootou ku penappena naa ora kootou naa no hakatahito kiaa Ia. Kootou mee kilotu maaoni kootou iaa Ia, e mee pee ko naa akonaki ni kauatu ki kootou, aa kootou ku hakanau ka fiafia i TeAtua

⁸ Kootou mmata ki see oo atu nitama nousuhia kootou ki hakannoo kootou ki naa taratara kailallao laatou, naatama e hai maa laatou nitama e atammai. Te atamai naa ni hano iho iloo inaatippuna taatou ma naa aitu te maarama nei. Teenaa seai se atamai laatou nitoo i Christ. ⁹ Christ setama ma kootou koi, tevana iaa naa tiputipu e ttapu kato TeAtua e takkoto iaa Ia. ¹⁰ Te ora Christ ku oti te kauatu ki takoto i naa ora kootou. A Ia e takoto i aruna naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau te maarama nei.

¹¹ Kootou ni too te hakailona Christ i te saaita kootou ni lotu iaa Ia, tevana iaa teenaa seai ko te hakailona teelaa e ssere naa tama te maarama nei naa kina laatou. Seai. Teenaa se hakailona e hakailoa atu maa te tiputipu se tonu ni taka ma kootou raa ku oti te uiia Christ. ¹² Saaita kootou ni too te hakaukau tapu raa, kootou ni tanumia hakapaa ma Christ, aa iloto te hakaukau tapu naa raa kootou ni hakamassikeria hakapaa hoki ma Christ, i kootou e hakattina i te haimahi TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia Christ.✧

¹³ Imua raa, kootou e mee ma ko naa tama kunaa mmate are, i kootou nitama haisara aa i kootou nitama naa henua sara see illoa i naa Loo Moses. Aa te nei kootou ku hakaoratia maa Christ. TeAtua ni aroha itaatou hakkaatoa no uiia i naa haisara taatou nippena.✧ ¹⁴ Naa vana hakallika taatou ni mee imua raa ni uiia a Ia hakaoti, e mee ma ko naa loo e huriake maa taatou nitama haisara raa ni uiia a Ia hakaoti no tuukia ki te kros.✧ ¹⁵ I aruna te kros naa raa, naa mahi naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau raa ni uiia a Ia. Naa tama naa ni hakannaparia a Ia imua naa karamata te henua i tana saaita ni mate i te kros.

¹⁶ Teenaa kootou ki roosi hakaraaoi iloo ki see oo atu nitama peelaa no hakatonutonu atu ma ni kaikai peehea kootou kikkai aa ma ni vai peehea kootou ki unu. Kootou ki roosi hoki ki see hakatonutonu atu laatou ma niaso e ttapu, ma ite Kaikai te Marama e Ara Houu, aa ma te Sabat.✧ ¹⁷ Naa mee e tarataraina laatou naa, teenaa ni marukoi naa vana maaoni ma ki oti ku hakattino mai imuri; te tahito raa ko Jesus Christ. ¹⁸ Kootou mmata ki see haia kootou naa tama naa maa kootou nitama see hai vana e taunai. Teenaa nitama e hikkahi maa laatou nitama hakamaatua ilaatou ni hakakkiitea TeAtua ki te lopovana aitu, aa e hai maa laatou nitama e ttaka seemuu aa maa kootou kilotu ki naa ensol. Naa tama naa e ahu iloo i naa mannatu vvare laatou naa. ¹⁹ Naa tama naa ku oti te tiiake laatou Christ, te tama hakamaatua te lotu. Christ e anaana hakaraaoi iloo ki naa tama te lotu ka tauhia a Ia ki noho hakapaa laatou, ki hakatipu ake te lotu raa i te hiihai TeAtua.✧

✧ 2.12 Rom 6.4 ✧ 2.13 Eph 2.1-5 ✧ 2.14 Eph 2.15 ✧ 2.16 Rom 14.1-6 ✧ 2.19 Eph 4.16

Te tama e mate aa e ora maa Christ

²⁰ Kootou ku oti te mmate maa Christ, aa kootou ku see takkoto hoki i laro naa mahi naa aitu te maarama nei ma naa aitu telani. Ai kootou iaa e sosorina koi pee ko kootou nitama te maarama nei? Ai kootou iaa e tautari ai ki naa loo e mee maa, ²¹ “Kootou see kkai naa kaikai nei”, “Kootou see mmiti te mee naa”, “Kootou see kaapaa telaa mee”? ²² Teenei ni iloo ma naa akonaki naa tama te maarama nei ni tuku. Naaloo nei e taratara inaa mee taatou ekkakoi aa ku oti. ²³ Maaoni. Aaraa tama e mmata maa teenei nivana e atammai. Naa tama naa ma ki mee telopo vana kittoka kootou maa laatou nitama e meeme seemu, ka hakallono isu inaa heuna laatou. Tevana iaa laatou ma ki see kkite ma ni mee taukalleka ma ki ssura inaa vana hakallesi laatou e mee naa.

3

¹ Kootou ku oti te hakamassikeria no ora maa Christ. Teenaa kootou kitaaohi manava ki naa mee etakkoto itelani, tekina Christ enoho ite vasi hakamaata TeAtua. ✧ ² Naa hakataakoto kootou ki takkoto inaa mee itelani, seai ko naa mee te kerekere. ³ I te aa i kootou ku oti te mmate, aa naa ora kootou e hakalluu maa Christ iloto TeAtua. ⁴ Naa ora maaoni kootou e takkoto maa Christ, aa i tana saaita ma ki hakasura iho raa, kootou hoki ma ki hakassura iho ma ia iloto ana mahi.

Te ora imua maa te ora te ssao nei

⁵ Kootou ki haia ki mate te tiputipu e kaimanako ki naa mee te kerekere nei te laa e heheuna iloto naa manava kootou. Teenaa ko te tiputipu hai huri, te maanatu kerekere, te kaimanako ki moe ma telaa ffine, te maanatu ki mee te vana hakallika, aa te kaimanako ki naa hekau (i te aa, te kaimanako ki naa hekau naa e sura i naa tama e lotu ki naa aitu penappena). ⁶ Teenei ko te tiputipu nei te laa ma ki hakappuu ai naa lotu TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenei te tiputipu ni ttaka ma kootou inaa ora kootou imua.

⁸ I te saaita nei raa, kootou ki tiiake naa sosorina nei hakkaatoa: te manava haaeo, te manava takahitihiti, aa te manava elotoffaaeo itelaa tama. Te pukua saakiri ma te taratara hakallika ki see sura hakaoti inaa maaisu kootou. ⁹ Kootou ki see taratara hakareeresi ki telaa tama, i te tiputipu tuai kootou naa ku oti te tiiake kootou ma ana sosorina. ✧ ¹⁰ Kootou ku oti te too naa tinotama hoo. Teenei ko naa tinotama hoo te laa TeAtua, te tama ni penapena naa tinotama hoo naa, e hakatipu ake lokoi ki tiputipu ma ko Ia, ki illoa kootou maaoni iaa Ia. ✧ ¹¹ I te ora hoo nei raa, taatou ku mee ma nitama te kanohenua tokotasi. Te mee raa ku see mee maa koe setama i Greece aa maa koe se Jew, maa koe setama ni ssere aa maa koe se ssere, maa koe setama telaa manava, maa koe se poe, maa koe setama iloto mouku, aa maa koe setamavare. Christ raa e hakatahito inaa mee hakkaatoa, aa e noho iloto taatou hakkaatoa.

¹² Kootou naa ko naa tama TeAtua; kootou ni toa a Ia no mee ma ni tino tama aana, iaa Ia ni llee tana manava i kootou. Aa teenaa, kootou ki hakassura te manava aroha aa ma te sosorina taukareka ki telaa tama; kootou see ahui ki kootou soko kootou; kootou ki meeme hakaraaoi telaa tama; kootou kilavatoa te nnoho seemu, see lotoloto nauhie. ✧ ¹³ Ki mee setama i kootou etakoto tanasara itelaa tama, takarua naa ki taratara hakaraaoi kilaaua, ki see takoto te mmahanaa iloto laaua. Kootou ki alloha itelaa tama ki mee aia e mee hakallika ki kootou, e mee pee ko Christ ni aroha ki kootou. ✧ ¹⁴ Kootou ki hakasura te tiputipu nei ma te manava laaoi, i teenaa ko te manava e hakapaa naa mee hakkaatoa ki takkoto taukalleka hakapaa.

¹⁵ Te nnoholaaoi Christ e kauatu raa, teenaa se tiputipu e kauatu ki tokonaki atu kilavaa kootou te mee ma ni ara peehea kootou ki mee. I te aa i kootou ni kannaatia TeAtua hakapaa ma nitama ite manava tokotasi, ki ilotia kootou inaa tiputipu

telaaoinei. Teenaa kootou ki fiaffia i TeAtua. ¹⁶ Naa taratara hakamaatua TeAtua nei ki takkoto iloto naa hatumanava kootou. Akonaki telaa tama ki naa taratara atammai. Huahua naa mako te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma aaraa mako; huahua ki TeAtua ma naa manava fiaffia. ¹⁷ Kootou ki hakanau i TeAriki Jesus iloto naa taratara kootou ma naa heuna kootou e mee. Kootou ki hakanau hoki i TeAtua Tamana iloto te Inoa TeAriki Jesus Christ.✠

Ttiputipu naa haimaatua

¹⁸ Kootou naa haahine hai aavvana, kootou ki hakannoo ki naa aavana kootou.✠

¹⁹ Kootou naa taanata hai aavvana, kootou ki hai aavana laaoi naa aavana kootou. Kootou see hai haeeo naa aavana kootou.✠

²⁰ Naa tamalliki, kootou hakannoo ki naa taratara naa maatua kootou i te kau saaita, i teenaa ko te tiputipu e hiahia ai TeAtua.✠

²¹ Kootou naa tammana, kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki lloto, ki see mannatu naa tamalliki naa maa laatou ni tama see hai vana e taunai i te nnoho laatou i te maarama nei.✠

²² Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te kau vana. Kootou see mee maa kootou e heheuna koi i naa saaita laatou e nnoho ka ttoka, ma ki fiaffia naa tama naa i naa heuna kootou. Seai. Kootou heheuna ma te manava laaoi, i kootou ni tama e hakannoo ki naa taratara TeAriki.✠ ²³ I naa heuna kato kootou raa, kootou see heheuna hakattau; kootou ki heheuna pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna maa naa tama te maarama nei. ²⁴ Kootou ki hakamaarona i kootou ma ki oti ku suia TeAtua ki ana mee ni tuku ma ni mee ana tama. I te aa, i Christ raa ko te Hakamau maaoni e heheuna ai kootou. ²⁵ Aa naa tama haisara raa hoki ma ki suia a Ia i naa haisara laatou e ppena, i te aa, i TeAtua see iloa te hirihiri tama.✠

4

¹ Kootou naa hakamau, kootou ki meeme hakaraaoi naa poe kootou. Kootou mannatu i kootou hoki e mee te Hakamau kootou e noho i te lani.✠

Paul e kauake aaraa taratara ki tautari laatou

² Kootou kitaku peenaa i te kau saaita, aa kootou kitaku hakamattoni loko ka hakanau i TeAtua. ³ Kootou hoki ki taku ka mannatu mai ki maatou, ki tokonaki mai TeAtua kilavaa maatou te hakahea hakaraaoi tana taratara e mee i Christ, te taratara ni see ilotia imua. Teenei ko te vana e karapusi ai nau. ⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki tokonaki mai kiaa nau, ki hakahea hakaraaoi nau naa taratara nei ki mallama.

⁵ Kootou ki sosorina atammai loko imua naa tama te laa see illoa maaoni i TeAtua, ki kkite naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou.✠ ⁶ Kootou ki taratara hakaraaoi ki hii hakannoo naa tama raa ki naa taratara kootou, aa kootou ki illoa te hakahea kootou naa taratara naa tama e vasirisiri vana ki kootou.

Naa purepure hakaoti Paul

⁷ Maatou taina, Tikikus, te tama e heheuna hakapaa ma maatou naa heuna TeAriki, ma ki taratara atu ki illoa kootou i taku noho i te kina nei.✠ ⁸ Teenaa ko taku vana e heunatia atu nau te tama naa ki kootou, ki illoa kootou i te nnoho maatou nei ki fiaffia kootou.✠ ⁹ Nau e heunatia atu nau hoki Onesimus ki oo atu laua hakapaa. Teenaa se tama hoki e heheuna hakapaa ma maatou, aa maatou hoki e fiffai iaa ia. Laua ma ki taratara atu i naa vana kato e ssura i te kina nei.✠

¹⁰ Aristarkus e nnoho maaua i te hare karapusi. Laua maa Mark, te taina Barnabas e purepure atu ki kootou. (Nau ku oti te purepure atu ki mmata ake kootou kiaa ia i tana saaita e sura atu.)✠ ¹¹ Joshua, te tama e ttapa hoki ma ko Justus e purepure atu

✠ 3.17 Eph 5.19-20 ✠ 3.18 Eph 5.22; 1 Pet 3.1 ✠ 3.19 Eph 5.25; 1 Pet 3.7 ✠ 3.20 Eph 6.1 ✠ 3.21 Eph 6.4
 ✠ 3.22 Eph 6.5-8 ✠ 3.25 Deut 10.17; Eph 6.9 ✠ 4.1 Eph 6.9 ✠ 4.5 Eph 5.16 ✠ 4.7 Acts 20.4; 2 Tim 4.12
 ✠ 4.8 Eph 6.21-22 ✠ 4.9 Phlm 10-12 ✠ 4.10 Acts 19.29; 27.2; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39

hoki ki kootou. Teenei ko te takatoru Jew koi e saapai mai ki aku heuna e mee maa te Nohorana TeAtua. Nau ni hakasoaina hakaraaoi iloo laatou i aku heuna nei.

¹² Telaarā tama hoki kootou setama eheheuna hoki maa Christ, Epafra, e purepure atu ki kootou. a ia maraa e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kilotu maaoni kootou kimee kootou pee ko naatama kumattua ma telotu aa e tautaritonu kite hiihai TeAtua.✧ ¹³ Nau elavaa tetaratara atu maa Epafra ni heheuna haimahi iloo ki taukareka tennoho kootou ma naatama i Laodosia ma Haiarapolis. ¹⁴ Luke, tetama e fiffai taatou, erorosi naa maki, laaua ma Demas e purepure atu ki kootou.✧

¹⁵ Kootou ku hakataeria naa purepure maatou nei ki naa taaina ma naa kave maatou i Laodosia, aa ki Nimfa ma naatama elotulotu itana hare. ¹⁶ Saaita kootou ku oti te tokatoka i te pas nei raa, kootou ku kauatu te pas nei ki naa tama telotu i Laodosia. Ki oti kootou kutokatoka hoki i taku pas ma ki kaavea atu naa taaina ma naa kave taatou i Laodosia. ¹⁷ Kootou taratara atu ki Arkipus ki hakaotina naa heuna TeAriki ni kauake kiaa ia.✧

¹⁸ Anau Paul, e sissii atu aku purepure nei ki taku tino rima. Kootou mannatu i aa nau koi moe i te hare karapusi.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

1 THESSALONIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU I TESALONAIKA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesalonaika raa kote henua elasi iloto te matakaaina Masedonia, aa te matakaaina naa etakoto ilaro teroorosi Rome. Paul ni hakamasike teloturaa i te kina naa i tana saaita ni hanake i Filipai. Ni see rooroa koi raa, naa Jew i te kina naa niffuri no sahea laatou Paul, ilaatou emanava haaeo inaalavaa Paul te hakaena naa taratara TeAtua raa ki naa tama i aaraa henua, i naa tama naa ku ffuri no lotu hoki i TeAtua. Teenaa kerekereia iloo laatou Paul ka hano ki Berea. Kimuri raa, i te saaita Paul nitae ki Korintraa, aia nikaavea ake ana taratara Timothy, ttama e heheuna hakapaa ma ia, i te tiputipu teelaa ku sura i te lotu i Tesalonaika.

Teenaa *Tepasmua Paul kinaatama i Tesalonaika* raa ni sissii atu ki taukalleka naa manava naatama telotu i te kina naa. Paul etaratara hakahiahaia ake ia ia elono maa naatama naa elotu maaoni aa te manavalaaoi itelaatama raa esura hoki ilaatou. Aia e hakasua ake hoki i naa tiputipu tana ora i tana saaita ni nnoho laatou. E mee naa tama i te lotu ni vasirisiri ma ki illoa laatou ma ki mee ma te tama e lotu, teelaa e mate imua te ahemai Christ, ma ki too te ora e takoto no takoto hakaoti. Naa tama naa e vasirisiri hoki maa Christ ma ki ahemai i te saaita hea. Teenaa Paul e sissii atu no hakahe atu ana taratara i naa mee naa. Aia e taratara ake ki heheuna seemuu koi naa tama naa kattari ki ahemai Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Naa taratara hakahiahaia 1.2—3.13

Naa sosorina ttama e lotu 4.1—12

Naa taratara i te ahemai Christ 4.13—5.11

Naa akonaki hakaoti 5.12—22

Naa taratara hakaoti 5.23—28

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.*

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama teelaa e tautari ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ.

Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama i Tesalonaika

² Maatou etaratara fiafia peenaa ki TeAtua i kootou, teenaa i naa saaita katoou maatou e taku raa, maatou e mannatu peenaa ki kootou. ³ Maatou e mannatu peenaa i naa heheuna tautari kootou ki naa hakataakoto kootou, i naa heheuna mmahi kootou itellee naa manava kootou iaaraa tama, aa inaalavatoa kootou tennoho kattari ki TeAriki Jesus Christ.

⁴ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou, aa kootou naa nippurutia a Ia ma nitino tama aana. ⁵ Saaita maatou ni hakaena atu te Lono Taukareka raa, maatou ni see mee maa maatou ni kauatu koi naa taratara naa; maatou ni huri atu hoki naa mahi TeAitu Tapu i maatou e illoa hakaraaaoi iloo maa teenaa nitaratara maaoni TeAtua. Kootou e illoa i naa sosorina maatou ite saaita taatou ni nnoho hakapaa; maatou ni mee kisura se taukareka i kootou. ⁶ Kootou ni tautari kinaa sosorina maatou ma TeAriki; aa niaaina maa kootou ni hai haaeoina ka hakallono isura, kootou ni fiafia koi ka hakataakoto tonu ki naa taratara TeAtua, i TeAitu Tapuraa etaka ma kootou.* ⁷ Teenaa naa tama katoou e lotu teelaa ennoho i Masedonia ma Akaia raa ma ki ttoka atu i naa sosorina kootou aa laatou ku tautari. ⁸ Naa tama i Masedonia ma Akaia raa ni see mee koi maa laatou ni llono i naa taratara TeAtua ilaatou e kkite i naa sosorina kootou, seai. Naa tama i naa kina hakkaatoa ni llono i naa takkoto naa hakataakoto kootou i TeAtua.

* 1.1 Acts 17.1 * 1.6 Acts 17.5-9

Teenaa maatou kuseetau te mee hoki nitaratara peelaa, ite henua ku oti tellono hakkaatoa. ⁹ Naa tama naa hakkaatoa e hakaea ite fiafia kootou i maatou ite saaita maatou ni oo atu no mmata i kootou. Naa tama naa e hakaea hoki i naa ffuri kootou no tiiake naa aitu hakallesi naa no lotu ki TeAtua teelaa e ora maaoni, ¹⁰ aa ite nnoho kootou kattari kite saaita te Tama TeAtua raa e ahemai. Teenaa ko Jesus, te tama ni hakamasikeria TeAtua ite mate. Taatou nei e hakassaoria a Ia i naa haaeo TeAtua teelaa ma ki oti ku pakuu iho.

2

Naa heuna Paul e mee i Tesalonaika

¹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa maa ite saaita maatou ni oo atu no mmata i kootou raa, telopo vana e taukalleka ni ssura i kootou. ² Kootou e illoa i naa haia pakavaina maatou i Filipai, ite saaita maatou seki oo atu are ki Tesalonaika. Aa niaaina maa etammaki naatama niffuri mai no hakatauttau ma maatou raa, maatou nitokonakina mai TeAtua ki seeppore maatou te hakaea atu tana Lono Taukareka. ³ Naataratara maatou ekauatu nei raa, te nei sei maa nitaratara essara, aa maa ekauatu ma te hakataakoto seetonu. Maatou seekauatu hoki naataratara nei ma ki hakarereesia nitama. Sei. ⁴ Maatou maraa etaratara kite ara TeAtua e hiihai maa maatou kitaratara. Ite aa, i maatou nitukua TeAtua ki hakaea maatou te Lono Taukareka. Maatou see mee ma ki haia koi maatou naa vana te henua e fifai maa maatou ki mee, sei. Maatou e mee ki haia maatou naa vana TeAtua e hiihai maa maatou ki mee, iaa Ia e iloa i naa takkoto naa manava maatou. ⁵ Kootou e illoa koi maa maatou ni see taratara kailallao atu ki kootou, aa maatou hoki ni see taratara hakaseese ma ki huu naa manava kailallao maatou, sei. TeAtua e iloa maa maatou etaratara maaoni. ⁶ Maatou see mee ma ki hakanau nitama, pee ko kootou aa ma aaraa tama hoki, i maatou. ⁷ Maatou nei ni tau te kainnoo atu ki kootou kitokonaki mai kootou ki maatou, i maatou ni aposol Christ, tevana iaa maatou ni see mee peenaa. Maatou ni meeme hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tinna e hai tama laaoi i ana tamalliki. ⁸ Maatou ni fifai iloo ki kootou, teenaa maatou ni fiafia ki hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou, aa maatou e lavaa hoki te mee ki mate maatou kitokonaki ki kootou. Maatou ni lee iloo naa manava maatou i kootou! ⁹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa koi i naa heheuna hakappuru maatou ite ao ma tepoo i naa hakaea atu maatou te Lono Taukareka TeAtua, teenaa ki see anaana kkee kootou ma ki tokonaki mai kootou ki maatou.

¹⁰ Kootou e illoa i naa tiputtipu maatou, aa TeAtua hoki e iloa. Kootou e illoa maa naa sosorina maatou ki kootou, naa tama e lotu, ettonu aa e hanotonu ma te hiihai TeAtua, aa kootou hoki e illoa maa maatou ettaka see haisara. ¹¹ Kootou e illoa maa maatou nianaana hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee kotetamana e anaana hakaraaoi iloo ki ana tamalliki. ¹² Maatou nitokonaki atu ki mau naa manava kootou; maatou nianaana hakaraaoi ki kootou; aa maatou nittaro atu peenaa kitauhia kootou te tiputipu teelaa e hiihai ai TeAtua, te tama e aru atu ki oo ake kootou ki nnoho hakapaa kootou iloto te maasina tana Nohorana.

¹³ E mee tela mee hoki teelaa etaratara hiahia ai maatou peenaa i TeAtua: Ite saaita maatou ni hakaea atu naa taratara TeAtua raa, kootou ni hakannoo no tauhia kootou naa taratara naa. Kootou ni see tauhia kootou naa taratara naa maa i teenaa nitaratara ekauatu tetamavare, sei. Kootou nitauhia kootou naa taratara naa ite naa nitaratara ekauatu TeAtua. ¹⁴ Naataaina ma naa kave maatou nei, naa vana e ssura i kootou naa, teenaa ko naa vana koi teelaa ni ssura i naa tama e lotu i Jesus teelaa e nnoho i naa hare lotu TeAtua i Judea. Kootou ni mee pakavaina hoki peenaa naa tino tama i kootou henua, e mee pee ko laatou ni mee pakavaina naa Jew. ¹⁵ Teenaa ko naa tama nitaia laatou TeAriki Jesus ma naa pure TeAtua, aa maatou nei hoki ni mee pakavaina naa tama naa. TeAtua see hakauua hakamaarie iloo

✧ 2.2 Acts 16.19-24; 17.1-9 ✧ 2.14 Acts 17.5

i naa tama naa! Naa tama naa elotoffaao ite kau tama hakkaatoa!☆ 16 Maatou ni haia hoki naa tama naa ma ki puuia, ki see hakaeta maatou te Lono Taukareka raa ki naa tama iaaraa henua. Teenaa ko naa taratara te laa ma kilavaa te hakaora naa tama naa. Teenei naa haisara katoa laaou nippena imua raa ku kaatoa atu kilaatou, ite vana laaou emee nei. Aa teenei naa haaeo TeAtua raa ku ppepsi atu kilaatou.

Paul e hiihai maa ia ki ahe no mmata i naa tama i Tesalonaika

17 Naa taaina ma naa kave maatou nei, ite tamaa saaita maatou ni hakattaharia i kootou raa (iaa naa manava maatou ni takkoto peenaa i kootou), maatou ni see lavaa tennoho inaa mamannatu maatou peenaa ki kootou, teenaa ni lellere ai maatou ma ki ahe atu maatou no mmata i kootou. 18 Maatou ni fiffai maa maatou ki oo atu. Nau taku tino ni haaite aku saaita e lua ma ki hanatu nau, tevana iaa maatou e puuia peenaa Satan. 19 Nau ni hiihai maa nau ki hanatu no mmata i kootou ite aa, i kootou naa ko naa tama te laa ni usuhia ai maatou ki heheuna hakappuru maatou aa ki fiafia maatou; aa kootou naa hoki ko naa tama te laa ma ki ahu ai maatou i naa ttonu naa heuna maatou. 20 Teenei se vana maaoni, maatou nei e hakatannata ka fiafia raa ko kootou!

3

1 Maatou ni see lavatoa ite nnoho, imaatou see kkite i kootou. Teenaa kituku maatou taratara maa maaua ma Silas ki nnoho ake soko maaua i Athens,☆ 2 aa ku heunatia atu Timothy te taina taatou raa ki kootou. Maaua nei e haka soaina Timothy i naa hakaeta maatou te Lono Taukareka i Christ. Ttama naa e heunatia atu maaua ki tokonaki ki kootou ki lotu hakaraaoi kootou. 3 Teenaa ki see hurisia naa manava kootou i naa mee pakavaina kootou naa tama naa. Kootou e illoa maa naa haaeo naa ni tiiake TeAtua ki pakuu iho ki taatou. 4 I te saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni taratara atu hakaoti maa taatou ma ki mee pakavaina; aa teenei kootou ku kkite i naa vana naa ku ssura. 5 Teenei ko taku vana ni heunatia atu ai nau Timothy, iaa nau niseai iloo kilavatoa te noho. Ttama naa ni heunatia atu nau ki hanatu no mmata inaa hano telotu kootou naa. Nau nippore maa kootou ni usuusuhia Satan, teenaa no mee maa maatou ni naenna e vare koi i naa heuna maatou ni mee i te kina naa.

6 Aa teenei Timothy ku oti te ahe mai no taratara mai maa kootou e lotu maaoni iloo ka manava laaoi iaaraa tama. A ia e mee mai hoki maa kootou e mannatu mai peenaa ki maatou, aa maa kootou e hakattina peenaa ki kkite kootou imaatou, e mee pee ko naa nnoho maatou ka hakattina ki oo atu maatou no mmata i kootou.☆ 7 Teenaa, i naa nnoho maatou ka hakallono isu ma naa haaeo nei raa, naa manava maatou e mau i kootou, naa taaina ma naa kave maatou. Naa manava maatou e mau i maatou e illoa maa kootou e lotu hakaraaoi iloo. 8 Teenei maatou ku mee ma e ora maaoni, i kootou e taaohi hakaraaoi iloo ki naa ora kootou i TeAriki. 9 Saaita nei maatou ku lavaa te taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Maatou e taratara hiahia kiaa ia i te hiahia e ttaka ma maatou imua ana karamata, teenaa i naa tiputtipu kootou. 10 Maatou e taku hakappuru peenaa i te ao ma te poo ki tokonaki mai TeAtua, kilavaa maatou te oo atu no mmata i naa tino kootou, teenaa ki tokonaki ki naa hakattina kootou naa ki kaatoa.

11 Maatou e taku maa TeAtua Tamana tanatino ma TeAriki taatou, Jesus, ki hakatonu mai te ara maatou ki oo atu ki kootou. 12 TeAriki ki tokonaki atu ki tipu ake te manava laaoi kootou i telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa, ki lasi pee ko te manava laaoi maatou i kootou. 13 Maatou e taku maa naa manava kootou ki haia a ia ki mau, teenaa kittonu aa ki ttapu naa ora kootou imua naa karamata TeAtua, te Tamana taatou, i te saaita TeAriki Jesus ma ki ahe mai ma ana tama katoa e ttapu.

☆ 2.15 Acts 9.23,29; 13.45,50; 14.2,5,19; 17.5,13; 18.12 ☆ 3.1 Acts 17.15 ☆ 3.6 Acts 18.5

4

Te ora e hiihai ai TeAtua

¹ Aku taaina ma aku kave nei, maatou ni akonaki atu ki kootou i te ora teelaa kootou ki tautari ki hiihai TeAtua ki kootou. Ni maaoni iaa, teenei ko te tiputipu ni ttaka ma kootou. Aa teenei maatou kuttaro atu iloto te inoa TeAriki Jesus kittosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ² I te aa, i kootou e illoa i naa akonaki TeAriki Jesus ni kauatu maatou ki kootou. ³ TeAtua e hiihai maa kootou ki haka maarama naa ora kootou kittapu, aa maa kootou kitiiake te tiputipu e hai huri. ⁴ Kootou naa taanata raa ki illoa i te tiputipu e tonu, teenaa i naa sosorina kootou ki naa aavana kootou. ⁵ Kootou see mee koi maa kootou kituu naa huru kootou ma ki moemmoe kootou peenaa ma naa aavana kootou, e mee pee ko naa tama te pouuri see illoa i TeAtua. ⁶ I naa sosorina te tanata kitana aavana raa, te tanata naa ki see mee sevana kailaarao maana kitana taina elotu. Maatou ni taratara atu te mee nei ki kootou imua, teenaa maatou ni hakaapo atu maa TeAriki ma ki hakaaitoaina a ia naa tama e hakassura te tiputipu naa. ⁷ Taatou ni see kannaatia TeAtua ki ttaka taatou ka hai huri, seai. Taatou ni kannaatia a ia ki ttaka taatou ma naa ora e ttapu. ⁸ Teenaa, te tama see hakannoo ki naa akonaki nei raa, aia see mee maa ia see hakannoo ki naa akonaki te tamavare, seai. Aia naa e mee maa see hakannoo ki TeAtua, te tama e kauatu tana Aitu Tapu raa ki kootou.

⁹ Maatou ki see sissii no taratara atu ki manava laaoi kootou iaaraa tama telotu, i te aa, i kootou ku oti te akonakina TeAtua ki manava laaoi kootou i telaa tama. ¹⁰ Aa kootou naa ni sosorina peenaa ki naa taaina ma naa kave kato kootou ennoho i Masedonia. Teenaa maatou ettaro atu ki kootou, naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou kittosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ¹¹ Kootou mmata ki ttaka seemuu kootou, aa kootou ki anaana ki mee naa vana kootou soko kootou ka heheuna ki naa tino rima kootou killave ni kaikai maa kootou. Kootou ki mee pee ko naa taratara atu maatou ki kootou imua. ¹² I te ara nei raa, naa tama see lotu raa ma ki taratara hakanau i naa tiputtipu kootou. Teenaa kootou ma ki see ennoho koi ma ki oo atu ni tama huri no kauatu ni mee maa kootou.

TeAriki ku ahemai

¹³ Kootou naa taaina ma naa kave maatou, maatou e fiffai maa kootou ki illoa ma se aa ma ki mee i naa tama teelaa ku oti te mmate. Maatou see fiffai maa kootou ki ennoho hakaaroa pee ko naa tama teelaa see hai mee e taaohi manava ai. ¹⁴ Taatou e illoa maa Jesus ni mate no masike hoki, teenaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki ahemai raa, TeAtua ma ki ahemai ma Jesus aa ma naa tama elotu teelaa ku oti te mmate.

¹⁵ Naa taratara e kauatu maatou nei, teenei ni akonaki TeAriki: Naa tama i taatou teelaa koi ora i te saaita TeAriki e ahemai raa, naa tama naa ma ki ttari ki oo naa tama ku oti te mmate raa ki TeAtua imua. ¹⁶ TeAtua ma ki kappisi ana varo, teenaa te ensol hakamaatua raa ma ki taratara iho, aa te henua ma ki llono i naa iri te puu TeAtua. TeAriki tana tino ma ki hano iho i telani. Naa tama ku oti te mmate teelaa elotu i Christ raa ma ki massike no ora imua; ¹⁷ ki oti raa taatou, naa tama koi ora i te saaita naa, ma ki toa TeAtua no hakapaa atu ki naa tama naa i aruna naa uruaoa. Teenaa taatou kato ma ki kkatu atu ma TeAriki i telani no ennoho hakaoti ma ia. ¹⁸ Tarataraina naa taratara nei ki naa tama kootou, ki ttipu naa manava kootou.

5

Kootou ki ennoho tanatana ki te ahemai TeAriki

¹ Kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou ki see sissii no taratara atu i naa saaita ma naa sao naa vana nei ma ki ssura mai. ² Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa te aso TeAriki raa ma ki hakateki iho pee ko naa see illoa taatou i naa hakasura iho

te tama kailaaraa raa i te poo. ✧ ³ Ssao te henua e taratara peelaa, “Naa mee e mmoe taukalleka hakkaatoa,” teenaa laatou ma ki hakatekia i te hakallika raa ku pakuu atu kilaatou, e mee pee koi-naa hakallono isu tetinae ku taupiri ki haanau. Teenaa see haitama ma kilavaa teffuro nommuni. ⁴ Tevanaiaa kootou, naataaina ma naakave maatou, kootou seai nitama ennoho itepouuri, teenaa kootou kisee hakatekia ite asonaa pee konaa hakatekia kootou tetama kailaaraa. ⁵ Kootounaa hakkaatoa nitama ite ao; kootou ennoho itemaarama. Taatou seai nitama tepoo, teelaa ennoho itepouuriana, seai. ⁶ Aa teenaa, taatou kisee mmoe pee ko aaraa tama; taatou ki mata ora ka tino maamaa. ⁷ Te henua e mmoe inaa poo; aa teelaa kote poo raa teelaa e unuai naa tama naa kavvare. ⁸ Taatou ia nitama ite ao, teenaa taatou kimata ora. Taatou kilotutonu peenaa i TeAtua ka manava laaaoi itelaa tama, kitakkoto te tiputipu naa pee kote ppui naa hatahata taatou, aa te illoa taatou maa taatou ma ki oti ku hakasaoria raa ia, teenaa kote houru e ppui naa pisouru taatou. ✧ ⁹ Taatou ni see tukua TeAtua ma ki hakallono isu taatou i ana haaeo, seai. Taatou nitukua TeAtua kitauhia taatou te ora maaoni, itaatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAriki Jesus Christ. ¹⁰ TeAriki ni mate ki hakasaoria taatou, teenaa kiti taka taatou hakapaa ma Ia, niaaina maa taatou koi ora aa seai maa taatou ku oti te mmate i tana saaita ma ki ahemai. ¹¹ Teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama ka hakatipu te manava telaa tama, e mee pee ko naa hai kootou i te saaita nei.

Naa akonaki ma naa purepure hakaoti Paul

¹² Naataaina ma naakave maatou nei, maatou e fiffai ki tuku kootou ki naa vana naa tama e heheuna vaaroto kootou. Teenaa ko naa tama kootou ki hakannoo aa teelaa ma ki taratara atu inaa vana kootou kimee. ¹³ Kootou ki tuku ki naa vana naa tama naa ka manava laaaoi ilaatou inaa heuna laatou e meenaa. Kootou ki nnoho hakaraaoi ma naa tama kootou i te kina naa.

¹⁴ Naataaina ma naakave maatou nei. Maatou e fiffai ki nutua kootou naa tama e matanaennaeraa kisee sosorina laatou peenaa. Kootou ki hakatipuina kootou naa manava naa tama teelaa ekiri mattaku, aa kootou ku tokonaki atu ki naa tama e nnoho hakaaroha. Kootou ki taratara hakaraaoi ki naa tama hakkaatoa. ¹⁵ Kootou mmata kisee ffuri nitama no mee hakallika ki aaraa tama maa ilaatou ni haia hakallikaina naa tama naa. I te kau saaita kato, kootou ki mmata ki sosorina taukalleka kootou ki telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa.

¹⁶ Kootou kittaka ka fiafia peenaa; ¹⁷ kootou kitaku i te kau saaita; ¹⁸ kootou ki taratara hiahia peenaa i TeAtua, niaaina maa te nnoho kootou naa e tiputipu peehea. Teenei te tiputipu TeAtua e hiihai i kootou, i kootou e tautari ki Jesus Christ.

¹⁹ Kootou kisee puuia kootou TeAitu Tapu kisee heheuna iloto naa ora kootou; ²⁰ kootou kisee taratara haaeo ina kootou naa taratara naa tama e hai maa teelaa nitaratara ekauake TeAtua. ²¹ Kootou ki hakannoo ki naa taratara kato ekauatu aa kootou ku hakatuu hakaraaoi iloo maa teelaa nitaratara peehea. Naamee e taukalleka raa, kootou ku tauhia kootou. ²² Kootou ia ki tiiake kootou te tiputipu e hakallika.

²³ Maatou e taku maa TeAtua telaaaoi ki hakatapu naa ora kootou ki mallama. A Ia ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa ora, naa aitu, aa ma naa tinotama kootou kisee hai sara kootou i te saaita TeAriki Jesus Christ e ahemai. ²⁴ Te tama ni aru atu ki oo ake kootou kiaa Ia raa ma ki haia a Ia naa vana naa, i aa Ia se tama maraa e tuku ki ana taratara.

²⁵ Naataaina ma naakave maatou nei, kootou ki taku hoki ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou.

²⁶ Kauatu te vaisioni e tapu i naa pureppure kootou ma naa tama kato e hakattina.

²⁷ Nau ettaro atu ki kootou iloto te inoa TeAriki ki paupau atu naa taratara te laupepa nei ki naa tama kato e hakattina.

²⁸ TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

2 THESSALONIANS

SSOA TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I TESALONAIKA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Naapisouru naa tama telotu i Tesalonaika raa kuvvare hakaoti itelopo taratara aaraa tama e hai ite ahemai Christ. *Ssoa tepas Paul kinaa tama i Tesalonaika* raa e hakaahēa aia te taratara aaraa tama e hai maa te aso nitukua ki au TeAriki raa kunaa pakuu iho are. Paul e sissii no hakatonusia aia te taratara naa. Paul e taratara maa te saaita Christ seki ahemai raa, te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi ffaeao iloo, teenaa ittama e taapaa ma ko 'te tama e hakallika' (2.3) raa e noho haka-maatua i te maarama nei. Ttama naa ma ki huri no taratara hakallika i Jesus Christ.

Paul e sissii ake ki naa tama teelaa ma ki tokatoka i tana pas nei maa niaaina maa laatou e uru kite kau haeo ka hakallono isu raa, laatou kilotu hakappuru lokoi. Teenaa laatou ki heheuna hakaraaoi pee ko ia ma naa tama e heheuna ma ia, ki taavi ni kaikai maa laatou, aa laatou ki hai peenaa ki te tiputipu e taukareka.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–2

Paul e taratara hakanau 1.3–12

Naa taratara i te saaita Christ ma ki au 2.1–17

Naa akonaki i te tiputipu te tama e lotu maaoni 3.1–15

Naa taratara hakaoti 3.16–18

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.✧

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama telotu i Tesalonaika; kootou naa tama TeAtua te Tamana taatou, aa ko TeAriki Jesus Christ.

² Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te Hakatonu TeAtua

³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia i te kau saaita ki TeAtua i kootou. E tonu maa maatou ki mee peenaa, i kootou ku lotu haimmahi iloo, aa te tiputipu te manavalaoi kootou itelaa tama raa kulasi. ⁴ Teenaa kote vana maatou e ahu peenaa i kootou iloto naa hare lotu TeAtua. Maatou e ahu ite nnoho hakalavatoa kootou ka lotu i te saaita kootou e hakallono isu i naa haeo teelaa e llave i kootou.

⁵ Naavana nei ehuriake peelaa maa te hakatonu TeAtua raa etonu, e mee maa kootou etau tennoho ma Ia itana Nohorana, teenaa kootou ennoho ka hakallono isu raa kote mee naa. ⁶ TeAtua ma ki mee naavana ettonu: Naa tama teelaa ni hakkoro kootou ki hakallono isura ma ki haia a Ia ki hakallono isu hoki. ⁷ Teenaa kootou, naa tama e hakallono isu ite saaita nei, ma ki haia a Ia ki hakamannava kootou inaa haeo naa, aa maatou hoki ma ki haia a Ia peenaa. A Ia ma ki mee tana vana nei ite saaita TeAriki Jesus ma ki hakasura iho itelani ma ana ensol haimmahi. ⁸ A Ia ma ki hakasura iho ma te ahi e uraura kkava, teenaa naa tama e hakakkeeina laatou TeAtua aa see hii hakannoo kite Lono Taukareka i TeAriki Jesus raa, naa tama naa ma ki haia a Ia ki hakallono isu laatou. ⁹ Naa tama naa ma ki hakkaitoaina kite hakallono isu teelaa see lavaa te hakaoti mai. Laatou ma ki hakattaharia i naa karamata TeAriki taatou aa itana maasina elasi.✧ ¹⁰ Teenaa ko i-tana aso ma ki ahemai ki hakanau anatama raa iaa Ia, aa kilotu ake naa tama e illoa maaoni iaa Ia. Kootou hoki ma ki ffai i naa tama ma ki hakannau iaa Ia, i kootou ni hakataakoto i naa taratara maatou ni hakaetau.

¹¹ Teenaa kote vana maatou etaku peenaa maa kootou. Maatou etaku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki naa ora kootou, teenaa ki tau ma te ora teelaa ni aru atu ai Ia ma ki oomai kootou no too. Maatou e taku maa TeAtua ki tokonaki atu ki ana mahi

ki hakasuratia kootou te tiputipu e taukareka teelaa e fiffai ai kootou, aa ki hakaotina naa heuna kootou ni mee tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹² I te ara nei raa, te inoa TeAriki taatou, Jesus, ma ki hakanauria i te tiputipu teelaa e takoto i kootou, aa kootou ma ki hakanauria hakapaa ma Ia. Naavana nei essura peenei itenei ko naa tiputipu te manava laaoi TeAtua taatou ma TeAriki Jesus Christ.

2

Te tama e hakallika

¹ I te taratara i te ahemai TeAriki taatou Jesus Christ aa i te hakakutuatu taatou kinnoho taatou ma Ia raa: nau ettaroatu ki kootou, akutaaina ma akukave, ² kootou mmata ki see o atu nitama no hakassoporia naa manava kootou maa te aso TeAriki raa kuoti te pakuu iho. Naatama naa pee e mannatu maa teenaa nitaratara maatou nippesi inaa saaita maatou ni hakahea naa taratara aitu TeAtua aa inaa saaita maatou ni hakahea te Lono Taukareka i Christ. Aaraa tama e hai maa teenaa nitaratara maatou iloto te pas maatou ni sissii. ³ Kootou mmata ki see o atu nitama no hakarereesia kootou. I te aa, i te saaita te aso naa seki pakuu iho raa, te henua ma ki ffuri no hakakkeina laatou TeAtua, aa teenaa te tama e hakallika raa ma ki hakasura iho. Teenaa ko te tama ma ki oti ku peesia ki te kina te mate. ⁴ Te tama e hakallika naa ma ki tuku murina a ia naa mee kato teelaa e haia ma ni atua aa ma naa mee teelaa e lotu ai te henua. Te tama naa ma ki hakanoho soko ia ma se tama hakamaatua i aruna naa atua naa hakkaatoa. Aia ma ki uruhia a ia te Hare Tapu TeAtua raa no noho maa ia ko TeAtua. ⁵

⁵ E aa? Kootou ku see hakamaaronaa maa nau nitaratara atu naa mee nei kato i taku saaita ni nnoho taatou? ⁶ I te saaita nei raa kootou e illoa ma se aa e ppu i te tama e hakallika naa ki see vave hakasura iho, teenaa i te tama naa ma ki hakasura iho koi i te saaita tana saoraa e tae mai. ⁷ Te tiputipu e hakallika raa ko naa heheuna are vaaroto taatou, aa te tiputipu naa ma ki takoto peenaa iloo kitae kite ssao TeAtua ma ki hakataharia a Ia te tama e tauhia a ia te tiputipu naa. ⁸ Aa teenaa, te tama e hakallika raa ma ki hakasuratia mai, tevana iaa i te saaita TeAriki Jesus ma ki au raa, te tama naa ma ki irihia TeAriki ki tana maanava no hakalleetia ki taha no mate, aa ana mahi ma ki seua TeAriki ki te ttia tana haitino e tapu. ⁹ Te tama e hakallika naa ma ki au ma naa mahi Satan no hakassura te kau mahi teelaa e hakassoro mmata, iaa teenaa seai ni mahi maaoni. ¹⁰ Aia ma ki hai te kauvana hakallesi ki naa tama teelaa kunnoho koi ki mmate. Naatama naa ma ki mmate ilaatou ni see fiffai ma ki tauhia laatou te hakamaaoni teelaa ma ki lavaa te hakasaoria laatou. ¹¹ Teenaa TeAtua e tiiake Ia naa tama naa ki lotu ki naa mee hakallesi. ¹² Naa tama ni see lotu i te hakamaaoni, teelaa ni fiafia are i te tiputipu te haisara e taka ma laatou raa, naa tama naa ma ki tuku haaeoina TeAtua.

Kootou ni tukua TeAtua ki tauhia kootou te ora maaoni

¹³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia peenaa ki TeAtua i kootou; kootou naa tama e llee ai te manava TeAtua. I te aa i kootou ni tukua TeAtua ki mee pee ko naa tama mua ni hakaoratia TeAitu Tapu no haia ma ni tama e ttapu tanakanohenua, aa i kootou e lotu i te hakamaaoni. ¹⁴ Kootou ni kannaatia TeAtua ki te ora hou nei i te saaita maatou ni hakahea atu te Lono Taukareka; teenei kootou kullave inaa tiputipu te ora TeAriki Jesus Christ. ¹⁵ Aa teenaa, kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou tuutuu hakaraaoi ka tauhia kootou naa taratara maaoni teelaa ni kauatu maatou ki kootou, teenaa inaa hakahea atu maa-tou naa taratara TeAtua aa i te pas maatou ni sissii atu ki kootou.

¹⁶ TeAtua te Tamana taatou ellee tana manava itaatou, aa iaa Ia esura te manava laaoi raa, teenaa a Ia ni saapaimai ki mmate naa manava taatou aa ni mee mai ma kinnoho hakaraaoi taatou kattari ki naa mee e taukalleka. Nau

☆ 2.1 1 Thes 4.15-17 ☆ 2.4 Dan 11.36; Ezek 28.2 ☆ 2.8 Is 11.4 ☆ 2.9 Mt 24.24

e taku kiaa Ia aa kitaatou Ariki Jesus Christ tana tino, ¹⁷ maa laaua ki saapai atu ki mau naa manava kootou aa ki tokonaki atu ki ppena aa ki taratara loko i kootou ki naa taratara e taukalleka i te kau saaita katoou.

3

Kootou taku ki tokonaki mai TeAtua i maatou

¹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou kitaku ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou, teenaa ki vave ttoha naa taratara TeAriki raa ki naa kina hakkaatoa, aa naa tama e hakannoo ki naa taratara naa ki illoa maa teenaa ni taratara hakamaatua, e mee koi pee kote saaita kootou ni too naa taratara naa. ² Kootou kitaku hoki ki TeAtua ki roorosi mai ki maatou, ki see mee pakavaina maatou naa tama e hakallika; i te aa, see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i naa taratara TeAtua.

³ Tevana ia taatou elavaa tettoka ki TeAtua ki tokonaki mai ki taatou, teenaa naa manava kootou maki haia a Ia ki mau ka roorosi ki see mee pakavaina kootou te tama e hakallika. ⁴ Maatou e haia TeAriki ki mau naa manava maatou i kootou, teenaa maatou e illoa hakaraaoi illoa maa kootou maki haia kootou peenaa naa mee maatou e taratara atu ki kootou.

⁵ Maatou e taku maa TeAriki ki tokonaki atu ki illoa hakaraaoi kootou i te laaoi TeAtua aa i te noho hakalavatoa ma naa haeo teelaa ni kauatu Christ.

Kootou ki mee naa heuna TeAtua

⁶ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e kauatu te taratara hakamaatua nei iloto te inoa TeAriki taatou Jesus Christ: Kootou hakattaha i naa tama te lotu teelaa e matanaenna e aa se tautari ki naa akonaki maatou ni kauake kilaatou. ⁷ Kootou e illoa hakaraaoi illoa maa kootou ki tautari ki naa vana maatou ni mee. Maatou ni see matanaenna e i te saaita maatou ni noho ma kootou. ⁸ Maatou maraa e tiiake ki tokonaki mai naa tama raa i te vasi naa kaikai maatou, tevana ia maatou maraa e tauia loko i maatou naa tama e kaumai naa kaikai naa. Maatou e heheuna hakapuru peenaa i te poo ma te ao ki see anaana kkee kootou i maatou. ⁹ Te mee raa ni see hai vana e sara maa maatou e kainnoo atu ki tokonaki mai kootou ki maatou, tevana ia maatou ni see fiffai maa maatou ki mee peenaa; maatou ni hakasura te tiputipu nei ki kite kootou aa kootou ku tautari. ¹⁰ Saaita maatou ni noho ma kootou raa, maatou ni kauatu loko i te taratara nei ki kootou, "Te tama see hiihai maa ia ki heheuna raa, a ia ki see kauake ni kaikai maana ki kai."

¹¹ Maatou e kauatu te taratara nei i maatou e llono maa e mee naa tama i kootou e ttaka ka matanaenna. Naa tama naa ekkaro te heheuna; laatou e illoa koi te hakaaru naa pisouru laatou kiloto naa vana are aaraa tama. ¹² Maatou e hakaapo atu te taratara hakamaatua nei, iloto te inoa TeAriki Jesus Christ, ki naa tama naa ki hakattonu naa tiputipu laatou aa laatou ku heheuna kilavaa te taavi ni kaikai maa laatou soko laatou.

¹³ Aa kootou ia, naa taaina ma naa kave maatou, ki sei illoa ki karo te hakasura te tiputipu e tonu. ¹⁴ Ki mee ni tama i te kina naa see hakannoo ki naa taratara e kauatu maatou i te pas nei raa, kootou ku hakamaarona loko i naa tama naa. Kootou tiiake naa tama naa ki ttaka soko laatou ki napa laatou. ¹⁵ Tevana ia kootou see mee ma ki tautau haeo kootou ma naa tama naa; kootou ki akonaki atu ki laatou ki see mee laatou peenaa, e mee pee ko kootou e akonaki naa tama e lotu kootou hakapaa.

¹⁶ Maatou e taku maa TeAriki tana tino ki tokonaki atu ki noho hakaraaoi kootou i naa aso hakkaatoa, niaaina maa ni vana peehea e ssura. TeAriki ki noho ma kootou hakkaatoa.

¹⁷ A nau Paul, e sissii aku taratara hakaoti nei ki taku tino rima. Nau e sissii peenei taku inoa i naa hakaoti katoou aku pas.

¹⁸ Nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa.

1 TIMOTHY TE PAS MUA PAUL KITIMOTHY TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Timothy se tama taane e tautari ki Christ e noho i Asia Minor. Tana tinna raa se Jew aa tana tamana raa se Greek. A ia se tama e heheuna tokonaki ki Paul i naa heuna te lotu. *Te Pas mua Paul ki Timothy* e hakatuu naa tahito taratara e toru.

Tepas nei e mua taratara hakaapo ki Timothy kipoopoo tonu i naa akonaki hakallesi aaraa tama e hai iloto telotu itana kina e noho naa. Te pas nei e taratara maa naa akonakinaa, teenaa nihakataakoto naa Jiu aa ma naatama seai maa ni Jiu, aa e hakatahito kite maanatu laatou maa naa mee katoo ite maarama nei ni mee e hakallika; teenaa maa e mee naa vana huu e hakamaatua te henua ki illoa, kilavaa laatou te hakassaoria TeAtua, aa laatou hoki ki mattino naa kaikai laatou ki see kkai aa laatou ki see aavvana. Tessoa te taratara raa, te pas nei e taratara i te ara ki heheuna hakaraaoi naa vana iloto telotu aa i te tiputipu e tonu ki hakasura iloto telotu; aa te tiputipu ki tauhia naa tama hakamaatua aa ma naa tama e mee naa heuna telotu raa, e tarataraina hoki iloto te pas nei. Te taratara hakaoti raa, teenaa Paul e akonaki ake ki Timothy i te tiputipu ki tauhia Timothy ki mee ia ma setama e heheuna taukareka i Jesus Christ. Paul e hakaari ake hoki i naa heuna Timothy ki mee ki naa tama te lotu TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara i naa tiputipu te lotu aa naa tama hakamaatua te lotu 1.3—3.16

Timothy e hakaarina ake ki iloa i ana heuna 4.1—6.21

1-2 A nau Paul e sissii atu kiaa koe Timothy, taku tama maaoni iloto telotu. Nau nei e tukua TeAtua, ttama e hakasao taatou, aa ko Jesus Christ, ttama e taaohi manava ai taatou, ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ.*

Nau e taku maa te manava laaoi aa te manava aroha TeAtua Tamana ma Jesus Christ te Ariki taatou, ki taka ma koe ki noho koe hakaraaoi.

Koe ki poopoo tonu i naa akonaki hakallesi

³ Nau e hiihai maa koe ki noho i Epises, e mee pee ko nau ni taratara atu i taku saaita ni hakaraka ka hano ki Masedonia. E mee aaraa tama i te kina naa e akonaki te henua ki naa taratara hakallesi, teenaa nau e hiihai maa koe ki noho ki taratara ake koe ki naa tama naa ki kaaoti. ⁴ Vanaatu ki naa tama naa ki tiiake naa kkai naa tippuna laatou naa aa ma naa hakateretere laatou i naa manava naa tippuna laatou, i teenaa ko naa taratara maraa e hakkoro heaatuna; naa vana naa tama naa see hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Te hakataakoto TeAtua e ilotia koi te tama e lotu maaoni. ⁵ Koe ki vanaake ki naa tama naa ki kaaoti, ki hakasura ake te manava laaoi te elaa esura koi ittama ematahua tana hatumanava, e maarama tana hakataakoto, aa e lotu maaoni. ⁶ Aaraa tama i laatou ku oti te tiiake laatou te tiputipu nei ka ffuri no hai ki naa taratara vvare laatou. ⁷ Naa tama naa e fiffai iloo maa laatou ki mee ma ni tisa naa Loo TeAtua, tevana ia naa tama naa see illoa i naa tino taratara laatou aa ma naa taratara laatou e mee maa laatou e illoa maaoni naa vana naa.

⁸ Taatou e illoa maa naa Loo raa e taukalleka ki mee maa naa Loo naa e tautari tonu ina. ⁹ Taatou e illoa hoki maa naa Loo raa ni see kaumai maa naa tama e sosorina taukalleka, seai. Naa Loo raa ni kaumai are maa naa tama e hakallika see llono taratara, naa tama haisara see illoa i TeAtua, naa tama see lotu, naa tama e taa naa tammana maa naa tinna laatou, naa tama e taa tama, ¹⁰ naa tama e hai huri maa naa aavana aaraa tama, naa taanata e moemmoe maa aaraa taanata, naa tama

* 1.1-2 Acts 16.1

e huuhuu tama, naa tama e taratara hakallesi aa e taratara kailallao i aaraa tama, aa ma naa tama e hai ki te kau vana teelaa see hanotonu ma naa akonaki maaoni TeAtua. ¹¹ Naa akonaki naa e takkoto iloto naa taratara TeAtua teelaa ni tukua mai ki hakaea nau. Teenaa ko te Lono Taukareka e au i TeAtua Te Laaoi.

Te manava laaoi TeAtua i Paul

¹² Nau e taratara hakahia i Jesus Christ, te Ariki taatou, iaa Ia nitokonaki mai ki haimahi nau i aku heuna e me nei. Nau e hiahia iaa Ia emmata maa nau etau ma ana heuna nei, te nei nau kutukua a Ia ki heheuna nau iaa Ia. ¹³ Niaaina maa nau ni taratara hakallika iaa Ia ka mee pakavaina Ia aa ka sasaakiri iaa Ia imua raa, TeAtua ni aroha koi iaa nau, ite aa, iaa nau sekilotu are ite saaita naa, teenaa nau ni see iloa i aku vana ni mee naa. ¹⁴ Taku manava ni haaoa peenaa TeAtua taatou raa ki tana manava aroha, aa nau hoki ni haia a Ia kilotumaaoni nau iaa Ia aa ki manava laaoi nau i aaraa tama iloto te inoa Jesus Christ. ¹⁵ Te nei ni taratara hakamaaoni te henua hakkaatoa ki hakataakoto ki naa manava laotou: Jesus Christ ni au ki te maarama nei no hakassaoria naa tama e mee naa sara laotou. Nau nei ko te tama iloo e hakallika inaa tama naa. ¹⁶ Te vana iaa TeAtua ni manava aroha iaa nau, iaa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki k kite i naa tiputipu te manava Jesus Christ i ana noho hakalavatoa ma nau, te tama e hakallika i naa tama hakkaatoa, aa laotou ku illoa maa laotou hoki elavaa telotu iaa Ia ka too te ora e ora hakaoti! ¹⁷ Te henua ki see hakamotu te lotu ka hakanau i TeAtua soko Ia i naa saaita hakkaatoa. A Ia naa ko te Ttuku e noho no noho hakaoti, see lavaa te mate aa see kiitea! Amen.

¹⁸ Timothy, takutama. Nau kukauatu naa akonaki nei ki takkoto iaa koe. Naa taratara nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua ni mee iaa koe imua. Tautari ki naa taratara nei ki see mataku koe te tuu atu ki naa tisa hakallesi naa. ¹⁹ Koe kilotutonu ki TeAtua aa too hakataakoto ki maarama. E mee aaraa tama ku see tautari ki naa hakataakoto laotou, teenaa te illoa laotou i TeAtua raa ku sei hakaoti. ²⁰ Himenius laua ma Alexander e ffai i naa tama naa. Te takarua naa ku oti te kauake nau ki Satan, teenaa ki mee pakavaina laua aa laua ku kaaoti te taratara hakallesi i TeAtua.

2

Naa sosorina te lotu

¹ Taku mee mua e mee atu raa, teenaa kootou ki kauake ki TeAtua i te vasi naa tama hakkaatoa niaa kootou ekainnoo, naa taku kootou, naa taku kootou ite vasi aaraa tama, aa naa taratara hiahia kootou; ² kootou ki taku ite vasi naa taku ma naa tama hakamaatua, teenaa ki noho hakaraaoi taatou ka meeme hakapaa aa kilotutonu taatou i TeAtua ma te tiputipu e taukareka. ³ Te nei ko te ara e taukareka teelaa e hiihai ai TeAtua, Ttama e hakasao taatou. ⁴ TeAtua e hiihai maa naa tama hakkaatoa ki hakassaoria aa ki oomai no illoa itana hakamaaoni. ⁵ Ite aa, ite elaa se Atua koi tokotasi, aa TeAtua ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei e hakapaaria te tama tokotasi, teenaa ko Jesus Christ, ttama te kerekere nei, ⁶ ttama ni hookii tana ora ki hakasao te henua hakkaatoa i naa mahi te haisara. Te nei te mee TeAtua ni hakailoa mai i tana saaita ni vana maa e taukareka, maa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki hakassaoria, ⁷ Aa te nei ko taku vana ni heunatia mai ma se aposol aa ma se tisa naa tama naa henua sara, teenaa ki hakaea naa taratara i te lotu maaoni. Nau e taratara atu maaoni iloo; nau see hakareeresi!*

⁸ Inaa saaita katoa naa tama telotu ekkutu nolotura, nau e hiihai maa naa taanata raa ki taku; teenaa ko naa taanata elotumaaoni i TeAtua teelaa elavaa tessau naa rima laotou ma naa manava seellau teloto aa see hakatautautama. ⁹ Nau e hiihai hoki maa naa haahine raa ki see hakatiloto ki naa hekau laotou e hakao, aa laotou hoki ki see firiffiri naa lauru laotou ka hillaakei kite kau pini e makilakkila sara ka hakao ki naa hekau etaavi mmaha.* ¹⁰ Naa haahine raa

* 1.13 Acts 8.3; 9.4-5 * 2.7 2 Tim 1.11 * 2.9 1 Pet 3.3

ki hailaakei are naa tinotama laatou ki naa sosorina e taukalleka. ¹¹ Naa haahine raa ki nnoho seemuu ka hakannoo ki illoa laatou. ¹² Nau see hiihai maa naa haahine raa ki ttuu no akonaki naa tama te lotu, aa maa laatou ki mee ni vana hakamaatua i aruna naa taanata; laatou ki nnoho seemuu koi. ¹³ I te aa, TeAtua ni penapena i Adam imua, ki oti raa penapena iloo i Eve. ✧ ¹⁴ Aa teelaa seai ko Adam raa nilavaa te hakarereesia Satan; teelaa kote ffine are raa nilavaa te hakarereesia no hakasara te Loo TeAtua. ✧ ¹⁵ Tevana iaa TeAtua maki hakasaoria a Ia naa haahine raa ilaatou naa e hahannau mai naa tamalliki, aa ki mee hoki maa naa haahine raa elotu maaoni iaa Ia, e manava laa i aaraa tama, aa e mallama naa ora laatou ka ttonu naa sosorina laatou.

3

Naa tama hakamaatua i te lotu

¹ Teenei se taratara maaoni iloo: ttama e otimanava kinoho hakamaatua ia iteloturaa, teenaa kottama ekaimanako iloo kite heuna elasi naa. ² Tetama hakamaatua teloturaa kiseai iloo sessara iaa ia aa aia kinohotonu ma te aavana tokotasi; ttama naa ki maarama tana hakataakoto i naa saaita hakkaatoa: aia ki iloa te mmata ake hakaraaoi kittonu anasosorina; te henua ki illoa maa ia setama e taukareka; aia setama e hakauru naa tama sara kiloto tana hare; aia setama e lavaa te akonaki aaraa tama; ³ aia setama see vvare ki te unu vaimmara ka haao, aa aia kitanatalaaoi aa kisee kaimanako kite mane. ⁴ Ttama naa kilavaa te mmata ake hakaraaoi ki tana haanauna, aa ana tamalliki raa ki llono i ana taratara ka meeme hakaraaoi iaa ia. ⁵ Ki mee maa setama see iloa te mmata ake hakaraaoi ki tana tino haanauna, ttama naa ma kilavaa peehea te mmata ake ki naa tama elotu i TeAtua? ⁶ Ttama hakamaatua naa kimatua iloto telotu, teenaa kisee huri aia no ahu itana heuna naa aa aia raa kutuku haao ina TeAtua, pee ko Satan ni haia TeAtua. ⁷ Ttama naa ki ilotia naa tama see lotu raa maa ia setama e taukareka, teenaa ki see lave ia i naa vana hakallika Satan ka hakanaparia a ia. ✧

Naa tama e heheuna i te lotu

⁸ Naa tama hoki e heheuna tokonaki ki naa heuna teloturaa ki ilotia ma ni tama e sosorina taukalleka; naa tama naa kisee hakavaarea te unu vaimmara aa laatou ki see kaimannako ki te mane. ⁹ Naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara hakamaaoni iloo telotu, teelaa ni hakaarina ake ki laatou, ma te hakataakoto e maarama. ¹⁰ Naa tama naa ki haaiteria imua, aa ki mee maa naa tama naa see hai sara, tiiake naa tama naa ki mee naa heuna naa. ¹¹ Naa aavana naa tama naa hoki ni tama e sosorina taukalleka. Naa haahine naa ki see tupetupetama, aa laatou ki atammai ka ttonu i naa vana katoa laatou e mee. ¹² Ttama e heheuna tokonaki ki naa heuna teloturaa kinohotonu ma tana aavana tokotasi, aa aia kilavaa te mmata ake hakaraaoi iloo ki tana haanauna ma ana tamalliki. ¹³ Naa tama e mee hakaraaoi iloo naa heuna te lotu raa, aaraa tama ma ki ttoka atu ki laatou ma ni tama hakamaatua, aa naa tama naa ma ki lavaa te taratara see kkapo maa laatou e lotu i Jesus Christ.

Naa vana huu te lotu

¹⁴ Nau e sissiiatu te pas nei peenei, tevana iaa nau e tokatoka koi ki hanatu vave nau no mmata iaakoe. ¹⁵ Aa ki mee maa nau see vave hanatu, akutaratara iloto te pas nei maki hakaariatu te tiputipu taatou, te haanauna TeAtua, ki taaohi, itaatou nei kote kanohenua TeAtua, ttama e ora hakaoti. Taatou nei kote pou hakamaatua e saapai ake ki te hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ See hai tama e lavaa te huu maa ia see iloa i naa takkoto hakamaatua naa vana huu te lotu taatou nei: Christ ni haanauria mai pee ko naa tama te maarama nei, A Ia ni hakailotia mai TeAitu Tapu ma setama e tonu, aa naa ensol raa ni kkite iaa Ia. Ttama naa ni tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa,

aa naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei ni lotu kiaa Ia, ki oti raa a Ia ku toa TeAtua ki te lani.

4

Naa tisa hakallesi

¹ TeAitu Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo maa kimuri aaraa tama ma ki ffuri no see lotu ki TeAtua; naa tama naa ma ki hakannoo ki naa aitu hakallesi ka tautari ki naa akonaki naa tippua. ² Naa akonaki peenaa e ssura inaa tama e kaikailua aa e taratara kailallao; teenaa ko naa tama e mmate naa hakataakoto laatou, e mee ma e tuunia ki te katana e vvela. ³ Naa tama naa e akonaki te henua maa te avvana raa e sara, aa ma naa tama raa ki mattino naa kaikai laatou ekkai aa naa kaikai laatou ki seekkai. Tevana iaa TeAtua nipenapena naa kaikai naa ki kaina naa tama e hakataakoto tonu kiaa Ia teelaa ku oti te illoa i te hakamaaoni, teenaa naa tama naa maraa e taku hakahiahia imua i te saaita laatou ekkai. ⁴ Naa mee hakkaatoa TeAtua nipenapena raa e taukalleka; see hai mee e hakallika, tevana iaa naa mee hakkaatoa taatou e too raa, taatou kitoo kataka hakahiahia i TeAtua, ⁵ i te aa, inaa kaikai naa e hakatapuria te taratara TeAtua aa ma naa taku taatou kiaa Ia.

Te tama e heheuna taukareka i Jesus Christ

⁶ Ki mee maa koe e hakaee ake naa taratara nei ki naa tama elotu, teenaa koe e heheuna maaoni iloo i Jesus Christ, itoo ora e tipuake ma naa taratara maaoni telotu aa koe e tautari ki naa akonaki maaoni. ⁷ Koe see hakannoo atu ki naa kkai hakallesi naa tama naa, teenaa seai ni taratara maaoni. Anaana koe ki tautari koe ki te tiputipu TeAtua. ⁸ Ttama e hakamaamaa raa e mee ki taukareka tana haitino, aa ttama e tautari peenaa ki te tiputipu TeAtua iaa e mee ki taukalleka te kauvana iaa ia. I te aa, te tiputipu naa e hakasura te ora maaoni i te ssao nei aa i te ssao imuri. ⁹ Teenei se taratara maaoni iloo te henua e tau ki hakataakoto kiloto naa manava laatou. ¹⁰ Taatou e taasuki ka heheuna hakappuru iloo, i te aa, i taatou e taaohi manava i TeAtua, ttama e ora hakaoti. A Ia naa kote Tama e hakasao te henua hakkaatoa, e mua ki naa tama elotu.

¹¹ Koe ku kauatu naa taratara akonaki nei. ¹² Koe ki see mee ma ki ttoka atu naa tama maa koe setamavarekoi, ma iaa koe setamataane koi; tevana iaa, mee kikkite naa tama elotura i te ttonu o taratara, i oo sosorina taukareka, i too manava laaoi i aaraa tama, i oo hakannoo ki naa taratara TeAtua, aa i te matahua too ora, ka tautari naa tama naa iaa koe. ¹³ Itaku saaita seki hanatu are raa, koe ki pauppau atu naa taratara te Laupepa Tapu raa ki naa tama te lotu, aa koe ku hakaee ka akonaki atu naa taratara TeAtua ki naa tama naa. ¹⁴ Koe see tiiake te heuna TeAitu Tapu TeAtua ni kauatu kiaa koe i te saaita naa pure TeAtua raa ni taratara iaa koe ka oo atu naa tama hakamaatua telotura no hakapiri atu naa rima laatou ka taku iaa koe. ¹⁵ Taaohi ka tautari peenaa lokoi ki naa taratara nei, teenaa kikkite te henua hakkaatoa inaa tipuake too ora iloto telotu. ¹⁶ Mmata lokoi ki ttonu oo sosorina aa ma oo akonaki ekauake ki te henua, aa koe ku tautari lokoi ki aku taratara ni kauatu kiaa koe. Ki mee maa koe e mee peenaa, teenaa koe ma ki hakasao iaa koe hakapaa ma naa tama e hakannoo kiaa koe.

5

Te tiputipu ki hakasura ki naa tama e lotu

¹ Koe see hurihuri haaeo ki te tanata e matua; taratara hakaraaoi atu pee koi ootarata hakaraaoi kitoo tino tamana. Aa naa tamataane raa ki haia a koe ma ni taaina aau. ² Naa haahine e mattuaraa ki haia a koe ma ni tinna, aa naa tama ffine raa ma ni kave aau, teenaa ma te hakataakoto e tonu. ³ Mmata ake hakaraaoi ki naa puruna, i teenaa ni tama e nnoho koi soko laatou. ⁴ Tevana iaa ki mee maa te puruna raa e mee ana tamalliki, seai e mee ana mokopuna,

teenaa te mee mua raa, naa tama naa ki illoa i naa heuna laatou i te vasi te lotu, teenaa ki mmata hakaraaoi ki naa haanauna laatou ki suia naa maatua ma naa tippuna laatou. Ite aa, iteenaa kotetiputipu ehiihai ai TeAtua. ⁵ Tepuruna enoho soko ia lokoi, see hai tama e mmata ake kiaa ia raa, e taao hi manava i TeAtua ka taku peenaa ki TeAtua ite poo ma te ao ki tokonaki ake kiaa ia. ⁶ Tepuruna e hai huri raa ia ku oti te mate, niaaina maa ia koi ora ite saaita nei. ⁷ Kauatu naa akonaki nei ki naa tama naa, ki see tarataraina naa tama naa maa laatou e mee naa sara laatou. ⁸ Tevana ia ki mee maa se tama see mmata ake hakaraaoi ki ana hareakina, peelaa ma ko tana tino haanauna raa, ttama naa ku tiiake te lotu. Te tiputipu naa tama peenaa e hakallika ia i naa tama see lotu.

⁹ Ki mee maa tepuruna raa sekita e kite mataono ana setau, koe see hakatuuria tana inoa kitelaupepa naa puruna kootou ki tokonaki. Tepuruna raa se tama ni noho tonu lokoi ma tana aavana tokotasi. ¹⁰ Aa te henua ki illoa maa ia se ffine e sosorina taukareka; ni anaana hakaraaoi ana tamalliki ka hakauru te lopo tama sara kiloto tana hare; ni huihui peenaa naa ororovae aaraa tama telotu, nitokonaki ki naa tama e sara naa vana laatou, aa e anaana ki sosorina taukareka ia.

¹¹ Tevana ia koe see hakatuuria a koe naa inoa naa puruna koi tama ffine, ite aa, i te saaita naa puruna naa ma ki ttuu naa huru laatou ki avvana raa, Christ ma ki tiiake laatou. ¹² Teenaa naa tama naa ma ki sara imua naa karamata TeAtua, i laatou ni see tuku ki naa purepure laatou ni mee maa Christ imua. ¹³ Naa tama naa ma ki matana enae ka hakataka ki naa hare kato no tupetupe iaaraa tama aa ka usuusu tama; laatou ma ki sassare ka tarataraina laatou naa vana teelaa e hakallika te tarataraina. ¹⁴ Teenaa nau e hiihai maa naa puruna koi tama ffine raa ki avvana no mee ni tamalliki maa laatou aa no mmata ake hakaraaoi ki naa hare laatou, ki see mee ni taratara hakallika te tama e tautau haaeo ma taatou raa i taatou. ¹⁵ Ite aa, iaaraa puruna ku oti te tiiake laatou Christ no tautari ki Satan. ¹⁶ Aa ki mee se ffine telotu ettaka naa puruna itana haanauna, a ia ki mmata ake ki naa puruna naa, ki see maanatu ia maa telotura ki anaana hoki ki naa puruna naa. Teenaa ki anaana tonu te lotu raa ki naa puruna e ttaka lokoi soko laatou.

¹⁷ Naa tama hakamaatua telotu teelaa e heheuna hakaraaoi raa ki tauia hakaraaoi iloo i naa heuna laatou naa, teenaa ko naa tama e heheuna hakappuru iloo i naa hakaea laatou te Lono Taukareka ka akonaki laatou te henua i naa taratara TeAtua. ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa itana saaita erepurepu naa hua naa wit raa ma ki maffana naa hua raa inaa penu laatou" aa e taratara hoki peelaa, "Te tama e heheuna raa ki tauia i ana heuna naa."* ¹⁹ Ki mee maa se tama hakamaatua telotu e taakina atu ma ki hakatonutonusia ma ia ia e mee ana sara, e tau iloo maa te takarua sei maa ni tama e tamaki kikkite maa te tama hakamaatua naa ni mee ana sara, kilavaa kootou te hakatonutonu ttama naa. Aa ki mee see hai tama nikkite, kootou ki see hakannoo atu ki naa taratara naa tama ni mee atu naa.* ²⁰ Nutua naa tama e ppena naa haisara raa imua naa karamata te henua, teenaa ki kkite aaraa tama aa ku mattaku hoki.

²¹ Nau e mee atu kiaa koe imua naa karamata TeAtua ma Jesus Christ, aa ma naa ensol TeAtua. Tautari lokoi ki aku taratara e kauatu nei, tevana ia koe ki sei iloo ki hirihiri ma ni tama aau e fiffai aa ma ni tama aau see fiffai, itoo saaita e mee oo vana naa. ²² Koe ki sei iloo ki hakavave te hakappiri oo rima ki aruna se tama no hakatapurua ki haia naa heuna TeAriki. Koe see mee ma ki lave koe i naa haisara naa tama naa; mee ki matahua too ora.

²³ Koe see mee maa koe ki unuunu koi naa vaiua; koe ki mmiti hakamaarie ni wain ki tokonaki ake ki taukareka too manava ia a koe maraa e maki.

* 5.18 Deut 25.4; Mt 10.10; Lk 10.7 * 5.19 Deut 17.6; 19.15

²⁴ Naa haisara aaraa tama e hakatii maarama mai, teenaa TeAtua ku oti te hakatonutonu naa haisara naa tama naa; naa haisara aaraa tama iaa ma ki ilotia imuri. ²⁵ Peelaa hoki, naa sosorina e taukalleka raa e hakatii maarama mai, aa naa sosorina see ilotia maaoni raa iaa ma ki see lavaa te huuina.

6

¹ Naatama elotu teelaa e heheuna poeraa, kimmata hakaraa oi iloo ki hakannoo laatou ki naa hakamau laatou, teenaa ki see taratara hakallikaina te inoa TeAtua aa ma naa akonaki taatou e kauake kite henua. ² Naa poe e mee naa hakamau laatou elotu raa kisee mannatu maa teenaa nitaaina aa ma nikavekoi laatou, aa maa laatou ku see mattaku i naa hakamau laatou naa. Seai. Naa heuna laatou e mee maa naa hakamau laatou naa ki taukalleka iaa, i te aa, i naa heuna laatou naa e tokonaki hoki ki naa tama e lotu laatou hakapaa.

Naa akonaki hakallesi

Koe ki akonaki ka hakaea naa taratara nei. ³ Te tama e akonaki ni taratara e kkee ma aku taratara ni kauatu, aa e taratara sara maa naa taratara maaoni taatou Ariki, Jesus Christ, aa ma naa taratara te lotu taatou raa, ⁴ ttama naa e ahu vvare ka seai iloo tana vana tokotasi e iloa. Ttama peenaa e mee tana maanatu hakallika ki hakatautau ka heatu ma aaraa tama, teenaa maa laatou e illoa i te hakataakoto naa taratara TeAtua. Teenaa ko te mee e hakkoro te manava ssano, naa heatuna, te pukua saakiri, aa te maanatu hakallika i aaraa tama. ⁵ Naa tama naa maraa e hakkoro lokoi naa vana hakallika, teenaa inaa pisouru laatou evvare hakaoti aa te hakamaaoni TeAtua ku see takoto hoki iloto naa manava laatou. Laatou e mannatu maa te lotu raa se ara e mee ki hai mane laatou.

⁶ Telotu raa maaoni e mee tetama kihaimée, teenaa kimee maa ttama raa e maanatu maa ia etau ma anamee enoho ma ia. ⁷ Seaa taatou nitoomai kite maarama nei? Seai iloo! Seaa taatou makitoo i te maarama nei? Seai iloo! ⁸ Kimee maa taatou e haikaikai ma naa hekau, naameenaa etau ma taatou. ⁹ Naatama e fiffai maa laatou kihai mane raa ma ki usuhia no hakavaarea inaa mee vvare ma naa mee hakallika laatou ekaimannako, teenaa ko naa mee ma ki oti ku ssara hakallika iloo laatou. ¹⁰ I te aa, te kaimanako ki te mane raa, teenaa se tahito te kau vana e hakallika. E mee aaraa tama, teelaa ni kaimannako iloo maa laatou ki hai mane, ku see lotu i Christ. Naa manava naa tama naa ku hakallika hakaoti i naa nnoho hakaaroha laatou.

¹¹ Timothy, koe setama TeAtua. Hakataha kiseelave koe i te tiputipuna, aa koe kutautari kite tiputipu etonu aa e taukareka, tautari kite tiputipu TeAtua e hiihai, hakataakoto tonu iaa Ia, manava laa oi i telaa tama, noho hakalavatoa, aa koe ku meeme hakaraa oi aaraa tama. ¹² Taaohi ki mau too manava i Christ, aa koe ku mee kitoa koe te ora e ora hakaoti. Koe ni arumia TeAtua itoo saaita ni taratara imua telopotama maa koe elotu iaa Ia, teenaa kitoo koe te ora nei. ¹³ Nau e vanaatu kiaa koe imua naa karamata TeAtua, te Tama e hakaora naa mee hakkaatoa, aa imua naa karamata Jesus Christ, te Tama ni tuu no taratara se aa e hakamaaoni imua Pontius Pilate. ¹⁴ Hakannoo hakaraa oi iloo ki naa taratara e kauatune i aa koe ku taaohi peenaa iloto too manava ki tae ki te aso taatou Ariki raa ma ki hakasura iho. ¹⁵ Tana saaita ma ki hakasura iho raa ma ki hanotonu ma tana aso ni tukua TeAtua, te Tama tokotasi e tapu aa e noho hakamaatua i aruna naa tama hakkaatoa, te Tuku naa tuku, aa TeAriki naa ariki. ¹⁶ TeAtua soko Ia see lavaa iloo te mate; a Ia e noho iloto te maasina teelaa see lavaa te tamavare te hakataupiri atu. Seai iloo se tama ku oti te kite iaa Ia, aa see hai tama hoki ma ki oti ku kite iaa Ia. Te henua ki hakanau i TeAtua i naa saaita hakkaatoa! Amen.

¹⁷ Vanaatu ki naa tama hai mane i te ssao te maarama nei ki see ahu. Naa tama naa ki see taaohi manava ki naa mee teelaa ki oti koi ku seai, pee ko naa mane laatou. Laatou ki taaohi manava i TeAtua, te Tama e hookii mai te kau mee hakkaatoa ki fiafia

✧ 6.13 Jn 18.37

taatou. ¹⁸ Vanaatu ki naa tama naa ki mee naa mee e taukalleka, ki hakasura te kau tiputipu e taukalleka, ki kaimallie, aa kitanatana ki vaevae naa mee laatou ma aaraa tama. ¹⁹ I te ara nei raa, naa tama naa ma ki hakatau ake naa tuuhana laatou ki tokonaki ki laatou imuri. Aa teenaa naa tama naa ma ki too te ora maaoni.

²⁰ Timothy, mmata ake hakaraaoi ki naa mee ni kauatu ki takkoto iaa koe. Hakataha i naa tama e maaisu hakallika, e heheatu i te mee aaraa tama e hai ma se “iloa maaoni”. ²¹ E mee aaraa tama e hai maa laatou e ttaka ma te iloa naa, teenaa ni see illoa ai laatou i te ara te lotu.

TeAtua ki mmata ake hakaraaoi iloo ki kootou.

2 TIMOTHY SSOA TE PAS PAUL KI TIMOTHY TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tessoa te Pas Paul ki Timothy e mahi kinaa akonaki Paul ki Timothy, i Timothy setamataane koi e heheuna hakapaa laua. Tetahito taratara ite pas nei raa, teenaa Timothy ki heheuna hakalavatoa, niaaina maa aaraatama e ffuri atu no mee pakavaina aia. Timothy e akonakina kisare hakaea aia peenaa ki te henua inaa tiputipu Jesus Christ; aia ki tautari ki naa akonaki maaoni te Lono Taukareka aa ma naa taratara te Laupepa Tapu, aa niaaina maa ia e ttiri i te kau haaeo raa, aia ki mee ana heuna ma se tisa aa ma se tama e hakaea naa taratara TeAtua.

Paul e hakaapo ake ki see hakauru atu Timothy ki naa tama “e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vware laatou” (2.23) teelaa ma ki oti koi ku nnoho hakallika naa tama e hakannoo ki laatou.

Teena Timothy e hakaarina ake inaa sosorina Paul, teenaa koi-naa takoto tana lotu i TeAtua, i ana taka seemuu, i tana manava laaoi, i ana noho hakalavatoa ma naa haaeo, aa i ana mee pakavaina ka hakallono isu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara hakahiahia 1.3—2.13

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo 2.14—4.5

Ttiputipu i te noho Paul 4.6–18

Naa taratara hakaoti 4.19–22

¹ A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua. Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau i te ora maaoni taatou ma ki too ki mee maa taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ.

² Taku tama, Timothy. Nau e llee taku manava iaa koe.*

Nau e taku maa telaoi, te manava aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki noho ma koe.

Paul e taratara hakahiahia

³ Nau e hakahiahia i TeAtua te Tama e heheuna ai nau ma te hakataakoto e maarama, e mee pee ko aku tippuna imua. Nau e maanatu atu kiaa koe i te poo ma te ao, i aku taku ki TeAtua iaa koe. ⁴ Nau e maanatu ake iloo i oo tuu ka tani i te saaita taaua ni mavvae, teenei e hiihai iloo nau maa nau ki hanatu no mmata iaa koe, ki hiahia nau. ⁵ Nau e iloa maa koe se tama e lotu hakaraaoi iloo, e mee pee ko too tipuna Lois aa ko too tinna, Iunis. Aa nau e iloa maa koe koi taahi ki too lotu naa.* ⁶ Teenei ko taku vana e hiihai maa koe ki heheunatia koe naa mahi TeAtua ni kauatu kiaa koe i taku saaita ni taku ka hakapiri aku rima i aruna too pisouru. ⁷ I te aa, TeAitu Tapu ni kaumi TeAtua ki taatou raa ni see kaumi ma ki kiri mattaku taatou, sei. Taatou e haaoa TeAitu Tapu raa ki haimahi taatou, ki manava laaoi taatou i aaraa tama, aa ki mmata ake hakaraaoi taatou ki naa sosorina taatou.

⁸ Koe ki see napa te hakaea ake ki aaraa tama inaa tiputipu TeAriki taatou. Nau ni ponotia kiloto te hare karapusi iaa nau elotu i Ttama naa, teenaa koe ki see napa iaa nau. Taaua ki hakallono isu hakapaa inaa hakaea taaua te Lono Taukareka, i TeAtua ma ki tokonaki mai ki taaua. ⁹ Taatou ni hakasaoria no kannaatia TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana. See mee maa inaa mee taukalleka taatou ni mee, sei. Teena ko na tiputipu tana hakataakoto ma tana manava aroha i taatou. TeAtua ni takoto tana manava aroha i taatou imua iloo. ¹⁰ Aa teenei taatou ku hakailotia TeAtua i te manava aroha naa, teenaa kote hakasura iho ana Jesus Christ, Ttama

* 1.2 Acts 16.1 * 1.5 Acts 16.1

e hakasao taatou. Ttama naa ku oti te seua a Ia naa mahi te mate no hakailotia a Ia te ora e ora hakaoti raa ki te Lono Taukareka.

¹¹ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol aa ma setisa ki hakahea te Lono Taukareka nei. ¹² Teenei nau e hakallono isu raa ko naa mee nei. Tevana iaa nau see napa, i te aa i aa nau e iloa hakaraaoi iloo i taku tama e taaohi manava ai. Nau e iloa maa Ia e lavaa te roorosi hakaraaoi iloo ki taku ora no tae ki te aso hakaoti.

¹³ Taaohi ki naa taratara maaoni teelaa ni kauatu nau kiaa koe, aa koe ku tautari ki naa taratara naa. Taaohi ki too lotu naa aa koe ku manava laaoi i telaa tama i taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ¹⁴ Iloto naa mahi TeAitu Tapu teelaa e heheuna iloto taatou, koe ki taaohi ki naa mee e taukalleka teelaa ni kauatu ki roorosi koe.

¹⁵ Koe ku oti te iloa maa nau ku oti te tiiake Figelus laaua ma Hermosenes, aa ma naa tama hakkaatoa te lotu iloto Asia.

¹⁶ Nau etaku maa TeAriki kiaroha ite haanauna Onesiforus, iaa nau ni hakahiahiaria ttama naa itelopo saaita. Ttama naa ni see napa maa nau emoe i te hare karapusi, ¹⁷ aa i tana saaita lokoi ni tae mai ki Rome raa, a ia ni ssee no lave iloo iaa nau. ¹⁸ Nau etaku maa TeAriki kiaroha iaia i te aso hakaoti. Koe e iloa hakaraaoi iloo i naa vana ttama naa ni mee kiaa nau i Epises.

2

Naa tiputipu te soldia maaoni Jesus Christ

¹ Taku tama. Koe kitaka haimahi, ite aa, i TeAtua maki aroha itaaua, itaaua e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ² Too naa akonaki nilono koe iaku hakahea imua telopo tama raa no kauake ki ootama e illoa maa elotu maaoni, teenaa kioo naa tama naa no akonaki aaraa tama hoki.

³ Hakalavatoa te hakallono isu hakapaa ma maatou, ki mee koe ma se soldia maaoni Jesus Christ. ⁴ Te soldia etaa ite ttaru raa e hiihai maa tana hakamau raa ki hiahia iaia, teenaa ttama naa see uru kinaa vana te henua emee. ⁵ Ttama e tere notoa aia te haiva raa se lavaa tetao aia naa hekau ki mee maa ttama naa see hakannoo kinaa taratara inaa ffuro te haiva. ⁶ Tetama nimate hakaoti iana heheuna i tana verena raa, teenaa ko ttama ma ki too te tuuhana mua i naa kaikai ma ki vasi. ⁷ Hakataakoto hakaraaoi iloo iaku taratara e kauatu nei, i TeAriki ma ki tokonaki atu ki iloa hakaraaoi koe i naa mee nei.

⁸ Koe ki see ssiri maa Jesus Christ setama ite manava David, aa maa Ttama naa ni hakamasikeria TeAtua ite mate. Teenei te Lono Taukareka e hakahea ai nau.

⁹ Nau nei ku hakallono isu ka saisaitia ki naa seni pee ko naa tama e kailallao, ite aa, iaa nau e hakahea te Lono Taukareka. Tevana iaa naa taratara TeAtua raa see lavaa te saisaitia kinaa seni. ¹⁰ Nau e noho hakalavatoa ma tekau haae nei kilavaa te hakasao Jesus Christ naa tama ni hakamaatinoria TeAtua, ki nnoho hakaoti naa tama naa ma TeAtua. ¹¹ Teenei ni taratara maaoni:

“Ki mee maa taatou ni mmate ma Jesus,

taatou ma ki ora maa Ia.

¹² Ki mee maa taatou e lavatoa te nnoho peenaa ma naa haaeo, ¹³ taatou hoki ma ki nnoho no tuku maa Ia.

Aa ki mee maa taatou e taratara maa taatou see illoa iaia, teenaa a Ia hoki ma ki taratara maa Ia see iloa i taatou.

¹³ Ki mee maa taatou e ffuro no tiiake Ia,

A Ia ma ki see hano no tiiake taatou,

i te aa, i aa Ia see lavaa te hakareeresi kiaa Ia soko ia.”

Ttama TeAtua e hiihai i ana heheuna

¹⁴ Hakahekahe atu te taratara nei ki naa tama kootou. Hakaapo atu ki laatou imua naa karamata TeAtua ki kaaoti laatou te hakatauttau i naa taratara laatou e illoa. See hai vana e taukareka ma ki sura i naa nnoho naa tama naa ka hakatauttau peenaa.

☆ 1.11 1 Tim 2.7 ☆ 2.12 Mt 10.33; Lk 12.9

Teenaa naatama ettuu kallonora ma kiffuri no mee ki naa vana iloo e hakallika. ¹⁵ Heheuna hakappuru kihiahia TeAtua iaakoe, emee ma setama seenapa ianaheuna, aa eakonakitonu naa taratara ite hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ Hakataha inaatama ennoho ka haitaratara ki naa taratara vvare ma naa taratara hakallika. Naatama ehakauruatu no hai ki naa taratara peenaraa, te tiputipu TeAtua raa ehano koi noseai ilaato. ¹⁷ Naa akonaki naatama naa emee pee kote para ite haitino tetama ehanake nolasi. Tetakarua niakonaki te henua inaa taratara peenaraa, teenaa ko Himenius laaua ma Filetus. ¹⁸ Takarua naa ku see ttaka ki te ara te hakamaaoni TeAtua no mee aaraa tama te lotu ki see taaohi manava i TeAriki. Laaua e hai maa naa tama e mmate raa kunaa hakamassikeria are TeAtua no ora. ¹⁹ Niaaina maa naatama naa e hai ki naa taratara laato naa raa, te hakamaaoni TeAtua raa etuu makattau peenaa pee kote pou hakamaatua tehare; aa iaruna tepou raa, naa taratara nei e mmau:

“Te Ariki e iloa maa ko ai ana tama”

aa e sissii hoki maa,

“Naa tama hakkaatoa e hai maa laato ni tama TeAriki raa ki tiiake naa sosorina e hakallika laato.”[☆]

²⁰ Ilo to tehare elasiraa, etakkoto naapeleti aa ma tekau peesini kato: aaraamee eppena ki naa kol ma naa siliva, aa aaraamee eppena ki naa laakau ma tepela; aaraamee etuku ma naa kaikai ellasi aa aaraamee ia etuku kikaikai koi ihare. ²¹ Ki mee maa setama epenapena tana ora ki see kerekere inaa vana hakallika naa raa, ttama naa maki tukua ki heheuna inaa vana ellasi, iteaa, itana ora emaarama aa aia enohotanatana kihakasura tetiputipu e taukareka.

²² Koe see kaimanako ma ki haia a koe naa vana hakallika naa tama taane raa e fiffai. Tautari ki te tiputipu e tonu, aa koe ki lotu peenaa i TeAtua, manava laaoi i aaraa tama, aa koe ku noho hakaraaoi ma naatama hakkaatoa, aa kootou, hakapaa kato ma naa tama emataffua naa ora laato raa, ku kannaa ki TeAtua ki tokonaki kilaato.

²³ Koe see hakauruatu ki naa tama ennoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laato, inaa tama naa maki otikoi ku heatu. ²⁴ Tetama eheheuna maa TeAriki raa see iloa te hakatauttau maa telaa tama. Aia ki manava laaoi ki naa tama hakkaatoa, iteena konna tiputipu tetisa e iloa te akonaki ttama aa see iloa teloto.

²⁵ Aia kitaratara hakaraaoi kihakatonu te hakallika etakoto iloto laaua ma telaa tama, teenaa ki huria te manava ttama naa TeAtua no tiiake ana haisara aa ku au no iloa te hakamaaoni TeAtua. ²⁶ Teenaa naa tama naa maki atammai no see lavaa te hakavaarea Satan ki tautari ki tana hiihai.

3

Naa vana maki ssura inaa aso hakaoti

¹ Koe ki iloa maa emee naa vana hakallika maki ssura inaa aso hakaoti. ² Te henua maki anaana koi ki naa tino laato, e kaimmate ki naa mee laato, e taratara hikkahi kilaato, e ahu, e mee pakava telaa tama, see hakannoo ki naa maatua laato, see illoa tetaratara hakahiahia itelaatama, aa e hai ki naa sosorina see ttonu;

³ naa tama naa maki see manava laaoi itelaatama, see manava aroha itelaatama. Naatama naa maki taratara hakallika i telaa tama, see hakattonu naa sosorina laato, aa ehaeo ka hakamattaku. Naatama naa see fiffai ki te taukareka. ⁴ Naatama naa maki meeme tippua ki naa soa laato, e puamu, aa e hakatannata; laato maki ffuri no hai ki naa taffao laato, teenaa laato maki see fiffai ki TeAtua. ⁵ Naatama naa ehakamatemate iloo maa laato ni tama elotu maaoni, tevana ia naa mahi maaoni telotura e hakakkeeina laato. Teenaa koe kihakattaha inaatama etiputtipu peenaa. ⁶ Emee aaraatama ilaato maraa e uruhia laato naa hare naa haahine see ttonu e hai huri no tautauhia laato naa haahine naa. ⁷ Naa haahine naa emee ki tautari peenaa ki naa akonaki e kauake ki laato, tevana ia laato sei iloo ki oomai

[☆] 2.19 Num 16.5

no illoa i te hakamaaoni TeAtua. ⁸ Naa tama hakallika naa see fiffai ki te hakamaaoni TeAtua, e mee koi ma ko Janes laaua ma Jambres ni see fiffai ki naa taratara Moses. Naa tama naa see hai nonnono, aa laatou see lavaa te hakataakoto tonu ki se mee. ✧
⁹ Tevana iaa naa tama naa ma ki see ttaka rooroa ma te tiputipu naa, i te aa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa laatou ni tama e vvare. Teenaa te ara ni sura i Janes laaua ma Jambres.

Naa purepure hakaoti Paul ki Timothy

¹⁰ Tevana iaa akoe, Timothy, nitautari kiaku taratara, iaku sosorina, aa itaku hakataakoto ite ora nei; koe nikite iaku hakannoo ki naa taratara TeAtua, iaku taka seemuu, itaku manava laaoi iaaraa tama, aa iaku noholavatoa ma naa haaeo, ¹¹ iaku mee pakava ina aa iaku hakallono isu. Koe e iloa ina vana kato ni mee iaa nau, iaku mee pakava ina naa tama i Antiok, Aikonium, aa ko Listra. Teenaa nau ni noho hakalavatoa koi ma naa haaeo naa. Tevana iaa nau ni tokonakiria TeAriki Jesus ina mee naa hakkaatoa. ✧ ¹² Naa tama hakkaatoa e fiffai maa laatou ki hakapaa ki Jesus Christ kattonu naa ora laatou raa ma ki mee pakava ina, ¹³ aa te tiputipu naa tama e sosorina hakallika ma naa tama e sosorina tippua raa ma ki tosi no hakallika iaa. Naa tama naa ma ki hakarereesia laatou aaraa tama, aa laatou hoki e hakarereesia aaraa tama.

¹⁴ Akoe iaa kitaaoi ki naa taratara nikauatu kiaa koe, teelaa ni iloa koe maa nitaratara maaoni. Iteaa iaa koe e iloa hakaraaoi iloo ina tama ekauatu naa taratara naa. ¹⁵ Koe ni iloa ina taratara te Laupepa Tapu, kaamata mai iloo i too saaita koi tamariki. Te Laupepa Tapu raa e lavaa te kauatu te atamai ki hakasaoria akoe, teenaa iaa koe ku iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁶ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa teenaa nitaratara e oomai i TeAtua. Naa taratara te Laupepa Tapu e akonaki mai ki taatou te hakamaaoni TeAtua aa ki illoa taatou maa ni aa e ssara i naa ora taatou. Taatou e hakatonutonusia naa taratara naa ki haia taatou naa tiputipu ettonu, ¹⁷ teenaa te tama e heheuna i TeAtua raa ki iloa hakaraaoi iloo i ana huri no mee ki te kau vana e ttonu.

4

¹ Nau ekauatu haimahi taku taratara nei imua naa karamata TeAtua aa imua naa karamata Jesus Christ, Ttama ma ki hakatonutonu naa tama e ora aa ma naa tama e mmate itana saaita makiau no noho ma setuku itana Nohorana: ² Hakaea peenaa naa taratara TeAtua i te kau saaita hakkaatoa, i te ssao e taukareka aa i te ssao e hakallika. Akonaki atu hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki hakattonu naa sosorina laatou, aa koe ku nutua naa tama e hai ki naa sosorina see ttonu; hakatipuria naa manava naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara TeAtua.

³ Kimuri te henua ma ki see hakannoo ki naa akonaki e ttonu maaoni, naa tama naa ma ki hai ki naa vana laatou e kaimannako. Teenaa naa tama naa ma ki sessee ni tisa maa laatou soko laatou ki kauake naa akonaki teelaa e fiffai laatou ma ki hakannoo.

⁴ Naa tama naa ma ki tiiake laatou naa akonaki maaoni, teenaa laatou ma ki ffuri are no hakannoo ki naa kkai imua. ⁵ Akoe iaa ki mmata lokoi ki maarama too hakataakoto i naa vana kato; koe ki hakalavatoa i oo noho ka hakallono isu ka mee oo heuna ma se tama e hakaea te Lono Taukareka, aa koe ku heheuna hakaraaoi iloo ki maatino koe maa koe se tama e heheuna i TeAtua.

⁶ Anauiaa, taku sao kitiiake taku ora nei kutae; taku ora e mee maa kuoti te hakaaratia ki TeAtua iaruna te olta. ⁷ Nau ni hai iloo ki aku mahi no hakaoti taku haiva nitere, teenaa nau ni lavaa tetaaohi peenaa kitakulotu. ⁸ Aa te nei taku tuuhana raa ku tukua mai hakaoti, teenaa kote ora e tonu e taka ma TeAtua. Te tuuhana naa ma ki kaumai TeAriki, Ttama e hakatonutonu te henua, itana aso ma ki hakasura mai. Tevana iaa teenaa seai maa ko taku tuuhana raa koi, teenaa ko na tuuhana hoki naa tama hakkaatoa e nnoho ka kkana ki hakasura mai a Ia.

Naa tino taratara Paul

⁹ Hakavave kiau koe kiaanau. ¹⁰ Demas kuoti tere katiake nau no hano ki Tesalonaika, teenaa iaia nioti manava kinaamee te maarama nei. Kresens ni hano ki Galesia, aa Titus ni hano ki Dalmatia.* ¹¹ Luke soko ia ennoho maaua. Toosaaita e au ra koe kutoomai koe Mark, ia nau ma ki hakaso ina ttama naa i aku heuna nei.* ¹² Tikikus ni heunatia a nau ki hano ki Epises.* ¹³ Too saaita e au ra koe ku ppiki mai taku kahu makalii ni tiake i te hare Carpus i Troas; ppiki mai hoki aku laupepa, mmata ki see tiake koe naa laupepa e pena ki naa huru naa manu.*

¹⁴ Alexander, te tama e heheuna ma naa katana raa, ni mee ana vana e hakallika iloo kiaanau. Teenaa a ia ma ki suia TeAriki i ana vana ni mee naa.* ¹⁵ Koe ki poopoo tonu hakaraaoi iloo i ttama naa, i te aa, ttama naa e hai te lopo taratara iloo maa naa akonaki taatou nei e ssara.

¹⁶ Itaku saaita mua nitaakina kite kotiraa, see haitama nituu mai no tokonaki kiaanau; naatama raa niffuro katoo ia nau. Nau etaku maa TeAtua kiaroha inaatama naa! ¹⁷ Tevana ia TeAriki ni pare mai no tokonaki kiaanau, kilavaa nau te hakaeta te Lono Taukareka katoora kinaatama naa henua sara hakkaatoa; teenaa nau ni hakasaoria ki see taia nau no mate. ¹⁸ Nau ma ki hakasaoria TeAriki i te kau vana e hakallika no toa ki tana Nohorana i telani. A Ia ki hakanauria peenaa i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹⁹ Kauatu aku purepure ki Priscilla laaua ma Aquila aa ko te haanauna Onesiforus.*

²⁰ Erastus ni noho ake i Corinth, aa Trofimus ni tiake nau i Militas ia ia nimaki.*

²¹ Hakavave ki tae mai koe imua te ssao te saumakalii e lasi.

Iubilus laatou ma Pudens, Linus, aa ko Claudia e kkave atu naa purepure laatou hapapaa ma aaraa tama katoo te lotu.

²² TeAriki ki noho ma koe, aa te laaoi TeAtua ki takoto i kootou.

* **4.10** Col 4.14; Phlm 24; 2 Cor 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4 * **4.11** Col 4.14; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10 * **4.12** Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 * **4.13** Acts 20.6 * **4.14** 1 Tim 1.20; Ps 62.12; Rom 2.6
 * **4.19** Acts 18.2; 2 Tim 1.16-17 * **4.20** Acts 19.22; Rom 16.23; Acts 20.4; 21.29

TITUS TE PAS PAUL KI TITUS TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Titus seai se Jew, tevana iaa a ia ni huri tana manava no lotu i Jesus Christ. A ia ni hano no heheuna hakapaa laaua ma Paul inaa heuna telotu *Tepas Paul ki Titus* e sissii ki te taupeara e tokonaki kiaa ia te laa e noho i Crete. Ttama naa ni hakanohoria a ia i te matakaaina naa ki mmata ake ki naa heuna te lotu i te kina naa. Te pas nei e takkoto naa tahito taratara e toru.

Te taratara mua raa, Paul e hakaari ake ki Titus i te tiputipu te laa ki tauhia naa tama hakamaatua itelotu. Kiotiraa Paul kutaratara ake i te ara Titus ki akonaki naa kaavena iloto telotu, teenaa ko naa taanata mattua, naa haahine mattua (i naa haahine naa ma ki oti ku akonaki naa tama ffine laatou), naa tama taane, aa ma naa poe. Aa te taratara hakaoti raa, Paul e akonaki ki Titus i naa sosorina te tama e lotu maaoni. A ia ellasi ana taratara i te tiputipu ki laa oi aa ki haisoa laa oi ma telaa tama; a ia ki mmata ki see sura te heaatuna ma te manava haaeo i telaa tama iloto te lotu, aa naa tama te lotu raa ki meemee hakapaa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–4

Naa tama hakamaatua te lotu 1.5–16

Naa heuna naa kaavena ki mee iloto te lotu 2.1–15

Naa akonaki ma te taratara hakaapo 3.1–11

Naa taratara hakaoti 3.12–15

¹ Anau Paul, e heheuna i TeAtua ma se aposol Jesus Christ.

Nau ni hakamaatinoria no heunatia mai ki tokonaki nau ki naa hakatina naa tama TeAtua ni hiri, aa ki illoa laatou i te hakamaaoni e tarataraina te lotu taatou, ² teenaa ko te taratara e hakatahito i te hakatina kite ora e ora hakaoti. TeAtua see iloa te taratara hakareeresi. A ia ni purepure mai i te ora nei imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa. ³ Aa te nei tana saaita ku hiihai maa te taratara nei e tarataraina. Nau nei nitukua TeAtua kihakaea naa taratara nei, aa te nei nau ku hakaea atu i te nei se heuna e kaumai TeAtua, te tama e hakasao taatou.

⁴ Nau e sissii te pas nei kiaa koe, Titus. Koe ku mee ma ko taku tino tama maaoni, i taaua e lotu hakapaa i TeAtua.✧

Nau e taku maa TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki roosi hakaraaoi kiaa koe ki noho hakaraaoi koe.

Naa heuna Titus i Crete

⁵ Koe nitiakenau i Crete kihakatonutonu naamee telotu i te kina naa aa ku hakanoho nitama hakamaatua inaalotu inaa henua naa hakkaatoa. Haka-maarona lokoi ki aku taratara ekauatu nei: ⁶ Ttama e noho hakamaatua raa seai setama haisara. Ttama naa ki mee tana aavana tokotasi; ana tamalliki raa kilotu i TeAtua, aa laatou killonotaratara ka see karamata kkaa. ⁷ I te tama hakamaatua te lotu e mmata i naa heuna TeAtua raa, a ia ki seai iloa ana sara. A ia ki see hakatanata maa ia setama hakamaatua, see lotoloto nauhie, see unu sara, see haaeo, aa see kaimmate kite mane. ⁸ A ia setama e hakauru tekautama kiloto tana hare. A ia setama e hiihai ki te tiputipu e taukareka, e sosorina taukareka, e tautari ki naa taratara TeAtua, aa e iloa te hakatonu ana sosorina soko ia. ⁹ A ia ki tauhia a ia naa taratara e hanotonu ma naa taratara ni kauake TeAtua. I te ara nei raa a ia ma ki lavaa te saapai aaraa tama ki naa akonaki maaoni TeAtua. A ia ma ki hakailotia a ia naa tama see hakannoo ki ana taratara raa i naa vana laatou e ssara.✧

✧ 1.4 2 Cor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10 ✧ 1.9 1 Tim 3.2-7

¹⁰ I te aa, te mee raa kutammaki naa tama ku see hakannoo ki naa tama haka-maatua. Naa tama naa e taratara vware ka usuhia laatou aaraa tama ki hakannoo ki naa taratara laatou. Te tiputipu nei e mahi i naa Jew teelaa ku ffuri no lotu. ¹¹ Kootou ki puuia kootou naa taratara naa tama naa, i te lopo haanauna ku oti te hakarereesia laatou ki naa akonaki see ttonu. Naa tama naa e fiffai koi ma ki tauia laatou. ¹² Teelaa se tama haka Crete, se tama koi i naa pure laatou, teelaa ni mee tana taratara peelaa, “Naa tama i Crete raa nitama maraa e taratara hakallesi. Laatou e kailallao aa e matanaennae ma ko naa manu vao kaittama.” ¹³ Teenei se taratara maaoni. Teenei ko te vana e taukareka maa koe ki nutua a koe naa tama naa hakaraa o iloo, ki ttonu naa hakataakoto laatou, ¹⁴ aa ki tiiake laatou naa kkai naa Jew raa ma naa loo naa tama te maarama nei, teenaa ko naa tama ni hakakkeeina laatou te hakamaaoni TeAtua.

¹⁵ Naa mee hakkaatoa e mataffua ki naa tama e mallama naa ora laatou; tevana iaa see hai mee e matahua ki naa tama e kerekkere aa see lotu. I te aa, naa mannatu naa tama naa ma naa hakataakoto laatou e kerekkere. ¹⁶ Naa tama naa e hai maa laatou e illoa i TeAtua, tevana iaa naa sosorina laatou e kkee ma naa sosorina TeAtua. Naa tama naa e lotoffaeo i te kau tama ka see hakannoo ki naa taratara. Naa tama naa see tau te mee ni vana e taukalleka.

2

Te akonaki maaoni

¹ Koe ki akonaki ake naa taratara e hanotonu ma naa taratara TeAtua. ² Akonaki atu naa taanata mattua raa ki see unu; laatou ki sosorina atammai; laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka; laatou ki lotu hakappuru lokoi; laatou ki manava laaoi, aa laatou ki nnoho hakalavatoa i naa uru laatou i naa haao.

³ Peelaa hoki, koe ki akonaki atu naa haahine mattua raa ki sosorina laatou ma ko naa haahine e ttapu naa ora laatou. Laatou ki see pukua sakkiri ka tupetupe tama; laatou ki see hakavaarea te unu naa vaimmara. Laatou ki akonaki aaraa tama ki sosorina taukalleka. ⁴ Naa tama naa ki hakasura te tiputipu etonu kikkite naa tamaa ffine raa i naa sosorina laatou, ki ffuri naa tama naa no hai aavana laaoi i naa aavana laatou, aa ki haitama laaoi laatou i naa tamalliki laatou. ⁵ Laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka aa e matahua. Laatou ki illoa te mee naa hare laatou ki taukalleka, aa ki hakannoo laatou ki naa aavana laatou. Laatou ki sosorina peenei ki see ffuri te henua no tuku haao i naa taratara TeAtua.

⁶ Peelaa hoki, koe ki taratara atu hoki ki naa tama taane raa ki roorosi hakaraa o iloo i naa sosorina laatou. ⁷ Inaa mee hakkaatoa, koe ki sosorina taukareka kikkite naa tama no tautari. Tesaaita koe e akonaki atu ki laatou, koe ki taratara maaoni aa koe ki hakamattoni lokoi o taratara e kauatu ki laatou. ⁸ Koe ki taratara hakamattoni lokoi ki see lavaa te taumaruu naa tama e lotoffaeo iaa koe. Naa tama naa ma ki nnapa i laatou ma ki see hai vana e ssara e kkite i naa taratara taatou.

⁹ Naa poe raa ki hakannoo ki naa hakamau laatou ki fiaffia naa hakamau laatou naa i naa vana katoa laatou e mee. Naa tama naa ki see sahea laatou naa taratara naa hakamau laatou. ¹⁰ Laatou ki see kailaaraotia laatou naa mee naa hakamau laatou. Laatou ki heheuna hakaraa o i kikkite naa hakamau naa maa laatou ni tama e llono taratara. Laatou ki sosorina peenei kikkite te henua maa laatou e tautari ki naa akonaki TeAtua, te tama e hakasao i taatou.

¹¹ TeAtua ku oti te hakasura iho tana laaoi ki hakassaoria naa tama naa henua hakkaatoa. ¹² Telaaoi naa e akonaki mai ki tiiake taatou te tiputipu see tonu, aa ma naa mee taatou e kaimannako i te maarama nei, aa taatou ki mmata hakaraa o i naa sosorina taatou, ki hakattonu naa ora taatou, aa ki tautari taatou ki te ora TeAtua i te nnoho taatou i te maarama nei. ¹³ Taatou ki mee peenei i naa nnoho taatou ka ttari ki tae mai te aso e tapu, teenaa ko te aso te maasina TeAtua haimahi taatou maa Jesus Christ, te tama e hakasao taatou, ma ki hakasura iho ki te maarama nei. ¹⁴ Christ ni mate ki hakasao taatou i te kau haao te maarama nei, aa ki haia naa ora taatou

ki mataffua. A Ia nimate ki mee taatou ma nitino tama aana teelaa e fiffai ki mee naa vana e taukalleka.*

¹⁵ Akonaki atu naa taratara nei ka taratara atu hakamaatua ki naa tama i te kina naa. Hakaapo atu ki naa tama essahe taratara, ki see ttoka atu naa tama naa maa koe se tamavare koi.

3

Naa sosorina naa tama te lotu

¹ Hakailoa atu ki naa tama i te kina naa ki tuku ki naa vana naa tuku ma naa tama hakamaatua. Laatou kihakannoo ki naa tama naa, aa laatou kimatamata lokoi ki sosorina taukalleka laatou. ² Taratara atu ki see taratara haaeo laatou i telaa tama. Laatou kinnoho hakaraaoi ka haisoa ma aaraatama, aa laatou kihakasura te manava laaoi ki te kau tama hakkaatoa.

³ Imua raa taatou hoki ni sosorina vvare ka see llono taratara, aa naa vana taatou ni ssara hakkaatoa. Taatou ni hakavaarea te kau vana see ttonu taatou e kaimannako. Taatou nittaka ma naa manava haaeo maa naa manava kailallao. Te henua nilotoffaaeo itaatou, aa taatou hoki nilotoffaaeo inaatama naa. ⁴ Tevana iaa ite saaita te manava laaoi TeAtua, tetama e hakasao taatou, ni hakasura mai raa, ⁵ taatou ni hakassaoria a Ia. Taatou ni see hakassaoria a Ia maa inaa vana taukalleka taatou nimee. Seai. Taatou ni hakassaoria a Ia itana manava aroha itaatou. Taatou nei e kaumai naa ora hou taatou TeAitu Tapu, teenaa taatou e hakaukauria a Ia ki mee taatou ma nitama ehannauria hou, aa kitauhia taatou te ora hou. ⁶ TeAtua ni hookii mai hakaraaoi iloo TeAitu Tapu raa iloto naa mahi Jesus Christ, te tama e hakasao taatou. ⁷ Christ e aroha i taatou. Teenaa a Ia ni tokonaki mai ki ttonu naa ora taatou maa TeAtua, teenaa ki tauhia taatou te ora e ora hakaoti teenei e taaria taatou. ⁸ Teenei se taratara maaoni.

Nau hiihai maa koe kitarataraina hakaraaoi iloo naa taratara nei, ki anaana naa tama elotu i TeAtua raa te hai lokoi ki naa sosorina e taukalleka, teelaa ma kilavaa te tokonaki ki naa tama hakkaatoa. ⁹ Tevana iaa koe ki see hakatautau ki naa taratara vvare. Naa tama naa ma ki hakatere atu naa manava naa tippuna laatou kivana kootou maa laatou nitama maaoni. Laatou ma ki kauatu telopotaratara ki heatu kootou no hetaa maa koai tetama ikootou e illoa inaaloo Moses. See hai vana makioti kussura inaa illoa laatou ettaka ma laatou naa. ¹⁰ Ki mee setama e hakkoro ana vana ma ki masseu naa tama telotu, koe ku taratara atu ki iloa ia maa tana vana e mee naa e sara. Ki mee a ia e hakahe hoki no mee tana vana naa, koe ku ahe atu hoki no taratara atu kiaa ia. Aa ki mee a ia seai iloo ki tiiake te tiputipu naa, koe ku tiiake te tama naa ki hai ana vana soko ia. ¹¹ Kootou kunaa illoa are maa naa tama peenaa see tautari ki te ara e tonu. Teenaa naa haisara naa tama naa e huri ake maa laatou e ssara.

Naa taratara hakaoti

¹² Taku saaita ma ki heunatia atu nau se tama i Artemis ma Tikikus raa, koe ku ssee too ara ki hanake koe kiaa nau i Nikopolis. Nau maki hano no noho i te kina naa i te ssao telaki.* ¹³ Tokonaki atu ki Sinas, ttama e iloa inaaloo, laaua ma Apollos. Tokonaki atu ki kaatoa naa mee laaua e fiffai ki hollau maa laaua.* ¹⁴ Naa tama i te lotu taatou raa ki see nnoho vare koi, see heheuna. Laatou ki heheuna ki ssura ni mee maa laatou ki lavaa laatou te tokonaki atu ki naa haanauna laatou.

¹⁵ Naa tama hakkaatoa e nnoho iaa nau i te kina nei e purepure atu kiaa koe. Purepure atu ki naa soa taatou e lotu i TeAtua.

TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

* 2.14 Ps 130.8; Ex 19.5; Deut 4.20; 7.6; 14.2; 1 Pet 2.9 * 3.12 Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8; 2 Tim 4.12

* 3.13 Acts 18.24; 1 Cor 16.12

FILEMON TE PAS PAUL KI FILEMON TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Filemon setama hakamaatua itelotu iKolose, aia emee tanapoe ettapa ma ko Onesimus. Tana poe naa ni tere no mmuni ia ia no hano iloo no ttiri i Paul, e moe i te hare karapusi. Te manava Onesimus ni hurisia Paul no lotu ia i TeAtua. *Te Pas Paul ki Filemon* ni sissii ki taratara ake ki Filemon ki hakahe ake tana poe raa no ttaka laaua. Paul e sissii ki Filemon ki hakaari ake i Onesimus ku heunatia atu ia ki ahe atu kiaa ia, aa ite saaita tanapoe naa etae atu raa, Filemon ki mmata ake hakaraaoi kiaa ia. A ia ki see mee koi maa ia ki huri atu no mmata ake hakaraaoi ki tana poe naa maa ia ia ku aroha ittama naa; a ia ki mmata ake hakaraaoi kiaa ia ittama naa ku mee ma se taina aana iloto te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1–3

Paul e hakanau i Filemon 4–7

Paul e purepure ake ki Filemon i Onesimus 8–22

Naa taratara hakaoti 23–25

¹ Anau Paul, e sissii atu te pas nei. Nau e karapusi ia anau e heheuna maa Jesus Christ. Timothy, taatou taina, e noho ma nau i te kina nei.

Nau e sissii atu kiaa koe, Filemon, maaua soa e heheuna hakapaa ma maaua.

² Maaua e sissii hoki te pas nei kinaatama telotu elotulotu iloto too hare, aa ki maaua kave, Appia, aa ko Arkipus, te tama e heheuna hoki maa Christ.*

³ Maaua e taku maa TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te laaoi ma te hakataakoto Filemon i TeAtua

⁴ Filemon, taku taina nei. Aku saaita katoo etaku ki TeAtua raa, nau maraa e maanatu peenaa kiaa koe kahakanau nau i TeAtua. ⁵ Ite aa, ia anau elono i naa tiputipu too manava laaoi i naa tama katoo TeAtua aa maa i too hakataakoto tonu i TeAriki Jesus. ⁶ Nau etaku maa naa hakataakoto hakapaa taatou i TeAtua raa kitosi naa illoa taatou itelopomee taukalleka TeAtua ma ki kaumai, itaatou elotu i Jesus Christ. ⁷ Taku taina nei, nau e hiahia ia koe e manava laaoi i naa tama TeAtua. Taku manava e usuhia iloo i oo tiputipu. Naa tama te lotu i te kina naa e fiafia ia koe.

Onesimus

⁸ Teenei kotaku vana ma ki see papore te mee atu ma se aa a koe ki mee, itaaua emee ma se haanau maaoni iloto te haanauna Christ. ⁹ Tevana ia, ia anau ellee taku manava ia koe raa, teena nau ma ki vasiri atu hakaraaoi koi kiaa koe. Teenei ko nau, Paul, setama etukua ki haia naa heuna Jesus Christ, aa teenei ku karapusi ia anau e haia anau ana heuna. ¹⁰ Teenei nau ku taratara atu i Onesimus. Nau nei ku mmata maa ia se tino tama aaku, ia ia ni huri no lotu i taku saaita ni hakahea ake te Lono Taukareka raa iloto te hare karapusi.* ¹¹ Imua raa a ia ni sei tana vana e taunai kiaa koe, aa teenei taaua ma ki tokonakina a ia i naa heuna taaua.

¹² Nau e llee iloo taku manava i te tama nei, teenei a ia ku heunatia atu nau ki ahe atu kiaa koe. ¹³ Nau ni hiihai maa tetama nei kitauhia anau kinnoho maaua ki tokonaki mai a ia ki aku heuna e mee i te kina nei, teena ki sui too sao, i taku saaita e moe iloto te hare karapusi. ¹⁴ Tevana ia, nau see hiihai maa koe e ppuratia anau ma ki tokonaki mai koe kiaa nau. Teena ko tevana te tama naa ni see tauhia a nau. Nau see hiihai maa nau ki taratara atu maa koe ki mee peela. Sei. Nau e hiihai maa koe ki hai ki too tino maanatu.

* 1.2 Col 4.17 * 1.10 Col 4.9

¹⁵ E maaoni, Onesimus ni tere no mmuni tana tamaa saaita iaa koe imua. Tevana iaa TeAtua ni iloa maa ia ma kioti ku ahe atu no nnoho hakaoti koorua. ¹⁶ Saaita nei a ia kusee mee koi ma se poe; a ia ku mee maa ko tootaina maaoni. Nau e llee iloo taku manava iaa ia, aa nau e iloa maa koe hoki ma killee toomanava iaa ia, i te aa, iaa ia kusee mee koi ma se poe aau; a ia naa ku mee hoki ma setaina maaonia aau i koorua e tautari hakapaa i Christ.

¹⁷ Ki mee koe emmata maa taaua evaisoa maaoni, koe ku hakahea atu Onesimus kinnoho koorua, e mee pee ko koe e mee kiaa nau. ¹⁸ Ki mee ni vana aau ni hakassaraina aia, kamee hoki anamee ni too ia koe aa ni sees sui atu, koe ku tiiake mai naa mee naa kisua a nau. ¹⁹ Nau ku sissii atu te taratara nei ki taku tino rima soko nau: A nau, Paul, ma kisua a nau oo mee naa. (A koe iaa ki see ssiri i aa nau ni tokonaki atu ki taka koe maa te ora maaoni. Koe naa are e tau te sua mai nau.) ²⁰ Taku taina nei. I loto te Inoa Christ, koe ki haia mai koe taku mee e vana atu nei. Haia taku manava ki taukareka, i taaua nei se haanau iloto Christ.

²¹ Nau e sissii atu taku pas nei i aa nau e iloa maa koe ma ki haia mai koe taku vana e mee atu nei. Nau hoki e iloa maa oo vana ma ki mee raa ma kittoe iaa i aku vana e mee atu nei. ²² Telaa mee hoki. See ia mai hakaoti se kina ki hanatu nau no noho. Nau e iloa maa nau ma ki hakahea atu TeAtua ki kootou, i te aa, i kootou e taku peenaa ki TeAtua ki hanaa nau i te hare karapusi.

Naa taratara hakaoti

²³ Epafraas ennoho maaua i te hare karapusinei, iaa ia setama e heheuna hoki maa Jesus Christ.✠ ²⁴ Naatama hoki e heheuna maatou hakapaa i te kina nei e purepure atu ki kootou. Laatou naa ko Mark, Aristarkus, Demas, aa ko Luke.✠

²⁵ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki taka ma kootou.

HEBREWS TE PAS E SISSII KINAA HEBREW TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas e sissii ki naa Hebrew e sissii ki te kaavena naa tama te lotu teelaa ku tauppiri koi kitiiake naa lotu laatou, ite aa, kutammaki iloo naa tama ku ffuri atu no taratara hakallika ilaatou. Tetama e sissii tepas nei e sissii atu kinaa tama naa ki seai iloo kitiiake telotu, teenaa maa Jesus Christ etaka ma tetiputipu maaoni TeAtua. Tepas nei e huri mai naa tahito taratara etoru: Tetaratara maa e mee maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa etaka notaka hakaoti. A Ia nilavatoa temee ki hakallono isu Ia ia ia e hiihai maa Ia ki hakannoo ki naa taratara TeAtua. Jesus etakoto i aruna ia ina pure TeAtua ite ssao imua, i aruna inaa ensol, aa i aruna i Moses hoki. Tesso tetaratara raa e mee maa Jesus ni hakanohoria TeAtua ma kote maatua enoho no hoko hakaoti; a Ia etakoto i aruna ia ina maatua ite ssao imua. Tettoru naa taratara raa e mee maa Jesus ni mate ki hakassaoria naa tama telotu raa ina haisara laatou, aa ki ttaka naa tama naa see mattaku, aa ki hakassaoria laatou ina mahi te mate; teenaa Jesus raa kote Maatua Hakamau teelaa e hakaora maaoni naa tama te maarama nei. Teenei kote ora naa Hebrew raa e hai maa e sura ina manu laatou e hakaara i te Hare Tapu.

Tepas nei e hakatuu ite haimahi naa hakataakoto aaraa tama hakamaatua i Israel imua (sapta 11), teenaa tetama e sissii tepas nei e hiihai maa naa tama eppau tepas nei ki mau naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa ite sapta 12-raa, a ia e sissii kinaa tama naa ki hakannoo peenaa ki naa taratara TeAtua kattoka tonu laatou ki Jesus, aa laatou ki noho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ma ki mee no pakkuu ake ki laatou.

Naa takkoto naa taratara iloto tepas nei

Te hakataakoto tepas: Ttiputipu TeAtua e takoto i Christ 1.1–3

Christ e takoto i aruna naa ensol 1.4–2.18

Christ e takoto i aruna Moses ma Joshua 3.1–4.13

Christ kote Maatua Hakamau 4.14–7.28

Te taratara hakamaatua Christ raa se taratara e lasi 8.1–9.22

Te mate Christ raa se vana hakamaatua iloo 9.23–10.39

Te hakataakoto i TeAtua 11.1–12.29

Te tiputipu e hiihai ai TeAtua 13.1–19

Te taku hakaoti 13.20–21

Naa taratara hakaoti 13.22–25

Te taratara TeAtua e hakasura iho i tana Tama

¹ Imua iloo raa, te kau taratara TeAtua ni tarataraina ana pure raa ki naa tippuna taatou itelopo saaita. ² Aa ina aso hakaoti nei raa, naa taratara TeAtua naa ku tarataraina mai tana Tama. TeAtua ni penapena telani ma tekerekere iloto naa mahi tana Tama naa. Teenaa kote tana Tama ni tuku ma ki oti ku taaohi naa mee hakkaatoa. ³ Tettia TeAtua raa etoo tana maasina ia ia, aa te tiputipu TeAtua raa e takoto ia ia, teenaa tekerekere ma telani e tauhia a Ia ki takkoto peenaa kitana taratara e haimahi. Itana saaita ni oti te hookii tana ora kilavaa te uiia naa haisara naa tama te maarama nei TeAtua raa, a Ia ni noho hakamaatua ite vasi hakamaatau TeAtua Haimahi i te lani.

Christ e takoto hakamaatua i aruna are naa ensol

⁴ Te Tama TeAtua raa ni tuku ki takoto hakamaatua i aruna naa ensol, e mee pee kote tana inoa ni kauake TeAtua raa hoki e takoto hakamaatua ia ina inoa naa ensol. ⁵ I te aa, TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol peelaa:☆

☆ 1.5 Ps 2.7; 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13

“Koe naa ko taku tama;

te aso nei, i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”

TeAtua hoki ni seai iloo ki pesi se taratara maana i se ensol peelaa,

“Nau ma ki mee ma se Tamana aana,

aa te tama naa ma ki mee ma se Tama aaku.”

⁶ I te saaita TeAtua ni noho ki kave mai tana Tama mua ki te maarama nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa:✠

“Naa ensol hakkaatoa TeAtua raa ki lotu i te Tama naa.”

⁷ Tevana iaa TeAtua ni mee tana taratara peelaa i te vasi naa ensol:✠

“TeAtua ni penapena ana ensol raa ki mee ma ni matani,

aa naa tama e heheuna iaa Ia raa ki mee ma ni ahi.”

⁸ I te vasi tana Tama raa iaa, TeAtua ni taratara peelaa:✠

“Too Nohorana, TeAtua, ma ki takoto no takoto hakaoti!

Koe e tuku laaoi i too kanohenua, i aa koe e hakasura te tiputipu e tonu.

⁹ Koe e hiihai ki te tiputipu e tonu,

aa koe see hiihai iloo ki te tiputipu e hakallika.

Teena ko te vana TeAtua, te Atua e lotu ai koe naa, ni tini iaa koe

no haka tapuria koe ki te kaakaa te manava hiahia,

i aruna naa tama e ttaka ma koe.”

¹⁰ TeAtua ni taratara hoki peelaa:✠

“Imua iloo raa, TeAriki, koe ni penapena te kerekere nei,

aa koe ni penapena naa papallani ki oo tino rima

¹¹ Naa mee naa ma ki oti ku oo no seai,

aa koe iaa ma ki takoto koi peenaa;

naa mee naa ma ki oo no hakallika pee ko naa hekau ku tuai.

¹² Naa mee naa ma ki haatua a koe ma se kkahu e matoru ku tuai,

aa naa mee naa ma ki suia pee ko naa hekau ku tuai.

A koe iaa ma ki takoto koi peenaa,

aa too ora ma ki takoto no takoto hakaoti.”

¹³ TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol i ana ensol raa peenei:✠

“Kau no noho i taku vasi hakamaatau,

ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe naa ilaro oo tapuvae.”

¹⁴ Naa ensol raa e heheuna peehea? Teena ni aitu e mee naa heuna TeAtua. Naa ensol raa e heunatia mai TeAtua ki tokonaki ki naa tama e nnoho ki hakassaoria.

2

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁻² Naataratara teelaa nikauake naa ensol ki naa tippuna taatou raa ni huri ake ma ni taratara maaoni iloo. Naa tama ni see hakannoo no tautari ki naa taratara naa ni hakkaitoaina TeAtua inaa vana laatou ni hakassara. Teena taatou ki tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara maaoni taatou ni llono naa, ki see sassare huri taatou.

³ Taatou ma killaka peehea inaa hakkaitoa TeAtua ki mee maa taatou see anaana ki illoa taatou i te ara TeAtua e hakasao taatou? TeAriki tana tino ni hakahea mua lokoi i te ara TeAtua e hakasao taatou, teena naa tama ni llono iaa Ia raa ni hakaari mai ki taatou maa teenei ni taratara maaoni. ⁴ TeAtua hoki e huri mai ana lopo mirakol ma ana vana e hakasorommata aa ka vaevae mai naa mahi TeAitu Tapu tautari ki tana hiihai, ki illoa taatou maa teena ni taratara maaoni.

Taatou e hakassaoria TeAtua iloto te inoa Christ

✠ 1.6 Deut 32.43 (LXX) ✠ 1.7 Ps 104.4 (LXX) ✠ 1.8 Ps 45.6-7 ✠ 1.10 Ps 102.25-27 (LXX) ✠ 1.13 Ps 110.1

⁵ TeAtua ni see hakanoho naa ensol raa ki nnoho hakamaatua i te maarama houu teelaa e tarataraina taatou ma ki oti ku sura mai. ⁶ Etakoto tana taratara iloto te Laupepa Tapu e taratara are peelaa:✧

“TeAtua, te tama te maarama nei se tama peehea ma ki noho koe no maanatu ki aa ia? Ai koe ku anaana are ki te tamavare peenaa?”

⁷ I te tamaa saaita koi raa, te tama naa ni tukua a koe ki see tae ki naa ensol.

Aa teenei koe ku haia a koe ma se tama hakamaatua ka hakanau koe iaa ia.

⁸ Tama naa e tukua a koe ki noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa.”

Te taratara raa e mee maa “naa mee hakkaatoa” ni tuku atu TeAtua kiaa ia; teena seai se mee maa seetakoto inaamee naa. Aa taatou iaa seekkete maa setama i te maarama nei e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa i te saaita nei.

⁹ Te tama taatou e kkite raa iaa ko Jesus, te tama ni tukua TeAtua tana tamaa saaita ki see tae ki naa ensol, teena iloto te laaoi TeAtua i taatou, a ia ki mate ki hakassaoria te henua hakkaatoa. Taatou nei kukkete iaa ia ku noho hakamaatua ka hakanauria iaa ia ni hakallono isu no mate.

¹⁰ Te meeraa e tau iloo maa TeAtua, te tama ni penapena no hakanoho naa mee hakkaatoa, ki too ake te lopo tama no nnoho ma Ia. Teena Jesus ni tiiake Ia ki hakallono isu ki tau Ia te hakasao naa tama te maarama nei.

¹¹ Jesus ni hakatapurua a Ia naa ora te henua ki see takkoto ni haisara i laaou, teena a Ia ma naa tama ni hakatapurua naa ora laaou naa ki tamana ki te Tamana tokotasi. Teena see napa ai Jesus te kannaa i naa tama naa ma ni tama i tana haanauna. ¹² Jesus ni mee ake ki TeAtua peenei:✧

“Nau ma ki hakaari ake ki aku taaina ma aku kave raa i oo vana ni mee;

Nau ma ki hakanau iaa koe i te saaita naa tama naa e kktutu no lotu.”

¹³ A Ia ni pesi hoki tana taratara peelaa,

“Nau ma ki taaohi manava i TeAtua.”

Aa e taratara hoki peelaa,

“Teenei nau ku noho hakapaa ma naa tamalliki TeAtua ni kaumai kiaa nau.”✧

¹⁴ Naa tama e haia a Ia ma ni tamalliki ana naa, teena ni tama i te maarama nei. Teena Jesus ni haanauria mai ma setama te maarama nei hoki ki taka Ia ma te tiputipu naa tama te maarama nei. A Ia ni mee peenei ki lavaa Ia te mate, ki seua a Ia naa mahi Satan raa i tana saaita e hakamasikeria no ora hoki. I te aa, Satan e tauhia a ia naa mahi te mate.

¹⁵ I te ara nei raa, naa tama katoo ni tipu ake ka mattaku maa laaou ma ki oti ku mmate raa ku haia a Ia ki seai te maanatu naa i naa hakataakoto laaou.

¹⁶ Te mee nei e hakailoa mai maa teelaa seai ko naa ensol raa e tokonakiria Jesus; teelaa are ko naa mokopuna Abraham.✧ ¹⁷ Teena, i ana vana katoo e mee raa, Jesus ki sosorina pee ko ana taaina i te maarama nei, ki mee Ia ma se Maatua Hakamau

laaou teelaa e sura te manava aroha aa e heheuna hakaraaoi i ana heuna e mee maa TeAtua. A Ia ki mee peenaa ki lavaa te uiia naa haisara te henua.

¹⁸ I te saaita nei raa, Jesus ma ki lavaa te tokonaki atu ki naa tama e usuusuhia naa vana e hakallika, i te aa, i tana tino ni usuusuhia no hakallono isu Ia.

3

Jesus e hakamau are i Moses

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hoki ni kannaatia TeAtua kiaa Ia! Kootou ki hakataakoto tonu ki Jesus, te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko te Maatua Hakamau i te lotu taatou nei.

² A Ia ni tukua TeAtua ki haia naa heuna nei, teena a Ia ni tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara TeAtua, e mee pee ko Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma te kanohenua TeAtua.✧ ³ Jesus se tama hakamaatua iaa i Moses. E mee pee ko te tama e penapena tana hare raa e hakanauria iaa i tana hare e penapena naa.

⁴ Inaa hare hakkaatoa raa, e mattino naa tama ni penapena naa hare naa, aa teelaa ko TeAtua raa ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁵ Moses

niheheuna hakaraaoi iloo ma naatama TeAtua, teenaa aia nitarataraina aia naa taratara TeAtua makioti kumee imuri. ⁶ Tevanaiaa Christraa kote Tama TeAtua; a Ia naa e roorosi i naa tama TeAtua. Taatou nei ko naa tama TeAtua ki mee maa taatou e mau peenaa naa manava taatou ki te mee e taaria taatou naa.

Te taratara hakaapo ki naa tama see lotu

⁷ TeAitu Tapu raa e taratara peenei:✧

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,

⁸ kootou see manava makattau pee ko naa tippuna kootou i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua,

teenaa ko te saaita TeAtua ni haaiteria laatou iloto mouku.

⁹ Teenaa TeAtua ni mee peelaa:

‘Niaaina ma naa tama naa ni kkite i aku lopo vana ni mee kilaatou iloto mouku raa, nau ni hahaaaiteria koi laatou.

¹⁰ Teenaa ko taku vana ni loto iloo i naa tama naa no pesi taku taratara peelaa,

Naa tama naa see fiffai maa laatou ki tautari kiaa nau,

aa see fiffai maa laatou e hakannoo ki aku taratara.

¹¹ Aa nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua:

Naa tama naa maki see lavaa iloo tettae kite kina ni mee nau maki oo laatou no hakamarolloo ai!’ ”

¹² Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata hakaraaoi iloo ki see hai tama i kootou kitaka ma tana manava e hakallika aa maa e huri tana manava no see hakannoo ki naa taratara te Atua teelaa e ora hakaoti. ¹³ Naa aso hakkaatoa raa taatou maraa e ttapa peelaa, “Te Aso Nei”, teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama i naa aso hakkaatoa, ki see hakarereesia naa tama naa te tiputipu te haisara, aa ki see manava makattau laatou. ¹⁴ I te saaita taatou ni kaamata no lotu raa, taatou ni lotu haimahi iloo, teenaa taatou ki tauhia taatou te tiputipu naa ki tae iloo ki te saaita taatou e mmate. I te aa, i taatou ni tama e heheuna hakapaa ma Christ.

¹⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara mai peenei:✧

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,

kootou ki see manava makattau pee ko naa tippuna kootou imua

i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua.”

¹⁶ Teelaa ko ai naa tama ni llono i te reo TeAtua no sahea laatou ana taratara? Teenaa ko naa tama hakkaatoa ni taakina mai Moses i Egypt.✧ ¹⁷ Teelaa ko ai naa tama ni loto ai TeAtua iloto naa setau e matahaa hakkaatoa? Teenaa ko naa tama ni ppena naa haisara laatou no mmate iloto mouku. ¹⁸ I te saaita TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua peelaa, “Naa tama naa maki see lavaa iloo tettae kite kina ni mee nau maki oo laatou no hakamarolloo ai”, TeAtua e taratara i ai? Teenaa ko naa tama ni sahea laatou ana taratara. ¹⁹ Teenei taatou ku kkite maa naa tama naa ni see lavaa te uru atu ki te henua naa i laatou ni see hakannoo ki TeAtua.

4

¹ TeAtua kuoti tepurepure mai maa taatou makitoo a Ia kite kina taatou maki hakamarolloo ma Ia. Teenaa taatou kimmata hakaraaoi iloo ki see mee maa see tama i kootou ni see tae no hakamarooroo ma Ia. ² I te aa, i taatou ni llono e mee pee ko naa tama naa hoki ni llono i naa hakaeta mai te Lono Taukareka. Naa tama naa ni llono i naa taratara naa, tevanaiaa naa taratara naa ni see hai vana e taukareka ni mee kilaatou, i te aa i te saaita naa tama naa ni llono raa, naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. ³ Taatou naa tama e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa ia, taatou e ttae kite kina TeAtua ni purepure mai maa taatou maki hakamarolloo. E mee pee ko ana taratara ni mee peelaa:✧

“Nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua peelaa,

‘Naa tama naa ma ki see lavaa iloo tettae kite kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!’”

Niaaina maa TeAtua nituku tanataratara peeneiraa, ana heuna naa ni oti itana saaita iloo nipenapena tekerekerenei. ⁴ Iteaa, emee tetaratara etakoto iloto te Laupepa Tapu etaratara peelaa ite hitu naa aso: “TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna raa ite hitu naa aso.”⁵ Te taratara ite hakamarolloo nei e tarataraina mai hoki te Laupepa Tapu: “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo tettae kite kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai.”⁶ Naa tama mua ni llono ite Lono Taukareka raa ni see too te hakamarolloo naa, ite aa, i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Aaraa tama iaa ni tiiake TeAtua ki too laatou te hakamarolloo naa. ⁷ Teenaa TeAtua nituku telaa aso, teelaa e tarataraina mai te Laupepa Tapu ma ko “Te aso nei”, ki too laatou te hakamarolloo naa. Inaa setau etammaki kimuri iloo raa, naa taratara TeAtua raa nitatarataraina mai David iloto naa taratara telaupepa tapu teelaa nitatarataraina a nau imua:⁸

“Ki mee maa kootou ellono ite reo TeAtua ite aso nei, kootou ki see manava makattau.”

⁸ Ki mee maa naa tama imua raa ni taakina maaoni Joshua no hakamarolloo ite kina TeAtua nipurepure ake kilaatou raa, TeAtua ni see taratara are imuri maa emee telaa aso aana e tuku.⁹ Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki lavaa koi te hakamarolloo, emee pee ko TeAtua ni hakamarooroo ite hitu naa aso. ¹⁰ Iteaa, naa tama etoo te hakamarolloo TeAtua nipurepure ake raa ma ki hakamarolloo inaa tino heuna laatou, emee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna.¹¹ Teenaa taatou ki hakappuru kittae taatou no hakamarolloo, kisee mee taatou pee ko naa tama i Israel imua ni see ttiae ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

¹² Tetaratara TeAtua raa e ora kahaimahi, aa ekaaiaa itesesere e hakkaa i ana vasi elua. Tetaratara naa etae iloo kiloto te hatumanava tetama, emee pee koi-naa urumaki tesesere raa notae kite kina te manu tetama raa etakoto, te kina naa ivi raa e hakauu ki naa pukunohi; no ssuke ake te hiihai ma te hakataakoto te hatumanava tetama. ¹³ See hai mee etakoto huu imua TeAtua; naa mee katoo ite maarama nei e mmoe tallaki imua ana karamata. Teenaa taatou ma ki hakaari ake ki Tama naa i naa sosorina naa ora taatou.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹⁴ Teenaa taatou kitaaohi kitelotu e hakaea taatou nei. Iteaa, itaatou emee te Maatua Hakamau taatou nihano kitelani no noho imua naa karamata TeAtua. Tana inoa ko Jesus, te Tama TeAtua. ¹⁵ Te Maatua Hakamau taatou nei e sura tana aroha itaatou, iaa ia e iloa maa taatou seelavaa temee naavana taatou soko taatou. Iteaa, itaatou Maatua Hakamau nei tana tino ni usuusuhia Satan ki te kau vana emee pee ko taatou e usuusuhia, tevana iaa a ia ni seai tana sara ni mee. ¹⁶ Teenaa taatou kimau naa manava taatou aa taatou kuooatu kite nohorana TeAtua; te kina telaoi raa e takoto. Teenaa TeAtua ma ki aroha itaatou no hakasura tana manava laaoi kitaatou, aa ite saaita taatou ma kissee atu ki tokonaki mai ki taatou raa, a ia ma ki tokonaki mai.

5

¹ Te maatua hakamau raa setama e hakamaatinoria inaa tama itana noho, teenaa tetama naa etukua ki heheuna i TeAtua ki tokonaki kinaatama laatou. Aia etukua kihakaara naa manu te henua raa ite olta ki uiaa naa haisara laatou. ² Iaa ia setama koi ite maarama nei raa, aia ma ki lavaa temeeme hakaraaoi kinaatama teelaa see illoa maa naavana laatou emeeraa essara. ³ Aa ia ia setama koi ite maarama nei raa, teenaa aia ki hakaara ni manu ki TeAtua ki uiaa naa haisara te henua aa ki uiaa hoki ana tino haisara.⁴ See haitama e ahu kia ia

☆ 4.4 Gen 2.2 ☆ 4.5 Ps 95.11 ☆ 4.7 Ps 95.7-8 (LXX) ☆ 4.8 Deut 31.7; Josh 22.4 ☆ 4.10 Gen 2.2 ☆ 5.3 Lev 9.7

no hakanoho soko ia ma se maatua hakamau. Te maatua hakamau raa, teenaa se tama ni kannaatia ake iloo TeAtua ki te heuna naa, e mee pee ko Aaron.✠

⁵ Teenaa kote vana Christ ni see ahu kiaa Ia no hakanoho soko Ia ma se maatua hakamau. TeAtua ni huri are no vanaake kiaa Ia peelaa:✠

“Koe naa ko taku Tama;

i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”

⁶ TeAtua ni taratara hoki i telaa kina iloto te Laupepa Tapu peelaa,✠

“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.”

⁷ I te saaita Jesus ni noho i te maarama nei raa, a Ia maraa e taku ma te tani ki te tama e lavaa te hakaora iaa ia. Aa iaa Ia setama emeemee seemuu aa e hakannoo kinaataratara TeAtua raa, teenaa TeAtua nilono kiana taku.✠ ⁸ Niaaina maa Jesus kote Tama TeAtua raa, a Ia ni iloa i te tiputipu te hakannoo ki te taratara raa i tana saaita ni hakallono isu. ⁹ Aa i te saaita te ora ttama naa ni haka kaatoaina raa, a Ia ni mee ma ko ttama e tau te hakasao naa tama katoo e hakannoo kiaa Ia. ¹⁰ Teenaa TeAtua ni hakanoho iaa Ia ma ko te Maatua Hakamau i te noho Melkisedek.

Kootou see tiiake kootou te lotu

¹¹ Etammaki iloo naataratara maatou e lavaa te kauatu i te mee nei, tevana iaa maatou see illoa maa maatou ma ki taratara atu peehea ki kootou. I te aa, i kootou kullono nataa iloo. ¹² Kootou kunaa tau are te akonaki aaraa tama i naataratara TeAtua, tevana iaa kootou koi see ma ki hanatu se tama no kauatu naa akonaki mua i naa taratara TeAtua. Kootou koi mee pee ko naa tamalliki seki lavaa te kkai ki naa kaikai e makattau; kootou koi unu naa suusuu naa tamalliki punamea. ¹³ Ttama e hakaunumia kite suusuu raa, teenaa kote tamariki koi punamea seki lavaa te hakatuu soko ia i te mee etonu aa ma te mee e sara.✠ ¹⁴ Naa kaikai e makattau raa iaa, teenaa ni kaikai naa tama ku mattua teelaa ku lavaa te ilotia laatou te tiputipu e taukareka aa ma te tiputipu e hakallika.

6

¹ Teenaa taatou ki ttaka ki mua no taao hi ki naa akonaki teelaa e tau maa naa tama ku mattua ma telotu. Taatou kisee mee maa taatou ki hakahekahe peenaa naa akonaki mua e taratara i Christ. Taatou kisee ahe no mee pee kote tama e kaamata ki hakatuu tana hare hoo, teenaa ma ki taratara hoki taatou ki ffuri naa manava no tiiake naa vana vvare aa maa taatou kulotu i TeAtua; ² kootou see mee ma ki kauatu hoki ni akonaki i te hakaukatu tapu aa i te haka piri naa rima no hakatapu telaa tama; aa kootou see mee hoki ma ki kauatu ni akonaki i te mate ma ki hakamasikeria aa i te Hakatonu TeAtua i te aso hakaoti. ³ Taatou ki ttaka ki mua no toa taatou naa akonaki naa tama ku mattua! Aa ki mee maa te nei kote hiihai TeAtua, teenaa taatou ma ki mee peenaa.

⁴ Naa tama ni lotu aa ki oti raa nei ku tiiake hoki laatou te lotu raa, naa tama naa ma ki see lavaa te hurisia hoki naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou. Naa tama naa nittaka iloto te maasina TeAtua; naa tama naa ni llave i naa mee taukalleka telani ni hookii aa naa mahi TeAitu Tapu raa ni uiia atu kilaatou; ⁵ i te saaita naa tama naa ni lotu raa, laatou ni illoa i te taukareka naa taratara TeAtua, aa laatou ku oti tellono i naa mahi te ssao koi au nei. ⁶ Ki oti raa nei, naa tama naa ku ffuri no see lotu! Teenaa naa tama naa ma ki see lavaa iloo te hurisia naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou, i te aa, i naa tama naa ku mee maa e tuukia hoki laatou te Tama TeAtua ki mate i aruna te kros, ka hakanaparia imua naa karamata te henua.

⁷ Te kerekere teelaa e tokia te ua no ssomo naa kaikai e taukalleka maa te tama e mee tana verena raa, teenaa se kerekere e haia hakaraaoina TeAtua. ⁸ Aa te kerekere e ssomo naa laakau tuitui aa ma naa vvee raa, teenaa se kerekere e hakallika koi; te kerekere naa ma ki tuku haaeoina TeAtua aa ki oti ku tuunia ki te ahi.✠

✠ 5.4 Ex 28.1 ✠ 5.5 Ps 2.7 ✠ 5.6 Ps 110.4 ✠ 5.7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ✠ 5.13 1 Cor 3.2

✠ 6.8 Gen 3.17-18

⁹ Aku soa nei. Niaaina maa maatou e taratara atu peeneiraa, maatou e illoa maa naavana nei seessura ikootou. Maatou e illoa maa kootou ettaka ki te ara e taukareka; te ara ki too te ora maaoni. ¹⁰ TeAtua see illoa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. A Ia ma ki see lavaa tessiri inaa heuna kootou nimee kiaa Ia aa itelaaoi kootou ni hakasura kiaa Ia inaa tokonaki kootou ki naataaina kootou. A Ia e illoa maa kootou koi tokonaki ki naa tama naa ite saaita nei hoki. ¹¹ Maatou e fiffai maa kootou hoki ki hakasura te tiputipu nei no ttae ki te hakaoti ana ki ttino atu iloo naa mee e taaohi manava ai kootou. ¹² Maatou see fiffai maa kootou ki matanaennae. Maatou e fiffai maa kootou ki mee pee ko naa tama e lotu aa e ttari hakaraaoi ki kauake TeAtua ana mee ni purepure ake ki laaou.

Naa mee ni purepure maaoni TeAtua

¹³ I te saaita TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, a Ia ni tuku tana taratara maa ana purepure naa ma ki haia a Ia nottino maaoni. Teenaa itana saaita ni kauake ana purepure naa raa, a Ia ni hakamaumau iloo kiaa Ia soko Ia, ite aa see hai tama e hakamau iaa iaa Ia. ¹⁴ Teenaa a Ia ni purepure ake peelaa ki Abraham, ✧ “Nau e tuku hakaoti taku taratara i aa nau ma ki kauatu too haanauna e lasi iloo.” ¹⁵ Abraham ni lavatoa iloo te noho hakaraaoi ka ttari, teenaa TeAtua ni kauake tana mee ni purepure atu kiaa ia.

¹⁶ Inaa saaita te henua maraa e tuku naa taratara laaou raa, naa tama naa maraa e hakamaumau ki naa tama e hakamau iaa ilaou, teenaa te taratara naa ma ki mau. ¹⁷ TeAtua ni hiihai maa naa tama teelaa ma ki too ana mee ni purepure ake raa ki illoa hakaraaoi iaa Ia ma ki see lavaa iloo te huri tana maanatu, teenaa ni tuku ai tana taratara raa ka hakamaumau kiaa Ia soko Ia. ¹⁸ Teenaa TeAtua ni kaumai hakapaa tana purepure aa ma tana taratara maaoni. Naa taratara e lua nei see lavaa te hurisia, ite aa, TeAtua ma ki see lavaa iloo te pesi tana taratara haka-reeresi. Teenaa naa manava taatou, naa tama teelaa ni ffuro no hakalluu iaa Ia raa, ku mau ki tauhia taatou te mee TeAtua e taaohi manava ai taatou. ¹⁹ Te mee e taaohi manava ai taatou nei e takoto ma setaura naa ora taatou. Teenaa taatou e lavaa te hakauruhia atu ki telaavasi te maro e tautau iloto te Hare Tapu itelani no uru ki loto te kina iloo e tapu. ✧ ²⁰ Jesus kunaa tae iloo ki te kina naa imua no noho hakaoti pee ko te Maatua Hakamau taatou i te noho Melkisedek. ✧

7

Melkisedek te Maatua

¹ Melkisedek ko te tuku i Salem, aa se maatua TeAtua Haimahi. I te saaita Abraham ni ahe ake ite ttau teelaa ni taaia a ia naa tuku e haaraa, Melkisedek ni ttiri iaa ia no kauatu iloo tana laaoi. ² Teenaa kauake iloo Abraham tana tuuhana tokotasi i ana tuuhana e sinahuru ni toomai i ana henua ni taa. (Te inoa Melkisedek raa e mee maa, ‘Ttuku te Tiputipu e Tonu’; aa i aa ia ko te tuku i Salem, tana inoa hoki e mee maa, ‘Ttuku te Laaoi’). ✧ ³ See hai taratara e takoto maa ko ai naa maatua Melkisedek, aa maa ko ai ana tippuna; see hai taratara hoki e takoto maa ttama naa ni haanau aa maa ni mate i te ssao hea. A ia e mee pee ko te Tama TeAtua, e noho maatua i naa saaita hakkaatoa.

⁴ Aa te nei kootou kukkite maa Melkisedek setama hakamaatua iloo; teenaa Abraham, tetipuna taatou, ni kauake tana tuuhana iana mee ni hanake ma ia ite ttau. ⁵ Naa Loo Moses raa emee maa naa maatua ite manava Leviraa kia o setuuhana inaa mee te kanohenua Israel, niaaina maa te kanohenua naa ni tama hoki ite manava Abraham. ✧ ⁶ Melkisedek sei setama ite manava Abraham, tevana iaa a ia ni kauake tana tuuhana Abraham, teenaa hakatapurua iloo ia Abraham, te tama ni kauake ana purepure TeAtua. ⁷ Taatou e illoa maa te tama e hakatapu telaa tama raa e hakamaatua iaa i te tama e hakatapurua. ⁸ Naa maatua e ao

✧ 6.14 Gen 22.16-17 ✧ 6.19 Lev 16.2 ✧ 6.20 Ps 110.4 ✧ 7.2 Gen 14.17-20 ✧ 7.5 Num 18.21

naa tuuhana te kanohenua Israel raa, teenaa ni tamavare koi te maarama nei teelaa ma ki oti koi ku mmate; i te vasi Melkisedek iaa, naa tuuhana te henua ni aohia te tama e tarataraina telaupepa tapu maa koi ora ite ssao nei. ⁹ Taatou elavaa te taratara maa te saaita Abraham nisui tanatuuhana raa, Levi, tetama emee tana noho e ao naa tuuhana, e sui hoki tana tuuhana. ¹⁰ Ite aa, ite saaita Melkisedek nittiri i Abraham raa, Levi seki haanauria mai are, aa Levi naa se mokopuna koi Abraham. Teenaa e mee maa Levi kunaa taka are ma Abraham i te saaita naa.

¹¹ I te saaita naa Loo raa ni kauake ki te kanohenua Israel raa, naa Loo naa e hakatuu maa te noho Leviraa ki heheuna ma nimaatua. Aa ki mee maa naa maatua naa ni heheuna hakaraaoi raa, TeAtua ni see kave mai are se maatua sara ite noho Melkisedek. ¹² Aa ki mee maa teelaa setama itelaa noho raa ku heheuna ma se maatua, teenaa e mee maa naa taratara naa Loo raa hoki ku ffuri. ¹³ Teenaa TeAriki, tetama e tarataraina taatou nei, seai se maatua ite noho Levi, aa seai iloo setama ite manava e au ai a Ia naa ni heheuna ma se maatua. ¹⁴ Te henua e illoa hakkaatoa maa Jesus setama ite manava Judah; aa ite saaita Moses ni taratara i naa heheuna naa maatua raa, te manava Judah raa ni seai iloo ki taapaa a ia.

Jesus e mee ma ko Melkisedek

¹⁵ Teenei taatou kukkite ite maatua hou ku noho mai, te maatua ite noho Melkisedek. ¹⁶ Ttama naa ni see hakanohoria ma se maatua tautari ki naa loo te maarama nei, seai. Ttama naa ni hakanohoria tautari ki naa mahi tana ora e takoto no takoto hakaoti. ¹⁷ I te aa i te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua ite noho Melkisedek.”^{*} ¹⁸ Teloo tuai e hakanohonoho naa maatua imua raa e hakakkeeina hakavasi, ite aa ite loo naa see haimahi aa see heheuna. ¹⁹ See hai mee elavaa te hakatonusia naa Loo Moses raa ki ttonu maaoni. Ite saaita nei raa TeAtua e taaraki mai te ara hou e taukareka iaa i naa loo tuai, teenaa taatou kulavaa te hakatauppiri atu ki TeAtua i te ara naa.

²⁰ Ite saaita naa maatua imua raa ni hakannohoria raa, TeAtua ni seai tana taratara hakamaatua ni tuku. ²¹ Aa i te saaita Jesus ni hakanohoria ma se maatua raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua ki Jesus peelaa:^{*}

“TeAtua ku oti te tuku tanataratara hakamaatua, aa a Ia ma ki see lavaa te huri tana maanatu: ‘Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua.’”

²² Teenei ko te taratara TeAtua ni tuku nei teelaa e kkite taatou maa Jesus ko te tama e hakailoa mai ki taatou naa taratara hakamaatua TeAtua.

²³ Telaa mee hoki: e tammaki naa maatua ni heheuna imua, ite aa i naa maatua naa ni mmate koi ka suia aaraa maatua. ²⁴ Jesus iaa e ora hakaoti, teenaa see hai tama ma ki suia aia tana sao. ²⁵ Teenaa a Ia elavaa te hakasaoria a Ia maaoni naa tama e tautari ki TeAtua iloto tana inoa, ite aa i aa Ia e noho peenaa ka ttaro imua naa karamata TeAtua ki hakassaoria naa tama e lotu iaa Ia.

²⁶ Teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau e tau maa naa vana taatou. A Ia e tapu; a Ia see hai sara; a Ia ni hakakkeeina i naa tama haisara raa no hakamasikeria ki aruna naa papallani. ²⁷ Jesus see mee ma ko aaraa maatua hakamau; a Ia see mee maa a Ia kitaa naa manu i naa aso hakkaatoa ki hakaara ki TeAtua, teenaa ma ki uiia ana haisara raa imua aa ma ki oti ku uiia naa haisara te henua. Ttama naa ni hakaara tana tinotama tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara taatou.^{*} ²⁸ Naa Loo Moses raa e hakanoho naa tama see ttonu maaoni ma ni maatua hakamau; tevana iaa i te saaita naa loo raa ku oti te kauiho raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua no hakanoho tana Tama, aa tana Tama naa ku oti te haka kaatoaina TeAtua ka noho peenaa i naa saaita hakkaatoa.

8

Jesus te Maatua Hakamau taatou

^{*} 7.17 Ps 110.4 ^{*} 7.21 Ps 110.4 ^{*} 7.27 Lev 9.7

¹ Tetahito tetaratara ekauatu maatouneiraa emee maa: taatou emee te Maatua Hakamau taatou e noho i te maatau te nohorana te Ttuku Hakamaatua iloo itelani. ✧ ² A Ia e heheuna ma kote Maatua Hakamau i te kina iloo e tapu, teenaa ko e hare tapu maaoni ni hakatuuria TeAriki; te hare naa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei.

³ Naa maatua hakamau hakkaatoa etukua ki hakaara naa manu te henua etaa nottuniraa ki TeAtua, teenaa te Maatua Hakamau taatou raa hoki kimee nimee maana ki hakaara. ⁴ Kimee maa tetama naa ni noho i te maarama nei raa, aia ni see heheuna are ma se maatua, ite aa, emee naa maatua e hakaara naa manu laaou tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Naa vana naa maatua emee i te maarama nei raa essaukoi ma konna vana emee itelani. Emee ma kote saaita Moses nimee ma ki hakatuu te tamaa hare e tapu raa, TeAtua nimee ake peelaa kiaa ia, “Mmata ki tautari koe ki naa tiputipu too mee ni hakakiiitea i aruna te mouna.” ✧ ⁶ Tevana iaa te heuna Jesus ma se maatua nei elasiaa i naa heuna naa maatua imua, emee pee ko te taratara hakamaatua TeAtua e hakailotia mai Jesus ki taatou raa e taukareka iaa. I te aa, i naa taratara naa e hakatahito ki naa purepure e taukalleka TeAtua ki taatou.

⁷ Ki mee maa ni see hai vana ni sara i te taratara hakamaatua ni takoto imua raa, ni see hai ssoataratara nikaumai are ki taatou. ⁸ Tevana iaa TeAtua ni kite maa ana tama raa ni mee naa sara laaou, i tana taratara ni mee peelaa: TeAtua emee maa, “Te asoraa ma ki tae mai, teenaa nau ma ki tuku taku taratara hakamaatua ki takoto iloto maatou ma te kanohenua Israel aa ma te kanohenua Judah.

⁹ Taku taratara nei ma ki see mee pee ko taku taratara ni mee maa naa tippuna laaou i taku aso ni ppiki ki laaou no hakattaki mai i Egypt. Naa tama naa ni see tautari ki aku taratara ni tuku ki laaou, teenaa ni see hakannoo ai nau ki laaou.”

¹⁰ TeAtua emee maa, “Te nei taku taratara hakamaatua ku tuku ki takoto ma naa tama te kanohenua Israel:

Nau ma ki tuku aku loo raa ki takkoto iloto naa hakataakoto laaou no sissii ki aruna naa hatumanava laaou.

Nau ma ki mee ma se Atua laaou, aa naa tama naa ma ki mee ma ni tama aaku.

¹¹ Naa tama naa ma ki oti ku see akonaki ake ki naa tama e nnoho hakapaa laaou, aa maa e taratara ake peelaa ki ana taaina,

‘A koe ki iloa i TeAriki.’

I te aa naa tama naa hakkaatoa ma ki iloa iaa nau, e kaamata iloo ki naa tamavare no tae ki naa tama hakamaatua.

¹² Nau ma ki uii naa haisara naa tama naa aa nau ma ki see maanatu ake ki naa vana laaou ni hakassara imua.” ✧

¹³ I te saaita TeAtua e taratara i tana taratara hou e takoto raa, TeAtua emee maa tana taratara mua raa teenaa se taratara tuai; aa te mee ku tuai no mee ki maseu raa ma ki oti ku seai hakaoti.

9

Naa tiputipu te lotu i te maarama nei ma i te lani

¹ Te taratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama Israel raa e takkoto ana ara ki tautari te henua i naa saaita laaou e lotu, aa emee hoki tana hare i te kerekere nei ki lotulotu laaou. ² Teelaa se hare kantiraa e hakatuu, aa te hare naa emee ana puitana e lua. Te puitana ki taha raa e tupa ma kote Ahana e-Tapu. Iloto te kina naa raa e takoto tana mee e hakatuutuu ai telamu aa te teevo e takkoto naa haraao e tupa e hakaara ki TeAtua. ✧ ³ Iloto te ssoa te puitana raa, i muri te maro e tautau iloto tonu naa puitana raa, teenaa ko te kina e tupa ma ko te Uta e Tapu. ✧ ⁴ Iloto te kina naa raa,

teelaa se olta e penapena ki naa kol teelaa e tunittuni ai naa insens, aa e takoto hoki te pokosi e tupa ma kote Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Te pokosi naa e aareha katoa ki naa kol, aa iloto te pokosi naa etuu tanatamaa peesini e pena ki naa kol aa e takoto naa 'manna' iloto. Te tokotoko Aaron, teelaa ku mattiri ake analau raa, e moe iloto te pokosi naa hoki ma naa hatu pallaha elua teelaa e sissii naa Loo raa i aruna. ✧ ⁵ I aruna te pokosi raa teelaa ni manu elua e mee naa pakkau laua; naa manu elua naa ehuri ake peela maa TeAtua e noho i te kina naa. Naa manu raa e ssau naa pakkau laua no uhi vaaruna te kina TeAtua e uii naa haisara. Tevana iaa te nei se ai se saaita ki taratara nau i naa mee hakkaatoa. ✧

⁶ Teena naa mee iloto te hare raa e moe peena. Naa maatua te Hare Tapu raa euru no mee naa heuna laatou inaa aso hakkaatoa iloto te Ahana e Tapu. ✧

⁷ Tevana iaa teelaa kote Maatua Hakamau raa koi teelaa elavaa te uru kiloto te Uta e Tapu. Te maatua naa maraa euru tana saaita koi tokotasi iloto te setau kiloto te kina naa. Aia maraa euru atu ma tetoo raa no hookii atu ki TeAtua ki uia ana haisara aa ma naa haisara te kanohenua Israel. Teena ko naa haisara naa tama naa nippena, aa laatou iaa see illoa maa teena ni vana e hakallika. ✧

⁸ Te Aitu Tapu raa e hakaarimai maa te tootoka ki te Uta e Tapu raa seki taaraki iloo, teena i te Ahana e Tapu raa koi tuu. ⁹ Naa vana naa ehuri mai ki naa vana taatou e mee itessaonei. Teena e mee maa naa mee taatou e hookii ma naa manu taatou etaa no hakaara ki TeAtua raa seelavaa te mee te hatumanava te tama elotura kikaatoa. ¹⁰ I te aa, iteena ni vana e mee koi inaa kaikai, naa vai, aa ma te kau vana naa tama naa e mee ki hakamaarama naa haitino laatou iloto te Hare Tapu. Naa vana nei seelavaa te hakatipu te ora te tama; naa vana nei e takoto koi ki tae ki te saaita TeAtua e hakatonu naa mee hakkaatoa.

Te ttoo Jesus Christ

¹¹ Christ kuoti te au ma kote Maatua Hakamau inaa mee katoa e taukalleka teelaa kuoti te takoto i te kina nei. Ttama naa e heheuna iloto te Hare Tapu e taukareka raa iloo, see hai se mee hakallika ai, teelaa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei, teena te hare naa see hai i naa mee ni penapena i aruna te kerekere.

¹² Teena te saaita Christ ni hano vaaroto te Hare Tapu naa no uru atu hakaoti ki loto te Uta e Tapu raa, a ia ni see too tetoo naa manu raa ma ki hakaara ki TeAtua; a ia ni too tana tino too no hakaara ki hakassaoria taatou i naa haisara taatou. ¹³ Te ttoo naa gout ma naa purumakau aa ma naa nahu te punua purumakau e ttuni raa e too no ppi ki naa tama e kerekere i te vasi naa loo, teena naa tama naa ma ki mataffua i te vasi naa loo. ✧ ¹⁴ Aa kimee maa naa vana nei e heheuna maaoni. Eaa? Kootou e mannatu maa tetoo Christ raa ma ki heheuna peehea? Iloto naa mahi Te Aitu Tapu raa, Christ ni mate no hakaara tana tino see hai se mee sara ki TeAtua ki uia naa haisara taatou. Naa hakataakoto taatou e huihuia te ttoo Christ i naa vana taatou e meeme vware i te Hare Tapu, teena ki lotu tonu taatou i TeAtua.

¹⁵ Te nei kote vana Christ raa kote tama e hakatonu te taratara hakamaatua TeAtua e tuku maa tana kanohenua, teena naa tama ni kannaatia TeAtua raa ki toa laatou naa mee taukalleka TeAtua ni purepure ake kilaatou. I te aa, Christ ni mate ki hakassaoria naa tama naa i naa mahi naa haisara laatou ni mee i te saaita laatou koi tautari ki naa taratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama i Israel.

¹⁶ I te saaita te tama raa e mate no hakatuu i te tama ma ki too ana mee raa, see hai tama ma ki too ana mee; laatou ki ttari ki ilotia maaoni maa te tama naa ni mate maaoni iloo. ¹⁷ I te aa, te taratara te tama e tuku raa, teena ni taratara vare koi ki mee maa te tama naa koi ora. Naa taratara naa ma ki ttino maaoni koi i te saaita te tama naa e mate. ¹⁸ Teena kote vana te taratara mua TeAtua e takoto raa ni see ki te ttoo ki hakaara ki TeAtua, ki huri ake peela maa e mee te tama ku mate. ¹⁹ I te saaita Moses ni kauake naa Loo ki naa tama raa, a ia ni too te ttoo naa punua purumakau ma

✧ 9.4 Ex 30.1-6; 25.10-16; 16.33; Num 17.8-10; Ex 25.16; Deut 10.3-5 ✧ 9.5 Ex 25.18-22 ✧ 9.6 Num 18.2-6

✧ 9.7 Lev 16.2-34 ✧ 9.13 Lev 16.15-16; Num 19.9,17-19

naa gout no hakauru ma te vai, araa too atu iloo no tapi atu ki aruna te laupepa naa Loo ma te kanohenua Israel. Teenaa aia nitoo naa huru sipsip e mmea no sai ki telaa te laakau 'hyssop' raa no ttoko ki te ttoo ka tapi ki naa tama. ²⁰ Aia ni mee ake peelaa ki naa tama naa,

“Teenei te ttoo e hakattino ai te taratara hakamaatua TeAtua nivanaatu ki tautari kootou.”[☆]

²¹ I te ara naa raa, Moses ni tapi hoki te ttoo raa ki aruna te hare kantis e tapu raa ma naa mee telotu e takkoto iloto te hare.[☆] ²² Naa Loo raa e taratara maa naa mee hakkaatoa e huuia ki te ttoo raa ki mataffua, aa ki mee see hai ttoo e pesi, naa haisara te henua see lavaa te uiia TeAtua.[☆]

Christ ni mate ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei

²³ Naa mee e takkoto ite kerekere nei te laa e penapena tautari ki naa tiputipu naa mee itelani raa, naa mee naa e tau ki huuia ite ara naa. Naa mee itelani iaa e tau iloo ki huuia ki te ttoo e tau kareka iaa ite ttoo naa manu. ²⁴ I te aa, Christ ni see uru atu kiloto te Hare Tapu e hakatuuria naa tama te maarama nei; teenaa ko te Hare Tapu ni penapena tautari ki te Hare Tapu maaoni itelani. A Ia ni hanotonu kitelani, teenaa kotanakina enoho imua naa karamata TeAtua ite saaita nei ka tokonaki kitaatou. ²⁵ Te setau ma te setau naa Maatua Hakamau naa Jew raa e uru atu kiloto te Uta e Tapu ma te ttoo naa manu. Christ iaa ni see hano no hakaara tanatino itelopo saaita iloto te Hare Tapu. ²⁶ Ki mee maa Ia ni mee peena raa, a Ia ni hakallono isukoi peena itelopo saaita, e kaamata mai iloo ite saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei. Aa teenei taatou kunnoho inaa aso hakaoti te maarama nei raa, a Ia ni hakasura mai tana saaita tokotasi nei no mee ki mate Ia ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. ²⁷ Naa tama hakkaatoa e takkoto naa aso laatou ma ki oti ku mmate, teenaa ko te saaita koi tokotasi laatou ma ki mmate. Aa ki muri raa TeAtua ku hakatonotonu laatou. ²⁸ Peelaa hoki, Christ ni mate tana saaita tokotasi ki uiia naa haisara telopo tama. I tana saaita ma ki ahemai raa, a Ia ma ki see au no hakatonu naa sara te henua; a Ia ma ki au are no hakasao naa tama e ttari atu kiaa Ia.[☆]

10

¹ Te tiputipu naa mee maaoni ma ki ssura mai raa see haka kaatoaina mai i naa Loo ni kauake ki naa Jew; naa Loo naa e takoto koi ma se maru i naa mee e taukalleka te laa ma ki oti ku ssura imuri. Naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa, teenaa ko te mee tokotasi raa koi. E aa? Naa ora naa tama elotu i TeAtua raa ma ki haka kaatoaina peehea naa Loo te laa e taratara ki hakaara naa mee laatou raa i te ara naa? ² Ki mee maa naa tama elotu i TeAtua raa ni uiia maaoni naa haisara laatou raa, naa tama naa ni see ttaka are ka mannatu maa laatou ni tama e mee naa sara laatou, teenaa naa tama naa ni kaaoti te hakaara naa mee laatou ki TeAtua. ³ Teenaa naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa e hakkoro naa tama naa ki see ssiri i naa haisara laatou. ⁴ I te aa i te ttoo naa punua purumakau ma naa kout raa see lavaa te uii naa haisara.

⁵ Teenaa kote vana te saaita Christ ni mee ki au kite maarama nei raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki TeAtua.[☆]

“Koe see hiihai ki naa manu ma naa kaikai e hakaara atu kiaa koe, tevana iaa koe ni penapena taku haitino no kaumai.

⁶ Koe see hiihai ki naa manu e ttuni katoo no hakaara mai i te olta, aa ma aaraa mee e hakaara ki uii naa haisara.

⁷ Teenaa nau ki mee ake,

‘TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai, e mee pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu iaa nau.’ ”

⁸ Christ ni mee ake peelaa imua, “Koe see kaimanako aa maa koe e hiihai maa te henua e taa naa manu no hakaara atu kiasa koe; aa koe hoki see hiihai maa te henua e taa ka ttuni naa manu i aruna te olta no hakaara atu ki uiaa naa haisara laatou.” (niaaina maa naa Loo raa e taratara ki hakaara naa mee naa.) ⁹ Teenaa vanaake iloo Christ ki TeAtua,

“TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai.”

Naa mee te henua ni hakaara imua raa ku suia TeAtua ki te mate Christ. ¹⁰ I Christ ni hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa naa haisara taatou ni uiaa kato TeAtua i Christ ni hookii tana haitino i te saaita koi tokotasi ki uiaa naa haisara te henua.

¹¹ Teaso ma teaso, naa maatua imuaraa e heheuna peenaa te hakaara naa mee raa koi itelopo saaita; tevana iaa naa mee naa tama naa e hakaara raa seelavaa te uii naa haisara. ✧ ¹² Christ iaa ni hakaara tana haitino ki uiaa naa haisara te henua, teenaa kote hakaara etakoto notakoto hakaoti. Teenaa noho iloo Ia i te vasi hakamaatau TeAtua. ¹³ A Ia nei ku noho ka ttari ki tukua iho TeAtua naa tama e tautau haaeo ma Ia raa ki laro ana tapuvae. ✧ ¹⁴ Naa ora naa tama ni uiaa naa haisara laatou raa ni haka kaatoaina a Ia i tana saaita ni hakaara tana haitino.

¹⁵ TeAitu Tapu hoki e taratara i te mee naa. Tana taratara mua raa e mee peelaa:

¹⁶ “Teenei taku taratara hakamaatua ma ki tuku maa naa tama naa inaa aso ma ki oomai nei. ✧

Nau ma ki hakatuu aku loo raa iloto naa hatumanava laatou ka sissii ki loto naa hakataakoto laatou.”

¹⁷ Araa TeAtua ku taratara hoki,

“Nau ma ki see lavaa te maanatu ake ki naa haisara laatou aa ki naa vana e hakallika naa tama naa ni mee imua.” ✧

¹⁸ Aa i te saaita naa haisara nei ku oti te uiaa TeAtua raa, teenaa ku see tau te hakaara hoki se mee ki TeAtua.

Taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Taatou nei ku ttana te uru atu kiloto te Uta e Tapu, i te aa, tetoo Jesus raa ni pesi maa taatou. ²⁰ Christ ni taaraki mai tana ara hou, teenaa kote ara te ora, e tere vaaroto te maro matoru eppui te Uta e Tapu, teenaa ko i tana haitino. ²¹ Taatou nei ku mee te maatua hakamau taatou e roorosi i te hare TeAtua. ²² Teenaa taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua ma te hatumanava e taukareka aa mate hakataakoto etonu; taatou ki oomai ma naa hatumanava aa ma naa hakataakoto e mallama; taatou ki oomai ma naa haitino ku oti te ffui ki te vai e maarama. ✧ ²³ Taatou ki seai iloo ki tiiake te mee e taao hi manava ai taatou, itaatou e illoa maa TeAtua ma ki taao hi ki ana purepure ni kaumai ki taatou. ²⁴ Taatou ki anaana ki telaa tama, ki tokonaki telaa tama, ki huri ake te manava laaoi aa ki sosorina taukareka. ²⁵ Taatou ki seai iloo ki tiiake te kkutu taatou maraa e kkutu hakapaa pee ko aaraa tama. Taatou ki saapai ki telaa tama, i kootou ku kkite maa te Aso TeAriki raa ku saaita mai.

²⁶ Ki mee maa taatou e hakamanani te ppena naa haisara, aa taatou iaa ku oti te toa taatou naa taratara maaoni TeAtua, teenaa see hai mee taatou e lavaa te hakaara ki TeAtua ki uiaa naa haisara taatou naa. ²⁷ Taatou ki nnoho koi ka ppare naa manava taatou ki ta mai te Hakatonu TeAtua aa te ahi e ura kkava te laa ma ki seua ai naa tama e sahea laatou naa taratara TeAtua. ✧ ²⁸ Naa tama see hakannoo ki naa Loo Moses raa ma ki taao ia kimmate kimee maa setakarua kattoe e taratara maa naa tama naa e ssara; see hai tama ma ki aroha i naa tama naa. ✧ ²⁹ Kootou e mannatu peehea i naa tama e mee pakavaina laatou te Tama TeAtua? naa tama e haia laatou tetoo te taratara hakamaatua TeAtua ma se mee vare koi, tetoo te laa e uii naa haisara laatou? naa tama e hakanaparia laatou TeAitu telaa oi? Kootou hakatuu i te hakallika naa haaeo te laa ma ki ppesi atu ki naa tama naa! ✧ ³⁰ Taatou e illoa i te tama ni mee tana taratara peelaa, “Nau ma ki painnaki maa naa tama

✧ 10.11 Ex 29.38 ✧ 10.13 Ps 110.1 ✧ 10.16 Jer 31.33 ✧ 10.17 Jer 31.34 ✧ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25

✧ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✧ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✧ 10.29 Ex 24.8

e hai haaeoina laatou aaraatama”; taatou e illoa hoki itetama nitaratara peela, “TeAtua ma ki hakatonutonu ana tama.”³¹ Te mee raa e hakamataku iloo ki mee maa koe e takoto i laro naa mahi TeAtua!

³² Kootou hakatuuake kinaa tiputtipu kootou imua. Inaa aso naa, ite saaita kootou kuoti telotu i TeAtua raa, kootou ni hakallono isu itelopovana, tevanaiaa kootou ni mau naa manava kootou i TeAtua. ³³ E mee naa saaita kootou maraa e sasaakiria ka mee pakavaina, aa aaraasaaita, kootou maraa etokonaki atu ki naa tama e mee pakavaina. ³⁴ Kootou ni hakallono isu hakapaa ma naa karapusi, aa te saaita naa hekau hakkaatoa kootou ni tauhia raa, kootou ni noho hakalavatoa koi, ikootou e illoa maa kootou koi mee naa mee kootou etaukallekaiaa etakkoto, aa naa mee naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. ³⁵ Kootou ki seai iloo ki pare tino, ite aa, kootou ma ki kauatu naa tuuhana kootou. ³⁶ Kootou kilavatoa tennoho ka ttari, ki haia kootou te hiihai TeAtua, aa kutoo naa mee TeAtua ni purepure atu.

³⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela,³⁷ “I loto te punaa saaita koi aa te tama ma ki au raa ku hakasura mai; a Ia ma ki see hakannase.

³⁸ Aku tama ettonu raa ia ma ki hakannoo ki aku taratara no ora; aa ki mee maa se tama i laatou e huri tana manava no ahe ki tana tiputipu imua raa, teenaa nau ma ki see hiahia i te tama naa.”

³⁹ Taatou seai ko naa tama e ahe ki te tiputipu imua no see ilotia. Seai. Taatou e hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa taatou e hakassaoria a Ia.

11

Te tiputipu te lotu

¹ Te tama e hakatina i TeAtua raa e hakataakoto ma naa mee e taaria a ia raa ma ki oti ku ssura maaoni, aa niaaina maa te tama naa sekikite i naa mee naa, te tama naa e hakataakoto maa naa mee naa e takkoto. ² TeAtua ni hiihai ki naa vana naa tama imua ni mee raa i laatou e hakataakoto tonu ia Ia.

³ Teenei kote hakataakoto taatou i TeAtua nei teelaa e illoa taatou maa telani ma te kerekere ni penaa TeAtua iloto naa mahi tana taratara.³

⁴ Abel ni tautari ki tana hakataakoto no hakaara ia naa mee etaukallekaiaa i naa mee Cain. Teenaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni hiihai ai TeAtua kiaa ia, i te aa, i TeAtua ni hiihai ki ana mee ni hakaara kiaa Ia. Niaaina maa Abel ku oti te mate raa, te tiputipu tana hakataakoto naa koi tarataraina i naa aso nei.⁴

⁵ Enoch ni seelavaa te mate itana manava ni mau i TeAtua. Aia ni toa TeAtua ki te lani, teenaa see hai tama ni kite ia ia. Te laupepa tapu raa e taratara maa te saaita Enoch seki toa are TeAtua ki te lani raa, TeAtua ni hiihai ki ana sosorina.⁵ ⁶ TeAtua e hiihai ki te tama e hakataakoto tonu kiaa Ia, teenaa te tama e hiihai maa ia ki au ki TeAtua raa, a ia ki mau tana manava maa TeAtua e noho mai maaoni i te lani aa ma ki oti ku kauake naa tuuhana naa tama e ssee ake kiaa Ia.

⁷ Noah ni hakataakoto kinaa taratara hakaapoake TeAtua inaa vana ma ki oti ku ssura imuri, teelaa a ia sekikite. Te tama naa ni hakannoo ki naa taratara TeAtua no penapena iloo tana vaka e lasi teelaa ni hakassao ai a ia ma tana haanauna. Teenei kote hakataakoto Noah i TeAtua nei teelaa ni hakassaaina ai naa sosorina hakallika naa tama te maarama nei, teenaa Noah ni haia TeAtua maa setama etonu ia ia ni hakataakoto tonu kiaa Ia.⁷

⁸ Teelaa kote hakataakoto Abraham i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai Abraham te hakannoo ki TeAtua itana saaita kannaatia kihano kite henua TeAtua ni purepureake kiaa ia. Niaaina maa Abraham ni see iloa itana kina e hano raa, a ia ni hakannoo koi ki TeAtua no hano.⁸ ⁹ Itana saaita ni noho maa se horau i te henua ni purepureake TeAtua raa, a ia ni noho no hakataakoto tonu koi ki TeAtua. Aia ni moemoe koi i naa tamaa hare kantis, e mee pee ko Isaac ma Jacob, naa tama

³¹ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19 ³² 10.37 Hab 2.3-4 (LXX) ³³ 11.3 Gen 1.1; Ps 33.6,9; Jn 1.3 ³⁴ 11.4 Gen 4.3-10 ³⁵ 11.5 Gen 5.21-24 (LXX) ³⁶ 11.7 Gen 6.13-22 ³⁷ 11.8 Gen 12.1-5

ni kauake hoki te purepure naa TeAtua.✠ ¹⁰ Ite aa i Abraham ni noho kattari kite henua TeAtua ni hakatonu no hakatuu, teenaa se henua e pena ki tuu makattau hakaoti.

¹¹ Niaaina maa Abraham kumatua aa Sarah kulaka itessao teffine e haitama raa, Abraham ni sura koi tana tamariki, i te aa, i Abraham ni taaohi manava ki naa purepure TeAtua kiaa ia.✠ ¹² Niaaina maa Abraham kutae iloo kitana matua raa, aia ni lavaa te hakatiri tana haanauna notammaki iloo pee ko naa hetuu i te lani aa ma naa kerekere makkini i naa tahua vaatai.✠

¹³ Naa tama nei hakkaatoa nimmate ma naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa naa tama naa iaa ni see too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa tama naa ni kkite no fiafia i naa takkoto mmao mai naa mee naa. Teenaa naa tama naa ni ffuri no taratara maa laatou ni horau koi e nnoho i te kerekere nei.✠ ¹⁴ Naa tama e taratara peenaa raa e huri ake maa laatou e sessee se henua ki mee ma settino henua laatou. ¹⁵ Naa tama naa ni see nnoho ka mamannatu peenaa kite henua laatou ni oomai. Ki mee maa naa tama naa ni mannatu kite henua naa raa, laatou ni see laatou ara ki ahe. ¹⁶ Tevana iaa naa tama naa ni fiffai ki see henua e taukareka iaa, se henua i te lani. Teenaa TeAtua see napa maa Ia e taapaa naa tama naa ma se Atua laatou, i te aa i aa Ia ku oti te penapena hakaoti te henua naa tama naa.

¹⁷ Abraham ni usuhia tana hakataakoto i TeAtua ki hookii tana tama Isaac maa se mee aana e hakaara ki TeAtua itana saaita ni haaiteria TeAtua. Niaaina maa TeAtua ni kauake ana purepure ki Abraham raa, Abraham ni hakaara tana tama raa ki TeAtua.✠ ¹⁸ Aa TeAtua iaa ni mee ake peelaa kiaa ia, “Too haanauna ni purepure atu nau raa ma ki hakatiri iho i Isaac.”✠ ¹⁹ Abraham ni maanatu maa TeAtua ma ki lavaa te hakamasikeria a Ia Isaac, teenaa te mee nei e mee maa Abraham ni toomai tana tama naa i te mate.

²⁰ Teelaa ko te hakataakoto Isaac i TeAtua raa teelaa ni purepure ake ai Isaac ki Jacob ma Esau i laaua ma ki haia hakaraaoina TeAtua imuri.✠

²¹ Teelaa kote hakataakoto Jacob i TeAtua teelaa ni huria i aia no hakatapu naa tamalliki Joseph raa itana saaita nitaupiri ki mate. Tesaaita naa raa, Jacob ni hakapare i aruna tana tokotoko, teenaa lotu iloo ki TeAtua.✠

²² Teelaa kote hakataakoto Joseph i TeAtua raa teelaa, itana saaita nitaupiri ki mate raa, nitaratara ai aia ite ara naa tama i Israel raa ki mee ki tana haitino i te saaita laatou e hakattaha i Egypt.✠

²³ Teelaa kote hakataakoto naa maatua Moses i TeAtua raa teelaa ni huuina ai laaua Moses inaa marama etoru itana saaita ni haanau mai. Laaua ni kkite maa te tamariki raa e tiputipu taukareka, teenaa ki see mattaku ai laaua te sahe naa taratara te tuku.✠

²⁴ Teelaa kote hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa, itana saaita ni matua raa, aia ni see hiihai maa ia e haia ma se tamariki te tama ffine te ttuku i te henua naa.✠

²⁵ Aia ni hiihai maa ia ki hakallono isu ma naa tama TeAtua; aia ni see hiihai maa ia ki hakahiaha tana tamaa saaita ma te tiputipu see tonu. ²⁶ Aia ni hakatuu peelaa ma ki mee ma ia e hakanaparia i aa ia e tautari ki te Mesaea raa, e taukareka iaa i naa mane katoo i Egypt, teenaa i aa ia e ttoka are ki tana tuuhana ma ki kauake TeAtua imuri.

²⁷ Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa ni see matakua ai aia i te ttuku Egypt no hakataha ia i te henua naa. Aia ni see hiihai maa ia e ahe, i aa ia e mee maa ia ni kite i TeAtua, te tama see kiitea ki te karamata. ²⁸ Teelaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni mee ake ai aia kite kanohenua Israel raa ki mee te Kaikai te Pasova aa kutapi tettoora i naa tootoka laatou ki see taia naa tamalliki mua laatou raa te Ensol te Mate.✠

✠ **11.9** Gen 35.27 ✠ **11.11** Gen 18.11-14; 21.2 ✠ **11.12** Gen 15.5; 22.17; 32.12 ✠ **11.13** Gen 23.4; 1 Chr 29.15; Ps 39.12 ✠ **11.17** Gen 22.1-14 ✠ **11.18** Gen 21.12 ✠ **11.20** Gen 27.27-29,39-40 ✠ **11.21** Gen 47.31 (LXX); 48.1-20 ✠ **11.22** Gen 50.24-25; Ex 13.19 ✠ **11.23** Ex 2.2; 1.22 ✠ **11.24** Ex 2.10-12 ✠ **11.28** Ex 12.21-30

²⁹ Teelaa kote hakataakoto naatama i Israel i TeAtuaraa teelaa nilavaa ai naatama naa te hakahiti te 'Red Sea', emee pee kolaatou esassare vaaruna te kerekere e pakupaku, teenaa te saaita naa tama i Egypt raa ni mee ma ki hakaffiti ake laatou raa, naa tama naa ni mallemo hakkaatoa. ✧

³⁰ Teelaa ko te hakataakoto naatama i Israel i TeAtuaraa teelaa ni maaoha ai te hiri e aareha i Jericho i te saaita naatama naa ni sare aareha te matakaaina naa i naa aso e hitu. ✧

³¹ Teelaa ko te hakataakoto te ffine hai huri Rahab i TeAtuaraa teelaa ni see lavaa ai a ia tetaia hakapaa ma naatama nisee hakannoo ki TeAtua, ite aa, ia ia ni hakauruhia a ia naatama i Israel ki loto tana hare, te saaita naatama naa ni oo ake no tokatoka seemuu i te henua naa. ✧

³² Eaa? Nau ki taratara hoki i aaraa tama? Nau see hai saaita ki taratara atu nau i Gideon, Barak, Samson, Jefta, David, Samuel, aa ma naa pure TeAtua. ✧ ³³ Teelaa kote hakataakoto naatama i Israel i TeAtuaraa teelaa nilavaa ai naatama naa tetaia laatou naatama i aaraa henua. Naatama naa ni roorosi hakaraa oi iloo ki naa kanohenua naa, teenaa laatou ni too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa pukua naa laion raa ni puuia naatama naa, ✧ ³⁴ naa ahi e ura kava raa ni tinaia laatou, aa laatou nisee lavaa tetaia ki naa paraamo a ka mmate. Naatama naa ni matanaenna e, tevana ia laatou ni oo no haimmahi; naa soldia naa henua e mmao raa ni lavaa naatama naa tetaia. ✧

³⁵ Teelaa kote hakataakoto naa haahine i TeAtuaraa teelaa nilavaa te hakamasikeria ai naa hareakina laatou raa i te mate.

Aaraa tama nisee fiffai maa laatou ki hakassaoria raa, naatama naa ni tiiake koi makitaaia laatou kimmate kilavaa laatou te massike kite ora e taukareka. ✧

³⁶ Aaraa tama laatou nitaussuaina ka sarua, aa aaraa tama e saisaitia ki naa seni no karapusina. ✧ ³⁷ Naatama naa ni tauatia ki naa hatu; aaraa tama ni tuutia no m motu iloto ttonu; aaraa tama ni taaia ki naa paraamo a. Naatama naa e ttara ki naa kiri naa sipsip ma naa gout; naatama naa e ttaka see hai mee, e hai haaeo ina, aa e mee pakavaina. ✧ ³⁸ Naatama naa see tau te nnoho i te maarama nei; naatama naa ni sassare huri ma ko naa horau vaaroto mouku, ia rana naatama a mouna, iloto naa rua i naa vasi naa mouna, aa vaaroto naa rua i te kerekere.

³⁹ Naatama nei ni hakanauria iloo inaa hakataakoto laatou i TeAtua, tevana ia laatou nisee hai mee ni too inaa mee TeAtua ni purepure ake. ✧ ⁴⁰ Ite aa, TeAtua ni mee tana mee e taukareka ki mee ki taatou, teenaa te hakataakoto TeAtua raa e mee maa naatama naa e ttari koi kitaatou ki haka kaatoaina naa ora taatou hakapaa ma naatama naa.

12

TeAtua taatou Tamana

¹ Taatou ia e ttaka mate lopotama e haka e inaa hakataakoto laatou. Teenaa taatou ki tiiake naa mee eppuimai inaa hakataakoto taatou aa ma naa haisara e hakaviisia ai taatou, aa taatou kuuu naa kauae taatou no ffuro ite haiva TeAtua e tuku. ² Taatou ki ttoka tonu ki Jesus, te tama e mau ai naa hakataakoto taatou i te kaamata no tae kite hakaotiana. A Ia nisee matakua maa ia a Ia kutuukia kite kros. A Ia nisee maanatu maa Ia ma ki hakanaparia ia rana te kros, ite aa ia a Ia ni hakataakoto tonu ki tana saaita ma ki hiahia imuri, aa te nei a Ia ku noho i te vasi hakamaatau i te nohorana TeAtua.

³ Kootou hakatuu ake ki naa haaeo ttama naa ni uru; kootou hakatuu ki te lotoffaeo naatama hai sara raa ia a Ia. Teenaa kootou ki see paretino no tiiake naa hakataakoto kootou i TeAtua. ⁴ Kootou maraa e hakappuru iloo ki seelavaa kootou naa mahi

✧ **11.29** Ex 14.21-31 ✧ **11.30** Josh 6.12-21 ✧ **11.31** Josh 2.1-21; 6.22-25 ✧ **11.32** Judg 6.11—8.32; 4.6—5.31; 13.2—16.31; 11.1—12.7; 1 Sam 16.1—1 Kgs 2.11; 1 Sam 1.1—25.1 ✧ **11.33** Dan 6.1-27 ✧ **11.34** Dan 3.1-30 ✧ **11.35** 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 ✧ **11.36** 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jer 20.2; 37.15; 38.6 ✧ **11.37** 2 Chr 24.21

te haisara, tevana iaa kootou ni see tauppiri ki mmate inaa vana kootou e mee naa.
⁵ Eaa? Kootou ku ssiri koi inaa taratara hakauaua ake TeAtua ki kootou, naa tama e mee ma ni tamalliki aana?✠

“Taku tama, hakannoo ki naa akonaki TeAriki e kauatu, aa koe ki see mei i too saaita e nutua a Ia.

⁶ TeAtua e hakattonu naa tama katoo e llee ai tana manava, aa e hakkaitoa naa tama katoo e tauhia a Ia maa ni tama aana.”

⁷ Te saaita kootou e hakkaitoaina TeAtua raa, kootou ki illoa maa kootou e haia peenaa i kootou ni tamalliki TeAtua. Naa tamalliki katoo maraa e hakkaitoaina naa tammana laatou anii? ⁸ Ki mee maa kootou see hakkaitoaina pee ko ana tamalliki raa, teenaa e mee maa kootou seai ni tamalliki aana maaoni; kootou naa ni huivao koi. ⁹ Taatou hakkaatoa e hakkaitoaina naa tammana taatou ite maarama nei, teenaa taatou e tuku atu koi ki laatou. Eaa? Kootou see mannatu maa taatou ki tuku atu hoki peenaa ki taatou Tamana itelani ki ora hakaoti taatou? ¹⁰ Taatou ni hakkaitoaina naa tammana taatou ite maarama nei ite tamaa saaita koi, ilaatou e mannatu maa etonu; TeAtua iaa e mee peenaa kikaumai setaukareka ki taatou, teenaa ki ttapu naa ora taatou pee ko Ia. ¹¹ Ite saaita taatou e hakkaitoaina raa, taatou e mee maa taatou ki nnoho hakaaroha, teenaa maa taatou ki see fiafia. Ki muri raa naa tama ni akonakina peenaa raa ku kauake te ora e tonu.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹² Kootou kissau naa rima e matanaennae kootou naa aa kootou ku hakamakkaa naa turi kootou e poreppore naa!✠ ¹³ Sassare tonu ki naa saarena ettonu ki see hakallika naa vae naa tama see lavaa te sassare; tevana iaa naa vae naa tama naa ki taukalleka.✠

¹⁴ Kootou mee ki nnoho hakaraaoi kootou ma naa tama hakkaatoa, aa kootou ku mee ki ttaka kootou ma te tiputipu e tapu, ite aa, see hai tama i kootou ma ki kkite i TeAriki ki mee maa kootou see nnoho hakaraaoi peenaa. ¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri kootou no tiiake te laaoi TeAtua. Kootou mmata ki see mee kootou ma ko naa laakau e mmara teelaa essomo no mee aaraa laakau no hakallika.✠ ¹⁶ Kootou mmata ki see hai huri kootou ka see illoa telotu pee ko Esau, te tama ni sui ana kaikai raa ki ana keri i aa ia ko te tama matua.✠ ¹⁷ Kootou e illoa maa ki muri raa a ia ni hiihai maa tana tamana raa ki huri ake no hakatapu iaa ia; araa nei a ia ni kerekereia ka hano. Niaaina maa ia nimate hakaoti ianataniraa, aia nisee lavaa te too tana mee ni ssee naa.✠

¹⁸ Kootou ni see oomai ki te mouna e tuu i te kerekere nei, teelaa e ura kkava, e takoto pouuri, aa etuu tana sisioi, pee ko naa tama i Israel raa nimee ite Mouna Sinai, ite saaita TeAtua ni kauake ana Loo. ¹⁹ Naa tama naa ni llono inaa iri te puu kallono laatou inaa taratara ake te reo. Ite saaita naa tama naa ni llono ite reo raa, naa tama naa ni ttani i laatou ni see hii hakannoo.✠ ²⁰ Ite aa, ilaatou see hii hakannoo ki te taratara e kauake peelaa, “Ki mee hoki iloo ma se manu e paa ite mouna naa, te manu naa ki tauatia ki mate.”✠ ²¹ Naa vana ni ssura i te kina naa ni hakamataku iloo, teenaa ki taratara Moses peelaa, “Nau e porepore i taku mataku!”✠

²² Kootou iaa ku oomai ki te Mouna Saion, te henua te Atua e ora, te Jerusalem te lani ma tana simata ensol. ²³ Kootou ku oomai ki te kuturana hakahiahia naa tamalliki mua TeAtua, naa tama e mee naa inoa laatou e sissia i te lani. Kootou ku oomai ki TeAtua, te tama e hakatonutonu naa tama hakkaatoa. Aa kootou ku oomai ki naa aitu naa tama taukalleka ku mee no kaatoa naa ora laatou. ²⁴ Kootou ku oomai ki Jesus, te tama ni hakatonu te taratara hakamaatua hoou TeAtua, aa ki te ttoo teelaa e uii naa haisara; teenaa seai ko te ttoo e tanitani ki kauake tana sui, pee ko te ttoo Abel.✠

✠ **12.5** Job 5.17; Prov 3.11-12 (LXX) ✠ **12.12** Is 35.3 ✠ **12.13** Prov 4.26 (LXX) ✠ **12.15** Deut 29.18 (LXX)
 ✠ **12.16** Gen 25.29-34 ✠ **12.17** Gen 27.30-40 ✠ **12.19** Ex 19.16-22; 20.18-21; Deut 4.11-12; 5.22-27 ✠ **12.20**
 Ex 19.12-13 ✠ **12.21** Deut 9.19 ✠ **12.24** Gen 4.10

²⁵ Kootou mmata hakaraa oi iloo ki see sahea kootou te tama e taratara atu ki kootou. Naa tama ni sahea laatou naa taratara TeAtua i te kerekere nei ni see ssao. E aa? Taatou e maanatu maa taatou ma ki ssao ki mee maa taatou e sahe naa taratara te tama e taratara iho i te lani? ²⁶ Te kerekere raa ni ue i te saaita te reo raa ni taratara iho, tevana iaa te saaita nei a Ia e taratara peelaa, “Nau ma ki ue hoki te kerekere nei hakapaa ma te lani.” ²⁷ Te saaita TeAtua e mee maa ‘hoki’ raa, a Ia e mee maa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki uettia, teenaa ki takkoto koi naa mee teelaa see lavaa te uettia.

²⁸ Taatou ki fiafia itaatou etoo te nohorana teelaa see lavaa te uettia. Taatou ki fiafia no lotu hakamaaoni iloo i TeAtua itana ara e hiihai; ²⁹ i te aa, te Atua taatou raa e mee ma se ahi e ttuni te tama ki mate hakaoti. ✧

13

¹ Kootou ki manava laa oi peenaa i naa taaina ma naa kave kootou. ² Hakamaarona loko i ki hakauru naa tama kootou see illoa raa ki naa hare kootou. E mee aaraa tama ni hakauru naa ensol raa ki naa hare laatou, aa laatou iaa ni see illoa maa teenaa ni ensol. ✧ ³ Hakamaarona i naa tama e mmoe i naa hare karapusi, e mee pee ko kootou e karapusi hakapaa. Hakamaarona i naa tama e hakallono isu, e mee pee ko kootou e hakallono isu hoki ma ko laatou.

⁴ Kootou katoo kimmata i te aavvana raa teenaa sevana hakamaatua. Naa hai aavvana raa ki ttaka hakapaa ka fifai ki laatou. TeAtua ma ki hakatonutonu naa tama i laatou e ffuri no hai huri ma naa aavana aaraa tama.

⁵ Kootou mmata ki see kaimannako kootou ki te mane; kootou ki tau koi ma te kooina e nnoho ma kootou. TeAtua ni mee peelaa, “Nau ma ki see masike no tere i kootou; kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou.” ✧

⁶ Taatou ki taratara see kkapo peelaa: ✧

“TeAtua e tokonaki kiaa nau, nau ma ki see mataka.

Se aa naa tama te maarama nei e lavaa te mee kiaa nau?”

⁷ Hakamaarona i naa hakamau kootou imua, naa tama ni hakaeta atu naa taratara TeAtua. Kootou mannatu ake ki te ssao laatou ni ttaka i te maarama nei no mmate, a kootou ku tautari ki naa tiputtipu laatou. ⁸ Te tiputtipu Jesus Christ see lavaa te huri; tana tiputtipu i te aso raa, te aso nei, aa i naa aso hakkaatoa e ssau koi. ⁹ Kootou mmata ki see hurisia naa manava kootou naa akonaki kootou ni see illoa imua. E taukareka maa naa ora kootou ki haimmahi e hakatahito i te laa oi TeAtua, teenaa ki see mee maa kootou e tautari ki naa ppui naa kaikai; naa tama e tautari ki naa ppui naa ni seai iloo naa vana laatou ni taunai i naa ppui naa.

¹⁰ Naa maatua e heheuna iloto tekina naa Jew elotura e puia naa loo raa ki see kaina laatou naa mee e hakaara i aruna te olta taatou. ¹¹ Naa Maatua Hakamau naa Jew raa e toomai tetoo naa manu raa ki te Uta e Tapura ki hakaara ki uiia naa haisara te henua; naa haitino naa manu raa iaa e tuunia laatou i haho i te kina laatou e nnoho. ✧ ¹² Teenaa ko te vana Jesus ni mate hoki i taha Jerusalem, teenaa ki lavaa te huia naa haisara te henua ki tana tinottoo. ¹³ Teenaa taatou ki oo atu kiaa Ia i taha tekina te henua e nnoho no mee kinnapa taatou hakapaa maa Ia. ¹⁴ I te aa itaatou see hai henua e takoto hakaoti i te kerekere nei; taatou essee ki te henua teelaa ma ki sura iho imuri. ¹⁵ Taatou ki hakanau peenaa i TeAtua i te kau saaita iloto te inoa Jesus, ki mee maa teenaa te mee taatou e hakaara ki TeAtua ki naa maaisu taatou i naa taratara taatou maa Jesus ko TeAriki. ¹⁶ Kootou hakamaarona ki sosorina taukareka kootou ka tokonaki ki telaa tama, i te nei ko te mee taatou e hakaara teelaa e hiihai ai TeAtua.

¹⁷ Hakannoo ki naa hakamau kootou. Naa tama naa see illoa te hakamarolloo i naa roorosi laatou ki naa ora kootou, i te aa, i laatou ma ki hakaariake ki TeAtua i naa heuna laatou ni mee. Kimee maa kootou e hakannoo ki naa tama naa,

✧ **12.25** Ex 20.22 ✧ **12.26** Hag 2.6 (LXX) ✧ **12.29** Deut 4.24 ✧ **13.2** Gen 18.1-8; 19.1-3 ✧ **13.5** Deut 31.6,8; Josh 1.5 ✧ **13.6** Deut 31.6,8; Josh 1.5 ✧ **13.11** Lev 16.27

naa tama naa ma ki heheuna ma te fiafia; aa ki mee seai, naa tama naa ma ki heheuna hakaaroa, teenaa kootou ma ki see tokonakiria naa tama naa.

¹⁸ Kootou ki taku peenaa ki tokonaki mai TeAtua ki maatou. Maatou e illoa maa naa hakataakoto maatou e mallama, i maatou e fiffai maa maatou ki mee naa vana e ttonu inaa saaita hakkaatoa. ¹⁹ Aa nau e hiihai maa kootou ki taku hakappuru ki mee mai TeAtua ki hanatu nau ki kootou i naa aso nei koi.

²⁰ TeAriki Jesus e mee pee ko te tama e roorosi naa sipsip, a Ia ni hookii tana tino ttoo kittino tetaratara hakamaatua TeAtua teelaa etakoto hakaoti, teenaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua ite mate. TeAtua kotetama e mee kootou ki nnoho hakaraaoi, ²¹ teenaa a Ia e lavaa te haia a Ia te tiputipu e taukareka raa ki haimahi iloto naa ora kootou, kilavaa kootou te tautari hakaraaoi ki tana hiihai. Iloto naa heuna Jesus raa, taatou e haia a Ia ki toa taatou naa sosorina kaatoo aana e hiihai. Teenaa taatou katoo e lavaa te hakanau iaa Ia i te kau saaita katoo! Amen.

Naa taratara hakaoti

²² Akutaaina. Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara nei; taku pas e sissii nei seai se pas e huarooroa.

²³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa taatou taina Timothy ku oti te hanaa i te hare karapusi. Kimee maa ia e vave taemai, maaua ma kioo atu hakapaa ki kootou.

²⁴ Kauatu naa purepure maatou nei ki naa hakamau kootou ma naa tama katoo te lotu. Naa taaina taatou e nnoho i Italy raa e pureppure atu ki kootou.

²⁵ TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

JAMES TE PAS JAMES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas James e takkoto te kau taratara akonaki teelaa e sissii ki “naa tama hakkaatoa TeAtua ettaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei”. Te tama e sissii te pas nei etaratara hakaraaoi iloo ki mallama ana akonaki inaatiputipu ma naa sosorina tetama elotu. Aia etaratara itekau vana pee kotennoho haimane aa te nnoho hakaaroha, naa usuhia te tama i te vana e hakallika, te sosorina e taukareka, te maanatu hakallika itelaa tama, te hakataakoto te tama i TeAtua ma ana sosorina, te taratara kite taratara ekee, te atamai maaoni, te hakatauttau ma aaraa tama, te manava e ahua ma te manava e taka seemuu, te hakatonutonu aaraa tama, te manava hikkahi, te noho e noho hakalavatoa, aa naa taratara i naa taku te tama.

Te pas nei e taratara hakaraaoi iloo maa te hakataakoto te tama i TeAtua ki hanotonu ma ana sosorina, i teenaa ko naa tiputipu te tama e lotu maaoni.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Te lotu ma te atamai maaoni 1.2–8

Te nnoho haimane ma te nnoho hakaaroha 1.9–11

Kootou mmata ki see usuhia kootou ni vana e hakallika 1.12–18

Hakannoo ki te taratara no hakasura te tiputipu e tonu 1.19–27

Kootou ki see hirihiri tama 2.1–13

Te lotu te tama ma ana sosorina 2.14–26

Te tama e lotu ki hakamattoni ana taratara 3.1–18

Te tama e lotu ma naa tiputipu te maarama nei 4.1—5.6

Te kau akonaki 5.7–20

¹ A nau James, se tama e heheuna maa TeAtua, aa maa TeAriki Jesus Christ.*

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, te kanohenua TeAtua ettaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei.

Te lotu ma te atamai maaoni

² Akutaaina ma akukave nei. Kootou ki fiafia inaatiri kootou itekau haaeo. ³ Ite aa ikootou e illoa maa naa haaeo naa e hahaaite te haimahi naa hakataakoto kootou i TeAtua. Saaita naa hakataakoto kootou naa ma ki ttipu ake no haimmahi raa, kootou ma ki lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. ⁴ Kootou ki hakalavatoa te nnoho ma naa haaeo naa, ki see usuhia kootou no mee te lopo vana see ttonu, ki ttonu kootou aa kikaatoa naa ora kootou. ⁵ Aa kimee maa setama ikootou see atamai, aia kitaku ki TeAtua, i TeAtua ma ki kauake te atamai naa. Ite aa, i TeAtua setama e kaimaarie. Aia e hookii vare ki naa tama katoo e kainnoo ake. ⁶ Tevana iaa, i too saaita e taku raa, koe ki iloa maa naa mee aau e kainnoo naa ma ki kauatu TeAtua. Koe seai iloo kimamaanatu tammaki maa oomee naa ma ki hainattaa te kauatu. Ttama emamaanatu tammakiraa emee pee ko naa hakahua naa peau ite moana i naa oko te matani. ⁷⁻⁸ Naa tama peenaa, teenaa see lavaa te hakatonu naa mannatu laatou aa see illoa maa laatou ki mee peehea; naa tama naa ki see mannatu maa laatou ma ki too ni mee maa laatou i TeAriki.

Naa tama e haimane ma naa tama e nnoho hakaaroha

⁹ Naa tama te lotu e nnoho hakaaroha raa ki fiafia i te saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou ni tama e hai hekau. ¹⁰ Aa naa tama te lotu e hai hekau raa ki fiafia i te saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou nitama e nnoho hakaaroha. Ite aa, naa tama e hai hekau raa ma ki maaoha no mmate pee ko naa laakau vao.

¹¹ Telaa raa e sopo ake ma te vvela notuunia naa laakau e ssomo, teenaa naa kaute

* 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3; Acts 15.13; Gal 1.19

naa laakau naa maki mmate no maaoha kilaro, aa tetiputipu e hakaoti manava naa kaute naa ku seai. Peelaa hoki naa tama e hai hekau raa ma ki mmate i naa sassare laatou ka mee naa heuna laatou.✠

Naa hakataakoto taatou i TeAtua ma ki haaiteria

¹² Naa tama e hakataakoto tonu i TeAtua i naa saaita laatou e haaiteria raa, laatou ki fiafia. Saaita laatou ku oti te hahaaiteria raa, laatou ma ki suia TeAtua ki tana ora ni purepure ake ki naa tama elaoi iaa Ia. ¹³ Ki mee te henua e haaiteria ni haeeo peenaa, laatou ki see mee ni taratara maa laatou peelaa, "Nau e hahaaiteria TeAtua." Seai. I te aa, TeAtua see lavaa te hahaaiteria te vana e hakallika, aa tana tino see iloa te hahaaita tama. ¹⁴ Tevana iaa te henua ma ki usuusuhia i te saaita laatou e ffuri no mee naa vana hakallika e oti manava ai laatou. ¹⁵ Teenaa naa vana hakallika e oti manava ai laatou naa ma ki oo ake no llasi ka hakassura naa haisara, aa te saaita naa haisara naa e oo ake no llasi, teenaa te mate ma ki sura.

¹⁶ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki see hakarereesia kootou. ¹⁷ Te kau mee e taukalleka taatou essura mai itelani. Teenaa nimee e oomai i TeAtua, te tama ni hakamaasina naalamu telani. A Ia see iloa te hurihuri ni vana maana ma ki hakapouritia taatou. ¹⁸ Itanaitino hiihai, taatou ni hakaoratia a Ia iloto naa mahi te taratara maaoni, ki nnoho taatou pee ko ana tama mua i ana mee katoo ni penappena.

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki illoa maa naa tama katoo ki hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara e kauake, tevana iaa laatou ki see osoo taratara ka palilliri naa maaisu laatou, aa laatou ki see lotolloto nauhie. ²⁰ I te aa, te saaita te tama eloto raa, a ia ma ki see lavaa te hakasura te tiputipu e tonu TeAtua e hiihai. ²¹ Teenaa kootou kitiiake naa sosorina ekerekkere kootou e hakamannaninaa. Kootou kitiiake hoki naa sosorina tippua kootou e mee naa, aa kootou kutuku ki naa vana TeAtua. Kootou kutoa kootou naa taratara TeAtua e ppono kiloto naa hatumanava kootou, i kootou ma ki lavaa te hakasoria naa taratara naa.

²² Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi ki llono kootou i ana taratara; kootou ki tautari hoki ki naa taratara naa. Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou. ²³ Ttama e hakannoo koi ki naa taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, e mee pee kotetama ettoka i te mmata raa ki kite ia i ana tiputipu. ²⁴ Aa i tana saaita ni hakataha i te mmata raa, a ia ku ssiri hoki i ana tiputipu. ²⁵ Tevana iaa, te tama ettoka hakaraaoi ki ilotia a ia naa Loo TeAtua e hakasao te tama raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoi naa TeAtua i ana vana katoo e mee. I te aa, iaa ia e hakannoo hakaraaoi iloo ki naa Loo naa. A ia see mee maa ia e hakannoo koi aa ma ki oti ku ssiri, seai. A ia maraa e tautari ki naa Loo naa.

²⁶ E haitama i kootou e maanatu maa ia setama elotu? Ki mee koe see roorosi hakaraaoi too maaisu, taau naa seai se lotu maaoni, aa koe naa ku hakareeresi kiaa koe soko koe. ²⁷ Te lotu TeAtua Tamana e vana maa te lotu e matahua aa e maaoni raa e tiputipu peenei: Taatou kitokonaki ki naa tamalliki ku oti te mmate naa maatua laatou aa ma naa puruna haahine ki see nnoho hakaaroha laatou. Taatou ki roorosi hoki ki see usuhia taatou no mee naa vana see ttonu te maarama nei.

2

Kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai

¹ Aku taaina ma aku kave nei. I kootou nitama e hakatina i TeAriki taatou Jesus Christ, TeAriki haimahi, kootou ki see hirihiri maa nitama kootou e fiffai aa ma aaraa tama iaa kootou see fiffai. ² Ki mee maa see tama e hakao tanakasana e taavi mmaha aa e uru ki naa hekau taukalleka e uru atu kiloto te hare lotu kootou, aa telaa tama see hai mane e hakao ki naa hekau e hakallika e uru atu hoki kiloto te hare lotu kootou naa. ³ Ki mee kootou e anaana koi ki te tama haimane raa

✠ 1.11 Is 40.6-7 (LXX)

no vanaake kiaa ia peelaa, “Kau no noho ite tuai e taukareka nei,” aa kootou ia e ffuri atu ki telaa tama no vanaake peelaa, “Tere no tuu mai peelaa, seai koe ku noho ki te kerekere ilaro,”⁴ teenaa kootou e ssara i kootou e hirihiri tama, aa kootou hoki ku hakatonutonu ki naa manava e takahitihiti kootou.

⁵ Aku taaina nei, kootou hakannoo mai! TeAtua ni hiri naa tama e nnoho hakaaroa ite maarama nei ki illoa hakaraaoi iloo ia ia, aa ki nohoria laatou te nohorana teelaa nipurepureake ia kinaatama elaoi ia ia. ⁶ Tevana ia naatama e nnoho hakaaroa ra see haia hakaraoia kootou. Ko ai naatama maraa e oo atu no mee pakavaina kootou kataakina kootou ki te koti? Teenaa ko naa tama naa, naa tama e hai hekau! ⁷ Teenaa ko laatou naa e tuku haaeoina laatou te inoa taukareka TeAriki kootou.

⁸ Naa vana kootou emeeraa makittonu ki mee kootou e tautari kite Loo TeNohorana TeAtua, teelaa e hakatu iho iloto te Laupepa Tapu, “Manava laaoi itelaa tama pee ko koe e manava laaoi ia koe soko koe.”⁹ Ki mee kootou e hirihiri maa nitama kootou e fiffai aa ma nitama kootou see fiffai, kootou naa ku ssara. Ite aa, i kootou ku sahea kootou te Loo e taratara ite tiputipu naa. ¹⁰ Tama e sahea ia se Loo tokotasi ra, ia naa e sahea ia naa Loo ra hakkaatoa. ¹¹ Ite aa, te tama ni mee tana Loo peelaa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama,” teenaa ko ia naa hoki emee tana Loo peelaa, “Kootou see taama.”¹² Niaaina maa koe see hai huri ma te aavana telaa tama, koe naa e sahea a koe naa Loo TeAtua, ia koe etaa tootama no mate. ¹² Kootou kitaratara ka sosorina pee ko naa tama e illoa ma kioti laatou ku hakatonutonusia naa Loo teelaa emee ki hakassaoria taatou. ¹³ TeAtua ma ki see sura te manava aroha itana saaita ma ki hakatonutonu te tama ni see manava aroha itelaa tama. Naa tiputipu te manava e aroha ite tama elaka i aruna te manava e hakatonutonu te tama.

Sosorina tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei. Se aa e taukareka ki mee te henua e taratara maa laatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, aa naa sosorina laatou ia e kkee? Laatou ma ki lavaa te hakassaoria peehea te illoa laatou naa? ¹⁵ Ki mee maa teelaa ni taaina ma ni kave kootou e ttaka see hai hekau aa see hai kaikai ki kkai. ¹⁶ Se aa e taukareka i too taratara e pesi atu ki laatou peelaa, “Te aso taukareka! Hakao ni kkaahu matoru ki see makalii kootou aa kootou ku kkai ki pposu kootou!” aa kootou ia see kauake ni mee maa laatou ki nnoho taukalleka laatou? ¹⁷ Nau e taratara atu ra ko te tiputipu te hakataakoto naa. Ki mee kootou e hakataakoto vare koi i TeAtua aa kootou ia see tautari ki naa hakataakoto naa, teenaa te hakataakoto kootou i TeAtua naa e mate.

¹⁸ E mee te tama ma kitaratara peelaa, “Te tama elotu i TeAtua aa telaa tama e sosorina taukareka.” Nau e hakaarehe atu taku taratara peenei, “Hakaari mai ki iloa nau maa tetamaraa elotu peehea maa ia setama e sosorina hakallika? Nau ia ma ki hakaari atu ki iloa koe i naa tiputipu taku lotu i TeAtua i aku sosorina.” ¹⁹ Koe e illoa maaoni maa teelaa se Atua koi tokotasi? Taukareka! Naa tippua ra hoki e ttaka ma te iloa naa, teenaa e ppore ai laatou i naa mattaku laatou. ²⁰ Te vvare! Koe e hiihai maa nau e hakaari atu kiaa koe maa telotu te tama teelaa see hakasoaina ana sosorina ra, teenaa selotu e mate? ²¹ Kootou hakatuu ki Abraham. Tana ora ni hakatonu peehea maa TeAtua? Teenaa ko i-ana sosorina tautari ki tana hakataakoto i TeAtua itana saaita ni hookii tana tamariki, Isaac, i aruna te olta.²² Koe see kite i naa hakau naa mee e lua nei hakapaa? Naa hakataakoto taatou i TeAtua e hakattino ki naa sosorina taatou. ²³ Te Laupepa Tapu ra e taratara maaoni peelaa, “Abraham ni lotu maaoni i TeAtua, teenaa ia ni haia TeAtua ma setama etonu ia ia elotu maaoni.” Aa teenaa Abraham ni taapaa ma se ssoa TeAtua.²⁴ Aa teenaa, kootou nei ku illoa. Naa ora taatou e ttonu i taatou e sosorina tautari ki naa hakataakoto taatou i TeAtua, see mee maa i naa hakataakoto koi taatou.

☆ 2.8 Lev 19.18 ☆ 2.11 Ex 20.13,14; Deut 5.17,18 ☆ 2.21 Gen 22.1-14 ☆ 2.23 Gen 15.6; 2 Chr 20.7; Is 41.8

²⁵ Te aranaa nisura hoki i Rahab, te ffine haihuri. Tana ora nitonu maa TeAtua iaiaa nihakamuunia aia naatama haka Israel ni ooake no tokatoka seemuu i te henua naa, aa ki oti raa hakasaoria iloo a ia naa tama naa i telaa ara.*

²⁶ Aa teenaa, te haitino emoe sei tana manuraa, teenaa se haitino e mate. Peelaa hoki te hakataakoto tetama i TeAtua teelaa see hakasoaina naa sosorina e taukalleka raa, se hakataakoto e mate.

3

Hakamattoni naa taratara kootou

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see mee maa kootou hakkaatoa ki heheuna maa nitisa. Kootou e illoa maa te hakatonu maatou naa tisa raa ma ki ttoe ia ia aaraa tama. ² Taatou hakkaatoa maraa e hakassara naa vana taatou. Tevana ia a te tama see hakassara ana taratara raa, teenaa kote tama e tonu aa e iloa te roorosi i tana haitino hakkaatoa. ³ Taatou maraa e hakao te tamaa katana i te maaisu te hos raa ki lavaa te paarea taatou te hos naa ki tere ki naa kina taatou e fiffai. ⁴ Kootou hakatuu hoki inaa hurohuro naa vaka ellasi. Niaaina maa te hui te vaka naa e tere iloto naa matani ellasi raa, te vaka naa elavaa koi te hakaraaua te tinohiti te vaka naa ki te tamaa hoe. Te hui te vaka naa ma ki tere koi ki naa kina te tinohiti te vaka naa e hiihai. ⁵ Te arero te tama e mee peenaa. Te tamaa arero naa elavaa iloo te ahu ki naa vana hakamattaku.

Kootou hakatuu inaa lavaa te hui te vao te tuunia te tamaa maramara ahi no vela hakkaatoa. ⁶ Te arero raa e mee ma seahi. Teenaa se mee iloto naa haitino taatou elavaa te hakakoro te kau vana see tonu ki hakallika taatou. Naa ora taatou nei elavaa te seua te ahi e takoto inaa arero taatou, teenaa kote ahi e sura mai i te ahi e ura see mate. ⁷ Te kau manu vao e kaittama, naa manu e lellere, naa manu e torottoro i te kerekere aa ma naa ika i te moana, kuoti te haia naa tama te maarama nei kittara, aa elavaa hoki laatou te anaanaria kittara. ⁸ Tevana ia a see haitama kuoti telavaa te haia aia te arero kitara. Te arero te tama e ssuke te kau vana hakallika aa see ilotia taatou te haia kitara, aa te tama elavaa te mate iaia. ⁹ Taatou e taratara hiahia ki TeAriki taatou ma te Tamana ki naa arero taatou. Iaa taatou e ffuri hoki no sasaakiria taatou naa tama TeAtua ni penapena ki tiputipu ma ko ia ki naa arero naa koi.* ¹⁰ Naa taratara hiahia ma naa taratara haaeo e ssura iho i te maaisu naa koi. Aku taaina ma aku kave nei, te mee naa ki see sura i kootou. ¹¹ See hai sao e ppuna ake te vai e vaaitoro ma te vai e vaissaa hakapaa i te rua tokotasi. ¹² Aku taaina ma aku kave nei, te laakau te 'fig' raa see lavaa te hua naa oliv; te laakau 'grape' raa see lavaa te hua naa 'fig', aa te ssao e takoto te vaittai see lavaa te ppuna iho te vai e taukareka te unu.

Te atamai TeAtua

¹³ Ehaitama i kootou e atammai aa e illoa inaa vana? Laatou ki hakaari maa laatou e atammai ki naa tiputipu taukalleka naa ora laatou. Teenaa ko naa sosorina taukalleka laatou e hai seemuu ilaatou e atammai. ¹⁴ Tevana ia a ki mee kootou e manava ssano, e haaeo, aa e kaimmate inaa mee kootou, kootou ki see taratara kailallao kaahu maa kootou e atammai. ¹⁵ Teenaa sei se atamai e sura mai i telani; teenaa se mee te tama te maarama nei. Te tiputipu naa e sura inaa tippua e hakallika. ¹⁶ Naa kina e takoto te manava ssano ma te manava e kaimmate inaa mee raa, te hakatautau ma te kau vana e hakallika raa hoki e ssura. ¹⁷ Te tiputipu te atamai eau i telaniraa ia e kaamata maa e matahua; e mee hoki ki noholaoi ma telaa tama, e meeme hakaraaoi telaa tama, e haisoalaoi; te mee raa e sura te manava aroha i telaa tama, aa e sura naa sosorina e taukalleka; tevana ia a te hirihiri tama ma te manava e kaikailua raa see sura. ¹⁸ Te taukareka raa ko te tiputipu ma ki hakasuratia naa tama e mee telaa tama ki noholaoi maa aaraa fama.

* 2.25 Josh 2.1-21 * 3.9 Gen 1.26

4

Kootou tuku ki naa vana TeAtua

¹ Kootou naa e heheatu ka hakatauttau soko kootou i te aa? Teenaa ko te tiputipu naa kaimannako kootou ki mee naa sosorina e hakallika teelaa e hetaa iloto naa hakataakoto kootou! ² Kootou e kaimannakotia kootou naa mee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no lellere ki taa ni tama; kootou e oti manava i naa mee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no hetaa ka hakatauttau soko kootou. Kootou see hai mee i naa mee kootou e fiffai, i kootou see kainnoo ake ki TeAtua. ³ Aa naa saaita kootou e kainnoo raa, kootou see hai mee e kauatu, i te aa i kootou e kainnoo ma naa manava kailallao; kootou e kainnoo koi ma ki too ni mee maa kootou no hakatataahao naa tinotama kootou. ⁴ Kootou ni tama e kaikailua! Kootou see illoa maa te tama e haisoa ma te maarama nei raa ko te tama e tautau haaeo ma TeAtua? Naa tama e fiffai maa laatou e haisoa ma te maarama nei ku mee ma ni tama e tautau haaeo ma TeAtua. ⁵ Kootou ki see mannatu maa teelaa se taratara hakareeresi raa e tarataraina mai te Laupepa Tapu peelaa, “Te aitu ni kaumai TeAtua ki takoto i taatou nei e mee ana mee hakamattaku e oti manava ai.” ⁶ Tevana iaa te laaoi TeAtua e hookii raa e haimahi iaa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “TeAtua see hiihai ki naa tama e ahu; a Ia iaa e mmata ake hakaraaoi ki naa tama e ttaka seemuu.”✧

⁷ Aa teenaa, kootou tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ffuri no taukaina kootou Satan, i aa ia ma ki tere no tiiake kootou. ⁸ Kootou oomai ki tauppiri kootou ki TeAtua, aa a Ia ma ki hanatu ki taupiri atu Ia ki kootou. Fuiffui naa rima kootou, kootou naa tama haisara! Hakakkee naa ora kootou ki mataffua, kootou naa tama e kaikailua! ⁹ Kootou nnoho kappari, aa kootou kuttani; tiiake tekkata kootou naa, aa kootou kuttani; tiiake te hiahia kootou naa, aa kootou ku meeme hakaaroa. ¹⁰ Ki mee kootou e tuku soko kootou kilaro imua TeAtua, teenaa kootou ma ki saaua TeAtua no haia ma ni tama hakamaatua.

See hakatonutonu telaa tama te lotu

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see tuku haaeo i telaa tama. Ki mee kootou e tuku haaeo ka hakatonutonu naa taaina kootou, kootou naa e tuku haaeoina kootou naa Loo TeAtua, aa kootou e mee ma e hakatonutonu naa Loo naa. Ki mee kootou e hakatonutonusia kootou naa Loo, teenaa kootou ku see mee ma ni tama e tautari ki naa Loo. Kootou naa ku mee ma ni tama e hakatonutonu naa Loo. ¹² Naa Loo raa ni Loo TeAtua ni tuku soko ia, a Ia soko ia e tau te hakatonutonu naa Loo naa. A Ia soko ia e lavaa te hakaora te tama, aa e lavaa te seu te ora te tama. Koe ko ai ki lavaa koe te hakatonutonu telaa tama?

Kootou see ahu

¹³ Kootou hakannoo mai, naa tama i kootou e tukutaratara peelaa, “Te aso nei maatou ma ki oo kite henua raa no nnoho se setau maa maatou ka mee ni heuna ki lavaa ni mane maa maatou. Aa ki mee matou see oo i te aso nei, maatou ma ki oo taiao.” ¹⁴ Kootou naa see illoa maa kootou ma ki tiputtipu peehea i taiao. Kootou e mee koi pee ko naa tuu te kohu raa i te tamaa saaita, aa ki oti ku seai. ✧ ¹⁵ E taukareka maa kootou ki taratara are peenei: “Ki mee maa TeAriki e hiihai, taatou ma ki haia taatou naa vana nei.” ¹⁶ Saaita nei iaa kootou e hakatannata ka ahu maa kootou e illoa i te kau vana. Naa ahu peenaa e ssara.

¹⁷ Aa teenaa, naa tama see haia laatou naa vana e taukalleka laatou e illoa maa laatou ki mee raa, laatou naa e ssara.

5

Te taratara hakaapo ki naa tama hai hekau

¹ Aa te nei, kootou naa tama hekau, hakannoo mai kiaa nau! Kootou ttani ka meeme hakaaroa ki kootou i naa haaeo teelaa ma ki oo atu ki kootou. ² Naa hekau

kootou kuoti kato teppara, aa naakkahu kootou kuoti tekaaina naamanu. ³ Naakol ma naasiliva kootou kuppirtia kato te taekatana. Te taekatana naa ma ki seu naa pukunohi kootou hoki pee ko naavvela naamee iteahi. Kootou ni hakatau naa mane ma naa hekau kootou naa inaa aso hakaotinei. ⁴ Kootou ni see tauia kootou naa tama e heheuna i kootou. Kootou hakannoo atu i naa taumaruu naa tama naa i kootou! Te Atua, Te Ariki Haimahi kuoti telono i naa ttani naa tama e heheuna i kootou naa. ⁵ Te saaita kootou ni nnoho ka tutu laaoi i te kerekere nei raa, telopomee e taukalleka nikaatoa atu ki kootou; kootou ni nnoho ka hakatataahao naa tinotama kootou ki naa tiputtipu kootou ekaimannako. Kootou kuoti tekkai ka ppeti, aa te nei kootou kutau kitaia kimmate. ⁶ Telopo tama taukalleka kuoti te hai haaeoina kootou ka taia no mmate, aa naa tama naa ia ni see hai vana hakallika ni mee ki kootou.

Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki Te Atua

⁷ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari kite saaita ma ki ahemai Te Ariki. Kootou mmata inaa lavatoa te tama e tori kaikai raa te noho ka ttari ki ffua ana kaikai e tori. Aia e noho hakaraaoi iloo ka ttari ki tae mai te ssao te ua, ki ssomo hakaraaoi ana mee e tori. ⁸ Kootou hoki ki nnoho hakaraaoi ka ttari. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari, i te aso Te Ariki e ahemai raa ku taupiri.

⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see taumaruu i telaa tama, ki see ttuu kootou imua te hakatonu Te Atua. Tama e hakatonutonu raa ku taupiri ki au. ¹⁰ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mannatu inaa pure Te Atua te laa ni sassare ka hakaia ite inoa Te Ariki. Kootou kitoo te tiputtipu naa tama naa inaa nnoho hakalavatoa laaou ma naa haae. ¹¹ Taatou e ttapa ma laaou e fiafia ilaou ni lavatoa te nnoho ma naa haae naa. Kootou ni llono inaa lavatoa Job te noho ma naa haae ni mee ia ia. Kootou e illoa hoki maa ia ni haia hakaraaoina Te Ariki imuri. I te aa, i Te Ariki se tama e laaoi aa e manava aroha i te tama. ¹² Aku taaina ma aku kave nei. Te nei se taratara hakamaatua. Ki mee kootou e hai maa kootou e taratara maaoni, kootou see taratara hakamaumau ki telani ma te maarama nei. Seai. Kootou ki mee koi peela, “Uee,” inaa saaita kootou e mee maa te naa se taratara maaoni, aa “Seai,” inaa saaita kootou e mee maa te naa seai se taratara maaoni. Kootou ki mee peena ki see takkoto kootou ilaro te hakatonu Te Atua. ¹³ E haitama i kootou e taka ma ana mmaha? Kootou taku ki Te Atua. E haitama i kootou e fiafia? Kootou huahua ni mako ka hakanau i Te Atua. ¹⁴ E haitama i kootou e maki? Kootou ki aru ki naa tama hakamaatua telotu, naa tama naa ma ki taku maa naa tama e mmaki naa, aa laaou maki mmurua naa tama naa kite ssunu te oliv ite inoa Te Ariki. ¹⁵ Te taku te tama e hakataakotonu i Te Atua raa e hakamasike te maki no marooroo. Te Ariki ma ki hakahea a ia naa haitino naa tama e mmaki naa no taukalleka, aa naa haisara hoki naa tama naa ma ki uiia ki mee laaou ni mee ni haisara maa laaou. ¹⁶ Aa te naa, kootou ki hakaari naa haisara kootou ki naa taaina kootou, aa kootou kutaku maa telaa tama, ki malolloo kootou inaa maki kootou. Te taku te tama e sosorina taukareka raa e haimahi iloo. ¹⁷ Elijah se tama koi ma ko taatou. Aia ni taku hakappuru iloo ki Te Atua ki puuia te ua raa ki see too. Te naa te ua raa ni see too ana setau e toru ma te vasi. ¹⁸ Ki otiraa, a ia ni taku hoki ki too te ua. Te lanii ni too iho tana ua aa te kerekere ni ssomo ana kaikai. ¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama i kootou ni tiiake ia te hakamaaoni, no sura atu telaa tama no huria tana manava ki ahemai a ia, ²⁰ kootou hakamaarona lokoi te taratara nei: te tama e huria aia te manava te tama haisara ki ahemai ki te hakamaaoni raa, te tama haisara naa ku hakasaoria a ia i te mate. Te naa Te Atua ma ki uiia a ia naa haisara kato te tama naa. ^{5.3} Mt 6.19 ^{5.4} Deut 24.14-15 ^{5.11} Job 1.21-22; 2.10; Ps 103.8 ^{5.12} Mt 5.34-37 ^{5.14} Mk 6.13 ^{5.17} 1 Kgs 17.1; 18.1 ^{5.18} 1 Kgs 18.42-45 ^{5.20} Prov 10.12; 1 Pet 4.8

^{5.3} Mt 6.19 ^{5.4} Deut 24.14-15 ^{5.11} Job 1.21-22; 2.10; Ps 103.8 ^{5.12} Mt 5.34-37 ^{5.14} Mk 6.13 ^{5.17} 1 Kgs 17.1; 18.1 ^{5.18} 1 Kgs 18.42-45 ^{5.20} Prov 10.12; 1 Pet 4.8

1 PETER TE PAS MUA PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas mua Peter raa ni sissii ki naa tama te lotu, teenei e taapaa a ia ma ko “naa tama TeAtua ni hakamaatino”, teelaa e ttaka masseu ma ni horau ki naa matakaaina e ttuu haka tokorau i Asia. Peter ni sissii te pas nei ki hakatipuina naa manava naa tama teelaa ma ki tokatoka i te pas nei. Teenaa ko naa tama e mee pakavaina ka hakallono isu i laatou e lotu i TeAtua. Peter e sissii te pas nei no hakasua ake i te Lono Taukareka teelaa e taratara i Jesus Christ. Teenaa maa teelaa ko te mate Christ, tana masike mai ana i te mate, aa te purepure TeAtua maa Christ ma ki ahemai, teelaa ki taaohi manava laatou. Laatou ki illoa i te mee nei ki lavatoa laatou te nnoho ma naa haaeo e pakkuu ake kilaatou, aa maa naa vana nei e ssura ki haaiteria naa hakataakoto laatou i TeAtua. Teenaa maa laatou makikauake naa tuuhana laatou TeAtua i te “Aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei”. (1.7)

E hakapaa ma naa taratara inaa nnoho hakalavatoa ma naa haaeo raa, Peter e taratara ake hoki ki naa tama naa ki nnoho laatou ka sosorina ma nitama teelaa e ttaka ma Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Peter e hakasua i te ara TeAtua e hakaora te tama 1.3–12

Naa akonaki i te ora e tapu 1.13–2.10

Naa sosorina te tama e lotu i ana ttiri i naa haaeo 2.11–4.19

Naa meeme seemuu ma naa heuna te tama e lotu 5.1–11

Naa taratara hakaoti 5.12–14

¹ A nau Peter, se aposol Jesus Christ.

Nau e sissii te pas nei ki kootou, naa tama ni hakamaatinoria TeAtua e ttaka masseu ma ni horau iloto naa matakaaina i Pontus, Galesia, Capadosia, Asia aa ko Bitinia.

² Kootou kunaa hakamaatinoria iloo TeAtua Tamana, e hano ma tana hakataakoto ni noho ma Ia imua, no haia TeAitu Tapu ma ni tama e ttapu ki tautari kootou i Jesus Christ aa ki uiia naa haisara kootou tana ttoo.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaooi iloo kinnoholaaooi kootou i naa aso hakkaatoa.

Taaohi manava i te ora maaoni

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia e takoto tana hui aroha itaatou, teenaa Jesus Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate ki hookii mai a Ia te ora maaonine ki taatou. Teenei taatou e taaohi manava i te ora maaonine, ⁴ aa taatou ku matamata koi ki te ssao TeAtua ma ki hookii mai naa tuuhana taatou teelaa e tukua a Ia maa ana tama. Naa mee naa e takkoto i TeAtua itelani, tekina naa mee naa seelavaa te ppara, te hakallika aa seelavaa taseai.

⁵ Teenaa ni tuuhana kootou, aa TeAtua, i ana mahi, ma ki roorosi hakaraaooi iloo ki kootou ki tae ki te ssao kootou ma ki hakaoratia a Ia i te aso hakaoti.

⁶ Niaaina maa te tamaa sao nei kootou e nnoho ka hakallono isu ma te kau haaeo raa, kootou ki fiafia i te mee naa. ⁷ Kootou see mamannatu tammaki, teenaa ni ara TeAtua e mee ki haaiteria naa hakataakoto kootou, ki mee maa kootou e lotu maaoni. E mee koi ma ko i-naa tuunia taatou naa kol raa i te ahi ki haaiteria maa teenaa ni kol maaoni. Tevana iaa naa hakataakoto kootou e ttoe iaa i naa kol. Teenaa ko te vana kootou e tau ki haaiteria naa hakataakoto kootou ki takkoto haimmahi peenaa. Te aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei raa, TeAtua ma ki hiahia i kootou, teenaa a Ia ma ki hakanau i kootou no mee kootou ma ni tama hakamaatua. ⁸ Niaaina maa kootou seki kuite iaa Ia raa, kootou e llee koi naa manava kootou iaa Ia; niaaina maa kootou see kuite iaa Ia i te saaita nei raa, kootou e lotu koi iaa Ia. Teenaa te hiahia e takoto iloto

naa manava kootou naa see ilotia taatou te tarataraina, ⁹ i te aa, i kootou ku hakaoratia TeAtua. Teenaa ko te mee ni hakatina ai kootou iaa Ia.

¹⁰ Teenei ko naa taratara i te hakaora nei teelaa ni ssee hakappuru ai naa pure TeAtua raa makiilotia laatou, aa teelaa nitarataraina mai laatou hakaoti ite mee taukareka TeAtua maki kauatu ki kootou. ¹¹ Naa tama naa ni ssee makiilotia laatou te ssao te taukareka naa maki sura mai, aa ma te taukareka naa maki hakasura mai peehea. Teenaa kotessao TeAitu Christ, teelaa etakoto ilaatou, e hakaariake. Teenaa ko anataratara nimee maa Christ makioti ku hakallonoisu aa telaaoi teelaa maki sura imuri. ¹² TeAtua ni hakaariake ki ana pure raa maa naa heuna laatou naa see mee maki tokonaki kilaatou; laatou e heheuna ki tokonaki ki kootou. Laatou nitarataraina laatou naataratara teelaa kullono kootou itesaaita nei inaa hakaetau te Lono Taukareka raa naatama e tauria naa mahi TeAitu Tapu, te tama ni heunatia mai itelani. Teenei ko naa mee naa ensolraa iloo e fiffai maa laatou ki illoa.

Te ora e tapu

¹³ Teenaa, kootou hakattonu naa hakataakoto kootou. Kootou ki tinomaamaa ka taaohi manava ki te taukareka teelaa maki kauatu itesaaita Jesus Christ maki hakasura mai. ¹⁴ Kootou tautari ki TeAtua, aa kootou ku tiiake naa sosorina seettonu nittaka ma kootou imua, itesaaita kootou koittaka see illoa inaa vana. ¹⁵ E mee pee ko TeAtua, te tama ni aruatu ki kootou raa etapu, teenaa kootou hoki ki hakamaarama naa ora kootou kittapu inaa vana kato kootou emee. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Hakamaarama naa ora kootou kittapu, i aa nau e tapu.”[☆]

¹⁷ Kootou e kannaa maa TeAtua ko kootou Tamana inaa saaita kootou e taku kiaa Ia. Tevana iaa kootou ki illoa maa TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei; a Ia e hakatonutonu naa tama hakkaatoa kitau ma naa vana naa tama naa nimee. Aa teenaa, itesaaita kootou ennoho ite maarama nei raa, kootou kinnoho ma ni horau kalotumattaku iaa Ia. ¹⁸ Kootou e illoa i kootou ni see uruhanaina TeAtua ki tiiake kootou te ora see hai vana etaunai teelaa ni hakataka mai maa naa tippuna kootou raa ki naa mee vare pee ko naa siliva ma naa kol. Seai. ¹⁹ Kootou ni uruhanaina TeAtua ki te ttoo Jesus, te tama ni mee ma ko te sukua sipsip e matahua. ²⁰ A Ia ni hakamaatinoria TeAtua imua tana penapena ana te maarama nei, aa teenei ni hakasuratia mai inaa aso hakaoti nei ki kauatu te taukareka kootou. ²¹ Kootou nei e tautari ki TeAtua i kootou ku illoa i Christ. Christ ni hakamasikeria a Ia ite mate no hakanohoria ma se tama hakamaatua. Teenaa kootou ki taaohi manava ka lotu tonu ki TeAtua soko Ia.

²² Teenei naa ora kootou ku mallama i kootou e tautari ki te hakamaaoni TeAtua, aa kootou hoki ku oomai no fiffai hakaraaoi ki naa taaina kootou raa, teenaa kootou ki hakassura te manava laaoi maaoni ki telaa tama. ²³ I te aa, iloto naa mahi te taratara te ora maa te taratara TeAtua e takoto raa, kootou ni ahe hoki no mee ma ni tamalliki e hannau mai hoo. Tevana iaa kootou see hannau mai inaa mahi te tama teelaa maki oti koi ku mate, kootou e hannau mai iloto naa mahi TeAitu teelaa maki see lavaa te mate. ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

“Naa tama hakkaatoa e mee ma ko naa vvee,
naa tiputtipu taukalleka naa tama naa e mee ma ko naa kaute naa vvee.
Naa vvee raa maki mmate, aa naa kaute raa ku maaoha,

²⁵ aa te taratara TeAtua raa iaa maki takoto no takoto hakaoti.”[☆]

Teenei ko naa taratara i te Lono Taukareka teelaa ni kauatu ki kootou.

2

Te hatu e ora ma te kano henua e tapu

[☆] 1.16 Lev 11.44-45; 19.2 [☆] 1.25 Is 40.6-8 (LXX)

¹ Kootou kitiiake tekau tiputtipu e hakallika. Tiiake tetaratara kailaarao, te manava kaikailua, te manava ssano, aa tetaratara haaeo itelaa tama. ² Kootou kimee ma konnaatamalliki punaammea ehannau houu, ehiiuu lokoi kitevaiuu taukareka TeAitu Tapu, kittipuake kootou notoo te ora maaoni. ³ E mee pee konnaatara te Laupepa Tapu peela, “Kootou ku oti tekkite soko kootou itelaaoi TeAtua.”✧

⁴ Oo mai ki TeAriki, teenaa kote hatu te ora teela ni hakakkeeina te henua ma se tamavare, iaa ni tukua TeAtua ma se tama hakamaatua. ⁵ Oo mai kootou ma ni hatu e ora. TeAtua e mee ki hakatuu kootou kimee kootou ma ko te Hare Tapu TeAitu Tapu, aa teenaa ko te kina kootou ma ki heheuna ma ni maatua ettapu, ehakaara naa mee maaoni teela e hiihai ai TeAtua, ite aa ikootou ni tama e heheuna maa Jesus Christ.

⁶ I te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Nau ni hakamaatino te hatu hakamaatua, teenaa ehakatuuria a nau ma ko te pou hakamaatua i Zion; aa se tama peehea ehakatina iaa Ia raa, a ia ma ki see lavaa hakaoti te hakanaparia.”✧

⁷ Teenei kote hatu hakamaatua kikootou, naa tama elotu; aa kinaa tama se elotu raa iaa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te hatu ni hakakkeeina naa tama e ppena hare maa ehakallika raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.”✧

⁸ Telaa taratara e mee maa, “Teenei ko te hatu ma ki llave ai naa vae te henua no taussina kilaro, te hatupaa teela ma ki ttiri ai naa vae naa tama naa no maaoha laatou kilaro.”✧ Naa tama naa ni llave naa vae laatou notaussina kilaro ilaatou ni see hakannoo kinaa taratara TeAtua; aa laatou hoki ni tukua ki haia peena.

⁹ Kootou iaa konnaa tama TeAtua ni hakamattino. Kootou naa konnaa maatua ite nohorana TeAriki, te kanohenua etapu. Kootou naa konnaa tino tama TeAtua. Kootou nitukua TeAtua, tetama nikannaatu ma ki hakattaha kootou ite pouiri no oomai ki tana maasina, ki hakaeta kootou iana sosorina ehakalleka.✧ ¹⁰ Imua raa kootou ni see mee ma kote kanohenua TeAtua, aa ite saaita nei kootou kumee pee kote kanohenua TeAtua. Imua raa kootou ni see illoa itana manava aroha, aa ite saaita nei raa TeAtua ku aroha ikootou.✧

Hakannoo kinaa tama hakamaatua

¹¹ Aku soa nei. Nau ehakauatu tetaratara nei kikoote, ikootou ni horau ettaka ssiri vaaroto te maarama nei. Kootou see mee makitautari kootou kinaa sosorina kaimannako naa tama te maarama nei e mee kinaa haitino laatou, ite naa ko te tiputipu ehakalleka te mee naa tino tama kootou no hakallika. ¹² Kootou ki sosorina taukalleka imua naa karamata naa tama se elotu i TeAtua, teenaa ite saaita kootou ma ki tuku haaeo ina laatou maa kootou ni tama haisara raa, laatou kikkite i naa sosorina taukalleka kootou. Aa teenaa laatou ma ki hakannau i TeAtua itana aso ma ki hakasura iho.

¹³ TeAriki ehiihai maa kootou kituku kinaa vana naa hakamau katoo te maarama nei. Kootou kituku kinaa vana te Tuku i Rome, iaa ia kote tama hakamaatua hakaoti te henua, ¹⁴ aa kootou hoki kituku kinaa vana naa paretuku, ilaatou nitukua te Tuku i Rome raa kiharapusina naa tama ehakalleka, aa ki hakanauria naa tama ehakalleka. ¹⁵ Ite aa, i TeAtua ehiihai maa kootou ki sosorina taukalleka, kisee nnoho naa tama ehakalleka vvaaraa kamee tekau taratara hakallesi ikootou. ¹⁶ Kootou kinnoho ma ni tama see hakaapiapi itekau vana, tevana iaa kootou kisee mannatu maa kootou ettana te mee mmuni ni vana ehakalleka maa kootou. Kootou kinnoho ma ni poe TeAtua. ¹⁷ Kootou kimee hakaraaoi naa tama hakkaatoa, aa kootou kimanavalaoi i naa tama elotu kootou

✧ 2.3 Ps 34.8 ✧ 2.6 Is 28.16 (LXX) ✧ 2.7 Ps 118.22 ✧ 2.8 Is 8.14-15 ✧ 2.9 Ex 19.5-6; Is 43.20,21 (LXX); Deut 4.20; 7.6; 14.2; Tit 2.14; Is 9.2 ✧ 2.10 Hos 2.23

hakapaa. Kootou kilotumattaku i TeAtua, aa kootou kituku ki naa vana te Tuku i Rome.

Tautari ki te tiputipu Christ

¹⁸ Kootou naatama e heheuna, kootou kituku ki naa vana naa hakamau kootou, aa kootou kisosorina taukareka kilaatou. Nau see vanaatu ma ki tuku koi kootou ki naa vana naatama elaoi aa emeeme hakaraaoi ki kootou. Seai. Kootou kisosorina taukalleka hoki ki naa tama e haao. ¹⁹ Kimee kootou see hai vana e ssara, aa kootou iaa e hai haaoeina ka hakallono isu kootou, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoina TeAtua i kootou nilavaa te nnoho hakalavatoa ma naa haao naa. I te aa inaa hakataakoto kootou etakkoto i TeAtua. ²⁰ Kimee kootou etaia i kootou esosorina hakallika, seaa etaukareka kootou makitoo? Aa kimee kootou e sosorina taukalleka, aa kootou e taia ka hakallono isu raa, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ²¹ Teenei ko te tiputipu nei te laa ni kannaatia ai kootou TeAtua, i Christ tana tino ni hakallono isu maa kootou. A Ia ni hakasura te tiputipu nei ki kote kootou, aa kootou ku tautari kiaa Ia. ²² A Ia ni see haisara nippena, aa see hai tama ku oti te lono maa Ia ni pesi se taratara hakareeresi. ²³ Tana saaita ni sasaakiria raa, a Ia ni see huriatu no sasaakiri hoki; tana saaita ni taia no hakallono isu raa, a Ia ni see huriatu ma ki hetaa laatu. A Ia ni tuku koi ki TeAtua, te tama e hakatonutonu ki te ara e tonu. ²⁴ Christ tana tino ni amo naa haisara taatou i tana haitino no mate maa Ia i aruna tekros, kilavaa taatou te mmate ki naa haisara taatou, aa taatou ku nnoho kite ora e tonu. Kootou nei ku malolloo inaa maki kootou iaa Ia ni mere i tana taia ana. ²⁵ Kootou nimee ma ko naa sipsip e hurohurossiri, aa teenei kootou ku oti te hakaaha mai ki tautari kootou ki te Tama erorosi ka mmata ake ki naa tinotama kootou.

3

Naa hai aavvana

¹ Kootou naa haahine e aavvana, kootou kituku ki naa aavvana kootou. Ki mee naa aavvana kootou naa see hakannoo ki naa taratara TeAtua, naa manava laatu ma ki hurisia naa sosorina kootou kilaatou aa laatu ma ki ffuri nolotu, niaaina maa kootou see hai taratara ekauake. ² I te aa, ilaatu ma ki kote maa kootou e sosorina taukalleka, aa kootou hoki e hakannoo lokei ki naa taratara laatu. ³ Kootou see mee maa kootou ki hai laakei ki te kau mee ka hakatilotilo ki naa haitino kootou, ki mmata te henua maa kootou e tiputipu taukalleka. Teenaa koi-naa hirihiri naa lauru kootou ka ppini kootou ki te kau pini e makilakkila, aa inaa hekau kootou e hakao te laa e taavi mmaha aa e pura mallama. ⁴ Te ata te ffine e takoto iloto tana hatumanava. Teenaa ko te tiputipu te tama e meeme seemuu, elaoi, aa see iloa te loto: te tiputipu e kaimanako ai TeAtua. ⁵ Naa haahine te lotu imua te laa ni taohi manava i TeAtua raa ni hai laakei kilaatou inaa tuku laatu ki naa aavvana laatu. ⁶ Sarah ni mee peenaa. A ia ni hakannoo ki tana aavvana, Abraham, ka kannaa i tana aavvana naa ma se hakamau aana. Kootou nei ku mee ma ni tamalliki haahine Sarah ki mee kootou e sosorina taukalleka ka see mattaku i te kau vana. ⁷ Peelaa hoki, kootou naa taanata raa ki nnoho hakaraaoi ma naa aavvana kootou, aa kootou ki illoa maa laatu see haimahi pee ko kootou. Kootou mmata atu hakaraaoi kilaatou, ilaatu hoki ma ki too te ora TeAtua pee ko kootou. Ki mee te tiputipu nei e tauhia kootou, see hai vana ma ki ppui mai inaa saaita kootou e taku ki TeAtua.

Noho laaoi ma telaa tama

⁸ Ki hakaoti aku taratara nei: kootou ki ttaka ma te hakataakoto tokotasi aa kootou ku meeme hakaraaoi aaraa tama; kootou ki haitaainalaoi, aa kootou kilaoi ka manava aroha i telaa tama. ⁹ Ki mee ni tama e sosorina hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no sosorina hakallika hoki kilaatou. Aa kimee ni tama e sasakkiri

☆ 2.22 Is 53.9 ☆ 2.23 Is 53.7 ☆ 2.24 Is 53.5 ☆ 2.25 Is 53.6 ☆ 3.1 Eph 5.22; Col 3.18 ☆ 3.3 1 Tim 2.9
 ☆ 3.6 Gen 18.12 ☆ 3.7 Eph 5.25; Col 3.19

ki kootou, kootou see ffuri atu no sasakkiri hoki. Seai. Kootou kitaku ki TeAtua ki haia hakaraaoina naa tama naa. Ite aa, te saaita kootou ni kannaatia TeAtua raa, a Ia ni purepure atu maa kootou ma ki haia hakaraaoina a Ia. ¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee nitama e fiffai maa laatou ennoho hakauaua kikkite laatou inaasao e taukalleka,

laatou ki tiiake te taratara hakallika ma te taratara hakareeresi.

¹¹ Laatou ki tiiake naa sosorina e hakallika aa ku mee naa sosorina e taukalleka; laatou ki hai hakappuru ki nnoho laaoi laatou ma aaraa tama.

¹² Ite aa, i TeAriki e roorosi peenaa ki naa tama e ttonu naa ora laatou, aa e hakannoo ki naa taku laatou.

Tevana iaa a Ia see hakannoo ki naa tama e sosorina hakallika.”☆

¹³ Ko ai te tama ma ki maanatu ma ki haia pakavaina kootou kimee kootou e sosorina taukalleka? ¹⁴ Aa kimee kootou emee pakavaina ikootou e sosorina taukalleka, kootou ki fiafia. Kootou see mattaku iaaraa tama, aa kootou ki see mamannatu tammaki. ¹⁵ Kootou ki tauhia kootou Christ kinoho hakamaatua ma se Ariki kootou. Kimee nitama e vasirisiri ki illoa laatou ite mee e taukareka etaaria kootou, kootou kinnoho tanatana hakaoti ma nitaratara maa kootou, teenaa aa kootou kutaratara atu hakaraaoi ki illoa laatou.☆ ¹⁶ Tevana iaa kootou seai iloo ki hurihuri haaeo naa reo kootou; kootou taratara atu hakaraaoi lokoi ki illoa naa tama naa. Kootou mmata ki mallama naa hakataakoto kootou. Ite saaita kootou e sasaakiria raa, naa tama e taratara haaeo i naa sosorina taukalleka kootou, naa tama e tautari ki Christ, ma ki nnapa i naa taratara laatou e mee naa. ¹⁷ E taukareka maa taatou e hakallono isu itaatou e sosorina taukalleka, kimee maa te nei ko te hiihai TeAtua. Aa kimee taatou e hakallono isu itaatou e sosorina hakallika raa iaa, te mee naa e sara. ¹⁸ Christ nimate tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. A Ia nimate ki uruhanaina taatou, naa tama haisara, teenaa kitoa taatou ki TeAtua. A Ia nitaia no mate, tevana iaa a Ia ni hakaoratia hoki TeAitu Tapu. ¹⁹ Tana aitu raa ni hano no hakaea naa taratara TeAtua ki naa aitu e karapusi i naa kina. ²⁰ Teenaa ko naa aitu naa tama ni see hakannoo ki TeAtua itana saaita ni noho kattari kilaatou ite ssao Noah ni penapena tana vaka elasi. Teelaa se takavaru koi naa tama nissao ite saaita naa. Naa tama naa ni hakassaoria tettai ni hakaffuta naa.☆ ²¹ Tevaina e huriatu te hakaukatapu, te nei e ssao ai kootou hoki iloto naa mahi teelaa ni hakamasike Jesus Christ ite mate. Teenaa seai ko te hakaukau ki maffana naa kerekere naa haitino kootou. Teenaa se purepure kootou e tuku ki TeAtua maa te hakataakoto e taukareka. ²² Christ ku oti te hano ki te lani, aa te nei ku noho ite vasi hakamaatau TeAtua. A Ia ku noho hakamaatua i naa ensol, naa aitu hakamaatua aa ma naa aitu haimahi ite lani.

4

Ttiputipu naa tama TeAtua

¹ I Christ ni hakallono isu tana haitino, teenaa kootou hoki ki mee naa hakataakoto kootou ki haimahi pee ko Ia. Ite aa, te tama e hakallono isu tana haitino raa ko te tama kuseppena hoki naa haisara. ² Kaamata ite saaita nei, ite saaita kootou koi nnoho ite kerekere raa, naa ora kootou ki tautari ki te hiihai TeAtua. Kootou see mee ma ki tautari kootou ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai naa tama te maarama nei. ³ Te nnoho kootou imua ka hai naa vana te kanohenua seelotu i TeAtua raa kutau peenaa. Imuaraa kootou ni haihuri ka hai kootou naa vana e kerekere; kootou ni hakavaarea te unu naa vai mmara; kootou ni unuunu hakapaa ka hakassura te kau vana e hakannapa, aa kootou elotu peenaa ki naa aitu hakallesi kootou ni penapenna. ⁴ Aa ite saaita nei raa, te kanohenua seelotu i TeAtua raa kutteki ikootou kusee hakauruake hoki ki naa vana laatou, teenaa

☆ 3.12 Ps 34.12-16 (LXX) ☆ 3.15 Mt 5.10; Is 8.12-13 ☆ 3.20 Gen 6.1—7.24

ko te nnoho laatou ka sosorina pee ko naa manu aa see hakatonu maa ni aa laatou e hai. Teenaa e ffuri ai laatou no taratara hakallika i kootou. ⁵ Tevana iaa naa tama naa ki kauake ni taratara maa laatou i naa takkoto naa ora laatou ki TeAtua, iaa Ia e noho ki hakatonutonu naa ora naa tama e ora ma naa tama e mmate. ⁶ Teenaa ko te vana te Lono Taukareka raa ni kauake ki naa tama ku oti te mmate i te saaita laatou koi ora. Maaoni, laatou ni mmate pee ko naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou raa ni mmate, tevana iaa teenei laatou ku oti te hakaoratia TeAtua no ttaka laatou ma ni aitu pee ko TeAtua.

Heunatia naa heuna TeAtua

⁷ Tessaoo naa mee hakkaatoa ma ki hakaoti mai raa ku saaita koi. Teenaa naa hakataakoto kootou kittonu aa kootou ku roorosi hakaraaaoi iloo i naa sosorina kootou, kilavaa kootou te taku hakaraaaoi. ⁸ Te tiputipu e takoto i aruna naa mee hakkaatoa raa, teenaa ko te tiputipu te manava laaoi kootou itelaa tama. Ite aa, te manava laaoi koi e lavaa te mee te tama ki uiia naa haisara telaa tama. ⁹ Hakauro telaa tama kiloto naa hare kootou, aa kootou ki see hai manava. ¹⁰ Kootou hakkaatoa ki too te kau mee e taukalleka kootou ni kauatu TeAtua raa no tokonaki ki naa taaina kootou, pee ko naa vana te tama e heheuna taukareka i TeAtua. ¹¹ Naa tama e tukua ki taratara raa, laatou ki hakaea naa taratara TeAtua; naa tama e tukua ki heheuna raa ki heheuna ki naa mahi laatou e kauake TeAtua. Kootou ki sosorina peenei ki takkoto naa ahu raa i TeAtua iloto te inoa Jesus Christ. A Ia e taka hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa. Amen.

Naa tama te lotu e hakallono isu

¹² Aku taaina nei. Ki mee kootou ettiri ite kau haaeo ka hakallono isu, kootou ki see mannatu maa ni vana sara kumee i kootou. Seai. Teenaa ni vana e ssura ki haaiteria naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹³ Kootou ki fiafia i kootou e hakallono isu hoki pee ko Christ. Teenaa kootou ma ki fiafia iloo i te saaita ana mahi ma ki hakassura ki te maarama nei. ¹⁴ Kootou ki fiafia ki mee kootou e sasaakiria maa i kootou nitama e tautari ki Christ; kootou e haia peenaa i TeAitu haimahi TeAtua e takoto i naa ora kootou. ¹⁵ Ki mee se tama i kootou e hakallono isu, a ia ki see mee maa ia e hakallono isu maa i aa ia se tama e taa tama, e kailaarao, e ppena naa vana e ssara, aa e hakauro atu tana pisouru ki naa vana are aaraa tama. ¹⁶ Tevana iaa ki mee kootou e hakallono isu maa i kootou nitama telotu, kootou ki see nnapa. Kootou ki fiafia i TeAtua i kootou e taapaa te henua ki te inoa Christ.

¹⁷ Tessaoo te hakatonu TeAtua ki kaamata raa ku tae mai. TeAtua ma ki kaamata te hakatonutonu ana tama raa imua. Aa ki mee ala e kaamata i ana tama, kootou e mannatu maa naa tama see hakannoo ki te Lono Taukareka TeAtua raa ma ki haia peehea imuri? ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee maa e hainattaa te hakaora naa tama e taukalleka, naa tama haisara raa ma ki hakaoratia peehea?”[☆]

¹⁹ Aa teenaa, naa tama e hakallono isu i teenaa ko te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i laatou raa, naa tama naa ki sosorina taukalleka ki aaraa tama, aa laatou ku tiiake naa ora laatou ki takkoto i naa rima TeAtua, te tama ni penapena laatou. A Ia maraa e haia lokoi a Ia naa mee ana e taratara maa Ia ma ki mee.

5

Te kanohenua TeAtua

¹ Nau nei se maatua te lotu. Nau e pesi atu te taratara nei ki naa tama hakamaatua telotu e nnoho i kootou ite kina naa. Nau ni kite ki aku tino karamata i te saaita Christ ni hakallono isu. Aa ite saaita Christ ma ki ahemai ma se tama haimahi raa, nau ma ki haia hoki ma se tama haimahi. Teenei nau ku pesi atu te taratara nei ki kootou ² ki roorosi hakaraaaoi kootou ki te kanohenua TeAtua te laa ni kauatu ma ki mmata ake kootou, e mee pee ko naa tama e tukua ki roorosi naa sipsip. Kootou

☆ 4.8 Prov 10.12 ☆ 4.18 Prov 11.31 (LXX)

ki fiaffia te mee naa heuna naa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna TeAtua, tevana iaa kootou see kkaro maa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna are aaraa tama. Kootou see mee maa kootou e heheuna ma kিতauia kootou; kootou ki heheuna i kootou e fiffai ma ki tokonaki kootou ki naa tama naa.✠ 3 Kootou see mee maa kootou ki meeme hakamaatua i aruna naa tama ni kauatu ma ki mmata ake kootou naa. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu etonu ki tautari naa tama naa ki kootou. 4 Te saaita te Tama Hakamaatua eroorosi itaatou e hakasura mairaa, kootou ma ki kauatu naa hau maatua kootou te laa seelavaa te mmae.

5 Peelaa hoki, kootou naa tama taane raa ki hakannoo ki naa tama kootou e mattua. Kootou hakkaatoa ki see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki tokonaki ki naa taaina kootou. Ite aa, etakoto tanataratara ite Laupepa Tapu emee maa, “TeAtua ma ki hakanaparia a Ia naa tama e ahu. A Ia iaa ma ki tokonaki ki naa tama e meeme seemuu.”✠ 6 Kootou ki meeme seemuu ka nnoho i naa rima TeAtua, ki saua naa inoa kootou TeAtua no haia ma ni tama hakamaatua i tana saaita e vana maa e ta ukareka.✠ 7 Tiiake naa mmaha kootou naa ki takkoto i naa rima TeAtua, iaa Ia e aroha i kootou.

8 Kootou ki tino maamaa ka roorosi hakaraa oi iloo! Te tama e tautau haaeo ma kootou, Satan, ku sasare ka motimoti mai i naa vasi ma se manu kaitama e sessee tama ki kai. 9 Kootou tuu mmau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua; kootou seai iloo ki tuku atu ki naa vana te tama naa. Ite aa, i kootou e illoa maa naa tama katoo e lotu pee ko kootou e nnoho i naa kina hakkaatoa i te maarama nei e uru hoki ki naa haaeo peenaa. 10 Kootou ma ki hakallono isu i te punaa saaita koi. Aa te saaita naa haaeo naa e llaka raa, te Atua naa laaoi hakkaatoa, te tama e aru atu ki oo ake kootou no nnoho i tana maasina etakoto see oti, i kootou ni tama Christ raa, ma ki haia a Ia naa vana kootou ki ttonu katoo, aa ki see hurihuri naa hakataakoto kootou. Naa hakataakoto kootou hoki ma ki haia a Ia ki haimmahi, aa ki tuutuu laaoi kootou ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. 11 TeAtua ki noho hakamaatua hakaoti peenaa! Amen.

Naa purepure hakaoti

12 Teenei ko Silas nei e tokonaki mai kiaa nau i taku pas huapotopoto e sissii atu nei. Nau e iloa maa ia setama e lotu maaoni i TeAtua. Nau e sissii atu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau ki saapai atu ki kootou, aa ki hakaari atu aku taratara nei maa teenei kote laaoi maaoni TeAtua. Kootou ki taaohi peenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua.✠

13 Tessoa telotu kootou i Babilon, te laa ni hakamaatinoria hoki TeAtua, e purepure atu ki kootou. Taku tama, Mark hoki e purepure atu ki kootou.✠

14 Purepure ka vaisionissoni ma naa taaina kootou, ki huriake peelaa maa kootou e fiffai ki kootou.

Kootou naa tama e lotu i Christ, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou.

2 PETER TE SSOA TE PAS PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa te pas Peter raa e sissii ki te lopo tama te lotu imua. Iloto tana pas nei raa, Peter e taratara ake ki naa tama naa ki see hakannoo ki naa taratara naa tisa hakallesi, aa ki see tautariatu laatou kite tiputipu haihuri teelaa ku sura inaa akonaki naa tama naa. Peter e taratara ake ki tauhia laatou te iloa TeAtua maaoni aa TeAriki Jesus Christ, teenaa kote iloa teelaa nikauake naa tama nikkite ki naa tino karamata laatou i Jesus aa nillono hoki i ana akonaki. Peter e mamaanatu tammaki inaa akonaki naa tama teelaa e hai maa Christ ma ki see ahemai. Aia e taratara ake maa Christ see vave ahemai raa i TeAtua “see hiihai maa se tama ki mate; a ia e hiihai maa naa tama kato ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.” (3.9)

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i naa tama te lotu 1.3–21

Naa tisa hakallesi 2.1–22

Te saaita Christ ma ki ahemai 3.1–18

¹ Anau, Simon Peter, setama e heheuna maa Jesus Christ, aa nau hoki se aposol aana.

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama ni kauake naa tiputipu e ttonu TeAtua aa ma te tama e hakasao taatou, Jesus Christ, ki lotu pee ko maatou i Jesus Christ.

² Kootou ki nnoho hakaraaoi iloo ma te laaoi TeAtua, i kootou e illoa maaoni i TeAtua ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

Kootou ki sosorina maa ni tama ni kannaatia TeAtua

³ Taatou nikaumai naamee hakkaatoa iloto ana mahi hakamaatua. Teenaa ko naa mee taatou e ssee ki tokonaki ki naa ora taatou ki nnoho taatou ma ko naa tama elotu maaoni. Ite aa itaatou ku oti te oomai no illoa i TeAtua, te tama ni kannaatia a ia taatou kiooake nokkite i ana mahi ma tana taukareka. ⁴ Teenei ko te ara nei ni kaumai ai a ia ana mee hakamaatua teelaa ni purepure mai a ia ki taatou, ki tauhia taatou te tiputipu e tapu TeAtua aa ki see usuhia taatou no mee naa vana e kerekere te maarama nei.

⁵ Teenaa kootou ki hakappuru ki hakapaa te tiputipu e taukarekaraa ma naa hakataakoto kootou i TeAtua, aa kite tiputipu e taukarekaraa, kootou ki hakapaa atu ma te illoa kootou iaa ia; ⁶ aa kite illoa kootou naa, kootou ki hakapaa atu ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou; ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou naa, kootou ki hakapaa atu te nnoho hakalavatoa kattari kite ahemai TeAriki; aa kite nnoho hakalavatoa kattari raa, kootou ki hakapaa atu te manava TeAtua; ⁷ aa kite manava TeAtua, kootou ki hakapaa atu te hai taina laaoi aa te hai kavelaaoi; aa kite hai taina laaoi ma te haikavelaaoi raa, kootou ki hakapaa atu ki tellee naa manava kootou inaa tama hakkaatoa. ⁸ Teenei naa tiputipu ki tauhia kootou ki ttipu ake iloto naa manava kootou, aa ki mee kootou e tauhia maaoni kootou naa tiputipu nei, naa tiputipu nei ma ki takkoto haimmahi iloto naa manava kootou. Teenaa te iloa kootou i TeAriki taatou, Jesus Christ, ma ki sura inaa ora kootou. ⁹ Aa ki mee ni tama see ssura naa tiputipu nei, teenaa ko laatou ku see lavaa te kkite hakammao, naa karamata laatou ku mee ma eppuni. Naa tama naa ku ssiri maa Christ ku oti te uiia a ia naa haisara laatou ni mee imua.

¹⁰ Aa teenaa, kootou akutaaina ma akukave nei, kootou ki hakappuru ki haia kootou naa tiputipu teelaa ma ki huriake peelaa maa kootou ni kannaatia maaoni TeAtua ki tautari kootou kiaa ia, aa maa kootou nitukua a ia ki nnoho kootou

pee kotana kanohenua. Kimee maa kootou e haia kootou naa vana nei, teenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua naa ma ki see lavaa iloo te tiiake. ¹¹ I te ara nei raa kootou ma ki hakauruhia hakaraaoina iloo TeAtua kiloto te nohorana TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, teenaa ko te nohorana e takoto no takoto hakaoti.

¹² Niaaina maa kootou ku oti tellono inaa taratara nei katauhia kootou te hakamaaoni ni kauatu ki kootou raa, nau ma ki hakahekahe atu koi naa taratara nei.

¹³ Itaku saaita koi ora nei, nau e maanatu maa etonu kihakahekahe atu nau naa taratara nei ki seessiri kootou.

¹⁴ Nau e iloa maa taku mate kutaupiri. TeAriki Jesus Christ ku oti te hakaarimai hakaraaoi iloo kiaa nau. ¹⁵ Teenaa nau ma ki heheuna hakappuru iloo kilavaa kootou te hakamaarona i aku taratara nei. Taku saaita ku oti te mate raa, kootou ku mannatu lokoi ki aku taratara nei.

Te maasina TeAtua e takoto i Christ

¹⁶ Naa taratara maatou ni kauatu i te au taatou Ariki, Jesus raa, teenaa seai maa ni taratara hatu koi maatou ni llono. Seai. Maatou ni kuite i Jesus Christ ki naa tino karamata maatou.

¹⁷ Maatou ni ttuu ma Jesus Christ i te saaita TeAtua Tamana ni taratara hakanau mai i Jesus i te lani pe laa, “Te nei taku tama hakasere e lle ai taku manava!” Te haitino Jesus ni maasina kato i te saaita TeAtua ni taratara mai pe naa. ¹⁸ Maatou takatoru ni llono inaa kaumai te taratara naa i te lani i te saaita maatou ni ttuu ma Jesus i aruna te mouna e tapu.✧

¹⁹ Maatou nei ku illoa maaoni maa naa taratara ni kaumai naa pure TeAtua raa ni taratara maaoni. E taukareka maa kootou ki tautari ki naa taratara naa, teenaa inaa taratara naa emee ma selamu eura i te kina epoouri no tae kite tahaata, i te saaita te hetuu te tahaata raa e too tana maasina iloto naa hatu manava kootou.

²⁰ Tevana iaa te nei te mee hakamau kootou ki hakamaarona lokoi. See haitama ma kilavaa te ilotia aia sokia te hakataakoto setaratara inaa taratara pure pure e takoto i te Laupepa Tapu.

²¹ I te aa, see haitaratara inaa taratara pure pure ni kaumai naa pure TeAtua raa e hakatahito i te hakataakoto te tama. Seai. Naa tama ni kaumai naa taratara naa, teenaa ni tama ni tauria naa mahi TeAitu Tapu i te saaita laatou ni hakaema mai naa taratara naa.

2

Naa tisa hakallesi

¹ E mee naa pure hakallesi ni hakassura iho imua no ttaka vaaroto te henua, aa i te ara naa hoki, emee naa tisa hakallesi ma ki oti kuttaka atu vaaroto kootou. Naa tama naa ma ki hakassura atu ma naa akonaki hakallesi te laa ma ki oti ku seua ai kootou, aa laatou ma ki hakakkeeina laatou TeAtua, te tama ni hakasao laatou. Teenaa laatou ma ki hakatekia koi no seua naa ora laatou.

² Te lopo tama ma ki tautari atu ki naa sosorina hai huri naa tama naa; aa inaa vana see ttonu laa-tou e hai naa raa, aaraa tama ma ki ffuri no taratara hakallika i te ara te hakamaaoni.

³ Inaa manava kailallao laatou raa, naa tisa hakallesi naa ma ki ffuti te lopo mane inaa taratara ffatu laatou ni kauatu ki kootou. Tevana iaa TeAtua kunaa noho iloo ka ttari ki hakatonu tonu naa tama naa. Te ssao naa ora laatou e tukua ki seua raa ku taupiri!

⁴ Naa ensol ni ppena naa haisara laatou raa ni see hakassaoria TeAtua. Laatou ni tauatia kato a Ia kiloto te kina te mate, teenaa te kina laatou e saisaitia ka mmoe i te poouri ana ka ttari ki te Aso te Hakatonu TeAtua.

⁵ TeAtua ni see hakassaoria a Ia naa tama imua raa hoki. A Ia ni hakaffuta tanatai no loohia te kanohenua ni see hakannoo kiaa Ia. Naa tama koi ni hakassaoria a Ia raa ko Noah, te tama ni hakaema te tiputipu e tonu, aa ma te laa takahitu tama.✧

⁶ TeAtua ni mee pakavaina a Ia naa henua Sodom ma Gomora. Naa henua naa ni tuunia a Ia ki seai hakaoti. A Ia ni mee te vana nei ki hakailoa kite henua i tana vana ma ki mee ki naa tama

✧ 1.18 Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35 ✧ 2.5 Gen 6.1—7.24

see hakannoo kiaa Ia.✠ 7 Lot ni hakasaoria a Ia i Lot setama e taukareka. Aia ni tanitani peenaa i naa sosorina hai huri naa tama see llono taratara.✠ 8 Te tama e taukareka naa ni noho hakapaa ma naa tama naa. I te aso ma te aso, a ia ni tanitani peenaa i ana noho kattoka aa ka hakannoo ki naa sosorina hakallika naa tama naa. 9 Teenaa TeAtua e iloa i tana ara ma ki mee ki hakasaoria naa tama e hakannoo kiaa Ia i naa mmaha ettaka ma laatou. A Ia e iloa hoki i tana ara ma ki haia a Ia ki lonollono raa oi iloo naa tama e sosorina hakallika raa ki tae ki te Aso te Hakatonu. 10 Teenaa ko naa tama e mee pakava naa haitino laatou ki naa vana e kerekere te laa ettuu ai naa huru laatou, aa see tuku ki naa taratara hakamaatua TeAtua.

Naa tisa hakallesi nei see illoa te pporo aa e manava hatu. Naa tama naa see illoa te tuku ki naa vana naa aitu haimahi iaruna; laatou e ffuri are no hai haeo ina laatou naa tama naa. 11 Naa ensol haimahi raa iloo, te laa e haimahi are i naa tisa hakallesi naa, see illoa te taratara haeo ki naa tama naa imua naa karamata TeAtua. 12 Naa tama naa iaa e sosorina see hai mannatu. Laatou see illoa te hakatonu i te vana e taukareka ma te vana e hakallika. Laatou e sosorina ma ko naa manu vao kaittama e ttipu ake koi ki tauhia no taia. Laatou maraa e ffuri no sasakiri huri i naa vana laatou see illoa. Teenaa laatou ma ki taia kimmate, e mee ma ko naa manu vao kaittama. 13 Laatou ma ki haia ki hakallono isu hoki pee ko naa hakallono isu naa tama e mee pakavaina laatou. I te ao raa iloo, naa tama naa ma ki hakauua i naa hai laatou kite kau vana e kerekere ma ki akottia te hiihai naa haitino laatou. Kootou ma ki napa i naa sosorina naa tama naa i naa saita laatou e noho nokkai ma kootou. I te aa, ilaatou ma ki taussua peenaa ka hai ki naa vana e hakannapa laatou naa iloto kootou. 14 Naa tama naa e sessee peenaa ki naa haahine e kainauhie kimmo ma laatou; laatou ma ki ttuu naa huru laatou peenaa i naa haahine. Naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou raa e usuhia laatou peenaa ki ppenaa naa haisara. Laatou ni tama ku rakapau i naa vana kailallao laatou e hai. Teenaa, naa tama naa ku takkoto ilaro naa haeo TeAtua. 15 Naa tama naa ku see tautari ki te ara e tonu, ku tautari are ki te ara Balaam, te tama Beor. Teenaa setama ekaimanako ki ana mane ma ki oti kutoo i ana vana see tonu e hai. 16 Te vana iaa te tama naa ni nutua te donki, (teenaa se manu see iloa te taratara) i aa ia se tama haisara. Te donki naa ni huri ake no taratara ake ma se tama, teenaa ki tiiake ai naa vana vvere te tama naa.✠

17 Naa tisa hakallesi nei e mee pee ko naa sao ite ppaa itua ettuu pakuppaku. Laatou e mee pee ko naa uruaoa e irihia te matani, aa laatou ku oti te tuku ma i laatou kina TeAtua i te pouri ana hakaoti. 18 Naa tama naa e ahu iloo i naa taratara vvere laatou e hai. Laatou e usuhia laatou naa tama ku kaamata te hakattaha i naa tama ettaka ma naa hakataakoto see tonu raa ki ahe no mee naa vana e kerekere laatou ekaimannako. 19 Naa tama naa e taratara ake maa laatou ettana te mee naa vana laatou e fiffai, aa naatino laatou iaa e hakavaarea naa sosorina laatou e hakamannani te laa ma ki mmate ai laatou. I te aa, te tama e hakavaarea raa ko te tama e hakamanani peenaa ki naa sosorina see tonu. 20 Ki mee te henua ni tiiake laatou naa sosorina e kerekere te maarama nei ilaatou e illoa i Te Ariki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, aa ni ahe hoki no tautari ki naa sosorina naa ka hakavaarea ai laatou, teenaa, te tiputipu laatou i te saita nei ku hakallika iaa i te tiputipu laatou imua. 21 E taukareka ki mee maa naa tama naa ni see oomai no illoa i te ara te tiputipu e tonu. I te aa, te tiputipu laatou i te saita nei e hakallika i laatou ku ffuri no tiiake laatou te taratara hakamaatua e tapu TeAtua ni kauake kilaatou, aa laatou iaa ku oti te illoa i te ara te tiputipu e tonu. 22 Te tiputipu nei e huri ake peela maa naa taratara raa ni taratara maaoni, teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te poi raa e ahe koi no kai ana rua” aa ko “Te poi ku oti te kaukau raa e ahe koi no moe iloto te pelapela.”✠

✠ 2.6 Gen 19.24 ✠ 2.7 Gen 19.1-16 ✠ 2.16 Num 22.4-35 ✠ 2.22 Prov 26.11

3

TeAriki ma ki au

¹ Aku soa nei, teenei te rua akupas e sissii atu kikootou. I akupas kato e lua ni sissii atu raa, nau ni hakahekahe atu naa taratara nei ki mallama naa hakataakoto kootou. ² Nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona naa taratara ni tarataraina naa pure e ttapu TeAtua imua iloo. Nau e hiihai hoki maa kootou ki hakamaarona te taratara hakamaatua TeAriki, te tama e hakaora taatou, teelaa ni kauatu naa aposol kootou.

³ Te mee mua raa, kootou ki illoa hakaraaoi peelaa maa iloto naa aso hakaoti nei raa, e mee naa tama teelaa e tautari ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai laa-tou. Naa tama naa ma ki mee naa taratara taussua laatou, ⁴ ka vasirisiri peelaa, “A Ia ni purepure atu maa Ia ma ki au, anii? Aa teehea Ia naa? Naa tippuna taatou raa ku oti te mmate, tevana iaa naa mee kato koi takkoto iloo pee ko te saaita te maarama nei ni penapenaa TeAtua!” ⁵ Naa tama naa e mee maa laatou ku ssiri maa imua iloo raa, TeAtua nillani tanakaitae, teenaa ki mahaaake telani ma te kerekere. A Ia nillani no maavae te kerekere ma te ttai, aa teenaa hakassaaina iloo a Ia te kerekere e pakupaku raa ki sura i te ttai. ⁶ Teenaa ko te ttai raa hoki, te ttai ni hakaffuta, teelaa ni loohia ka seua ai naa kanohenua imua. ⁷ Tevana iaa telani ma te kerekere, teenei e takkoto i te ssao nei e tauhia te taratara hakamaatua TeAtua naa koi, ki tuunia i te ahi. Naa mee naa e tauhia ki tae mai te aso te hakatonu TeAtua. Teenaa ko te saaita TeAtua ma ki hakatonu no taai ki mmate naa tama see hakannoo kiaa Ia.

⁸ Tevana iaa kootou seai iloo ki ssiri i te mee tokotasi, aku taaina nei! I naa karamata TeAtua raa, te rooroa te aso tokotasi e noto kite rooroa te simata setau; naa sao e lua naa e hakatau peellaa kiaa Ia. ⁹ Aaraa tama e mannatu maa TeAtua ennase te haia a Ia naa mee aana ni purepure mai ki taatou imua. Teenaa seai se vana maaoni. TeAtua e llee tana manava i kootou, teenaa a Ia see hiihai maa se tama i kootou ki mate. A Ia e hiihai maa kootou hakkaatoa ki ffuri naa manava kootou no tiiake naa haisara kootou.

¹⁰ Tevana iaa te aso TeAriki raa ma ki hakateki no sura iho ma se tama kailaarao. I te aso naa raa, taatou ma ki llono i naa takattuu mai i aruna no seai naa papallani. Naa mee kato e takkoto i naa papallani raa ma ki tuunia te vvela te ahi, aa naa mee kato i te kerekere nei ma ki seua hakaoti. ¹¹ I naa mee kato ma ki seua i te ara nei raa, teelaa se tiputipu peehea ki tauhia kootou? Teenaa, kootou ki hakamaarama naa ora kootou ki ttapu aa kootou ku tautari ki te tiputipu TeAtua, ¹² i naa nnoho kootou ka ttari ki te aso TeAtua ka heheuna hakappuru ki vave tae mai te aso naa. Teenaa ko te aso naa papallani ma ki ura no vvela hakkaatoa. Naa mee hakkaatoa i naa papallani ma ki tuunia te vvela te ahi. ¹³ Taatou iaa e ttari ki te mee TeAtua ni purepure mai ki taatou. Teenaa ko naa papallani houu aa te kerekere houu, te kina te tiputipu e tonu raa e takoto. ^{*}

Naa taratara hakaoti

¹⁴ Aku soa nei. I te saaita kootou koi nnoho ka ttari ki te aso naa, kootou ki mmata hakaraaoi iloo ki ttonu naa ora kootou aa kootou ku mee ki seai iloo ni sara maa kootou imua naa karamata TeAtua. Kootou mmata hoki ki nnoho hakaraaoi kootou ma Ia. ¹⁵ Kootou mmata i telavatoa TeAriki te noho ka ttari ki kootou. Kootou ki mmata maa teenaa se ssao aana e kauatu ki lavaa kootou te hakamaarama naa ora kootou ki hakaoratia kootou. Taatou taina, Paul, ni kauatu hoki naa taratara nei iloto ana pas ni sissii atu ki kootou. Paul ni kauake tana iloa TeAtua ki lavaa ia te kauatu naa taratara hakamaatua peenaa. ¹⁶ Teenei ko ana mee maraa e sissii atu iloto ana pas hakkaatoa i ana taratara i te vana nei. Aaraa taratara Paul ni sissii iloto ana pas naa ni hainattaa te ilotia. Teenaa ko ana taratara maraa e hurisia naa tama e vvare. Naa tama naa e mee

^{*} **3.3** Jude 18 ^{*} **3.5** Gen 1.6-9 ^{*} **3.6** Gen 7.11 ^{*} **3.8** Ps 90.4 ^{*} **3.10** Mt 24.43; Lk 12.39; 1 Thes 5.2; Rev 16.15 ^{*} **3.13** Is 65.17; 66.22; Rev 21.1

naa vana naa hoki ki aaraa taratara te Laupepa Tapu. Naa tama naa ku penapena laatou sara soko laatou.

¹⁷ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kunaa illoa are i te mee naa. Teenaa kootou ki roosi hakaraaoi iloo ki see hurisia naa manava kootou naa tiputtipu see ttonu naa tama see llono taratara ka tiiake kootou te nnoho taukareka kootou naa. ¹⁸ I te aso maa te aso, kootou kittipu ake maa te manava laoi TeAriki taatou, Jesus Christ. Kootou ki ttipu ake no illoa hakaraaoi iaa Ia, te tama e hakaora taatou. A Ia ki noho hakamaatua i te ssao nei aa ma naa aso hakkaatoa! Amen.

1 JOHN

TE PAS MUA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepasmua John raa etakkoto anatahito taratara elua. Tetaratara mua raa, John esissii ki naatama makitokatoka itepasnei kinnoho hakappae ki TeAtua ma tana Tama, Jesus Christ. Tessoa tetaratara raa, John esissii ki naatama naa no hakaapo ake kiseetautari laatou ki naa akonaki hakallesi teelaa ma ki oti ku hakallika tennoho laatou maa TeAtua. Tetaratara naatasa hakallesi naa e akonaki kite henua raa emee maa tetiputipu e hakallika raa esura itaatou ennoho itemaarama nei, teenaa emee maa Jesus, te Tama TeAtua, seai setama te maarama nei. Naatasa naa e akonaki maa te tama e hakattanaria ki see anaana ki tana ora i te maarama nei raa, ko te tama e hakasaoria no ora maaoni. Naa tama naa e hai hoki maa te ara TeAtua e hakasao te tama no ora raa, teenaa seai se mee e hano ma naa sosorina e ttonu te tama aa maa ittama raa e laaoi i aaraa tama.

Kisahea aia naa akonaki naatama naa raa, John esissii atu maa Jesus Christ maaoni ni haanauria mai ma se tamavare te maarama nei. Teenaa John e taratara atu hakaraaoi iloo ki illoa laatou maa naatama hakkaatoa teelaa e hakannoo ki naa taratara Jesus aa e laaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki i aaraa tama.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas

Te hakataakoto te pas 1.1–4

Te maasina ma te poouri 1.5–2.29

Naa tamalliki TeAtua ma naa tamalliki Satan 3.1–24

Taratara maaoni ma te taratara see tonu 4.1–6

Naa heheuna te laaoi 4.7–21

Te hakataakoto e haimahi 5.1–21

Jesus ko te Taratara te Ora

¹ Maatou esissii atu i te Taratara te Ora. Te tama naa ni noho mai iloo i te kaamata. Maatou ni llono i ana taratara ka k kite hoki maatou i tana tino ki naa karamata maatou. Maatou hoki ku oti teppaa naa rima maatou iaa Ia.* ² Saaita te ora nei ni hakatii maarama mai raa, maatou nikkite hakkaatoa. Teenei e taratara atu ai maatou ki illoa kootou i te ora nei. Te ora nei ni noho ma TeAtua, aa teenei ku hakailotia mai TeAtua ki taatou.* ³ Maatou e taratara atu naa vana maatou nikkite ka llono. Kootou ki hakappae mai ki maatou kinnoho hakapaa taatou maa te Tamana aa ma tana Tama, Jesus Christ. ⁴ Maatou esissii atu naa taratara nei ki fiafia maaoni iloo taatou.

TeAtua raa ko te maasina

⁵ Teenei te taratara maatou ni llono i tana Tama no hakaea atu ki kootou: TeAtua raa ko te maasina. See hai kina e poouri e takoto iaa Ia. ⁶ Kimee taatou e taratara maa taatou e hakapaa ki TeAtua, aa taatou iaa e hai naa vana te poouri, taatou e taratara kailallao i naa taratara taatou maa naa sosorina taatou. ⁷ Aa kimee taatou e ttaka ki te maasina pee ko Ia e taka iloto te maasina raa, taatou ma ki noho hakapaa ma telaa tama, aa naa ora taatou ma ki huihuia a Ia ki mataffua ki te ttoo tana Tama, Jesus Christ.

⁸ Kimee taatou e taratara maa taatou seai naa haisara taatou, taatou nei ku hakallesi ki taatou sokotaatou, teenaa te hakamaaoni raa see takoto itaatou. ⁹ Tevana iaa, kimee taatou e hakaari naa haisara taatou ki TeAtua, a Ia ma ki tuku ki ana purepure ni takkoto imua no mee te vana e tonu: a Ia ma ki uii naa haisara taatou no huihuia a Ia naa ora taatou ki mataffua i te kau haisara taatou ni ppena. ¹⁰ Aa

* 1.1 Jn 1.1 * 1.2 Jn 1.14

ki mee maa taatou e hai maa taatou ni seai naa haisara taatou ni ppena, teenaa TeAtua ku haia taatou ma setama e taratara kailaarao, teenaa ana taratara raa see takkoto i taatou.

2

Christ e tokonaki ki taatou

¹ Aku tamalliki nei. Nau e sissii atu naa taratara nei ki see ppena kootou ni haisara. Tevana iaa ki mee setama i kootou e mee ana haisara, e mee te tama ma ki tuu imua taatou Tamana no hakatonutonu taatou. Tana inoa ko Jesus, te Tama e tonu. ² Jesus ni mate ki uiia naa haisara taatou, aa see mee ma ko naa haisara koi taatou. Seai. A Ia ni mate hoki ki uiia naa haisara te henua hakkaatoa.

³ Ki mee maa taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, teenaa taatou e illoa maaoni maa taatou nitama ku oti te illoa iaa Ia. ⁴ Naa tama e taratara maa laatou e illoa i TeAtua, iaa see hakannoo ki ana taratara raa, laatou nitama e taratara kailallao. Te hakamaaoniraa see takoto ilaatou. ⁵ Naa tama kato e hakannoo ka tautari ki naa taratara TeAtua raa, teenaa ko naa tama e fiffai maaoni kiaa Ia. Te nei te ara e hakailoa mai maa taatou ettaka maaoni maa TeAtua: ⁶ Naa tama e taratara maa laatou e ttaka ma TeAtua raa ki sosorina pee ko Jesus Christ.

Manava laaoi i telaa tama

⁷ Aku soa nei, te taratara hakamaatua e sissii atu nau nei seai setaratara houu; te nei se taratara ni takoto mai iloo imua. Kootou ku oti te llono i te taratara nei imua. Te taratara tuai raa ko te taratara kootou ni llono imua. ⁸ Tevana iaa te taratara hakamaatua te nei e sissii atu nau nei setaratara houu, i te aa, te hakamaaoni te taratara nei e hurimai iloto te ora Christ aa iloto naa ora kootou hoki. Te ssao te poouri raa kulaka, aa te maasina maaoni raa kunaa takoto mai iloo.

⁹ Naa tama e hai maa laatou e nnoho i te maasina, iaa elotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa, naa tama naa koi nnoho iloto te poouri i te saaita nei. ¹⁰ Naa tama e manavalaoi i naa taaina aa ma naa kave laatou raa, naa tama naa e nnoho iloto te maasina. See haitama ma ki oti kussura ni mannatu e hakallika i naa tama naa. ¹¹ Tevana iaa, naa tama elotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa e nnoho i te poouri. Laatou e sassare vaaroto te poouri ka see illoa i naa kina laatou e oo, i naa karamata laatou e hakapouritia te poouri ana.

¹² Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i naa haisara kootou ku oti te uiia iloto te inoa Christ. ¹³ Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana, i kootou ku oti te illoa iaa Ia, te Tama ni noho mai iloo imua.

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i naa mahi te tipua hakallika raa ku oti te lavaa kootou.

¹⁴ Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i kootou e illoa i te Tamana. Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana, i kootou e illoa i te Tama ni noho mai iloo imua.

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i kootou ni tama e haimmah. Naa taratara TeAtua raa e takkoto iloto naa manava kootou, aa kootou ku haimmah i te tipua hakallika.

¹⁵ Kootou see oti manava i naa tiputipu te maarama nei aa ma naa mee e takkoto i te maarama nei. Ki mee kootou e oti manava ki naa tiputipu te maarama nei, teenaa kootou see oti manava ki naa tiputipu TeAtua. ¹⁶ Naa tiputtipu ka too iloto te maarama nei, teenaa ko te kaimanako ki te tiputipu haisara naa tama te maarama nei, naa mee te henua ekkite no kaimannako, aa naa mee te henua e ahu ai. Te tiputipu nei see au i te Tamana; te nei ni tiputtipu kato te maarama nei.

¹⁷ Te maarama nei ma naa mee hakkaatoa e kaimannako ai te henua raa ku oo no llaka. Tevana iaa, naa tama e haia laatou te hiihai TeAtua raa ma ki ora hakaoti.

Te tama e tautau haaeo ma Christ

¹⁸ Aku tamalliki nei, te aso hakaotiraa ku saaita koi! Kootou ku oti tellono maa tetama etautau haaeo ma Christ raa maki hakasura iho. Aa teenei telopotama peenaa kuttaka vaaroto taatou itessaonei. Teenei eilloa ai taatou maa te aso hakaotiraa ku saaita koi. ¹⁹ Naatama naa seai nitama taatou maaoni, teenaa ko tevana laatou ni ffuro itaatou. Ki mee laatou nitama maaoni taatou raa, laatou ninnoho koi ma taatou. Tevana iaa laatou nei ni ffuro ki illoa maaoni taatou maa laatou seai nitama maaoni taatou.

²⁰ Kootou iaa ku oti te hakatapuria Christ ki TeAitu Tapu, teenaa kootou hakkaatoa eilloa ite hakamaaoni. ²¹ Nau see mee maa nau esissii atu naa taratara nei maa ikootou see illoa ite hakamaaoni nei, seai. Nau ekauatu naa taratara nei ikootou eilloa, aa ikootou hoki eilloa maa see hai taratara hakareeresi elavaa tesura ite hakamaaoni.

²² Ko aitetama etaratara kailaarao? Teenaa kotetama see hakataakoto maa Christ raa ko te Mesaea. Teenaa ko naatama etautau haaeo ma Christ; naatama see lotu i TeAtua hakapaa ma tana Tama. ²³ Ite aa, naatama see lotu ite Tama TeAtua raa, laatou see lotu hoki ite Tamana. Naatama elotu ite Tama TeAtua raa, laatou elotu hoki ite Tamana.

²⁴ Kootou mmata ki tauhia kootou naa taratara kootou ni llono i te kaamata. Ki mee kootou etauhia kootou naa taratara naa, teenaa kootou maki nnoho hakapaa ma te Tama TeAtua aa ma te Tamana. ²⁵ Christ ni purepure mai hakaoti maa Ia ma ki kaumai te ora e ora hakaoti.

²⁶ Nau esissii atu naa taratara nei ki illoa kootou i naatama maki oo atu no hakareeresia kootou. ²⁷ Christ ku oti te kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. Kootou naa kuse elavaa tessee nitama kii oo atu no akoina kootou, ite aa, TeAitu Tapu raa enoho ma kootou. TeAitu Tapu raa maki akonaki atu te kauvana hakkaatoa. A Ia maki taratara koi ki te taratara maaoni. Te taratara kailaarao raa see sura iaa Ia. Kootou hakannoo ki naa akonaki TeAitu Tapu, aa kootou ku nnoho ma Christ.

²⁸ Aku tamalliki nei. Kootou hakanniti atu kiaa Ia. I tana sao maki hakasura iho raa, taatou ki see ppore; taatou ki see nnapa ka ffuro no mmuni iaa Ia itana aso e au.

²⁹ Kootou e illoa maa Christ e taka ma te tiputipu e tonu. Teenaa, kootou ki illoa hoki maa te tama e taka ka hai ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tamariki TeAtua.

3

Naa tamalliki TeAtua

¹ Kootou mmata kikkite kootou itellee te manava te Tamana raa itaatou! A Ia ku huri no kannaa maa taatou ni tino tamalliki aana. Teenaa ko te vana taatou see ilotia naa tama te maarama nei, ite aa i laatou ni see illoa hoki i TeAtua.✧

² Aku soa nei, taatou ku nnoho ma ni tamalliki maaoni TeAtua ite saaita nei. Taatou iaa see illoa maa taatou maki tiputtipu peehea imuri. Tevana iaa taatou e illoa maa te saaita Jesus maki sura mai raa, taatou maki tiputtipu ma ko Ia. Ite aa, taatou maki kikkite hakaraaoi i ana tiputipu maaoni. ³ Naatama kato teelaa e taaohi manava i Christ raa, naatama naa emee naa ora laatou kimataffua, ki mee pee ko Christ e matahua.

⁴ Tetama eppena naa haisara raa esua aia naa Loo TeAtua, ite aa, te haisara esura ina esua taatou naa Loo. ⁵ Kootou e illoa maa Christ ni hakasura iho ki uiaa naa haisara, aa tanatino iaa seai ana haisara.✧ ⁶ Naatama ennoho ma Christ raa see hakamanani teppena naa haisara; naatama e hakamanani teppena naa haisara raa, teenaa ko naatama seki kikkite no illoa maaoni i TeAtua.

⁷ Aku tamalliki nei. Kootou mmata ki see oo atu nitama no hakareeresia kootou. Tetama etautari kite tiputipu etonuraa, teenaa setama etonu pee ko Christ.

⁸ Tetama esosorina hakallikaraa iaa, teenaa setamariki Satan. Ite aa, Satan

kunaa taka mai iloo ma te sosorina e hakallika naa imua. Teenei ko te vana te Tama TeAtua raa ni hakasura iho, ki seua a Ia naa vana Satan ni ppena.

⁹ See hai tama i naa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, i te aa, te tiputipu TeAtua raa e takoto ilaotou; aa i TeAtua ku mee pee ko laotou Tamana raa, laotou ma ki see lavaa te hakamanani te ppena naa haisara. ¹⁰ Teenei te ara taatou ma ki illoa i naa kkee naa tamalliki TeAtua raa i naa tamalliki Satan. Naa tama see sosorina taukalleka aa see manava laa oi i telaa tama raa, teenaa seai ni tamalliki TeAtua.

Manava laa oi i telaa tama

¹¹ Tataratara kootou nillono imuaraa emee maa taatou kimanava laa oi i telaa tama. ✧ ¹² Taatou ki see mee ma ko Cain; a ia se tama Satan aa ni taa tanatino taina, Abel, no mate. Cain ni taa tanatino raa ko te aa? A ia ni taa tanatino i ana vana ni mee raa see ttonu. Naa vana tana taina raa iaa ni ttonu. ✧

¹³ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see oho ki mee maa naa tama te maarama nei e lotoffaao i kootou. ¹⁴ Taatou e illoa maa naa mahi te mate raa ku oti te hakahitia taatou, aa teenei taatou kuttaka ma te ora maaoni. Taatou e illoa i naa vana nei i taatou e manava laa oi inaataina ma naa kave taatou. Setama peehea teelaa seesura te manava laa oi raa, te tama naa koitakoto ilaro naa mahi te mate. ✧ ¹⁵ Naa tama katoo e lotoffaao i aaraa tama raa, teenaa nitama taatama. Aa kootou e illoa maa naa tama taatama raa see ttaka ma te ora e ora hakaoti. ¹⁶ Jesus ni hookii tana ora ki tokonaki mai ki taatou, teenei e illoa ai taatou i naa tiputipu te manava laa oi. Taatou hoki ki hookii naa ora taatou ki tokonaki taatou ki naa taaina ma naa kave taatou. ¹⁷ Ki mee maa naa tama e hai hekau raa e kkite maa naa taaina ma naa kave laotou raa e noho hakaaroha, iaa see alloha ma ki tokonaki atu laotou, teenaa naa tama naa see lavaa te taratara maa te laa oi TeAtua e takoto i laotou. ¹⁸ Aku tamalliki nei. Taatou ki see taratara vare koi ki naa maaisu taatou maa taatou ettaka ma te manava laa oi TeAtua. Taatou ki sosorina tautari ki naa taratara taatou e hai.

Taatou ki see ppore te ttuu imua TeAtua

¹⁹ Teenei te ara taatou ma ki illoa maa taatou nitama e tautari ki te hakamaaoni; teenei te ara taatou ma ki see ppore tettuu imua TeAtua. ²⁰ Ki mee maa naa hakataakoto taatou emee maa taatou nitama e hakallika, teenaa taatou e illoa maa TeAtua e takoto i aruna naa hakataakoto taatou aa a Ia e illoa i naa mee hakkaatoa.

²¹ Aa teenaa, aku soa nei, ki mee maa naa hakataakoto taatou e ttonu maa taatou, taatou ma ki see ppore te ttuu imua TeAtua. ²² Naa mee taatou e kainnoo ki TeAtua raa ma ki kaumai a Ia. I te aa, i taatou e tautari ki ana taratara hakamaatua aa taatou e haia taatou naa mee e hiahia ai a Ia. ²³ Tana taratara hakamaatua e pesi mai ki taatou raa emee peenei, "Taatou kilotu itana Tama, Jesus Christ, aa taatou kimanava laa oi itelaatama, emee pee ko naa taratara mai Christ." ✧ ²⁴ Naa tama e tautari ki naa taratara TeAtua raa e noho hakapaa ma TeAtua, aa TeAtua e noho ma laotou. Taatou e illoa maa TeAtua e noho ma taatou, i TeAitu Tapu ni kaumai a Ia ki taatou.

4

Ttiputipu TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi

¹ Aku soa nei. Kootou see hakannoo ki naa taratara naa tama e hai maa laotou e tarataraina laotou naa taratara TeAitu. Kootou ki haaiteria kootou naa tama naa, ki illoa kootou maa laotou e tarataraina maaoni laotou naa taratara, i te aa i te lopo pure hakallesi kuttaka vaaroto te maarama nei. ² Teenei te ara kootou ma ki lavaa te ilotia kootou maa teenaa ko TeAitu maaoni TeAtua: te tama e taratara maa Jesus Christ ni hakasura iho ma setama te maarama nei raa, te tama naa e taka ma TeAitu e au i TeAtua. ³ Tevana iaa te tama e huuina a ia te taratara i Jesus nei raa, a ia e taka

✧ 3.11 Jn 13.34 ✧ 3.12 Gen 4.8 ✧ 3.14 Jn 5.24 ✧ 3.23 Jn 13.34; 15.12,17

ma te aitu e tautau haaeo ma Christ. Teenaa kote tama nillono kootou ma ki oti ku hakasura iho, aa teenei ku taka vaaroto taatou i te saaita nei iloto te maarama nei.

⁴ Aku tamalliki nei. Kootou ni tamalliki TeAtua. Kootou ku haimmahi are i naa pure hakallesi naa, i te aa, i TeAitu e taka ma kootou naa e haimmahi are i te aitu e taka ma naa tama te maarama nei. ⁵ Naa pure hakallesi naa e tarataraina laatou naa vana te maarama nei, aa te maarama nei e hakannoo ki laatou, i te aa, i naa tama naa ni tama te maarama nei. ⁶ Taatou iaa ni tama TeAtua. Naa tama e illoa i TeAtua raa e hakannoo ki taatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa see hakannoo ki taatou. Teenei te ara ma ki ilotia taatou i naa kkee TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi.

TeAtua ko te laaoi

⁷ Aku soa nei. Taatou kimanavalaaoi inaataaina taatou, ite manavalaaoi raa e sura mai i TeAtua. Tetama e hakasura te manavalaaoi raa setamariki TeAtua, aa e iloa i TeAtua. ⁸ Tetama see manavalaaoi raa see iloa i TeAtua, i te aa, TeAtua raa ko te laaoi. ⁹ TeAtua ni hakailoa mai tana laaoi raa ki taatou, teenaa a Ia ni heuna mai tana Tama tokotasi naa kite maarama nei, ki ora ai taatou iaa Ia. ¹⁰ Tevana iaa te meeraa see mee maa itaatou nimanavalaaoi i TeAtua imua. Seai. TeAtua ni manavalaaoi itaatou, teenaa heuna mai iloo tana Tama, ki takoto ma kote mee teelaa e lavaa ai naa haisara taatou te uiia.

¹¹ Aku soa nei. Ki mee maa teenei ko naa tiputipu te laaoi TeAtua i taatou, teenaa taatou ki manavalaaoi i telaa tama. ¹² See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Tevana iaa TeAtua ma ki noho ma taatou ki mee taatou e manavalaaoi i telaa tama, aa tana laaoi raa ma ki haka kaatoaina mai a Ia ki loto naa ora taatou.*

¹³ Taatou e illoa maa taatou ennoho ma TeAtua aa a Ia enoho ma taatou, i te aa, iaa Ia nikaumai tana Aitu Tapu raa ki taatou. ¹⁴ Taatou ku oti tekkite no hakaea ki aaraa tama maa te Tamana raa ni heuna mai tana Tama ki au no hakasao te maarama nei. ¹⁵ Tetama e taratara maa Jesus kote Tama TeAtua raa, teenaa ko te tama e noho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma ia. ¹⁶ Taatou e illoa ka hakataakoto i te laaoi TeAtua e takoto i taatou.

TeAtua kotelaaoi. Naatama ennoho ma telaaoi raa ennoho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma laatou. ¹⁷ Telaaoi raa e haia TeAtua ki kaatoa iloto naa ora taatou, ki see ppore taatou i te Aso te Hakatonu, i te ora taatou i te maarama nei e ssau koi pee kote ora Christ. ¹⁸ Tetama e manavalaaoi maaoniraa see iloa te mataku; telaaoi e kaatoa raa e mee taatou ki see mattaku i te kau vana. Teenei taatou ku illoa, telaaoi raa nisee haka kaatoaina kite tama e mataku, i te aa, tetama e mataku raa ko te tama e iloa maa ia ma ki hakatonutonusia TeAtua.

¹⁹ Taatou e manavalaaoi i TeAtua ni manavalaaoi itaatou imua. ²⁰ Ki mee taatou e taratara maa taatou elaaoi i TeAtua, aa taatou iaa elotoffaaeo inaataaina ma naa kave taatou, teenaa taatou ni tama e taratara kailallao. Peehea naa laaoi te henua i TeAtua, te Tama laatou seekkite, aa laatou iaa se laaoi inaataaina ma naa kave laatou ekkite? ²¹ Taratara hakamaatua TeAtua raa e mee maa: Naa tama hakkaatoa e laaoi i TeAtua raa kilaaoi hoki i naa taaina ma naa kave laatou.

5

Naa tama TeAtua raa e haimmahi are i naa tama te maarama nei

¹ Tetama e iloa maaoni maa Jesus kote Mesaea raa, teenaa setamariki TeAtua; aa tetama elaaoi itetamana raa elaaoi hoki itana tamariki. ² Taatou e illoa maa taatou elaaoi ina tamalliki TeAtua itaatou elaaoi i TeAtua, aa taatou e hakannoo ki anataratara. ³ Taatou e hakannoo ki anataratara hakamaatua TeAtua itaatou elaaoi iaa Ia. Aa ana taratara hakamaatua naa see hainattaa taatou te tautari,* ⁴ i te aa, naa mahi naa tamalliki kato TeAtua raa ettoe iaa ina mahi te maarama nei. Aa taatou e haimmahi itaatou elotu i TeAtua. ⁵ Ko ai tetama e lavaa te hakahitia a ia naa mahi te maarama nei? Te tama koi e iloa maaoni maa Jesus kote Tama TeAtua.

Naa tiputipu Jesus Christ

* 4.12 Jn 1.18 ☆ 5.3 Jn 14.15

⁶ Jesus nisuramai iloto tevai te hakaukautapu ma tettoo itana mate. A Ia nisee suramai koi iloto tevai; a Ia nisuramai iloto tevai aa ma tettoo hakapaa. TeAitu Tapu raa e hakailoamai maa teenei nitaratara maaoni, ite hakamaaoni raa e takoto i TeAitu Tapu. ⁷ Teenei naamee e toru e hakailoamai naa tiputipu Christ kitaatou: ⁸ TeAitu, tevai, aa tettoo. Takatoru nei e taratara kite taratara tokotasi. ⁹ Taatou maraa e hakannoo ki naa taratara e kaumai naa tamavare te maarama nei. Iaa naa taratara e kaumai TeAtua raa e haimahi are i naa taratara naa tama naa, aa a Ia ku oti te kaumai naa taratara nei i naa tiputipu tana Tama. ¹⁰ Teenaa naa tama katoo e illoa maaoni ite Tama TeAtua raa, naa taratara nei e takkoto iloto naa hatumanava laatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa emee maa TeAtua setama e taratara kailaarao. Ite aa, ilaatou nisee hakannoo ki naa taratara TeAtua ni mee i tana Tama. ¹¹ Naa taratara TeAtua raa emee peenei: Te ora e ora hakaotiraa ku oti te kaumai TeAtua kitaatou, aa te ora nei e hakatahito i tana Tama. ¹² Te tama e iloa maaoni ite Tama TeAtua raa e taka ma te ora nei; te tama see iloa ite Tama TeAtua raa iaa see taka ma te ora maaoni.

Te ora e ora hakaoti

¹³ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa kokootou naa tama e illoa ite Tama TeAtua. ¹⁴ Taatou see pporo i naa ttuu taatou imua naa karamata TeAtua, ite aa, i taatou e illoa maa Ia e hakannoo mai ki taatou ki mee taatou e kainnoo ake kiaa Ia, aa e hano ma tana hiihai. ¹⁵ A Ia e lono i taatou i naa saaita katoo taatou e kainnoo mee kiaa Ia; aa i taatou e illoa maa teenei se vana maaoni raa, teenaa taatou e illoa hoki maa Ia e kaumai ni aa taatou e kainnoo kiaa Ia.

¹⁶ Ki mee maa se tama i kootou e kite maa tana taina raa e pena se haisara, iaa seai ko te haisara e tau te mate te tama, a ia ki taku ki TeAtua ki hakaoratia tana taina. Nau e taratara i naa haisara teelaa see tau te kauake te mate te tama. Tevana iaa e takoto te haisara e kauake te mate te tama. Nau see taratara atu ma ki taku kootou ki TeAtua ite mee naa. ¹⁷ Naa haisara hakkaatoa see ttonu i naa karamata TeAtua. Tevana iaa e takkoto naa haisara see lavaa te kauake te mate te tama.

¹⁸ Taatou e illoa maa see hai tama i naa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, ite aa, te Tama TeAtua raa e roorosi hakaraaaoi iloo kilaatou, aa laatou ma ki see lavaa te haia pakavaina Satan.

¹⁹ Niaaina maa te maarama nei hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi Satan raa, taatou e illoa koi maa taatou ni tama TeAtua.

²⁰ Taatou e illoa maa te Tama TeAtua raa niau no mee ki atammai taatou, ki illoa taatou ite Atua maaoni. Aa teenei taatou ku ora hakapaa ma te Atua maaoni, i taatou e ora ma tana Tama, Jesus Christ. A Ia raa ko te Atua maaoni, aa te ora nei ko te ora e ora hakaoti.

²¹ Aku tamalliki nei. Kootou roorosi ki see haka tauppiri atu kootou ki naa aitu hakallesi!

2 JOHN

SSOA TE PAS JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te soa tepas John raa nisissia te “Tama hakamaatua telotu” ki “te Ffine raa ma anatamalliki”, teenei pee kote kanohenua TeAtua elotulotu i te kina naa. Naa tamaa taratara iloto tepas nei e taratara makilaoi naa tama i te kina naa i aaraa tama, aa e taratara hakaapo hoki ki see tautari naa tama naa ki naa akonaki naa tisa hakallesi e mee i te kina naa.

Naa takkoto naa taratara iloto tepas nei

Te hakataakoto te pas 1–3

Te takoto hakamaatua te tiputipu te manava laaoi 4–6

Taratara hakaapo ki see tautari ki naa akonaki hakallesi 7–11

Naa taratara hakaoti 12–13

¹ Anau John, te tama hakamaatua telotu, e sissii atu kiaa koe, te ffine ni hakamaatinoria TeAtua, aa ki ootamalliki. Nau ellee maaoni iloo taku manava iaa koe, see mee ma ko nau koi; naa tama hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni raa e llee naa manava laatou iaa koe. ² I te aa, te hakamaaoni TeAtua raa e takoto itaatou, aa ma ki taka hakaoti maa maatou.

³ Te laaoi, te aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ, tana Tama, ma ki takkoto itaatou iloto te hakamaaoni ma te manava laaoi.

Te hakamaaoni ma te manava laaoi

⁴ Nau nihiahiailoo itakulono ana maa aaraa tamalliki aau e takkoto iloto te hakamaaoni TeAtua, e mee koi pee ko naa taratara mai te Tamana ki taatou. ⁵ Aa teenei nau ku mee atu kiaa koe, te ffine nei: taatou katoa ki manava laaoi i aaraa tama. Teenei seai setaratara hou e sissii atu nau nei; teenei kote taratara ni llono taatou imua.* ⁶ Te laaoi e tarataraina a nau nei e mee maa taatou ki tautari ki naa taratara hakamaatua TeAtua. Tana taratara, teelaa ni llono kootou imua, e mee maa kootou katoa ki noho ma te laaoi.

⁷ Te loppo tama e taratara kailallao kuttaka ki naa kina katoa i te maarama nei. Teena konnaa tama e huina laatou tetaratara e mee maa Christ nitipuake i te maarama nei ma setamavare. Te tama peenaa setama e taratara kailaaraa, aa setama e tautau haaeo ma Christ. ⁸ Kootou roorosi ki see maffana hua naa mee kootou ni heheuna ki too, kootou ma ki suia hakaraaoni iloo a Ia i naa heuna kootou e mee naa.

⁹ Te tama e tautari kitanatino hakataakoto aa see tautaritonu ki naa akonaki Christ raa, a ia see taka ma TeAtua. Te tama e tautari ki naa akonaki Christ raa iaa e ttaka hakapaa laatou ma te Tamana aa ma tana Tama. ¹⁰ Kootou ku illoa loko, ki mee setama e sura atu ma ni taratara e kkee ma naa taratara nei, kootou ki see hakauru atu naa tama peenaa kiloto naa hare kootou; kootou see mee hoki maa kootou e oo atu no pureppure kootou. ¹¹ Te tama e huri atu no purepure ki naa tama naa ma ki laavea hoki naa sosorina e hakallika naa tama naa.

Naa taratara hakaoti

¹² Nau e mee aku loppo taratara ki kau atu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara nei iloto naa laupepa. Nau ettari ki hanatu takutino ki kootou ki taratara taatou hakaraaoni i naa mee nei ki mee taatou ki fiafia hakkaatoa.

¹³ Naa tamalliki too taina i te kina nei e pureppure atu kiaa koe.

* 1.5 Jn 13.34; 15.12,17

3 JOHN TTORU NAA PAS JOHN TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ttoru naa pas John raa ni sissia te “Tama hakamaatua telotu” ki te maatua tokotasi telotu e ttpa ma ko Gaius. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakanau i Gaius i aa ia e tokonaki peenaa ki aaraa tama telotu, aa e taratara hakaapo ake kiaa ia i te tama e ttpa ma ko Diotrefes.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–4

Gaius e hakanauria 5–8

Diotrefes e taratara haaeoina 9–10

Demetrius e hakanauria 11–12

Naa taratara hakaoti. 13–15

¹ A nau John,[☆] te tama hakamaatua telotu, e sissii atu kiaa koe, Gaius, taku soa.

Taku manava e llee iloo iaa koe.

² Taku soanei, nau e taku maa oovana kato kotonu aa maa koe kimarooroo ka mata ora, iaa nau e iloa maa too hakataakoto etonu. ³ Nau ni hiahia iloo i taku lono ana inaa taaina taatou nei maa koe koitautari hakaraa oi iloo ki te hakamaaoni TeAtua, iaa nau e iloa maa koe e tautari peenaa ki te hakamaaoni TeAtua. ⁴ Nau e hiahia iloo i taku saaita ni lono maa aku tamalliki raa e tautari maaoni ki te hakamaaoni TeAtua.

John e hakanau i Gaius

⁵ Taku soanei, nau e iloa maa koe e heheuna hakaraa oi iloo ma naatama elotu kootou hakapaa, niaaina maa naatama naa ni horau. ⁶ Laatou ni taratara ake ki naa tama telotu i te kina nei i too laa oi. Koe ku tokonaki ake hakaraa oi iloo ki hollau laatou ma te tiputipu TeAtua e hiihai. ⁷ Ite aa, i te saaita naa tama naa ni kaamata te mee naa heuna Christ raa, laatou ni see tokonakina ake naa tama see lotu. ⁸ Taatou naa tama elotura ki tokonaki kilaatou ki heheuna hakapaa taatou no tarataraina te hakamaaoni TeAtua.

Diotrefes ma Demetrius

⁹ Nau ni sissii taku pas ki te lotu naa, tevana iaa Diotrefes, te tama e hai maa ia raa ko te tama hakamaatua i te kina naa, see hiihai maa ia e hakannoo ki aku taratara. ¹⁰ Taku saaita ma ki hanatu raa, nau ma ki hakaari atu i ana vana kato ni mee, teena ko ana taratara e hakallika aa ma ana taratara hakallesi ni mee i maatou. Tevana iaa e mee aaraa vana aana ni mee; a ia see hiihai maa ia ki hanake no purepure ki naa tama elotu taatou hakapaa te laa e oo atu ki te kina naa. A ia maraa e kapitia hoki a ia naa tama e fiffai maa laatou ki purepure ma naa tama e oo ake. Aa ki mee naa tama naa see hakannoo ki ana taratara, a ia maraa e huri no kerekereia laatou i te lotu.

¹¹ Taku soanei, koe see tautari ki te tiputipu e hakallika; tautari ki te tiputipu e taukareka. Te tama e sosorina taukareka raa se tama TeAtua; te tama e sosorina hakallika raa ko te tama seki iloa i TeAtua.

¹² Naa tama kato e taratara hakanau i Demetrius; te hakamaaoni raa hoki e sura i ana sosorina. Aa te nei maatou hoki e taratara hakanau iaa ia, aa kootou e illoa maa naa taratara maatou nei ni taratara maaoni.

Naa purepure hakaoti

[☆] 1.1 Acts 19.29; Rom 16.23; 1 Cor 1.14

¹³ Nau e mee aku lopo taratara e mee ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara naa iloto naa laupepa. ¹⁴ Nau e ttari ki hanatu nau aa taaua ku taratara hakaraaoi.

¹⁵ Koe ki noho hakaraaoi.

Oo soa i te kina nei e pureppure atu kiaa koe.

JUDE TE PAS JUDE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas Jude raa ni sissii ki naa tama raa ki see tautari ki naa akonaki naa tisa hakalellesi teelaa ehai maa laatou eilloa maaoni iTeAtua. Naataratara iloto te pas e huapotopoto nei e ssaukoi ma ko naataratara iloto *Tessoa tepas Peter*, teenaa tetama e sissii te pas nei e sissii ki naa tama e tokatoka te pas nei ki “hakappuru ki tauhia laatou te hakataakoto e tonu teelaa ni kauake tasi koi TeAtua ki aana tama.”

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–2

Te tiputipu see tonu ma naa akonaki naa tisa hakalellesi 3–16

Taaohi hakappuru ki te hakataakoto e tonu 17–23

Naa taratara hakaoti 24–25

¹ A nau Jude, se tama e heheuna ma Jesus Christ, aa James se taina aaku.✧

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama ni kannaatia TeAtua, teelaa ku nnoho ma te laaoi TeAtua Tamana aa ku takkoto i laro te roorosi Jesus Christ.

² Nau e taku maa te aroha, te noho laaoi, aa te manava laaoi TeAtua ki takoto peenaa iloto naa manava kootou.

Naa tisa hakalellesi

³ Aku taaina nei. Nau ni hiihai iloo ma ki sissii atu nau ki illoa kootou i te ora houu, teenei e ttaka ma taatou. Araa nei nau ku maanatu are ma ki sissii atu te pas nei imua no taratara atu i telaa mee: Nau e hiihai maa kootou ki hai hakappuru ki tauhia kootou naa akonaki maaoni teelaa e lotu ai taatou, naa tama TeAtua. Teenei ko te hakamaaoni teelaa nikaumaitasi koi TeAtua kitakoto ma tana kanohenua etapu. ⁴ I te aa, e mee naa tama teelaa see illoa te hakannoo ki TeAtua ku oti te hakauru seemuu mai no nnoho iloto taatou. Naatama naa e hurihurisia laatou naataratara i telaoi TeAtua, ki vana te henua maa see hai vana essara inaa sosorina hai huri laatou. Naa tama naa hoki e hakakkeeina laatou Jesus Christ, te Hakamau aa TeAriki taatou tokotasi. Naa haaeo TeAtua teelaa e takkoto inaa tama naa ni tarataraina mai iloo te Laupepa Tapu raa imua.

⁵ Kootou kunaa i-illoa are ite taratara e mee ite saaita te kanohenua Israel raa ni hakassaoria TeAtua i Egypt. Tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona i te mee nei: niaaina maa naa tama naa ni oti te hakassaoria TeAtua raa, naa tama i laatou ni see lotu raa ni haia a Ia no mmate hakkaatoa.✧ ⁶ Kootou mannatu i naa ensol teelaa ni see nnoho tonu ki naa nohorana laatou ni tukua ma ki roorosi laatou. Naa ensol naa ni ffuro no tiake naa tino nohorana laatou naa. Teenaa naa ensol naa, ite saaita nei, e saisaitia ki mmau hakaoti ka hakannohoria ite pouuri ana ilaro. Teenaa kote kina naa tama naa e tauhia TeAtua kitae mai te aso laatou ma ki mee pakavaina. ⁷ Kootou mannatu i Sodom ma Gomora, aa ma naa matakaaina e tauppiri ake. Naa tama naa matakaaina naa ni sosorina iloo pee ko naa ensol naa, teenaa laatou e hai huri ka mee naa vana e kerekere. Naa matakaaina naa ni tuunia kato no vvela ite ahi, ki hakailoa mai kitaatou hakkaatoa ite ahi eura see mate teelaa ma ki vvela ai naa tama see hakannoo ki TeAtua.✧

⁸ Peelaa hoki, naa tama nei e mmoe koi ka mmiti ki te kau miti e kerekere. Teenaa e massike ai naa tama naa no mee pakava naa tino haitino laatou ki naa sosorina hai huri laatou; laatou e tukumurina laatou ka sasaakiria laatou naa aitu haimmahi ite lani. ⁹ Michael, te ensol hakamaatua raa iloo ni see sosorina peenaa. Tana saaita ni hakatautau ma Satan ite tama ilaaua ma kitoo te haitino Moses raa, Michael

✧ 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3 ✧ 1.5 Ex 12.51; Num 14.29-30 ✧ 1.7 Gen 19.1-24

ni see huri atu no sasaakiria Satan. Aia ni mee ake koi peelaa, “TeAriki ki huri atu no nutua koe!”^{☆ 10} Niaaina maa naa tama nei see ilotia laatou te tahito te taratara raa, laatou e ffuri lokoi no sasakkiri. Naa tama naa esosorina ma ko naa manu vao see hai mannatu. Te nei ko naa mannatu nei teelaa ma ki oti ku mmate ai laatou.¹¹ Nau e arohailoo inaa tama naa! Laatou nisassare ite ara teelaa nisare ai Cain. Laatou nitautari katoa kinaasara Balaam nimee, ilaatou ekaimannako kite mane. Laatou essa hetaratara pee ko Korah, teenaa emmate ai laatou pee ko ia.^{☆ 12} Inaa saaita kootou ekkutu ma naa taaina kootou kikkai kootou hakapaa ka mannatu itelaaoi TeAriki raa, naa tama naa emee ma nimee ettuu kerekere iloto te kuturana kootou naa. Laatou see hai mannatu maa laatou ennoho kakkai ma telopo tama; laatou emannatukoi kilaatou sokolaatou. Laatou emee ma ko naa uruaoa eirihia tematani, iaa see hai ua. Niaaina maa teenaa kotessao naa kaikai katoa essomo taukallekaraa, naa tama naa emee pee ko naa laakau essomo, iaa see ffua. Laatou ku mee pee ko naa laakau e utania inaa patiaka laatou no mmate hakaoti.¹³ Laatou ku mee pee ko naa matapeau teelaa ekkoti i te ppaa i tua, aa naa vana hakannapa laatou naa e hakassaa iho pee ko naa pepeau. Naa tama naa ku mee pee ko naa hetuu e lellere huri i te lani, teelaa ni tukua mai hakaoti laatou kina TeAtua i te pouri ana.

¹⁴ Teelaa ko Enoch, setama ni haanau iho iloto te hitu naa haanauna e oo iho i te manava Adam, teelaa ni pesi tana taratara peelaa i naa tama naa, “Kootou mmata, TeAriki ma ki au ma naa simata e tammaki i ana ensol e ttau,^{☆ 15} no hakatonutonu naa tama hakkaatoa, aa ki mee pakavaina naa tama katoa see hakannoo ki TeAtua teelaa e sosorina hakallika iloo, aa i naa taratara hakallika naa tama haisara see illoa te hakannoo ki TeAtua maraa emee iaa Ia.”

¹⁶ Naa tama nei maraa ennoho koi ka taratara hakallika, aa e tuku haeo peenaa i aaraa tama; laatou e tautari koi kinaa tino hakataakoto e kerekere laatou; laatou e ahu i naa tino tiputtipu laatou, aa laatou e usuusuhia laatou aaraa tama ki akottia naa vana laatou soko laatou.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹⁷ Aku soa nei. Kootou hakamaarona i naa taratara ni kauatu naa aposol TeAriki taatou, Jesus Christ, imua.¹⁸ Laatou nitaratara atu peelaa, “Saaita naa aso hakaoti ettae mai raa, emee naa tama ma ki hakassura atu no taratara taussua i kootou. Teenaa ko naa tama see hakannoo ki TeAtua teelaa e tautari kinaa hakataakoto kerekere laatou.”^{☆ 19} Teenaa ko naa tama e seua laatou te ennoho te henua ki see meeme hakapaa. Naa tama naa e tautari kinaa tino hakataakoto kerekere laatou soko laatou. TeAitu TeAtua seai i naa tama naa.²⁰ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kootou ki hakatipu naa ora kootou i aruna naa hakataakoto iloo e ttau kootou, aa kootou kutaku ma naa mahi TeAitu Tapu.²¹ Kootou kinnoho ka illoa maa TeAtua ellee tana manava i kootou. Teenaa kootou kinnoho hakaraaoi iloo ka ttari ki TeAriki taatou, Jesus Christ, ki kauatu te ora e ora hakaoti. A Ia ma ki kauatu te ora naa iaa Ia e aroha i kootou.

²² Kootou kialloha inaa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou;²³ aa kootou ku hakassaoria kootou aaraa tama ki see vvela ite ahi. Kootou ki hakasura te manava aroha ki aaraa tama, aa kootou ki mattaku ka hakamattoni lokoi ki see ppaa kootou ki naa tiputtipu e hakallika laatou. I naa hekau hoki laatou e hakao raa, kootou ki hakanniko. I te aa i naa hekau naa ku mee maa e piripiritia naa tiputtipu e kerekere teelaa e oti manava ai laatou.

Jude e taku hakanau i TeAtua

²⁴ TeAtua taatou tokotasi, tetama elavaa tesaapaiatu ki kootou ki see ffuri kootou noppena naa haisara, aa ki too ake kootou ma naa tiputtipu ettonu, aa ma

☆ 1.9 Dan 10.13,21; 12.1; Rev 12.7; Deut 34.6; Zech 3.2 ☆ 1.11 Gen 4.3-8; Num 22.1-35; 16.1-35 ☆ 1.14 Gen 5.18,21-24 ☆ 1.18 2 Pet 3.3

naa manava fiaffia no hakannoho iloto tana maasina e lasi. ²⁵ TeAriki taatou, Jesus Christ, ki usuhia a Ia te henua ki lotu ka hakannau i TeAtua, te tama e hakaora taatou. Laatou ki illoa peelaa maa TeAtua se tama hakamaatua ni taka haimahi mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, aa Ia ma ki takoto peenaa hakaoti! Amen.

REVELATION NAA VANA JOHN NI HAKAKIITEA TEATUA TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa vana Jesus ni hakkite ki John nisissii itesaaita naatama te lotu raa ni mee pakavaina ilaotou e hakataakoto maa Jesus Christ ko TeAriki. Te tama e sissia a ia naa taratara nei e hiihai maa naa tama ma ki tokatoka i te laupepa nei ki seai iloo kippore aa laotou ki hakataakoto tonu lokoi i Jesus Christ, aa inaa saaita laotou e mee pakavaina ka hakallono isu raa, laotou ki hakannoo lokoi peenaa ki naa taratara TeAtua.

E mahi naa taratara iloto te laupepa nei e taratara iaana mee ni hakakiitea Jesus Christ, aa te hakataakoto naa vana ni kiitea a ia naa ni hainauhie te ilotia koi naa tama te lotu ite ssao naa, aa ki naa tama hakkaatoa ite maarama nei raa, te hakataakoto naa vana naa ma ki hainattaa i te ilotia. Naa taratara iloto te laupepa nei e hakahekahe ka hakatahito ite kau vana John ni hakakiitea Jesus Christ, aa iaana vana katoo nikkite raa, John e huri no kee iaana tarataraina a ia inaa ssura ake naa vana naa. Niaaina maa naa tama ettoka iaana taratara te laupepa nei e kkee naa hakataakoto laotou inaa koiho naa taratara nei raa, te tahito taratara raa e maarama: TeAtua ma ki hakahitia a ia naa mahi Satan ma naa tama hakkaatoa teelaa e tautau haeeo ma ia, aa ki oti ku suia a ia naa tama katoo ni tautari kiaa ia raa ki naa mee e taukalleka telani hoo ma tekerekere hoo itana saaita maki noho hakamaatua inaa mee hakkaatoa.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–8

Te mee mua John ni kite aa ma naa pas ki naa kanohenua te lotu e hitu 1.9—3.22

Te laupepa e rii aa ma naa loki e hitu 4.1—8.1

Naa puu e hitu 8.2—11.19

Te dragon ma naa manu kaitama e lua 12.1—13.18

Te kau mee John ni kite 14.1—15.8

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua 16.1–21

Babilon ku seua, aa te manu kaitama ma te pure hakareeresi aa ko Satan ku taaia no mmate 17.1—20.10

Te hakatonu hakaoti 20.11–15

Te lani hoo, te kerekere hoo, aa te Jerusalem hoo 21.1—22.5

Naa taratara hakaoti 22.6–21

¹ Te laupepa nei e takkoto naa taratara inaa vana Jesus Christ ni hakassura. TeAtua ni hakakiitea a ia Jesus Christ inaa vana nei ki hakailotia a ia naa tama e heheuna iaa ia raa inaa vana teelaa ku tauppiri koi ki ssura. Christ ni heunatia a ia tana ensol raa ki haka kiitea John, te tama e heheuna iaa ia, inaa vana nei. ² John nei ni tarataraina a ia anaa vana katoo nikkite. Te nei koi-ana hakaee naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaariake Jesus Christ kiaa ia. ³ Te tama e tarataraina a ia naa taratara TeAtua te nei e takkoto iloto te laupepa nei ki naa tama te lotu raa, a ia ma ki hiahia. Aa naa tama e hakannoo ka tautari ki naa taratara nei hoki ma ki haka fiaffiarua. Ite aa, te saaita TeAtua ma ki hakassura naa vana nei ku taupiri.

John e purepure ki naa tama naa kanohenua e hitu te lotu

⁴ A nau John, e sissii atu naa taratara nei ki kootou naa kanohenua te lotu e hitu iloto Asia:✠

✠ 1.4 Ex 3.14; Rev 4.5

Nau etaku maa kootou kinnoho hakaraaoi ma telaaoi TeAtua, tetama teelaa ninoho mai iloo imua, aa teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma kioti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou. Kootou hoki kinnoho hakaraaoi ma telaaoi naa aitu e hitu teelaa ettuu imua te nohorana TeAtua. ⁵ Kootou kinnoho hakaraaoi hoki ma telaaoi Jesus Christ, tetama teelaa e hurimai naatiputipu TeAtua ki taatou. A Ia naa ko te tama mua ni hakamasikeria i te mate, aa ko te tama hakamaatua naa tuku i te maarama nei.✠

A Ia ellee tanamanava itaatou, teenaa taatou ni hakassaoria a Ia inaa haisara taatou itana saaita nimate no pesi tana ttoo. ⁶ Taatou ni hakanohoria a Ia ma ni maatua itana nohorana, kiheheuna taatou ma TeAtua, tana Tamana. Taatou ki hakanau inaa mahi Jesus Christ. A Ia ki noho hakamaatua inaa saaita hakkaatoa! Amen.✠

⁷ Kootou mmata, a Ia e au iaruna naa uruaoa! Te henua katoa ma ki k kite iaa Ia. Naa tama ni urumakkina laaou a Ia ki te ttou raa ma ki k kite hoki iaa Ia. Naa tama inaa henua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki ttani iaa Ia. Naa vana nei ma ki takkoto peenaa! Amen!✠

⁸ TeAtua, TeAriki Haimahi, teelaa ninoho mai imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma kioti ku au no noho hakaoti ma taatou, te Tama naa e taratara peenei, “A nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa!”✠

John e kite i Christ

⁹ Anau ko John, kootou taina. Nau nei e noho hakalavatoa seemuu pee ko kootou inaa haaeo teelaa ellave inaa tama te Nohorana TeAtua, iaa nau e tautari i Jesus. Nau nikaavea mai no peesia i te henua ettapa ma ko Patmos, iaa nau ni hakaia kite henua inaa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari mai Jesus kiana nau. ¹⁰ Ite aso TeAriki raa, nau ni tauria naa mahi TeAitu TeAtua, teenaa kilono nau inaa tanitanivaroma tetama imuriaaku, emee ma setama eiri te puu. ¹¹ Te taratara raa e kaumai peela, “Sissii oome ekkite nei aa koe kukkave te laupepa naa ki naa kanohenua te lotu e hitu nei: Epises, Smirna, Pergamum, Tiatira, Sardis, Filadelfia, aa ko Laodosia.”

¹² Nau ni hakatahuri ma ki kite nau i te tama e taratara mai, teenaa ki kite nau inaa mee teelaa e hakatuutuu ai naalamu karu raa ettuu mai. Teelaa ni mee e hitu, aa naa mee naa e ppena ki naa kol. ¹³ Aa i te kina naa mee naa ettuu raa, emee ma setama raa e tuu mai. A ia e uru ki te k kahu e ttaki iloo ki ana tapuvae ilaro aa e tuu ki te ttuu e pena ki te kol i tana hatahata.✠ ¹⁴ Tana lauru e makkini pee ko naa huru naa sipsip, aa e makkini hoki ma se ‘snow’, ka ura mai ana karamata ma se ahi.✠ ¹⁵ Ana tapuvae e too tana tia pee ko naa katanatea e oro ki k kiva, aa tana reo e takattuu pee ko naa taa naa peau ellasi.✠ ¹⁶ Tama raa e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaataa aa te komutaa tama e kka i ana vasi e lua raa e ssae mai i tana pukua. Tana taurae e maasina pee ko te laa e tii i te ao.

¹⁷ Takusaaita ni kite iaai raa, nau ni leihoatu kiana vae no moe ma setama ku mate. Teenaa ki kapa mai tana rima hakamaataa kiana nau no mee mai, “Koe see mataku! Nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.✠ ¹⁸ Nau nei ko te tama e ora hakaoti; nau ni mate aa teenei nau ku taka ma te ora e ora hakaoti. Nau e haimahi are iaruna te mate ma te kina te mate. ¹⁹ Sissii oome ekkite, teenaa naa vana au ekkite teelaa e ssura i te saaita nei aa ma naa vana teelaa ma ki ssura imuri. ²⁰ Koe ni see iloa maa oome ekkite nei maa niaa, aa teenei nau ku hakaari atu: Naa hetuu e hitu au ni k kite i taku rima hakamaataa raa, teenaa ko naa ensol naa kanohenua te lotu e hitu. Naa mee e hakatuutuu naalamu karu e hitu raa, teenaa ko naa kanohenua te lotu e hitu.

✠ **1.5** Is 55.4; Ps 89.27 ✠ **1.6** Ex 19.6; Rev 5.10 ✠ **1.7** Dan 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Thes 4.17; Zech 12.10; Jn 19.34,37 ✠ **1.8** Rev 22.13; Ex 3.14 ✠ **1.13** Dan 7.13; 10.5 ✠ **1.14** Dan 7.9; 10.6 ✠ **1.15** Ezek 1.24; 43.2 ✠ **1.17** Is 44.6; 48.12; Rev 2.8; 22.13

2

Te kanohenua te lotu i Epises

¹ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Epises raa no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima haka-maatau aa etaka vaaroto naa mee e ppena ki naa kol e hitu teelaa e hakatuutuu ai naa lamukaru. ² Nau e iloa i naa vana kootou ni mee i te kina naa. Nau e iloa maa kootou ni noho hakalavatoa iloo ka heheuna hakappuru i naa heuna TeAtua. Nau e iloa maa kootou see illoa te tuku ki naa vana naa tama e sosorina hakallika, aa kootou hoki ku oti te haaiteria kootou naa aposol hakallesi i te kina naa no ilotia kootou maa laatou ni tama e taratara kailallao. ³ Niaaina maa kootou ni hakallono isu maa i kootou e heheuna iaa nau raa, kootou ni lavatoa koi te heheunatia kootou aku heuna. Aku heuna nei ni see lavaa iloo kootou te tiiake.

⁴ “Tevana iaa teenei taku mee see hiihai i kootou: Kootou ku mee sara pee ko imua. Telaaroi kootou iaa nau i te saaita nei ku see tae pee ko imua. ⁵ Kootou hakatuu ki naa sosorina taukalleka kootou imua aa ma te hakallika kootou ku ttaka ma kootou i te ssao nei. Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku taaohi ki te tiputipu kootou imua. Ki mee kootou see tiiake naa haisara kootou naa, nau ma ki hanatu no hanaa te mee kootou e hakatuutuu ai te lamukaru raa i tana kina e tuu. ⁶ Tevana iaa teenei taku mee e hiahia i kootou: Kootou see fiffai ki naa vana naa tama e tautari ki te kuturana naa Nikolaita raa e mee i te kina naa. A nau taku tino hoki see hiihai i naa vana naa.

⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau ki kikai laatou naa hua te laakau te ora teelaa e somo iloto te verena TeAtua.”✠

Te kanohenua te lotu i Smirna

⁸ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Smirna no kauatu naa taratara nei:✠

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e mee ma kote kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakataoa, te tama teelaa ni mate aa ni masike no ora hoki. ⁹ Nau e iloa i naa haaeo ennoho ma kootou; nau e iloa maa kootou ennoho hakaaroha maa i kootou see hai hekau maaoni iaa kootou ni tama e hai mee! Nau e iloa i naa taratara hakallika kootou e haia naa tama e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni. Naa tama naa ni tama e heheuna ma Satan! ¹⁰ Kootou see mattaku i naa mee teelaa ma ki pakuu atu ki kootou no hakallono isu kootou. Kootou hakannoo mai! Kootou ma ki haaiteria Satan, teena aaraa tama i kootou ma ki karapusina i naa aso e sinahuru. Kootou ki hakataakoto tonu lokei kiaa nau, niaaina maa kootou e taaia ki mmate. Nau ma ki kauatu te ora maaoni raa ki kootou, e mee ma se hau e kauatu i kootou ni lavaa te ttaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana.

¹¹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki see hakallono isu i te mate hakamuri.”✠

Te kanohenua te lotu i Pergamum

¹² “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Pergamum no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi te komu taa tama e kkaa ana vasi elua. ¹³ Nau e iloa i te kina kootou ennoho, teena kote kina Satan ennoho hakamaatua ai. Kootou elotu maaoni iloo iaa nau, teena i te saaita Antipas, te tama ni hakailotia aia i aku tiputipu ki naa tama i te kina naa, ni taia no mate i te kina Satan ennoho naa raa, see hai tama i kootou ni tiiake naa lotu laatou iaa nau.

✠ **2.7** Gen 2.9; Rev 22.2; Ezek 28.13; 31.8 (LXX) ✠ **2.8** Is 44.6; 48.12; Rev 1.17; 22.13 ✠ **2.11** Rev 20.14; 21.8

¹⁴ Tevana iaa, e mee aaraa mee nau see hiihai i kootou: E mee aaraa tama e ttaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki Balaam. Teenaa ko Balaam naa ni ako ake ki Balak i naa mateara ki usuhia te kanohenua Israel raa ki ppena naa haisara. Naa tama i Israel raa ni usuusuhia a ia ki kkai naa kaikai laatou e ppena ki hakaara ki naa aitu laatou e penappena. Naa tama naa e usuusuhia hoki laatou ki hai huri ma naa aavana aaraa tama.* ¹⁵ E mee hoki naa tama e ttaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki te kuturana Nikolaita. ¹⁶ I te saaita nei loko i kootou ki ffuri no tiiake naa haisara kootou! Ki mee kootou see ffuri naa manava kootou, nau ma ki hanatu no taai naa tama naa ki te komu teelaa e ssae mai i taku pukua.

¹⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

“Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaotiana raa, nau ma ki kauake ni haraoa i naa haraoa telani teelaa ni hakalluutia. Nau ma ki kauake hoki ki laatou, te tama tana hatu makkini e hakatuu te inoa hoo i aruna. See hai tama e iloa i te inoa hoo naa. Naa tama koi ni kauake nau naa hatu laatou naa ma ki illoa.*

Te kanohenua te lotu i Tiatira

¹⁸ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua telotu i Tiatira no kauatu naa taratara nei.

“Te nei naa taratara e kaumai te Tama TeAtua, te tama teelaa e ura ana karamata ma seahi, aa etoo tanatia i ana vae pee ko naa katana ‘brass’ e oro ki kkiva. ¹⁹ Nau e iloa i naa vana kootou e hai i te kina naa. Nau e iloa i naa manava laaoi kootou; nau e iloa maa kootou elotu peenaa iaa nau; nau e iloa i naa heheuna taukalleka kootou, aa i te lavatoa kootou te nnoho ka ttari. Nau e iloa maa naa vana kootou e mee i te saaita nei ku ttoe iaa i naa vana kootou ni mee imua.

²⁰ “Tevana iaa, te nei te tiputipu see hiihai nau i kootou: Kootou ni see lavaa iloo te puuia kootou Jesebel, te ffine e hai maa ia ni heunatia mai TeAtua. Teenaa ko ana akonaki naa teelaa e hakarereesia ai naa tama e heheuna iaa nau raa ka ffuri no hai huri ma te ffine naa aa nokkai naa kaikai teelaa e hakaara ki naa aitu e penappena.* ²¹ Nau ku oti te kauake tana sao ki huri tana manava, tevana iaa a ia ni see lavaa iloo te tiiake tana manava hai huri naa. ²² A ia ma ki hakamoeria a nau ki ana moelana naa ki moe ia ma naa taanata e moemmoe ma ia naa ka hakallono isu hakaraaoi iloo. Laatou ma ki haia a nau peenaa i te saaita nei, ki mee maa laatou se tiiake naa vana hakallika laatou ni mee ma te ffine naa. ²³ Naa tama hakkaatoa e tautari ki te ffine naa ma ki taia a nau hoki ki mmate, ki illoa hakkaatoa naa kanohenua telotu raa maa nau nei koi e ilotia a nau te hakataakoto ma te hiihai te henua hakkaatoa. Kootou ma ki suia a nau i naa vana kootou ni mee.*

²⁴ “Tevana iaa te mahiana kootou i Tiatira ni see tautari ki naa akonaki e hakallika naa. Teenaa ni see illoa ai kootou i te taratara aaraa tama e mee maa, ‘naa taratara huu Satan’. Nau nei ku taratara atu ki kootou iaa nau ma ki see kauatu ni mmaha sara hoki maa kootou. ²⁵ Tevana iaa kootou ki taaohi hakaraaoi iloo ki te tiputipu e noho ma kootou naa ki tae atu nau. ²⁶⁻²⁸ Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaotiana ka hai peenaa te ppena aku mee e fiffai raa, nau ma ki kauake naa mahi teelaa e ssau koi pee ko naa mahi nau ni too i taku Tamana. Naa tama naa ma ki nnoho hakamaatua i aruna naa kanohenua hakkaatoa; laatou ma ki nnoho ma ko naa tuku haimmahi, teenaa naa tama naa kanohenua raa ma ki seua laatou ki masseu pee koi naa mallepu naa kamete e ppena ki naa hatu. Nau ma ki kauake hoki te Tapao, te hetuu te tahaata, ki laatou.*

²⁹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

3

Te kanohenua te lotu i Sardis

* **2.14** Num 22.5,7; 31.16; Deut 23.4; Num 25.1-3 * **2.17** Ex 16.14-15; 16.33-34; Jn 6.48-50; Is 62.2; 65.15 * **2.20** 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22,30 * **2.23** Ps 7.9; Jer 17.10; Ps 62.12 * **2.26-28** Ps 2.8-9 (LXX)

1 “Koe ku sissii atu kite ensol eroorosi te kanohenua telotu i Sardis no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara ekaumai tetama teelaa enoho ma naaaitu ehitu TeAtua aa ma naa hetuu ehitu. Nau e iloa inaa vana kootou emee itekina naa. Niaaina maa aaraatama emmata maa kootou eoraraa, kootou nitama kunnamate are. ² Kootou massike no hakatonu hoki naa sosorina kootou ki see mate hakaoti te hakataakoto nittaka ma kootou. Ite aa nau ekite maa naa vana kootou ni mee naa sekittou hakaraaoi inaa karamata taku TeAtua. ³ Aa teenaa, kootou ki hakamaarona hakaraaoi iloo ki naa akonaki kootou nikauatu ma naa taratara kootou nillono. Tautari ki naa taratara naa aa kootou kuti iake naa haisara kootou. Kimee kootou see massike no mee naa vana nei, teenaa kootou ma ki hakatekia itaku saaita ma ki hakasura atu, iaa nau ma ki hakasura atu ma setama kaila arao ki kootou. Kootou ma ki see illoa hoki itaku sao ma ki hanatu.* ⁴ Tevana iaa emee naa uruaitama ikootou i Sardis nilavaa te mee hakaraaoi naa hekau laatou kitakkoto mataffua. Kootou ma ki sassare taatou hakapaa ma naa hekau makkini kootou naa, ikootou etau tettaka ma nau. ⁵ Naatama ettaka haimmahi notae kite hakaotiana raa, laatou ma ki uru ki naa hekau emakkini peenei, aa naa inoa laatou ma ki see sororia a nau itelaupewa etakkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti. Nau ma ki taratara iloo imua naa karamata taku Tamana aa ma ana ensol raa maa nau e iloa ilaatou aa laatou nitama aaku.*

⁶ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

Te kanohenua te lotu i Filadelfia

⁷ “Koe ku sissii atu kite ensol eroorosi te kanohenua telotu i Filadelfia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara ekaumai tetama teelaa etapu aa etaratara kite taratara maaoni. A ia e taaohi te kii David, aa itana saaita e taaraki te tootoka raa, see hai tama e lavaa te puuia a ia. Aa itana saaita e ppui te tootoka, see hai tama e lavaa te tarakina a ia.* ⁸ Nau e iloa inaa vana kootou emee itekina naa; nau e iloa maa naa mahi kootou see llasi; tevana iaa kootou ni hakannoo ki aku akonaki aa kootou ni lotu peenaa iaa nau. Nau ku oti te tarakina a nau te tootoka raa ki kootou, teenaa see hai tama e lavaa te puuia a ia. ⁹ Kootou hakannoo mai! Aa naatama e heheuna i Satan raa iaa, teenaa konnaatama teelaa e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni, laatou ma ki haia a nau ki oomai nottuu ki naa turi laatou imua kootou. Laatou ma ki kite maa nau ellee taku manava ikootou.* ¹⁰ Ikootou ni hakannoo ki aku taratara kinnoho hakalavatoa kootou raa, teenaa kootou ma ki hakalluutia a nau ki see llave kootou inaa haaeo teelaa ma ki pakkuu mai kite maarama nei ki hahaaiteia naa tama hakkaatoa ite kerekere. ¹¹ Nau ku taupiri ki au. Kootou taaohi hakaraaoi naa mee ennoho ma kootou naa, ki see ssura atu nitama no huuina naa tuuhana kootou etukua mai TeAtua. ¹² Nau ma ki hakatuuria a nau naa tama teelaa ettaka haimmahi nottae kite hakaotiana raa ma konnaapou hakamaatua te Hare Tapu taku Atua, aa teenaa laatou ma ki takkoto hakaoti peenaa. Nau ma ki sissii te inoa TeAtua aa ma te henua TeAtua i aruna laatou. Teenaa ko Jerusalem hoo teelaa ma ki oti kutukua iho TeAtua itelani. Nau ma ki sissii hoki taku inoa hoo raa i aruna laatou.*

¹³ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa tama telotu!

Te kanohenua te lotu i Laodosia

¹⁴ “Koe ku sissii atu kite ensol eroorosi te kanohenua telotu i Laodosia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara ekaumai tetama ettapa ma ko Amen, tetama teelaa e hakailotia a ia maaoni naa tiputipu TeAtua. A ia naa ko te tahito i naa mee hakkaatoa

* **3.3** Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 16.15 * **3.5** Ex 32.32-33; Ps 69.28; Rev 20.12; Mt 10.32; Lk 12.8 * **3.7** Is 22.22; Job 12.14 * **3.9** Is 49.23; 60.14; 43.4 * **3.12** Rev 21.2; Is 62.2; 65.15

TeAtua nipenappena.✠ 15 Nau e iloa inaa vana kootou nimee; nau e iloa maa kootou see vvela aa kootou hoki seesaumakallii. Nauiaa ehiihai maa kootou ki vvela aa ma kootou hoki ki saumakallii. 16 Tevana iaa, ikootou e mahana koi raa, kootou makisavareamai nau itakupukua! 17 Kootou etaratara maa kootou ehaihekau aa maa kootou enohonoholaa; kootou ehai maa kootou ekaatoa katoonaa mee. Tevana iaa kootou seailoo ki illoa inaannoho hakallika kootou ka hakaarohamai! Kootou ettaka seehai hekau, etakaffua, aa ettaka kappuni naa karamata kootou. 18 Nau e mee atu ki oomai kootou no taavi ni kol maaoni ma kootou i aa nau ki hai mee kootou maaoni. Kootou ki taavi hoki ni maro makkini ma kootou i aa nau no ttara ki see nnapa kootou. Kootou ki taavi hoki ni marasini no pallai naa karamata kootou ki kkite hakaraaoi kootou. 19 Naa tama e llee ai taku manava raa, nau e nutu no hakatonu naa tiputipu laatou. Teenaa kootou ki mannatu hakaraaoi aa kootou kutiake naa haisara kootou naa.✠ 20 Hakannoo mai! Nau e tuu ite tootoka raa no kannaa. Ki mee se tama elono iaa nau no taaraki te tootoka raa, nau ma ki uru atu ki loto tana hare naa no kkai maaua, aa a ia ma ki noho no kai ma nau. 21 Naa tama e ttaka haimahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiake nau ki oomai laatou no nnoho i taku vasi i aruna taku nohorana maatua. E mee pee ko nau hoki nitaka haimahi no tae ki te hakaoti ana, teenei e noho ai nau ma taku Tamana i tana nohorana maatua.

22 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu.”

4

John e kite i TeAtua e noho i tana nohorana maatua

1 Ki oti raa, nau kuttoka no kite te tootoka e tuu taaraki i telani. Araa te reo e ttani ma se puu e iri, teelaa ni taratara mai kiaa nau imua, ku mee mai, “Kau ki aruna nei, aa nau ku hakaariatu inaa vana teelaa ma ki oti ku ssura imuri naa vana nei.”

2 I te saaita naa koi raa, nau ku tauria TeAitu. Teenaa ki kite nau i naa noho mai te tama i aruna te nohorana maatua i telani. 3 Tana taurae e too tana maasina e pura ma ko naa hatu e taavi mmaha pee ko naa ‘jasper’ aa ma naa ‘carnelian’, aa te tumoa raa e tuu aareha te nohorana maatua, e pura pee ko naa ‘emerald’.✠ 4 Ettuu aareha i te nohorana maatua raa, teelaa ni tuai maatua hoki e matarua maa haa, aa i aruna naa tuai maatua naa raa, teelaa setino rua maa tetakahaa naa maatua ennoho. Naa maatua naa e uru ki naa hekau e makkini aa e hakao naa noti maatua e ppena ki naa kol. 5 Nau ni tuu kattoka i naa taaraki te uila ka takattuu te hatturi i te kina te nohorana maatua. Naa ahi e hitu ettuu ka ura imua te nohorana hakamaatua raa, teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua.✠ 6 Kimua hoki te nohorana hakamaatua raa, nau e kite te mee e mee ma se moana e tuu marino kkii ka maasina mai.

Naa manu e haa teelaa e ora hakaoti raa ettuu inaa vasi e haa te nohorana hakamaatua naa. Naa haitino naa manu naa e uhi katoa ki naa karamata ettuu aareha imua aa imuri i naa haitino laatou. 7 Te manu mua raa e tiputipu ma selaion; ssoa te manu raa e tiputipu ma se purumakau; te ttoru naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te tama; aa te haa naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te manu ‘eagle’ e llee ellasi.✠ 8 Naa manu e haa naa e mee katoa naa pakkau laatou tiki ono. Naa haitino laatou e uhi katoa ki naa karamata, aa i laro hoki naa pakkau laatou e ttuu naa karamata. I te poo ma te ao naa manu naa see illoa te mmosi i naa huahua laatou peelaa,

“E tapu, e tapu, e tapu, teenaa ko TeAtua, TeAriki Haimahi,

A Ia ni noho mai iloo imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou.”✠

✠ 3.14 Prov 8.22 ✠ 3.19 Prov 3.12; Heb 12.6 ✠ 4.3 Ezek 1.26-28; 10.1 ✠ 4.5 Ex 19.16; Rev 8.5; 11.19; 16.18; Ezek 1.13; Rev 1.4; Zech 4.2 ✠ 4.7 Ezek 1.5-10,22; 10.14 ✠ 4.8 Ezek 1.18; 10.12; Is 6.2-3

⁹ Takahaa manu e ora hakaoti raa e fuaffua naa mako e hakanau, naa mako e lotu, aa naa mako e taratara hiahia i te tama e taka ma te ora e ora hakaoti, teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua. Aa inaa saaita laatou e fuaffua raa, ¹⁰ te tino rua maa te takahaa naa maatua raa e tauturi katoos imua te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua raa no lotu kiaa Ia, te tama e taka ma te ora e ora hakaoti. Laatou e ppesi naa noti maatua laatou raa kimua te nohorana naa no fuaffua atu kiaa Ia peelaa:

¹¹ “Te Ariki aa Te Atua maatou! Koe e tau ma te henua ki hakanau iaa koe, ki lotu iaa koe, aa ki ahu i oo mahi.

I te aa i aa koe ni penapena naa mee hakkaatoa, aa naa mee naa ni hakaoratia a koe no ssura ki hano ma too hiihai.”

5

Te laupepa e rii ma te Sukua Sipsip

¹ Nau ekite telaupepa e rii etakoto i te rima hakamaatau te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua. Telaupepa naa etakkoto anataratara e sissii inaa vasi elua, aa e hakammau ki naa loki e hitu.* ² Araa nau kukite te ensol haimahi tokotasi e taratara vaaruna peelaa, “Ko ai te tama e tau te ffana naa loki raa no taaraki te laupepa e rii?” ³ Tevana iaa ni see hai tama i naa tama i te lani, naa tama i te kerekere, aa ma naa tama i te maarama ilaro raa nilavaa te tarakina a ia telaupepa e rii raa no ttoka kiloto. ⁴ Nau ni mate hakaoti i aku tani, i see hai tama ni laavea teelaa e tau te tarakina a ia telaupepa e rii naa no ttoka kiloto. ⁵ Teenaa ki mee mai te maatua tokotasi kiaa nau, “Koe see tani. Ttoka! Te tama e haia ma kote Laion i te manava Judah, te mokopuna David. Te tama naa ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, aa teenaa ko ia naa e lavaa te hanaa ia naa loki e hitu raa no tarakina te laupepa e rii.”*

⁶ Ki oti raa nau kukite te Sukua Sipsip e tuu i te kina te nohorana hakamaatua, iloto te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua. Te Sukua Sipsip raa e tiputipu ma se manu ni taia. Te Sukua Sipsip naa e ttuu ana paki e hitu i aruna tanapisouru, aa e mee ana karamata e hitu. Teenaa ko naa aitu e hitu Te Atua teelaa ni heunatia Te Atua ki naa kina hakkaatoa i te kerekere nei.* ⁷ Teenaa te Sukua Sipsip raa ku hano no too telaupepa e rii raa i te rima hakamaatau te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua. ⁸ Tana saaita ni toa a ia telaupepa e rii raa, te takahaa manu e ora hakaoti raa ni tauturi katoos imua te Sukua Sipsip naa. Naa tama naa katoos, te tama e taaohi tana ‘harp’ aa ma tanatamaa kamete e pena ki te kol. Naa kamete raa e utu ki naa laulaakau insens e mannoni, teenaa ko naa taku naa tama Te Atua.*

⁹ Naa tama naa e huahua te mako hoou:

“Koe e tau te toa a koe te laupepa e rii no tarakina naa loki.

I te aa, i aa koe ni taia no mate, aa naa tama i naa haanauna katoos, naa taratara katoos, naa kanohenua katoos, aa ma naa manava katoos ni uruhanaina a koe ki too ttou no kauake ki Te Atua.*

¹⁰ Naa tama naa ni hakanohoria a koe ma ni maatua ki heheuna i Te Atua, aa laatou ma ki noho hakamaatua i te kerekere nei.”*

¹¹ Nau nittoka hoki no lono inaa huahua naa ensol e tammaki iloo. Te kooina naa ensol raa e noto inaa simata maa naa mano. Naa tama naa e ttuu alleha i te nohorana hakamaatua, te kina e noho hoki naa manu e ora hakaoti raa aa ma naa maatua.* ¹² Laatou e fuaffua iloo vaaruna peelaa,

“Te Sukua Sipsip ni taia no mate,

Koe e tau te noho hakamaatua, aa koe e tau te noho ma se tukulaaoi.

Koe e tau te hakanauria itoo atamai i te kau vana, aa koe e tau hoki te hakanauria i too haimahi.

* **5.1** Ezek 2.9-10; Is 29.11 * **5.5** Gen 49.9; Is 11.1,10 * **5.6** Is 53.7; Zech 4.10 * **5.8** Ps 141.2 * **5.9** Ps 33.3; 98.1; Is 42.10 * **5.10** Ex 19.6; Rev 1.6 * **5.11** Dan 7.10

Maatou essau tooinoa iaruna; maatou ehakanau ioomahi, aa maatou elotu kiaa koe!”

13 Teenaa nau kulono itekautama hakkaatoa itelani, naa tama itekerekere, naa tama itemaarama ilaro, aa naa tama itemoana, teenaa ko naa tama inaa kina hakkaatoa. Naa tama naa e fuaffua peelaa,

“Te tama e nohonoho ite nohorana hakamaatua, aa te Sukua Sipsip nei.

Maatou e ssau naa inoa koorua ki aruna;

maatou e lotu ki koorua;

aa maatou e hakannau i naa mahi koorua.

Koorua ki takkoto haimmahi i naa saaita hakkaatoa!”

14 Te takahaa manu e ora hakaoti raa ki hakaaha peelaa, “Amen!” Teenaa tauturi katoo naa maatua raa no lotu.

6

Te Sukua Sipsip e ffana naa loki te laupepa e rii

1 Teenaa nau ku kite te Sukua Sipsip e ffana te loki mua i naa loki e hitu naa, araa nau kulono te manu tokotasi inaa manu e ora hakaoti raa e kannaa peelaa, “Kau!” Tana reo etakattuu ma ko naa hatturi. 2 Nau kittoka no kite te hos makkini. Te tama e tereake iaruna te hos naa e taaohi te kkoru aa e hakao tana noti maatua i tana pisouru. Tama naa e tereake pee ko te tama e taa ite ttau teelaa e hano ki taa hoki naa kanohenua.*

3 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te ssoa te loki, teenaa kilono nau te rua naa manu e ora hakaoti raa e kannaa, “Kau!” 4 Saaita nei raa teelaa se hos e mmea raa ku hakasura ake. Te tama e tereake te hos naa e taka ma naa mahi ki haia aia naa tama ite kerekere raa kihetaa sokolaatou no mmate. Aia naa ni kauake tana komu taa tama e lasi iloo.*

5 Teenaa te Sukua sipsip raa ku ffana no taaraki tettoru naa loki, araa nau kulono tettoru inaa manu e ora hakaoti raa e kannaa, “Kau!” Teenaa nau kittoka no kite te hos e uri pallaa. Te tama e tereake iaruna te hos naa e taaohi te sikeel raa i tana rima.* 6 Nau e lono ma se tama e kannaa mai i te takahaa manu e ora hakaoti raa peelaa, “Te tama ma ki heheuna tana aso hakkaatoa ki lavaa tana upu haraoa wit tokotasi koi, aa aia ma ki heheuna hoki tana aso hakkaatoa ki lavaa ni upu haraoa ‘barley’ e toru koi. Tevana iaa kootou se taaia kootou naa laakau oliv raa ma naa verena naa laakau ‘grape’.”

7 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te haa naa loki, teenaa nau kulono ite haa naa manu e ora hakaoti e kannaa, “Kau!” 8 Nau kuttoka no kite te hos emee ma emate tanakiri. Te tama e tereake iaruna te hos naa ettapa ma ko te Mate, aa telaa tama ettapa ma ko te Kina Te Mate raa e tereake lokoi vaamuri aana. Laaua ni tukua ki roorosi laaua ki naa kanohenua e takkoto i te murihenua tokotasi inaa murihenua e haa te kerekere nei, teenaa ki taaia naa kanohenua naa ki mmate i naa tau, naa one, naa maki, aa ki kaaina naa manu vao e kaittama.*

9 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te rima naa loki, teenaa ki kite nau naa manu naa tama ni taaia no mmate raa e nnoho ilaro te olta. Teenaa ko naa tama ni taaia ilaotou ni hakaaha naa taratara Te Atua ka tarataraina laotou hakaraa oi iloo i ana tiputipu. 10 Naa tama naa e tanitani varo peelaa, “Te Ariki Haimahi. Koe e tapu, aa koe e taratara ki te taratara maaoni. Koe ettari ki te ssao hea ki hakatonutonu naa tama te kerekere nei, ki hakkaitoaina naa tama ni taaia ai maatou?” 11 Ki oti raa naa tama naa ku kauake naa hekau laotou ki uru, te tama koi ana hekau e makkini. Teenaa ki mee ake Te Atua ki nnoho laotou ka ttari hakamaarie ki kaatoa mai naa tama katoo e heheuna pee ko laotou aa e lotu hakapaa laotou, teelaa ma ki oti ku taaia hoki pee ko laotou.

* 6.2 Zech 1.8; 6.3,6 * 6.4 Zech 1.8; 6.2 * 6.5 Zech 6.2,6 * 6.8 Ezek 14.21

12 Nau raa kummata inaaffana te Sukua sipsipraa te ono naaloki. Tana saaita niffana telokiraa, te huiiloo temahuke niruu tekerekere. Telaa raa ni uuhia no pouritanutunu hakaoti, aa temaramaraa nihuri nommea ma settoo.*
 13 Naa hetuu raa ni maaohama i kite kerekere pee ko naa maaoha naa huammoto e irihia te matani.* 14 Teppaa telani ni hakateki no seai, e mee pee ko naa moelana e haatua, aa naa mouna ma naa tamaa henua hakkaatoa ni torona inaakina laatou ettuu.* 15 Naa tuku te kerekere nei, naa tama hakamaatua naa kanohenua aa ma naa hakamau naa tama e taa inaatauraa, naa tama e hai hekau, naa tama haimahi, naa poe, aa ma naa tamavare hakkaatoa ni mmuni iloto naa rua inaavasi naa mouna. Aaraatama emmuni vaararo naa hatu ellasi inaamouna.* 16 Naa tama naa emmoe katanitanivaro peelaa kinaamounaraa ma naa hatu ellasi, “Maaohama i ki aruna maatou no hakalluutua maatou inaakaramata te tama enohonoho i aruna te nohorana hakamaatua, kisee hai haaeoina maatou te Sukua Sipsip.* 17 Ite aso e hakamataku naa haae laau raa kutae mai. Ko ai te tama elavaa te tuu atu ki naa haae naa?”*

7

Te kanohenua Israel

1 Kimuriraa nau kukite naaensol ehaa ettuu inaamurihenua ehaa i te kerekere nei. Naaensol naa ettuu ka taaohi naa matani ehaa raa ki see oko i aruna te kerekere nei, aa ki see oko hoki i te moana aa ki naa laakau e ssomo.* 2 Araa nau ku kite te ensol e hakasura ake i te anake ma te hakailona TeAtua, te tama e ora hakaoti. Teensol naa ekannaa vaaruna peelaa kinaaensol ehaa teelaa nitukua TeAtua kiseua te kerekere ma te moana, 3 “Kootou see vave sua kootou te kerekere ma te moana aa ma naa laakau e ssomo. Kootou ttari ki hakamaatinoria taatou naa tama e heheuna i TeAtua, kitukua te hakailona TeAtua raa inaataurae laatou!”* 4 Nau elono maa te kooina naa tama ni hakamaatinoria ki te hakailona TeAtua inaataurae laatou raa elau ma te tino haa maa haa naa simata (144,000). Naa tama naa ni tama inaahaanauna esinahuru maarua ite manava Israel, 5-8 te haanauna tokotasi, tana sinahuru maarua naa simata tama. Teenaa ko naa haanauna Judah, Reuben, Gad, Asher, Naftali, Manasseh, Simeon, Levi, Isakar, Zebulun, Joseph, aa ko Benjamin.

Te kuturana naa tama e tammaki

9 Kiotiraa nau kuttoka no kite te kuturana naa tama e tammaki, see ilotia te tama te taaua. Naa tama raa ni tama inaamanava, naa haanauna, naa kanohenua, aa ma te kau taratara hakkaatoa. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua raa ma imua te Sukua sipsip, aa e uru katoo ki naa hekau e makkini ka taaohi naa laanui raa ki naa rima laatou. 10 Naa tama naa ettuu katanitanivaro peelaa, “Te ara te ora e kaumai TeAtua taatou, te tama teelaa enohonoho ite nohorana hakamaatua, aa e kaumai hoki te Sukua Sipsip!”

11 Naaensol raa hakkaatoa ettuu alleha ite nohorana hakamaatua, ite kina naa maatua raa aa ma tetakahaa manu e ora hakaoti ennoho ai. Kiotiraa laatou kutauturi katoo imua te nohorana hakamaatua raa nolotu ki TeAtua peelaa, 12 “E maaoni iloo! Taatou ki ssau te inoa TeAtua aa taatou ku hakanau i tana haimahi. A Ia e atamai i te kau vana aa taatou ki taratara hiahia peenaa iaa Ia. Taatou kilotu kiaa Ia, iaa Ia e noho hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa inaasaaita hakkaatoa! Amen!”

13 Teenaa te maatua tokotasi kihurimai no vasiri peelaa, “Teenei ko ai naa tama e uru ki naa hekau e makkini nei, aa laatou ni tama e oomai i hea?”

14 Teenaa ki mee ake nau, “Te Ariki, koe naa e iloa.”

* 6.12 Rev 11.13; 16.18; Is 13.10; Joel 2.10,31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25 * 6.13 Is 34.4 * 6.14 Rev 16.20 * 6.15 Is 2.19,21 * 6.16 Hos 10.8; Lk 23.30 * 6.17 Joel 2.11; Mal 3.2 * 7.1 Jer 49.36; Dan 7.2; Zech 6.5 * 7.3 Ezek 9.4,6

Teena kimee mai te tama naa, “Teenei ko naa tama nissao inaa haaeo ellasi teelaa ni pakuu kilaatou. Naa tama naa kuoti te huihui naa hekau laatou raa no mataffua ki tetoo te Sukua Sipsip. ✧ 15 Teena ettuai naa tama naa imua te nohorana hakamaatua raa kamee naa heuna TeAtua itepoo ma teao iloto tana Hare Tapu. Te tama e nohonoho i aruna te nohorana maatua raa ma ki noho ma laatou ka roorosi ilaatou. 16 Naa tama naa ma ki see hiikkai ka hiiunu hoki imuri; aa laatou ma ki see lavaa te tuunia inaa vvela koo telaa. ✧ 17 I te aa, te Sukua Sipsip e noho i te kina te nohorana maatua raa ma ki roorosi ilaatou, aa laatou ma ki taakina a la ki naa vai e hakaora tama. Inaa saaita laatou ettani raa, TeAtua ma ki sororia a la naa vai e ffuro mai i naa karamata laatou.” ✧

8

Te hitu naa loki

1 Saaita te Sukua Sipsip raa niffana no taaraki te hitu naa loki raa, telani nituu seemuu tana tamaa saaita. 2 Kimuri raa nau kukite naa ensol e hitu ettuu imua TeAtua. Teena naa puu e hitu raa ki kauake ki laatou.

3 Telaa ensol, teelaa etaahi te tamaa kamete epena kite kol aa etakoto ai te insens raa kuhanake notuu ite olta. Aianaa ni kauake naa insens e tammaki ki hakapaa ma naa taku naa tama hakkaatoa TeAtua raa no hakaara i aruna te olta epena kite kol teelaa etuu imua te nohorana maatua. ✧ 4 Te kohu te insens ettuni naa ni masike inaa rima te ensol etuu imua TeAtua raa no hano kiaruna hakapaa ma naa taku naa tama TeAtua. 5 Ki oti raa te ensol naa kutoo te kamete ni takoto ai te insens raa no ffao naa maramara i te olta raa no nnini ki te kerekere nei. Naa hatturi raa ni takattuu ka tallaki naa uila ka ruu te mahuke. ✧

Naa puu e iri

6 Ki oti raa naa ensol e hitu raa ku ssau naa puu laatou raa ki iri.

7 Saaita te ensol mua raa ni iri tana puu raa, naa korokorohatu ma naa maramara ahi e hilo ma tetoo raa ni maaoha kite kerekere, e mee ma se ua e too. Naa murihenua e toru ite kerekere nei ni vvela hakkaatoa, e vvela hakapaa ma naa laakau aa ma naa vee teelaa e ssomo i naa kina naa. ✧

8 Teena, te ssoa te ensol raa ku iri tana puu. Tana saaita ni iri tana puu raa, te mee e tiputipu ma se mouna e lasi e ura raa ku peesia ake kiloto te moana. Naa vasi e toru te moana ni huri no mee ma settoo, 9 teena e tammaki iloo naa ika ma naa manu e ttaka i te moana ni mmate, aa e tammaki hoki naa vaka ni appuru no masseu.

10 Kimuri raa tettoru naa ensol raa ku iri tana puu. Teena te hetuu tokotasi e lasi iloo, e ura ma seahi, nileihomai itelani kiaruna telopo vai e ffuro ma naa tamaa vai i te kerekere. ✧ 11 (Te inoa te hetuu naa ko, “Emmara.”) E tammaki naa vai e unuunu raa ni mmara hakkaatoa. Turaa tama i naa tama ni unu i naa vai naa ni mmate, i naa vai naa e mmara hakallika iloo. ✧

12 Teena, te haa naa ensol raa ku iri tana puu. Teelaa se poouri e lasi raa ni uhi ake vaaruna telaa raa ka sura tana tamaa kina e maarama. Te marama raa hoki ni uuhia te poouri naa ka sura hoki tana tamaa kina e maarama. Te mahi naa hetuu itelani ni uuhia hoki te poouri naa. Teena te vasi ao ma te vasi poo nituu poouri tanutanu hakaoti. ✧

13 Nau ni ttoka no lono nau te manu e lasi e llee ake vaaruna iloo ka taratara peelaa, “Aroha! aroha! Aroha i naa tama e nnoho i te kerekere nei i te saaita naa ensol e toru hakaoti raa ma ki iri naa puu laatou. Naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo!”

✧ 7.14 Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19 ✧ 7.16 Is 49.10 ✧ 7.17 Ps 23.1; Ezek 34.23; Ps 23.2; Is 49.10; 25.8

✧ 8.3 Amos 9.1; Ex 30.1,3 ✧ 8.5 Lev 16.12; Ezek 10.2; Ex 19.16; Rev 11.19; 16.18 ✧ 8.7 Ex 9.23-25; Ezek 38.22

✧ 8.10 Is 14.12 ✧ 8.11 Jer 9.15 ✧ 8.12 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15

9

Terima naa puu

¹ Teenaa te rima naa ensolraa kuiiri tanapuu. Nauraa kukite te hetuu tokotasi teelaa nileiho mai ki te kerekere. Te hetuu naa etuu ake ma te kii te tootoka te rua e hotu iloo ki laro. ² Te hetuu naa ni taaraki te tootoka te rua raa no kohu ake te au raa i te rua, e tuu pee ko naa kohu te umu e lasi e puu. Te maarama te laa ma naa mee katoo i te maarama nei ni uuhia te poouri te au e kohu ake i te rua naa. ✧ ³ Naa manu e ttapa ma ko naa 'locust' e tiputtipu ma ko naa tama te laanui raa ni massike mai i te au raa no llee ake ki te kerekere. Naa manu naa ni kauake naa mahi laatou pee ko naa mahi naa huitaarau. ✧ ⁴ Laatou ni puuia TeAtua ki see mee pakavaina laatou naa vvee ma naa laakau e ssomo; laatou e lavaa koi te mee pakavaina laatou naa tama teelaa see mmau te hakailona TeAtua raa i naa taurae laatou. ✧ ⁵ Naa manu naa ni see haimahi kilavaa laatou te taa naa tama naa ki mmate. Naa manu naa ma ki haia koi laatou naa tama naa ki nnoho ka hakallono isu kilava naa marama e rima. Te hakallono isu laatou naa ma killihu pee ko naa uutia laatou naa huitaarau. ⁶ Iloto naa marama e rima naa raa, laatou ma kisse niara ma laatou ki mmate laatou, tevana iaa laatou ma ki see mmate; laatou ma ki fiffai maa laatou e mmate, tevana iaa laatou ma ki see lavaa te mmate. ✧

⁷ Naa 'locust' naa e tiputtipu ma ko naa hos e mee ki oo no hetaa. Naa manu naa e hakao naa mee e tiputtipu ma ni noti maatua e ppena ki naa kol i naa pisouru laatou, aa naa taurae naa manu naa e mee ma ni taurae tama. ✧ ⁸ Naa lauru laatou e mee ma ko naa lauru naa haahine, aa naa niho laatou e mee ma ko naa niho naa laion. ✧ ⁹ Naa hatahata laatou e uhi ki naa mee e tiputtipu ma ni katana e pallaha, aa i te saaita laatou e ttaa naa pakkau laatou raa, naa pakkau laatou e ttani kapa pee ko naa ttani naa hos e tammaki teelaa e ffuro ka hakattaki ake naa pokosi e ttuu ai naa tama e oo no hetaa. ✧ ¹⁰ Naa hota naa suki laatou e uu mmahi pee ko naa uullihu te huitaarau, aa teenaa ko naa suki naa manu naa teelaa ma ki nnoho ai te henua ka hakallono isu iloto naa marama e rima. ¹¹ Laatou e mee laatou tuku e noho hakamaatua ilaatou, teenaa ko te ensol teelaa e roorosi i te rua e nnoto. Tana inoa i te taratara naa Jew raa ko Abadon, aa i te taratara haka Greece raa te inoa te ensol naa e taapaa ma ko Apolion (teenaa ko te taratara e mee maa, 'Te tama e seu henua').

¹² Te haaeo mua raa kulaka, tevana iaa e mee naa haaeo e lua koi takkoto mai.

Te ono naa puu

¹³ Kimuriraa te ono naa ensolraa kuiiri tanapuu, teenaa kilono nau te reo e taratara mai i te kina te olta e penapena ki naa kol teelaa etuu imua TeAtua. ✧ ¹⁴ Te reo raa e taratara kite ono naa ensolraa peela, "Hakattanasia naa ensol e haa teelaa e saisaitia i te vai elasi e ttapa ma ko Euphrates!" ¹⁵ Naa ensol e haa naa ni hakattanasia ki matamata laatou kitaa sekooinatama ma laatou e tammaki itessaonei lokoi. ¹⁶ Nau elono maa tekooina katoo naatama e ffuro naa hos notaaraa eruaraa naa mano (200,000,000). ¹⁷ Aa iloto taku mee e kite naa raa, nau e kite naa tama e ffuro ake i naa hos. Naatama naa e uhi naa hatahata laatou ki naa katana e pallaha. Naa katana naa e mmea uraura ma se ahi, e pura moana pee ko te hatu 'sapphire', aa e ffelo kauna pee ko te hatu 'sulphur'. Naa pisouru naa hos naa e tiputtipu ma ko naa pisouru naa laion, aa naa pukua laatou e ura ka ssopo mai naa korokorohatu e mallaa; te auraa etuu ka kohu peenaa i naa pukua laatou. ¹⁸ Te mahi ana naatama i te maarama nei ni mmate hakkaatoa i naa haaeo e toru ni ssae mai i naa pukua naa hos naa. Teenaa ko te ahi, te kohu, aa naa korokorohatu e mallaa teelaa ni ssopo mai i naa pukua naa hos naa. ¹⁹ I te aa, i naa mahi naa hos naa e takkoto i naa pukua laatou aa ma i naa suki laatou. Naa suki laatou e mee ma ni kata e mee naa pisouru laatou, aa laatou e taa ki naa suki laatou ki hakallono isu te henua.

✧ 9.2 Gen 19.28 ✧ 9.3 Ex 10.12-15 ✧ 9.4 Ezek 9.4 ✧ 9.6 Job 3.21; Jer 8.3 ✧ 9.7 Joel 2.4 ✧ 9.8 Joel 1.6
✧ 9.9 Joel 2.5 ✧ 9.13 Ex 30.1-3

²⁰ Aaraa tama ite maarama nei teelaa nisee mmate inaa haaeo nei niseai iloo kitiiake naa vana see ttonu laatou e hai. Naa tama naa koilotu ki naa tippua ma naa aitu laatou e penappena ki naa kol, naa siliva, naa katana tea, naa hatu, aa ma naa laakau. Teenaa ko naa aitu teelaa see kkite, seellono, aa seelavaa te sassare. ✨
²¹ Naa tama naa ni see ttiake hoki laatou te tiputipu laatou e taa tama, e pakava tama, e hai huri, aa e kailallao.

10

Te ensol ma te laupepa erii e punaamea

¹ Teenaa nau kukite telaa ensol haimahi e sepumai itelani. Tana haitino e uru ki te aoa aa te tumoa raa e tuu taakai i tana pisouru; tana taurae e maasina pee ko te laa, aa ana vae emee ma nipou ettuu ka ura. ² Aia e taaohi te tamaa laupepa erii, aa e hakatuu tana vae maatau kite moana aa tana vae maavi ki aruna te kerekere. ³ Te ensol naa nituu no kappisi ana varo. Tana reo e takattuu pee ko naa kkaa naa pukua naa laion. Tana saaita ni kappisi ana varo raa, naa hatturi e hitu raa ni hakaahemai no takattuu iloo maaroo. ⁴ Nau naa ku mee lokoi ma kisissia a nau naa taratara laatou, araa nei nau kulono te reo e taratara mai itelani peelaa, “Tauhia naa taratara naa hatturi e hitu nei kitakkoto iloto too manava; koe seesissia a koe naa taratara nei!”

⁵ Ki oti raa te ensol teelaa nikite nau e hakatuu tana vae kite moana aa telaa vae ki aruna te kerekere raa kussau tana rima maatau kite lani ⁶ no pesi tana taratara hakamaatua iloto te inoa TeAtua, te tama e ora hakaoti teelaa ni penapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ssura inaa kina naa. Te ensol naa emee peelaa, “Naa vana nei ma kisse nnase hoki! ⁷ Saaita te hitu naa ensol raa ma kiiri tanapuu raa, teenaa TeAtua ma ki hakassura ana vana teelaa nisee ilotia imua. Teenaa ko ana mee ni taratara ake ki naa tama teelaa ni heheuna ma ni pure aana.” ✨

⁸ Ki oti raa te reo teelaa nilono nau e taratara mai itelani raa ku mee mai kiaa nau hoki, “Tere no too telaupepa erii etaaraki teelaa etaunia te ensol etuu i aruna te moana ma te kerekere.”

⁹ Teenaa ki hano nau ki te ensol raa no mee ake ki kaumai te laupepa erii punaamea. Aia ki mee mai, “Too te mee nei no kai. Te mee nei ma ki vai ttoro iloto too pukua ma se malaasisi, tevana iaa i too saaita ma ki horokii raa, oo manava ma ki ssuke.”

¹⁰ Teenaa ki too nau te laupepa erii punaamea naa no kai. Te mee raa e vai ttoro iloo iloto taku pukua ma se malaasisi, aa taku saaita ni horokii raa, aku manava ni ssuke hakallika iloo. ✨ ¹¹ Ki oti raa te taratara raa ku kaumai kiaa nau, “Koe ku ahe no hakahea hoki inaa vana TeAtua ma ki mee ma naa kanohenua aa ma naa manava e tammaki, naa tama i te kau taratara, aa ki naa tuku hakkaatoa.”

11

Te takarua pure e taratara i te hakamaaoni

¹ Ki oti raa te ensol raa kukaumai telaakau e hahaaite raa no mee mai kiaa nau, “Tere no haaite raa te Hare Tapu TeAtua raa ma te olta, aa koe kutaaua a koe maa e hia naa tama hakkaatoa elotu ite Hare Tapu. ✨ ² Tevana iaa koe see haaite raa a koe naa mataahare i haho. Naa kina naa ku oti te tiiake ki nohoria naa tama teelaa see lotu iaa nau. Teenaa ko naa tama teelaa ma ki noho hakamaatua i aruna te henua e tapu naa kilava naa marama e matahaa maa rua. ✨ ³ Nau ma ki heunatia atu nau te takarua pure teelaa ma ki hakahea atu ki kootou i aku tiputipu. Te takarua naa ma ki ttara ki naa maro naa paarina, aa laua ma ki hakahea naa taratara TeAtua raa iloto naa aso e simata maa te ruarau, aa naa aso e mataono (1,260).”

✨ 9.20 Ps 115.4-7; 135.15-17; Dan 5.23 ✨ 10.7 Ex 20.11; Deut 32.40; Dan 12.7; Amos 3.7 ✨ 10.10 Ezek 2.8—3.3
 ✨ 11.1 Ezek 40.3; Zech 2.1-2 ✨ 11.2 Lk 21.24

⁴ Te takarua pure naa raa, teenaa ko naa laakau e lua e ttapa ma ni oliv aa naa lamu e lua teelaa e ttuu imua TeAriki te kerekere nei. ✧ ⁵ Ki mee ni tama e haaita ma ki taaii laaou te takarua naa raa, laaou ma ki taaii no mmate. Ite aa, naa tama teelaa e tautau haaeo ma te takarua naa ma ki mmate i naa ahi teelaa e ssopo iho i naa pukua laaua. ⁶ Laaua ni kauake naa mahi laaua TeAtua ki puuia laaua naa papallani ki see hai ua etoo itessao laaua e hakaeta naataratara TeAtua. Laaua elavaa hoki te huria laaua naa tamaa vai e ffuro iho i te kerekere raa ki mee ma seetoo, aa laaua elavaa hoki te haia laaua te kau haaeo ki llau mai ki te kerekere nei ki hakallono isu naa tama te maarama nei. Laaua elavaa te haia laaua naa vana nei i naa saaita katoo laaua e fiffai. ✧

⁷ Ite saaita laaua e oti te hakaeta naataratara laaua nei raa, te manukaitama teelaa e hakasura ake i te rua ennotoraa ma ki hetaa ma laaua. Laaua ma ki lavaa te manua naa tetaaii no mmate, ✧ ⁸ aa naa haitino laaua ma ki mmoe i te ara elasi iloto Jerusalem. Teenaa kote kina TeAriki laaua raa nitaia no tuukia ki te kros. Te henua nei nitaapaa hoki ma ko Sodom aa ko Egypt. ✧ ⁹ Naa tama naa kanohenua hakkaatoa, naa haanauna hakkaatoa, naa taratara hakkaatoa, aa naa tama i naa manava hakkaatoa ma ki mmata i naa mmoe naa haitino te takarua naa iloto te ara inaa aso etoru aa te vasi. Laaou ma ki see fiffai maa naa haitino te takarua naa e tanumia. ¹⁰ Naa tama te maarama nei ma ki fiafia i te takarua naa ku mmate. Naa tama raa ma ki hai naa taffao laaou ka hakahitihiti naa hekua laaou ma naa soa laaou, ilaou e hai maa laaou e hakallono isu i naa vana te takarua pure TeAtua naa ni mee. ¹¹ Saaita naa aso etoru aa te vasi ni mmoe ai naa haitino te takarua naa ni llakaraa, TeAtua ni iri mai tana soromatani e hakaora tama raa ki laaua, teenaa, massike iloo te takarua naa ki aruna. Naa tama katoo ni kkite i laaua raa ni poreppore i naa mattaku laaou. ✧ ¹² Ki oti raa te takarua pure TeAtua naa ku llono i te reo e taratara mai maaroo i telani peelaa, “Koorua oomai ki aruna nei!” Naa tama elotoffaaeo i te takarua naa nittuu kattoka inaa saaua laaua vaaroto te uruaoa raa ki te lani. ✧ ¹³ Ite saaita naa lokoi raa, te hui te mahuke raa ku ruu no seua te tamaa vasi te henua naa, teenaa naa simata e hitu naa tama hakkaatoa ni mmate. Naa tama ni ora raa ni mattaku ka hakannau i te haimahi TeAtua i te lani. ✧

¹⁴ Te rua naa haaeo raa ku laka, tevana iaa te ttoru naa haaeo raa koi takoto mai.

Te hitu naa puu

¹⁵ Teenaa te hitu naa ensol raa ku iri tana puu. Nau ku llono i naa hai mai naa reo raa vaaruna iloo i telani peelaa, “Naa mahi ki roorosi inaa tama i te maarama nei kutakkoto i TeAriki taatou ma tanatama ni hakanoho ma se Tuku, aa TeAtua ma ki noho hakamaatua inaa saaita hakkaatoa!” ✧ ¹⁶ Ki oti raa te tinorua maa haa naa maatua e noho i naa tuai maatua laaou imua TeAtua raa ku tauturi katoo imua TeAtua no lotu kiaa ia. ¹⁷ Laaou e lotu peelaa,

“TeAtua, TeAriki Haimahi, te tama ni noho mai iloo imua aa te nei e noho ma taatou i te ssao nei!

Maatou e fiafia i aa koe ku oti te too oo mahi hakamau aa iaa koe nei ku noho hakamaatua i maatou!

¹⁸ Naa tama teelaa see lotu iaa koe raa ku ttaka ka haaeo naa manava laaou, i too sao ki hakappuu oo haaeo raa ku tae mai,

teenaa ko too sao e hakatonutonu naa tama e mmate.

Te ssao raa ku tae mai ki suia naa pure teelaa e heheuna iaa koe,

aa ma tookanohenua raa hakkaatoa, teenaa ko naa tama teelaa e lotu kiaa koe, naa tama hakamaatua ma naa tamavare hapapaa.

Te ssao ki taaii naa tama e mee pakavaina laaou te kerekere nei ku tae mai!” ✧

¹⁹ Te Hare Tapu TeAtua i telani raa nituu taaraki mai no kkite naa tama i te maarama nei i naa moe mai te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi

✧ **11.4** Zech 4.3,11-14 ✧ **11.6** 1 Kgs 17.1; Ex 7.17-19; 1 Sam 4.8 ✧ **11.7** Dan 7.7,21; Rev 13.5-7; 17.8 ✧ **11.8** Is 1.9-10 ✧ **11.11** Ezek 37.10 ✧ **11.12** 2 Kgs 2.11 ✧ **11.13** Rev 6.12; 16.18 ✧ **11.15** Ex 15.18; Dan 2.44; 7.14,27 ✧ **11.18** Ps 2.5; 110.5; 115.13

naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Teenaa naa uilaraa nitallaki katakattuu naa hatturi, te mahuke raa ni ruu no maaoha mai naa mee e mee ma ni korokorohatu i te lani. ✧

12

Te ffine ma te manu hakamataku, te dragon

¹ Ki oti raa te hui te mee e hakassoro mmata ku hakasura ake i te lani. Teelaa se ffine e hakao telaa raa ma ni hekau aana e uru, aa te marama raa e takoto ilaro ana vae. Te noti e ttuu ana hetuu e sinahuru maa rua raa e hakao i tana pisouru. ² Te ffine naa e ffura tana manava ia ia e tinae, teenaa e tanitani ai ia vaaruna ia ia ku taupiri ki haanau.

³ Telaa mee hoki e hakassoro mmata ni hakasura ake i te lani. Teelaa se hui te dragon e mmea e mee ana pisouru e hitu, aa ia rana naa pisouru e hitu naa raa, te pisouru e ttuu ana paki e sinahuru. Naa pisouru naa e hakao katoo ki naa tamaa noti maatua. ✧

⁴ Aia nitaa tanasuki no aohia ia naa hetuu iloo e tammaki nopeesia kilaro kite kerekere. Te manu naa etuu imua te ffine raa ka roorosi kikaina ia te tamariki te ffine raa i tana saaita lokoi e haanau. ✧ ⁵ Te ffine naa ni haanau mai tana tamariki tanata, teenaa ko te tamariki tanata teelaa ma ki oti ku noho hakamaatua ka hakamatakuria naatama naa kanohenua hakkaatoa. Tevana ia te tamariki naa ni uhukia i tanatinna raa no toa ki TeAtua enoho itana nohorana hakamaatua. ✧ ⁶ Teenaa kitere te ffine naa no mmuni iloto mouku, itanakin nitukua mai hakaoti TeAtua. E mee naa tama ma ki roorosi kia ia killaka naa aso e simata maa te ruarau aa ma naa aso e mataono (1,260).

⁷ Ki oti raa tettau elis raa ku masike i te lani. Michael ma ana ensol raa e hetaa ma te dragon, teenaa te dragon raa ni huriatu ma ana ensol raa no hetaa hoki ma laatou. ✧ ⁸ Tevana ia te dragon raa ma ana ensol naa ni taia Michael ma ana ensol ka kerekereia ki see noho i te lani. ⁹ Te dragon elis naa ni peesia kilaro, teenaa ko te kata tuai raa iloo, teelaa e taapaa ma ko te Tipua kailaaraa, aa e taapaa hoki ma ko Satan, te tama ni usuusuhia ia naa tama hakkaatoa i te marama nei. A ia ni peesia kilaro kite kerekere hakapaa ma ana ensol raa hakkaatoa. ✧

¹⁰ Ki oti raa nau ku lono i naa taratara mai te reo raa i te lani vaaruna peela, “Te ssao TeAtua e hakassao ana tama raa ku tae mai! TeAtua ku oti te hakaari ana mahi ia ia ko te Tuku maaoni. Te nei te ssao tana tama ni hakanoho ma se Mesaea raa ku oti te hakaari i tana haimahi! Te tama ni tuu imua TeAtua no taratara haaeo i naa taaina ma naa kave taatou i te poo ma te aora ku oti te kerekereia ki see noho i te lani. ✧

¹¹ Naa mahi te tama naa ni lavaa naa taaina ma naa kave taatou raa i naa mahi te ttoo te Sukua Sipsip, aa i naa mahi te hakamaaoni teelaa ni hakaee laatou. Niaaina maa laatou ni taupiri kitaia no mmate raa, laatou ni hakataakoto tonu koi i TeAtua.

¹² Teenaa kootou naatama ennoho i te lani, kootou kifi affia! Tevana ia nau e aroha i naa tama ennoho i te kerekere nei aa ma naa tama e ttaka i te moana. Satan ku hanatu ki kootou, teenaa ia ku haaeo iloo ia ia e iloa maa ia ku sei tana saaita rooroa e takoto mai.”

¹³ I te saaita te dragon raa ni iloa maa ia ku peesia kite kerekere raa, ia ni ssee lokoi ki taa te ffine teelaa ni haanau mai tana tamariki tanata. ¹⁴ Te ffine naa ni kauake ana pakkau elua i naa pakkau te manulelee elis raa killee ia i tana kina iloto mouku, teenaa ko te kina naa tama raa ma ki roorosi kia ia killaka naa setau e toru maa naa marama e ono. A ia ma ki see laavea te dragon raa no taia. ✧

¹⁵ Teenaa, te dragon raa ki taaraki tana pukua kallohi mai te ttai e hakaffuta ki tahea te ffine naa. ¹⁶ Tevana ia te ffine raa ni hakasaoria te kerekere; te kerekere raa ni taaraki tana pukua no unumia ia ia te ttai teelaa ni llohi mai i te pukua te dragon.

¹⁷ Te dragon raa ni porepore i tana loto i te ffine, teenaa kitere ia no hetaa ma

✧ **11.19** Rev 8.5; 16.18,21 ✧ **12.3** Dan 7.7 ✧ **12.4** Dan 8.10 ✧ **12.5** Is 66.7; Ps 2.9 ✧ **12.7** Dan 10.13,21; 12.1; Jude 9 ✧ **12.9** Gen 3.1; Lk 10.18 ✧ **12.10** Job 1.9-11; Zech 3.1 ✧ **12.14** Dan 7.25; 12.7

aaraa tama i te haanauna te ffine naa, teenaa ko naa tama e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, aa e taaohi ki te hakamaaoni teelaa ni hakailotia Jesus. ¹⁸ Teenaa ki tuu te dragon raa ka ttari i te manumanu ttai.

13

Te manu kaitama e ssae mai i te moana

¹ Ki otiraa nau kukite te manu kaitama e hakasura ake i te moana. Te manu naa e mee anapisouru e hitu aa ettuu anapaki e sinahuru, aa naapaki naa ehakao naa noti maatua. Naa pisouru e hitu naa etakkoto naa taratara e sasakkiri ki TeAtua. ² Te manu naa e tiputipu ma se 'leopard', aa naa tapuvae te manu naa e mee ma ko naa tapuvae te 'bear', aa tana maaisu e mee ma se maaisu telaion. Te dragon raa ni hookii ake ana mahi ki te manu kaitama naa, teenaa e hookii ake hoki tana nohorana raa kiaa ia ki noho hakamaatua a ia i ana tama. ³ Te pisouru tokotasi inaa pisouru te manu naa e tiputipu ma sekina ni mere hakallika iloo, tevana iaa te kina ni mere naa ku oti te mahu. Naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere raa ni massaro iaa ia, teenaa laatou ni ffuri no tautari katoa kiaa ia. ⁴ Te henua hakkaatoa ni lotu ki te dragon, i aa ia ni hookii ana mahi ki te manu kaitama naa. Laatou ni lotu hoki ki te manu kaitama naa ka hakanau iaa ia peelaa, "Ko ai te tama e haimahi ma ko te manu kaitama nei? Ko ai te tama e lavaa te hetaa laaaua?"

⁵ Te manu kaitama raa ni tiiake kiau kiaa ia soko ia ka tuku haeo ki TeAtua. Aia ni tiiake kinoho hakamaatua ia inaa marama e matahaa maa rua. ⁶ Te manu kaitama naa nikaamata te sasaakiri i TeAtua, teenaa e taratara haeo ka sasaakiri i te inoa TeAtua, tana kina e noho ai, aa e sasaakiria aia naa tama hakkaatoa e nnoho i telani. ⁷ Te manu kaitama naa ni tiiake ki hetaa no lavaa aia naa tama TeAtua, aa kunoho hakamaatua iaruna naa haanauna katoa, naa kanohenua katoa, naa tama inaa taratara katoa, aa naa tama inaa manava hakkaatoa. ⁸ Naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere raa ma ki lotu ki te manu kaitama naa. Naa tama koi ma ki seelotu kiaa ia raa, teenaa ko naa tama teelaa nisissia naa inoa laatou imua i te mahaamaiana te maarama nei, iloto te laupepa te Sukua Sipsip teelaa ni taia no mate. Te laupepa naa etakkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti.

⁹ "Ki mee kootou e fifai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo mai! ¹⁰ Te tama e tukua ki karapusi raa, a ia ma ki karapusi maaoni. Te tama e tukua ki taia ki te komu e taa tama raa, a ia ma ki taia maaoni ki te komu e taa tama. Naa tama TeAtua raa ki nnoho hakalavatoa ka hakataakoto tonu i TeAtua." ¹¹

Te manu kaitama e ssae mai i te kerekere

¹¹ Nau kuttoka nokite hoki tessoa te manu kaitama e ssae mai i te kerekere. Te manu naa ettuu anapaki elua itanapisouru, e mee ma ko naa paki naa sukua sipsip, aa e taratara ma se dragon. ¹² Te manu kaitama naa ni hakassura hoki naa mahi te manu kaitama imua, teenaa naa tama i te kerekere raa ni ppuratia a ia ki lotu laatou ki te manu kaitama teelaa ni ssae mai imua, teenaa ko te manu teelaa ku oti te mahu tana kina ni mere. ¹³ Te manu kaitama hakamuri nei ni hakassura naa hui vana aitu; a ia ni pena tana ahi kiau i telani no tae mai ki te kerekere imua naa karamata te henua hakkaatoa. ¹⁴ Naa tama e nnoho i te kerekere raa ni usuusuhia a ia kiana vana aitu teelaa a ia ni tiiake ma ki hakassura imua te manu kaitama ni hakasura mai imua. Te manu kaitama naa ni mee ake ki laatou ki pena pena se aitu elasi ki tiputipu ma ko te manu ni ssae mai imua, ki mannatu laatou inaa mahi te manu kaitama teelaa ni mere i te komu taa tama, iaa koi ora. ¹⁵ Te ssoa te manu kaitama raa ni tiiake ki maanava atu te soromatani te ora raa ki lotu te aitu naa tama raa ni pena pena ma ki tiputipu ma ko te manu kaitama ni ssae mai imua, teenaa kilavaa te aitu naa tetaratara aa ki huri te aitu e pena pena naa

☆ **13.1** Dan 7.3; Rev 17.3,7-12 ☆ **13.2** Dan 7.4-6 ☆ **13.6** Dan 7.8,25; 11.36 ☆ **13.7** Dan 7.21 ☆ **13.8** Ps 69.28 ☆ **13.10** Jer 15.2; 43.11

notaaia naatama teelaa seelotu kiaaia. ¹⁶ Te manukaitama naa nihaia aia te henua hakkaatoa, teenaa ko naa tamavare, naatama hakamaatua, naatama haihekau, naatama ennoho hakaaroha, naatama seeheheuna maa aaraatama aa ma naapoe, kihakatuu sehakailona iaruna naarima hakamaatau laatou, aa kimee seai, kihakatuu inaa taurae laatou. ¹⁷ Naatama see mmou te hakailona nei inaa rima laatou ma naa taurae laatou raa ma ki see lavaa te taavi ni mee maa laatou inaa kina; laatou ma ki see lavaa hoki te tuku ni mee maa laatou ki tauia aaraa tama. Te hakailona nei raa, te nei kote inoa te manukaitama naa, aa teenaa kote kooina tana inoa.

¹⁸ Koe ki atamai ki ilotia a koe te hakataakoto te mee nei. Te tama e hai pisouru raa ma ki lavaa te seeia aia no ilotia te hakataakoto te kooina te manukaitama, i te kooina e hakatuuria raa, teenaa se inoa te tama. Tana kooina raa e ono naa rau maa te mataono maa ono (666).

14

Te Sukua Sipsip ma tana kanohenua

¹ Kiotiraa nau kuttoka no kite inaa tuu mai te Sukua Sipsip raa iaruna te Mouna Zion. Teelaa selau ma te tino haa maa haa naa simata tama (144,000) e ttuu ake ma te Sukua Sipsip naa. Tana inoa ma te inoa tana Tamana raa e hakatuu iaruna naa taurae naa tama naa. ² Araa nau kulono tere e taratara mai i telani, emmuu pee ko naataa naapeau ellasi, aa etakattuu maaroo ma sehaturi. Tere raa e ttani ma nitama e hakattani naa 'harp'. ³ Telau maa te tino haa maa haa naa simata tama naa ettuu hakkaatoa imua tenohorana hakamaatua raa ma te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua; naa tama naa e huahua laatou mako hoo teelaa nilavaa te akoina laatou soko laatou. Inaa tama hakkaatoa i te kerekere nei raa, teenaa kolaatou naa koi kuoti te hakassaoria TeAtua. ⁴ Naataanata nei seki mmoe iloo ma nihaahine; laatou etaohi peenaa kite tiputipu etonu; laatou nitama see aavvana. Laatou etaotariki vaamuri te Sukua Sipsip i ana kina hakkaatoa e hano. Laatou ni hakassaoria TeAtua no hakakkeeina inaa tama kato te maarama nei, aa laatou naa ko naa tama mua ni hookina ki TeAtua ma te Sukua Sipsip. ⁵ Te taratara kailaarao raa see sura ilaatou; laatou nitama see illoa te ppena naa vana e ssara. ^{*}

Naa ensol e toru

⁶ Kiotiraa nau kukite telaa ensol ellee ake vaaruna iloo. Te ensol naa ellee ake ki hakaea te Lono Taukareka, teelaa seai tana hakaotiana, ki naa tama i te kerekere nei. Teenaa ko naa tama naa manava hakkaatoa, naa tama naa haanauna hakkaatoa, naatama inaa taratara hakkaatoa, aa ma naatama naa kanohenua hakkaatoa. ⁷ Aia e taratara vaaruna peela, "Kootou kissau te inoa TeAtua aa kootou ku hakanau itana haimahi. Ite aa, itana sao ki hakatonutonu te henua raa ku tae mai. Kootou kilotu ia ia, te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa tamaa vai e ffuro i te kerekere."

⁸ Telaa ensol ku hakasura ake imuri no taratara peela, "Te ffine raa ku leiho kilaro! Te hui te henua, Babilon, kupakuu kilaro! Naatama naa henua hakkaatoa ku oti te hakaunomia aia ki tana vaimmara, teelaa e vvare ai naa tama raa ka hai huri ma te ffine naa!" ^{*}

⁹ Tettoru naa ensol raa kusurake vaamuri te takarua ensol imua raa no taratara vaaruna peela, "Naatama elotu kite manukaitama ma tana aitu ni penapena, ka hakatuu te hakailona te manu naa inaa rima hakamaatau laatou ma naa taurae laatou raa, ¹⁰ teenaa ko naa tama ma ki hakappuu atu naa loto TeAtua. Naatama naa ma ki ttani inaa mattaku laatou i te saaita TeAtua eloto. Naatama naa ma ki mmoe ka hakallono isu iloto te ahi elasi teelaa e ura naa korokorohatu. Laatou ma ki mmoe ka hakallono isu imua naa karamata naa ensol ettapura ma te Sukua Sipsip. ^{*}

^{*} 14.1 Ezek 9.4; Rev 7.3 ^{*} 14.5 Zeph 3.13 ^{*} 14.8 Is 21.9; Jer 51.8; Rev 18.2 ^{*} 14.10 Is 51.17; Gen 19.24; Ezek 38.22

11 Te kohu i te ahi teelaa e mmoe laatou ka hakallono isu naa e tuu ka hano hakaoti iloo ki aruna. Naa tama e lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena raa, teenaa ko naa tama teelaa nittaka ma te hakailona te inoa te manu naa, ma ki see lavaa te hakamannava i naa hakallono isu laatou i te poo ma te ao.”☆

12 Naa tama TeAtua raa ki noho hakalavatoa, teenaa ko naa tama teelaa e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua aa e tautari peenaa ki Jesus.

13 Ki oti raa nau kulono i te reo e taratara mai i te lani peelaa, “Hakatu peelaa iloto too laupepa: e kaamata i te saaita nei raa, naa tama e mmate iloto naa heuna laatou e mee maa TeAriki raa ki fiafia.”

Teenaa ki hakaaha ake TeAitu Tapu, “Maaoni iloo! Naa tama naa ma ki fiafia i laatou ku hakamalolloo i naa heuna e llasi laatou ni mee, i te aa, i naa heuna taukalleka laatou ni mee raa ma ki ttaka ma laatou.”

Te Hakatonu TeAtua i naa tama te kerekere

14 Nau kuttoka no kite te aoa makkini, aa e mee ma setama raa enoho i aruna te aoa naa. Te tama raa e hakao ki te noti maatua e penapena ki naa kol i tana pisouru aa e taaohi te paraamoaa e kaa i tana rima.☆ 15 Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te Hare Tapu no tanitani varo ki te tama enoho i aruna te aoa, “Too too paraamoaa raa aa koe ku kaamata no vasi, i te huata raa ku tae i tana sao ki vasi!”☆ 16 Teenaa ki masike te tama enoho i aruna te aoa raa no hakataa tana paraamoaa raa vaaruna te kerekere no vasi ka hakakutu naa mee ku tae i te kerekere.

17 Ki oti raa nau ku kite telaa ensol ku hakasura iho hoki i te Hare Tapu i te lani, aa aia hoki e taaohi tana paraamoaa e kaa.

18 Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te kina te olta, teenaa ko te ensol e roorosi i te ahi elasi. Aia nituu katanitani varo kite ensol e taaohi tana paraamoaa e kaa raa peelaa, “Too too paraamoaa naa no haki naa hua naa wain e ssomo i te kerekere, i naa hua raa kulleu!” 19 Teenaa ki hakataa te ensol raa tana paraamoaa vaaruna te kerekere no ttuu naa hua naa wain raa ka tauatia ki te kina naa hua naa e takatakamia kippela. Te meenaa e huriake te tiputipu inaaloto TeAtua. 20 Naa hua naa wain naa ni takatakamia i naa tautaha te henua naa no llohi mai te ttou i naa hua naa. Tettooraa ni llohi mai pee ko naa hakatahena, ka tere tana ara e huarooroa iloo. Te ffonu te ttou naa e tae ki naa pisouru naa hos.☆

15

Te takahitu ensol ma naa haaeo hakaoti

1 Teenaa nau ku kite telaa mee hoki e hakasoro mmata. Teelaa se takahitu ensol ettuu mai ma naa haaeo ehitu, teenaa ko naa haaeo hakaoti. Teenei naaloto TeAtua raa e hakaoti mai peenei.

2 Ki oti raa nau ku kite ma se moana e tuu marino aa e mee ma e hilo ma te ahi. Nau e kite hoki te kuturana tama ettuu i te kerekere i tai. Teenaa ko naa tama teelaa ni lavaa te hakahitia laatou naa mahi te manukaitama ma tana aitu ni penapena, aa ma te tama e mee tana kooina teelaa e hakatu ma kotana inoa. Laatou ettuu ka hakattani naa ‘harp’ ni kauake TeAtua ki laatou. 3 Naa tama naa e huahua te mako Moses, te tama e heheuna i TeAtua, aa ma te mako te Sukua Sipsip, laatou e huahua peelaa,

“TeAtua, TeAriki Haimahi,
oo vana e mee raa e hakasoro mmata!
Te Tuku naa kanohenua hakkaatoa,
oo sosorina e ttonu maaoni!☆

4 Ko ai te tama ma ki see tuu no matakua iaa koe, TeAriki?
Ko ai te tama ma ki see hakanau i too inoa?
Koe koi e tapu.

☆ 14.11 Is 34.10 ☆ 14.14 Dan 7.13 ☆ 14.15 Joel 3.13 ☆ 14.20 Is 63.3; Lam 1.15; Rev 19.15 ☆ 15.3 Ex 15.1

Naa kanohenua katoa ma ki oomai no lotu kiaa koe, ite aa, naa kanohenua katoa ekkite i naa ttonu oo sosorina.”✧

⁵ Teenaa nau kukite te Hare Tapu itelani kutaaraki kakite nau inaa tuu mai te tamaa Hare Tapu iloto.✧ ⁶ Tetakahitu ensol ettaka ma naa haaeo e hitu raa ku uru mai ki taha te Hare Tapu. Laatou e hakao ki naa kkahu e maasina ka mataffua, aa e tuu ki naa tuu e ppena ki naa kol i naa hatahata laatou. ⁷ Ki oti raa te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa ku hookii ake naa tamaa kamete e hitu e ppena ki naa kol ki te takahitu ensol naa. Naa kamete naa e takkoto naa lotu TeAtua, te tama teelaa e ora hakaoti. ⁸ Te Hare Tapu raa e ttoha katoa kite au teelaa e kohu mai i te kina TeAtua e noho hakamaatua ma ana mahi. See hai tama ni lavaa te uru atu ki lotu te Hare Tapu. Laatou e ttari ki hakaoti mai naa haaeo teelaa e toomai naa ensol e hitu naa.✧

16

Naa tamaa kamete e takkoto naa lotu TeAtua

¹ Kiotiraa nau kulono ite tama e taratara mai vaaruna i te Hare Tapu raa ki naa ensol e hitu naa, “Kootou oo no nnini naa tamaa kamete e takkoto naa haaeo TeAtua raa ki te kerekere!”

² Te ensol mua raa ni hano no nnini tana tamaa kamete. Naa haitino naa tama e ttaka ma te hakailona te manu kaitama ma naa tama teelaa e lotu ki tana aitu penapena raa ni hakallono isu hakkaatoa ka ppara naa haitino laatou.✧

³ Teenaa te ssoa te ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te moana. Te moana ni huri no mee ma se ttoo te tama e mate. Naa manu ma naa ika i te moana ni mmate hakkaatoa.

⁴ Te ttoru naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki naa vai e ffuro ma naa vai e takkoto inaa sao. Naa vai naa ni ffuri no mee ma settoo.✧ ⁵ Teenaa nau kulono te ensol e roorosi naa vai raa e mee maa, “Oo hakatonu ni mee raa e ttonu ttike, i aa koe ko te tama e tapu, te tama teelaa ni noho mai imua aa teenei e noho ite ssao nei!” ⁶ Naa ttoo naa tama te kanohenua TeAtua ma naa pure TeAtua raa ni ssii mai i naa rima naa tama naa, aa teenei laatou ku hakaunumia hoki koe kite ttoo. Laatou nei ku hakkaitoaina hakaraaoi iloo i naa vana laatou ni mee.” ⁷ Ki oti raa nau kulono te reo e taratara mai i te kina te olta, “TeAtua, TeAriki Haimahi. Oo hakatonu nei e ttonu maaoni!”

⁸ Te haa naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te laa, teenaa naa tama raa ni tiiake ki tuunia i te vvela te laa. ⁹ Laatou ni tuunia i te vvela, teenaa ki ffuri laatou no tuku haaeo i te inoa TeAtua, te tama teelaa e lavaa te pesi ake naa haaeo kilaatou. Laatou ni see te tiiake naa haisara laatou naa no hakannau i te haimahi TeAtua.

¹⁰ Kiotiraa te rima naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te nohorana te manu kaitama, teenaa naa tama ite nohorana te manu kaitama raa ni uuhia te poouri elasi. Naa tama naa nittani inaa hakallono isu laatou.✧ ¹¹ Laatou ni ffuri no tuku haaeo i TeAtua itelani ilaatou e hakallono isu aa inaa ppara naa haitino laatou. Tevana iaa laatou ni see tiiake naa sosorina tippua laatou.

¹² Ki oti raa te ono naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te vai e ttapa ma ko Euphrates. Te vaina nitere kilaro no pakupaku, kitakoto se ara maa naa tuku e oomai ite anake.✧ ¹³ Teenaa kite iloo nau naa aitu e kerekere e toru, e tiputtipu ma ni rokrok. Laatou ni ssura iho i te pukua te dragon, te pukua te manu kaitama, aa te pukua te pure hakareeresi. ¹⁴ Teenei ko naa aitu naa tippua teelaa ni hakassura naa mahi aitu. Takatoru aitu nei ettae ki naa tuku katoa i te maarama nei, teenaa ki hakakkutu laatou hakapaa no hetaa i te aso elasi TeAtua Haimahi.

¹⁵ TeAriki ki mee ake, “Kootou ki hakamattoni lokoi i te mee nei! Nau ma ki hakateki no hakasura mai, e mee koi ma ko te tama kailaarao e uru atu ki lotu naa hare kootou ite saaita kootou see illoa. Kootou ki roorosi hakaraaoi ki see hakatekia kootou.

✧ 15.4 Jer 10.7; Ps 86.9 ✧ 15.5 Ex 38.21 ✧ 15.8 Ex 40.34; 1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4 ✧ 16.2 Ex 9.10 ✧ 16.4 Ex 7.17-21; Ps 78.44 ✧ 16.10 Ex 10.21 ✧ 16.12 Is 11.15

Kootou kittara naa taapuru kootou kimmāu, ki see napa kootou inaa furoffuro takaffua kootou vaaroto te henua i taku sao ma ki hakasura atu.”✧

¹⁶ Teenaa naa aitu raa ki hakakutu ake naa tuku raa kite kina ettapa ma ko Armagedon i te taratara naa Jew.✧

¹⁷ Ki oti raa te hitu naa ensol raa kutoo tana tamaa kamete raa no nnini ki naa uruaoa. Teenaa kilono nau inaa taratara mai vaaruna te reo i te nohorana maatua iloto te Hare Tapu raa peelaa, “Teenei ku oti hakkaatoa!”

¹⁸ Te uila raa nitaaraki ka takattuu naa hatturi, teenaa te hui te mahuke raa ni ruu. Te mahuke nei ku hakamataku inaa mahuke kato o nissura. E kaamaa mai iloo i te saaita naatama i te maarama nei nipe nape naa Te Atua raa, see hai mahuke ni lasi peenei.✧

¹⁹ Te hui te henua Babilon naa nimatohi ki naa vasi e toru, aa naa henua ellasi inaa matakaaina hakkaatoa ni masseu. Te Atua ni hakamaarona inaa vana ekerekkere nissura i Babilon, teenaa ehakaunumia ai a Ia naatama te henua naa kite vaimmara, teenaa ko analoto ehakappuu atu kilaatou.✧

²⁰ Naa tamaa henua aa ma naa mouna raa hakkaatoa ni seua no seai hakaoti.✧

²¹ Naa hui ais ellasi iloo, e nnoto i te mmaha naa paeke leisi tiki lua raa, ni maaoha mai i te lani ki naa tama naa. Teenaa ki massike laatou no taratara haaeo ina Te Atua, inaa haaeo raa ku hakamattaku hakallika iloo.✧

17

Te ffine hai huri ma te manu kaitama

¹ Ki oti raa te ensol tokotasi i naa ensol e hitu teelaa ni taaohi naa tamaa kamete raa ku hanake kiaa nau no mee mai peelaa, “Kau ki hakaari atu nau i taku vana ma ki mee kite ffine e hai huri naa, teenaa ko te henua elasi e tuu i te kina naa riva tammaki.✧

² Naa tuku te kerekere raa ku oti te moemmoe kato o ma te ffine naa. Laatou ku oti te hakaunumia a ia no vvare kite vaimmara i tana manava hai huri.”✧

³ Te Aitu Te Atua raa nitau iaa nau, teenaa ki saaua nau te ensol raa no kaavea kiloto mouku. I te kina naa raa, nau ni kite te ffine e noho i aruna te manu kaitama e mmea. Te manu kaitama naa e mee ana pisouru e hitu aa ettuu ana paki e sinahuru. Te kau taratara haaeo i Te Atua e sissii vaaruna te haitino kato o te manu kaitama naa.✧

⁴ Te ffine naa e uru ki naa hekau emmea poouri ka mmea maarama, aa etau ki naa kikilani e ppena ki naa kol aa ma naa paa hatu etaavi mmaha. A ia e taaohi te kap raa ki tana rima, aa iloto te kap naa e pii kite lopo mee ekerekkere hakallika. Teenaa ko naa tiputipu tana manava hai huri.✧

⁵ I aruna tana taurae raa, e taataa te inoa teelaa see ilotia tana hakataakoto. Te inoa raa ehakatu peelaa, “Babilon, te henua hakamau, te tinna naa tama hai huri hakkaatoa aa te tinna naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika i te maarama nei.” ⁶ Nau e kite maa te ffine naa ni unu no vvare i tetoo naatama Te Atua ma tetoo naatama nitaia no mmate ilaatou nitautari ki Jesus.

Taku saaita ni kite i te ffine naa raa, nau ni oho iloo. ⁷ Teenaa ki mee mai te ensol raa peelaa, “Koe eoho ite aa? Kau ki hakaari atu nau te hakataakoto teelaa see ilotia i te ffine raa aa i te manu kaitama e ssau iaa ia. Teenaa ko te manu kaitama e mee anapisouru e hitu aa ettuu anapaki e sinahuru. ⁸ Te manu kaitama e kiitea a koe naa ni noho mai imua, aa teenei ku seai. Tevana iaa te manu naa ku saaita koi ki uru mai i te rua e hotu iloo kilaro ka poouri tanutanu, ki huri atu Te Atua no taia hakaoti. Naa tama ennoho i te kerekere nei, teelaa ni see sissia naa inoa laato u imua i te mahaa mai ana te maarama nei iloto te laupepa naa tama e ora hakaoti raa ma ki oho i te saaita laato u ma ki kite i te manu kaitama naa. Te manu kaitama naa ni ora imua, aa teenei ku seai i te saaita nei. Tevana iaa a ia ma ki hakasura mai hoki imuri.✧

✧ **16.15** Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 3.3 ✧ **16.16** 2 Kgs 23.29; Zech 12.11 ✧ **16.18** Rev 8.5; 11.13,19 ✧ **16.19** Is 51.17 ✧ **16.20** Rev 6.14 ✧ **16.21** Ex 9.23; Rev 11.19 ✧ **17.1** Jer 51.13 ✧ **17.2** Is 23.17; Jer 51.7 ✧ **17.3** Rev 13.1 ✧ **17.4** Jer 51.7 ✧ **17.8** Dan 7.7; Rev 11.7; Ps 69.28

9 “Te tama e atamai raa ma ki ilotia a ia te hakataakoto te mee nei. Naa pisouru e hitu raa, teenaa nitamaa mouna e hitu teelaa enoho ai te ffine raa iaruna. Naa pisouru naa e mee hoki ma nituku e hitu. 10 Naa tuku erima ku oti te mmate, tetuku tokotasi koinoho ite ssaonei, aa telaa tuku seki au are. Tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki noho hakamaatua i te tamaa saaita koi. 11 Aa te manu kaitama teelaa ni ora imua, aa te nei ku sei raa, a ia naa ko te varu naa tuku. A ia naa se tuku i naa tuku e hitu naa, aa teenaa ko ia naa teelaa ma ki taia no mate.

12 “Naa paki e kite koe ettuu i naa pisouru te manu kaitama naa, teenaa nituku e sinahuru, aa laatou seki hakanoho ma nituku naa henua. Tevana iaa laatou ma ki oti kuti iake kinnoho hakamaatua laatou ma nituku i te tamaa saaita ma te manu kaitama.* 13 Naa tuku e sinahuru nei e mee laatou hakataakoto tokotasi, teenaa ki hookii naa mahi laatou ki te manu kaitama naa ki noho hakamaatua ia. 14 Laatou ma ki hetaa ma te Sukua Sipsip, tevana iaa te Sukua Sipsip, e hakapaa ma naa tama ni kannaatia a Ia, teenaa ko naa tama ni hakamaatinoria a Ia, naa tama e tautari peenaa kiaa Ia raa ma ki ffuri atu no taaia laatou. I te aa, i aa Ia naa ko Te Ariki naa ariki aa te Tuku naa tuku hakkaatoa.”

15 Te ensol raa ki taratara mai hoki peelaa, “Te moana aau ni kite teelaa enoho ai te ffine iaruna raa, teenaa ko naa kanohenua hakkaatoa, naa manava hakkaatoa, aa ma naa tama i naa taratara hakkaatoa. 16 Naa paki e sinahuru aa te manu kaitama aau ni kite raa, laatou ma ki lotoffaao i te ffine hai huri naa. Naa hekau katoo te ffine naa ma ki uiaa laatou ka tiiake te ffine naa ki noho hua; naa pukunohi tana haitino ma ki kaina laatou ka tuunia tana haitino i te ahi. 17 Naa manava naa tuku naa ku oti te usuhia Te Atua, niaaina maa laatou ni see illoa, ki hakaioo laatou hakapaa no hookii naa mahi laatou ki te manu kaitama raa ki noho hakamaatua a ia, teenaa ki tae ki te saaita naa taratara Te Atua raa e hakattino maaoni.

18 “Te ffine e kiitea a koe raa, teenaa ko te henua e lasi e mee ana tuku teelaa e nnoho hakamaatua iaruna naa tuku naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei.”

18

Babilon ku maseu

1 Kimuri, itaku kite ana i te ffine enoho iaruna te manu kaitama e mmea raa, nau kukite hoki telaa ensol eau kilaro itelani. Te ensol naa se ensol hakamaatua iloo, teenaa te maarama nei ni maasina hakkaatoa i te ttia tana haitino. 2 A ia ni tanitani varo peelaa,

“Te ffine raa ku oti te pakuu ki laro!

Te hui te henua Babilon ku oti te pakuu ki laro!

Saaita nei te henua naa ku nohoria naa tippua ma naa aitu e kerekere;

te kau manu haao ma naa manu teelaa e hakanniko ai te henua ku ttaka vaaroto te henua naa.*

3 Naa tama i naa kanohenua hakkaatoa ni hakavaarea ka moemmoe laatou ma te ffine hai huri naa.

Naa tama raa ku mee ma ko naa tama e hakaunumia ki naa vai mmara.

Naa tuku i te kerekere nei ni moemmoe peenaa ma te ffine naa,

aa naa tama e mee naa sitoa laatou i te kerekere nei ni ffuti te lopo mane i te kau hekau te ffine naa ni kaimanako ka taavi.”*

4 Ki oti raa nau kulono i telaa reo e taratara mai i te lani peelaa,

“Aku tama nei, kootou hakattaha i te henua naa!

Kootou see hakapaa atu ki see llave kootou i naa haisara te ffine naa;

kootou hakattaha ki see llave kootou i naa haao teelaa ma ki kauatu kiaa ia.*

5 Te Atua ma ki see lavaa te ssiri i naa sosorina tipua te ffine naa.

Ana haisara naa ku hakatau no ttae iloo ki te lani.*

6 Kootou ffuri atu no haia ia pee ko ana vana ni mee ki kootou;

* 17.12 Dan 7.24 ✧ 18.2 Is 13.21; 21.9; Jer 50.39; 51.8; Rev 14.8 ✧ 18.3 Is 23.17; Jer 51.7 ✧ 18.4 Is 48.20; Jer 50.8; 51.6,45 ✧ 18.5 Gen 18.20-21; Jer 51.9

ana vana e hakallika ni mee ki kootou raa, kootou ku hakattoe no hakaaha atu kiaa ia. Kootou hakavii naa vaimmara kootou raa kimmara hakallika iloo, aa kukauatu ki unu ia.

Hakauru naa vaimmara kootou naa kittoe are iana vaimmara nipenapena maa kootou.✠

⁷ Haia te ffine naa ki tanitani ka hakallono isu, ki sui tana noho ni noho ka hakaffine ma te lopo hekau.

Iaa ia maraa e hakanau peelaa kiaa ia:

‘Teenei nau e noho ma se ffine hakamaatua!

Nau seai se puruna e noho hakaaroha.

Nau seai taku vana ma ki oti ku tani ai nau!’

⁸ Tevana iaa teenei ko ana hakanau nei teelaa etakoto ai aia tana aso ma ki oti ku ttiri ia i te lopo haaeo.

Aia ma ki laavea te kau maki no mate;

aia ma ki oti ku noho hakaaroha,

aa aia ma ki noho ka hiikai.

Teena aia ma ki tuunia no vela i te ahi,

i TeAtua, te tama ma ki hakatonutonu iaa ia raa, ko TeAriki hakamaatua raa iloo.”✠

⁹ Naatuku nimoemmoe ma te ffine naa ma kippari kattani inaa ttoka laatou inaa ura te henua naa. ¹⁰ Laatou e ttuu hakammao iloo ka ttoka inaa ura te henua naa, ilaatou e mattaku maa laatou ma ki vvela hakapaa ma te henua naa. Laatou e ttani peelaa, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Koe ni tuu haimahi mai imua; koe ni hakateki koi no haia pakavaina iloto te punaa saaita!”✠

¹¹ Naatama hoki emee naa sitoa laatou ite kerekere nei raa nippari kattani iaa ia, izee haitama kutataavi naa hekau ilaatou;✠ ¹² kusee haitama kutaavi naa kol laatou, naa siliva, naa kikilani aa ma naa tamaa hatu etaavimmaha, naa maro emakkini, naa maro emmeapouri, naa maro esilika, aa naa maro e pura mmea maarama. Kusee haitama hoki kutaavi naa murilaakau emannoni teelaa seessura inaa kina, aa ma naa mee epenappena kinaa paki naa manu vao, naa mee epenappena kinaa laakau etaavimmaha, aa ma naa mee epenappena kinaa katanatea, naa katana, aa ma naa hatu emakkini; ¹³ see haitama kutaavi te kau mee emannoni pee ko naa ‘cinnamon’, naa ‘spice’, naa insens, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘frankincense’; kusee haitama hoki kutaavi naa wain, naa sunu, naa haraoa emakkini, naa haraoa wit, naa purumakau, naa sipsip, naa hos aa ma naa karis laatou ettaki, naa poe aa ma naa karapusi.✠ ¹⁴ Naatama emee naa sitoa laatou raa ni ttani kiaa ia peelaa, “Te kau mee aau ni kaimanako ma ki too maau raa ku vvela hakkaatoa, aa koe ma ki see kite hakaoti inaa mee naa! Koe ku oti te taka ka hakaffine ma telopo hekau!” ¹⁵ Naatama emee naa sitoa laatou teelaa ni haimane iloo i te henua naa ma ki ttuu hakammao iloo, ilaatou e mattaku maa laatou ma ki vvela ma te henua naa. Laatou ma ki ttani kappari,✠ ¹⁶ ka mee peelaa, “Aroha. Aroha i te hui te henua Babilon! Imua raa aia ni hai laakei ki naa hekau emakkini, naa hekau emmeapouri, naa hekau emmea mallama, aa e tau ki naa kikilani e ppena ki naa kol aa ma naa tamaa hatu e taavimmaha. ¹⁷ Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”

Naa ariki naa vaka ma naatama ehollau inaa vaka naa, naatama eheheuna inaa vaka, aa ma naa tama katoo eheheuna mane i te moana raa ni ttuu hakammao✠

¹⁸ kattani inaa kkite laatou inaa tuu te kohu inaa ura ake te henua naa. Laatou e ttuu koi ka taratara peelaa, “See hai henua imua ni tae ki te taureka te henua nei!”✠

¹⁹ Naatama naa nippari ka huru naa pisouru laatou kinaa nanahu kattani, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Te henua ni llave ai naa mane naa vaka hakkaatoa

✠ **18.6** Ps 137:8; Jer 50:29 ✠ **18.8** Is 47:7-9 ✠ **18.10** Ezek 26:16-17 ✠ **18.11** Ezek 27:31,36 ✠ **18.13** Ezek 27:12,13,22 ✠ **18.15** Ezek 27:31,36 ✠ **18.17** Is 23:14; Ezek 27:26-30 ✠ **18.18** Ezek 27:32

e ttaka i te moana. Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”✠

²⁰ Kootou naatama itelani, kootou ki fiafia i te henua naa kumaseu! Kootou naa tama TeAtua, naa pure aa ma naa aposol TeAtua, kootou ki fiafia i te henua naa e tuku haeoia TeAtua i ana vana ni mee ki kootou!”✠

²¹ Kiotiraa teensol haimahi tokotasi kussau te hui te hatu elasi nottoni kiloto te moana kataratara peelaa, “Teenei te ara Babilon maki haia anau. Te henua naa maki peesia anau kiloto te moana pee kote hatu nei, ki see kiitea hakaoti!”✠ ²² Te henua maki see llono hakaoti maa ni ‘harp’ e hakattani ka huahua mai naa tama, aa te henua maki see llono hoki maa ni poronu e hakattani aa ma ni puu e iri hoki i aruna te henua naa! Naatama ellau te heheuna i te kau heunaraa maki see kiitea hakaoti i aruna te henua naa, aa te henua maki see llono hakaoti maa ni tama e varu lloo ka haikakai!”✠ ²³ Te henua maki see kkite hakaoti maa ni lamu e ura ka llono hoki maa ni tama e aavvana hoou i te henua naa. Naa tama ni mee naa sitoa laatou i te henua naa ko naa tama hakamau iloo i te maarama nei, teenaa naa tama katoo i te maarama nei ku oti te hakareresia a koe ki oo pakava hakallesi naa!”✠

²⁴ Babilon ni mee pakavaina, inaa tama teelaa ni hakaia naa taratara TeAtua aa ma aaraa tama aana ni taia i te henua naa. Maaoni iloo, Babilon naa ni mee no taia ka mmate naa tama i naa kina katoo i te maarama nei.”✠

19

¹ Ki oti raa nau kulono maa ni tama e tammaki e hevaa mai i telani peelaa, “Haleluia! TeAtua, tetama e hakaora taatou, e haimahi aa enoho hakamaatua i taatou!”

² Naa hakatonu TeAtua e ttonu maaoni.

A ia ku oti te hakatonu peelaa maa te ffine hai huri naa ki taia ki mate.

Teena kote ffine ni mee pakavaina aia naa tama te kerekere nei ki ana tiputipu hai huri.

A ia ni mee pakavaina TeAtua inaa tama teelaa ni heheuna ia ia raa nitaia aia no mmate.”✠

³ Teena laatou ki tanitani varo hoki,

“Haleluia! Te kohu te ahi e vela ai te henua e lasi naa e tuu peena see motu!”✠

⁴ Te tinorua maa haa naa maatua raa aa ma te takahaa naa manu e ora hakaoti raa nippesi katoo kilaro no hakamaruu ki naa turi laatou imua TeAtua, tetama enoho i tana nohorana maatua, no lotu kia ia. Teena ki hakatoo laatou hakapaa no mee peelaa, “Amen! Haleluia!”

Te kaikai te Sukua Sipsip e aavana

⁵ Ki oti raa te taratara raa ku kaumai i te nohorana hakamaatua raa peelaa,

“Kootou naatama e heheuna i TeAtua aa ma te kautama hakkaatoa, naa tama hakamau ma naa tamavare;

kootou hakannau i TeAtua taatou!”✠

⁶ Ki oti raa nau kulono ma sennana naa tama tammaki, e takattuu pee ko naa peau e taa, aa e takattuu pee ko naa hatturi. Nau e lono i naa tanitani varo laatou peelaa,

“Haleluia! I TeAriki, taatou Atua Haimahi, ko te Tuku hakamau taatou!”✠

⁷ Taatou ki fiafia; taatou ki hakanau i ana mahi hakamaatua!

Te ssao te Sukua Sipsip ki aavana raa ku tae mai,

aa tana aavana raa ku oti te hai laakei hakaoti.

⁸ Tana aavana naa ni kauake tana maro e makkini aa e matahua ki tara.”

(Te maro e makkini naa, teenaa ko naa sosorina e taukalleka naa tama e ttau TeAtua.)

✠ 18.19 Ezek 27.30-34 ✠ 18.20 Deut 32.43; Jer 51.48 ✠ 18.21 Jer 51.63-64; Ezek 26.21 ✠ 18.22 Ezek 26.13; Is 24.8 ✠ 18.23 Jer 7.34; 25.10 ✠ 18.24 Jer 51.49 ✠ 19.2 Deut 32.43; 2 Kgs 9.7 ✠ 19.3 Is 34.10 ✠ 19.5 Ps 115.13 ✠ 19.6 Ezek 1.24; Ps 93.1; 97.1; 99.1

⁹ Teenaa te ensol raa ki mee mai kiaa nau, “Hakatuu naa taratara nei ki too laupepa: Naa tama ni arumia ki te kaikai i te aavana te Sukua Sipsip raa, laatou ki fiaffia.” Aia ki mee hoki peela, “Teenei ko naa taratara maaoni TeAtua.”✠

¹⁰ Teenaa kitauturi nau imua te ensol naa makilotu nau kiaa ia. Araa nei aia ku mee mai. “Koe see mee peenaa! Nau nei setamakoi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko kootou ma naa tama kato teela e hakataakoto i te hakamaaoni teela ni tarataraina Jesus. Koe kilotu ki TeAtua!”

I te hakamaaoni teela ni tarataraina Jesus raa ko te mee ni usuhia ai naa manava naa pure TeAtua.

Te tama e tere ake te hos e makkini

¹¹ Teenaa nau kittoka nokite itelani etaaraki katu mai te hos e makkini. Te tama enoho i aruna te hos naa ettapa ma ko “Te Tautaritonu ma te Hakamaaoni.” Aia e hakatonutonu kite tiputipu etonu, aa itana saaita e haihaeo ka hetaa ma aaraa tama raa, a ia e tautari kite tiputipu etonu.✠ ¹² Ana karamata e ura ma seahi aa e hakao ana notimaatua e tammaki itana pisouru. Aia e mee tana inoa e mmau itana haitino, iaa seehai tama e iloa ite inoana. Aia sokoia e iloa itana inoa.✠

¹³ Ana hekau e ururua e uhi kato kite tto. Tana inoa ko “Te Taratara TeAtua.”

¹⁴ Naa tama taa itelani raa e ffuro ake vaamuri i aruna naa hos e makkini raa e uru kato ki naa hekau e makkini aa e mataffua. ¹⁵ Te komu taa tama e kaa raa e ssae mai i tana pukua, teenaa ko tana komu ma ki sare taa a ia naa tama naa kanohenua. Aia ma ki noho ma se tuku haimahi. Teenaa a ia ma ki takatakamia a ia naa hua wain raa no mallepu, ki huri ake te tiputipu i naa loto TeAtua Haimahi.✠ ¹⁶ Te inoa nei e mmau i aruna ana hekau e hakao, ite kina ana vae, essii peela, “Te Tuku hakamaatua i naa tuku, aa Te Ariki hakamaatua i naa ariki.”

¹⁷ Ki otiraa nau kukite te ensol e tuu ake i aruna te laa. Aia e tuu ka tanitani varo ki naa manu hakkaatoa e lelee itelani peela, “Kootou hakakkutu mai ki te kaikai elasi TeAtua! ¹⁸ Kootou oomai nokkai naa pukunohi naa haitino naa tuku, naa tama e taa i naa tau ma naa hakamau laatou, naa pukunohi naa hos ma naa tama ettere inaa hos naa, naa pukunohi naa poe, naa hakamau aa ma naa pukunohi naa tamavare!”✠

¹⁹ Teenaa nau kukite ite manukaitama ma naa tuku ite kerekerenei aa ma naa tamataa laatou raa e hakakkutu ki hetaa laatou ma te tama e tere ake ite hos e makkini raa ma naa tama e ffuro ake vaamuri ana. ²⁰ Te manukaitama naa ni tauhia no karapusina hakapaa ma tanapure hakareeresi teela ni hakassura ana mahi aitu imua ana karamata. Teenaa ko naa mahi aitu teela ni hurisia naa manava naa tama ettaka ma te hakailona te manukaitama, aa e lotu ki tana aitu nipepena. Te manukaitama naa ma te pure hakareeresi raa ni tauhia no peesia kiloto te rua e ura ana korokorohatu.✠ ²¹ Naa tama taa te takarua naa ni taai kato no mmate kite komu taa tama teela e ssae mai i te pukua te tama e tere ake ite hos e makkini. Naa manu kato e lelee raa nillee ake nokkai naa pukunohi naa tama e mmate naa.

20

Te simata setau

¹ Teenaa ki kite nau te ensol e sepu iho itelani. Aia e taaohi te kii te rua e hotu iloo kilaro aa ma te seni e mmaha i tana rima. ² Te ensol naa ni osohia a ia te dragon raa no tauhia, teenaa ko te kata tuai teela e haia ma ko te tipua kailaarao, ettapa ma ko Satan. Aia ni saitia te ensol naa kite seni, teenaa ki karapusiia naa setau e lava tana simata.✠ ³ Ki otiraa peesia iloo a ia te dragon naa kiloto te rua e hotu iloo kilaro, teenaa ki hakanitia a ia te tootoka te rua naa ki mmau, ki see hakasura mai

✠ 19.9 Mt 22.2-3 ✠ 19.11 Ezek 1.1; Ps 96.13; Is 11.4 ✠ 19.12 Dan 10.6 ✠ 19.15 Ps 2.9; Is 63.3; Joel 3.13; Rev 14.20 ✠ 19.18 Ezek 39.17-20 ✠ 19.20 Rev 13.1-18 ✠ 20.2 Gen 3.1

te dragon naa no hakarereesia hoki naa kanohenua i te maarama nei. A ia ma ki tiiake kimoe peenaa kilaka te simata setau. Te saaita naa setau naa kullakaraa, a ia ma ki hakattanasia se tamaa saaita maana ki taha.

⁴ Ki oti raa nau ku kite naa tama e noho i aruna naa nohorana maatua. Naa tama naa ni hakanohoria TeAtua ki hakatonutonu laatou naa tama te maarama nei. Nau e kite hoki naa manu naa tama nitaai ilaatou ni hakaeta te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus, aa ilaatou ni hakaeta hoki naa taratara TeAtua. Naa tama naa ni see lotu kite manu kaitama ma tana aitu nipenapena, aa laatou hoki ni see too te hakailona te manu kaitama raa inaarima laatou ma naa taurae laatou. Naa tama naa ni massike mai no ora hoki, aa teenaa laatou kunnoho hakapaa ma Christ ma nituku iloto te simata naa setau. ✧ ⁵ (Te nei ko naa tama mua e massike i te mate. Aaraa tama ni mmate raa ni see massike no ora hoki, laatou ettari kilaka te simata setau naa.) ⁶ Naa tama e ffai i naa tama TeAtua ma ki hakamasike mua i te mate raa, laatou e tau te fiafia, i laatou ma ki see llave i te mate hakamuri. Laatou ma ki heheuna ma ni maatua TeAtua ma Christ, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua ma ia iloto te simata setau.

Satan ku taia TeAtua no mate

⁷ Saaita te simata setau naa elakaraa, Satan ma ki hakattanasia itana kina e karapusina TeAtua. ⁸ Teenaa a ia ma ki hano no usuhia naa kanohenua kato teelaa e masseu ki naa kina kato i te maarama nei, teenaa ko naa kina e haia ma ko Gog ma Magog. Naa kanohenua naa ma ki hakakuturia a ia hakapaa ki hetaa ma naa tama TeAtua. Naa tama naa e tammaki iloo, e mee pee ko te kerekere i naa taha vaatai. ✧ ⁹ Naa tama naa ma ki toha ki naa kina kato i te kerekere nei no aarehatia laatou te kanohenua TeAtua iloto te henua teelaa elle ai te manava TeAtua. Tevana iaa te ahiraa ni ura mai itelani notuunia kato laatou. ¹⁰ Teenaa Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama naa, ni peesia ki lotu te rua e ura ana korokorohatu. Teenaa ko te kina ni peesia hoki ka mmoe te manu kaitama raa ma te pure hakareesi. Laatou ma ki mmoe hakaoti iloto te ahinaa ka hakallono isu i te poo ma te ao.

Te Hakatonu hakaoti

¹¹ Ki oti raa nau ku kite te nohorana maatua e makkini, aa teelaa se tama raa e noho i aruna. Itana saaita ni hakasura iho raa, te kerekere ma telani ni hakatteki no seai, teenaa naa kina naa ni see kiitea hakaoti. ¹² Teenaa nau ku kite i naa tama ku oti te mmate, naa tama hakamaatua ma naa tamavare. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua. Araa naa laupepara kutallaki, teenaa ko naa laupepa e hakatuu naa sosorina hakkaatoa naa tama te maarama nei. Ki oti raa telaa laupepa ku taaraki hoki, teenaa ko te laupepa e hakatuu naa inoa naa tama e ora hakaoti. TeAtua e hakatonutonu naa tama e mmate, tautari ki naa sosorina laatou e hakatuu mai iloto naa laupepa naa. ✧ ¹³ Ki oti raa te moana kupesi ake naa tama ku oti te mmate aa e mmoe iaa ia. Te mate ma te kina te mate ni ppeesi ake naa tama ni mmate ka mmoe i naa kina naa. Naa tama naa hakkaatoa ni hakatonutonusia, tautari ki naa sosorina laatou ni mee i te maarama nei. ¹⁴ Teenaa te mate ma te kina te mate ku peesia kato kiloto te rua e ura tana ahi. (Te rua e ura tana ahine i te mate hakamuri.) ¹⁵ Naa tama see mmou naa inoa laatou iloto telaupepa naa tama e ora hakaoti raa ni peesia kiloto te rua e ura tana ahi.

21

Te lani hoou ma te kerekere hoou

¹ Kioti raa nau ku kite telani hoou ma te kerekere hoou. Telanimua ma te kerekere mua raa kuseai, aa te moana raa hoki kuseai. ✧ ² Teenaa ki kite nau te henua e tapu TeAtua, te Jerusalem hoou, e tukua iho i TeAtua itelani, e mee ma setaupu e hailaakei kihaka aavanatia. ✧ ³ Araa nau kulono i te reo e taratara mai

✧ 20.4 Dan 7.9,22 ✧ 20.8 Ezek 7.2; 38.2,9,15 ✧ 20.12 Dan 7.9-10 ✧ 21.1 Is 65.17; 66.22; 2 Pet 3.13 ✧ 21.2 Is 52.1; 61.10; Rev 3.12

vaaruna i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua peelaa, “Teenei TeAtua ku noho ma naa tama te maarama nei. A Ia maki noho ma laatou, aa laatou ku mee ma ni tama TeAtua. Teenaa TeAtua tana tino maki noho ma laatou aa ku mee ma se Atua laatou.”⁴ A Ia maki sororia a Ia naa reimata e ffuro mai i naa karamata laatou. Naa tama naa maki see lavaa hakaoti te mmate aa laatou maki see lavaa hakaoti te ppari. Laatou maki see ttani hoki ka hakallono isu, i te tiputipu imua raa ku sei.”⁵

⁵ Kiotiraa tetama enoho iaruna tenohorana maatua raa kutaratara peelaa, “Teenei nau kupena naamee hakkaatoa kihoou.” A Ia kitaratara hoki peelaa, “Sissia naataratara nei ki too laupepa, iteenei nitaratara maaoni aa kootou etau te tauhia kootou naa taratara nei”.⁶ Teenaa a Ia ki mee mai hoki, “Naamee katoo ku oti te haia a nau. Nau nei kote Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa. Naa tama e hiiunu raa, laatou maki tiiake nau ki unu laatou i te vai e hakaora tama, aa laatou maki see taavi te vai e unu laatou naa.”⁷ Naa tama e hakataakoto tonu iaa nau no ttae ki te hakaoti ana raa maki haia a nau peenei: Nau maki mee ma se Atua laatou, aa laatou ku mee ma ni tamalliki aaku.”⁸ Tevana iaa naa tama e kiri mattaku, naa tama e hakakkee i Jesus, naa tama e manava kerekkere, naa tama e taa tama, naa tama e hai huri, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e lotu ki naa aitu e penapena, aa ma naa tama e taratara kailallao raa ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua. Te kina laatou raa kote rua e ura naa korokorohatu, teenaa kote ssoa te mate.”

Jerusalem hoou

⁹ Teenaa te ensol tokotasi itetakahitu ensol teelaa ni ssura mai ma naa tamaa kamete e hitu e takkoto naa haaeo hakaoti e hitu raa, ku hanake kiaa nau no mee mai, “Kau ki hakaariatu nau tetaupu e mee ki aavana ite Sukua Sipsip.”

¹⁰ Nau ni tauria TeAitu no saaua nau te ensol raa no hakatuuria ite tauru te mouna e oo iloo iaruna, teenaa ki hakaari mai a ia kikite nau i Jerusalem, te henua e tapu, i ana tukua iho i TeAtua itelani ka au kilaro.”¹¹ Te henua naa e maasina katoo kitettia te haitino TeAtua, teenaa e too tana maasina pee kote tamaa hatu ekkiva e ttapa ma se ‘jasper’, aa e maarama ma se kalas ‘chrystal’.¹² Te hiri e taakai vaataha te henua naa e konotuu iloo ki aruna kamee ana tootoka e sinahuru maa rua, aa teelaa se taka sinahuru maa rua naa ensol raa ettuu ka roorosi i naa tootoka naa. I aruna naa tootoka raa, naa inoa naa haanauna e sinahuru maa rua ite manava Israel raa e mmau.¹³ E mee naa tootoka tiki toru i naa vasi katoo te henua naa: e toru e huri ki te anake, e toru ki te vasi haka saupuku, e toru i te vasi haka tokorau, aa e toru e huri ki te laki.”¹⁴ Te hiri naa e hakatuu iaruna naa pou hakamaatua e sinahuru maa rua, aa naa inoa te taka sinahuru maa ttakarua aposol te Sukua Sipsip raa e mmau i naa pou naa.

¹⁵ Te ensol teelaa ni taratara mai kiaa nau raa e tuu ma te haaite raa ki haaite te lasi te henua naa, teenaa ki haaite a ia naa tootoka raa ma te hiri e aareha i te henua naa. Te haaite e tuu ma ia naa e pena ki te kol.”¹⁶ Te llaha te henua naa ma tana huarooroa e hakataupeellaa lokoi. Teenaa te saaita te ensol naa ni haaite te henua naa raa, te huarooroa te henua naa e noto i naa sinahuru maa lua mano naa ‘stadia’.* Te llaha ma te konotuu te henua naa e hano hoki peenaa.¹⁷ Te ensol raa ni haaite te hiri raa hoki, tautari ki naa haaite te henua. Te matoru te hiri raa e noto telau ma te matahaa maa haa naa ‘cubit’.¹⁸ Te hiri raa e pena ki te hatu e ttapa ma se ‘jasper’, aa te henua naa iaa e pena ki te kol, aa e maarama ma se kalas.¹⁹ Naa pou hakamaatua

✧ 21.3 Ezek 37.27; Lev 26.11,12 ✧ 21.4 Is 25.8; 35.10; 65.19 ✧ 21.6 Is 55.1 ✧ 21.7 2 Sam 7.14; Ps 89.26-27 ✧ 21.10 Ezek 40.2 ✧ 21.13 Ezek 48.30-35 ✧ 21.15 Ezek 40.3 * 21.16 Naa taratara haka Greece e mee maa “12,000 stadia,” raa e noto naa simata e lua maa te haa naa rau naa kilomita (2,400). Te kooina 12,000-nei e huriake ki naa Jew raa i teenei se kooina e kaatoa. † 21.17 Te taratara haka Greece raa, e mee maa “144 peikos” ite matoru te hiri raa, e noto naa sekumi e toru ma naa roha e toru. Te kooina 144-nei e huriake ki naa Jew raa i teenei se kooina kaatoa (12x12).

e hakatuu ai te hiri te henua naa e hai laakei katoos ki te kau tamaa hatu e kkiiva. Te pou hakamaatua mua raa e hai laakei kite 'jasper', te ssoa te pou raa kite hatu 'sapphire', tettoru naa pou raa kite hatu 'agate', te haa naa pou raa kite hatu 'emerald',²⁰ te rima naa pou kite hatu 'onyx', te ono naa pou kite hatu 'carnelian', te hitu naa pou kite hatu 'quartz', te varu naa pou kite hatu 'beryl', te sivo naa pou kite hatu 'topaz', te sinahuru naa pou kite hatu 'chalcedony', te sinahuru maa tasi naa pou kite hatu 'turquoise', aa te sinahuru maa rua naa pou raa e hai laakei kite hatu 'amethyst'.²¹ Naa tootoka e sinahuru maa rua raa e ppena ki naa tamaa hatu makilakkila ettapa ma ni 'pearl', teenaa te tootoka e pena kite 'pearl' tokotasi. Naa saarena te henua naa e ppena ki naa kol, aa e maarama ma se kalas.*

²² Nau ni see kite ma se hare tapu iloto te henua naa, ite aa ite henua naa e tapu iaaia ku nohorua TeAtua, TeAriki Haimahi, ma te Sukua Sipsip. ²³ Telaa ma te marama seetii ite kina naa, itettia te haitino TeAtua etoo ite kina naa no maarama ai te henua naa, aa te Sukua Sipsip raa e maasina pee kote lamu te kina naa.* ²⁴ Teenaa naa kanohenua katoos ite maarama nei ma ki nnoho iloto te maasina e too ite henua naa, aa naa tuku ite kerekere nei ma ki tari ake naa hekau laatou kite henua naa.* ²⁵ Naa tootoka te henua naa ma ki ttuu tallaki peenaa; naa tootoka naa ma ki see ppui, ite aa, te poo see sura ite henua naa. ²⁶ Naa hekau ma naa mane naa kanohenua katoos ma ki oti ku too atu ki loto te henua naa.* ²⁷ Tevana iaa see hai mee e kerekere ma ki hakaauruhia ki loto te henua naa, aa see hai tama hoki e sosorina hakannapa ka taratara kailallao ma ki lavaa te uru atu ki loto te henua naa. Naa tama koi e mmau naa inoa laatou iloto te laupepa te Sukua Sipsip, teelaa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti, teenaa ma ki oo atu no nnoho ite henua naa.*

22

¹ Te ensol raa ni hakaari mai hoki te riva e takoto te vai e hakaora tama. Te vai naa e maarama ttini ma se kalas 'chrysal', aa e tere iho ite kina te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip,* ² no tere vaaroto ttonu te henua naa. Aa inaa vasi e lua te riva raa, te laakau teelaa e ffua naa kaikai e hakaora tama raa e somo. Te laakau naa e hua ana saaita katoos e sinahuru maa rua iloto te setau tokotasi, teenaa e hua ite marama; aa naa lau te laakau naa e too naa kanohenua raa no aamosi ki naa kina laatou eppara ki mmahu aa ki see mmaki laatou.* ³ Naa mee teelaa TeAtua e hakanniko raa ma ki see ssura iloto te henua naa.

Te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip raa ma ki takoto iloto te henua naa, aa naa tama teelaa e heheuna iaa Ia raa ma ki lotu iaa Ia.* ⁴ Naa tama naa ma ki kite inaa karamata TeAtua, aa tana inoa ma ki mmau inaa taurae laatou. ⁵ Te henua naa ma ki see sura te pouri, teenaa laatou ma ki see ssee maa nilamu aa ma selaa kitii. Ite aa, ilaatou ma ki ttaka iloto te maasina TeAtua TeAriki, teenaa laatou ma ki nnoho hakaoti ma ni tuku.*

Jesus ma ki au

⁶ Teenaa te ensol raa ki mee mai, "Teenei nitaratara maaoni, aa kootou etau te tauhia kootou naa taratara nei. TeAtua TeAriki, te tama ni hookii tana Aitu ki ttaka ma ana pure, ni heuna mai tana ensol raa ki hakaari ake ki naa tama e heheuna iaa Ia inaa vana teelaa ku taupiri ki ssura."

⁷ Jesus ki mee mai, "Kootou hakannoo mai! Nau kutaupiri ki au!" Naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara iloto te laupepa nei, teelaa e taratara inaa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri, laatou ki fiafia.

⁸ Anau, John, nilono ka kite naa mee nei hakkaatoa, aa taku saaita ni oti telono ka kite inaa mee nei raa, nau ni tauturi imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia.

* 21.21 Is 54.11-12 * 21.23 Is 60.19-20 * 21.24 Is 60.3 * 21.26 Is 60.11 * 21.27 Is 52.1; Ezek 44.9

* 22.1 Ezek 47.1; Zech 14.8 * 22.2 Gen 2.9; Ezek 47.12 * 22.3 Zech 14.11 * 22.5 Is 60.19; Dan 7.18

⁹ Araa nei a ia ku mee mai, “Koe see mee peenaa! Anau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko koe ma oo taaina, naa pure TeAtua, aa ma naa tama kato teelaa e hakannoo no tautari ki naa taratara e takkoto i te laupepa nei. Koe ki lotu ki TeAtua!”

¹⁰ A ia ki mee mai hoki, “Koe see huuina naa taratara emmau iloto telaupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ma ki oti ku ssura imuri. I te aa i naa vana nei hakkaatoa ku taupiri ki hakattino mai. ¹¹ Ttama e sosorina tipua raa, tiiake ia ki taka ma ana sosorina naa, aa te tama e taka ma ana mannatu e kerekere raa, tiiake ia ki taaohi ana mannatu naa; te tama e sosorina taukareka raa, a ia ki taaohi ki ana sosorina naa, aa te tama e tapu raa ki taaohi ki tana tiputipu naa.”✠

¹² Jesus raa ku mee mai, “Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au! Nau ma ki suratu ma naa tuuhana naa tama ni heheuna iaa nau, teenaa nau ma ki hakatuu ki naa kooina naa heuna laatou ni mee, aa ku vaevae atu naa tuuhana laatou.”✠

¹³ A nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.”✠

¹⁴ Kootou naa tama e fuiffui naa hekau laatou e hakao ki mataffua raa, kootou ki fiafia. Kootou ma ki tiiake TeAtua ki kkai kootou naa hua te laakau e hakaora tama, aa kilavaa kootou te uru i naa tootoka raa kiloto te henua naa.✠ ¹⁵ Naa tama teelaa ma ki see hakaauruhia kiloto te henua naa raa, teenaa ko naa tama e sosorina pee ko naa poi, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e hai huri, naa tama e taa tama, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa naa tama e taratara kailallao ka sosorina kailallao.

¹⁶ Jesus ki mee mai hoki, “Anau, Jesus, ni heuna atu taku ensolraa ki kauatu naa taratara nei ki kootou, te kanohenua te lotu. Anau nei ko te tahito manava iloo David; nau raa ko te tapao, te hetuu e maasina i te tahaata.”✠

¹⁷ Teenaa TeAitu ma te aavana te Sukua Sipsip raa e taku peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”✠

Naa tama e llono i te taratara nei ki taku hoki peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”

Ki mee se tama e hiiunu, a ia ku au ki kauake nau te vai e hakaora tama, i teenaa ko taku mee e hookii vare ki naa tama e hiiunu.

Naa taratara hakaoti

¹⁸ Anau, John, e hakaapo atu te taratara nei ki naa tama kato e hakannoo ki naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri: Ki mee se tama e ppono ni taratara maana hoo i aruna naa taratara e takkoto i te laupepa nei, TeAtua hoki ma ki tosi naa haaeo teelaa ni tarataraina mai iloto te laupepa nei no pesi atu kiaa ia. ¹⁹ Aa ki mee se tama e hanaa ia ni taratara i naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, a ia ma ki kapitia TeAtua ki see kai a ia i naa hua telaakau e hakaora tama, aa a ia ma ki puuia hoki ki see noho ia i te henua e tapu TeAtua. Teenaa ko naa mee e taukalleka teelaa e tarataraina te laupepa nei.”✠

²⁰ Te tama ni hakasura iho naa vana nei ki naa kanohenua hakkaatoa raa e mee maa, “Maaoni iloo! Nau ku taupiri ki au!”

Amen! Kau, TeAriki Jesus!

²¹ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i naa kanohenua hakkaatoa.